This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

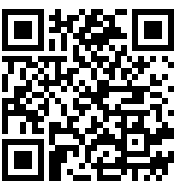

Neu-

F. 8°. 999

Digitized by Google

105175-B.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z225868903

Digitized by Google

Digitized by Google

NAPREDAK

školski časopis

za

učitelje, odgojitelje i sve prljatelje mladeži.

Tečaj peti.

Urednik:

Stjepan Novotný.

U ZAGREBU.

Brzotiskom Dragutina Albrechta 1864.

Digitized by Google

Digitized by Google

Kazalo.

Bog je stari platac. Od Tmć-a. VI. 88.
Božja providnost. Katekeza za III. razred. Od M. Cugšverta. XVII. 260.
Da li i zašto je potrebit učitelju njeki uzor iz učiteljstva. Od K, Š. V. 65.
Didaktični ulomci. Od Mij. Stojanovića. VIII. 119. IX. 139. X. 150 XI. 163. XII. 187. XIII. 195. XIV. 113. XV. 228. XVI. 246. XVII. 264. XVIII. 276. XIX. 293. XXI. 324. XXII. 340. XXIII. 358. XXIV. 370.
Država prema odhranjenju djece ubogih. (Crta iz ulomka Vertheimerova.) Od F. Valpotića. XIII. 193.
Dvie tri u obranu. XVIII. 281.
God. 1864 prema školi. Od F. Gudla. III. 39.
Gojitba u XIX. vieku. Od J. K. XIX. 289.
„Hrast.“ Sastavoslovna vježba u III. razredu. Od M. Cugšverta. XIII. 200.
Iz mojega putopisa. Od F. VK. XVIII. 278.
Iz moga tobolca. Od Cikaj-a. VII. 97.
Izvor njekih tjelesnih i duševnih bolestih gojenčadi. Od Gjure Rožmana. X. 153.
Jedna zloraba u crkvenoj glasbi. Od Gj. R. Bjelovarčanina. II. 17.
Kako ima učitelj pojam „Metodike“ za se shvatiti. Po J. — V. 77.
Kako se mogu učenici trijuh razredah u jednoj sobi i po jednom učitelju u isto vrieme podučavati. Od Fr. Klaića. IX. 135.
Kako se tudj jezik najlakše naučiti može. Od A. Lisca XI. 168.
Kako stoji u nas. I. 1.
Koje zaprieke nepuštaju razvijati nedjeljne učione u našoj domovini i kako bi se mogle ove zaprieke najlaglje i najbrže ukloniti? Od P. Solerti-a. XVII. 257.
Kratka obaviest učiteljem gledom na izložbu našu u kolovozu o. g. I. 13. III. 46.
Nabožna čuvstva. XII. 177.
Naobražavanje bečkih pučkih učiteljah. Od V. F. Varhanka. Pr. F. Vk. III. 41. IV. 56.
Naredba vis. kr. dvorske kancelarije glede pravopisa. XXIII. 364.
Nastavno vieće. (Iz „Reforme“) VIII. 113.
Naša učilišta na izložbi. XVIII. 273.
Naši rukotvorci s gledišta školskoga od A. V. Truhelke. I. 7. II. 22. III. 34.
Njekoliko računskih zadaćah. (Sabrao Klaić). VI. 94. VIII. 126.
Nješto iz računstva. Od A. Zimbrića. XVII. 269.
Nješto o mnemoniki i izvanrednoj pameti njekojih ljudih. Od Gj. E. XXI, 321. XXII. 337.
Noć stare godine njekoga nesretnika. Od K. v. u. K VIII. 123.
Obrazujući učitelj na učiteljištu. XIV. 210.
Ocjena školskih poučnih knjigah I. 10.
Odlikovani izložitelji iz školske struke. XX. 313.
Okružnica kot. nadz. škol. u Djakovu. XIV. 216.
O odielu. Od Ivana Filipovića. II. 18.

Digitized by Google

O samozataji. Od D. i V IV. 49.
Otvoreni list pobratimu *** od Marka učit. IV. 62.
Otvoreno pismo g. F. Klaiću. XV. 233.
Pedagogičko-didaktički listi. Od Fr. Klaića. V. 70. VI. 84. VII. 101.
Pismene radnje za škol. porabu. Od Ivana Filigovića. VII. 106.
Poslovice za učitelji i učeću se mladež. Od Mij. Stojanovića. III. 45. V. 78.
Postupanje sa 23. štivom II. slov. čit. „Miroljubje.“ Od Vjek. Teppeša. X. 154.
Poučni govor o izložbi proslovljen škol. mladeži. Od D. Rendulića. VI. 91.
Pravionik za utemeljenje knjižnice uč. u Djakovu. V. 74.
Priprava učiteljeva za štivo. Od J. Cunića. III. 33.
Prišteda vremena s pedagogičkoga gledišta. Od M. Cugšverta. XI. 161.
Prva obća izložba u trojednoj kraljevini i pučka učiona. Od F. Klaića. XVI. 241.
Prva sv. pričest. Od D. Dauera. VI. 81.
Pučke učione u Austrijskoj cesarevini. Iz brošure dr. F. Štarka, vadi J. Č. — XIX. 296. XX. 310. XXI. 329. XXII. 345. XXIII. 362. XXIV. 375.
Pučko učiteljstvo u Slovenskoj. Od L. T....ća X. 145.
Računstvene zadaće. Od R. Vučevca. XVII. 270.
Razglabanje 47. štiva I. slov. čit. „Liep hrast.“ Od Ljud. Modeca. IV. 53.
Riešenje zadaćah računskih. VIII. 126. XII. 191. XXIV. 387.
Seoski učitelj. Pripoviedka od F. Kr. XI. 169. XV. 234. XVI. 250. XVII. 266.
Sitnice školske. Od D. Rendulića. XV. 237.
„Slavulj“ — pokusni list za učenike. Od A. Šunića. IX. 174.
Slike svetih i njihov upliv na gojitbu. Od J. T. XX. 305.
Tri prijatelja. Od K. B. II. 24.
Tromjesečni tečaj ped. u N. Gradiški. Od Ant. Lisca. II. 27.
Učiteljem za porabu. Od B. Vuksanovića. XIV. 222.
Učiteljska sjemeništa. (Iz „Reforme“.) IX. 129.
Učiteljski sastanci kod sv. Ane pod Turnom i u Kašini. I. 12.
Učiteljstvu. Pjesma N. Stokana. XIV. 209.
Uputa u početcih matematičkoga, fizikalnoga i političkoga zemljopisa na temelju čitanke. Od P. Solerti-a. XV. 225.
Utvare učiteljskoga života od M. Y. — XXIII; 353.
Vriednost štivah moralnoga sadržaja. Od J. Š. XIV. 211.

Dopisi. Viestnik. Smješice. Natječaji. Promjene.

Digitized by Google

Broj. 1. U Zagrebu, 1. siečnja 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Kako stoji u nas?

Kao što putnik, provaliv dobar komad puta, postàne, da malo odpočine te iznemogle sile u sladku snu pod granatom, hladovitom lipom na novo ojača i okriepi, i u snu svoje nade i jade, utjehu i tegobe, dobitak i štetu u novu sliku kupi, u kojoj mu se budućnost ili ljubkim nasmjehom ukazuje, ili ozbiljnim nagrešpanim licem predočuje: tako valja i nam učiniti. Valja prije svega, nalik onome putniku, i nam malko postojati na našem putu, mislim na putu početnoga našega školstva, te svrnuti pozornim okom natrag, da vidimo: jeda li smo uz put ubrali koji cvietak nove stečevine za nas? jeda li nam se rukuh priliepila ljuta gorčika, ili noga o trn koji i bodljiv korov okrvarila?

Popnimo se najprije na gledište gojitbeno. — Obćenita je dan danas tužba, da nam je mladež razprokšena, neposlušna, neuredna. Mnogi radi toga krivnju bacaju na učitelje. Mi smo u našem listu dosta putah to spominjali i svaku takovu potvoru, rinutu na nas po školskih neznalicah, s njekom indignacijom, a ne manje i s njekim sažaljenjem od sebe odbijali. Temelj gojitbe počiva u kući roditeljskoj. Tu se pupoljak čovječanstva na grudih roditeljske ljubavi pojavlja; tu se budući član crkve i države na noge diže, tjelesne sile razvijaju, duševne moći bude, čuvstva ogrievaju, volja rukovodi; dà, tu se u pravu i prvobitnu zametku ciele djetinje budućnosti snaga i pravac daje pametnu i krivu mišljenju, razboru i bezumlju, čuvstvenosti i razdraživosti, uzhićenju i fantastičnosti,

Digitized by Google

odvažnosti i mlitavosti, stalnosti i lahkoumnosti, slavi i potištenosti, sreći i nesreći, spasu i propasti. A tek na temelj gojitbe domaće donosi učiona svoju po izbor gradju, da započeto nastavi, podignuto dogradi, neotesano izgladi, izkvareno popravi, zamršeno razuzla, tamno razjasni, pogrešno odstrani i svojevolju dokine. Pa, ako smijem pitati, može li učiona tu mnogostruku prevažnu zadaću onako, kako to s gojitbenoga kršćanskoga obzira izvesti ima, u istinu riešiti, dokle joj se na put grane kojekakove bacaju? Pa da bi to samo grane i grančice u simboličkom smislu naše narodnje zdrave filosofije bile, kamo sreće; ali tu se i grdnije priepone školskom načelu stavljaju. Domaća stega od onda je žalibog popustila, odkako je vez vjerom nadahnute ljubavi medju roditelji nejak postao, dà od onda, odkako se u brak stupa na brzu ruku bez dubljega poznavanja sama sebe, bez plemenite te čovječanstvu i čovječnosti dolikujuće svrhe, bez temeljna znanja gojitbe, bez uzvišena pojma ženitbene zadruge. Takova pako domaća stega, dosta nepoznana, dosta zanemarena, nepruža učitelju ni valjana držališta, da s njega školskom stegom uzravna, ni jamstva o izgledanu uspjehu. Ili je možda zakon školski u svemu prema zahtjevom učitelja i učione? Kao što u onom slučaju učitelju treba, da se bori samo njemu znanimi zapriekami; tako opet po ovom mnogo mu je sredstvo izpalo iz ruke, te mu nepreostaje drugo, van za svoj nenaplativi trud steći ime nehajnika, ili nevježe. Nije li ludo zahtievati, da u takovih okolnostih jaram odgovornosti spadne na osobu učiteljevu, kada mu je i onako zlo udešenim zakonom ugled u učioni stegnut? — Kada nestašno djače znade, da se neima bojati kazne od učitelja, neće li onda u razprokšenosti napred stupati? Dà, dà, navest će možebit tko to stanovitih dušoslovnih pravilah i izkustvenih pokušajah, koji sporadično uzeti nemogu ugleda učiteljeva pred učenici obezbiediti, pošto se taj samo na jednom obćenitom temelju — razborita, sdušna i u svom krugu slobodna rukovodstva zaptnih uticajah — osniva. A jošte ludje je zahtievati, da bud ravnatelj, bud učitelj imenito po gradovih učenike u zaptu drži izvan učione, jer bi se imao na toliko čestih razciepati, koliko ima svomu nadgledu povjerenih učenikah, te bi imao jošte nikad nečuvenu u vidivom tom svietu ulogu nevidiva angjela čuvara i vazda budna stražara odigravati. Pro-

Digitized by Google

djimo se dakle takovih klapnjah, koje samo ili neznanstvo, ili protunaravne pretensije ili zloradost zahtievaju. Kuća je ranom ozledjena, kuća, pa tu treba najprije melema, onda ni učionu neće nitko ljagom onom prznuti, koju joj kratkovidi nepedagogi nepravedno nanose.

Predjimo sada na nastavno polje, da vidimo, kako je u njem i oko njega. Sredstva nastave jesu poznavanje jezika i shodno prema svrsi uredjene knjige. Krasni, bogati, gladki i umiljati naš hrvatski jezik kakovih on sve nakaradah trpljeti nemora! Eno pobrojmo samo sve učitelje po domovini našoj, koliko ćemo jih naći, koji bi s oduševljenjem nastojali o tom, da u njegovo poznavanje dublje proniknu, da ga čestito nauče, da se u njem svakom sgodom usavršuju? A mogu li onda učenici shvatiti vrlinu svoga materinskoga jezika? mogu li pojmiti slovničku važnost, prisvojit si točno naglasivanje, izrazit se u duhu svoga jezika, ako jim učitelj u tom nenapreduje? A, voljani Bože! što će onda tek biti, ako obrazovatelji sladke glasove svoga materinskoga jezika nagrdjuju, izvraćaju, — ako u tom poznavanju nazaduju? Braćo učitelji! mudrujte nad slovnicom, vadite biser i alem-kamenje iz hrvatskih klasikah, iz narodnih poslovicah i pripovjedkah, a najpače crpite iz duboka, bistra, nepomutna vrela — iz ustijuh naroda i dobrih pisacah. Onda ste se dokopali dragocjena blaga, koje će vam i potomstvu liepu dobit dodavati. — Nastavno načelo zahtieva okrom toga, da jošte o jednoj stvari progovorimo, koja je vrlo škakljiva u sebi, ali nam ju valja ipak napomenuti te hladnokrvno prosuditi, pobaciv svaku polovičnu bojazan i upornu pretjeranost.

Mi živimo u svezi s ostalimi raznojezičnimi narodi u austrijskoj carevini; mi znamo, da je njemački jezik onim vlastan, koji bar zasad manje više drže u svojih rukuh pletivo, u koje no je zapletena sudbina našega naroda; mi znamo, neosvrćuć se na strašilo germanizacije, da su tim jezikom spisane liepe znanosti, koje si svak iole naobražen prisvaja, a znamo, da nam najskoli valja poznavati protivničko orudje i oružje, ako hoćemo, da u uztrajnoj borbi svoje milinje i dobro sačuvamo. Nastavno načelo s jedne, a intellectualna gojitba i probitak za narodnu stvar s druge strane zahtievaju, da se njemački jezik, kao predmet, opet uvede u naše glavne učione kao i pred tri godine. Samosviest narodna u nas je dobrano

Digitized by Google

ojačala, obzirnost pako naše školske vlasti znat će shodnim zakonom predusresti, da se tim procvat našega jezika neprieči, a nenaravno svakonaprezanje tudjega jezika zaprieči. A mislimo, da će razboriti i domoljubni učitelji i sami budno paziti, kako valja svoju svetinju i pravo njezino čuvati, a tudje s umnih razlogah štovati. Nebi li dakle probitačno bilo, da se u glavnoj učioni ustupe sedmično dvie ure nastavi njemačkoga jezika, kao takovoga? Tada ćemo vidjeti, da će se učenici za naša srednja učilišta sarazmjerno pripraviti, te nebudu, kao što nam tužbe ušiuh dolaze, morali odmah iz hrvatskoga na njemačku prevadjati, dočim niti pismenah, nekmo li predbježnoga znanja njemačke slovnice poznavaju; da neće roditelji djecu jedino radi toga, da im se nješto njemački nauče, slati u njemački Gradac, Rakovac itd., a taj razlog, koji bismo i s primjeri podkriepiti mogli, važan je svakako, jer se naša mladež tim odtudjuje svojoj knjizi i narodnosti i upija tudj duh u sebe.

Tada se nećemo morati tužiti, da su nam opustile javne ženske, a popunile se sukromne učione; nećemo se bojati, da nam se, što izkusismo, u sredini našoj bude kovalo i snovalo, kako da se sukromna učiona dječačka s nastavnim njemačkim jezikom podigne. Tada ćemo zadovoljiti želji roditeljah Niemacah, koji nas i onako rad intolerancije biede i osudjuju i podat dovoljno prilike, da jim se djeca i u nas budu mogla obučavati, a time, mislim, imat ćemo manje neprijateljah, a više štovateljah naše knjige te pametnim rukovodjenjem i pravednim postupkom pritegnut mnogu mladu dušu na našu stranku, koja bi inače posve nam se odtudjila i taboru se protivničkom zavjerila. Dakle unutrnja naša nastava, ako je neželimo vidjeti manjkave, ako hoćemo, da obuka u početnih učionah s onom u srednjih dodje u željeni sklad i ravnovesje, svakako zahtieva, da se gore izraženo mnenje prihvati i pravednim suženjem ustanovi. — Napokon nam je tu spomenuti, da se naše školske knjige vještoj reviziji povjere; da nam se čitanka za nedjeljnike i zanatlije sastavi, i da obćine potrebita sredstva za obučavanje u onih učionah, kojim to oskudieva, pribave.

Golema je nevolja i to, što djeca školske knjige sama si nabavljati imadu, a odatle opet neosnovane tužbe u našega seljaka. Nebi li se tu naprečac pomoći dalo, kada bi n. p. sudac povjerio učitelju, koliko knjigah i koje za djecu nabaviti ima, da jih medju

Digitized by Google

nje razdieli, svotu pako novčanu iz obćinskih dohodakah namiri i učitelju izplati tako, da naš seljak o tom ni znao nebude. Naš seljak, i onako pun predsudah proti učioni, nebi nikada smio znati, da što za učionu daje, onda bi i učiona i ugled učiteljev osigurani bili. — Velika je mana u našem školstvu i ta, što mladež poimence seoska neuredno polazi učionu. Da tu obuka stradati mora, bjelodana je stvar, te je o tom i u našem časopisu dosta govoreno. Virovitička županija poprimila se je tu blagonosne inicijative, jer je u jednoj svojoj skupštini izdala naredbu, da se dokine onaj za učionu ubitačni običaj, kojim svaka vrsta domaće životinje treba da ima svoga pastira, te je naredila, da u svakom selu bude poseban pastir. Čim više konjarah, volarah, ovčarah, guščarah, svinjarah, kozarah, i ovim sličnih ominosnih — arah, tim manje učenikah, manje prosvjete pučke. A upravo to je ona pijavica, koja početnom školstvu hudi. Škole nam stoga nazaduju, škole nam stoga u očiuh seljaka suvišnimi postaju. — Tako lje samosviesti narodnje na jake noge nestavismo, kada puštamo, da se u svojoj klici nemilo guši. Molimo dakle dotične vlasti, da nam i ovu ranu zavidaju, drugčije ohramljasmo.

Kuku lelek, jadikovanje oda mnogih stranah, da učitelji neuredno svoju plaću dobivaju. Hoće li se jednom i ta nevolja nad nevoljami radikalno odstraniti? Kazano nam bi, da njeki bilježnici pobrani za učitelja novac pridržavaju, te s njim lihvare, dok na posljedku nakon pol godine i više učitelju njegovu pristojbu izplate. Bi li to vjerovali? Svakako je tužan to pojav, koji u živac dira učitelja značajna i saviestna, pa s toga nemogosmo ga mukom mimoići.

Ali na slici školskoga vanjskoga života, koju nam pred oči stavlja stara godina, vidimo u dnu jošte jedan žalostni prizor — izbor učitelja. Ta zar je i sbilja ona latinska izreka: quem Dii odere, paedagogum fecere, postala zasadom u životnoj knjizi učiteljevoj? Učiteljevo znanje razsudjuju kod tako zvanoga „izbora“ seljaci i ljudi stranom strašću, stranom mitom, stranom dopadnošću zavedeni. K čemu onda odobrenje stečeno na učiteljištu? K čemu pravedno natjecanje kandidatah? K čemu sjajnija svjedočba? — Ta onda bi prvi pismeni čovjek, bio napol otlajsani kakav informator, ili izsluženi invalid, ili druga koja vucibatina, koji se je

Digitized by Google

odklegod dotepao, i koji je na trh čovječanstvu — mogao jednim uzklikom bit podignut na učiteljsku stolicu. Nisu li to protuslovja? Kamo će to dovesti? Uredimo dakle jednoč izbor učiteljah tako, da se svaki nedolični i za školstvo omrazni upliv utamani.

Neću da govorim o preustrojenju naših učiteljištah, jer je već o tom govoreno i pisano bilo, pa se čuje, da se o toj stvari svojski radi; a s druge strane prispodobiv povedenu rieč s malo prije opisanim izborom, vidi mi se, kao da bi, imajuć haljinu u kroju, uz crnu krpu odmah bielu prišivao. Medjutim molim izpričat me možda od one subsumcije, koju bi nagoviestio latinac: opposita inter se posita magis elucescunt. — Samo mi valja ovdje jošte malo perom potegnuti i svoje sažaljenje izraziti, što naš učiteljištni zavod, u kom, kako znamo, većina se siromašnijih pripravnikah nalazi, ili je prenizak, ili nedostojan, ili sukrivac kakova prekršaja, što se mnoga zlaćena i darežljiva ruka uzkraćuje, da sirotinji i na ovom zavodu pomogne. Možda će tada mnogi siromak pripravnik u tihoj molitvi podat izraz svojoj zahvalnosti, koju blagodarne ruke možebit badava od drugud izgledaju. — Dà zbilja, čuli smo, da su osnova i pravila družtva za podupiranje siromašnih preparandah sastavljena. Gdje su? — — Izvan toga pitamo: hoće li se jednom pripravnici naši oprostiti od novačenja? A napokon, kako stoji s mirovinom učiteljah? — — —

Jošte nam na koncu treba napomenuti izmedju drugih nestašicah onu, koja nas najviše dira, naime nestašica ćudoredja u samih njekih naših učiteljih, koji pogaziv nogom svoje sveto zvanje, nisu drugo van suhor granje na stablu pučke prosvjete, a Gospod se je pobrinuo i za vlast, koja će takove neplodice odstraniti, kao što se je to ove godine dogodilo, gdje su jedno dvojica učiteljah odpuštena bila. „Napredak“ sve sprema u svom tobolcu i hoće da s onimi, koji su s njim jedne misli, napreduje, a onim, koji neće, past će mraz na obraz a stić ih sramotna osuda pučke prosvjete.

Iz ovoga resumé-a vidimo, da nam jošte mnogo toga manjka, bez česa nemožemo ni pomisliti, da će početna učiona željene nam plodove donieti. Radi čega molimo dotične naše oblasti: neka izvole saslušati gore spomenute tegobe i molbe; neka — opetovano prosimo — učitelji budu plaćani iz zemaljske blagajne; neka se izbor učiteljah posve preda rukam preč. duh. stola, i neka natje-

Digitized by Google

catelji, ako je minulo deset godinah, odkako su odobreni, izpitu se concursualnom s nova podvrgnu. Ako to naši župnici, koji su više godinah na nauke žrtvovali, učiniti moraju, zašto nebi i učitelji? U ostalom nismo nakanili nametati se ikomu, a još manje vlastim našim, za Mentora s gledišta škole. To je samo naše smierno mnienje, a tko zna bolje, široko mn polje.

Naši rukotvorci (zanatlije) s gledišta školskog.

Važno razmatranje za svakog naobraženog domorodca

od A. V. Truhelke.

„Na zanat! Samo na zanat!“ To je devisa našega vieka; tako čujemo govoriti često roditelje, pa imali i jedinca. „Samo na zanat!“ veli sinu otac poljodjeljac; tako čujemo govoriti i činovnika, pače od činovnikah viših ne jedanput čusmo uzkliknuti: „kamo sreće, da sam zanatnik!“

„Samo da mom Josi Bog pamet razsvieti — čujemo opet na drugoj strani govoriti, i to od zanatlije imućnijega, obtršena sa više djece, — da i on može dobro učiti, ja bi ga školovao, mà i posljednju košulju sa sebe prodao. Kamo sreće da tako uči, ko što braća mu Ivan i Franjo! Današnji dan nije zanat ništa! Svakom pisarčiću je bolje! Svatko skine pred njim kapu i ako se iole što god naučio — siguran kruh mu ni sada nefali!“

„O da sam samo stolariju učio! čujemo govorit pisara, pače činovnika, učitelja.... Ja imam 40 for. plaće; od toga da platim stan, pa se hranim, odjevam, da se liečim — ah! kamo sreće, da sam sám, ali žena — troje, četvero djece — a eno onaj kalfa, koji nije morao študirati, koji nemora više učiti, on ima stan, hranu, pranje i nuz to 3—5 for. na nedjelju, indi čistih 12—20 for. na mjesec! Kamo sreće, da sam zanat učio!“

„Nežalujte, netugujte, moj gospodine! Vi imate 40 fr. istina, nu to je stalan krušac, a da bude stalan, zavisi samo od vaše valjanosti. Bili zdravi oli bolovali, plaća vam teče — nu gledajte mene. Prije 20 godinah radio sam sa 4, 5 i 8 kalfah, a sad gle, skoro sam primoran ići prosit. Znam šta bi mi prigovorili! Ne gospodine: ja nisam lien bio, nisam bio kartaš, niti pijanica, kamo

Digitized by Google

li šta drugo; nu znate, što je nesreća! Tri nedjelje, samo tri nedjelje uzrok su hude moje nesreće. Ja se razbolih, kalfe nevaljahu, zanat poče natražke te natražke, pa gle, kamo sam prispio.“

„Ja nisam bolovao, govori drugi, nu koga nesreća prati, toga prati — ove vražke fabrike, pa ti čivuti, koji robu mnogo jevtinije dovažaju!“

„Pravo veliš! Ja neznam, kakav je to sviet dan danaske. Naručbine prestaju a na vašaru se nepomogneš. Svaki se susteže, kako može; tko nemora, nekupuje, a osobito kod nas po gradovih propada zanat dan na dan sve to više. Gledajte samo komšije naše! Koji izmedju stariji zanatlijah radi? Ako koji tjera zanat, kuka pri tom i jedva da životari. Veća stran starijih najstorah, koji u mladosti sa tri, četiri kalfe poslovahu, sada jedva sami da posla imadu, mnogi baš ništa.“

„Jest! sad imadu mladji sve u rukah! Valjda su vještiji u zanatih, nego što ste vi. — To bi se moglo reći o zanatih, koji su modi podvrženi; nu imade zanatah, koji se uviek te uviek po jednom kalupu tjeraju, pa ipak malo koji se je pomogao. Ako je i životario, i ako je štogod prištedio, starost sve to proguta; jer zanati stoje — stoje!

To je sve ta skupoća kriva! Velika porcia — mnogo svieta!

To, pak ko što i rečeno, čivuti i švabe, koji se dan na dan množe. — Al i oni moraju raditi — pa se gdjekoji pomaže, o kom se nemože kazati, da bi nepravedno tekao. Hvala Bogu, kod nas su zakoni od dana do dana strožji; a da mu se dokaže, da se prievarom pomaže, odmoglo bi mu se! Nisu dakle tome krivi.

Ja bi rekao, da su tomu krive svakojake nove izmišljotine (izumi), te mašine i fabrike! — Bog zna! E pustimo to!

Takove i ovim slične čujem razgovore, kojimi se dakako ništa neobavi. Jedni se doduše hvale — nu tih sbilja imade malo. Sigurno je, da ima većina zanatnikah, koji se tuže, koji i sbilja zaostaju, ako baš i nepropadaju i koji ako neće da sasvim propadnu i druge načine tražiti moraju, kojimi da si taj svakdanji krušac njekako osiguraju, pa se stoga laćaju poljodjeljstva, vinogradarstva, pače i težka nadničarskoga posla. Koji je dakle taj uzrok, da zanatnici naši tako često propadaju, da pod starost stradaju?

Ako je tkogod željan pravi uzrok tome naći, morao bi malo

Digitized by Google

bliže naše rukotvorce motriti. Najviše su si zanatnici sami krivi, i to ponajprije zato, što nehaju, nemare za sve ono, što je novo, jer nehaju za noviji pokret. Svatko zazire od stranca pridošlice i zavidno ga motri, kako mu posao i stanje napreduje; nu nitko neće da dokuči, kako to sve ili njegovo znanje ili vještina proizvodi. Narodi napreduju — jedan traži drugoga da preteče. Nova je doba a ta ima nove potrebštine. Zanatnici naši ne samo da za nje nemare, već je ni nepoznavaju, čameći jednako „polag navade stare“ u starom. Kako su im otac, djed i šukundjed radili, i posao tjerali, tako barataju i ovi; kako su oni kladivac držali, tako mniju i ovi da ga držati moraju.

Sjetimo se samo čižmarah. Koji nije naučio klince udarati, van jednako te jednako šije, taj sad bome neima šta da šije i ako ima, posao mu se tako nenaplati, kao onomu. Naš rukotvorac neće da misli, kako bi si taj ili onaj način u zanatu poboljšao, kako bi ovo ili ono novijom kojom spravom (alatom) brže i bolje i jeftinije popravio ili obavio — za što takova je preveć komotan, ako ne lien. On drži, da je dosta, ako mora čitav dan kod posla stajati, ruke, noge ili tielo truditi — a čemu da si još duh napinje i glavu tare! Mnogi naš zanatnik klimat će glavom i smijat nam se u brk, kad bi mu kazali, da u drugih zemljah zanatnik isti rukotvor za polovinu prije, za polak bolje i jeftinije napravi, nego on. Otidji n. p. u Englezku, naruči od kakve ti drago čohe odjeću — pa na tvoje zahtievanje, ako si za pntom, možeš se u nju obući za 6 ili 4 sata. Zašto n. p. u Beču, gdje je življenje i hrana mnogo skuplja, što možeš svaki dan u novinama čitati, par je čizamah za polovicu jeftiniji? Znam šta ćeš odgovoriti: Ondje imade puno poslenikah, i zanatnik sve u velikom radi, tako da rukotvorine jeftinije dobiva. — Jest, istina je; nu „si hi et hae, cur non tu Augustine?“ t. j. a zašto ti to n. p. tako daleko nedotjeraš, kad može ovaj ili onaj? Neimam kapitala, veliš? Tko da ti iz dućana kupuje? A tko je tomu kriv?

Mi tvrdimo, da je uzrok tomu hrdjavo odhranjenje ili slabo znanje, nedostatno vospitanje takovih zanatnikah, koji stradaju.

Da to dokažemo, moramo promotriti sve okolnosti u kakovih se zanatlije dosada naučavahu. (Dalje će sliediti.)

Digitized by Google

Ocjena školskih poučnih knjigah.

Biblička povjestnica staroga i novoga zakona za katoličke pučke učione. Sa 112 slikah i zemljovidom. Njemački sastavio dr. J. Schuster. Na hrvatski jezik preveo jedan djakon nadbiskupije zagrebačke. *) Izišla u c. kr. nakladi škol. knjigah u Beču i stoji vezana s platnenim hrbtom 42 nč. Ova se povjestnica preporuča s više obzirah: jedno što je poviest prilagodjena i razredjena prema dobi i dohvatu djetinjem, te dotični diel zabilježen znakom, da li je za djecu od 6—8, od 8—10 itd. godinah, kako se može bolje uputiti svak na listu poslje uvoda piščeva; drugo, jer je u obće znatno kratja te neobtršuje djetetu pameti, koliko prvašnje, a treće, što je u pripoviesti odmah i slika. Tko se bavi s djecom, taj znade, koliko su djeci veselje slike, koliko li pomažu u djeci zapamtiti pripovjest i učitelju protumačiti ju. Što se tiče našega jezika u njoj, pisac se u obće odlikuje izvrstnim kitnim slogom, a živ je malen hrvatski riečnjak, te mu se svaka pisanica odlikuje izborom narodnih riečih i frazah. Prodaje se u zagrebačkih knjigarah. (K. l.)

Domaće životinje i njihova korist. Poučno zabavna knjiga za mladež s bojadisanimi prema naravi nacrtanimi slikami svih domaćih životinjah i dodanim tumačenjem. U Zagrebu, vlastnom nakladom Lavoslava Hartmána knjigara. Tiskom Dr. Albrechta. 1863. U malom 4., 20 str. sa 19 slikah. Ciena 1 st. 60 nč.

Dobro nam je poznato kako nam manjkaju mnogi takovi spisi za našu mladež, kojimi joj se predočuje bud priroda, bud zanat i obrt, bud domaći život i razna njegova odnošenja u i izvan kuće. To su u novije vrieme shvatili njeki slavni didaktici, te iznieli na vidik zamašno sredstvo laglje i zanimivije obuke, kojom se mladjahna mašta djetinja primjerno razvija, um ugodno zabavlja, a pamtenje znatno olahkoćuje. Razumievamo zornu obuku. Knjige spisane za mladež prema tomu zahtjevu, najboljma odgovaraju svojoj svrsi; pa stoga će svak čuvstvom narodnosti razgrijan roditelj, učitelj i odgojitelj pozdraviti slične spise radostnom dobrodošlicom, tim više, ako promotri, da nam s toga gledišta polje s većine na ugaru leži. Istina, da su takovi podhvati ne malimi troškovi skopčani; ali uvažujući onaj probitak i upliv, što jih takove knjige na razvitak duševnih moćih djeteta donose, valja takova književna poduzeća za mladež čim većma podupirati, te tako dobru volju nakladateljah ojačati i djetinje obrazovanje pospiešiti.— G. Hartmán dobro shativ tu našu literaturnu potrebu izdade ljetoske „Prirodopis sisavacah i pticah“ (sa 143 vjernima slikama. U Za-

*) G. Drag. Jambrečak, sada sveučenik i gimnaz. profesorand u Beču.

Digitized by Google

grebu 1863. ciena 2 st.), a sada nas evo zateče izdanjem gore spomenute knjige, koja onoj kao postupno sredstvo služi. Mi nemožemo, no pravedno pohvaliti to domoljubno nastojanje g. nakladatelja i iz djetinskoga kruga dužnu mu zahvalnost izraziti. Poznavajuć život djetinji i njihovo zanimanje, kazat nam je, da sadržaj te izkit nutrnji i vanjski toga spisa odgovara potrebi obučnoj. Domaće naše životinje opisuju se u njem čistim jezikom i načinom vrlo shvatljivim, k čemu silno jošte pomažu dodane bojadisane slike, u kojih će mašta djetinja puno ugodne zabave i novih predstavah naći. Drago nam je, što je tekst i cirilicom uzporedno tiskan, jer će ga se mnogo diete igrajućim načinom naučiti. — Stoga preporučamo što toplije tu knjigu roditeljem i učiteljem, da ju što više razture u krugove djece, stranom kao uzdarje, stranom kao pomoćnu poučnu knjižicu. Tako ćemu volju nakladateljevu sklonuti na daljna poduzeća u toj struci, a našoj mladeži ne samo koristnom, nego i ugodnom obukom pruditi. N—ý.

Domoslovje ili zemljopis Hrvatske, Slavonije i hrv. slav. vojničke krajine. Za porabu učeće se mladeži. Sastavio A. V. Truhelka. U Osieku, štamp. D. Lehmana i druga. 1863. Mali 8. str. 30 s litografiranim zemljovidom Hrvatske i Slavonije (gradjanske i vojničke). — Ciena 40 nč.

Ako želimo, da obuka mladeži mekaničnim načinom tjerana neučini iz nje puke automate u pripravnih znanjah, to nam valja prije svega u obzir uzeti i ono pedagogično-didaktično načelo, da, probudiv duh narodnosti u djetetu, na taj temelj i obuku posadimo. Poznavanje domaće povjestnice sredstvom životopisnih crticah slavnih i za domovinu zaslužnih muževah, i točno znanje domoslovja, koje djeci predočuje djedovinu, njezino stanje, podnebje, proizvode, mjesta znamenitih dogodjajah itd. najprobitačnija su pomagala, da se duh i ponos narodni u djeci uvriežе, te onim plodom jednoč urode, koji punim pravom sretna budućnost otačbine iziskuje. Svrnimo samo malo okom svojim na mladež česku, koja s ponosom govori o slavnih muževih roda svoga, kojoj već u mladjahnu srdcu vrije blagonosna „láska k vlasti“ te iz nje u potonjoj dobi čini vatrene domoljube i gorljive borce za svoj narod, njegovu ustavnost, slobodu i obće blagostanje. U taj primjer valja se i nam ugledati. Domoslovje Truhelkino, prem u kratko svedeno, pruža nam koliko toliko — ipak shodno sredstvo k napomenutom plemenitom cilju. Sadržaj toga zemljopisa dostatan je za početnu učionu, samo kada bi o Dalmaciji jošte kratak opis dodan, te litografiran zemljovid prema tomu sastavljen i ne onako neukusno nacrtan bio. Istina, da ima u mjestopisu njekih pogrešakah, i da nam glede pravopisa onaj neumjestni „dj“ mjesto „gj“ dosta oko vriedja, nu nadamo se, da će to g. pisac i sam uvidjeti, te u drugom izdanju, ako mu se prvo,

Digitized by Google

što želimo, razpača, svaku takovu pogrešku uklonuti. Tisak je čist i godi oku. Preporučamo dakle i tn knjižicu našim učiteljem, jedno što jevtino stoji, a drugo, što je Seljanov zemljopis — po riečih pisca — preobširan, a po našem mnenju i malo zastario, prevod pako Heuflerov premalen, te će stoga i ova knjižica učiteljstvu našem svakako služiti. — Učiteljem pisac obećaje na 10 komadah jedan za nagradu. N—ý.

Učiteljski sastanci kod sv. Ane pod Turnom i u Kašini.

Premda su nam opisi tih sastanakah kasno rukuh došli, to ipak želji dotičnikah hoćemo da zadovoljimo i u kratku izvadku glavnije prijavimo, moleći za budućnost, da nam slične zapisnike odsele za vrieme pošalju.

Učiteljski sastanak u kotaru jastrebarskom obdržavan je kod sv. Ane pod Turnom na 31. kolov. p. g. — Tu se sakupi većina veleč. g. župnikah s dostojnim svojim podjašprištom g. Jakovom Jambrečakom i svi skoro učitelji toga kotara. Gjuro Rožman učit. petrovinski bilježio je posao sastanka. Nakon svršene navadne radnje, zaključeno bi: umoliti višje vlasti neka ove obćine njekim načinom prinukaju pa makar i prisile, da ponješto svake godine za školsku knjižnicu — koja, usljed zaključka lanjskog sastanka, kod svake učione obstojati imade — nješto doprinieti imadu. — Zatim se potuže njeki učitelji, da zakladnicah učione neimadu; predsjednik obreče u tom shodne korake učiniti. Onda zapita predsjednik: kako s voćnjaci i pčelarstvom? Učitelji se potužiše, da su jim voćnjaci u zločestu i tužnu stanju; jer obćine nedadu težakah nit paze na rieči učiteljeve, — pa stoga ostaju voćnjaci bez plota i pusti bivaju svakim ljetom, dok napokon nepostane iz njih opet, što je bilo, naime obćinski kakav pašnjak ili pusta njiva. Zaista žalostno! A tko je kriv? To mi je, zamučati, jer: tko istina gudi, gudalom ga po prstih biju; alitoga ipak zamučati nemogu, da na posljedku ipak sva krivnja na učitelja s padne. Siromak mučenik! Pčelacah imaju samo učitelji svetojanski i petrovački.

Nakon toga čitao je perovodja njeke naredbe odnoseće se na učiteljske sastanke. Na posljedku pozove predsjednik učitelje na praktično predavanje, a poslje ovoga, kako začme, tako i zaključi sastanak kratkim i krasnim slovom.

Skupština učiteljska u kotaru vugrovačkom držana je dne 29. listopada p. g. u Kašini pod predsjedničtvom veleč. gosp. Nikole Havlička, kot. podarcidj. i nadzornika učionah. Prisutni bijahu s veće strane veleč. gg. župnici i svi učitelji.

Digitized by Google

Pošto je veleč. g. predsjednik običnim liepim govorom sastanak otvorio, pošto su pismene radnje pročitane i praktični pokusi u obučavanju obavljeni bili, preduzeto bi napokon na zahtievanje njekoje gospode skupštinarah i praktično podučanje u krasopisu, gdje učitelj Gjuro Popović iz izkustva i osvjedočenja dokaza, da je iz medju svih najshodniji i najuspješniji način podučavanja u krasopisu tako zvana „amerikanska methoda“, u kojoj se iz jednoga upravnoga poteza i bez svakoga predapisa više slovah sasvim lahko svojkolikoj djeci predočiti može; što i zbilja sva prisutna gospoda iste skupštine videć pokazivanje na tabli jednoglasno pripoznaše. — Od strane skupštine na posljedku povela se je opet rieč o mirovini učiteljskoj; s toga je skupština zaključila, da se opetovano preč. nadbiskupski duhovni stol najsniženije zamoli: da blagoizvoli vruće želje učiteljah u tom pogledu, ko što je već lanjske godine učinjeno, i sada kod višjega mješta preporučiti. Napokon je sastanak s osobitom dopadnošću primio viest, kojom je g. Nikola Celinić, kot. pristav dugoselski učioni u Nartu mnogi liepi darak pružio, te izrazio mu svoju zahvalnost. Nakon toga zaključena je skupština.

Kratka ubaviest

za učitelje gledom na izložbu našu u kolovozu o. g.

U desetoj sjednici gl. odbora dalm. hrv. sl. izložbe držanoj dne 11. pros. p. g. ustanovljeni se njeki oglasi, koje i našim učiteljem, voljnim što izložiti, priobćujemo.

Naknadno izložbenom programu, učašćuje se glavni odbor dalm. hvr. slav. izložbe glede podpunijega zastupanja domaćih proizvodah, sliedeća obznaniti, čime će se bogatstvo tla, znanje i marljivost obdjelavajućih na svjetlo iznieti.

1. Svatko tko što prikladnoga na izložbu odpraviti uzmogne, neka udioničtvuje kod izložbe, budući je to ne samo domorodno, već takodjer za svakog pojedinca i koristno, osobito zato, što proizvoditelji i potrošnici, u užji savez stupaju i otvaraju novi put prodaji.

2. Zadružne (collectivne) izložbe, doprinašaju mnogo da izvodnost domaćega gospodarstva u podpunijem obliku na vidjelo iznesu, s toga se i izazivaju takove zadružne izložbe, putem podružnih odborah.

3. Ime, posjed, prebivališća svakoga pojedinoga izložitelja, kao takodjer ime i prebivališće svijuh zadružno sudjelujućih kod izložbe, biti će naznačeno u katalogu.

Digitized by Google

4. Izložbenim predmetom mogu se dodati, gdje bi za pouku nuždno bilo u okviru ili u podljepnicah osnove, nacrti, preslike, statističke skrižaljke itd. dapače za željeti je, ako zavodi ili učiljišća, nacrte, risarije, svjetlopise (fotografije), napunjene otiske, obrazce iz drva, ilovačine, voska, itd. na vidik iznesu, te time ona, koja se nedaju sama neposredno izložiti; kao gospodarstvene sgrade, položaje čitavih dvorovah, osobito za pojedine samo svrhe, ili u njekih samo okolicah rabeća orudja i sprave, gnojišta, postupanja s krmom, sva poboljšanja i zahranbene vrsti, sušenja osobite živinske pasmine, uzamši takodjer i koristno divljače i ribarenje.

5. Isto tlo, koje te proizvode daje, i gnojna sredstva, koja plodovitost podižu, jesu predmeti za izložbu, i to tim veće znamenitosti, ako se od ovih ovjerovljene razlučbe doprinjeti uzmognu.

6. Isto tako dozvoljava se izložbenim predmetom primjetiti cienik, spise vrhu kod prvašnjih izložbah polučenih odlikovanjah, medaljah itd.

7. Budući da i množina izložbenih proizvodah ima upliv na izpad izložbe, to se neda manje dostaviti od 6 vrčah od zrnatih vrstih, od vune po jedno dobro uzčuvano runo, od vina po 4 bocah (flašah) od jedne te iste vrsti, od drvah, po čitave odreske ili najmanje po nekoliko četvornih nogah siečnoga drva, od dugah (dužicah) od raznolikog omiera po 2 komada, od mliva po 5 funt. od svinjah od svake vrsti ili samo pojedina svinja ili dva komada od kojih jedno mužko jedno žensko, ili pako jedna svinja sa mladim (odojkom).

8. Što se napose vina tiče, to je namjera glavnoga odbora ists, jedino u bocah i to 2 od svake vrsti izložiti, ostatak pako u jednom podrumu pričuvati, da se u svoje doba prosudnim porotnikom nepokvareni proizvodi predložiti uzmognu.

9. Žestočine (spiriti), alcoholi, uljenine, kiseline i lahko upaljive staline dopušćaju se jedino u dobro zatvorenih staklenih posudah.

10. Za izbjeći pometnji škrinjah ima se svaka iznutra, a tako isto i izvana na podnom pokrovu providiti imenom izložitelja.

11. Žita, sjemenje itd. nemogu se primati u koševih ili u škrinjicah providjenih staklenim pokrovcem.

(Konac će sliedit.)

Viestnik.

— **Uzoriti g. stožernik nadbiskup zagrebački darovao je 100 st. za podporu ovdašnjih siromašnih pravnikah.**

Digitized by Google

— **Presv. g. biskup Ivan Kralj, darovao je velikodušno 50 st. a. v. na podporu siromašnih preparandah na kr. učiteljištu zagrebačkom; čega radi se ovdje usrdna zahvalnost izrazuje.**

— Učiteljica Maria Botterini na djevojačkoj učioni na velikom Lošinju dobila je u ime mnogogodišnjega svoga zaslužnog učiteljevanja srebrni krst zaslugah s krunom.

— Na izmaku prošle školske godine nabavio je Preuzvišeni g. biskup J. J. Strossmayer za k. učiteljište u Djakovu iz vlastitih sredstvah jedan prirodoslovno — tehnologički muzeum za 45 fr., jedan muzeum geognostičko-mineralogički za 35 fr. au. vr., za koje velikodušne darove učiteljski sbor istoga zavoda Nj. Preuzvišenosti najtopliju zahvalnost ovdje izražuje.

— Znano je našemu vriednomu učiteljstvu, kako je vrli poznavalac naše slovnice g. dir. Adolfo Veber koncem 1862 i početkom 1863 godini držao izvanredna predavanja o našem jeziku u sgradi gimnazijalnoj i kako su jih slušali mnogi naši spisatelji, dostojanstvenici učitelji i svake struke častnici i činovnici. Slušatelji g. Vebera, kao toliki štovatelji njegove osobe uvažujući tu njegovu plemenitu zaslugu poklonište mu na 14. prosinca p. g. krasnu srbrnu pozlaćenu čašu s napisom: „Svojemu učitelju harni učenici god, 1862 3.“ Kako čujemo, obrekao je g. Veber, da će opet svoja predavanja nastaviti, čim bude povoljnije vrieme. Mi se tomu od srdca radujemo, te mu želimo dobro zdravlje i izgledamo željno časove, koji će nam nanovo biti dokazom milinja, sahranjena u sladkih glasovih našega narodnoga jezika.

— G. c. kr. nadučitelj u Zemunu, Mijat Stojanović, poklonio je kr. učiteljištu u Djakovu više komadah raznih rudačah i liepih okaminah, a velečast g. Rob. Thurmayer, kat. dvorski kapelan u Biogradu jednu veliku sigu na oblik buzdovana, na kojih se darovih ravnateljstvo spomenutog zavoda gg. darovateljem toplo zahvaljuje.

— Početkom tekuće školske godine bilo je u trgovištu Djakovu 142 muških a 136 ženskih, dakle ukupno 278 školskih sposobnjakah. Na koncu mjeseca listopada p. g. bilo je u prvom razredu dječačke gl. učione 46, u drugom 26, u trećem 34 a u četvrtom 39, — dakle ukupno 145 učenikah, a u sva četiri razreda djevojačke gl. učione 134 učenice, u obadvijuh glavnih učionah 279 djece. Nedjeljnu ili opetovnu učionu polazi u nižjih razdjelih 24, a u višem razdjelu 18 zanatlijskih šegrtah. Osim ovih polazi najvišji razdjel opetovnice još 16 inih, od svakdanje učione odraslih dječakah. Djevojačku opetovnicu polazi 18 djevojčicah. — Učiteljskih pripravnikah na kr. učiteljištu u Djakovu ima sada u I. tečaju 3, a u II. 9 — ukupno indi 12.

— Občinsko starešinstvo trgovišta Djakova zaključilo je u svojoj sjednici držanoj dana 29. studen. p. g., da će za upravljanje gl. učione počamši od 1. siečnja 1864. dodavati ravnatelju svake godine iz občinskih sredstvah 40 for. a. v. k onoj ravnateljskoj nagradi od 84 for., koju ovaj za upravljanje kr. učiteljišta iz naukovne zaklade uživa.

— Matica ilirska izdada dosele svojim troškom sliedeće knjige, koje se mogu dobiti u knjižari A. Jakića u Zagrebu uz ovako obaljenu cienu:

	fr.	n.
1. Biljarstvo, uputa u poznavanju bilja. II. dio. Spisao Bogoslav Šulek. U Zagrebu 1859	2	—
2. Bosanski prijatelj, svezak III. U Zagrebu 1864	—	75
3. Gundulićev „Osman“ (II. Izdanje). U Zagrebu 1854.	—	80
4. Dr. Demetra dramatička pokušenja II. dio Teuta. U Beču 1845.	—	40
5. Dubrovnik. Svezak III. Ur. M. Ban. U Zagrebu 1852	—	30
6. Kolo, članci za literaturu itd., od IV. do VIII. svezka. — U Zagrebu 1847—1851. Svezak po	—	30

Digitized by Google

fr. nč.

7. Kristiada od Gj. Palmotića. U Zagrebu 1852 . . . . . — 60
8. Saltjer Slovinski od G. J. Gjorgjića. U Zagrebu 1851 . . . — 60
9. Uputa u pjesmenu umjetnost od E. Sladovića. U Zagrebu 1852. . — 15

Sve ove knjige dobivaju učenici za polovicu ciene, ako li se budi ustmeno, budi pismeno obrate na tajnika matičinoga (g. prof. Jagića).

Knjigah matičinih, koje nisu ovdje naznačene,, neima više; naročito su razprodane: „Gundulićeva razlika djela“ i „Uzdasi Mandaljene.“

Troškom zaklade za izdavanje pučkih knjigah izašle su sliedeće knjige:

1. Pojavi u zraku, pučka knjižica. U Zagrebu 1860 fr. — 4 n.
2. Razgovor ugodni naroda slovinskoga od Andrije Kačića . . . . . „ 1 — „
3. Odkritje Amerike od Kampe-a III. svezka:
   I. svezak Kolumbo . . . . . „ — 40 „
   II. „ Kortez . . . . . „ — 40 „
   III. „ Pizar . . . . . „ — 40 „

I ovu knjigu Kampe-a dobiti će svi učenici uz podpis tajnikov za polovicu ciene, dakle za 60 nov. ova tri svežčića! Ova se povlastica proteže i na naručbine gg. župnikah za školsku djecu seosku, samo njim se valja držati gore spomenutoga propisa za učenike.

Natječaji.

Na gl. učioni u Samoboru mjesto učit. i org. s god. pl. 315 st. a. v., bezpl. stanom i 25 st. drvarine. Osim orguljaške stalne plaće od 39 st. 90 nč. ima i inih zaslužbah od 150—200 st. na godinu. Prijava traje do 15 o. m. na preč. g. Jos Sačića, zač. kan. podj i žup. u Stupniku. — U Komogovini (obć. učioni u 2. banskoj puk.) mjesto učit. s god. pl. 96 st. paušal 8 st. 40 nč. bezpl. stanom i 6 hv. drvah. Treba se prijaviti do 15. srpnja 1864 na sl. umetičku satniju putem nadležnih vlastih. — U školskom kotaru valpovačkom mjesto podučitelja s god. pl. 150 st., bezpl. stanom i ogrievom. Valja se prijavit na veleč. g. Jos. dr. Hajnovića podj. i žup. u Podgajcih. — U Ljubešćici (kot. zelinskom) mjesto učit. org. s god. pl. 294 st., bezpl. stanom, vrtom od 300□° i 12 hv. drvah za učit. a 6. za učionu. Rok prijave do 16. siečnja 1864 na veleč. g. Jos. Mikca podj. i žup. u Remetincu.

Listovnica.

Gosp. Fr. B. d. K. — Oprostite, što onoga opozvati nemoremo, jer imamo valjani dokaz u ruci, koji nas je povladio, te smo ono kazali, što Vam je neugodno. Gosp. Bezimenoviću na Rieci. — Od srdca rado bi se onim poslužili, što nam poslaste, ali prijavite nam svoje štovano ime, jer ništa anonymna nemožemo polag najbolje volje upotriebiti.

Molba

na onu gospodu, koja su knjigah „Bacić“ i „Biedna Mara“ od pokojnoga Luke Iotića u razprodaju primila, da bi za razprodane knjige sakupljeni novac, ili poruk o obavljenom poslu podpisanom čim prije dostaviti izvoljela.

U Djakovu, dana 12. pros. 1863. Antun Šunić, učit. i ravn.

Poziv.

Poziva se ovim uljudno g. učit. I. H. kojega mjesto obitavanja meni je nepoznato, da mi moju knjigu s kajdami za gitaru, koju mu god. 1862 u Zagrebu posudih, poštom čim prije povrati.

U Petrovini, (p. pošta Jastrebarsko) u prosincu 1863.

Gj. Rožman, učit.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 2. U Zagrebu, 15. siečnja 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Jedna zloraba u crkvenoj glasbi.

Primoran sam, da dvie tri o crkvenoj glasbi prosborim. — Znademo, da je glasba i pjevanje uvedeno u crkvu kao tumač pobožna čuvstva, Bogu odana srdca; glasba i pjevanje uvedeno je, da izrazi pokorna čuvstva pokajanih grešnikah, koji hoće da od Boga izmole milosrdje. Glasba i pjevanje uvedeno je u crkvu božju, da se pomoćju njihovom kršćanin popne do visine priestolja božjega, te da divnom svojom harmonijom sprovadjaju do gore našu zahvalnost, našu hvalu, naše prošnje, koje doprinosimo stvoritelju svomu i naše kajanje. Da je glasba i pjevanje sbilja prema svojoj svrhi, te nas prate kano pomoćnice k priestolju milosrdja, imademo na ruci živih primjerah, kojimi bismo mogli to potvrditi. Sa svih stranah običaje sviet grnuti u vječni grad Rim o uzkrsnih blagdanih, jedino obredom, naročito glasbi i pjevanju za volju. Tamo se kod jadikovanja Jeremijina i nehotice čovjek prenaša na puste zidine jeruzolimske, po kojih hodeć tugujući prorok uprtima očima put neba moli odanle milosrdje. Tu se sjeća čovjek žalostnih posljedicah grieha, pa se i sám uzdrma, te se utiče k Bogu, da odvrati odanj sličnu nesreću. A kod složna i ćutljiva pjevanja „Miserere“ u noćnom sumraku mora da se gane srdce griešnika, pa bilo i kameno. Koliko imade danas vjernih, koji imadu svoj duševni život, svoje obraćenje obredom, glasbi i pjevanju zahvaliti? — Svrha glasbe i pjevanja jeste doista uzvišena; stoga mora da se srdce pravoga kršćana tugom obavije, kad opazi,

Digitized by Google

kakovu dan danas s tim uzvišenim uvedenjem njeki učitelji zlorabu prave. Gdje pjevanjem i glasbom osobito u mjesto, da srdce i um svrate k Bogu, odvraćaju ga odanj; gdje u mjesto da se slavi Bog i stvoritelj, slavi se stvor i njegove mane. Strašan grieh za koji će se jednoč odgovarati pred priestoljem božjim! Ovakovi dakle učitelji, kojih imade žalibog dosta jošte po domovini našoj, da pokažu svoju vještinu, običavaju izvadjati na orguljah na koncu sv. mise kojekakove polke, valčike, marše itd. na što prosti puk dakako, ako i neviče, to si barma i misli „to je školnik! takovoga neima medj Savom i Kupom!“ A mrtvi sastavitelj izvedena komada morao bi se u grobu okrenuti, da čuje, kako je djelo njegovo nagrdjeno izvedeno. — Tko će to odobriti? mozbit onaj, komu je mozag uzavreo. Da li su kada polke ili marši koga na pobožnost, na pokajanje ganuli? Marši ili polke čini mi se najsgodnije su propratnice iz hrama božjega, iz crkve — u krčmu!

Gj. R. Bjelovarčanin.

O odielu.

Da odielo velik uticaj ima ne samo na razvoj našega tiela, a tim posredno i našega duha, nego takodjer i na uzdržanje našega zdravlja; to su ljudi odmah upatikali, čim su ozbiljnije promatrati počeli, što sve na razvoj naš djeluje, i čim su misliti stali, kako da se tomu razvoju pripomaže. Zato nalazimo već i u najstarijih spisih, i ljekarskih i pedagogičkih, poglavljah, koja o odielu glase, koja napućuju, kakovim odielo prema svojoj svrhi biti ima. Ta važnost odiela uvidja se dan danas još više, a obuka o tom je dan danas još mnogo potrebnijom, buduć su ljudi glede odiela od naravne potrebe više nego igda prije odstupili, i u tom ćudljivijimi postali, nego li su prije bili. Suvišno neće dakle biti, ako i za naše učitelje, držeći se u tom izkušanih vještakah, njekoja u obće i napose o tom progovorimo.

Odielo ima da čovječjemu tielu dade potrebne podpore i udobnosti, da mu golotu pokriva i od nepogodah vremena ga čuva. To su glavne svrhe odiela, a prema njim mora vrućinu, studen i vlagu u pravi odnošaj k tielu stavljati, izparivanja unapredjivati i u ustrojstvu tjelesnu toplinu uviek jednakom uzdržavati. Toga radi valja,

Digitized by Google

da se opet ravna po raznoj toplotini, u kojoj čovjek živi, i po osobnosti, koja odielo nosi. Odielom bo se munjevni potoci, koji promjenom toplotine postaju, preprečuju ili umanjuju, te se kožnim živcem susteže oživljujući podržak, čim se djelatnost kože, a tim opet djelatnost krvi, živacah, dapače i cielog ustrojstva narušava.

Odielo nesmije takovo biti, da zrak do kože nebi mogao; nesmije biti ni jako sbijeno (gusto), niti jako lagano; da čuva od velike zime i od velike vrućine. Navlastito pako valja kod odiela u obzir uzimati, da li mu je latak (Zeug) dobar ili loš toplovod. Što je lošiji toplovod, tim manje hladi vanjska studen, a i tim manje grije vanjska vrućina. Nenosi badava gdjekoji Bačvanin svoju opakliju i zimi i ljeti. Vuna je naime loš toplovod, t. j. ona nepropušta topline; zato zimi opaklija, nepropuštajuć iz tiela topline, uzdržava ga toplim, a ljeti preokrenuta; nepropustajuć vanjske žege, hladi opet tielo.

Osim vune lošim je toplovodom takodjer i svila i krzno t. j. kožušina; a dobrim: platno, konopljina i pamuk. Vuna, svila i krzno mogu takodjer trenjem o kožu postati munjevnim; a platno, konopljina i pamuk nemogu, nego su dobri munjovodi.

Kod odiela ima se paziti i na to, da li vodu, hlap zračni i izparine lako upija ili ne. Vuna i pamuk primaju malo u sebe vode, a primljenu lako izparuju; prieče dakle, da se tielo naglo razhladi. Zato flanel čuva od razhlade, ako se nosi na golom tielu. Platno iz lana i konoplje upijaju opet rado vodu i obustavljaju izparivanje; hlade nam dakle tielo. Sukneština (vunina) draži kožu više nego prtenina (platno), dakle ju čini djelatnijom, unapredjuje izparivanje i povećava prihvatljivost kože. Ona je medjutim kud i kamo lošiji toplovod, umanjava zato izžarivanje tjelesne topline, te ju uviek u većem stupnju u našem tielu uzdržaje. Kad je oriedko izradjena, t. j. kad nije kod tkanja jako sbijena, tad se stranom radi svoje topline, stranom radi svoje šupljikavosti prema prtenini odlikuje tiem, da izparine brže izhlapljuju, t. j. da je u vodu nepretvara, da neznoji. Platno pako laneno i konopljeno, pa u manjem stupnju i pamučno, jer je manje toplo a gušće, čini da se para u vodu (znoj) pretvara. Zato ostane u sukneštini i uz veliko izparivanje koža suhom, dočim u prtenini mokrom bude. Nu premda je sukneština mnogo toplijom, to ipak, buduć bolje izpa-

Digitized by Google

ruje, prieči više nego platno, da se krv neprepuni nutrnjom toplinom (vatruštinom). Napokon ona lakše poprima i čvršće drži pošastno bolivo, nego li platno.

Iz tih svojstvah sliedi, da sukneština za djecu nije probitačnom, jer im netreba umjetnog ogrieva niti izparivanja. Probitačna je pako svakomu, kad premaši polpete desetine, gdjekojemu slabijeg sastava i prije, jer se tada umanjavati stane izparivanje, toplina i podraživost čovječjeg tiela. Nadalje probitačno je za sve hladnokrvnjake, za ljude blieda lica, gljivasta i mlitava tiela, sluzavih sokovah, za ljude, koji sjedeći život sprovode, a osobito ako k tome mnogo glavom rade; a napokon za sve, koji su veoma osjetljivi za promjene zračišta. Od vrućine, studeni, vlage, vjetra, munjevnih i parokružnih uticajah najbolje nas brani sukneština.

Osim tih ovdje naznačenih svojstvah raznih tkaninah mora se kod odiela u obzir uzimati takodjer i boja i kroj. Tamne boje, dakle crne tkanine, ugriju se brže i lakše, a takodjer i izhlade brže i lakše, nego li svietle boje, n. p. biela ili žuta boja. Tamne, osobito crne tkanine upijaju više vodene hlapove, vlagu i užduh, nego svietle i povlače brzo u se vrućinu; zato su svietle sgodnije za ljeto, a tamne sgodnije za zimu. Glede kroja, što je bolje odielo nategnuto, tim je toplije, a obratno čim je širje. Zato neka se zimi nosi tjesnije, a ljeti prostranije odielo; nu tiesno odielo nesmije biti opet preveć tiesnim, jer tad bi smetalo tok krvi u izvanskih kožnih cievčicah, čim bi se onda nagomilavala u nutrnjih nastrojih. Odielo je našega naroda u tom pogledu jako praktično, on nosi zimi svoje ouzke modre ili sive hlače i crne gunjce, ljeti pako skinuv ih, hoda u svojih prostih širokih gaćah i kosuljah; te i u obće, kako glede ove, tako i glede ostale svoje nošnje, netreba nikoga da majmuni.

Kod zaodievanja pojedinih stranah našega tiela moramo si uviek za pravilo uzeti, da glavu treba najhladnije a noge najtoplije držati, jer počem su ove najdalje od ognjišta, te najmanje vlastite topline imaju. Šeširi neka su uviek lagani i mekani, da netište, da nam glavu brane samo od velike žege i velike zime; tiesni i težki su jako škodljivi. Ostalo tielo zaodievamo najprije rubinami i gaćami iz platna lanena, konopljena ili pamučna. Takova rubenina najsgodnija je i najčistija, prima lako izparine i nepodra-

Digitized by Google

žuje jako kožu. Gornje odielo: hlače, prsluci, surke i kabanice, neka je prostrano, da netišti nijedne strane tiela. Obuća takodjer neka bude što je moguće prostranom i mekanom, i noge neka se zimi obmataju suknenimi, a ljeti pamučnimi ili platnenimi obojci.

I po godišnjih dobah mora da se čovjek u svom odielu ravna; a tu treba najglavnije paziti na to, da se na priečac nemienja, da se n. p. zimsko odielo nezamieni na jednoč sa posve laganim, nego postupno. U to vrieme dobro je, da se čovjek češće hladnom vodom opere, i više nego obično giblje.

Premda su ovo većinom sve obća načela i pravila, to ipak iz njih svatko lako izvoditi može, što rabiti i na što paziti valja kod odiela za svaku posebnu čovječju dobu i za svaku pojedinu osobnost. Ele glede djece napomenut ću ipak još njekoja, i to u kratko. Nastran kod malene dječice sa svakim povijanjem i stezanjem, ta ni narav nepovija mlade životinjice; pa koliko ih je grbavih i guravih, ako ih čovjek takovimi neučini? Od male maloće pako priučavajte svoju djecu što više laganom odielu, da danas sutra kao ljudi nemoraju zazirati od svakog i najmanjeg vjetrića, od svake i najmanje promjene zraka. Takovu razumnu i za život veoma potrebnu, dapače uprav nuždnu otvrdnuću prudit će veoma, ako se djeca od prvog dana neuče na nikakove tople kapice; ako se, čim prohodaju, puste većinom gologlavom hodati; ako im se na glavi netrpe nigda nikakove šubare, težki klobuci ni spavaće kape; ako se djeca rado i bosom trkati puste; ako im se vrat od maloće ništa neumata, počem mnogo toplenje vrata za sobom koje kakve vratne bole povlači; ako su im prsa uviek prosta i nigda nestegnuta, da se tako slobodnim dihanjem i svježim zrakom uviek kriepiti mogu; ako se uklanjaju sve prekoramice ili nategači, a umjereno se oko pasa odielo steže ili paše pojasom, tkanicom ili ćemerom. Naš prosti narod neima nikakovih steznikab (miderah), ali zato je ipak većinom ljepšeg i vitkijega struka, nego li mnoga salonska gospodjica. Naravno, da onu njihovu umjetnu i pretjerana vitkost, kojom više na ose, nego li na ljude naliče, nesmatramo ni najmanje liepom, nego upravo grdobnom; jer je nenaravna i zdravlju čovječemu ubitačna. —

Na to sve dužni su kod odiela paziti nesamo roditelji i uzgojitelji djece, nego i učitelji i nižih i viših školah. Učitelji do-

Digitized by Google

duše nemogu djeci zapoviedati, da se ovako il onako nose il nenose. Nu kadgod im se u školi i izvan škole sgoda pruži, valja da revnuju proti svim navadam i običajem, koji ovim zdravstvenim pravilom nezadovaljavaju. Ali osim tih zdravstvenih obzirah ima odielo i ćudorednu stranu. Ako bi se njim vriedjala ćudorednost i čednost u mladeži, onda je sveta dužnost svakog učitelja, takove nepodobštine pod nikako netrpiti, i svako tako nošivo izrekom zabraniti. — Ivan Filipović.

Naši rukotvorci (zanatlije) s gledišta školskog.

Važno razmatranje za svakog naobraženog domorodca

od A. V. Truhelke.

(Dalje).

Dječak, komu je sudjeno, da uči zanat, obično jest sin siromašnijih roditeljah. Bogatiji već traže njekakovu tobožnju odličnost u tom, što sinka na trgovinu ili na nauke dati mogu. Otac mu ide za poslom ili radi zanat; mati mu obično pomaže. Diete im dakako nesmije smetati i tu biva samo sebi ostavljeno i radi, šta se mu svidi. Samo onda, ako šta skrivi, tu traži otac pomoćnika odhranitelja — šibu ili batinu, od koje samo blagost majčina kadkada diete spasi. Pod večer ili su roditelji umoreni, ili otidje otac da se malo od posla odmori i okriepi kojom čašom vina, mati u komšiluk na divan, ili ju čeka novi posao u spremanju večere, — diete i opet je samo; sreća, ako ima više braće, ako ima baku. — Ova pripovieda čudne basne i neistinite pripoviedke, oni pako davaju povoda novoj kojoj igri ili nestašnosti. Onda dodje noć, — a u jutro opet hajd na posao, i tako je diete opet samo sebi propušteno. Nitko se š njim nerazgovara, nitko ga neuputjuje, nesvjetuje; nitko njegovo znanje nerazširuje, — ono raste kao drvo u šumi sve do 7—8 godine. Onda — ili gdjedje ranije — sjete se roditelji, da imade pomoći, da nemoraju diete imati čitav dan na vratu, cio dan se š njim jediti, i zaoto ga šalju u školu. Obično otidje š njim mati, kadkad sámo pošalju s njekim starijim djakom. Otac, koji dobro pazi na svoje blago, te svinjaru ili govedaru preporuča i još mu obećaje, da će osim plaće znati mu trud nagra-

Digitized by Google

diti, neima bajage sbog zanata vremena, da diete u školu odprati. Tako postane diete djakom. Kadkad dakako djakom, koji uči samo sjedeti — dangubiti, ili na mjesto roditeljah učitelja jediti. Djetetu se u školi obično bolje dopada, nego kod kuće. Ima tu drugovah, poznatih, smije se prije škole razgovarati a putom u školu i iz nje vrieme si veoma ugodno prikraćivati. Bolje mu tako, nego li kod kuće, gdje se nesmije maknuti, da nebude psovano ili šibano. Svako diete je u početku skorom dobro. Nu, kada saznade, zašto je poslano u školu, samo da roditeljem nesmeta ili da se uči sjedeti, najviše Boga moliti; u brzo nevideći ine svrhe školskog polazka popusti u nauku, i to tim više, što ga nitko doma nepita, što je i kako je u školi? — Što sbilja nitko nemari, uči li šta, ili ne, pa tako prodje godina za godinom. — Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba. — Obično izostane diete prije 12. godine od škole; jer je težko roditeljem diete odievati, hraniti itd.; — izvan toga imadu više djece, i tako bez da se kaže „hvala“, bez da i pitaju učitelja ili župnika za savjet, je li jim sin što naučio, ili ne? jeli dosta sposoban za zanat, ili ne? — otidje, kako je i došao! A koliko je znanja stekao. Ono malo čitati, pisati, računati, nješto iz vjeronauka — to je vrlo slab temelj i veoma slabo sredstvo za njegovo dojduće naobraženje. Osobito u onih školah, gdje se uči sredstvo bez svrhe, — gdje uči vjeronauk ne radi života i da pošteno po njem živje, već radi toga, da nebude šiban, ili da bude na izpitu pohvaljen; gdje se uči samo zato čitati, da zna molitvenik ili pjesmaricu ili u nuždi samo kolendar štiti; gdje se uči zato pisati, da zna koju cifru, numeru ili ime si napisati; gdje se uči napokon računati — na prste i ako malo više, a riedko misliti! O stvarih, o predmetih za njegov budući život najvažnijih neima ni ponjaća. O naravi i o prirodninah, s kojimi će morati kao zanatnik svaki dan se baviti; iz kojih će imat hasnu crpiti; kako će naravne pojave i sile rabiti i njimi se koristiti, ili kako će sviet, u kom mu sudjeno da živje, poznavati — o svemu tom nebjaše u školi govora. Tako se je našlo riedko učionah, gdje se učilo diete — budući zanatnik — misliti i um svoj u svakom slučaju bistriti. U takovih učionah nebje ni spomena o novijem pravcu obučavanja, koji dosadanje školske predmete nesmatra kao svrhu, nego sredstva, kojimi se daljne naobraženje promiče, kojimi se pripra-

Digitized by Google

lja za druga zvanja; polag koga se diete uči čitati, da se danas sutra ubaviesti o onom, što nezna, i što baš u njegov zanat zasieca; polag koga se uči pisati, ne da zna a, b, c liepo nacifrati, već da zna svoje misli na papir valjano staviti, svoje obrtničke knjige voditi i sve što mu je na hasnu, bilježiti, polag koga se uči i glavom računati, da danas sutra uzmogne hasnu ili štetu sigurno proračunati i radnje si mnoge slakšati.

Sad neka bude diete šegrtom. Kao takav imade se naučit zanat za 3—4 godine. A kako se to uči? Prve dane — veli se — mora istom u tudjoj kući naviknuti. Gleda okolo, sjedi, čisti majstoru čižme, ziba ili nosa djecu, donaša vodu, kalfam vina, čudi se, kako znadu psovati i pušiti (u čemu se tajno i sam vježba) m o r a ciepat drva, čistit u kući, radit u bašći i u polju . . . kašnje, ako u ičemu pofali, dobiva čušakah i batinah ... a u zanatu? Izuzamši njekoje krparije, istom u posljednjoj godini, kojih mu nitko, kako treba, nepokaže, sam je sebi ostavljen; što sam vlastitima očima nedokuči, neshvati ili neukrade, to mu nitko čestito pokazati ili ga sistematično u radnji i postupanju kod posla ubaviestiti neće. Kalfe su sad njegovi učitelji, a kakovi još! Batina je opet odhraniteljem. A kome da se prituži? I majstor i kalfe vele: „Trpi, pati! I meni je tako bilo; zato si šegrt!“

Istom poslednje godine padne majstoru na um, da treba šegrta na skorom osloboditi. Na brzu ruku dakle pokaže mu štogod, i tada se šegrt više zanatom bavi. Brže bolje ga oslobode a jer majstoru treba sluge, mora si tražiti drugoga šegrta, a kad se takav nadje, tada bude oslobodjenik odpušten, da bajage ide i da kuša sviet; ali glavno zato, što majstor neće, da od sele kalfu plaća, jer najbolje zna, da je ovaj kao kalfa malo ili ništa naučio. Ako pako nestoji taj uzrok, a to za cielo biva, da mladić moralno propada. (Dalje će sliedit.)

Tri prijatelja.

U istočnih stranah turskog carstva živio je u davna vremena njeki muž, imenom Asad, neizmierno bogat i čovjek znamenit, komu vladar ravnanje i upravljanje kraljevskih dobarah povjeri.

Digitized by Google

Imao je pako tri prijatelja, koja je nad sve na svietu ljubio, ovi se zvahu: Mustafa, Al-Rašid i Bengafi.

Mustafu je najviše cienio, ljubio i štovao ga većma, nego ikojega izmedju ostale dvojice svojih prijateljah, i čudo što ga svojim Bogom neprozva. Ovoga je uviek kod sebe imati htio; težko mu bjaše od njeg se razstaviti, ma bilo to i na jedan samo trenutak. U njem bjaše jedino veselje Asadovo, bez njega bjaše žalostan; jednom riečju: Asad je u svom prijanu Mustafi živio.

Drugo mjesto u njegovu srdcu zauzimao je njegov prijan Al-Rašid. Ljubio ga je kao i Mustafu, nu ipak ljubav ova nije bila tako žestoka, kao što pram Mustafi. Ako se je kada medju ovom dvojicom prijateljah kakova razpra porodila, to je predvidit bilo, da će Asad Mustafi pravo dati.

Bengafi, budući malen i nehoteć mu se nametati, stajao je na najnižjem stepenu ljubavi u Asadovu srdcu. Asad mu nemogaše u istinu, radi riedkih njegovih vlastitostih, ljubavi sasvime odreći; nu vazda morade ubogi Bengafi drugima dvima prijateljima prednost ustupiti, te samo kadikad prijatelja si posjetiti, radujuć se, da ga prijatelj barem sasvime zaboravio nije.

U krugu ovih triuh prijateljah življaše Asad veoma sretno tečajem duljega vremena, uživajuć dohodke kraljevskih dobarah, koje je već sasvime svojom imovinom držao.

U ovako radostnu životu dodje mu najedanput iznenada zapovjed, da se imade postaviti u kraljevski dvor, te račune o svom upravljanju sultanu položiti.

Nalik spavajućemu, komu najedanput glas gróma sladke sne pretrgne, stajao je Asad kao slomljen i k zemlji prikovan. Kada je opet k sebi došao, spoznade istom težko brieme ove okrutne zapovjedi. Priučen svim ugodnostim ovoga svieta, morade sada bez ikakve priprave na dalek, nepoznat put; a k tome jošte i ta okolnost, da položi račune svoga upravljanja, na koje nikada ni pomislio nije.

Surovi i grubi janičar, koji mu je zapovjed donio, nije hotio ni časka čekati, već je sveudilj silio Asada, da ide brže bolje na put. Najviše muke zadavaše Asadu vlastita savjest, jer spoznavaše, da mu manjka riečitosti, kojom bi se kod dvora sultanova obraniti

Digitized by Google

mogao. U svojoj borbi spomene se svojih triuh prijateljah, i ta pomisao zadade mu malo utjehe.

Budući da je Mustafu najvećma ljubio, to i pomisli najprije nanj. Došav k njemu, očitova mu svu svoju biedu, misleć i tvrdo se uzdajuć, da će isti, kao vjeran mu prijan, š njime k dvoru ići, te ga tamo opravdati.

„Ljubezni Mustafo! reče mu, mili i rodjeni moj! tvoja je moć dosta znana, tvoja riečitost puno znamenita, znadeš dobro, da sam uviek tvoj vjerni prijatelj bio; izkaži mi tu ljubav, hodi s menom na put, i brani me kod dvora i sultana, koji evo sada zahtieva račune moga upravljanja.“

Asad neuztrpljivo čeka odgovor; nu kako se začudi, kad mu nevjerni i bezstidni Mustafa hladnokrvno odgovori: „Znadem dobro Asade, da si i odviše ljubav moju tražio, da si me više, no i najvriednije prijatelje cienio; znadem, da si me štovao kao Boga; nu, ako misliš, da sam ti za to kakove zahvale dužan, vrlo se varaš. Nemoj nipošto očekivati, da ja s tobom na put idem, idi si sam, a ja ću tvoga nasljednika mirno ovdje očekivati, te ću nastojati, da i njega za se predobijem, kao što sam i tebe.“

Asad sav smućen i turoban, videći se ostavljena od svoga najvećega prijatelja, stade proklinjati izdajicu, te srdit ode od njega. Poražen jurve kod jednoga, uputi se nestašnim korakom k Al-Rašidu. Na kratko i svom žestinom izpovjedi i njemu uzrok svoga došašća; a Al-Rašid suznima mu očima odgovori:

„Sudbina tvoja, mili Asade, pečali me na duši, rado bi uslišao molbu tvoju, da mi tolike zaprieke na putu nestoje. Medjutim, da ti ipak dokaz moje iskrene ljubavi dadem, sprovodit ću te do medje ovoga kotara, i preporučit ću te tamo providnosti božjoj.“ Suze Al-Rašida nedadoše mu dalje govoriti. Asad nješto malo time utješen, otidje tužnim srdcem k Bengafiu. Polazeći k njemu nije gojio nikakove nade, da će mu ovaj molbu uslišati, jerbo je upravo Bengafiu za vrieme cieloga svoga upravljanja najmanje prijaznosti i naklonosti pokazivao. Ali Bengafi nebjaše takav, kakova bjahu prva dva prijatelja. Istom što začu nesreću Asadovu, baci mu se u naručje, te progovori: „Neboj se tako jako, mili Asade! ja idem s tobom sve do dvora sultanova, te imam nade,

Digitized by Google

da ćeš pomoćju iskrenoga prijatelja, račune o upravi državnih dobarah položiti moći.“

I u istinu održa Bengafi zadanu rieč. On sprovede Asada na najnepovoljnijem putu, doprati ga do odlučena mjesta, stavi se š njim pred sultana i opravda ga sasvime.

U Asadu predstavlja nam se čovjek, imajući za života tri prijatelja: novac ili dobra zemaljska, rodbinu i krepost. Čovjek ova tri prijatelja obično onako miluje i ljubi, kako je u gornjoj prispodobi naznačeno. Usred razkoši svjetske, usred zemaljskih dobarah zaboravi na visoko svoje zvanje, dok mu se na jedanput iznenada smrt, kucajuć na vrata, nenajavi, te ga k sudu Višnjega zove. Ubogi čovjek utiče se u slabosti svojoj prijateljem svojim. Novac i zemaljska dobra, ovi njegovi prvi ljubimci, sasvim ga ostave. Ovdje se čovjek osvjedoči o ništetnosti imanja svoga, ako ga nije na dobro bližnjih svojih, kako valja, upotriebio. Sada tekar oplakuje, što je sagriešio i sebe nad drugim uzdizao. Rodbina, drugi prijatelj njegov, istina nješto oplakuje sudbinu nesretnika, te ga sprovadja do groba; ali dalje ne. Krepost pako noseć ime radnje, ljubavi, pobožnosti; krepost, taj privrženi prijatelj, taj jedini vjerni pratioc ostaje i sprovadja ga tja do prestolja Višnjega, te mu milost i oproštenje izprosi. K. B.

Tromjesečni tečaj ped. u Novoj Gradiški.

Evo laćam se pera, da za naš „Napredak“ u kratko opišem kod naše glavne učione obdržavan tromjesečni tečaj. — Taj počè sa 20 pripravnikah početkom mjeseca kolovoza p. g. i trajaše do 28. listopada. Izpit je bio 26. i 27. istog mjeseca u prisutnosti g. školah ravnatelja Štumpe-a. — Prvi dan bjaše ustmen, a drugi pismen. — Predavanja držana su sva u hrvatskom jeziku; dakle ne u onom, u kojem su se prijašnih godinah držala.

Vjeronauk, obća znanost odgojivanja i obuke, zorna obuka, obuka čitanja, slovnica, pravopis, ustmeni i pismeni slog, računstvo, krasopis, pjevanje i praktično gospodarstvo osobitim obzi-

Digitized by Google

rom voćarstva“ jesu predmeti, koji se teoretički i praktički predavahu.

Vjeronauk biaše predmet g. katekete Franje Kolarića; zorna obuka, računstvo, pjevanje i gospodarstvo g. učitelja Marina Lucića, a znanost odgojivanja i obuke, obuka čitanja, slovnica pravopis, ustmeni i pismeni slog i krasopis imao sam ja predavati.

Po nalogu c. kr. slav. bjelovarskoga školskoga povjerenstva držan bjaše na svršetku mjeseca kolovoza p. g. prvi, a na svršetku mjeseca rujna drugi mjesečni izpit.

Da obseg predavanja uvidjeti možete, nacrtat ću Vam nekoja pitanja, koja su pripravnici iz „obće znanosti obuke i odgojenja, slovnice, pravopisa, ustmenog i pismenog sloga i krasopisa“ dielom u vrieme tečaja, dielom kod mjesečnih izpitah za pismeno izradjivanje dobivali:

1. Koliko pismenah ima u hrvatskom govoru, i kako se ona diele?
2. Koji su mekani suglasnici, a koji tvrdi?
3. Što je slovka, rieč i slovnica?
4. U što se pretvaraju grleni suglasnici, a u što žvižduci?
5. Što je stavak?
6. Što je podmet i u kojem padežu stoji on?
7. Sljedećim podmetom neka se pogovori nadju, koji su pridavnici? Drvo, neprijatelj, riba, starac itd.

---

1. Razjasnite učenikom praktično, što je podmet i pogovor.
2. K ovim podmetom primetnite pogovore, koji su samostavnici: Voda, laž, Antun, Sava, Orljava itd.
3. Napišite sljedećim podmetom pogovore, koji su glagolji: Djećak, ševa, stol, čednost, kruh itd.

---

1. U što prelazi suglasnik *l* na kraju slovke?
2. Što su samostavnici, i kako se oni razredjuju?
3. Napišite 15 pojmovnih imenah!
4. Koliko brojevah ima u hrvatskom govoru?
5. Kada stoji samostavnik u dvobroju?
6. Koji samostavnici neimaju višebroja, a koji neimaju jednobroja?
7. Na koje pitanje dolazi 3 i 7 padež na odgovor?

Digitized by Google

1. Što je učiona, i zašto su učione utemeljene?
2. Koje su neizpustljive dužnosti učionah?
3. Što je metodika i kako se ona razdieljuje?
4. Koliko načelah obuke su pametni i izkusni ljudi ustanovili, i koja su?
5. Kako ima učitelj s 8. štivom 1. sl. čitanke postupati?
6. Pojam „glasnikah i suglasnikah“ neka se učenikom praktično razjasni!
7. Naučajte učenike praktično, što je „stavak“!

---

1. Sklanjajte sliedeće samostavnike: „mlin, šumar, kolo, vinograd.“
2. Što su prosti, a što su razšireni stavci?
3. Sliedeći prosti stavci imaju se razširiti: Kuća je široka. Lipa je drvo. Nož je orudje. Lovac lovi. Majka kara. itd.

---

1. Sklanjajte samostavnik „mati“ u stavcih!
2. Kako si može učitelj ljubav i povjerenje učenikah nabaviti?
3. Kako glasi 4. načelo obuke, i što ima učitelj obzirom toga načela činiti?
5. Koji učitelj obučava u smislu 9. načela?

---

1. Koji samostavnici spadaju na 3. sklanjanje?
2. Razširite sliedeće stavke: Učenik računa. Trgovac piše. itd.
3. Skratite sliedeće sastavljene stavke: I najbolji čovjek, ako dodje u zločesto družtvo, može se pokvariti. itd.

---

1. Što ima učitelj činiti, da pazljivost učenikah pobudi i uzdrži?
2. Koliko vrstih obuke imamo, i koju mora pučki učitelj kod svojih učenikah najviše upotriebljavati?
3. Na što ima učitelj kod razgovorne vrsti obuke paziti?

---

1. Koji pridavnici imaju nepravilno stupnjevanje?
2. Što su brojnici i koje su njihove vrsti?
3. Koliko vrstih stavakah imamo, i koje su njihove vrsti?
4. Pojam „samostavnika“ ima se učenikom praktično pridonieti!
5. Kažite učenikom praktično, što su prosti stavci“!

Digitized by Google

1. Opišite „školsku sobu 3. razreda i dud“!
2. Razložite učenikom praktično pojam „pridavnik“!
3. Kako se sklanjaju neopredieljena zaimena?

---

1. Što se zahtieva od učitelja, koji valjano obučavati hoće glede pitanja?
2. Sprežite glagolj „hoću“ u pokaznom i pogodbenom načinu!

---

1. Oglasite izgubitak „periša“, i kažite zajedno, gdje ga najditelj predati ima!
2. Gdje se upotriebljavaju velika pismena?
3. Što su prislovi i koliko razredah imaju oni?

---

1. Što ima učitelj raditi, da se red učenikah neporemeti?
2. Kako će učitelj ostajanje od škole zapriečiti?
3. Na što ima učitelj glede školskih zakonah paziti?
4. Što si ima učitelj o nagradah i pedepsah pamtiti?
5. Naručite pedagogički časopis „Napredak“, koji se u Zagrebu izdaje i pošaljite zajedno i predplatu za cielu godinu.

Pitanja na izpitu zadana.

1. Koja su poglavita vriela, iz kojih učitelj vjeronauka crpi gradivo za svoje obučavauje?
2. Na što ima učitelj glede odgovorah paziti?
3. Pojam „brojnika“ neka učenikom praktično razjasni!
4. Gospodar N. N. odpušta svoga slugu N. N., i daje mu pismeno, da ga je tri godine vjerno služio.
5. Zorite s vašimi učenici „kravu“!
6. Izračunajte s učenici ustmeno i pismeno: Ako 1 cent bakra 18 for. 55 novč. stoji, što stoji 12 centih?
7. Koliko putah može se u godini naočivati, i kako?

Antun Lisac.

Digitized by Google

Viestnik.

— Vis. kr. slav. dalm. namj. vieće dopitalo je za laglje izdavanje i uredjivanje školskoga lista „Napredka“, 100 st. av. vr. podpore, na kojoj se vrućа zahvalnost izriče.

— Na prošnju ravnateljstva ovogradskih glavnih učionah i predlog gradskoga školskoga odbora dozvolilo je ovogradsko slavno zastupstvo sjedničkim svojim zaključkom § 12 od 9 t. m., da se za učiteljsku knjižnicu nabaze troškom obćine sliedeći školski časopisi; a) Napredak, b) Književnik c) der österreichische Schulbote, d) die Volksschule, e) österreichisch-pädagogisches Wochenblatt, f) Zeitschrift für Realchsulen g) Bazar. Ovaj zadnji ponajviše za porabu djevojačke učione.

— Preuzoriti gosp. stožernik i nadbiskup Juraj Haulik predbrojio je za ovo mjestno kr. učiteljište na časopis: Oesterreichischer Volksfreund: —

Na čemu se koli slavnom za napredak i prosvetu toli brižnom zastupstvu slob. kr. glavnoga grada Zagreba toli i Nj. preuzoritosti od strane ravnateljstva kr. preparandije i gradskih učionah u ime cieloga učiteljskoga sbora ovimi najusrdnija hvala izražuje.

— G. Mirko Janković učit. gl. učione u Munkaču odlikovan je zlatnim krstom zaslugah radi svoje revne radnje u učioni, i radi zaslužnoga promicanja voćarstva.

— U sjednici gradskoga poglavarstva od 9. t. m. zaključeno je, da se stavi u stanje mira najstariji učitelj gl. učione zagrebačke Ferdo Mlinarić.

— U oči božičnih danah p. g. sakupili su u Gospiću gg. oficiri, častnici i gradjani svotu od 115 st. na podporu ubogih učenikah na realnoj i gl. učioni u pomenutom mjestu. Dvojica od učenikah zahvališe se u ime ostalih dotičnim svojim dobročiniteljem.

— Dr. Gj. Natošević c. k. školski savjetnik poziva iz Budima na 1. studena 1863 po starom na predplatu srbskoga „školskoga lista“ koji je poradi pomanjkanja predplatnikah bio prestao izlaziti, a sada se nada preporuci ugarskoga namjestničtva i preč. pravoslavne konsistorije, da će biti više predplatnikah, i da će od nove godine izlaziti. Ciena je listu na pol godine 2 st. Gospodi učiteljem dobro došao.

— Kr. nižja gimnazija u Požegi, bivša dosada obskrbljena učiteljî iz reda sv, Franje države kapistranske, uredjena je previšnjim riešenjem na trošak hrv. slav. naukovne zaklade, s toga mogu u napredak na istoj učiteljevati bez razlike muževi za to usposobljeni iz svjetovnoga i duhovnoga stališa.

— G. Ivan Trnski c. k. kapetan, izvjestnik upraviteljstva kod slunjskoga puka, dopisujući član srbske slovestnosti, pomagajući član družtva za povjestnicu i starine jugoslavenah imenovan je konservatorom starinah i gradjevnih pametnikah za hrvatsko-slavonsko krajinu.

— U Makarskoj u Dalmaciji podieljeno je izpražnjeno mjesto učitelja na gl. učioni Boži Matuliću, kojega mjesto nastupi Šimun Rašić, a treće dopade Petra Maroli-a, učitelja pučke učione u Imoskom.

— Na dvogodišnjem učiteljištnom zavodu u Ljubljani polazilo je škol. god. 1863 ukupno 22 pripravnika, i to 8 prvi, a 14 drugi tečaj. Od ovih su tri odobrena za učitelje glavnih, pet za učitelje početnih, i jedan za podučitelja glavnih učionah. Jednogodišnji kurs preparandijalni u Idriji polazilo je 17 kandidatah, od kojih je 12 osposobljeno za podučitelje početnih učionah.

— Štajerski zemaljski kapetan grof Gleispach dao je 1200 st. glavnice selu Krumeggu u to ime, da se kamatami učiteljeva plaća poveća.

— Gradsko zastupničtvo bečko dozvolilo je 3500 st. u ime remuneracije osamdesetorici ondašnjih učiteljah, koji se svojom revnošću u opetovnoj učioni odlikovahu.

Digitized by Google

— U Virtemberžkoj sastalo se je povjerenstvo od strukovnjakah, koji razpravljajuć pitanje o poboljšanju učiteljskih plaćah i definitivnom namještenju učiteljah na početnoj učioni, medju ostalim i taj predlog učiniše, kako je osobito potrebito u naše vrieme, da si svećenici, kojim bi se imalo povjeriti nadziranje učionah, obširnije naobraženje pedagogičko prisvoje. Čega radi imali bi, koji žele, podvrći se školskomu izpitu, sasma različitu od izpita iz bogoslovnih studijah; a u to ime valjalo bi jim učiti pedagogička djela, izradjivati pedagogične konferencialne radnje, prisustvovat školskim sastankom, polazit kroz dulje ili kraće vrieme koji zavod učiteljištni ili pedagogium te se sami uvježbavat u obučavanju.

— Sbor duhovne mladeži djakovske izdao je u Požegi pučku knjižicu pod imenom „Šimun Posavac". Knjižici je dodana slika Šimuna Posavca, a ciena joj je 30 novč.

— G, Karlo Schubert izdao je nedavno: „Prirodopis za pučke i djevojačke učione", koji njemački pedag. listovi veoma preporučuju. Isti školski vještak preradio je čuvenu Strehlovu „Methodik der Rechenkunst", te je ta knjiga u knjižari Sallmayer et Comp. u Beču već i svjetlo ugledala.

— Marci Antonii Mureti Institutio puerilis, cujus originali texti nunc primum versiones singularum Austriaci imperii linguarum aceedunt, quas tenerae aetati proponit dr. V. Fasseta. Taj „nauk za mladež", što ga M. A. Muret u vezanu slogu za svoga sina spisao latinskim jezikom, i to u Rimu g. 1578, sadržaje mnoge zlatne istine u sebi te je prevedeu po dr. V. Fasseti u Mletcih na jezike talijanski, hrvatsko-srbski, slovenski, slovački, poljski, češki, rusinski, rumunjski, njemački i magjarski. Dielce stoji 50 novč. i dobiva se kod nakladatelja Gerold und Sohn (Stefansplatz in Wien).

Natječaj.

U Bušetini (žup. virovitičkoj) m. učit. i org. s god. pl. 315 st. a. v. bezp. stanom i vrtom; povrh toga od svake kuće jedan voz drvah za učionu i učitelja. Treba se prijavit do 15. veljače o. g. veleč. g. Ivanu Grgesini podj. i žup. u Turnašici.

Listovnica.

G. V. C. u Sv. I. — Oprostite, što se poslužit nemoremo poslanim. Već imamo za tisak priredjen izradak. Rukopis Vam stoji na razpolaganje. — G. Iv. K. u Š. — Veoma nam je žao, što ste tako zakasnili svojim dopisom.

Javna zahvala.

Naš, pun zaslugah starina, vrli čovjekoljub i u obće mnogo cienjeni u Smiru se nalazeći učitelj samoborski, blagorodni g. Josip Herović, neštedeći pod svoje stare dneve truda, samo da nesretnu pogorjelcu i od tuge razcviljenu otcu u žalostnu njegovu položaju koju to prijateljsku podporu pružiti uzmogne, sastavi zapisnik, kojim pozva čovjekoljube trgovišta Samobora, da svojom darežljivostju koju suzu nesretnika otrti blagoizvole.

Pak eto! neostade njegov poziv bez odziva. — Kao što je On u Samoboru obćenito ljubljen, tako i sliedjaše dobročinci ovog grada glas svoga staroga i dobroga učitelja i u ime moje podpore uručiše Njemu trideset stotinjakah, koju mi je svotu On kao moj mnogoštovani prijatelj nuz jedno otčinsko utješivo pismo zaista i poslao.

Na ovaj čin kršćanske ljubavi i ja se svomu nezaboravljenomu prijatelju kao i svoj štovanoj gospodi darovnikom iz dubljine srdca moga najsniženije zahvaljujem tim dodatkom: da dokle ja i moja djeca živmo, bude, za dobro naših dobročiniteljah blagomu se Otcu nebeskomu moliti, prestali nebudemo.

Preporučajuć se ovim i dalje čovjekoljubnoj podpori budućih dobročinacah mojih ostajem zahvalni

U Maria Bistrici dne 2. siečnja 1864, pogorjeli učitelj

Lovro Ježek.

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 3. U Zagrebu, 1. veljače 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Priprava učiteljeva za štivo.

Da djeca štivo koje dobro razumjeti mogu, iziskuje se od strane učitelja marljiva i svjestna priprava za svako štivo, koje jim kani raztumačiti. Mimoiduć svako obsežnije opisivanje, naznačujem u kratko samo njeke točke.

Učitelj sam pripravljajući se za tu vrst obuke, neka si stavlja sliedeća pitanja:

1. Razumijem li ja sam sve dobro, što u današnjem štivu naprvo dolazi? jer tko šta sam nerazumije, toga nemože niti drugim raztumačiti. Treba zato ili pomoćju vlastitoga razmišljavanja, ili sredstvom dobrih knjigah, ili prisvajanjem poučenja po drugomu pribaviti si jasno znanje štiva, koje raztumačiti valja.

2. Što će od toga štiva moji učeniei razumjeti? što li ne? Što treba od toga da jim raztumačim? jer učitelj mora najbolje znati mjeru njihovoga predbježnoga znanja, kao i obseg prisvojenih si pojmovah.

3. Kako ću ja to djeci svrsi shodno raztumačiti i razjasniti? pomoćju kojih poznatih riečih, opisah, primjerah i sravnjivanja?

4. Koji se znameniti pojmovi i istine u štivu nalaze? U čem se upravo sadržava najkoristnije i najpoučnije i što bi bilo vriedno, naglasiti s obzira slovničkoga i stvarnoga; što bi se moglo kao primjer nasledovanja postaviti?

Digitized by Google

5. Što bi se iz toga štiva najshodnije upotriebiti dalo glede na ćudorednost, kakova dobra mnienja, ponuke, odluke i zaključke valjalo bi iz toga izvoditi, probuditi i proizvesti?

Koj učitelj štivo po prilici ovako razglabajuć prosudjuje, prije nego li ga djeci predaje, učinit će ga zanimivim predmetom, suzdržat u djeci napetu pazljivost, te pravu korist u um i srdce djetinje uliti.

J. Cunić,
učit. u Markuševcu.

Naši rukotvorci (zanatlije) s gledišta školskog.

Važno razmatranje za svakog naobraženog domorodca

od A. V. Truhelke.

(Dalje).

Kalfa dakle sad ide u sviet ili k drugom majstoru. Sretan, ako dodje k majstoru, koji takovu neznalicu pouči, u protivnom pako slučaju, klatari se po svietu, svuda ostane samo na čas, potuca se od varoši do varoši, pa šta biva od njega? Vidjamo svaki dan dosta takovih skitalicah i bitangah. Obično se jednaki sastanu, onda da vidiš, kako takav mladić znanje i naobraženje sebi teče! Na svom putovanju malo se obzira, gdje i kako se njegov zanat tjera, šta ima u njem novoga, kako se koji novi izum ili halat radi, pače ono, što je znao, zaboravio je, dok se napokon kao propalica prosjačeć kući nevrati, da bude — majstorom. Njekako mu to podje ipak za rukom, a da to bude laglje — jerbo treba novacah — oženi se brže bolje; novce, što jih sa ženom dobije, uloži u zanat, počne radit, „kunti“ sbilja dodju, dakako samo prijateljstvu, kumstvu za ljubav; majstor radi — i sbilja čovjek bi mislio, da se pomaže. Kupuju se nove haljine, majstorica je gospa! Tu treba po modi haljinah, svile pače i kapah i šeširah; čifut ima najbolji pazar; pije se kafa, nedjeljom pače i u radičak mora bit pet, šest jelah, pečenka nesmije faliti; majstor se mora takodjer zabavljati — nedjelja je nedjella, a za njom blaženi „blaumontag“ u utorak je majstor još mamuran, u sriedu mu se neće u posao — napokon uzme majstor kalfu, sam upali lulu, šeće se, traži zabave svaki dan — kalfa radi hrdjavo, kuntaši izostaju,

Digitized by Google

jerbo jim nedrži rieči ili se nadje tkogod noviji, tko zna bolje i jevtinije i u vrieme ili na vjeresiu načiniti, što naš majstor nemože. — Nuz to dobije jedno — dvoje — kašnje i troje djece — sad nije šala, mora raditi — ali nauk je hrdjav, gospodar se naučio dobro jesti i piti; što se mora to se mora — sad se i kaput krpa, šešir se nemienja po modi, mora trajati više godinah — znak, da majstor sve više propada. K tomu se pridruži bolest — na dužnosti se zaboravi, dug raste — eksekucia nefali, prodaje se komad za komadom. —

Takovih slikah vidjamo svaki dan!

Vidjamo istina takove slike svaki dan, ali nitko nepita za uzrok, koji je jedini taj, što takav propalica neimadjaše dostatno znanja, te nebjaše, kako treba, za svoje zvanje naobražen. Koliko i kako bi mogao tu naobraženost steći, napomenut ćemo u nekoliko točakah. Ako na štogod zaboravismo, pridodat će štovani čitatelj sam.

1. Prvi temelj znanja polaže svakom zanatniku učiona; zato treba da roditelji budućih zanatnikah za školu više mare, nego što do sad bjaše. Imade roditeljah, koji na školu zato mrze, što su vladom i zakoni primorani djecu u školu slati, pa radi toga smatraju i učitelja kao dušmana, koga moraju platiti često dosta kukavno, premda panduri ili drugi občinski sluge razmjerno i odnosno na njihovo znanje bolju plaću imadu. Učionu valja dakle obljubit i s učitelji radi svoje djece u sporazumljenje se staviti, nad njihovim napredkom bditi, učitelja češće pitati, njemu i vlast dati nad ćudorednim vladanjem djeteta, jer oni su zvanje svoje učiti morali, te su vlasti podvrženi, koja njihovo djelovanje nadzire. Treba roditeljem da javnom izpitu prisustvuju, da se osvjedoče o nastojanju učiteljevu, kojim kani djecu njihovu pametniju, radinu, marljiviju učiniti. Napokon će dobri roditelji prigledati i djecu pridržavati, da svoje zadaće itd. kod kuće ponavljaju i izradjivaju; pače s njimi se o predmetih u školi čuvenih razgovarati i izpitivati, dà — ne samo od djeteta kadkad poučiti se dati, već mu priliku pružiti, da naučeno znanje upotrebljava i ponavlja, te forintah neštediti za sredstva: knjige, papire itd. po kojih danas sutra pametnim, izkusnim i poštenim čovjekom postati može.

*

Digitized by Google

Glavna je pako stvar, da roditelji povjerenje imadu pram učitelju, makar im se i osobnost njegova nedopadala, jer im valja znati: da nije sposoban, nebi ga vlast namjestila, ili da je kriv i nesposoban, već bi ga ova uklonila bila; napokon povjerenje dajte, roditelji! sadanjem načinu obučavanja, jer kao što svaki zanat napreduje, tako napreduje i učiteljevanje, komu je zadaća, da se sve više i više usavršuje tè lagljim načinom, i priečkim putem do svrhe dodje. A da se to sve postigne, treba djecu marljivo šest godinah u školu slati i to svaki dan; jer svak izgubljen sat od goleme je štete; prečuje bo, što bi moglo čuti i slušati, a opet ni učitelj nemože jednomu ili dvojici nemarnih za volju 50 — 100 ostaviti i zanemareno nadoknaditi. Obučavanje je sistematično, neuči se jedan obaška, nego svi najedanput i svaki dan se ide dalje — dalje od stepena do stepena kao po skalinah — — a od stupnja do stupnja laglje je i sigurnije, nege preskakivajuć. Zato povjerenje pram školi, pram učitelju i školskom obučavanju — inače sve propada. Ako imate kakvu sumnju ili ako vam nije štogod pravo, stavite se u sprazumljenje prijateljskim načinom s učiteljem, kateketom, župnikom, ravnateljem i dajte si dokazati. Napokon brinite se više za školu i to tim načinom, da bolje djecu za nju pripravljate, odhranjujete, da budu njihova duša, srdce i volja pripravnije i spremnije u sebe školske nauke primati, nauke, koji u život, pače u zanat zasiecaju. Nije ovdje mjesto da Vam dokažem, kako je sbilja tako i ne inače; nu to je dokazana stvar, da onaj koji si obrtom štogod steče, da je to zasluga njegova znanja, vještine ili naobraženosti. To opažamo i kod židovah. Svi vidimo, kako oni svoju djecu dobro odhranjuju, koliko troše na nauke i naobraženje svoje djece, i kako učitelje traže i plaćaju. Svaki i najmanji trgovčić i obrtnik znade kod nas sve svoje knjige (bilježke, račune) voditi, čitajuć ubavješćuje se o stanju stvarih, koje mu treba znati u obrtu, trgovini, te se i dalje usavršava. Većom stranom i jesu naobraženiji, nego li naši.

2. Kao što se ruka, ako ju svaki dan poslom nevježbamo, oduči posla, tako i duh. Čovjek je zaboravan, a pamet ako često neponavlja, šta je u sebe primila i čim se upoznala, izgubit će znanje, a to valja osobito pogledom na dječju pamet. Zato treba djeci da u školi nabavljena znanja opetuju i ponavljaju, a u

Digitized by Google

tu svrhu uvedene su opetovne učione. Nu opetovne učione, kakove dosad bjahu, nisu zadovoljile. Mladež, videći da se u njih ništa više neuči, nego da se mekanički samo ponavlja, izgubila je i sama volju pram njim.

Dobro je, staro opetovati, ali mladića šegrta, koji neprekinuvši nastavu iz pučke škole umah u opetovnicu dolazi, uviek će ista bolje zanimati, ako bude u njoj štogod nova, potrebita čuo. U tu svrhu trebalo bi opetovnice malo razširiti, tako da dulje traju; a ne ukidati ili sasvim zanemarivati, kao što na više stranah, gdje se od ono doba, odkako je sloboda obrta (Gewerbefreiheit) nastala, misli, da više netreba ni proste opetnice, tako da ima kalfah, koji oslobodivši se i ono sasvim zaboraviše, što u školi naučiše; jerbo nikoga nebjaše, tko bi jim oči otvorio, pa tako i u ćudorednom smislu sasvim zaostaše. Ote posljedice uvidjet će sami; bez kazne i štete osobne neprodje nijedna nemarnost! U velikih pače i u manjih gradovih, drugih obrtnijih pokrajinah neobstoje više te opetovnice, već u mjesto njih obrtničke učione, u kojih se 3—4 puta na nedjelju pod večer različiti predmeti obrtnički i zanatnički predavaju i za čudo! nijedan majstor neustručava se šegrta tamo slati, jerbo znade, da čim mu više ovaj zna, tim bolje po njega, jer će pametnijega, poslenijega i vještijega radioca u njem imati. U takovih obrtničkih (kod nas) opetovnicah imali bi šegrti osim opetovanja predmetah, što no su jih u školi učili, da se u njih učvrste, ili da što manjkava nadopune, učiti i siloslovje, lučbu, računstvo, mjerničtvo, risanje i slikanje, mekaniku, graditeljstvo; u poslednjem 3. razredu opetovnice osim ponavljanja istih predmetah mogao bi se obzir uzeti na pojedine zanate. *)

Tvrdim, da ovako ustrojene šegrtske učione od velike bi koristi za zanate bile. Šegrti bi lasno onaj jedan sat na dan, pod večer, ili triput na tjedan po dva sata u učioni probaviti mogli, bolje bi bilo, nego da jih uzalud propuste skitanju i uzaludnu razgovoru na sokaku. Znam, da će se i majstorah naći, koji će ovomu predlogu protivni biti; nu bar pametniji mogli bi početak

*) Od kolike su važnosti oti prepmeti, koje dakako netreba tako obširno i učeno kao na gimnasijah ili realkah predavati, uvidio bi svatko i neuk iz njekoliko samo primjerah. Nu o tom drugi put.

Digitized by Google

učiniti sa svojimi, bilo ih baš i malo. Drugi poznavajući hasnu i korist proizličuću odatle, s vremenom bi se pridružili.

Silah učiteljskih nadje se u svakom povećem trgovištu. Domaći učitelji, profesori, naročito pako sveštenici, činovnici, ljekarnici, liečnici mogli bi iz požrtvovanja po koji predmet jedanput ili dvaput na nedjelju predavati, koje bi i gospodarski činovnici u gospodarskoj struci kod mladeži, koja se poljodjeljstvu posvećuje, slieditи mogli. Takove obrtničke škole morale bi biti otvorene i kalfam, pače i majstorom, koji za napredkom teže, znajućim, da *učiti se nije sramota i da najstariji čovjek još izučio nije*, jer i narod naš veli: dobar pop do smrti se uči. Naobraženjem raste blagostanje ljudih; naobražen rukotvorac znade si u svakom slučaju razborito pomoći, on se nauči pri tom, da se sa stranimi proizvodi natjeca, pače — i u kratko doba — kadar je svoj posao onako ovršivati, kao onaj u velikom stranom gradu; on će znati svoje proizvode na daleko i široko i sigurnije razprodavati, te se osigurati, da danas sutra, ako željeznica i parobrodi silu stranih poslenikah i obrtnikah ovamo dovedu, da mu isti neće moći nahuditi, budući će se moći s njimi takmiti. A još manje će švabom i čivutom zaviditi; nego u njihov primjer se ugledati! Tako polažahu u Würtemberžkoj 7273 učenika ovakove obrtničke učione, a u samom glavnom gradu Štuttgartu polažahu 1454 šegrta marljivo ote škole, premda med njimi mnogo takovih bjaše, koji su ili gimnasiu učili, ili realku svršili. Bjaše u svoj kraljevini 1249 učenikah starijih od 17 godinah, ostali mladji od 17.

Ako uvažimo, da sva ta zemlja nješto više od 1 miliun stanovnikah ima, osvjedočit ćemo se, kako su tamo obrtnici izgladjeni i naobraženi, i kako uvažavaju znanost u zanatu, koja se može steći u obrtničkoj školi, pošto se i majstori nestide u nju dolaziti i nuz šegrte svoje sjedeć nasluškivati predavanje o stvarih svakom čovjeku potrebitih. Naši šegrti i kalfe teže ravno tako za znanjem; samo kad znadu, gdje se prodavaju bolje cigare, gdje je jevtino vino, gdje je kakova igranka itd. U takovih znanostih naši su šegrti majstori; sigurno vješiji od tudje mladeži.

U našem jednom povećem gradu gdje imade sigurno 300—400 šegrtah, polažahu nedjeljne učione 4—12. E kad je gewerbfreiheit! Dakako, onda je prosto — ostati glup. — Obrtnik pako,

Digitized by Google

koji se naobražavati stane i neprestane, taj će se sve većom voljom usavršivati, taj će i:

3. Po koju forintu na godinu žrtvovati za knjige, on će nastojati, da se u mjestu knjižnice utemelje, te će je podupirati i u njegov krug zasiecajuće knjige čitati, i za sviet duhovni više mariti, tražeć novine i časopise, da saznade, što i kako biva u svietu, na koji ga Bog postavi, ne samo da se najede, napije, naspava, napuši — već, da se uči svaki dan bolje svojim umom i srdcem njegovoj slavi služiti, da bude dan na dan savršeniji, naobraženiji, znanjem, kreposću i valjanosću bogatiji. — U to ime: marimo ponajprije za pučke učione, ustrojivajmo obrtničke škole i neštedimo novčića, koji valja u tu svrhu dati, i iz koga danas sutra hiljade i hiljade narasti te domovini ugled i sreću, a blagostanje potomstvu donieti mogu. Vi pako braćo učitelji i duhovnici Vaš je red, da u obrtničtvu volju za potrebni taj predmet budite i u narod uvadjate, čim se drugi narodi već odavna koriste! Bog nam u tom poslu pomagao!

God. 1864. prema školi.

Mnogo je već starih godinah prošlo, pa su jih zamienile nove. Isto tako prodje nam i godina 1863, te ju zamieni i nasliedi novagodina 1864. Vrieme prolazi, a s njim se na svietu sve mienja i koješta dogadja. Gdje su njekoč slavni i veliki gradovi stojali, silni narodi prebivali; tu se sada njihov trag u ruševinah starih gradjevinah vidja, a vierna musa povjestnice ubilježila jih u svoju pametar — knjigu. A tako opet, što sada obstoji, s vremenom će na istoj zemlji posvema drugo lice imati, a tako će biti vaviek, dok bude svieta i vieka. — Čim stariji sviet, čim novije doba, tim veće umno naobražavanje.

Mnogo se toga u prastaro i staro doba nije poznavalo, što napredujući duh ljudski u novije i najnovije doba pronadje; a koliko ima opet stvarih na svietu, koje istom dojduće vrieme na vidik iznieti ima. Buduć pako, da se je pravi napredak uma čovječjega istom u devetnajstom stoljeću razvijati započeo, s toga podpunim pravom 19. stoljeće ime naobražena vieka nosi. Naobra-

Digitized by Google

ženi ovaj viek zahtieva, da se narodi, i u narodu svi stališi popnu do prave sreće i blagostanja svoga; a odatle sliedi, da sve dobro uredjene države mnogo čine za podignuće tako nižih, kako i viših učilištah, jer su jedina vrela, iz koga izvire sreća zemaljah i narodah.

Dobre narodne učione polažu jak temelj budućoj sreći i blagostanju puka; pa doista, gdje ima mnogo dobrih učionah, tamo je narod naobražen i bogat. Hvaljena vlada u premiljenoj domovini našoj krepko nastoji o tom, da svakovrstne učione i učilišta, kao temelj buduće sreće i prosvjete narodnje ustroji. — Tu se u novo ovo doba nadje i drugih slavnih muževah i rodoljubah, koji velikodušno podupiru napredak njihov, te riečju i činom prinose znamenite žrtve na toli uzvišenu i plemenitu svrhu. — Ali, prem pišemo već 1864 godinu, ipak ima još takovih ljudih, koji za učionu neće da mare, koji djecu svoju, nosioce buduće sreće, samo zato u školu šalju, jer je tako propisano. Ljudi takovi sveto ovo mjesto drže za njeku suvišnu i nepotrebnu stvar, o čem se svatko osvjedočit more, kada, kao od nas tko, često slušati mora takovih riečih, koje svakoga naobražena čovjeka u sadanje vrieme boljeti moraju. „Što će ti tvoja škola?“ to mora čestokrat čuti siromašno diete. Nu nije još zamjeriti prostu seljaku, ali kada čovjek onakova sluša, koji bi školu cieniti imao, (a takovih imade dan danas dosta i dosta, premda smo već nastupili novu godinu 1864), to mora tada svakoga učitelja, svakoga iskrenoga domoljuba, koji si rodu napredak intellectualni, moralni i materijalni želi, zapeći u duši. — Škola na selu najstražnje je mjesto, dočim je u njoj na mnogo mjestah bilježnička pisarna smještena: učitelj pako najnižja je osoba, jer što veli seljak? „Naš sluga, mi ga plaćamo.“ A odkuda to, da li je možda učitelj sam tomu kriv? Neplaća li seljak i bilježnika, častnika itd. Više put je u našem školskom listu „Napredku“ rieč povedena bila, kako bi pučki učitelji iz zemaljske blagajne svoju plaću dobivati imali, počem bi se s inimi častnici usporedili, a po tom svoj ugled obezbiedili, a ne kako sada, gdje vidi prosti puk, da ga bilježnik občinski izplaćuje, kao i svakoga seoskoga pandura i drugog občinskog poslužnika. —

U prvom broja „Napredka“ govoreno bi, da bi se namieštanje učitelja posve rukam preč. duh. stola predalo, ne pako, da

Digitized by Google

občinski odbor, — seljaci — neimajući ni pojma o učiteljskom znanju i vriednosti, učitelja izabiraju i postavljaju. Nebi li tada učitelj i sám više cienio svoj stališ i s njim skopčanu si dužnost, dočim bi ga viša oblast namjestila? Pa k tomu bi i škola veću cienu zadobila, čim bi prosti puk vidio, da je u nju učitelj od više oblasti namješten; jer, — molimo, da se to uvaži — seljak je sve i sada te misli, da je on, kako god učitelja vlastan postaviti, tako isto i izbaciti, ma i školu dokinuti, kao i sagraditi. Badava živimo u 19. stoljeću, badava teče godina 1864, badava se dižu pučke učione, badava toliko govori, piše i obećaje, ako se jedared već i činom nebude bolje uredio učiteljski stališ. Nebude li toga, neima bora mi nade, da bi i u najnovije vrieme u školarstvu se napredovalo.

Franjo Gudl,
učitelj lovrečki. —

Naobražavanje bečkih pučkih učiteljah.

(Od V. F. Varhank-a.)

Neima tomu davno, što su možni ljudi duhovnoga i svjetovnoga staleža čvrsto se držali temeljnoga načela, neka puk u neznanstu i gluposti ostane, da se samo bez opora pokorava i — plaća. —. Naravne posljedice toga neznanstva bjahu siromaštvo i ćudoredna surovost, dakle dvostruka bieda.

Duševnomu razvitku, koji se u drugoj polovici 18. vieka probudi, ima se upisati u zaslugu, što su upravljajuće vlasti počele za materijalno i duševno blagostanje nižeg reda ljudih svojski se zauzimati. Da pako uvjet materijalnoga blagostanja velike masse puka u duševnom počiva; da se ovo ponajprije podignućem pučkih školah postizava, i da razvitak pučke škole osobito od učiteljeve naobraženosti zavisi, to su takove istine, — koje dobro shvativši — mogli bismo nazvati neoborivom stečevinom našega vieka. —

Vruću hvalu i sveobće prizanje zaslužuju dakle oni dobročinci, koji u zastupničtvu bečkom za više naobraženje svojih sadanjih i budućih pučkih učiteljah rade. Uz njih će oduševljeno pristati svi pravi prijatelji puka, te jih tako moralno podpomagati,

Digitized by Google

ako bi do borbe došlo s natražnjaci, koji na svaki napredak mrze, budući jih tobože u njihovoj starodavnoj udobnosti pači, ili nikakove jim nezaslužene koristi nedonosi.

Svatko, komu su iole poznate današnje okolnosti u tom obziru, mora priznati, kako gradsko zastupničtvo bečko, nastojeć o tom, da se pučke škole po duhu vremena urede, nemože zadovoljno biti s onim obsegom naobraženja, što ga sada novi učitelji u obstojećih dan danas preparandijah steći mogu. Zakon doduše zahtieva, da svaki, koji u preparandiju stupiti želi, dokaže, je li s dobrim uspjehom svršio tro- ili dvorazrednu nižu realku ili nižu gimnaziju. Ali neglededć na to, što su s dozvoljenjem nastavnih vlastih *) uvjeti primanja u preparandiju znato obaljeni, vidi se, da ciela stvar mnogo nevriedi. Dvorazredne niže realke nisu ništa drugo, no njekadašnji dvogodišnji tečaj četvrtog razreda. Nadalje je i to nepobitna istina, da se s navedenih razlogah talentirani mladići riedko učiteljstvu posvećuju. Obično posvećuju se učiteljstvu, oni realci ili gimnazijalci, koji su dotične razrede na srednju ruku svršili, ili su to učiteljski sinovi, koje su otci već prije njekoliko godinah za svoje zvanje odredili i zato pripravljali. Pa ako ti se koji talentirani mladić na trnjem zaraščenu učiteljsku stazu svrne, to ti čini samo iz siromaštva ili iz nužde, da se novačenju za dobe ugne. **)

Ako su kandidati slabi učenici bili, to dodju u preparandiju s jako neznatnimi predtečnimi znanji; ako su talentirani ali siromašni djaci ili učiteljski sinovi, to moraju radi svoga živovanja skoro cielo vrieme na materijalne zaslužbe potratiti; te jim tako malo łazna i sile za vlastite nauke preostaje. Imućniji pako i bolje talentirani, koji se samo novačenju ugiblju, malo si glavu taru za nauke, jer i onako, čim dobu novačenja predju, nekane u preparandiji ostati.

Da smo ovdje same istine naveli, to nas uči svakdanje izkustvo. Ali, kada bi upravo svi učiteljski pripravnici, sposobni i voljni bili, da se u preparandiji valjano naobraže, toga ipak učiniti

*) Vidi M. N. od 24 rujna 1850, 19. studen. 1850, 18. srpnja 1851, 24. listopada 1852 i i. d. — Tout comme chez nous. Op. prev.

**) A kod nas žalibog neima se ni toj povlastioi radovati. Op. prev.

Digitized by Google

nemogu, već s jednostavnoga toga razloga, što se tamo nitko naobraziti nemože. — Što se može od onoga zavoda očekivati, komu već isti zakon nalaže, da čim moguće manje čini ;*) gdje se zemljopis i povjestnica, naravopis i naravoslovje samo mimogred natucaju, gdje i ista jezikoslovna struka neide preko sgodnoga samo opetovanja onog, što je u pučkoj školi naučeno.

Ali kada občina bečka više naobraženje za svoje učitelje (kako se vidi, iz valjanih razlogah) želi, nameće se samo po sebi pitanje: da li je ona na to vlastna. Najbolji nam odgovor daje staro priričje: patronus est, qui pecuniam dat; to jest, zaštitnik je onaj, koji novce daje. Občina bečka imenuje (?) i plaća učitelje, dakle ima pravo i uvjete stavljati, pod kojimi učiteljsko mjesto podieljuje i plaću pruža. Ali se samo po sebi razumieva, da se ona toga prava samo u toliko, u koliko obstojeći zakoni dopuštaju, uživati može i smije, prem ako i jesu ti zakoni s mnogoga gledišta žalostni. Nu dok god se ti zakoni ustavnim putem nepreinače, moraju se štovati.

Rado dopuštamo, da se navedenim zakonodavstvom znatno ograničuju sredstva, kojimi bi se učiteljska obrazovališta podići mogla, pače usljed njega nije moći najprečim i najsigurnijim putem do toga ni doći; jer dok god ti zakoni obstoje, nije ni iz daleka pomisliti na dobro uredjena učiteljska sjemeništa (jedino sredstvo, koje bi učiteljskom obrazovanju prema dobi i svrhi shodno bilo i služilo.)

U ovih dakle okolnostih nepreostaje drugo, nego gledati, kako bi se učiteljska sjemeništa, na koja sada još pomisliti nije, nadomjestila. Jer to je prava praksa, ako nuz ograničena sredstva, nuz obstojeće zaprieke svrhu, za kojom se teži, po mogućnosti polučiti moremo. Isti školski odbor zastupničtva bečkog morat će se ove osnove držati.

Gledat ćemo, da nacrt te osnove ovdje u obće navedemo.

Ako kanimo valjanih učiteljah imati, treba prije svega o tom nastojati, da se talentirani i marljivi mladići učiteljstvu posvećuju. To se pako postići dade tim, ako se učitelji dobro plaćali budu. —

*) Vidi Helfert. „Sustav pučke škole.“ §§. 59—76.

Digitized by Google

Prvo sredstvo indi, kojim bi se valjano naobraženih učiteljah dokopati mogli, jest dobra plaća.

Kada je to već jednom uvedeno, onda se nepobitno onoga načela valja držati: da svako izpražnjeno mjesto najvriedniji samo dobiti može. Najvriedniji pako prositelj u prvom redu ima biti najnaobraženiji školnik, od dva jednako naobražena imade revniji prednost, od dva jednako revna onaj, koji dulje vremena službuje. Kada to načelo obstoji, onda treba da se znanosti naznače, kojimi se moraju prositelji za svako namještenje i svaki promak izkazati.

Tko želi zadobiti učiteljsku stolicu na kojoj bečkoj pučkoj učioni, imao bi po našem mnienju prisvojiti si one nauke i vještine, što no zasiecaju u bitno nadležno učevno gradivo pučke škole. Ovamo spadaju: I. S obzira na tielo — tjelovježba, gumbanje, — turnanje. II. S obzira na duševno naobrazivanja: A. Stvarna znanja i to: a) Nauk o Bogu, vjeronauk, biblička povjestnica i t. d. i b) nauk o svietu, najme: 1. Nauka o znanostih naravnih (naravoslovje, naravopis, zemljopis, nauk o gospodarstvu) i 2. Čovjekoslovje, (tjelosłovje, dušoslovje, povjestnica obća i književnosti, pedagogička povjestnica i t. d.) B. Pomoćna znanja i vještine, naime; a) Vještina slovnička (govoriti, čitati i pisati). b) Računstvo sa računovodstvom. c) Prostoroslovje s risanjem. C. Pjevanje, kojim se probudjuje i oživljuje estetička i religiozna ćud, te oplemenjuje život. K tomu je još za učitelja neobhodno potrebna znanost odgojivanja i obučavanja.

Budući si pako pripravnici sve te znanosti u preparandiji prisvojiti nisu kadri, a opet bi se njimi izkazati imali, da učiteljsko mjesto u Beču dobiju, stoga bi se imalo po pravoj pravici bečko zastupničtvo pobrinuti, da nastupljujućim učiteljem svakako priliku pruži, kako bi gore navedene znanosti i vještine steći mogli.

Najjednostavnije i najsigurnije sredstvo u tom bi bilo to, da se njekoliko stipendijah najmanje po 300 stot. za one pripravnike ustanovi, koji se obvežu, da će, svršivši preparandijalne tečaje s odlikom, povrh toga obrazovni tečaj po propisu gradskoga zastupničtva proučiti.

Digitized by Google

Takovi kandidati dobivali bi svako popodne od vrlih učiteljah, koji se, bilo to iz srednjih ili pako iz pučkih školah, po vještini izabiraju, tečajem dvijuh godinah posebnu temeljitu obuku u vjerozakonu, bibličkoj i crkvenoj poviesti, dušoslovju, u njemačkom riečoslovju, u njemačkom slogu, krasopisu, u računstvu, zemljopisu i poviesti, naravoslovju i risanju; nadalje vježbao bi jih vrli koji glasbenik u glasbi, a izkusni učitelj gumbanja u gumbanju.

Nauka o odgojivanju i obučavanju imala bi se isto tako povjerit kojemu vještu škol. ravnatelju ili drugčije osobito sposobnu učitelju. (Konac će sliediti.)

Poslovice za učitelje i učeću se mladež.

Od Mijata Stojanovića.

---

1. Ako nemožemo, kako bi htjeli, a mi ćemo, kako možemo.
2. Bolji je dobar glas nego zlatan pas.
3. Cieni cviet, iz njega biva plod.
4. Ćuškami nebistri se glava, a srdce se muti.
5. Čini dobro, uzdaj se; čini zlo, nadaj mu se.
6. Dobro se čuje po daleku, a zlo i po daljem.
7. Djedovina liep podanak, otčevina mili stanak; unukom svetinje.
8. Eda bi se svi u tom složili, kako b' mladež dobro odgojili.
9. Grad — jad; ladanje — kukanje! Pa gdje je bolje? Gdje ima ljubavi i dobre volje.
10. Htjeti, moći i umjeti — Složi, pak ćeš tad' uspjeti.
11. Imanja nestaje, a znanje ostaje. Bolje je umjeti, nego imati.
12. Jedemo, da živimo, a neživimo, da jedemo.
13. Krivo stečeno, nije blagoslovljeno; kako dodje, tako prodje.
14. Lienost pada po duši, kao hrdja po gvoždju.
15. Malo daje, tko mnogo obećaje.
16. Neima ljeta brez Gjurgjeva dana, niti brata, dok nerodi majka.
17. Otac okom, sinak skokom; majka migne, kći već stigne.
18. Pitat će starost, gdje je bila mladost?
19. Ruka ruku pere, a obadvie obraz miju.
20. Sila Boga nemoli; a Bog silu još manje.

Digitized by Google

21. Šilo za ognjilo; milo za drago; žao za sramotu.
22. Tko se tuži, sam se ruži.
23. Težko je naći čovjeka, a lahko ga je poznati.
24. U ustijuh med, a u srdcu jed.
25. Više očih više vidi.
26. Zorica nauku prijateljica.
27. Zrno do zrna pogača; kamen do kamena palača.

(Konac će slieditи.)

Kratka ubaviest

za učitelje gledom na izložbu našu u kolovozu o. g.

(Konac iz 1. br. Napr.)

Izkaz onih predmetah, koji spadaju u 30. i 31. razred izložbenoga programa.

30. Razred; djela i sprave naukovne, naklade i za pouku sprave.

1.

1. Sgrade: osnove, smotrenja, svjetlopisi i obrazci raznih učionah i zavodah.

2. Sprave i uredjenja: ugledi, obrazci i risarije stalnicah, slikarski stolci, školske klupe, crnila, ozidne table, učiteljski stolci (katedre) i kuke za ovešanje šeširah i odjeće.

3. Zdravstvene naredbe: ogrievne, razsvjetne i odušne sprave, igraonice i kupaonice.

2.

1. Knjige i obća učevna sredstva:

a) abecedar (bukvar), čitanke, djela o izgovaranju, ozidne table, školski torbaci;
b) pregledalice, predlogi, računske tablice, držala, pernike, pera, crnila, liniri;
c) računala, računski potiskači, crtarske sprave, crtnice,
d) knjige, zemljo i moro — vidi, zemljokruzi, brodarske sjevernice (busulja), obrazci i sprave za pouku u matematici i naravoslovju;
e) sbirke za pouku povjestnice prirode;
f) svake ruke risarske i slikarske sprave;

Digitized by Google

g) glasbene sprave kao ugadjače, časomjeri itd., nadalje školske i crkvene pjesme;
h) sprave tjelovježbe;
i) sve vrsti igračkah.

31. Razred: izradjenja pitomacah raznih javnih i skromnih učevnih i odgojiteljnih zavodah.

1. Pisanja: povaljena i nakićena.

2. Risanja: risarije iz predlogah iz naravi ili na pamet, zemljovidi, obrazci iz ilovačine ili vozka.

3. Ženska ručna djela: šveła, pletiva, kačkanja i vezanja i t. d.

Izim toga predloženo bi, izložbenom programu još sliedeća dodati:

Kod 1. 2. i 3. reda rieči: sa mladima (mladinom).
„ 4. „ „ i koze.
„ 6. „ „ ptice pjevačice i svake vrsti golubovah.

Svraćamo dakle opetovano naše učiteljstvo, da i ono po mogućnosti učastvuje kod ove naše prve izložbe; jer time će činom zasvjedočiti, da shvaća duh našega vremena, te hrlim korakom napred stupa, da dodje u paralellu s učiteljstvom drugih naobraženih narodah. —

Viestnik.

— U gl. skupštini hrv. slav. gospodarskog družtva u Zagrebu, držanoj dne 22. i sliedećih danah mjeseca siečnja t. g. uzeto bjaše u pretresivanje i ovo pitanje. — Da bude seoska učiona pučkomu gospodarstvu neposredno koristna, nebi li potrebna bila: a) Knjiga o gospodarstvu, koja bi se uvela u pučku učionu, koli za svakdanje učenike, toli za opetovničare. b) Da pako učitelj ob onom, što u knjigi toj stajalo bude, svojim učenikom valjan razlog dati uzmogne, nebi li nuždno bilo, da se seoski učitelji uz primjerene dnevnice, koje bi im se ili iz občinske, ili pak iz zemaljske blagajne davale, šalju redomice i to za vrieme školskih praznikah u križevačko gospodarsko učilište, gdje bi še učili najpotrebitija o pučkom gospodarstvu, kao što to u kraljevini Würtemberžkoj biva, gdje seoski učitelji o državnom trošku Hohenheimsko gospodarsko učilište njekoliko sedmicah polaze? c) Da se uz svaku učionu podignu voćna i dudinska rastila. Na što je nakon poduljega razglabanja o toj stvari, o kojoj gg. Šavor, Torbar, Mrazović i Bogović govorahu, zaključeno: da se obzirom na vrlo ograničena financijalna sredstva gospodarskoga družtva i pogledom na okolnosti, da vis. oblasti pri izdavanju izvornoga djela običavaju plaćati 30 st. od tabaka, radi unapredjenja i pomoćnog poduzetja obrati na vis. kr. namjestničko vieće s tim dodatkom, da u slučaju, ako svota, koju bi vis. kr. namjest. vieće možda doznačilo, nebi bila dovoljna, da je i gospodarsko družtvo pripravno nješto toj svrsi pridonieti. Glede točke b) naime glede izaslanja seoskih učiteljah na križevačko gospodarsko učilište, bi zaključeno, da se izvršenje toga predloga na bolja vremena odgodi. —

Digitized by Google

Napokon glede točke c), naime da se uz svaku učionu podignu voćna i dudinska rastila, bi po skupštini zaključeno, da se u tom pogledu obrati na občinstvo županijsko s pozivom, da bi ovo u svom području odnosne potrebne naredbe izdati izvolilo.

— Nj. c. kr. apost. Veličanstvo previšnjim riešenjem od 16. studenoga p. g. dostojalo je dozvoliti, da se u Kurčoli i Šibeniku u Dalmaciji podignu samostalne trorazredne realke.

— U Petrijancih kod Varaždina podignut će se ljetos nova školska sgrada, budući je dosadanja — u kući občinskoj smještena — učiona veoma tiesna i s neprikladnosti neodgovara svrhi školskoj. I opet imademo tom prilikom pohvalno spomenuti visokorodjenu gospoju groficu Ferdinandinu Bombelles-ovu s njezinim suprugom grofom Bombellesom, koji u to ime dovoljno gradje obećahu, da se novo zdanje, prema svojoj svrhi udešeno, podigne, k čemu će drage volje i občinari sve potrebito doprinieti.

— Od slike čuvenoga našega skladatelja, pokonjega Vatroslava Lisinskoga, imade ovo uredničtvo jedno 10 eksemplarah. Tko bi od p. n. gg. čitateljah takovu želio imati; neka se obrati u plaćenih listovih na uredničtvo i neka priklopi 1 for. a. vr., ili neka se jednostavno prijavi, te će mu se slika poštarskim oduzećem poslati.

— G. Sundečić poziva sve rodoljube na predplatu njegove poveće iz crnogorskoga života crpljene pjesme pod naslovom „Krvava košulja.“ Bit će to djelo cirilicom i latinicom tiskano i stojat će 60 novč. Predbrojit se može do konca ožujka t. g.

— U Insbruku u Tirolskoj počeli su šegrti iz opetovnice znatno izostajati. Pa što je vlast učinila na to? Gradsko je poglavarstvo po nalogu c. k. namjestničtva odlučilo, da svaki šegrt, koji je sam kriv izostajanju iz opetovnice, bude kod kuće tjelesno kažnjen. Ako su pako tomu izostanju majstori krivi, odredjeno je, da imadu platit globe 2—4 st., koja bi se u opetovanih slučajevih mogla i do 400 st. dotjerati. Tako utjerane globe izručivaju se blagajni ubožkoj. Tko nebi mogao platiti, podpada kazni zatvora, a tko se od majstorah toj naredbi protivi, gubi kroz njeko vrieme pravo, da smije šegrte držati.

— Francezki ministar nastave Durni podnese onomad caru francezkom svoje izviestje o stanju pučkih učiteljah i učiteljicah glede povišenja njihovih plaćah i nabave pokućtvah. Vlada je znamenitu svotu godišnjih 200.000 fr. odredila, iz kojih bi se imalo potrebito pokućtvo učiteljem i učiteljicam nabavljati pod uvjetom, da dotične občine u gornju svrhu polovicu svote davati imadu.

— Bivši učitelj na višoj kr. realci zagrebačkoj Ivan Stohl, dobio je mjesto tehničkoga učitelja na nižoj realci u Korneuburgu.

Natječaji.

U Djakovu na gl. uč. mjesto učitelja s god. 315 st. 105 si. stanarine i 6 hv. drv. Molbenice valja upravit do konca veljače o. g. na vis. kr. hrv. sl. dalm. namj. vieća preko nadležnoga poglavarstvâ. — U Rujevcu (2. banske puk.) mjesto njemač. učitelja s god. pl. 200 st. a. v. s paušalom 6 st., 12° drv., slob. stanom i vrtom 800□°. Treba se prijavit do 27. o. m. na sl. satniju rujevačku. — U Blinji, (2. bansk. pukov.) mjesto učit. grč. nesj. s god. pl. 120 st. a. v. slob. stanom, vrtom 800 hv. i 6 hv drv. Valja se po predstavljenoj vlasti javiti do konca veljače o. g. —

Promjene.

Stalno imenovani učitelji: Ivan Krst. Pajlok u Novih Čičah; Franjo Galić u Starih Čičah, Marko Šuveljak u Kraljevvrhu i Martin Božić u Laduću.

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 4. U Zagrebu, 15. veljače 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

O samozataji.

(*Konferencijalni izradak.*)

Zatajiti sama sebe u kršćanskom smislu, da li je za vlastito i obćenito dobro potrebito; valja li k tomu već za rana djecu priučavati; tko nam pruža za takovu samozataju najjače ponuke i sile?

Ovo je pitanje prevažno za čovječanstvo u obće, al je još važnije za sadanji materialistični viek; viek doduše prosviećen ali izvraćenim slobodoumjem poplavljen. Zato bi griehota bila, da se to samo mimogredno riešava; tim više, što vidimo, kako uprav u živac dira današnjim okolnostim družtva čovječanskoga.

Prije nego li to pitanje riešimo, neka nam bude dopušteno obratiti pozornost na čovječansko biće, na što nas osobito nukaju rieči Spasitelja, koj je imao zadaću, da odpali od Boga sviet s njim opet pomiri, i ono, što je praotac u raju zemaljskom pokvario, svojim božanskim naukom i svetim zakonom popravi. On veli: „zataji sama sebe, uzmi svoj križ i sliedi mene.“ A na drugom mjestu opet veli: „ja sam put, istina i život“.... i opet — „tko uzvjeruje, bit će spašen, a tko neuzvjeruje, bit će osudjen.“

Što te rieči znače, protumačiše sveti naši učenjaci i crkveni Otci, a mi kao vjerni njihovi sinovi neodstupljujemo ni za dlaku od njihova nauka.

Digitized by Google

U početku, kada je Bog stvorio sviet, stvorio je i čovjeka, i kao što je bilo u svietu sve liepo i mudro ustrojeno, bjaše sve i u najboljem skladu ustrojeno; jer Bog, u komu vječni i najljepši sklad vlada, ništa neskladna stvoriti nemože.

Sklad je čovječji u tom sastojao, što se čovječanska pùt podložila njegovu duhu, a duh Bogu. Pùt nije drugo hćela, van što je duh našao za dobro, a duh je samo ono našao za dobro, što je bilo Bogu povoljno.

Ali izza onoga prekršaja (iztočnoga grieha) izgubi nepokorni čovjek milost božju, koja ga je u skladu držala i čuvala, pa su se od Boga odkinule sveze razputile i medju putjom i duhom čovječjim. Odtuda nastade razdor u čovjeku, da, kako veli sv. Pavao: „pùt prohćeva suprot duhu, a duh suprot Bogu; jer si je oboje neskladno.“ Drugi zakon zavlada u pùti, a drugi u duhu, jedan drugomu baš posvema protivan, to jest tielo, jer je stvarno, teži za srodnim sebi — svietom, a duh kao duševna bit uznosi se iznad svieta samo za duševnim svietom. Odtud borba neprekidna, nemir vječni, nesklad grozoviti, i ako je iole pùt jača od duha, moralna propast nije daleko. Pitajmo sada: može li ovako razvraćeno čeljade postići sreću, blažen život bez prave svrhe, bez nutrnjega sklada? Nemože. Čovjek sastojeći se iz pùti i duha — sa dvojakim bićem, (duševnim i tjelesnim) u dvojakom odredjenju na zemlji, mora imati u svom djelovanju samo jednu svrhu, jednu glavnu ciel, ako hoće da kao član tjelesnoga svieta promiče tjelesno blagostanje, a kao član duhovne obitelji, da promiče duševno spasenje; jedan bo je Bog, jedna mora biti i svrha. Ako hoće dakle da postigne pravu svrhu, mora opet popraviti i urediti nutrnji sklad; ono što je prvomu čovjeku moguće bilo bez napora, to treba da danas vrši naporom i neprestanim hrvanjem, što Spasitelj drugimi riečmi kaže: „zataji sama sebe, uzmi svoj križ, i sliedi mene.“

Pitamo sada, što se razumieva pod imenom ove kršćanske samozataje? Razumieva se, u obće — pomnjivo nastojanje, da bude ukroćena pohotnost. Nu nastaje opet nove pitanje. Kako se ukroćiva pohotnost?

Već su naši stari cielu kršćansku zataju sama sebe, po kojoj se oćutnost duši podvrći ima u ova dva kratka izraza sveli:

Digitized by Google

„Uztegni se i trpi.“ — Prvo „uztegni se“ — zahtieva da pohotnost ćutnu svladamo, da se nepodamo njezinim požudam, nego je uzvišenijim svrham podčinimo, te da budemo na oprezu, kako nas nebi s puta k uzvišenom našem cilju svojimi razdražicami i napastmi svela. Čovjek mora po tom nastojati, da svako ćutno pohotenje taki uduši, da iskricu, čim tinjati začme, uduši, dok biesnim plamenom nebukne. Diete se priučava moćju ćutljivosti poslušnim biti i sve činiti, što mu se veli, priuča se svega, čuva, što bi rado činilo; silom mu se srdce u svom prostom gibanju sklanja na poslušnost; ljubav, zahvalnost i povjerenje pomažu mu u tom, te mu tako poslušnost postaje lahka dužnost. — Ako hoće odgojitelj, kako i mora, svoju gojenčad priučati, da sama sebe nadvlada, mora joj za rana kršćansku vjeru, kao pravi temelj života u srdce zasaditi. Prem ako nas izkustvo dovoljno uči, da mnogim sva brižna nastojanja oko kršćanskog odgojivanja kod mnoge djece ostaju posve jalova, to nas neka na nastupljenoj stazi ni najmanje nesmeta; jer ne samo odgojitelji nego i isti roditelji moraju znati, da nisu kadri sami po sebi u djetinje srdce sve svoje dobre nauke uciepiti; oni mogu samo ono, što je dobri Bog u narav djetinju usadio, podticati, upravljati i jačiti. — Ne manje važna je i druga izreka „trpi.“ Nadvladanje ćutnoga nehtienja zahtieva naime, da čovjek sve suprotivštine i težkoće na stazi svoga spasenja svlada, da se od izpunjivanja volje Božje nikako neda odvratiti. — Prem ako nadvladanje iliti zataja sama sebe baš toliko nespada u djetinju dobu, koliko na budući cieli život čovječanski, zato se ipak moraju djeca za rana i neprestano u toj toli važnoj kreposti vježbati. Tko se je već u ranoj svojoj dobi priučio svojim željam ugadjati, taj će doista i u svojoj starosti svoje ćutne požude velesigati. Netreba dakle čekati, dok bi diete istom k razumu došlo, nego mu moraju roditelji i odgojitelji nastojati hrdjava nagnuća i požude zauzdati i izkoreniti. Čim čovječanski razum djelovati počme, valja diete ohrabriti, da može sve nadvladati, što bi se u njem nevaljala pojavilo i proti volji Božjoj bilo. Mladi čovjek neka se priuča po razmjerju svojih zadobljenih silah sve težkoće podnašati, te se ne samo od svega zabranjenoga, nego i od njekojih dopuštenih stvarih čuvati. Jer samo

*

Digitized by Google

onaj, koji je viknuo i od dopuštenih se stvarih kadkada uztegnuti, znat će se lahko i od ućutnih požudah sačuvati.

Ako indi sebe zatajiš a) držat ćeš, da je sve, što ti se neugodna il trudna zgodi, s mudrom božanskom odlukom u skladu; ni vlas s glave tvoje neće spuziti bez volje božje, veli sám Gospodin; b) sve što Bog čini, znat ćeš, da s najbolje namjere čini; koga Bog miluje, toga i kazni, kao valjan Otac i najboljega sina, da ga u dobru učvrsti; a znat ćeš c), da ćeš dobiti za prolaznu muku vječnu plaću i slavu; d) napokon si uvjeren, da Bog na te nepripušća veće trude i napasti, nego koji su prema tvojim silam, i ako ti se što ukaže golema, imaš nade, da će ti Bog pomoći.

Tko će niekati, da ovaka samozataja nije od velike koristi za vlastito dobro? Nu da to još bolje uvidimo, promotrimo čeljade, koje nevrši samozataje.

Neskladno čeljade s neustrpljivosti i s nepouzdanja bunca protiv Bogu; kvari si zdravje srdjbom i nutrnjim nemirom; vriedja iskrnjega sumnjičenjem, potvorom, raznimi nepodobštinami i kvari svoju i tudju sreću. Nijedna nepravedna srdjba čovjeku nedolikuje; čovjek bo srdjbom naruži božansku sliku; krivo čini drugom, kad pomućenom glavom uz tamni razsud svoju stvar uviek drži za pravednu. „Tko je uztrpljiv, s njim vlada razbor, tko je pako neuztrpljiv, uznosi svoju bezumnost. Pririč. 14, 29.

Pomislimo si sada čovječansko družtvo, sastojeće iz samih takovih članovah, koji nevrše samozataje! — Čeljade, koje nije viklo podčiniti pohotnost (prohćevanja) tiela duhu, a duh Bogu, t. j. sebe u sklad privadjati sa samim sobom i s prauzrokom svoga bivstvovanja, nezna ni s drugim u skladu živjeti; jer u takovu čeljadetu vlada podpuna smetnja, ono neima ni prave cieli, i jerbo samo sebe nerazumije, neće se drugomu pokoravati; a jer sebe samo vara, neima ni u drugoga povjerenja.

Može li čovječansko družtvo u dobru i u sreći napredovati, svoju svrhu t. j. obće blagostanje postići, ako bude sastojalo iz samih neskladnih članovah? — Ima u svakom čovječanskom družtvu skladnih članovah, i ti osobitom božjom providnošću družtvu prednjače. Odtuda sliedi, da čim više ima u čovječanskom družtvu neskladnih članovah, tim je manje blagostanja, a čim je više

Digitized by Google

skladnih članovah, tim je družtvo naprednije, mirnije i blagoslovljenije; Bog bo samo medju mirnimi prebiva.

Uzmimo za primjer današnje naše zgode i nezgode; pa ćemo se osvjedočiti, da gdje ima najviše neskladne čeljadi, tu ima i najviše pustih vikačah, t. j. nezadovoljnikah, tu se baš do prave svrhe nikada doći neda.

Iz svega indi, što smo rekli, jasno sliedi, da je samozataja u' kršćanskom smislu zbilja za vlastito i obće dobro potrebna. Ako hoćemo indi, da obojem iliti dvojakom našem odredjenju (opredieljenju) podpuno odgovorimo, nepromašiv svrhe niti kao članovi čovječanskoga družtva, a niti kao članovi duševnoga carstva, ukrocivajmo ocutnost, podčinivši pohotnosti tiela duhu, a duh Bogu, pa ćemo imati mir, sreću i blagostanje, t. j. vlastito i obće dobro.

D. i V.

Razglabanje 47. štiva I. slovničke čitanke „Liep hrast.“

Pošto bi to štivo učitelj djeci uzorno pročitao, dade ga po njekolicini učenikah pročitati. Zatim će štivo razglabati na sliedeći način: O kom se govori najprije u ovom štivu? O pastiru. Koga mi zovemo pastirom? Čovjeka, koj blago pase. Što se kaže o pastiru? Da sjedjaše u hladu granata hrasta. Što je to hrast? Drvo. Zašto se kaže „granata hrasta“? Jer je imao mnogo granah. Što su grane od drva? Česti od drva. Koje dielove ima drvo osim granah? Koren i stablo. Što sačinjavaju grane drvata? Sačinjavaju krošnju. Tko bjaše kraj pastira? Njegov sin. Tko je tad došao k pastiru? Tri nepoznata čovjeka. Što se kaže o njih? Da služahu u krajišničkoj službi. Kakova je to krajišnička služba? Pazite djeco, to ću vam raztumačiti. Na jugu naše domovine leži Turska. Turci su u prijašnja vremena neprestano na kršćanske zemlje napadali i krvave ratove vodili. Najviše je trpila naša domovina, jer upravo medjaši s Turskom. Narod se naš pako hrabro borio i navale Turakah snažno i junački odbijao. Nu s vremenom se neprestanimi ratovi iztroši, a pomoći vaviek od drugih zemaljah nedobi. Zato je vlada ustrojila vojničku krajinu za obranu državnih granicah proti turskim navalam. Krajišnici su ili poljo-

Digitized by Google

djelci ili zanatnici, a nuz to vojnici. Kada je potreba, ostavljaju poljodjelstvo i zanat, oblače vojničko odielo, pa se onda oko svojih zapovjednikah sakupljaju. — Što su bila dakle ta tri nepoznata čovjeka? Kako su izgledala u vojničkoj odjeći? Junački su izgledala. Što su činili, kad dodjoše do hrasta? Stanu i začmu se čuditi. Čemu se začmu čuditi? Liepu hrastu. Što je jedan od njih kazao? Krasna drveta! Kad bi njegovo drvo za ugalj valjalo, to bi čovjek s njim štogod dobiti mogao. Što je ugalj? Gorivo. Oda šta se pravi ugalj? Od drva. Valja li hrastovo drvo za ugalj? Da od kakova se drva ugalj pravi? Od bukova itd. Kako se zove onaj čovjek, koji ugalj pali? Ugljevar. A što je pastir rekao na govor krajišnikov? To bi mogao biti ugljevar? Zašto ga je pastir ugljevarom nazvao? Jer je o pravljenju ugla govorio.

Što je drugi kazao? Kad bi to drvo oguliti smio, mogao bi s korom cielo ljeto učinjati kože. Tko učinja kože? Kožar. Što k tomu potrebuje? Hrastovu koru. Kako se zove kora, kojom se kože učinjaju? Trieslo. Što je na taj govor pastir kazao? Istina, da je to za kožara, ali bi šteta bila za ovakovo liepo drvo. Kako je pastir ovoga krajišnika nazvao? Kožarom. Kako je to mogao kazati? Jerbo je o učinjanju kožah govorio? Zašto je kazao pastir, da bi šteta bila za ovakovo krasno drvo? Jerbo drvetu škodi, kad se kora s njega oguli.

Što je treći rekao? Ali je pun žira! Da bi š njime mogao žiriti moje svinje, krasnih kobasicah za sajam. Što je žir? Plod hrastov. Čemu je žir? S njim se pitaju svinje. Kako bi to mogao drugčije kazati: da bi mogao žiriti svoje svinje? Što je naumio sa svinjami, kad o kobasicah govori? Zaklati jih, pa kobasice praviti. Što je pastir ovomu odgovorio? Žir će se skoro prodavati, i vi mesaru! možete tada ponuditi štogod. Kod prodaje žira ponudjaju se novci; koji kupac više ponudi, njegov je žir. Kako je ovoga krajišnika nazvao pastir? Mesarom. Kako je mogao to reći? Jer je o kobasicah govorio. Što je zapitalo diete pastira, kada su ta tri čovjeka otišla? Otče, poznaješ li te ljude već odavna? Zašto je to diete pitalo? Jer je mislilo, da jih pozna, budući je svakoga po zanatu nazvao. Što odgovori otac? Nepoznajem sinko, danas sam ih vidio prviput. Što je diete dalje pitalo? Odkuda ti znadeš, da je jedan ugljevar, drugi kožar, a treći mesar? Što je

Digitized by Google

jošte diete kazalo? To im nestoji napisano na čelu, ona su sva trojica obučena kao vojnici. Kad se tko nemože poznati po odielu i vanjskom obliku, onda se kaže obično, nestoji mu na čelu napisano. Zašto je dakle sin kazao o krajišnicih, da jim nije na čelu napisano? Što odgovori otac? Po odjeći se ljudi nepoznaju. Po čem ih je dakle otac poznao? Po govoru. Što je kazao dalje otac? Znaš što poslovica veli: Ptica se po perju a čovjek po govoru poznaje. Sve što mi izrečemo, kažemo da je izreka. Tako i ova poslovica nije ništa drugo, nego izreka. Ali ova izreka sadržaje liep nauk u sebi: da nesudimo ljude po odjeći i vanjskom obliku, van po govoru i njihovu mišljenju. Što je zatim kazao otac? Svaki čovjek govori o svom poslu, a najradje ob onom, od čega mu je puno srdce. Na što najviše misli? Po čem se zli ljudi izdaju? Po zlu govoru. Čemu je to za nas koristno? Da se njih čuvati možemo. Što nam opet poslovica kaže? Što je na srdcu, to je i na jeziku. Kako bi to drugčije kazao? O čem čovjek najviše misli, o tom i govori. Kaži mi tu poslovicu još jedanput Milane! Pripoviedaj to štivo Antune! —

U čitanki stoji: Tad dodju tri nepoznata čovjeka, koji u krajišničkoj službi služahu. Ovo ću na tablu napisati. O kom se govori ovdje? O trojici nepoznatih ljudih. A što se kaže o njih? Da dodju. Pokazuje li rieč „dodju" kakovu osobu ili stvar? Pokazuje li kakove su stvari? Nepokazuje. Ova rieč pokazuje, da nješto biva. Tad dodju tri nepoznata čovjeka. Tad su došla tri nepoznata čovjeka. Je li ovo svejedno? Što se kaže prvim primjerom? Da sada u čas dodju. Što se kaže drugim primjerom? Da su već došla. Ako bi pako kazao: Doći će tri nepoznata čovjeka, bi li onda mislio, da su već došla? Da što bi mislio? Ta rieč pokazuje jošte, kada što biva. Rieči, koje pokazuju, da što biva i kada to biva, zovu se g l a g o l j i. Što sam kazao? Ponovi Milutine! Što je dakle rieč dodju? Zašto bi to glagolj bio? Što je rieč služahu? Zašto je to glagolj? Kažite mi njekoliko glagoljah? Kaži ti glagoljem *čitati* nješto o sebi! Ja čitam. Kaži to o svom suučeniku Ivanu? Ti čitaš. Kako bi to kazao o Milanu, koga u školi neima? On čita. Kaži to za sve učenike svoje klupe! Mi čitamo. Kaži to o učenicih druge klupe! Vi čitate. Kako bi to o učenicih trećega razreda kazao? Oni čitaju. — Ponovi Stje-

Digitized by Google

pane! U ovom slučaju kaže se, da što **sada biva**; zato kažemo, da stoji u **sadanjem vremenu**. Ja sam čitao. Je li to sada biva? U ovom slučaju kaže se, da je čin već prošao. Ovdje stoji glagolj u **prošastom vremenu**. Čitat ću. Što ovdje glagolj kaže? Ovdje stoji u **budućem vremenu**. Kada stoji glagolj u sadanjem vremenu? Kada stoji u prošastom? Kada u budućem vremenu? Kaži mi njekoliko glagoljah u sadanjem, prošastom i budućem vremenu!

Ljud. Modec, učitelj.

Naobražavanje bečkih pučkih učiteljah.

(Od V. F. Varhank-a.)

(Konac).

Buduć da ciela obuka u suglasju biti ima, ako se s uspjehom pravi cilj postići kani, to se mora upravljanje cieloga tog zavoda izkusnu kojemu školniku, koji je ujedno i neporočna značaja, kao ravnatelju povjeriti. Ovaj će imati nastavu nadgledati, s kandidati se o naučenom gradivu razgovarati, te jim to s obzirom na smjer pučke škole po nutrnjem skladu predlagati.

Budući učitelji imadu si osobito one znanosti temeljito i jasno prisvajati, koje svaka pučka škola od njih podpuno zahtieva, radi toga treba, da se njihovo obrazovanje samo na tih znanostih ograniči, jer mnogo je bolje, da se pripravnici ono, što jim je potrebno, temeljito nauče, nego da mnogo toga samo površno znadu.

Stoga bi obseg ili osnova učevnog gradiva po prilici ova mogla biti.

I. Vjeronauk (na tjedan 2 ure). 1. tečaj: Vjeronauk po tako zvanom većem Regensburžkom katekizmu od Deharbe-a. Prvo poglavje (o vjeri) i uvod u knjige starog i novog zakona. Biblička povjestnica starog i novog zakona. 2. tečaj: Vjeronank. Iz katekizma drugo i treće poglavje (nauk o zapovjedih i sredstvih milosti). Običaji katoličke crkve. Poviest crkvena.

II. Dušoslovje (na tjedan 2 ure). 1. tečaj: Počela izkusnog dušoslovja pogledom na tjelesni i duševni razvitak čovjeka od poroda do prelaza u dobu mladića i djevojke.

III. Nauk o odgojivanju i obučavanju (3 ure na tjedan). 2. tečaj: Obća i posebna nauka o odgojivanju, oslanjajuć se na biće i zakone duševnoga života, i razvijajuć praktičnimi primjeri. Obća stran imala bi se

Digitized by Google

stegnuti na: pojam i bitnost odgojivanja, glavnu djelovnost njegovu, vrsti odgojivanja, tjelesni i duševni razvitak s pedagogičkoga gledišta smatran. U posebnoj strani ima se osobito uzeti domaće i javno odgojivanje razna odgojivališta, bitnost, zadaća i preustrojivanje pučkih školah, stupnji obrazovanja i školarstva s vazdanjim obzirom na poviest pedagogike i zaslužnih za nju osobah. Specijalna metodika pojedinih učevnih predmetah prepušća se praktičnoj uporabi kandidatah, o čem dolje niže.

IV. Njemačko riečoslovje i stilistika. 1. tečaj (na tjedan 6 urah): a) Jezikoslovna vještina: glaskovanje i sklonitba s osobitim obzirom na bavarsko-austrijsko nariečje, i tvorba riečih s uporabom pravopisa. Tumačenje lagljih prozaičkih i poetičkih štivah po sadržaja i obliku. b) Vježbanje u jeziku: Čitanje. Predavanje naučenih prozaičkih i poetičkih štivah iz glave. Ustmena i pismena tumačenja. Razglabanje, patvorenje i preradjivanje štivah. Pismeno opisivanje poznatih predmetah i vlastitih izkustvah. 2. tečaj (na tjedan 6 urah): a) Jezikoslovna vještina: Stavkoslovje s uporabom razlučilah (interpunct). Logičko i sintaktičko razglabanje poduljih stavakah. Jezgroviti opis najpoglavitijih zakonah i svojstvah dobra stila. Tumačenje težih prozaičkih i poetičkih štivah. K onomu, što je čitano, priklopljene sliede kratke slike iz literature, kao temelj poviesti literaturne. b) Vježbanje u jeziku: Čitanje. Predavanje na pamet naučenih prozaičkih i poetičkih štivah iz njemačkih klasikah. Ustmena i pismena tumačenja u višem stupnju. Samostalno shvaćanje pripovjedakah, opisah, listovah, poslovnih sastavakah i olagljih razglabanjah.

V. Krasnopis. 1. tečaj (na tjedan 2 ure): Njemačko i francezko, cursivno pismo. Pronaći glavni lik pisma i uvježbati se u njem. Abecede u postonačkom redu pismenah. Uporava svrsi shodnih i jednostavnih vrstih i taktiranje. Vježbanje u predpisanju na pločah školskih. 2. tečaj (na tjedan 1 uru). Opetovanje svega u prvom tečaju rečenog. K tomu amerikanski brzopisni način.

VI. Računstvo, prostoroslovje i risanje. 1. tečaj (svega skupa 10 urah na tjedan). a) Računstvo: Uvod u brojke i razpravljanje učevnoga gradiva, koje se na pučke škole proteže s obzirom na metodiku. Prosti i desetični slomci. Razmjeri, omjeri i verižni račun. Računi za gradjanski i obrtni život s jednolikom metodom. Napametno i pismeno računstvo u istoj mjeri. b) Prostoroslovje: Nauka o crtah, kutovih, o tro — četvero — i višekutnicih. Jednakost i sličnost likovah. Nauk o krugovih. c) Risanje. Prostoručno shvaćanje geometričkih predmetah i plastičkih formah. Početna risanja pomoćju ravnala. 2. tečaj (na tjedan 8 urah): a) Računstvo: Tvaranje kvadratah i kubusa te izvadjanje dotičnih korenah. Četiri temeljna računstva s cielimi i slomničnimi, pozitivnimi i negativnimi algebraičkimi olinami. Jednačbe prvoga stupnja s jednom ili više nepoznatimi. b) Prostoroslovje: Uporabna geometrija. Naznačenja crtah i površinah u bitnosti. Nacrt položajnih osnovah i vježbanje u mjerenju na polju, dakle poraba nivellirne vage, mjernog lanca i stola itd. Izmje-

Digitized by Google

renje i proračunanje tjelesah. c) Risanje: Metodičko prostoručno risanje s obzirom na potrebštine pučke škole.

VII. Kozmologia (nauka o poznavanju svieta) 1. tečaj (na tjedan 2 ure): a) Prvo poluletje: Nauka o poznavanju dolnje Austrije, osobito Beča i njegove okolice (zemljište otačbine; proizvodi iz rudnog, bilinskog i životinjskog carstva iste; čovjek iste otačbine po svojoj narodnosti, naobraženosti, obrtnosti, te kao državljanin i sljedbenik koje crkve). Povjestnica o prebivalištu i otačbini. Podnebje otačbine i orientiranje u vasmiru s mjesta postojbine. b) Drugo poluletje: Statistika (s istih gledištah). Poznavanje i risanje zemljovidah ima se predavati prema učevnom gradivu. 2. tečaj: a) Prvo poluletje: α) Zemljopis (2 ure na tjedan). Obći pregled fizikalnoga i političkoga zemljopisa. β) Naravoslovje (2 ure na tjedan): Mekaničko svojstvo tjelesah, nauka o magnetizmu i munjini. Zatim nauka o zvuku, toplini i svjetlu. Najvažnije stvari iz lučbe. b) Drugo poluletje. Povjestnica (2 ure na tjedan). Pregled sveobće povjestnice s osobitim obzirom na razvitak kulture. Pouka o gradjanskom životu promatrajuć postanak i razvitak državnih odnošajah.

Ova nastava zauzima u svakom tečaju ukupno 24 ure. Ove bi se imale razdieliti na svaki dan po 4 ure, i to poslje podne (po prilici od 2 do 6 ili od 3 do 7 urah). Ktomu bi se dodalo još jedno 2 ure za gombanje i dva put po 1 uru na tjedan vježba u pjevanju, na guslah i glasoviru.

Tečaj nastave i metoda te obuke ima uviek biti u suglasju s onom pučke škole, ali ova ipak mora mnogo dublje u stvar pronicati. Izvan toga bi se moralo za buduće djelovanje učiteljevo sve odkrojiti, pa onda poimence samo ona poglavja u stvarnostih promozgati, iz kojih se potrebita priprava za buduće predmete izvadja. Predmete valja strogo razvijati i pouka na zorovih osnovati. Pitomci moraju nastojat, da si po predavanju učiteljevu ne samo temeljitim načinom gradivo prisvoje, nego se i odovuda nauče, koja će načela u svojoj praktičnoj radnji slieditи. Znanje i poznavanje moralo bi uviek uzporedno ići.

Svrha bi dakle sasvim bila promašena kada bi kandidati samo onaj kurs za svoje kao budućeg učitelja naobraženje prošli, koji za nesamostalne niže realke obstoji, kao što njekoji tvrde. Jer jedno, niža realka, naime ona, koja je s gornjimi razredi spojena, nije „viša pučka škola“, nego zavod, koji tri sasma druga cilja slieditи ima, i po tom nikako nemože biti uzorna škola za buduće učitelje; a drugo uče se ondje djaci od 10. do 14. go-

Digitized by Google

dine i to kroz 30 urah na tjedan s obzirom na one tri svrhe niže realke, počem je ciela nastava u pogledu sadržaja i obsega sasvim druga, nego li je za pripravnike. U obće je već od davna poznato, da se više postići može, ako se sve sile jedino na on svrhu obrate, koju postići želimo. Neće dakle ni za obrazovanje pučkih učiteljah ništa drugo preostati, nego se zanj, makar s velikimi troškovi, ozbiljno pobrinuti.

Kad se budu učitelji izabirali, valja osobito na oprezu biti, jer se tu neima samo gledati na temeljito stvarno znanje, nego i na vještinu prava počela pojedinih predmetah pronaći, točno i jasno jih razglabati, i onoga, koji se uči, pobudjivati, da sam radi. Mnogo i mnogo putah trebat će pokušati i njekoliko putah zabasati, dok se jednoč na prave školnike namjerimo.

Budući pako sve odgojivanje i obučavanje nikako obćom teoriom, nego istom potankim naputkom praktičnu vriednost dobiva, to se moraju kandidati i na to pridržati, da uzorne škole polaze. Za to će biti najbolje kandidate u hrpe razdieliti, pa svaku tu kojoj dobroj školi, koja zbilja ime to zaslužuje, povjeriti. Kod tih školah će kandidati predavanju prisustvovati, a u drugom tečaju pod upravom ravnateljevom sami predavanja praktično izvadjati, da nebi samo opetovnim prigledanjem ustroj škole i djelokrug raznih razredah bolje shvatili, nego da i sami pojedine razrede, a malo po malo i više njih ravnati i s djecom postupati se nauče. Ravnatelj uzorne škole imao bi kandidate nadgledati i napose rukovoditi, ravnatelj pako preparandije, kad god bi mu bilo moguće, imao bi kandidate u školu sprovesti, na njihovu praktičnu djelatnost paziti i razsudjivati ju.

Po dovršenom prvom tečaju izdaje ravnatelj uzorne škole kandidatu svjedočbu o marljivom polazku škole i njegovoj uporabi. Ovoj dodaje ravnatelj preparandije opet svoje opazke. Samo oni kandidati, koji dobre svjedočbe dobiju, mogu biti na teoretički izpit pripušteni. Na tom izpitu neizpitavaju učitelji preparandijalni, nego posebno izpitno povjereničtvo. Ovo povjereničtvo sastoji se iz dolnjo-austrijanskog pučkih školah nadzornika kao predsjednika, zatim duhovnog okružnog nadzornika, predsjednika školskog odbora u gradskom zastupničtvu i šest učiteljah ovomjestnih gimnazijah i realkah kao izpitnih povjerenikah pojedinih predmetah.

Digitized by Google

Ove povjerenike izabire školski odbor gradskoga zastupničtva te je za njihov trud valjano nagradjuje. Ravnatelj preparandije ima takodjer izpitom prisustvovati i to samo da, na koliko bi potrebno bilo, što razjasni. Za razsudjenje kandidatah služe bilježke i opazke učiteljeve u glavni zapisnik uvrštene. Izpit je jedan pismeni, a drugi ustmeni. Samo tko prvi dobro svrši, može drugi praviti. Bilježke pojedinih predmetah glase: „nikakovo, slabo, dovoljno i izvrstno znanje.“ Glavna bilježka, koja se iz tih izvadja jest trovrstna, i to: „nezreo, zreo i podpuno zreo.“ Koji prvu bilježku dobije, mora tečaj opetovati. Koji pako treću bilježku dobije bude nagradjen. Tako isto dobiva svaki preparandijalni učitelj za svakoga djaka, koji iz njegove učevne struke bilježku izvrstno dobije, nagradu od pet dukatah u zlatu. Ovim već odavna u Englezkoj navadnim načinom obodrava se i učitelj i učenik na marljivost. Takav isti izpit drži se i na koncu drugog tečaja. K tome se ima još svaki kandidat izkazati u glasbi, gombanju i u više pokusnih zadaćah. Svaki ravnatelj uzorne škole dobiva za svakog kandidata, kojega se pokusne škola izvrstno pokaže, isto tako nagradu od pet dukatah u zlatu. Učitelji glasbe i gombanja budu takodjer za svoje izvrstne djake nagradjeni. Kada se svi izpiti svrše, dobije svaki kandidat, koji je izpite s dobrim uspjehom svršio, svjedočbu o učiteljskoj sposobnosti, kojom ima pravo iskati ili tražiti koje učiteljsko mjesto u Beču. Izvrstni kandidati vuku za nagradu svoj stipendij, dok god koje mjesto učiteljsko nedobiju; kod popunjenja takovih imadu ovi naravski prednost.

Tim načinom nebi samo talentirane mladiće k školarstvu privabili, nego bi i takovih pučkih učiteljah dobili, koji bi se na stepenu dostatne naobraženosti sigurno i slobodno kretati mogli. Od tako naobraženih školnikah nebi se za sigurno nijedan kod nikakve za pučku školu učevne struke porumenio, kako bi upliv njegov na djake trpiti morao. A više nesmije se ni zahtievati, nego da je učitelj svestrano naobražen muž, te da njegove znanosti i djeca i njihovi roditelji štuju i priznaju. Pri svem tom pako nemožemo zahtievati, da iz takove preparandije moraju sasvim vrstni učitelji izlaziti. Znanost, koju čovjek kroz cieli svoj život nije kadar proučiti, dade se još manje kroz dvie samo godine naučiti.

Digitized by Google

Nu makar kako podpuno i savršeno naobrazovalište učiteljskih kandidatah bilo, potrebno je, da se učitelj još neprestano sam naobražava. I najizvrstnijemu učitelju valja nastojati, da se i nadalje naobražava, jer on nije nikada sve izučio, a mora za svoje zvanje vazda nove oživljavajuće strane poprimati, a to mu je samo onda moguće, kada sam u znanju i poznavanju napreduje. To obrazovanje učiteljevo sastoji se ponajviše u tom, da se učvrsti i raždiri krug njegovih znanostih. Predmeti, na koje se pri tom osobito obzir uzimati ima, jesu i dublje učenje crkvene povieSti i njemačke slovnice, potanko razmatrajuće čitanje bolje njemačke pučke literature, pismena patvorenja dobrih uzorah, obsežnije znanje postojbinske i otačbinske prirode i poviesti a napokon poznavanje pedagogičke literature starijih i novijih vremenah.

Ovo obrazovanje neka nebude za učitelja samo privatna stvar; ona se more pače neprestanim nastojanjem poglavarstva preporučiti i to toplo preporučiti. Jer ako tko službujućega učitelja neprestano zvanično i znanstveno podticao nebude, u brzo će se zanemarati. Zvanično pobudjivanje spada na dobro nadgledanje školah, u koju svrhu nemože se dosta preporučiti, da se za grad Beč jedan školski savjetnik izabere.

Znanstveno pobudjivanje najbolje će za rukom izpasti, ako se za svaki promak zahtjevala bude svjedočba o dalnjem napredovanju u znanostih. U tu svrhu valja se strogo načela držati, da samo onaj učitelj nadučiteljem postati može, koji je izpit za nadučitelja položio.

Taj bi se izpit imao na gore navedene predmete protezati, i imao bi se isto onako držati kao konačni preparandijalni izpit. Samo se po sebi razumieva, da se imadu ovdje pokusne zadaće, glasba i gombanje izpustiti. Da se pako već namještenim učiteljem prilika pruži, kako bi se mogli valjano za taj izpit pripravljati, moralo bi se večerno obučavanje uvesti, gdje bi vrli gimnazijalni i realni učitelji predavanja iz pomenutih predmetah držali, opetovanje preduzimali i vježbanja rukovodili. To večerno obučavanje imalo bi isti onaj praktični pravac sliediti, koji je i u naobrazovnom tečaju. Predavanja imala bi se protezati na crkvenu poviest,

Digitized by Google

povjestničku njemačku slovnicu, povjestnicu novije njemačke književnosti, zemljopis, na rudno, bilinsko i životinjsko carstvo dolnje i ukupne Austrije, na Austrijsku i obću povjestnicu, naravoslovje i kemiju i pedagogičku povjestnicu. U opetovanjih preduzima se Algebra i Geometrija, obća mineralogija, biljarstvo i životinjarstvo a u vježbanjih preduzima se risanje i stilistika. Svjedočba o položenom teoretičkom nadučiteljskom izpitu i sud poglavarstva o praktičnoj okretnosti u školi bili bi stupnji, koji na nadučiteljsku stolicu vode. Ali i tim nije još sasvim sve učinjeno, da se naobraženje pučkih učiteljah podigne. Jer i nadučitelji i ravnatelji moraju s duhom vremena napredovati, ako hoće, da jim učiona zahtjevom vremena postojno zadovoljava.

K tomu su najprikladnije učiteljske knjižnice, učiteljska družtva a nada sve učiteljske konferencije; samo se moraju prve dobro obskrbiti i svrsi shodno sastaviti, druga dobro rukovoditi a potonje imati naravsku nadležnost, ne pako, da nedolično pod kakovo tutorstvo spadnu. U ovih sastancih pretresaju se naukovne osnove, naukovna sredstva, školsko pokućtvo itd. jednom rieči sve, što u nutrnji živac škole zasieca. Temeljni i dočetni kamen za čvrsto gradjenje pučke škole položit će bečka obćina samo onda, kada učitelje i u gradjanskom pogledu podigne. Jer u istinu to je očito protuslovje i u nebo vapijuća krivica, kada s jedne strane gledamo, kako se pušta, da učitelji stradaju, i da budu zametavani, a s druge opet strane, kako se od njih zahtieva naobraženost, ćudorednost i revnost u izvršivanju njihovih dužnostih.

pr. F. V.

Otvoreni list pobratimu ***.

Mili pobratime! Od kako sam primio Tvoje pismo prodje evo dosta vremena. Pitao si me, kako sam? Kako u novom započetom gospodarstvu napredujem? i t. d. — Nu mili pobratime! buduć saznao, da si njekamo dalje za boljim kruhom otišao, a ja ni sada neznam, gdje si namješten, nuz to pako voljan, da Ti jedared već odgovorim na zahtjevana pitanja; s toga Ti putem našega „Napredka“, što no ga i Ti držiš, odgovaram na Tvoje zadnje redke! Što se zdravlja dotiče, hvala g. Bogu, zdrav sam, što je nam učiteljem od prieke potrebe; a komu nije milo i sladko zdravljice? — U svom novozapočetom gospodarstvu svega po

Digitized by Google

nješto sam prigospodario i priradio, najviše pako koruna, dočim se po drugih stranah tuže, da je korun pr. g. manjkao. Nu, dragi pobratime! moram Ti se žalostan potužiti. Što mi sada hasni, da sam dobio do 40 vaganah koruna, dobre vrsti i debljine, kada ga sada o sv. trijuh kraljevah o. g. nijednog neimam, pošto se je vas smrzao. Uzalud sam ga sa slamom podobro pokrio bio, ali čim bi ga u toplo donesao, postade mehkan kao spužva, — a orne vode sila božja u njem. To je žalostno! Pitat će tko od štovanih čitateljah, gdje sam ga sahranio bio? Moj mili pobratime. Ti znadeš, kakovo je stanje mnogih pučkih učiteljah na selu, ono, što si na $^1/_4$ jutra zemljišta u ovih skupih, a jošte k tomu sušnih godinah s težkom mukom pridjela, budući neima nikakove komorice, nikakove male sobice, niti podruma, jednom riečju na mnogih mjestih ništa, nezna, kamo bi si pod zimu slabi živeš spravio. Takovo je stanje mnogih pučkih učiteljah, a u takovu sam stanju i ja. E, što sam hotio, nego s korunom na tavan. Ali u zao čas! Da je bilo na mjestnoga g. župnika, kako je on nastojao, i seoske sudce nagovarao i pritjerivao, da započmu graditi podrum, ja bi ga već imao, tim više što je i sada pripravljen kamen, kreč i drvena gradja, a seoski sudac nuz to obećao, da će dati piljene daske za pod i. t. d. Pa eto! sav trud badava, kada je kot. sudac veći od seoskoga sudca, te tako seoski sudac neima sloboštine, da dobro čini, s toga niti je mogao, niti smio djelo započeti, dokle god to za dobro nepronadje visoka volja g. kot. sudca, da se potrudi samo na pol ure, te da vidi i dopusti neobhodno potrebitu radnju. Kazat ćeš možebiti pobratime! Zašto nebi seoski sudac s obćinari dao podrum kopati? O! brate moj! Kada seoski sudac nesmije ni jednoga novčića na korist učione dati iz obć. blagajne, niti od šk. globah, a kamo li za veći posao. Tako je n. p. seoski sudac kupio iz šk. novacah veoma koristnu knjigu istoj učioni, ali jao i pomagaj! sudcu seos. bilo je oštro odgovoren, riečmi: Što treba učioni kakove knjige. Sudi i odsudi, mili čitatelju! i sam toga probuditelja i promicatelja pučke prosvjete. Dokle učiona takovih usrećiteljah imala bude, ko što moja učiona imade — sigurno će nazadovati. I više toga imade. Nego pobratime moj, strpi se; drugiput.

U Iskrenovcu, u mjesecu siečnju 1864.

Tvoj pobratim Marko, učit.

Viestnik.

— Sl. gradsko zastupstvo nabavilo je usljed poziva vis. kr. namjest. vieća za školsku ovomjestnu knjižnicu dva primjerka djela: „Uiber die Thermal- und Schlamm-Bäder in Topusko und den Natron-Säuerling in Lasinja“ od dr. Hinterbergera.

Digitized by Google

— G. Janko Gjurkovečki, činovnik žup. zagreb. poklonio je ovomjestnoj škol. knjižnici sliedeće knjige: Ledena palača od Lažečnikova, prevod Sp. Dimitrovića. Clairon, pohrvatio Ivan Hrgešić. Dr. Hermann Meynert's Geographie und Staatskunde des Kaiserthums Oesterreich, 2. 3. i 4. svezak. Das historisch-diplomatische Verhältniss des Königreichs Kroatien zu der ungarischen St. Stephanskrone. Izabrana diela I. Jurkovića, 1. svezak. Razbojnici, igrokaz od Schiller-a, ponašio Spiro Dimitrović. Govor preuzviš. i presv. g. Josipa Jurja Strossmajera, biskupa djakovačkoga, dne 5. srpnja 1861 u 34. saborskoj sjednici držan. — Blagotvornim ovim darovateljem izražava se od strane ravnateljstva gradskih učionah najtoplija zahvalnost.

— Kako iz pouzdana izvora doznajemo, primljena je Matilda Mallingerova, bivša učenica zemaljskoga glasbenoga zavoda, a sada kroz tri mjeseca učenica pražkoga konservatorija, u učionu za pjevanke. Želimo mladoj darovitoj našoj umjetnici što bolji uspjeh.

— Na Rieci imade 1125 mužkih, i 1175 ženskih, dakle ukupno 2300 školskih sposobnjakah. Koncem mjeseca studena 1863 bilo je u I. razredu gl. hrv. učione 61, u II. 45, u III. 32, a u IV. 25, dakle ukupno 163 učenika. Nedjeljnu učionu polazi u nižjem 33, a u višem razdjelu 14, ukupno 47 zanatlijskih šegrtah, kojih u ovom gradu 380 imade. — Na glavnoj talijanskoj učioni riečkoj bilo je koncem mjeseca studena 1863 u I. razredu 99, u II. 70, u III. 66, a u IV. 64, ukupno 299 učenikah. Šegrtah imade na tom zavodu tekuće godine u nižjem 75, a u višem razdjelu 41, u školi nedjeljnoj risarskoj pako obsebi 75, ukupno 191. — Na gl. djevojačkoj učioni imade u I. razredu 162, u II. 64, u III. 28, u IV, 23, ukupno 277 učenicah. — Na filijalnoj trorazrednoj pučkoj učioni na Plasi imade ove godine u I. razredu 34, u II. 23, u III. 12, ukupno 69 učenikah. — Šegrtah pako u nedjeljnoj učioni u I. 5, a u II. razdjelu 8, ukupno 13. — Svih ukupno dakle svakdanje javne škole polazećih učenikah imade 531, djevojčicah 277, a šegrtah, koji nedjeljnu učionu pohadjaju 251. Ako se sada poprieko 100 mužke i 100 ženske djece, koja ovomjestne sukromne učione pohadjaju, tomu broju jošte doda, jasno se vidi, da je u toj gradskoj župi 494 mužke, 798 ženske djece, zatim 129 zanatlijskih naučenikah bez svake školske obuke. —

— U Beogradu je o vladinom trošku osnovana škola muzike i pjevanja. Učenje u glasbenoj učioni traje tri godine ili šest školskih semestrah. Za sada će se učiti samo sviranje na violinu. Učenje u školi pjevanja trajat će dvie godine ili četiri semestra, a svrha je ta, da se crkveno pjevanje usavrši u harmoniji. Pravila za obe učione odredjena valjat će i za druge ovakove zavode u unutrnjosti zemlje, kada se podignu.

— „Sbirka zabavnih narodnih pjesamah“ naslov je knjižici, koja je ljetos kod Dr. Albrechta tiskana, a trudom njekoga svećenika nadb. zagr. sastavljena. Ima 28. pjesamah stranom zabavnih, stranom ljubav pram domovimi, i t. d. budećih. Ciena joj je 10 novč.

Natječaj.

U Lasinji (1. banske puk.) mjesto učit. s god. pl. 267 st. 50 nv., 8 st. 40 nv. paušala, sl. stanom. Valja se prijavit do 20. ožujka o. g. na sl. školsko-krajiško povjerenstvo u Karlovcu.

Promjene.

Učitelji imenovani u dolnjem gradu Osieku Antun Felingstein, u gornjem pako Audrija Pakšec. Učiteljice imenovane u doljem gradu Osieku: Franjica Justi, Marija Krist i Mandaljena Šrepel, u gornjem pako: Kornelija Valentović, Franjica Basler i Berta Bratogljić. — Stalnim učit. imenovan Antun Kranjčan u Remetah.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 5. U Zagrebu, 1. ožujka 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Da li i zašto je potrebit učitelju njeki uzor iz učiteljstva?

Svaki je prijatelj čovječanstva žalostan, kada vidi biedu i nevolju na zemlji. Kamogod okom svrne, budi u javni život, ili u tihu samoću pojedinacah, budi u palače velikašah, ili u nizke kolibice siromaštva: svagdje će mu oko opaziti prizorah, koji se nemilo kosnu njegova srdca, te ga crnom ogorče zalošću. Kamo sreće, kad bi se ovo zlo uviek protezalo samo na stvari materijalne. Ali ne, veći dio jauka, kojim jauče suzna ova dolina, proizlazi iz opasnih, ljutih ranah, od kojih boluje ćudorednost sadanje dobe. Tko će liečiti ove rane? Tko će suprot stati poplavici ćudoredne izopačenosti, koja većom strahotom domovini, dà, čovječanstvu prieti? Braćo, samo malko zrelo promislimo, pa ćemo se osvjedočiti, da poplavicu duševne izopačenosti svieta samo onda je moguće čvrstim nasipom obustaviti, ako joj se pobjedonosna moć istine po svojih boriocih protivi, te proti pustošenju bludnje i opačine nepredobitnu i neoborivu ogradu podigne.

Dakle službenici i vojnici istine, duhovni i svjetovni učitelji, osobito učitelji nepokvarene, na sve dobro spremne mladeži, oni se kao osloboditelji smatrati mogu; to od njih svi dobro misleći ljudi, koji s njimi hrabreno odbijaju prieteće opasnosti, očekuju. Kako je dakle uzvišenu i svetu zadaću naložio nam učiteljem malenih

Digitized by Google

sveznajući Bog! On nas je pozvao, da nastojimo oko njegova najmilijega stvora, da nastojimo oko odgojivanja i usrećenja njegove djece na zemlji, oko njihova oslobodjenja od svake bludnje i opačine. Ćutimo li podpunoma uzvišenost i čest svoga zvanja, to nam onda vruće bije srdce, kad pomislimo, kako dobrohotno i blagoslovno djelovati možemo za svoju braću. Odlučimo se dakle sada i za uviek čvrstom odlukom, da ćemo vjerno izvršivati svoju dužnost, da ćemo poukom i primjerom uznastojati oko toga, kako da moć istine `mlado i staro, visoko i nizko odbije od zla, a skloni na dobro. — Učinimo sve, čim sami sebe možemo osposobiti na sretno i uspješno obavljanje zemaljske svoje zadaće! Neće doduše svakomu posao u jednakoj mjeri uspjeti, nu čim smo sami savršeniji, tim ćemo sigurnije postignuti svoju svrhu. Čim si pomnije sredstva potražimo, koja nas pomažu k postignuću naše svrhe i čim se marljivije njimi služimo: tim sigurnije možemo gojiti nadu, da će naš trud uroditi srećom i blagoslovom. Mislim da se tako lahko nijedan učitelj neće naći, koji nebi srdcem želio i ozbiljno hotio u svome zvanju sve ono dobro unaprieditи, što Bog i savjest zahtieva. Za stalno će ipak riedki na pitanje: da li je učinio sve, što bi ga bolje osposobiti moglo na izpunjenje njegove dužnosti, odgovoriti kratkom izrekom „j e s a m“: svakomu će brzo ovo ili ono na pamet pasti, što je propustio prema ovoj svrsi učiniti. Zar neće možebiti n. p. mnogi morati da prizna, koji nije nikada pomislio na to, da si sva svojstva vrla i izvrstna učitelja malenih u jednu sliku i u jedan uzor sakupi, ili da si potraži u svietu i poviesti čovjeka, koji bi mu uzorom služiti mogao? Da na to pomislimo, zar nebi pripoznati morali, da se barem jednog sredstva poslužili nismo, koje bi nam k izpunjenju dužnosti učiteljskoga zvanja koristiti moglo.

Doista, učitelju može biti od najveće koristi naročita predstava njekoga uzora, što ga slieditи želi, i u kojem se sva pojedina svojstva izvrstna i uzorna učitelja nalaze. Dà, to mi se čini tako važno za sretan uspjeh naporah učiteljskih, da u ovom svojem sastavku razložitи kanim, zašto je potrebito, da si svaki učitelj njeki uzor iz učiteljstva za svoje nasljedovanje predstavi.

Tko dugo vremena bez stanovite svrhe putuje, onaj će se bezkoristnim putovanjem naskoro umoriti, sve manjim i laganijim

Digitized by Google

korakom koracati, te — gdje i kada mu se svidi — putovanje dokinuti. Takov će nehajstvom motriti daljinu, koja jošte pred njim leži, te bez volje i veselja napred stupati. To isto dogodit će se i učitelju, koji nepredstaviv si uzora ili uzorne slike za nasljedovanje, svoju službu ovršava polag promjenljive i nestalne svoje volje.

Ovakovim učiteljem zavladat će sve malo po malo duh mlitavosti, nehajstva napram dužnosti njegova zvanja, te će se svakom, nuždno potrebitom radnjom, svakim ma još kako slabim uspjehom udovoljiti. Pa može li inače i biti?

Poslenost čovjeka zavisi od njegovih mislih, čuvstvah i željah. Komu pako manjkaju visoke, srdce uzhićujuće misli, odkuda onda tomu mislim odgovarajuća čuvstva, želje i odluke? Misli, iz kojih se ovakova izgledna slika stvoriti dade, bitno nesadržavaju ništa drugo, nego sve pojedine prednosti i vrline, koje se od izvrstna učitelja očekuju.

Tko si ove razne prednosti i vrline za nasljedovanje nepredstavlja, tko si jih u jednoj osobi usredotočenih nemisli, na njega će njihova predstava neznatan utisak učiniti, njemu će na skoro sasvime ili barem stranom iz glave izpasti. Kako će pako tko bez ovakova uzora s veseljem i revnošću raditi? A ipak svatko znati mora, šta želi postići, a ono mora biti nješto uzvišena, izvrstna, da čovjek veselo i neumorno za onim teži. Samo onda, ako si učitelj sastavi u jednu izvrstnu osobu svoga zvanja sve liepe kreposti, koje ga imaju riesiti, ili ako se ogleda u prošlosti i sadašnjosti, te si izvrstna čovjeka svoga zvanja odabere i odluči, njegova djela i život nasljedovati: samo onda biti će siguran, da se je oslobodio one duševne mlitavosti i nehajstva, u kom je čovjeku svejedno, da li ga blagoslov ili prokletstvo, čest ili sramota, ljubav ili mržnja kroz život sprovadja. O da se nebi barem oni, koje je Bog čašću učiteljstva uresio, plašili truda i malenih naporah, te si izabrali uzornu sliku, tada nebi mlitavo, nego marljivo i revno svoje zvanje izvršavali. Nikada se nebi utrudili u svome poslovanju. — Svjestnost, u koliko su za svojim uzorom jošte zaostali, svakog bi uzbudila, te u gorljivoj poslenosti potaknula.

Ona nebi svoju moć razprostranila samo na jedan pravac, već na svaki, u kojem se predstavljeni uzor sjajno ukazuje. Čim bi se

Digitized by Google

većma istomu približili, tim bi većim veseljem i ljubavju nastojali oko napredka na stazi savršenstva, te veselo svoje korake podvostručili, samo da isti sasvim postignemo.

Nu još krepčiji razlog, koji zahtieva, da si učitelj uzornu sliku predstavi, jest taj, što je sigurno sredstvo k sreći u nastojanju vlastitog savršenstva. U svako su se vrieme najplemenitiji i najbolji ljudi istimi sredstvi poslužili, kao što svjedoči poviest. Mladići, koje je narav poticala, da se uzdignu nad prosti značaj, ljudinstva, odlučiše se, ili njekoga radi njegovih krepostih ili junačtva slavljenog, te još živućeg čovjeka u njegovih djelih slieditи, ili ako nisu našli u svom vieku ovakova uzora, onda su si izabrali zviezdu prošlosti za svrhu svoje težnje, ili su si sami stvorili u duhu njeki uzor, da ga nasljeduju. Tako su postali s vremenom muževi, koji su svojim uzorom sve sličniji postajali, te kao starci iste skoro i prestigli. Upravo tako bi i s nami bilo, kada bi se svaki učitelj na sličan postupak sklonuti hotio. Nebi dugo postajalo, te bi domovina množinu izvrstnih učiteljah brojiti mogla, koji bi u uživanju svoje duševne jakosti i kreposti sami sretni bili, te i druge oko sebe oplemenili i usrećili.

Neumrloj duši vrlo je prikladno, vrlo čestno, odreći se zemaljske taštine, bogatstvn, sjajnosti, slave i mogućtva, i borit se samo za ono, što je vjekovito i Boga vriedno. A što može biti uzvišenije, nego uzvišena duševna moć, dobrota srdca, jakost volje i obćekoristan, krepostan život?!

Za ovim imućtvom dakle mora svaki dobar čovjek težiti, najpače pako učitelj, koji svojom riečju i primjerom ne samo mladež, akoprem ovu najvećma, već i druge svakom sgodom na to pobuditi ima.

To će pako samo onda moći, ako mu samu bude uzvišena slika savršenosti pred očima lebdila, koja sva spomenuta svojstva u sebi sadržaje. U ovom će slučaju po primjeru svog uzora sveudiljno nastojati, plemenita svojstva svoga duha vježbati, sebe koristnimi znanostmi svake vrsti obogatiti, svoju pamet vjerozakonskom mudrošću zabavljati, te ovim obim moćima takav pravac podieliti, koji nije zavrnut i vijugast, već jednako i ravno upravljen k liepoj svrhi istine. — Nu predstava njegova uzora nekaže mu samo prednosti uma, nego i srdca.

Digitized by Google

On će onakova čuvstva i težnje s vremenom iz svojih njedarah izkoreniti, koja s radostnom nevinošću i podpunom čistoćom obstojati nemogu, a usuprot će onakova čuvstva i težnje, koje su kreposti prijatne, u sebi gojiti. Svoju će volju na ono savršenstvo voditi, kojemu se na svojem uzoru čudi, te koje u nepokolebivoj uztrajnosti u neoskvrnjivoj svetosti obstoji.

Svimi svojimi djeli i trudi neće tražiti svoje slave, svoje prednosti, već samo slavu onoga, koji sunce i srdca ravna, — dočim njemu povjerenu mladež krepostnu, te znanjem, vrlinom i sposobnostmi svietu koristnu učini. Dapače sve razumom nadareno, što se njemu približava, neodoljivo će za sobom povući na višinu dobrote, ljepote, i veličine. Komu uzvišen uzor srdce grije, u tom uzplamti umah želja za savršenstvom.

Napokon će se učitelj, ako bude ovakovu sjajuću sliku sliedio s najsretnijim uspjehom svojih naporah za obuku i odgojivanje sebe okrunisana viditi. Od naše gorljivosti, kojom radimo, od naše duševne moći, kreposti, jakosti i volje jest prividnost uspjeh naših poduzećah odvisnim učinila. Tko se svimi sredstvi služi, njemu pruža premudri ravnatelj svieta svoju ruku pomoćnicu. Kako nebi moglo u ovakovih okolnostih učitelju malenih njegovo nastojanje za rukom poći?! Ti želiš, da ti učenici budu razumni kršćani, vrući štovatelji Boga, pravi prijatelji ljudstva, i unapreditelji svega dobra i liepa, te po tom za uviek sretni. Dobro dakle, daj razsudjuj, da li možeš ob ovom uspjehu siguran biti! Uzvišeni izgled tvoga uzora toliku je množinu dobra na zemlji počinio, da te čeznuće, njemu takodjer i u ovome sličan biti, sa svom jakosću privlači. Ti vidiš, kojim je gorljivim veseljem poslovao tvoj uzor; ti se učiš iz njegova izgleda poznavati sredstva, koja k svrsi vode; ti opažaš blagoslov, što je Bog na radnje svoga sluge nagrnuo. — Pa kako bi ti mogao bojazljiv biti, te neimati podpuna osvjedočenja, da će i tebi to isto za rukom poći? Ne! Neumorna jakost gospodari u njedrih tvojih, goruća gorljivost tjera te, da danju i noću na sredstva misliš, kako bi tvoje obučavanje i tvoji nauci čim većma plodonosni, te tvoj čitav život skroz koristan biti mogao. Motreć svoj uzor nalaziš znanja, koja su tvojim slušateljem potrebita i koristna, te koja u tvome srdcu ljubav, blagost i uztrpljivost pobudjuju. U tvojih krepostih vidjet će mlado i staro

Digitized by Google

upravo onoliko plama, da se njim njihova ljubav ka kreposti uže-že; na tvom postojanju i jakosti učit će se, da za uzvišenim teži. Govori, da li je moguće, te nebi nebesa svoj blagoslov uzkratila? Nipošto! Božjom dopadnošću motri njeko oko tebe i tvoja djela.

Ja negovorim pretjerano! Ako nam učiteljem puka do toga stoji, da uzvišenu zadaću svoga ovozemnog boravljenja vriedno riešimo, onda uznastojmo, da nam u buduće uzorna slika, nalik svjetloj zviezdi pred očima lebdi.

Gorljivost i revnost, težnja za savršenstvom obuzet će nas, te ćemo neizbježivo zaželit: „d a č o v j e k u d o b r o č i n i m o, G o s p o d i n a p a k o s l a v i m o.“ К. Б.

Pedagogičko-didaktički listi.

IV.

Mili prijatelju!

Veoma me žalosti, što je tvoj zadnji list pun izrazah tuge i žalosti, dapače i samoga očajanja, a moram ti iskreno i reći, da sam se čitajuć tvoj list čudom začudio, kako si se ti, inače postojan i vjeran svojim načelom, tako uzdrmati mogao, da si cielu Jeremijadu u svoj list napisao! Znadem ja dobro, ta baš i preveć dobro, kako to poštena čovjeka u duši boli, kada ga drugi osuđuju samo na puke potvore i klevete bezznačajnjakah, prilizalacah i ulagivaocah, ali moj prijane, ja se tiešim sa latinskim onim vrlo mudrim izrazom: „Quid turpius est, quam sapientis vitam ex insipientium sermone pendere,“ (neima ružnije stvari, nego život mudra čovjeka presudjivati po govoru nespametnjakah,) te se nadam, da nijedan pošten čovjek neće ovu ljagu na se navaliti, a o kom bi se ovo reći moglo, taj doista nije vriedan, da o poštenu čovjeku i rieč povede, a kamo li, da bi mu mogao išta u duši na žao učiniti. — Radi dakle polag savjesti, a neosvraćaj se nikada, niti na rieči podlih klevetnikah, niti na čine njihovih zaštitnikah; prije ili kasnije past će krinka s lica krivacah, a zasjat će čini pravednih u sjaju pravde i nevinosti. A najti ćeš takodjer dosta utjehe i u našoj poslovici: „malo mjesce zato haje, kada pseto na njeg' laje.“ — Veliš, da te potvaraju s protunarodnih težnjah! Ele

Digitized by Google

sliepih ljudih! Ta zar je onaj narodan čovjek, koji za oštarijaškim ili prijateljskim stolom, sve u ime narodnosti, jednu čašu za drugom u se izlieva, te narodne pjesme samo za to pjeva, da može još koju čašicu u se više strusiti? Neznaju li te kukavice, da je onaj učitelj najveći domorodac, koji poput miomirisne ljubice u skrovnosti svoje učione u nevinoj mladeži duh narodni budi, i luč ljubavi pram otačbini uzpaljuje. U radnji za prosvjetu i naobraženje svoga naroda leži prava narodnost, a ne u kriki i viki podkrepljenoj duhom Vinka Lozića!

Pustimo dakle sve jeremijade na stran, pa udesimo naše liste opet napram namienjenoj svrhi, te se držimo samo školske stvari, pak ćeš viditi, kako će nam jednom domovina cvasti, osobito, ako se sva naša braća tih načelah držala budu.

Ti me pozivlješ, da ti napravim nacrt takovoga domoslovja, polag kojega bi u svojoj učioni postupati mogao. Da si od mene tražio, da ti napišem podpuno domoslovje, tad bi ti morao tvoju želju sasma odbiti, jer to u stanju nisam, a niti ijedan ma najvještiji učitelj.

Iz samoga nacrta vidit ćeš, da to domoslovje u svakoj učioni drugačije mora biti. Svaka bo učiona ima drugo mjesto, drugu okolicu, drugo zemljište, druge ine okolnosti, proizvode itd.; a na to valja osobiti obzir u pučkoj učioni uzeti, i po tom se razlikuje domoslovje u pučkoj učioni od slične nauke u srednjih i viših učionah. Evo ti dakle željenoga nacrta:

A. Prebivalište (mjesto).

1. Geografički položaj.

2. Naravski položaj. Visina njegova prema moru i ostalim miestam okolice. Leži li u ravnici ili na brdu, uz rieku ili jezero. Kakova je vrst zemljišta, na komu je mjesto, da li je ilovača, vapnjenača, pjeskulja itd., da li je plodno ili neplodno; ima li dosta vode, studenacah i vodovodah.

3. Izvanjsko obličje. Temeljni nacrt; objem, duljina i širina u brojevih; da li su, ako je selo, kuće u jednoj gromadi ili su raztrešene; da li je mjesto obzidano ili prosto; ima li izlaz i vrata, i koliko jih je; putevi i ceste kamo vode i na koju stran svieta.

Digitized by Google

4. Nutrnje uredjenje. Posebni dieli varoša; kako su razdieleni ili po ulicah, trgovih, vrtovih ili po potocih, riekah, provozih i mostovih.

5. Ulice i trgovi. Da li su ravne, uzke, široke, duge, kratke, potaracane ili ne; oblik i veličina trgovah, što se na njih vidi: kuće, spomenici, drveće, groblje — ako nije uz crkvu.

6. Sgrade i spomenici. Broj kućah; vrst gradjenja u obće; iz česa su sačinjeni; koje se osobito odlikuju i čime; u koju su svrhu, n. p. crkve, škole, bolnice, ubožišta, dvorovi, županijske kuće, gradske kuće, kasarne, magazini, tvornice itd.; sgrade uz selo ili varoš: cigljane, vapnenice, staklane, itd.; podrtine, spomenici, da li su kipovi ili samo stupi.

7. Stanovnici. Narodnost; jezik materinski, vjeroizpovadanje, plemstvo, gradjanstvo, ratari; uredjenja za dobivanje naravskih proizvodah (gospodarstvo, šumarstvo, rudarstvo, gospodarstvena družtva, osiguranja, ratarnice; za obrtničtvo: izložbe, štedionice, obrtničke učione; za trgovinu: trgovačke učione, ceste, provozi željeznice, brzojavi, pošte, sajmovi; za podignuće duševnoga napredka: vrste učionah — nižje i višje, knjižnice, dobrotvorni zavodi. Osobite svetčanosti: običaji i navade.

8. Poviest mjestna. Koju važnost ima napram cieloj zemlji; doba, povod i okolnosti postanka; osobiti slučajevi; znameniti ljudi i što se je sve pamtivriedna u mjestu dogodilo.

B. Obliža znamenita mjesta.

(Na zemljovidu.)

1. Imenovanje najbližjih miestah, i to polag stranah svieta i udaljenosti, imenovanje i nješto udaljenijih miestah naznačiv kod njih sve ono, šta je gore pod brojim 2. i 6. rečeno.

2. Putevi, koji u odlična mjesta vode. (Staze, putevi, ceste, željeznice, potoci ili rieke); ima li uz put drveća i kakova?

3. Kratki opisi pojedinih miestah, osobito s gledišta njihove važnosti za rodno mjesto.

C. Naravsko svojstvo okolice.

1. Kao predjel. Da li je ravnina, ili je bregovita, ima li u njoj potokah, riekah, jezerah, močvarah, šumah, oranicah i livadah.

Digitized by Google

Da li je ravnica visočina ili nizina, vodoravna ili položita, valovita ili koritasta; da li je bregovi ili brdinami zaokružena ili ne.

Visočine tla: da li su samo brežuljci, ili su brdine, ili gore; kakova su oblika; ima li klanjacah, sedlah, priedorah itd.; koja su vrela, koji potoci i koje bujice itd.; čine li slape i koje itd.; na što se upotrebljavaju potoci; da li samo za mline, ili za natapanje polja i livadah, ili za naplavljivanje drvah itd.

2. Iz kojih se čestih sastoje ravnice, brdine i vode. Kakova je vrst zemlje oranica; kakove su livade, da li rode kiselom ili sladkom travom; da li su brdine prvobitne ili su kasnije postavše; koje su najznamenitije vrste rudah i kamenja, rabe li se i na što? Koje se vrste vrielah nalaze; njihova svojstva i toplina; zašto se upotrebljavaju.

D. Podnebje.

Kakovo je? Što je uzrok tomu? — Da li je upliv sunca, visina mjesta nad površjem morskim, blizina vodah, ili su svojstva samoga zemljišta? — Neprouzrokuju li kakvoću podnebja vjetri, rastline i obdjelavanje samoga zemljišta.

E. Bilje i životinje.

1. Bilje. Ponajprije voće — da li je dobre ili zločeste vrsti, da li ga ima u izobilju ili ne; vinogradarstvo, poljarstvo i povrtelje; krma — sije li se, koliko i koje vrsti osobito i s kojim uspjehom; kakove su livade, šume i koje vrsti; koje se ine rastline siju, jesu li bud obrtničtvu, bud trgovini u prilog.

2. Životinje. Domaće — koje vrsti i s kojim se uspjehom odgojivaju; kako se hrane — da li po pašnjacih ili u štalah; koje šumske životinje (zvieri) nalaze se u okolici; koje su predmetom lova.

F. Stanovnici okolice.

1. Glede poriekla. 2. Glede jezika. 3. Glede vjere. 4. Glede poslenosti. 5. Glede značaja. 6. Glede osobitih navadah i običajah.

Želiš li se potanje uputiti o obsegu i načinu predavanja zemljopisne i povjestničke obuke, a ti pročitaj jezikoslovnu i stvarnu obuku od Fr. Klaića, i članak „Geografie und Geschichte in der Volksschule“ u knjizi „Ecyklopädie des gesammten Er-

Digitized by Google

ziehungs- und Unterrichtswesens von Schmid 2. svezak strana 806 kojom te prigodom mogu pozorna učiniti i na krasno djelce pod naslovom „die Heimath von Schubert.“

Na ostala pitanja drugi put, a sada mi ostaj s Bogom i kani se svih jeremijadah; jer nije dobro ondje tužiti, gdje treba za obće dobro raditi. Tvoj

iskreni prijan

U Iskrenovcu, dne 29. veljače 1864. **Napredković.**

Pravionik

za utemeljenje mjestne knjižnice pri dječačkoj gl. učioni u Djakovu.

§. 1. Pri dječačkoj glavnoj učioni u Djakovu utemeljuje se ovim mjestna knjižnica.

Ova će knjižnica imati tri glavna razdjela: Prvi razdjel obuzimat će školske knjige, drugi — knjige za učitelje, a treći — knjige za mladež.

§. 2. Medju školske knjige uvršćivat će se sve učevne školske knjige, nove i stare, kod kojih će se osobiti obzir uzimati na knjige za pučke učione i za preparandije propisane, premda se neće upravo izključivati ni one, koje su propisane za doljne realke i za doljne gimnazije, u koliko za ove novčanih sredstvah dosizalo bude. Medju knjige za učitelje primat će se ponajprije rukovodnici i druge metodičke knjige, pak onda pedagogički časopisi i druge knjige didaktičkog i pedagogičkoga sadržaja.

U koliko novčana sredstva dopustila budu, nabavljat će se u ovaj razdjel i druge knjige stvarnog, znanstvenog i religiozno-ćudorednog sadržaja, osobito ako je njihov sadržaj primjeran sadržaju i pravcu školskih knjigah.

Medju knjige za mladež primat će se izvorna i prevedena djela, kako takodjer i periodični spisi za mladež.

§. 3. Knjižnica ova uzdržavat će se: a) iz urednih godišnjih prinesakah učiteljah u Djakovu, koji će prinesci sačinjavati zakladu knjižnice; b) iz dobrovoljnih prinesakah; c) iz književnih darovah.

Digitized by Google

§. 4. Ravnatelj i svi učitelji duhovnoga i svjetovnog stanja i podučitelji, koji na glavnoj učioni i na preparandiji u Djakovu službuju, jesu jedini članovi ove knjižnice, i dužni su svake godine u ime ove doprinieti svaki po 2 for. a. vr. — Ovim nije stegnut i veći prinesak, samo se dotičnik mora na početku školske godine u učiteljskoj sjednici očitovati, koliko kani buduće školske godine u to ime doprinieti; što će se uredno u zapisnik uvesti.

§. 5. Tko u jednoj godini manje od pet mjesecih na spomenutih zavodah službuje, nije obvezan za tu godinu na nikakav prinesak.

Ako bi se tko od dužnosti godišnjega prineska sasvim isključiti hotio, ima to pri početku školske godine u učiteljskoj sjednici izjaviti i uzrok izključenja obrazložiti, što će se takodjer u konferencionalnom zapisniku provesti.

§. 6. Učiteljsko tielo dječačke glavne učione i preparandije izabrat će svake godine iz svoje sredine jednog knjižničara, koji će zajedno bit i računovodja novca.

Jedan, i to isti učitelj može i više godinah uzastopce izabran biti.

§. 7. Izbrani učitelj, imat će knjige uredno popisane u redu i čistoći držati, od članovah prineske pobirati i vrhu njih u stanovitoj knjizi račun voditi, pak onda onim, koje to ide, uz točno bilježenje, knjige na porabu davati i natrag primati.

§. 8. Što će se u knjižnicu nabavljati, odlučivat će od vremena do vremena učiteljska sjednica, a predloge u ime nabavljanja pojedinih knjigah može činiti svaki pojedini član knjižnice.

§. 9. Knjižničar imat će na koncu svake školske godine o stanju knjižnice u učiteljskoj sjednici podnieti potanko izvješće, a o primljenom i izdanom novcu točan račun, što će se na kratko u konferencionalnom zapisniku provesti. Ovom će prigodom učiniti knjižničar predlog i ob onom, ako bi što na knjigah popravljati trebalo.

§. 10. Svi članovi knjižnice, koji svoje prineske uredno uplaćuju, imaju pravo na porabu knjigah iz ove knjižnice, a

Digitized by Google

knjižničar će im svaki put, što traže, uz njihov vlastoručni podpis i navedenje dana, kad je predmet posudjen, izdati.

§. 11. Učiteljski pripravnici neće morati u zakladu ove knjižnice ništa uplaćivati; u koliko, kada i na koji će im se način pako knjige iz ove knjižnice posudjivati, odlučivat će ravnatelj, a i svaki pojedini učitelj u preparandiji, saslušavši najprije u sjednici mnenje cjelokupnog učiteljskog tiela.

§. 12. Tako će ista učiteljska sjednica od vremena do vremena odlučivati, što, kada i na koji će se način posudjivati one knjige iz trećega razdjela marljivijim učenikom svakdanje i opetovne učione.

Od rabljenja knjigah za mladež neće se izključivati niti učenice svakdanje i opetovne učione, koje su u polazenju škole marljive, a u naucih prilježne.

§. 13. Nadalje će učiteljska sjednica od vremena do vremena odlučivati, koliko knjigah i na koliko vremena može se posudjivati pojedinim članovom i nečlanovom knjižnice.

§. 14. Svaku poštetu, koju knjižnici nanese koji član ili nečlan, ima isti poštetnik i naknaditi.

§. 15. Za zakladni novac knjižnice, moći će se nabavljati samo one knjige, koje su pisane jezikom hrvatskim bez razlike pismenah i jezikom njemačkim.

Kod knjigah sasma jednaka sadržaja imat će prvenstvo knjige hrvatskim jezikom pisane.

§. 16. Svaki će se član po mogućnosti starati, da za ovu knjižnicu zadobije dobrovoljnih prinesakah i književnih darovah, nego nijedan prinositelj niti darovatelj nedobiva nikakva prava na porabu knjižnice izvan one kuće, u kojoj je knjižnica spremljena.

§. 17. Za zakladni novac knjižnice neće se moći nabavljati nikakve druge knjige, osim onakove, kakove su naznačene u §. 2. Ako bi došlo u knjižnicu darovanih knjigah i drugčijega sadržaja, onda će se one naposeb u imenovniku voditi, i ovdje će se malo po malo postavljati temelj knjižnice za puk.

§. 18. Romani, novelle i u obće knjige belletrističkog, hu-

Digitized by Google

moristič kog i političkog sadržaja, neće se u ovu knjižnicu nikako primati.

§. 19. U svih poslovih knjižnice odlučuju u učiteljskoj sjednici prisutni članovi većinom glasovah, a kad bi glasovi jednako razdieljeni bili, tada odlučuje ravnatelj svojim drugim glasom.

Kako ima učitelj pojam „Metodike“ za se shvatiti?

(Konferencialna razprava.)

Rieč Metodika pokazuje način, kako imamo djeci pojam nepoznatih ili razširenje poznatih stvarih doprinašati.

Metodika se po svojoj bitnosti razpada na dvie strane,

1. na heurističku to jest na izvadjajuću, po kojoj se djeca empiričkim načinom vode, da sama po sebi iz njim jur poznatih pojmovah nove i nepoznate izvadjaju.

Ovamo spada — ako je potrebno i pomoćju učiteljevom — da djeca izrade računstvene zadatke i rieše zagonetke, da iz bajkah i prispodobah izvode ono što upravo znače, i kako se imadu uporabiti, da iz uzporednih pojmovah pogode njihove glavne i korenite pojmove i. t. g.

2. U obučavajuću ili upućujuću metodu, koja se osobito u tom sastoji, da učitelj duljim ili kraćim svojim predavanjem predmet razglobi, dočim učenici tihu svoju umnu radinost samo na tečaj pojmovah svoga učitelja smiju protezat. Za taj način učenja najprikladniji je osobito moralni i religiozni nauk, pripoviedanje dosjetljivih i poučljivih pričicah, povjestnička i druga znanstvena predavanja, propoviedi i opomene.

Heuristička metoda razpada se sama po sebi opet a) u čisto heurističku, koja se u tom sastoji: učitelj djeci zadade, da se malo po malo vježbaju u razloženih jim ili po sebi iznadjenih pojmovih, te da sistematičkim redom skopčane zadaće sami izrade, što n. p. u računstvu, sklonitbi ili sprezanju biva; b) u simboličku ili znakovnu metodu, kako učitelj prispodobe ili bajke predaje, pa zadaje djeci, da iz njih sve istine i pouke iznadju i izvade; c) u tabelarnu po pismenih metodu t. j. kada učitelj predavani predmet

Digitized by Google

za zorno opetovanje djeci po pismovnoj metodi tako u glavu zapilji, da djeca po začetnih pismenih rieci svaku rieč sami iznadju, i d) u sokratičku metodu, koja u tom sastoji, da učitelj pomoćju dialoga, t. j. razgovarajućim načinom učenika usposobi, da može po svojoj nutrnjoj umnoj moći i sudu do pojmovah više i vrhunaravne vrsti doseći.

Ova metoda, po svomu iznašatelju, mudracu iliti filosofu Sokratu tako poznata, zove se takodjer kateketička, jerbo se za nauk vjere i ćudoredbu (etiku) više nego za druge predmete uporavljati može.

Upućujuća ili obučavajuća dieli se opet: a) na sasma znanstvenu, kao što je u viših školah — u sveučilištih — u znanstvenih spisih i propoviedih navadna. b) Na povjestnička predavanja, što no koju povjestnicu samo za predmet imade, i napokon c) na pametarstvenu — mnemoničku —, kada se djeci koje temeljito razloženo načelo, koji primjerak ili način, n. p. pokora, članci vjere opetovanjem nezaboravivo u pamet zasade. po J.

Poslovice za učitelje i učeću se mladež.

Od Mijata Stojanovića.

(Konac).

28. Tko novčić neštuje, groš nezaslužuje.
29. Badava ćeš raditi, ako neznaš šteditи.
30. Svatko svoju sreću kuje.
31. Kako si tko prostre, onako i spava.
32. Tko se penje visoko, može pasti duboko.
33. Lienčini i udobnjaku da lete u usta pečene jarebice, ljutio bi se, što nisu izsječene.
34. Ima ljudih, koji tražeć izgubljen novčić izgore lojanicu.
35. Mnogi se svadjaju o jajetu, a medjutim odleti jim kokoš.
36. Žust bježeć od kiše, skače u vodu.
37. Tko na vrieme nepazi, često u blato zagazi.
38. Odloženo nije uklonjeno.
39. Bog neplaća svake subote; —
Štogod čeka strpljivije, — poslje kazni sve strožije.

Digitized by Google

40. Rano voće rado trune.
41. Mlado se drvo previja.
42. Stara konja nenauči jašit.
43. Što će dobra kuka biti, — rano će se zagrbiti.
44. Lažljivac, kradljivac.
45. Na vašaru se kupuje i prodaje.
46. O žetvi se žanje, a gvozdje vruće kuje.
47. Tko stranca putnika neće ugostiti, — Il' nij' putnik bio, il' nemisli biti.
48. Tudja nošnja donosi u dom i tudje običaje.
49. Na tom svietu bolje stvari nije, —
Već tko jezik zauzdat umije.
50. Tko je rada uviek miran biti,
Nek' zna vidit, čuti i šutiti.
51. Svako djelo dodje na vidjelo.

Viestnik.

— Vis. kr. hrv. slav. dalm. namj. vieće dozvolilo je svotu od 100 st. za nabavljenje neobhodno potrebitih sredstvah na kr. preparandiji zagrebačkoj.

— Presvjetl. g. biskup Ivan Kralj uručio je ravnateljstvu kr. zagrebačke gimnazije opet 100 for. a. v. na podporu potrebne mladeži gimnazijalne.

— U sjednici sl. zastupstva slob. i kr. grada Zagreba dne 15. veljače t. g. držanoj, razpravljano je glede školarnih stvarih sliedeće: 1. Gradskom je arkivaru naloženo, da potraži u pismohrani gradskoj pisma, iz kojih bi se moglo razabrati: da li su ovogradski nadarbenici dužni vjeronauk na gradskih učionah predavati. — 2. Odlučeno je vis. kr. namjestničko vieće izviestiti o tom, da se s razloga, što ono nemože tjelovežbe uvesti na gradskih učionah predmetom obvezujućim, nemože niti postaviti za taj predmet uredni učitelj, dosljedno, da se od sadanjega načina nagradjivanja odustati nemože. — 3. Odlučeno isto vis. kr. namj. vieće izviestiti, da se u školsku valovnicu nemore uvrstiti svota od 400 st. kao nagrada za učitelje risanja na gradskih učionah, pošto je zastupstvo zaključilo bilo, da risanju vješt učitelj taj predmet bezplatno predavati mora. — 4. Odobrilo je, da se paralelka u prvomu razredu kaptolske gl. učione otvori. — 5. Odlučeno odgovoriti ravnateljstvu zemaljskoga glasbenoga zavoda, da nemože glasbenomu zavodu za podučavanje mladeži gradskih učionah u pjevanju plaćati više od ponudjenih jurve 200 st. —

— G. Franjo Čukolin djakon nadbisk. zagr. i nadstojnik naukah u kr. konviktu zagr. podnio je dne 11. i 12. p. m. natječajni izpit za mjesto drugoga katekete kod ovogradskih gl. učionah.

— Dne 26. siečnja po starom (7. veljače) o. g. preminù u Beču slavni i neumrli srbski književnik Vuk Štefanović Karadžić dr. filosofije, začastni

Digitized by Google

gradjanin zagr. i t. d. u 77. godini dobe svoje, a u 50 godini svoga zaslužnoga književnoga rada. Vječna mu pamet.

— Sl. poglavarstvo grada Osieka na molbu osoblja gl. učione tamošnje bezodvlačno je u svojoj pripravnosti i blagohotnosti nabavilo: a) 5 svezakah slikah za zornu obuku u početnici; b) jedan svezak za zornu obuku iz povjestnice (koje?); c) javni za tamošnju gl. učionu pečat i d) zemljovid stare cjelokupne kraljevine Hrvatske. Na čemu se učiteljsko osoblje u ime zavoda najtoplije zahvaljuje.

— Dne 17. veljače t. g. obdržavan je u Osieku poluljetni izpit u 1. i 2. razredu gl. gornjo-gradske učione pod rukovodstvom učitelja Vjekosl. Fragnera. Uspjeh izpita izpade vrlo dobro za rukom. Nakon dovršena izpita čestitao je pomenuti učitelj preč. g. predsjedniku dr. Jakovu Hegeduševiću na odlikovanju, pripalom mu po Nj. Veličanstvu tim, što je imenovan opatom. Mladež pako izpjeva u tu svrhu dobro sastavljenu pjesmu, tako da je preč. gospodin tronut tim prizorom usrdno se zahvalio, te na posljedku mnogo valjanih učenikah stranom zlatnimi, stranom srebrnimi novci nadario. — Ugodno nam je što takova javiti, a bit će jošte ugodnije, ako češće s takovimi viestmi pred čitajuće naše obćinstvo dodjemo.

— Kako liepo u Českoj napreduje školarstvo, vidi se iz broja školskih knjižnicah. Tako je lanjske godine bila u nadbiskupiji pražkoj 341 škol. knjižnica sa 71459 svezakah; u biskupiji Budjejovičkoj 137 škol. knjiž. sa 26037 svez., u biskupiji Kraljodvorskoj 310 škol. knjiž. sa 56930 svez., u biskupiji Litomjeričkoj 217 škol. knjiž. sa 36389 svez., ukupno 1005 škol. knjižnicah sa 190.815 svezakah.

— Prirodopis Karla Šuberta za pučke i djevojačke učione, što smo ga u drugom broju ove godine pohvalno napomenuli, preveden je, kao što nam poručuje sam prevoditelj, na hrvatski jezik. Rukopis od prievoda sa dotičnimi drvorezi predan je g. Albrechtu na tisak, te ako Bog dâ, izaći će na svjetlo u nekoliko tjednah. Prievod je pisan školskim pravopisom, imat će 10 tiskanih arakah, a ciena će mu biti 70 novč.

Natječaji.

U Samoboru mjesto učit. i org. s god. pl. 315 st. a. v. bezpl. stanom, 25 st. drvarine, 39 st. 90 av. org. pristojbe i inih oko 150—200 st. pripadakah. Rok produljen do konca srpnja o. g. Prijavit se treba u to doba po veleč. g. Jos. Sačiću sač. kan. podj. i žup. u Stupniku. — U Klenovniku mjesto učitelja i org. s god. pl. 315 st. bezpl stanom i 6 hvat. drv. Prijavit se valja do konca škol. godine na veleč. g. Petra Rusana podjašp. i župnika u Višnici. — U Bakru na triv. djevojačkoj učioni mjesto učiteljice s god. plaćom 315 st. i ili bezplatnim stanom ili s 42 st. stanarine. Rok prijave do 31. ožujka o. g. na preč. g. Matu Zuvičića kan. podj. i žup. u Bakru. — U dolnjem Miholjcu mjesto učiteljice s god. pl. 200 st., 60 stot. stanarine i 4 hvat. drvah. Valja se prijaviti škol. pokrovitelju presv. g. Gustavu barunu Prandau-u po veleč. i veleuč. g. dr. Jos. Hainoviću, podj. i žup. u Podgajcih. — U Lovincu (sl. ličke puk.) mjesto učitelja s poznatimi godišnjimi pristojbami. Treba molbenice poslati do 30. ožujka o. g. slav. krajiškomu školskomu povjerenstvu u Karlovac.

Promjene.

Imenovani: Mato Bolf stal. učit. u Jamnici; Lovro Balokovič stalnim učit. u Vaški; Ferdo Dečov, priv. učit. u Središću u Medjumurju — U stanje mira postavljen Pavao Galac, bivši učit u Lovincu. —

Uredjuje: Štjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 6. U Zagrebu, 15. ožujka 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Prva sv. pričest.

(*Konfer. izradak.*)

Kada nastaje potreba prve sv. izpoviedi i pričesti u djece; zasieca li ovaj nabožni čin u njihovu budućnost, pa kako valja djecu k tomu pripraviti? —

Čim djeca k razumu dodju i prosuditi znadu, što je dobro, što li zlo, ter se na njoj opaža, da š njome počimaju vladati opake strasti, n. p. srdjba, nazlob, jal, tvrdokornost, sebičnost itd.; umah nastaje i potreba svete izpoviedi, ali ne vazda i sv. pričesti.

Znamo, da su sv. izpovied i pričest sredstva milosti, koja čovjeku pomažu, da se digne do savršenosti; znamo, da je sveta izpovied još jedincato sredstvo, s kojim se opet izza sv. krštenja griešni čovjek s Bogom pomiruje i ujedinuje, kao što veli sveti Augustin: „To je još jedino brvno od polupane ladje, kojim se možemo na uzburkanom moru čovječjega života spasiti.“ Ako je tome tako, tko smije nijekati, da nije i malahnoj djeci, ako iole znadu već razpoznavati zlo i dobro, od potrebe sv. izpovied i sv. pričest? — Ili će morebit ko misliti, da se malenoj djeci neupisuje u grieh, što zlo rade? Vara se. Čim je diete primilo sv. krštenje, obvezalo se po kumovih, da će obsluživati sav zakon božji; zato čim k razumu dodje, prem da još nezna podpuno božjega zakona, grieši ipak, kada zlo radi. Stoga se opominjaju

Digitized by Google

roditelji i odgojitelji, da svoju djecu zarana odvraćaju od grieha i obučavaju u kršćanskom nauku.

Nu sv. je izpovied velik čin u sebi i u posljedicah. Kao što je izpovied veliko djelo posvećenja u sebi, tako su stavljene i velike pogodbe (inače lahke), pod kojimi se ovaj novi preporod izza sv. krštenja postizava: kao što je sv. izpovied velik čin u posljedicah; tako su od osobite važnosti prva sv. izpovied i pričest.

S gledišta onoga, što je sv. izpovied u sebi velik čin posvećenja, valja djecu, koju hoćemo da privedemo k prvoj sv. izpoviedi, valjano uputiti u kršćanskom nauku, o sredstvih milosti, osobito o potrebitih dielovih sv. izpoviedi. Kako u tom poslu valja kateketi postupati, zna i sam; zato ću samo, da još nješto progovorim o prvoj sv. izpoviedi i sv. pričesti s gledišta onog, što su od velika upliva i za budućnost.

O prvoj izpoviedi i prvoj sv. pričesti zavise većim dielom buduće izpoviedi i sv. pričesti. To svaki nepristran sudac pripoznaje; to naše vlastito iskustvo potvrdjuje; to potvrdiše najznamenitije glave.

Sveta se otajstva samo onda mogu dostojno obaviti, ako smo o njihovoj svetosti i uzvišenosti skroz osvjedočeni. Diete, koje bez točna izpitanja sviesti, bez skrušena srdca, bez podpunosti, bez odluke obavlja prvu sv. izpovied, 1) ili se neće nikad više dati uputiti, da toga svega valjanoj i pravoj izpoviedi treba, ili će 2) buduće izpoviedi smatrati kao nesnosan kakav jaram, kad uzrazumije, koliko toga za valjanu izpovied treba; 3) smatrati kao lahak običan posao, ako mu se važnost i veličina svetoga ovoga čina u srdce neuvrieži.

To valja pamtiti i o sv. otajstvu oltara; samo, što se djeca odmah bez dovoljnoga razloga izza prve sv. izpoviedi nesmiju pripustiti k prvoj sv. pričesti. Ovo će kateketa znati najboljma prosuditi, koja su djeca za sv. pričest sposobna; a razlozi su oni isti, koje gori navedosmo.

Zato će biti prva kateketina briga; a) neka djecu valjano uputi o ovih svetotajstvih, da većma važnost i svetost čina shvate; valja b), da je u istom činu rukovodi, a osobito prvu sv. pričest izvanrednom svečanošću proprati.

Po uputi saznat će djeca, kako su velika ta otajstva; koli

Digitized by Google

važni su to čini, i što sve treba, da je valjano bez obezčašćenja primamo. U rukovodstvu obavljat će kateketa sve s djecom, kao da se i on izpovieda i pričesćuje.

Kako se izpituje sviest i u koje doba? Kako se valja kajati i u koje vrieme? Kako se čini odluka i kako? To će motriti djeca sve na kateketi.

Kada djeca vide, kojom točnosti i ozbiljnosti to kateketa čini, morat će se u njih probuditi strahopočitanje pram tolikome otajstvu; morat će se u istinu onako razpoložiti, kako moraju biti kod ovako uzvišenoga čina.

Ako je potrebit praktički nazor u manje važnom činu, neće li priprava i rukovodstvo potrebno biti u najsvetijem činu? Ali da si djeca važnost svetih činah otajstvenih upamte, i u buduće istom takovom točnošću (otajstva) obavljaju, valja prirediti njeku svečanost; nakitit žrtvenik, priredit milozvučan hvalospjev itd.

I u istinu, nisu bez razloga obavljali već prvi kršćani prvu sv. izpovied i pričest bez osobite priprave, a najpače sv. pričest, bez izvanredne svečanosti.

Po gradovih dobivaju djeca na prvoj sv. pričesti kipce, knjižice itd. da jim se uspomena prve sv. pričesti tako lahko iz glave neizbriše. Ništa tako moćno nedjeluje kod prve sv. pričesti na mladež, kao kad ju svećenik javno pred pukom u crkvi sjeća na ono, što su na sv. krštenju Bogu obećali (mjesto njih kumovi). Spomenuvši jim, kako su se odrekli djavla, i kako su Bogu obrekli, da će vjerovati članke vjere, i Bogu služiti itd. ter, kako jim je g. Bog u to ime oprostio iztočni grieh, i kako postaše od sinovah srdjbe, sinovi Božji, baštinici kraljestva nebeskoga itd. Tad ih pita: da li su to obećanje do sada držali? ili su kao luda djeca povjerovali djavlu (napasti), koga su se odrekli, ter su dobroga Otca nebeskoga, koj jim udielio toliko dobra, hotimice uvriedili? Ako su do sada bili lahkoumni, neka od sada nebudu. Bog rado prašta pokajanom griešniku, ali tvrdokorna čovjeka kazni. Predočiva jim veliko milosrdje Božje, i kazne, koje su po griehu zaslužili, i kako to Bog sve odpušta, ako .... itd. To će sve kateketa obaviti, kako mu bude prema okolnosti, prilagodiv se i u toj važnoj pouci, ćudi i govoru djetinjem, te razjasniv primjeri uzetimi iz kruga obiteljskoga.

Digitized by Google

Još i to spomenuti moram: ako su djeca valjano obavljala prvu sv. izpovied i prvu sv. pričest, služit će jim prva sv. izpovied i prva sv. pričest kao pravac iliti uzor ostalih sv. izpoviedih i pričestih, i ako bi koja potonja izpovied ili sv. pričest manjom pomnjom obavljena bila, sjeća jih prva sv. izpovied i prva sv. pričest na prijašnju nevinost, te moralno jih kori u sviesti. — Tko tako rukovodi prvom sv. pričesti kod djece, taj zalih blagoslov odzgor od Otca svjetla dobiva za se i povjerenu si mladež.

D. Dauer.

Pedagogičko-didaktički listi.

V.

Mili prijatelju!

U predzadnjem svom listu napomenuo sam ti nješto o uporabi Početnice, te sam ti u kratko naznačio uzroke, s kojih je njekim učiteljem naša Početnica premalena, a opet njekim prevelika, a što ti rekoh o Početnici, to ti valja i o ostalih naših školskih knjigah. Ako igdje, a to doisto valja u pučkih školah, da si učitelji sve učevno gradivo barem na polgodišta razdiele, i to tečajem školskih praznikah, te da tako po toj osnovi tečajem godine rade, a ne onako, kako jim se svidi. Pravo imaš, kad veliš, da nije moguće, pravom se uspjehu nadati, dok učitelj bez svake osnove, bez svakoga smjera, bez svake priprave po učevnom gradivu amo tamo tumara, te danas ovdje, sutra ondje bez svakoga reda i spoja mrvoljice kupi, pak jih svojih učenikom ponudja. — Jok vala! od takovih mrvoljicah nikada čestita zalogaja, a nekmoli valjana komada, da zasiti djetinsku znatiželjnost.

Istina je, dà prežalostna istina, da je to najveća ludorija, ako učitelj neosvraćajući se niti na dobu svojih učenikah, niti na svoj razred, sve, što sam znade, svojoj djeci u glavu zabiti nastoji, samo da si tobože na javnu izpitu lice osvjetla i da prisutne tim ličilom začara, te, dočim mu djeca znadu po moru piesak brojiti, i po zraku mliečni put sliediti, neznaju se kod kuće niti desno, niti lievo obratiti. To je plitkost didaktičkoga znanja, kojoj ni medju nepedagogi i nedidaktikeri nebi se smjelo

Digitized by Google

traga najti. — Drži se ti samo onoga didaktičkoga načela: malo, ali temeljito i od bližjega na udaljeno, pa ti se lje nedogodi, da ti djeca znadu, kako se krokodili plode, a neznaju, čemu im je srdce u grudih!

U pučkoj učioni neima skoka, a jošte manje orijaškoga. Ovdje se stupa korak po korak. Što nije u 1. i 2. razredu, to će biti u 3. i 4. razredu. Sa frazami se mogu na izpitu kadkada mnogi slušatelji, ali nikada vještaci zasjeniti; potonjim se vide tako zvani sjajni izpiti smiešni; jer gledaju jedino na temeljitost, dakle na jezgru, ne pako na ljupinu. —

Mučan, da premučan ti je to za me posao, na koj me pozivlješ, da ti naime učevno gradivo na polgodišta razdielim; jer tudier se hoće osobite vještine, mnoga izkustva a i više napora, nego što ga ja sám smoći mogu; nu znajuć, da za te, kao za svoga najmilijega prijatelja radim, koji mi dakle neće ni zamjeriti, ako gdje možebiti posrnem, laćam se rado pera, te se podajem tomu poslu, služeć se tom prigodom primjeri ostale naše braće i njihova izkustva. —

Temeljem mi je naredba vis. naše zemaljske vlade od 2. studena 1855 br. $^{15980}/_{3256}$, polag koje su naše učione i ustrojene.

Kada dakle moj posao prosudjivao budeš, pročitaj najprije §§. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. i 9. ote naredbe i stavi njihov sadržaj u pravi sklad sa sliedećim:

I. Prvi razred.

A) Nastava u jeziku.

Prvo polgodište.

Nastava u jeziku dieli se u sliedeće ogranke, naime: a) u čitanje, b) u slovničke vježbe, c) u pravopis, d) u ustmeni i pismeni izraz mislih. *)

*) Ovdje su dosele naši učitelji ponajviše griešili, jer kod davanja redovah u godišnjih izviešćih uzeli su obzir samo na čitanje, a iz drugih strukah nisu redovah ni davali, tobož da u prvi razred i nespada slovnica, pravopis i pismeni i ustmeni izraz mislih. Razlika je jedina u obsegu predmeta, a ne u samu predmetu kod pojedinih razredah. Vidi moj list od 1. svibnje 1863 u 19 broju „Napredka.“

Digitized by Google

Ponajprije dolaze predbježne vježbe u zrienju, mišljenju i govorenju upotrebiv ujedno prve vježbe za zrienje iz Početnice uz predbježne vježbe u risanju i pisanju po naputku knjige „Rukovodstvo za Početnicu“ od Klaića, a zatim:

a) Čitanje. Glaskovanje piso-čitajućim načinom na temelju Početnice i pomoćju stjenne Početnice sve do porabe velikih pismenah. Vježbanje u čitanju bježnoga pisma i tiskanoga štiva.

b) Slovnica. Razstavljanje izrekah u rieči, slovke i glasove.

c) Pravopis. Osnovno napisivanje onih riečih, koje se iz već naučenih pismenah sastoje; pravilno prepisivanje pojedinih riečih i izrekah iz Početnice i to onih, koje su djeca već učila čitati.

d) Ustmeni izraz mislih. Nastavljenje zrienja onih predmetah, koji no se u Početnici pod naslovom „Gradivo za zorove“ nalaze, a uz to valja ponajviše na to gledati, da se djeca ob onom što vide, i o čem misle, znadu pravilno izraziti, te da stavljena pitanja ciela u svoj odgovor upletu, a pjesmice, poslovice i pojedine izreke neka se i na izust nauče.

Drugo polugodište.

a) Čitanje. Upoznanje s velikimi pismeni; nastavljenje vježbanja u mekaničkom čitanju ostaloga štiva iz Početnice. U čitanju moraju se djeca tako daleko dovesti, da ne samo svako štivo znadu bez pogrešakah čitati, no da i znadu pravilno glasom mienjati.

b) Slovnica. Razlikovanje pojedinih glasovah; mienjanje riečih kroz mienu raznih glasovah; poznavanje raznih vrstih slovakah, naime: začetci, dočetci, korenice; tvorenje riečih sa raznimi začetci ili dočetci.

c) Pravopis. Vježbanje u pravilnom prepisivanju pojedinih štivah iz Početnice; uporaba velikih pismenah; poznavanje razlikujućih znakovah.

d) Ustmeni i pismeni izraz mislih. Uz nastavu u zrienju imaju se djeca u pravilnom izrazu svojih mislih ne samo ustmeno vježbati, no moraju se već tako daleko dovesti, da ono, što su ustmeno o kojoj stvari kazala, i napisati znadu. Pjesme i

Digitized by Google

njekoje prikladnije pripoviesti iz Početnice uče se djeca na izust i pišu iz glave.

B) Nastava u pisanju.

Prvo polugodište.

U ovom polugodištu nepišu djeca još ništa na papir, no na tablicah; pisanju pravom neima daklem u prvom polugodištu ni traga. Što pišu na tablicah, pišu samo tako, da je čitljivo, da si oblike pismenah zapamte i da se mogu za dalnju obuku tim pismom okoristiti.

Drugo polugodište.

U ovom polugodištu začima prava obuka u pisanju i to na papiru s perom i tintom polag predapisah Franje Klaića uz taktiranje. Djeca se moraju uvježbati, da svako pismo bude pravilno i čisto. Pisanke se čuvaju u školi, da ih djeca kući noseć nebi ili izgubila ili zamazala ili poderala, te se imaju prigodom izpita izložiti na razsudjenje.

Pisanje tako zvanih izpitnih karticah postaje ovim načinom u ovom razredu sasma suvišno, koje i onako ništa drugo nevriede, do množine novach za njih uzalud izdanih.

C) Nastava u računu.

Prvo polugodište.

Pojam o jedinici i broju, brojenje od 1 do 10 naprvo i natrag; razstavljenje brojevah; računanje po svih četirih vrstih računstva u obsegu brojevah od 1 do 10 i to u svih mogućih varijacijah uzam primjere iz svakdanjega zivota.

Drugo polugodište.

Brojenje od 10 do 100 napred i natrag; pojam o jedinicah i deseticah; razstavljanje brojevah u jedinice i desetice; računanje po četirih vrstih računstva u obsegu brojevah od 10 do 100; upoznavanje učenikah sa forintom i njegovimi dielovi; sa funtom i njezinimi dielovi; upoznavanje učenikah s utezi i najobičnijimi u životu mjerami. Uzgredno se uče djeca i brojke od 1 do 100 poznavati i napisivati.

Digitized by Google

D) Nastava u pjevanju.

Prvo i drugo polugodište.

Djeca se nauče male pjesmice na izust, te jih pjevaju po naputku učiteljevu, koji će izbjegavati sve težje, a izbirati sve to veselije melodije.

E) Nastava u risanju.

Prvo i drugo polugodište.

U pravom smislu uzanši počima ova nastava tek u četvrtom razredu; nu ipak se djeca moraju već u prvom razredu početi vježbati u risanju točkah i raznovrstnih crtah, kako se to u knjizi „Rukovodstvo za Početnicu“ nalazi, a zatim tvore na tablicah iz ovih sasma proste likove raznih predmetah u urah za pisanje opredieljenih. U seoskih školah neka bude risanje predmetom tihe zabave u prvom razredu, dočim se učitelj s učenici ostalih razredah bavi.

Evo ti za sada željenoga razdieljenja učevnoga gradiva za prvi razred. Prosudi ga kako valja, pak mi iskreno kaži, što do njega držiš, te ako ti bude po ćudi, onda ću stoprv nastaviti svoj posao dalje, a medjutim mi zdravstvuj po želji svoga

najiskrenijega prijatelja

U Iskrenovcu, 29. veljače 1864. Napredkovića.

Bog je stari platac!

nar. posl.

(*Sitnica za djecu.*)

Zora zarudjela na iztoku, a zviezde počele gubiti sve više svoj sjaj, gasile se i bliedile, pietli kukuriekanjem pozdravljali dan, a slavulj u zelenu grmiću pripievao hvalu Višnjemu. Sviet jošte u miru jutrnjem spava. Njeki sniva o zelenih livadah i bujnu polju; drugi, da stoji na obali potočića slušajuć romon hladne vode; treći, da sluša žuborenje pticah pjevicah, hvalu donoseć Višnjemu stvoritelju za svoj život, ili da gleda, kako se ševa odtiskuje sa zemlje te vije nebu pod oblake milo pojeć svoju pjesmicu, —

Digitized by Google

samo Anica, kći njekoga sliepca neima mira. Njezino je srdce ranjeno, koje s toga, što je onu izgubila, koja joj bjaše najveća radost i jedina utjeha u ovoj suznoj dolini, i za koju bjaše pripravna svoj život žrtvovati; koje opet s toga, što se je morala mučiti i tući od nemila do nedraga, obijati od praga do praga vodeć si sliepa otca, te moleć milostinju. —

Probudiv se, izšeta na obljubljeno polje pod šator modrine nebeske, nakićene tisućom i tisućom titrajućih zviezdah, medju kojimi i miesec stojaše, kao gospodar njihov.

Sve bjaše tiho, — sve je šutilo, samo iz bližnjega grma čula je, gdje slavulj milozvučnim glasom pjeva, a u bližnjem gaju potočić romoni i jutrnje povjetarce lišćem poigrava. Kao što se raduju zemaljski stvorovi, kada se pomoli toplo i blago sunašce svojimi zlatnimi traci na zemaljsko lice, tako isto radovaše se i Anica; srdce joj ćuti neopisivu radost motreć radjajuće se sunčane zlatne trake na livadi, toli krasnim cviećem posutoj; rosicu na cvietu titrajuću razne praveć boje, kao alem-kamen sjajni, te svu motreć prirodu, kako je Višnji to sve premudro stvorio! Ona, natrgav si cvieća, da joj bude u gorkoj nevolji utjeha, vrati se kući. Njeko jutro pomolilo se sunce, a tamna magla, koja pritisnù čitavu okolicu, otapljala svoja krila na žarećih sunčanih tracih. Sunce se bije već zarana s debelom maglom i hoće, da sámo cielomu svietu gospoduje. Taj dan dodje Anica k otcu, i nadje ga, gdje plača pokraj mora na studenu kamenu. Došavša k njemu, reče mu: „Otče mili! neplači se, danas idemo u bližnje selo k darežljivim ljudem i nadam se, da ćemo kod njih štogod dobiti, da se okriepimo i od gladi neumremo.“

Digoše se i podjoše. Kada već bjahu na kraju sela, opazi Anica jednu liepu kuću; čim ju zagleda, nagovori si otca, te svrne s njim u nju.

Ta kuća ili bolje rekuć imanje, bjaše svojina bogata vlastelina, koji, opaziv ovu dvojicu, i zaprošen za milostinju, odpravi jih nemilom rieči: „nedam ništa.“ Anica primiv si otca za ruku, odè turobnim i suznim okom, koje je bludilo po velikoj pučini nebeskoj i po prostranu polju, ali nije skoro ništa vidjela, rieka bo suzah zastrla joj oba oka. —

Digitized by Google

Sunce već tone u pučinu velikoga mora, smrkava se i nemoć umorena poljodielca pritiskava, da odpočine i utrudjeno od posalah svoje tielo okriepi mirnim i ugodnim snom. Tmina je crna pritisla se k zemlji, da nevidiš ništa i sve već pospalo, ali dočim jedan sviet u zdravu i ugodnu snu počiva, dotle drugi neumorno radi, njeki o dobru, njeki o zlu, a trećega saviest kori.

Medjutim se crne tmore obzorom nagomilale, vjetar se digao noseć iz daleka šum grmljavine, koja se sve bliže i bliže primiče. Starac sliepac bdije, oko mu nevidja blieska, ali čuje i osjeća hukanje vjetra i nastajuću oluju. Netom udari grom, a sliepac probudiv se iz sanjarijah zapita si kćer: „Što je to diete moje?“ „Dragi otče, munje sievaju, gromovi udaraju, što jih i sam čuješ, valovi se na moru podižu, i udaraju o klisurine; od silnih gromovah se zemlja potreskuje.“ — Kći mu od velika glada oslabi i pade na zemljicu crnu. Buduć joj bio došao, kako će i nam doći, posliednji sat, reče si otcu: „Otče mili! s Bogom ostaj! božja ruka neka te vodi po putu pravice k vječnomu spasenju! S Bogom ostaj, ti suzna dolino, s Bogom dobročinitelji, prijatelji i neprijatelji! Još jednom, s Bogom otče, vidit ćemo se i opet sastat u nebeskih dvorovih!“ To izusti i dušicu izpusti. Drugi dan malo zvono zazvoni, ali se njegov zvuk žalostno po okolici razliegaše navieštajuć žalostnu viest o Anici. Ona bude siromašno sahranjena; njezina jedna prijateljica nakiti joj cviećem grob i svojimi ga suzami natopi.

Dok je sliepac živio, nije mogao preboljeti onu tugu i žalost, koju je ćutio kod smrti svoga angjela. Istu noć pako, kad no se Anica razstavi ovim životom, obasja neobično svjetlo svu okolicu poimence grad vlastelinov. To svjetlo niti je mjesec, niti su titrajuće zviezde, što bi nad njim sjale, niti su ono nebrojene svieće, da vlastelinu sviete ob noć, kao što ob dan sunce svieti; već je ono vatra, koju grom prouzroči u vlastelinovoj kući. Užasan to bje prizor, jer sve, što je posjedovao: blago i bogatstvo, djecu i suprugu izgubi tim požarom, samo on jedini jedva si život spasi. — Poslje njekoliko danah dodje u selo, i tu čuje, što se dogodilo sa siroticom Anicom. Sviest ga pritište te se sjeti svoje nemilosti, sjeti se Boga i riečih: „Bog je stari platac!“

Tmć.

Digitized by Google

Poučni govor o izložbi proslovljen školskoj mladeži.

Draga djeco! Ja sam vam prije dva dana rekao, da svi u četvrtak t. j. danas u školu dodjete i to brez knjigah, pa da ću vam nješto liepa kazati.

Vi ste eto svi došli, i drago mi je, da baš ni jedan izostao nije.

Ja znadem, da ste vi kroz ova dva dana mislili i sami sebe pitali: Ele! što će to biti, što će nam naš učitelj kazivati? To vam je djeco moja nješto osobitoga te je doista važno ne samo za odrasle, nego i za vas.

Ta stvar, o kojoj ću govoriti, zove se izložba.

Vi neznate još, što je to izložba, niti ste možebit o njoj kada što čuli. — Ja ću vam dakle to razložiti, a vi budite pozorni i slušajte dobro govor moj.

Izložba prispodobiti se može velikomu vašaru, na kojem ima svakojakih liepih stvarih, što no se izlažu na prodaju.

Vi dobro znate, kad je ovdje kod nas Antunje, da onda dodju amo svakojaki trgovci po imenu kramari sa svakojakom kramom; zanatnici opet sa svojom robom kao n. p. čizmari sa čizmami i postoli; opančari s opanci; krojači sa hlačami, kabanicami, prsluci i haljicami; klobučari s klobuci; remenari s remenjem, ćemeri, bičevi i kesami i. t. d.; bravari s bravami, svrdlovi i drugom željezninom; kovači s pluzi, sjekirami, bradvami i motikami; lončari s lonci; rešetari sa siti i rešeti. Kotlari s kotlovi i. t. d. —

Osim toga pako ima na sajmu i blaga: konjah, volovah, kravah, telićah, svinjah, ovacah, janjacah, kozah, jaradi. — Onda, gdje je običaj, da se i žito prodaje, ima povrh toga pšenice, raži, ječma, kukuruza i drugoga žita, zatim opet svakojakoga povrća, kao što to naše primorke amo donesu.

Njekoje opet donesu črešanjah, jabukah, krušakah, šljivah, narančah, lemunah, smokavah, rogačah i drugo koješta; a sve ove domaće proizvode rabimo za našu i kućnu porabu. Ovakovih i još drugih stvarih vidi se i na izložbi, i sve ove stvari dao je dobri Bog. — Zato imamo mi dragom Bogu svi zahvalni biti na

Digitized by Google

svem dobru, koje nam izkazuje. — Dakle imajte uviek Boga pred očima i na pameti; k tomu budite marljivi i uljudni prama svakomu, i što god radili budete, radite s Bogom i razlogom, pak ćete biti srećni i napredni; jer i Bog sam veli: zazivajte me u nuždi vašoj, i ja ću vam pomoći. Vidite dakle, da s Bogom i njegovom pomoćju sve napredovati može i mora.

Za Bogom pako imamo mi osim naših roditeljah takodjer i druge dobročinitelje t. j. naše poglavare, koji se za naše blagostanje skrbe.

Visoki ovi poglavari našli su za dobro i naredili izložbe — a to upravo zato, da potaknu narod još bolje na gospodarstvo i umjetne proizvode, te su zato opredielili ne samo pohvale, nego i nagrade.

Nagrade pako dobivaju oni, koji za svoje izložene stvari budi od najboljih plodinah ili domaćih živinah, budi od svoga zanata ili osim njega-dionici postanu. Pohvale pako dobiju oni, koji su vriedni, da im se izložene stvari pohvale.

Izložba ova bit će ove godine u Zagrebu obdržavana u mjesecu kolovozu i rujnu. Ondje će bit svakojakih domaćih plodinah, što jih je dobri Bog dao i zemlja doniela.

Osim plodinah bit će i domaćega blaga, zatim svakojakih drugih liepih stvarih, koje su umjetnici i zanatnici napravili, i u kratko vam velim, bit će svašta, što je god za ljudsku porabu, što su ljudi i žene sa svojima rukama i trudom svojim napravili.

Nadalje bit će na izložbi poučnih i školskih knjigah — bit će i stvarih od mužke i ženske školske mladeži, koje je školska mladež sama napravila kao n. p. krasopisi, školske riešene zadaće, risarije, slike i. t. d. ženska škol. mladež izložit će svoje ručno djelo.

Sve ove stvari bit će na izložbi poredane u svoje razrede, pa će ih razgledati visoka i častna gospoda i mnogi drugi ljudi obojega spola. — Ova visoka gospoda kako sam rekao, dopitat će nagrade i pohvale onim, koji su za svoje izložene stvari takove zaslužili.

Dakle djeco moja! Pošaljimo i mi na ovu izložbu nješta, hvale je već vriedno, da pokažemo, kako želju imamo, po našoj

Digitized by Google

mogućnosti zastupani biti kod ove svečanosti. Ova nam je po sebi već dosta liepa nagrade.

Zato vam velim: budite marljivi i radite vaše poslove pomno i dobro, a čije djelo bude najbolje, poslat ću u mjesecu lipnju o. g. u Zagreb na izložbu t. j. liepopise i druge zadaće. To će biti dika onomu, da se njegovo ime u našem glavnom gradu nalazilo bude, koje će častna lica svojim pogledom opaziti.

Napokon jošte vam velim: uvažite ovaj moj govor i usadite ga duboko u srdce vaše, da, kada danas sutra od vas bude koji god ili zanatnik, ili umjetnik, ili poljodjelac, i onda nastojite, da budete dionici budućih izložbah.

Sada idite u ime božje kući, a sutra s knjigami u školu.

Dane Rendulić,
učitelj u Fužini.

Dopis.

U Djakovu 5. ožujka 1864. Izpiti za prvo poljeće tekuće školske godine držani su na gl. učionah u Djakovu, dječačkoj naime i djevojačkoj u samostanu kod milosrdnih sestarah sliedećim redom. Dana 23. veljače iz svih predmetah u sva četiri razreda dječačke glavne učione. 1. ožujka prije podne izpitivana je mladež djevojačke glavne učione iz vjeronauka i odnosno iz bibličke i crkvene poviesti, pak onda iz sv. evangjelja a 4. i. m. iz ostalih predmetah. — Svim ovim izpitom predsiedao je velevećom stranom sam preuzvišeni g. diecezanski biskup glavom, koji je istom prigodom do 60 najmarljivijih učenikah liepimi književnimi darovi obdario. — Sva poglavarstva, duhovna i svjetovna i sva nadležna lica bila su pri ovoj svečanosti u podpunom broju zastupana, tako isto našao se je tu i liep broj za duševni napredak svoje djece skrbnih roditeljah. Ovom se je prigodom pokazalo, da je uspjeh predavanjah u obće i pojedince dobar bio, a svi prisutni uvidiše stranom i izjaviše, da je u ovih školah starom šlendrijanu i mehanizmu smrtno zvono za navieke odkucnulo. — Da svoje osobito zadovoljstvo nad napredkom učeće se mladeži izjavi, blagoizvolio je preuzvišeni g. biskup svekoliko učiteljsko osoblje dječačke učione drugi dan po izpitu k svomu gospodskomu stolu prizvati. — Polazenje svakdanjih učionah obnadjeno je u podpunom smislu rieči dobrim, nu glede nedjeljnih učionah ostaje jošte mnogo želiti, premda su se obstojateljstva naprama lanjskoj i prošlim godinam znatno na bolje okrenula.

Digitized by Google

Sve dosele propisane školske knjige jesu jur odprije u svèudiljnoj porabi, izuzamši jedinu novu „bibličku povjestnicu“, koja se radi rano nastavše zime i tim obustavljenoga parobrodarstva nemogaše sve do sada uvesti.

Gradivo učevnih predmetah, opredieljeno za prvo polječe, jest po mogućnosti izcrpljeno. U pjevanju obučavana je mladež skoro u svih razredih; nu ovomu se predmetu iz lasno dokučivih uzrokah običaje ovdje više vremena posvećivati u drugom, nego u prvom školskom polječu. Mladež je bila kroz cielo ovo polječe podpuno zdrava, premda se boginje u mjestu i izvan mjesta u veliko pojavljuju, to nije ipak jošt nijedno školsko diete od ove pošasti do sada oboljelo; svakako bi pako želiti bilo, da se bar sva školska mladež čas prije revakcinira. *

Njekoliko računskih zadaćah

za oštrenje uma. *)

(sabrao Klaić.)

1. Da bi ja za 5 for. više imao, nego što imam, to bi imao 5 putah onoliko novacah, koliko ih sada imam. Koliko dakle imam novacah? —

2. Dva su poslenika radila kod njekoga gospodara, koji je prvomu platio na dan 75 novč., a drugomu samo 45 nč. Radnih danah bijaše ukupno 120, a oba poslenika dobiše jednaku plaću. Koliko je danah svaki od njih radio? —

3. Pola, trećina i četvrtina njekoga broja veće su skupa za 6, nego sam taj broj. Koji je to broj? —

4. Njekoga starca zapitaše, koliko mu je godinah, a on odvrati: „Da bi za polovicu svojih godinah i još 7 godinah stariji bio, tad bi upravo brojio 100 godinah.“ Koliko mu je dakle godinah? —

*) Riešitelje ovih zadaćah naznačit ćemo u kasnijih brojevih.

Digitized by Google

Viestnik.

— Bečke novine doniele su nam službeno naimenovanje članovah nastavnoga vieća. Prvo su oni, koji budu stalno stanovali u Beču: a) za bogoslovni odsiek: vojnički biskup dr. Dominik Mayer, kanonik dr. Jos. Šteiner, redoviti prof. na sveučilištu dr. Jos. Danko; b) za pravoslovni odsiek: redoviti professori na sveučilištu: vladni savjetnik dr. Lj. Arndts, dr. Fr. Haimerl, dr. Lov. Štein i dr. Jos. Unger; c) za liečnički odsiek: redoviti profesor na sveučilištu i dvorski savjetnik dr. Jos. Hyrtl, prof. na sveučilištu: dr. Jos. Škoda, vladni savjetnik dr. Karlo Damjan Šroff, red. prof. u Josipovoj akademiji dr. Fr. vitez Pitha; d) za odsiek mudroslovja: red. prof. na sveučilištu i član gospodske kuće carev. vieća dr. Fr. Miklošić, red. prof. na sveučilištu i ravnatelj sveučilištne zvjezdarnice dr. Karlo pl. Littrov, red. prof. sveuč. dr. Alb. Jäger i red. sveuč. prof. K. Lott; c) za odsiek evangeličko-bogoslovnih učevnih zavodah: profesori na bečkom evang. bogosl. fakultetu: dr. Gustav Roskov, dr. Karlo Otto, dr. Rihard Lipsius; f) za odsiek gimnazije: redoviti profesori na sveučilištu dr. Herman Bonic, dr. Fr. Pfeifier i dr. Reuss; ravnatelj na akademičkoj gimnaziji dr. Franjo Hochegger i učitelj na istom gimnaziju Aug. Gernerth; učitelj na šotskom gimnaziju dr. Šišman Gsehwadtner; g) za odsiek višjih tehničkih učevnih zavodah, realkah i strukovnih školah; osrednji ravnatelj povl. državne željeznice, vladni savjetnik Vilim vitez Engerth; ravnatelj osrednjega zavoda za meteorologiju i magnetizam dr. Karlo Jelinek; prof. na bečkom politekničkom zavodu dr. Jos. Herr, ravnat. bečke trgovačke akademije Fr. Hauke, prof. dr. Adolf Beer, c. k. prof. i učitelj na gornjoj realki dr. Jos. Arenstein; h) za odsiek umjetnih akademijah i umjetnih školah: sveuč. prof. Rudolf Eitelberger Edelberžki, prof. umjetne akademije: Eduard Van der Nüll, Jos. vitez Führich, i za odsiek pučkih učionah: kanonik Lavoslav Stöger, župnik Manoilo Palec, i priv. učitelj školski savjetnik Jos. Herman.

Drugo su oni članovi, koji stanuju izvan Beča: a) za odsiek bogoslovja: sveučilištni profesori bogoslovja: dr. Ivan Ehrlich u Pragu, dr. Mat. Robić u Gracu; b) za odsiek pravoslovni: sveuč. prof. u Pešti dr. Al. Konek, red. profesori: dr. Fr. Šulte i dr. Ed. Herbst u Pragu, dr. Todor Pauler i dr. Julij Kaucz u Pešti, dr. Petar Harum u Insbrucku, dr. Angelo Messedaglia u Padui i ravnatelj požunske pravničke akademije Ivan pl. Bokrányi; c) za odsiek liečnički: red. sveučil. profesori dr. Ivan Waller u Pragu, kr. savjetnik dr. Ivan Balassa u Pešti, Tito Vanzetti u Padui; d) za odsiek mudroslovja: red. sveuč. prof. u Pragu dr. Frid. Stein; izvanr. sveuč. prof. u Pragu dr. Ant. Gindely i dr. Ciril Horváth, član ugarske akademije znanostih u Pešti; e) za odsiek evang. bogosl. učevnih zavodah: župnik u Agnethlenu u Erdelju dr. Gjuro Dane Teutsch; f) za odsiek gimnazijalni: velikovaradinski kanonik Josip Kozáczek, sveuč. prof. dr. Ant. Matecki u Lavovu, profesor na pravničkoj akademiji u Zagrebu Mato Mesić, gimnazijalni ravnatelj Franjo Corradini u Mletcih i Flor. Römer u Pešti, gimn. učitelj Blaž Kozenn u Olomucu i Vjenceslav Zikmund u Pragu; g) za odsiek višjih tekničkih zavodah itd. red. sveuč. prof. Dominik Turazzo u Padui, ravnatelj josipinske politeknike u Budimu Jos. Stoczek, ravn. na tek. zavodu u Pragu Karlo Koristka; ravn. u Joaneumu gračkom dr. Ant. Winkler, ravn. na gornjoj realci požunskoj Jos. Fárkas, ravn. realkah Jos. Karl Streinc u Lincu i Jos. Auspic u Brnu; h) za odsiek akademijah umjetnostih i umjetne škole: prof. umjet. akademije u Mletcih Lj. Ferrari; i) za odsiek pučke škole: tajni savjetnik i biskup u Szathmáru dr. Mio Haas, grčko-sjedinjeni kanonik u Lavovu dr. Mio Kuziemski, kapitular na Višehradu Drag. Winařicky u Pragu, Stjep. Szücs u Debrecinu, razpoloživi školski savjetnik dr. Gjuro Natošević u Budimu, i ravnatelj ~~nsorne glavne škole krakovske~~ Vojtjeh Wojnarski.

Digitized by Google

— Nj. veličanstvo kralj naš podielio je zaslužnome za našu knjigu i obće štovanome g. Vjekoslavu Babukiću, prof. gimn. zagreb. red Franje Josipa u priznanje njegovih u struci školskoj stečenih zaslugah.

— Poznato će biti, da je prije godinu danah g. Ivan Patek, ravnatelj glavne učione u Brnu, opredieljen bio za privremenoga škol. savjetnika u Českoj. Kako školski časopis „Volksschule“ javlja, izgled je sav, da će g. Ivan Patek do skora biti naimenovan stalnim školskim savjetnikom. Mi se tomu radujemo i čestitamo našoj českoj braći, što će za svoga nadzornika dobiti muža, koji je tolike godine sam u pučkoj učioni učiteljevao, i koji će znati svagda i svagdje iz vlastitoga izkustva, kako valja, uvažiti sve potrebоće pučke učione.

— Ravnatelj glavne učione u Zadru g. Andrija Stazić, koj tečajem 36 godinah zaslužno na polju školarnom djeluje, koj je i više djelah u hrvatskom i talijanskom jeziku napisao, dobio je od višje vlasti doplatu k plaći godišnjoj na svoju osobu.

— Glavna petnaesta skupština učiteljah njemačkih obdržavat će se ljetos u Lipskom u obična tri dana nakon duhovskih svetkovinah t. j. 17. 18. i 19. svibnja tekuće godine.

— U sjednici od 18. veljače t. g. poprimilo je zastupstvo grada Beča jednodušno predlog školskoga odbora, da se na trošak obćine podignu u Beču jošte dvie dolnje gimnazije i jedna viša realka. Godišnji preliminar sastoji se u 60.800 st. — Ele sjajna napredka!

— Godine 1862 bilo je u Českoj 3865 pučkih učionah, i to 3761 katolička, 67 evangeličkih i 37 žudijskih. Po narodnosti bilo je 2018 školah českih, 1705 njemačkih i 142 utrakvističnih. — Učiteljskoga osoblja bilo je 6130 individuah, izmedju kojih 3467 učiteljah, 2596 podučiteljah, 45 učiteljicah i 22 podučiteljice. Učeće se mladeži bjaše u svem 612.437 glavah, poimence 314.873 dječakah i 297 564 djevojčicah. Aspirantah za učiteljstvo bjaše 690. —

— Veleševački dosadanji učitelj riešenjem vis. kr. namjest. vieća od 15. veljače o. g. proglašen je radi znatne pogreške moralne nesposobnim za učiteljevanje, te dignut s toga mjesta. — Premda je to i opet žalostni pojav, koji ovdje navodimo iz našega učiteljskoga kruga, ništa manje posvjedočava brižno nastojanje naše vlasti, kojom kani svojoj upravi povjereno učiteljstvo očistiti od najamnikah, što no nisu pravi pastiri rodne mladeži, — ni malo pomni za duševni boljak našega puka. Ovaj primjer stroga postupka hvaljene naše školske vlasti neka trgne izza sna osobito one, koji se jednako nahode u ubitačnoj po se i po školsku mladež nesvjestici učiteljske apatije i nehajstva.

— Kod Dragutina Albrechta u Zagrebu tiska se troškom knjigara Lavoslava Hártmanna III. svezak Klaićeva dielca: „Učitelj u školi“, s kojim se svežčićem dovršuje ovo dielce.

Natječaji.

U Novom (Vinodol) mjesto učit. i org. s god. pl. 600 stot. a. v. bezpl. stanom. Rok prijave traje do 31. o. m. i imadu se podnieti molbenice prečast. g. Vinku Mrzljaku kanoniku i župe upravitelju u Novom. — U Gvozdanskom (sl. 2. banske puk.) mjesto učitelja s god. pl. 144 st. paušal 6 st., bezpl. stanom, 12 hvat. drvah i užitkom vrta od 800 hv. Prositelji imadu do konca ovoga mjeseca upraviti na slavnu c. kr. satniju rujevačku svoje dotične molbenice. — U Ivancu (kot. gor. varaždj.) mjesto podučitelja s god. pl. 200 st., bezpl. stanom i nadom na posebnu zaslužbu u iznosu godišnje plaće. Treba se prijavit do 25. o. m. na veleč. g. Stjep. Vukovića podj. i žup. u Ivancu. — U Veleševcu mjesto učit. i org. s god. pl. 315 st., bezpl. stanom, vrtom od pol rali i 12 hvat. drvah. Prijavit se treba do 25. travnja t. g. na veleč. g. Jak. Kosa, podj. i žup. u Velikoj Gorici.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 7. U Zagrebu, 1. travnja 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Iz moga tobolca.

Uzmemo li dublje promatrati, što je kretalo i promicalo današnjega orijaškoga napredka u svih strukah prosvjete i duševne i tjelesne; to ćemo i nehotice zamjetiti: da je kretalo i promicalo svemu napredku moralnomu i materijalnomu — nauk i knjiga. Razumije se samo po sebi, da nauk i knjiga, na njem osnovana, bude kršćanskim duhom nadahnuta, inače neima prave prosvjete, ni valjana napredka; ovaj bo se vrieži u ćudorednom promaku ili savršitbi čovjeka. Narav čovječja tako je ustrojena, da bez ćudoredne savršenosti čovječanstva svaki njezin napredak neodvlačno propada i svaki njezin izumak služi joj na vlastiti razsap.

Njeki pisac uzpisa sliedeće važne rieči: „ako bi kojemu čovjeku pošlo za rukom pribaviti si posluh i nas osvjedočiti: da nam je krepost uprav tako potrebna, kano sam kruh, to bi takav muž postigao najviši vršak; — jer ako treba čovječanstvo sbilja preustrojiti, to mora da bude ta preustrojitba ne političke, no ćudoredne naravi.“

Nije mi ovdje pisati Bog zna kakovu učenu razpravu o preustrojitbi čovječanstva, nego ću nješto samo natuknuti o našem krasnom narodu i njegovih prosvjetiteljih.

Svemu je svietu znano, da se narodi dižu iz svoga mrtvila i bude iz tmine gluposti i natražnjačtva jedino učionami. Hvala

Digitized by Google

Bogu i kod nas prisvojiše oni, kojim je sveta dužnost narod naš obrazovati, ovo važno sredstvo promaka i prosvjete. Nadamo se, da je nestalo ljudih, koji mišljahu i govorahu još prije 10—15 godinah inako, — osim možda gdjekojega konstitucijonaliste vidi „Napredak“ br. 4. 1864. — gdje se zametnula rieč o podizanju pučkih učionah: „Šta treba puku učionah? dà, ako stanu škole polaziti, to će progledati, pa nećemo jih moći vodit za nos po svojoj volji.“ Da je ovakovih mračnjakah dosta bilo, valjda mi neće nitko oprovrći. Pa da koji poput gljive preko noći i izraste, to bi ga svi izsmijali, kao utvoru prošloga vremena; ali na svietu imade ljudih svakojake ćudi, — a poseb, koji reže na naše, kao na kakovu sedmoglavu aždaju; zameo jim se trag i nebilo jim pametara medju nami.

Prvo mjesto medju prosvjetitelji narodnimi zauzimlju pučki učitelji. Njim je Bog i sam narod povjerio sebe i svoje gojence, da jih vodə do spoznanja s a m a s e b e. O krasne li, plemenite li, uzvišene li i svete zadaće pučkoga nčitelja; o koli je sjajno njegovo zvanje, koliko li donosi plemenita ploda, koji će roditi nebu i zemlji voće izabrano. Spoznaj narodni gojitelju svoju dužnost svetu i uzvišeno zvanje, pa budi učiteljem narodnjim, ne radi kruha, no rad zvanja svetoga; ovršuj dužnosti svoje ne kao težko brieme, nego kao lagušan jaram — ma Bog ti, a vjera ti, sam ćeš uživati plod svoga truda, a sliedit će te blagoslov naroda tvoga. Ali ćeš malo naći odgojiteljah pučkih, koji bi ovako svjestno iz ljubavi Boga i naroda vršili dužnosti zvanja svoga.

Čast i slava svim, koji su sbiljam narodu svomu ono, što moraju da mu budu, mogao bih jih nabrojiti liepu kiticu; no da jim nepovriedim čednosti napominjuć njihova imena častna, mukom jih mimoidem, ta i onako jih pozna svaki rodoljub i prijatelj učione i po činih. Osvrnimo se domovinom, zavirimo u ovu ili onu učionu, mà ja kriv ako se neuvjeriš čitatelju mili o rečenom. — Valjana gospodara poznaš po njegovu orudju; sve, što mu treba na uspješno gospodarenje, nabavlja, kuša i izbire što je najbolje; — uči, čita, da napreduje, jer će inače nazadovati; u to ime drži poviše gospodarskih časopisah, dakako na prvom mjestu naš „Gospodarski list“, da se u svom zvanju usavrši. Stupiš li u poslovnicu kakova učenjaka, to vidiš ponamještene knjige po

Digitized by Google

stolu, stolicah, a pisàra mu puna učena gradiva za djelo, što će ga skoro poslat u bieli sviet. Povjestnik načičkao oko sebe knjigah i starih i novih, sad zaviruje u ovu, sad u onu; prispodablja podatke pisacah na glasu; sudi o valjanosti spisah; ocjenjuje njihovu vjerovnost; uči, radi, piše, pa oboružan znanošću stupa pred občinstvo željno nauka. Ele svaki učenjak usavršuje se, — školarstvo i to samo kod nas, rekao bih, nepomiče s mjesta. Unideš li — govorim u obće — u sobu učitelja dakako pučkoga, badava se obzireš za — neću reći ormarom knjižnim, nego bar policom, nebi li zamjetio po koju bolju knjigu pedagogičku; badava tražiš naših slovnicah, skladnjah, kratkih hrvatskih povjestnicah, pomoćnih školskih knjigah Klaićevih; badava slavnih hrvatskih zlato-pisacah: Gundulićah, Gjorgjićah, Palmotićah, Tkalčevićah, Ilijaševićah, Mažuranićah, Jurkovićah, Stojanovićah itd. itd.; misliš u sebi valjda ću naći jedini hrvatski školski časopis „Napredak“. Ala si se ljuto prevario. „Ma gospodine! dajte mi broj 21 i 22 od godine 1860 rado bih još na brzu ruku pročitao članak: „O dužnostih svjetovnoga pučkoga učitelja glede vjeronauka u školi.“ Bre posjeko si se; „oprostìte, občinski tajnici u našem kotaru nepredplatiše iz občinske blagajne, a ja ga sam nemogu da držim!“ — Ovako li se napreduje? ne u školarstvu, no u -- — mračnjačtvu. — Drugom sgodom desiš se u susjednom kotaru, umoliš učitelja, da ti za čas posudi br. 9 i 10 od god. 1861, ondje je krasan članak školskoga vještaka Mijata Stojanovića: „Misli s polja promatranja pučke učionice“; — „oh gospodine! nemogu da vas poslužim; občinski tajnik nepredplati za ovu godinu na „Napredak“. Valjda slučaj htjede, da se pisac ovih redakah sastane sa rečenim tajnikom; upitav ga ponajprije za liepo zdravljice i dobru srećicu, svrne govorom na učione, pa medju ostalim upita: „A ma gospodine! zar nepredplatiste na „Napredak“ i za ovu godinu, kao što to učiniste lanjske?“ — „E! dakako: ja ću občinske novce izdavati na „Napredak“, a dotična gg. učitelji neće ni da razrežu lista, barem rad ljubopitnosti, ako ga i neće da čitaju.“ — Vjerovao mi tko ili ne, živa je istina. Ovako nam lje neprocvate narode naš! Da zapitaš: imadete li vrlo djelo: „Viek i djelovanje slovjenskih Apostolov“ i „Odlomci“ itd. od čuvenega Račkoga; to bi posrnuli natražke čuvši da obstoje kod nas takova

Digitized by Google

izvrstna djela; ili: jeste li pročitali i uvažili: „kratku hrvatsku povjestnicu“ od Tkalčića? tamo je njegdje u „Napredku još nerazrezana. Ovo napisah ne iz Bog zna kakove namjere, no da potaknem dotičnike, da se ogledju bolje našom književnosti i pribavljaju si najpotrebnije knjige zasjecajuće u njihovo uzvišeno dà sveto zvanje; a poseb da drže mezimče našega školarstva vrli „Napredak.“

Prebaciš li se rode na plavi preko Drave u predjele njekadašnje knjaževine Kocelove, gdje ti žive krv od krvi, pùt od pùti, rod koljena tvoga u mnogobrojnih mjestih opazit ćeš ovdje rekao bih kamo veći jaoh i pomagaj! Gdje žive čistac Hrvat ondje je još i pomoz' Bože; no gdje je mjesanac narod, sad Hrvat s Magjarom i Niemcem, sad Magjar s Hrvatom i Niemcem, sad Niemac s Magjarom i Hrvatom, ondje je obuka dakako težka; ali za Hrvate ponajlošija. Sreća po narod nam, ako je učitelj krvi njegove i još se neiznevjeri koljenu svomu, no i ovaj mu se okolnostmi prinuždden odmetne; ako li nije, to mu je cilj, da svu učeću mladež prelije u stanovitu narodnost, pa onda znaj, da ti je narod propô izgubiv narodnost svoju. Imade miestah, gdje je jezgra sam Hrvat; pomislit ćeš: ej tu se uči hrvatski! Lagano, pobro! predaje se sve magjarski! Njeki gospodin reče mi posve pouzdano misleć na moju radost: da je naložio jednomu svojih podučiteljah, koji pozna ponješto i hrvatska slova (pravopis), da poučava djecu i u hrvatskom štivu, da barem uzmognu čitati hrvatski molitvenik. Liepe mi ravnopravnosti i čuvena čovjekoljubja po hrvatsku — raju. Ako slučajno dodješ na izpit, gdje je mjesanac narod, ali srdce su Hrvati; stanovita lica izpitivaju i sama školsku mladež sad iz vjeronauka, sad iz ostalih predmetah, ti slušaš i slušaš hoće li te skoro obradovati zvuk materinjega hrvatskoga jezika; badava izčekivaš i prisluškivaš, nećeš ćuti romona jezika udojena materinjim mliekom; te duboko uzdahnuv oprostiš se šutećke s milom gojenčadi hrvatskom. Narod hrvatski živući pomiešan s drugimi narodnostmi mora da posve izčezne s obzorja svoga, gdje življaše već po koju stotinu godinah; o tom imamo živih primjerah. Uzrok tomu razsulu jest neznanstvo i pokvarenost moralna, jer je zanemaren i zapušten i duševno i tjelesno; nam koji gledjemo kako propada, puca srdce od žalosti

Digitized by Google

ljute. Poželiš li mu bolju sreću, to si obilježen oznakom političkoga prevratnika.

Sada mili „Napredku“ pozdravi mi svu braću hrvatsku neka razgone tmine neznanstvu u domovini mojoj, a mi ćemo se pomoliti za blagoslov Boga velikoga; te tako dok se opet vidimo ostaj zdravo i veselo! —

U staroj knjaževini Kocelovoj. Ćikaj.

Pedagogičko-didaktički listi.

VI.

Mili prijatelju!

Pred menom je tvoj zadnji list. Već sam ga do deset putah prečitao i nemogoh se odvažiti, da ti nanj odgovorim. Kad klevetnici poput zlih pasah na me navale, i kad stanu svojim piskaranjem na me svoje zube kliesiti, tad sam svaki put običavao pero u ruke uzeti, da jim istinom usta začepim, nu smislivši se na bolje, zabacio bi bio svaki put pero na stran, te sjetiv se naše poslovice: „Hrdja se zlata nelatja, makar da se s blatom i zamaže,“ umučao sam i nehtjedoh nikada odgovoriti, te se š njimi u polemiku upustiti; svaki bo mi put pade na um poznata poslovica: „Leo non capit muscas.“ Al na tvoj list ipak moram odgovoriti, a zašto da odustajem od svojih načelah? — To ćeš ti ponajbolje razsuditi moći, i zato netrebam se tebi izpričavati. — Nisu moje rieči potvaranja, nisu moje rieči klevete a i nediraju u poštenje nijednoga valjana učitelja. U svih mojih listovih najti ćeš puku istinu odkritu u toj jedinoj namjeri, da postane stazom, kojom se valja na stranputice zašavši učitelj uputiti, ako ožudjenom cilju dojti kani, pa ako koja rieč i dirne koju učiteljsku osobu nemilo; to će samo ona, koja se dirnuta ćuti, osjetiti, a drugi nitko neće o toj osobi ni slutiti. Ja sam se uvjerio, da sam svojimi listovi mnogomu u prilog radio, i da su moji listi mnogim učiteljem dobro došli, a da nisam nikoga š njimi uvriedio, zato se i dosele na nje nitko i nepotuži, a i nemože se tužiti; jer su moji listi čisti od svake osobnosti i pisani su sasma objektivno. —

Digitized by Google

Znadem ja, moj prijane! čestitu učitelju i lovor vienac plesti; znadem ja i njegovo sveto i uzvišeno zvauje štovati; znadem ja i to vrlo dobro, i možebiti nitko bolje, njegove velike zasluge za čovječanstvo i prosvjetu uvažiti i ocieniti; znadem ja pravomu učitelju i miomirisni tamjan zapaliti; znao bi ja i njegov trud i njegovo požrtvovanje nagraditi; kad bi znao, da bi mu time ugoditi mogao. —

Da bi ja u stanju bio, njemu u državi ono mjesto pribaviti, koje ga po naravi patri; da bi ja mogao njegovo materijalno stanje onako ustanoviti, kako bi se njemu kao promicatelju prosvjete i stupu domovine dolikovalo; tad bi ja iz svih silah nastojao, da se iz svih knjigah sbriše ona za nas neugodna izreka: „Quem dii odere, paedagogum fecere.“ Mnogo će još mutne vode našom Savom i Dravom proteći; dugo će još morati naši učitelji, kako se veli, orando, flendo, miserando lacrimandoque za svoj se krušac boriti; dugo će još morati naši učitelji s paliativnimi sredstvi služiti se: dok jim sunce bolje budućnosti nesine. —

Doklem goder budu učitelji zavisili od neuka puka, koji ni potreboće učionah, kamo li potreboće čestitih učiteljah neuvidja, doklegoder budu učitelji od obćinskih tajnikah poput milostinje izgledali svoju kukavnu, ali krvavo zasluženu plaću; doklegoder budu učitelji izbirani po obćinarih, koji svoga učitelja smatraju za svoga plaćenoga slugu; doklegoder se bude u škole miešao svaki i nepozvani gost; doklegoder nebude učitelj smatran za državnoga činovnika, nebude imao svoje i to jedno školsko poglavarstvo, nebude primao svoje napram svomu naporu i svojem uzvišenom zvanju udešene plaće iz državne blagajne; doklegoder nebude učitelje namještalo izključivo školsko poglavarstvo: dotle niti će biti valjana učiteljstva, niti čestite pučke učione, niti podpune narodne prosvjete. A gdje ovo manjka, tu lje nije ni blagostanja u domovini.

Kad se jedanput uvede i uživotvore učiteljska sjemeništa, u kojih će se mladići moći bez svake skrbi za svoje uzdržavanje i neboreći se gladom i inimi mnogimi potrebštinami izključivo posvetiti svome budućemu zvanju; kada se pripravnici oproste od dužnosti vojničtva, da se mogu i u naucih dobro napredujući mladići učiteljstvu bez svakoga straha podati; kad se jednom plaće

Digitized by Google

učiteljah napram plaćam ostalih zemaljskih činovnikah povise i urede, te se budu dizale iz državne blagajne; kad se jednom učitelju ustupi u državi ono mjesto, koje ga ide; tad će se stoprv odvažiti na učiteljstvo i najbolje duševne sile; tad će se moći računati na valjano i čestito učiteljsko osoblje; tad će se tek moći učitelju punim pravom točnije označiti njegove dužnosti; tad će stoprv imati u rukuh školska vlast jedino ono sredstvo, kojim će moći revne i zaslužne učitelje nagraditi, a mlitave i nemarne kazniti; tad će nastati medju učitelji prava revnost i natjecanje; tad će se trgnuti i najmlitaviji učitelj iz svoje letargije, te će podbodren ovim priznanjem, oduševljen postati za svoje sveto i uzvišeno zvanje, do kojega je dosele i sam malo držao; tad će se stoprv zapaliti prava luč prosvjete u našoj domovini i pučka će učiona postati u pravom smislu prvom učionom života.

Pomislit ćeš možebiti, da ja preveć težim za onim, čim bi nagradjivao trud i požrtvovanje revnih učiteljah. — Ako i velim, da svaki posao i nagradjen biti mora, to nemoj misliti, da sam si preduzeo, ovdje sebičnosti u prilog raditi. Znadem ja vrlo dobro, da ovdje na zemlji, — ovoj dolini od suzah — neima bolje nagrade za učitelja, do li jedine čiste njegove savjesti i spokojna vlastita priznanja, da je sve učinio, šta je učiniti mogao, i da ga samo tamo preko groba čeka prava plaća za njegov trud i njegovo požrtvovanje polag riečih našega nzora: „Što ste jednom od ovih malenih učinili, to ste meni učinili.“ Nu, tko može drugomu više učiniti, do li učitelj naobražavajuć nevinu mladež i vodeć ju k njenoj uzvišenoj svrhi. Nad ovom plaćom neima veće plaće na ovom svietu, neima blaga, koje bi kadro bilo, ovu nagradu nadomjestiti, presiromašna je ista priroda sa svim svojim razkošjem i bogatstvom, da bi mogla iz srdca valjana učitelja Isusove rieči izbrisati, i uvjeren sam, da neima učitelja u našoj domovini, koji bi bud čime zamieniti htio nagradu, koju mu podaje njegova čista savjest. Za njom sam težio od prvog dana svoga učiteljevanja, za njom žudiš i ti, od kako te poznajem, a za njom hrle i svi oni učitelji, koji su shvatili svetost svoga zvanja. —

Prividno uzeto nije to baš najbolja utjeha, ali je sigurno jedina i spasonosna; nu nije li i učitelj čovjek? — Nije li i on

Digitized by Google

on okružen tolikimi napastmi? — Možemo li mi od jedinoga učitelja zahtievati, da on sam nikada duhom neklone, da se on jedini kao vitez u borbi proti tolikim napastim junački bori i slavodobitan mejdan da održi. I u učitelju bije čovječansko srdce, i on ima čovječanske slabosti, pa ako se i oboruža naznačenim oružjem, tko mu može zamjeriti, ako u toj borbi kadgod podlegne.

Težko ti je u budućnost mirno i spokojno gledati, kad ti od brige i čemera mozak uzavrieva; težko ti je veselo i razpoloženo medju učenike stupiti, kad ti još u ušima zvuči nemili jauk i plač doma gladujuće vlastite djece; težko ti je doista sreću i blagostanje drugih ljudih temeljiti i graditi, kad sam neznaš, šta će se s tvojom suprugom i dječicom, a i s tobom samim dogoditi, kad prestaneš službovati ili kad ti studena zemljica kosti proguta. Tko bi mogao ovdje učitelju za zlo primiti, ako se uz gore navedenu nagradu osvrće još i na vremeno priznanje svojih zaslugah i ako traži lieka proti onom, što mu tolike rane zadaje.

Tješimo se, prijane, i u tom pogledu! Samo nek nas neostavi nada za boljom budućnosću, uprimo oči u naše školske vlasti i oslonimo se na našega vrhovnoga nadzornika, koji će putujuć od škole do škole saslušati i viditi naše jade, te ih odkriti na dotičnom mjestu i lieka nam znati pribaviti.

A sad prelazim na drugi dio tvoga lista:

Ti si veoma neustrpljiv, i nedaš mi baš ni odahnuti, nu nezamieram ti, jer sam uvjeren, da ti mnogo do toga stoji, da svoju učionu na onaj stepen podigneš, na kom joj stajati dolikuje. Bog bi dao, da bi većina naše braće za tom svrhom težila i da bi se tako hrižno zapitkavala kod izkusnije svoje braće, a da bi naše skupštine ono bile, što bi biti morale; da bi kod takovih škupštinah samo bratski duh sloge i sporazumljenja vladao, pa da se svi članovi njimi okoriste na hasnu i korist naše još sveudilj zanemarene pučke učione. Budi uvjeren, da to nije za me lahka stvar, na sva tvoja pitanja odgovarati; jer se moram ili sjećati svega onoga, što sam za života svoga gdje vidio ili čuo, ili moram pomno prelistavati novije knjige i školske časopise, da ti neostanem dužan odgovora, ali šta ću? — Jedan čovjek nepozoba sve mudrosti, ma i najviše škole svršio, a jedan i neizkusi svega, ma

Digitized by Google

tri vieka živovao, jer „um za morem, smrt za vratom.“ Tako ti je u svietu, a osobito kod nas učiteljah! Dokle učiteljujemo, moramo i učeništvovati; a dokle druge podučavamo, moramo se i sami učiti. Najbolje bi bilo, kad bi od grada do grada, od mjesta do mjesta putovali, te se u škole svraćali i tamo se kod vrlih učiteljah učiteljevati učili, jer što se vidi i čuje, to se najbolje nauči, nu ta želja je samo glas vapijućega u pustinji, a zašto? — Tko da nebi znao ovdje prav odgovor dati! — Zato nam nepreostaje ništa drugo, do čitanjem i skupštinami se koristiti i u svojem se zvanju usavršavati, ako želimo, da se na mjestu, na koje nas providnost Božja stavi, čestno uzdržimo.

Ti ma pitaš za njekoja učevna sredstva i gdje se takova dobiti mogu. Evo ti odgovora:

Računske kretalje polag najnovije forme pravi tokar Jakob Pogorelec u Zagrebu i stoji komad 8 for. a. vr.

Tlakomjer možeš takodjer dobiti u Zagrebu kod trgovca Kahna i to ili za 5 for. ili za 8 for. kako je koji načinjen.

Glede toplomjera preporučio bi ti onu vrst, na kojoj su ljestvice stupnjevah dvostruke, to jest: polag Fahrenheita i polag Réaumura, da ih odmah u školi prigodom tumačenja prispodabljati možeš. Ova vrst stoji samo 4 for. a. vr. i dobiva se takodjer u Zagrebu kod trgovca Kahna.

Ormariće sa gibljivimi pismeni možeš dobiti kod knjigovežca Šnajdera u Zagrebu uz cienu od 9 for. 40 novč.

Zemljovide i slike za zornu obuku naruči kod kojega knjigara u Zagrebu; ciena im je nepromjenjiva.

Planetarium je sprava vrlo vješto načinjena, na kojoj se može djeci raztumačiti slika i dvojevrstno gibanje zemlje oko sunca, kako postaje dan i noć; kako postaju četiri godišnje dobe; kretanje mjeseca oko zemlje, pomrčanje mjeseca i sunca; kretanje i daljina Merkura, Venere i Marsa. Planetariumah ima više vrstih, a ova zavisi od promjera zemaljskoga obla, polag kojega se i ciena ravna. Najprostiji stoji 30 for., i tako raste njegova ciena sliedećim redom: 40, 45, 65, 80, 100, 120, 150, 175, 200 i 230 for. Dobiti se mogu u Pragu kod I. Felkla.

Prirodopisno — teknologički muzej jest sbirka prirodninah i umotvorinah od 300 ili 400 kom. u takovu skladu, da se ponaj-

Digitized by Google

prije djeci može pokazati prirodnina, a zatim sve one umotvorine, koje se iz iste prave. Ova se sbirka nalazi u jednom ormariću sa 6 ladicah, dobiti se može kod Vjenceslava Fritscha u Pragu uz cienu od 35 do 50 for. a. v.

Radi mnogih poslovah, s kojimi bjah sve do sada obterećen, nemogu ti nastaviti u svom listu započeto razdjelenje učevnoga gradiva, i zato se strpi do koje sgodnije prilike, te se zadovolji s ovim. Sada zdravstvuj Tvoj

U Zagrebu u oči uzkrsa 1864. Napredković.

Pismene radnje za školsku porabu

od Ivana Filipovića.

I. Uranak.

Predbježne okolnosti. Krešimir Veselić, prvoškolac zagrebačke realke, polazio je u Požegi razrede glavne škole. On je bio na glasu pospanac, i požežka djeca ga nisu drugčije *ni* zvala, nego „pospani Krešo," jer je neizmierno rado spavao. Ne redko bilo ga je vidjeti, kako je gdje u hladu u petnajest spavao, dočim su ostali njegovi sudrugovi skakali, utrkivali se, natezali, hrvali se, lopte ili širišape igrali se. I u školi se je dosta putah dogodilo, dočim je učitelj najrevnije što pripoviedao, a ostala su djeca mramorkome mučala, da je najednoč nastala hrka našeg Kreše, da je sve tutnjalo. Pa ne jedanput učinio je učitelj šalu, te je poslje škole djecu lagano razpustio, a mog je Krešu liepo u školi zaključao i pustio mirno sladki sanak sniti. Ele to ti njeg nije ni malo smutilo. Kad bi se probudio, te opazio, šta se je s njim sbilo, on se je sasvim mirno opet na klup naslonio, pa je dalje spavao, dok il opet djeca u školu nisu došla, il dok ga poslužiteljica nije kući odpravila.

Nu to je sve još ništa bilo prama muki i tegobi, koju su mu roditelji uviek imali, dok su ga izza jutra iz postelje iztjerali, jer tad je bio kao s posteljom srašćen. To nije bilo u Bogu dana da je on na vrieme u školu došao. I zaman su bile sve opomene i sve kazne učiteljah njegovih, on je uviek i uviek po pó ure, a

Digitized by Google

svaki čas i po cielu uru izza jutra kašnje u školu dolazio, buduć je uviek vrieme prespao. Inače je bio dobar dječak, podost marljiv učenik, a i prilično napredan, buduć ga je Bog dobrom pameću i bistrim umom darovao bio.

Taj Krešimir, svršiv 4 razred u Požegi, dodje na zagrebačku realku, da tu svoje naobražavanje nastavi. Nu on je uz naobražavanje, nastavio i svoje spavanje, te je dakako i ovdje toga radi imao dosta neprilikah, i u školi i u stanu svom. Ali sve ga to nije moglo izliečiti.

Najednoč navadi se u proljeće njegov saučenik Miloš Smiljanić izza jutra k njemu dolaziti i njega u jutrenom njegovu sanku uznemiravati. Tako dodje 5. svibnja, te navali opet na njeg, da neka se diže, i počme ga svakojako natezati radi te zločeste njegovo navade. Krešimir se osorno otrese, da Miloša s vrata si ukloni; nu on ti ne pet ni šest, nego Krešimira za pete, te iz postelje izvuče i stane mu živano opisivati krasotu jutrenog zraka i ranog uranka, i koristi s tim skopčane.

Sve to nemogaše Krešimira ganuti, a Miloš tad odprto izjavi, da ga se dotle okaniti neće, dok mu neobeća, da će samo jednoč za pokus rano poràniti, i u prostu se narav izšetati.

Šta je čineći bio u tom klanjcu, nego obreći, da će dakle sbiljam pokušati njemu za volju, kad ga je tako zaintačio, te mu s vrata neće. A Miloš ti njega odmah za rieč, te — mahom ti se oni za drugi dan zaroče.

I gle čuda golemoga! Što sve opomene roditeljah učiniti nemogahu, to učini Miloš izmamiv drugi dan Krešimira rano u naš divni Tuškanec. Tu ti je naš pospanac prvi put u životu uživao milinje jutrenog uranka, i to je toli čarobnom silom nanj djelovalo, da je od toga dana najednoč sve to njegovo dugo spavanje iza jutra kao odsječeno bilo.

Krešimir se je sam toj promjeni neizkazano radovao, te je iza njekog vremena pisao svomu u Požegi bivšemu saučeniku Milanu Jablaniću; a u listu mu je obznanio tu promjenu, i opisao, kako ga je dugog spavanja izliečio Miloš. Sav uzhićen slika živahnimi bojami slasti, koje je uživao tog jutra, kako se je okanio dugog spavanja i kako se je sad sbiljam i sam osvjedočio o tvrdoj istini narodnih poslovicah:

Digitized by Google

„Tko rano rani dvie sreće grabi;
Ranoranilac i docnolegalac kuću teče;
Rana je zorica znanja prijateljica.“

S a d r ž a j. Krešimir Veselić, koji u Zagreb u škole prèšao, pripovieda svomu prijatelju i bivšemu saučeniku Milanu Jablaniću, kako se je okanio dugog spavanja i ležanja u postelji izza jutra.

O s n o v a. I. Spominje kakav je bio velik pospanac, dok se je još kod kuće nalazio.

II. Kazuje, kako su zaman bile sve opomene roditeljah i sva razlaganja učiteljah o koristi ranog ustajanja; pa kako je do sad i ovdje imao toga radi dosta neprilikah i u školi i u stanu svom.

III. Najednoč se je to sve promienilo, on je postao posve drugi čovjek, te pripovieda, kako se je to dogodilo:

a) Došao je k njemu saučenik Miloš Smiljanić, kog s nekoliko riečih opisuje, pa našav ga u postelji, začme ga koriti. On zato nemari, a Miloš ga za pete izvuče, pa mu stane hvaliti miline jutrenog zraka i ranog uranka.

b) Krešimira sve to negane, on se odrješito otrese, da ga se tim okani; nu Miloš mu se zagrozi, da ga se neće dotle okanit, dok barem jednoč za pokus rano neizajde u svježi zrak.

c) Krešimir popusti i obreće, da će drugi dan poranit i s njim u Tuškanec ići.

d) Premda nerad ipak je sutra poranio i s Milošem u Tuškanec išao.

e) Opisuje veselje i razkoš toga prvog svog uranka. Tako mu se je to dopalo, da žali što se je tako oglušio opomenam svojih roditeljah i učiteljah.

f) Potvrdjuje sada sám istinu narodnih poslovicah:

„Tko rano rani dvie sreće grabi.
Ranoranilac i docnolegalac kuću teče.
Rana je zorica znanja prijateljica.“

g) Preporučuje rano ustajanje za najbolji liek svim, koji žele da budu zdravi i veseli, i da im svaki posao ide od ruke.

IV. Zaključuje list s opazkom, da to prijatelju samo zato priobćuje, što zna, da mu je vrlo privržen, i da će ga to veseliti; te ga napokon pozivlje, da bi mu se skorim odazvao.

Digitized by Google

U Zagrebu, 12. lipnja 1861.

Dragi Milane!

Tebi je doista poznato iz prvašnjeg mog života, dok sam još kod kuće bio, da ja nisam rada rano ustajao, i da sam se uviek u jutro dugo po postelji potezao i povlačio. Zaman su me otac i mati uviek iz postelje tjerali; zaman su me učili, da dugo ležanje krv tromom i lienom čini; da svaki posao izza jutra najbolje za rukom ide; da najljepše i najzdravije vrieme u postelji probavim! Zaman je meni i naš tamošnji učitelj razlagao i liepim naukom predstavljao istinu i korist onih krasnih naših narodnih poslovicah:

„Tko rano rani dvie sreće grabi.
Ranoranilac i docnolegalac kuću teče;
Rana je zorica znanja prijateljica.“

Ja se nikako nisam mogao da okanim te navade; i što su me više za to korili, to mi skoro sve sladje bivalo protezanje izza jutra po postelji. — A kakvi sam u tome tamo bio, tako sam ti i ovdje do sad živio, premda se je moja gospodarica toga radi više putah razsrdila na mene, a gospodar me kadkad i živo izpsovao. Dapače već sam više put ukoren bio i od učiteljah, kad sam mog dugog spavanja radi kasno u školu došao, te su mi se već i zagrozili bili, da će mi u svjedočbu glede polazka staviti opazku nemarljivosti. Ele sad ti se to sve promienilo, ja sam u tom postao sasma drugi čovjek. Ti ćeš se tomu dakako čuditi; čuj kako se je dogodilo to golemo čudo.

Prije jedno četiri pet sedmicah, bilo je baš 5. svibnja, dodje ti k meni u jutro oko sedam satih moj prijatelj i saučenik Miloš Smiljanić, darovit i okretan mladić. Ja sam dakako po svom starom običaju još u postelji bio i uprav sam sladko spavao, kad ti on stupi u sobu i izza glasa vikati stadè: „Diži se Krešimire, stari pospanac! Zar te nije stid, takav mlad dječak, pa bit takov velik lienjak! Zar ti nije žao ovako liepo jutro sprovesti tu u izkvarenom i iztrošenom zraku?“

„Ajde molim te nebuncaj, i ostavi me u miru! Zar takov smušenjak zna, kakova je slast jutreni sanak!“ promrmljam ja srdit, te htjedoh okrenuv se k duvaru da dalje spavam. Al moj ti Miloš ni pet ni šest, nego svuče s mene pokrivač (poplun, jorgan) pa mene za pete i ja moradoh sbiljam iz postelje. Sad mi počme

Digitized by Google

tu čitavu litaniju izvadjati, kako je jutrenim mirisom cvieća zadahnuti zrak najzdraviji, kako srdcu i duhu čovječjemu milo godi jutreno cvrkutanje ptičicah, kako se oči kriepe i nasladjuju biserrosom nakićenim cviećem, kako nas uzdiže svježi i okretni život u prirodi i u svietu, kako je već sve svoje zadaće kao u šali naučio se i dogotovio, kako se je već i našetao i naradio i Bog si ga sám znao, šta sve nijo izbuncao.

Ja sam bio ljutit, i mučeć sam se samo oblačio, dok je on metanisao. A kad sam mislio, da se je već nagovorio, onda da mu za ponavljane slične šale volju za uviek oduzmem, posve odrešito reknem: „Znaš li ti šta! to je sve liepo i krasno, što si ti govorio, ali ja ti ipak velim, da se ti mene okaniš, jer ja sve te tvoje slasti nit bi dao, nit ću dati za jednu uru jutrena sanka.“

Mislio sam, da ću ga tim odbiti; nu on ti na to još odprtije na mene navali: „A ja tebi opet velim“, prodre se „da te se dotle okaniti neću, dok te ili milom ili silom jedno jutro rano iz postelje neiztjeram u čisti svježi zrak. Ja bo sam sasma svjedočen, da kad se ti samo jednoč tog užitka okusiš, da te ništa više u jutro u postelji dugo neće moći zadržati.“

Ja se nasmijem tomu njegovu jogunluku i to njegovoj odlučnosti, jer mi se je zbiljam smiešnim učinilo, da je njemu toliko stalo bilo do mog ranoránjenja. On taj hip ugrabi, spopade mene za ruku i liepimi riečmi zaokupi me, da neka samo jedanput pokušam rano se dići i u prosti se zrak izšetati. Šta sam znao, da ga se samo s vrata mentujem, obećam mu, da ću dakle sutra poranit.

„E dobro prijane, ja ću dakle sutra u četiri sata k tebi doći, te ćemo zajedno ići u Tuškanec;“ doda on, a ja popustiv već, moradoh i na to pristati.

Kako rečeno, tako bi i učinjeno! Šta da ti sad obširno opisujem taj moj prvi uranak. Da mi je bilo težko se iz postelje izvući, to si možeš mislit; al šta sam bio čineći, kad mi duša nebi pokoja imala od tog zulumčara. Ele kako je, da je, ja ti s mojim Smiljanićem već u pol 5 bih u Tuškancu. A kako mi je taj uranak godio, to odtud slutit možeš, da me od to doba sunce već nigda nije zateklo u postelji. Al ja bi i zaman pokušavao, da ti opišem onaj užitak, što sam ga to prvo jutro uživao. Čisto su mi se prsa kano razširivala na onom čistom, mladom, jutrenom

Digitized by Google

zraku; činilo mi se je, kano da bi poletio onimi svježimi iztočnimi povjetarci, a duh mi kano da mi se je razkriliti htjeo širom bijelog svieta, i cieli taj dan bio sam njekako sasvim drugi čovjek: i bistriji i veseljiji i radeniji i okretniji i družtveniji. Jednom riečju: to je bio prvi sladki dan života moga, u kom sam se upravo životom nasladjivao.

Nitko me više nebi pod živim nebom u jutro u postelji uzdržao; i sad mi je tek žao, da sam tako dugo gluh mogao biti prema tolikim opomenam učiteljah i roditeljah svojih. Sad uvidjam, kako je sbiljam istinita ona premudra naša poslovica: „Tko rano rani dvie sreće grabi;“ jer tko rani sbiljam dvie sreće grabi: jedna, da mu je svaki posao puno napredniji; a druga, da je puno zdraviji. Pa sbiljam je istina i to: „Rana zorica znanja prijateljica.“ Ja doduše neučim nigda težko, al sam sad ipak opazio, da u jutro još mnogo laglje pamtim; čemu se dakako nije čuditi, buduć čovječji duh izza jutra još nije tako raztrešen i izmoren, te onda naravno i prve utiske i lako i brzo prima i shvaća.

I ja nebi boljega lieka preporučiti znao onomu, koji je rad, da mu svaki posao od ruke ide, da je bistra duha, vesela srdca i zdrave krvi, nege da se i zimi i ljeti rano iz postelje diže. A komu se to sve nevjerojatnim čini, onomu opet savjetujem, da jednom samo pokuša, pa će zaista ono isto izkusit, što i ja izkusih.

Neću da ti više o tom govorim. Namjera mi je bila, da ti obznanim golemu tu promjenu u načinu svog življenja; a tomu će ovim posve zadovoljeno biti. Daljna obrazložba te promjene bila bi posve suvišnom, počem ti i onako nespadaš medju one ptičice, koje svoje gnjezdo rad dugo griju, pa si i sám dosta putah mene nagovarao, da se ranije dižem. Ova će promjena tebe, buduć si mi iskreno privržen, zaista radovati, kao što i mene samog raduje; zato i nisam mogao, da ti ju premučim. Veselilo bi me pako veoma, ako bi i ti opet ovu moju iskrenost primio za znak moga nepokolebimog prijateljstva prama tebi, te bi se čim tim meni skorim odazvao.

Tomu se nadajuć, ostajem s bratinskim cielovom na viek

tvoj

Krešimir Veselić.

Digitized by Google

Viestnik.

— U sgradi gimnazijalnoj obdržavana je dne 21. ožujka prije podne riedka svečanost. Imao se je naime zaslužnome našemu književniku na polju školarnom, g. prof. Vjekoslavu Babukiću izručiti red Franje Josipa, kojim ga Nj. Veličanstvo kralj naš odlikovati udostoja. G. prof. Veber, komu bi po višem mjestu povjereno, da to odlikovanje s dotičnom poveljom predade g. prof. Babukiću, napomenu u vrstnu svojemu slovu zasluge redom odlikovana učitelja, što no si jih na književnom polju steče, kakono i lojalnost napram svietloj kući carskoj; na što pribodè red na prsa g. profesora i predade povelju s pravili. Nakon toga se u izabranu govoru g. prof. Babukić zahvali g. povjereniku te ga uprosi, neka bi njegovu preduboku zahvalnost i najveće počitanje izvolio kod visokoga i najvišega mjesta izjaviti.

— Nj. c. kr. apost. veličanstvo milostivo je dozvolilo, da smije gimnazijalni ravnatelj na Rieci Antun Mažuranić primiti i nositi carski ruski red sv. Vladimira četvrtoga reda.

— Franjo Mihovil Koludrović, ravnatelj realne i pomorske učione u Kotoru, odlikovan je zlatnim krstom za zasluge, što je tečajem više godinah odlično službovao u školstvu.

— Kako u „Danici ilirskoj“ čitamo hoće njeka gospoda, da prevedu i dopune u Pragu izišavšu knjigu: „Jihoslované“, u kojoj se obširno govori o književnosti na slovenskom jugu. Da nam je takova knjiga uobće, a na pose za mladež potrebna, netreba ni spominjati.

— U biskupijah vlaškogoričkoj, tršćanskoj, porečkoj i na Krku bjaše god. 1862 u 422 župah: 4 niže realke spojene s gl. učinom, 14 gl. učionah dječačkih, 12 gl. učionah i 1 gl. zajednička učiona; 62 trivijalne za dječake, 42 za djevojčice i 102 za oba spola, zatim 88 učionah za silu, 54 industrijalne za djevojke, 2 obrtne za šegrte i 156 nedjelnjih školah. — Bilo je kot. škol. nadzornikah 41, duh. pastirah 331, kateketah 197, 310 učiteljah, 38 podučitelja, 85 učiteljicah, 31 podučiteljica, 30 industrijalnih učiteljicah, 52 učit. kandidata i 215 škol. nadzirateljah. U 123 učionah predavalo se je hrvatskim, u 106 talijanskim, u 54 hrvatskim i talijanskim, u 20 talijanskim i njemačkim, u 20 hrvatskim i njemačkim i u 1. učioni njemačkim jezikom.

— Na učiteljištu u Celovcu bjaše koncem škol. god. 1863 u 1. tečaju 11, a u 2. tečaju 15 pripravnikah. Od potonjih odobreno je 5 za učit. gl. učionah, 3 za učit. pučkih učionah, ujedno podučitelje gl. uč., zatim 1 za podučit. gl. uč. i 3 za podučit. pučkih učionah. Trojica morade 2. tečaj opetovati. Predavalo se je 47 satih na tjedan, od kojih ravnatelj sam 24 na se preuze.

— U Gothi u Njemačkoj odobrila je vlada pravila za sjemenište pripravnicah učiteljskih i odredila dotičnu učevnu osnovu. Sjemenište imat će dva tečaja, i seminaristice položivše izpit s dobrim uspjehom zadobit će pravo, da mogu na pučkih učionah vojvodstva namještene biti.

Natječaji.

U Voči (kot. gornj. varaždj.) mjesto učit. i org. s god. pl. 375 stot. a. v. bezpl. stanom. vrtom i kurivom, zatim 2 oranice, i 1 sjenokoša i njeki pisaći i štolarni pripadci. Valja se prijavit do 15. travnja t. g. na velečast. g. Stjep. Vukovića, podjašpr. i župnika u Ivancu.

Promjene.

Preminuo: Ivan Belčić, učitelj u Voči.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 8. U Zagrebu, 15. travnja 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Nastavno vieće.

Nedavno je od vis. kralj. kancelarije naše stigla na mjestodržtvenu zemaljsku oblast naredba, kojom se djelovanje nastavnoga vieća i na naše kraljevine proteže. Čitatelji naši znam, da su čitali o nastavnom vieću mnogu u drugih povremenih listovih, kako je početna učiona i opet posve mačuhinski zalogaj dobila. Izmedju školskih listovah pisala je bečka „Volksschule“ o tom predmetu njekoliko dobrih članakah. Da se naši učitelji boljma upoznadu tom našom novom školskom oblasti, neće bit s gorega, nego diljem navesti ovdje članak uzet iz „Reforme“ i potekao, kao što se nagadja, iz pera dr. V. F. Kluna, professora na bečkoj trgovačkoj akademiji. Da čujemo:

§ —. Nastavno je vieće uzprkos svemu teda njegda u život stupilo. Mi neimamo nikakova povoda, da si zapjevamo, što je ta Goluchowskova institucija u život stupila; jerbo se ni malo nenadamo koristi od te sedamdesetčetvore korporacije, osobito nuz ovakav statut i sastavljenje. Neka nam se oprosti, da nepripoviedamo, kako se je ta uredba od 20. listopada 1860 do 3. ožujka 1864 — ma dosta dugo vremena! — razvijala, nu za sve to morali bi samo pregled raznovrstnih kompromisah navesti, pa bi onda do toga zaključka došli, da je ne samo iz ciglo pedagogičkih i znanstvenih, nego i iz drugih razlogah ustrojstvo nastavnoga vieća izvedeno bilo. Da li su sada pri tom austrijski

Digitized by Google

naukovni poslovi u istinu napredniji, na to nebi bilo upravo — uz toliko različitih osobnih pitanjah — težko odgovoriti.

Promotrimo nastavno vieće s praktičnoga gledišta. Koji je to upravo uzrok, što se naš centralistički državni popečitelj upravo ove uredbe svoga predšastnika, listopadnjega muža Goluchowskoga, tako neuzdrmano vjerno i odlučno drži, premda su se zanj javno mnienje, muževi te struke i obje kuće našega državnoga vieća ni najmanje probitačno izrazili? Zar se je možda mislilo, da će time listopadna stranka dobit njeku stečevinu, ako se ova uredba uživotvori? Il možda da se centralno upravljanje austrijske nastave u tom sboru personificira? Ili se je opiralo proti tomu samo zato, da se neustroji posebno nastavno popečiteljstvo za zemlje s ove strane Litave? Ili bi imalo nastavno vieće biti samo prelaz k nastavnom popečiteljstvu? Mi se neusudjujemo na ovo pitanje odgovoriti; nu to bi se smjelo kazati, da će nam mnoge želje i nade neizpunjene ostati.

Medjutim nastavno je vieće već „svršeno djelo," i mi ga primamo; ali ćemo ipak malo pregledati statut i sbor.

Ako nevjerujemo u nikakovu valjanu djelatnost, to se stavljamo na držalište gospodina državnoga popečitelja! Još nam zvone u ušiuh njegove rieči, što no jih 30. listopada pr. g. u kući poslaničkoj progovori, kojimi je nacrtao, kako je majušna i neznatna djelatnost ove družbe vještakah, koja netreba da ima „vanjskog upliva," već da je samo za „nutrašnju službu" uredjena.

Ministri i načelnici osrednjih vlastih nisu po (§ 5.) statuta ni malo obvezani, da uz mnjenje i predloge nastavnoga vieća pristanu; volja jim je, takove ili primiti, ili promieniti ili zabaciti, te nastavnomu vieću o tom razloga ni nedati, niti najmanju moralnu odgovornost na se uzeti. Nastavno vieće more se posavjetovati o reformah, more zaključiti i naložiti; — administrativna osrednja vlast metne jednostavno sav izradak „ad acta" te daje to nastavnom vieću do znanja; ili vrieme neprija, da se radikalni preustroj preduzme, i tad ciela stvar miruje, kao što se s ustrojenjem nastavnoga vieća skoro 3 ½ godine zavlačilo. A da se nastavne stvari kod nas tako brzo neriešavaju, to dokazivati bilo bi sasma suvišno. § 5. statuta čini, da je cielo djelovanje ovoga tiela illusorno, sve kad bi tko onom bibličkom vjerom, koja je kadra brda

Digitized by Google

premieštati, oboružan proti nastavnomu vieću i državnomu ministarstvu stajao. Mi se nećemo u razsudjivanje drugih paragrafah upuštati; § 5 sam dosta jasno sebi u prilog govori!

A šta onda, ako sva personalna pitanja, naimenovanja i premieštanja školskih savjetnikah, ravnateljah, profesorah i učiteljah sbilja u djelokrugu ovoga posavjetovnoga tiela i ostanu, kao što to § 2 propisuje; dočim se obje kuće državnoga vieća, svi periodični listovi, i svi strukovni krugovi proti tomu odlučno izjaviše? Najopasnije je pako kod te uredbe bez dvojbe to, što nisu granice izmedj konsultativne oblasti t. j. nastavnoga vieća i eksekutivne t. j. državnoga ministarstva ustanovljene, počem se slučajevi sukobni izbjeći nedadu. S koje god strane taj statut promatrali, svagdje opažamo grdnih nedostatakah, te se nesramimo reći: Ovim statutom nemore se na uspješnu djelatnost ni pomisliti.

Pitat će možda tkogod, zašto se nisu dotičnici ogledali, na slična ustrojstva u inozemstvu? — Jer se izuzam napoleonske francuzke sa svojom ugnjetavajućom centralizacijom i ponješto izuzamši Rusku, podobna uredba n i g d j e nenalazi!

Mi smo navadni onda, kada se pita o stvarih zasiecajućih u znanost, literaturu i duševni život u obće, pogledom svojim svrnut na Njemačku, koja u nastavi i znanosti bez dvojbe svim narodom i državam svieta prednjači; jer uredjenje pučkih učionah u drugih zemljah n. p. u Švajcarskoj i u sjevernoj Americi, koje je takodjer jedno od najizvrstnijih, temelji se na načelih, kao što su posvuda u Njemačkoj. Nijedna pako njemačka država neima nastavnoga vieća; naukovni poslovi nisu u Njemačkoj po nikakovoj obćenitoj osnovi skrojeni; pa ipak vlada jedino na d u š e v n o m polju u Njemačkoj jedinstvo i sloga. Na koliko nadkriljuju njemački naukovni poslovi one u centraliziranoj po tvorilah Francezkoj. Prva djelatnost našega nastavnoga vieća imala bi dakle o tom raditi, da preinači statut, ako reforme u naukovnih poslovih zbilja započeti kani.

Promotrimo samo, kako je ovo tielo sastavljeno. Nastavno vieće sastoji se iz članovah obitavajućih u Beču i iz izvanjskih. Za Beč bijahu s početka 33 odredjena; nu njihov broj je na 36 poskočio; izvan Beča stanuje njih 38. Izvanjski su po službenom izrazu skoro bez ikakova upliva, budući pri „viećanju odlučnoga

*

Digitized by Google

glasa neimaju“; nego se samo pismeno njihovo mnienje iziskuje; a na viećanja u Beč pozivat će se „samo vrlo riedko.“ Mi dakle imademo samo s Bečani posla, kojim valja naukovne poslove ciele morarkije ustrojivati i voditi.

Pustimo medjutim pitanje: jeda li bi se moglo pomisliti, da jedna te ista osnova ustrojbe za gimnazije, realke ili strukovne učione ili pučke učione za različite dielove monarkije shodna biti more, i to u pogledu jezikah, naobraženosti i načina življenja različita pučanstva? Zar će gimnazije u Českoj, Bukovini i u Dalmaciji isto ustrojstvo imati i tako dalje? Mislim da ova pitanja nijedan školski vještak potvrditi neće. Al predjimo sada na sastavljenje nastavnoga vieća.

Bečkih 36 nastavnih savjetnikah razpada se u pet oddielah. Polovica ovih spada k odsieku „sveučilišta“, dočim se druga polovica dieli u četiri oddjela, i to oddjel „gimnazije“ broji šest; politehnike, realke i strukovne učione skupa takodjer šest, umjetničke učione tri, i pučke učione takodjer samo tri člana. Mi uvidjamo istina važnost sveučilištnih poslovah i znamenitost 8 sveučilistah u Austriji, za kojih preustrojenje brinut će se 18 nastavnih viećnikah. Ali bez okolišanja očitujemo, da je nam i svim onim, kojim blagostanje i naobražavanje austrijskoga naroda na srdcu leži oddjel „pučke učione“ najvažniji. Kao što je slobodna obćina temelj slobodne države, tako je i pučka učiona temelj svih učilištah, a često je jedino sredstvo, kojim si velik dio stanovničtva počela naobraženja prisvaja. Pučka učiona ima biti narodan zavod i mi ćemo doista naučbu one države kuditi, u kojoj se pučka učiona pepeljušom smatra. Austrijsko pučko školstvo stoji u svom vanjskom i nutrnjem uredjenju u podpunu protuslovju sa zahtjevi naše dobe, ona se ima sasvim preustrojiti, a o tom u školskih krugovih u i izvan Austrije jedno vlada mnjenje. Takovo preustrojenje, koje se na mjestne okolnosti, na različitost jezika i naobraženosti, na razvode vjerozakonske obazirati ima, doista je gorostasna zadaća. Više od 30.000 pučkih učionah Austrije, koje polazi više od 3 miliuna djece, izčekuju konačno izbavljenje iz tolikostrukih negvah. A ova upravo ogromna zadaća povjerena je trojici, velim trojici muževah u nastavnom vieću, od kojih je samo jedan školski vještak, dočim se oba druga „du-

Digitized by Google

hovna gospodina", kano zastupnici konkordata i njegova pravca smatrati mogu. Može li se dakle i jedan prijatelj škole u Austriji naći, koji bi u ovakovih okolnostih na ozbiljni popravak pučkih učionah misliti mogao? Pučka učiona jest pepeljuša, i čini se, da će i nadalje ostati.

Nastavno vieće ide najprije na to, da sveučilišta preustroji. Sveučilišta trebaju u mnogom pogledu preustrojenja; al ipak mislimo mi, da se pri zidanju koje sgrade nepočima od krova, već od temelja. Pučka učiona treba da je početak radnje; ta ona je svakdanji kruh za više miljunah! onda nek sliede srednja učilišta, pa napokon višja. Ali jedna grana srednjih učilištah „gimnazije" težko će se preinačiti, jer — otci sada obstojeće organizacije sjede u oddjelu „Gimnazije", te smatraju svoj tvor tako izvrstnim, da se samo na „učvršćenje", ne pako na popravak misli. K tome nemogaše se izmedju više od 60 učiteljah na četerijuh bečkih gimnazijah šest muževah naći, koji bi bili sposobni, da budu u nastavno vieće pozvani, s toga bje u pomoć pozvano sveučilište, i ovo dade za oddjel gimnazije tri muža. A ipak je velik dio sadašnjih gimnazijalnih učiteljah iz „nove škole" proizašao. Mi si nemoremo ~~rrztumačiti ovo nepovjerenje u bečke gimnazije~~.

Mnogo je opasnije za „Politekniku", realku i strukovne učione. Politeknike smatrahu se do 3. ožujka 1864 t. g., do poroda nastavnoga vieća, uviek kano tekničke višje učione; u nastavnom vieću pako uzporedjuju se tekničke višje učione s obrtnimi nedjeljnimi školami, te imadu mjesto medju srednjimi učionami za gimnazijami. Ako nam se je i proti tomu ograditi, to zaista ni toga dokučit nemožemo, da samo jedan učitelj bečke politeknike u ovom vieću sjedi, dočim politeknika više vrlo cienjenih glavah i u zuanosti i u životu u svom sboru imade, dočim u isto vrieme drugo višje učilište — sveučilište — ništa manje samo 18 zastupnikah u nastavnom vieću broji. Ovakovo zapostavljanje nije doista politeknika za vrieme svoga skoro 50godišnjega djelovanja zaslužila! Ili hoće gospoda filolozi time da izraze, kako oni tekničke i naravoznanstvene nauke neciene? Svakako valja priznati, da se naši preustrojitelji učionah na korist života neobaziru. Oddavna se ide na preustrojenje politeknikah, koje po sadašnjem preustrojenju potrebam vre-

Digitized by Google

mena neodgovaraju; ta od god. 1846 vieća se i dogovara o tom. Napokon eto na ugleda poslje težke boli veliki reformator „nastavno vieće“ sviet, te šiba odmah sve zahtjeve života, obrtni i trgovački razvitak našega naroda i cieli gospodarstveni život Austrije! Da li se u naše doba u Austriji, koja je na novcu i proizvodih siromašna, više na podignuće praktične radinosti, ili na uzmah grčke i latinske filologije misliti ima? Nu to će znati svak bezpristran odgovoriti.

Pogledajmo drugu pastorčad, naše realke. I one nebijahu vriednimi pronadjene, da pri svoj upoznanoj vrlini tolikih učiteljah, i pri svoj njihovoj izvrstnoj radnji, budu u ovaj „areopag filologah“ primljeni. Medjutim prelazimo potankosti, neželeć u osobnosti dirati, nego samo o tom obće označenje dati. Oznaka našega nastavnoga vieća i neoprovrživ dokaz, kakova je duha to diete, bez dvojbe nalazimo u tom, što se je na prirodne znanosti u onom tielu maćuhinski mislilo, dočim je njegovanje prirodoznanstva značajni biljeg našega stoljeća. Tko nije filolog, nenalazi milosti kod možnih nastavnoga vieća!

Već po ovoj obćenitoj nagoviesti jasno će se viditi, da se mi djelovnosti austrijskoga nastavnoga vieća preveć nadati nesmijemo; dà ono nam se čini kao mrtvo rodjeno diete. Mi samo jednu želju gojimo, da pospješna radnja nastavnoga vieća za dobro domovine našu brigu raztepe, neka više učini, nego što bi se nadali. Naše je očekivanje po gore rečenom tako čedno, da već čednije biti nemore.

O „izvanjskih“ članovih, nećemo za sada ni govoriti kad je već i onako upliv njihov sa službene strane malo ne ništicom označen. Mi bi ipak rado znati, s koga je razloga 38 muževah izabrano, i već napred izraženo, da njihov slučajni upliv najčednije mjere nenadilazi? Može li to na koristnu radnju obodriti.

Usljed toga će sigurno svak uz nas pristati, ako reknemo: bolje bi bilo, da je nastavno ministarstvo ustrojeno, te za nuždu nastavno vieće sazvalo, koje bi imalo posebnu zadaću, da nacrta predloge za ustrojstvo i izradak nastavnoga zakona. Čim bi se ovaj posao svršio, imalo bi se ad hoc sazvano nastavno vieće ukinuti. Ovaj posao bi tada po nastavnom ministru predložen bio na ustavno

Digitized by Google

razgledanje u državno vieće. Kad bi došla previšnja sankcija, preuzeo bi ministar na se odgovornost glede ovršbe reformah itd.“

Tako g. pisac; a mi smierno se pokoravajuć našoj novoj školskoj oblasti željno izgledamo onaj čas, kada se nuz pomnožaj gospodujućih pravedni i nuždni zahtjevi podložnih i pučke učione svestrano uvažili i oživotvorili budu.

Didaktični ulomci,

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

I.

Učitelj nemora ponudjati učeniku jezik kao dar tudjega promatranja, nego mora se truditi, da probudi jezik u duši, u srdcu svoga učenika.

Slušajuć skladno pjevanje, liepu glasbu, pobudi se često u djetetu ne samo čuvstvo za sklad, nego i ćut za glasbenu mjeru. U dječjoj duši driema sposobnost za blagoglasje i glasbenu mjeru; samo pri jednom djetetu treba više, pri drugom manje potaknuti s polja, da se razvije ona klica.

Tako je i s jezikom. Učimo jezik po spoljašnjem uticanju, obćeć i postupajuć s drugimi. Diete obhodi sa svojimi roditelji i drugovi; čuje koju stvar, pak ju upamti, da se zove ovako ili onako; čuje: kuća — kuće, ovoga sela — ovih selah, jabuka — jabuke. Čuje diete sklanjati pravilno imena i sprezati glagolje, pak nasljedujuć i samo sklanja i spreza isto onako po analogiji, štono vele učenjaci. Diete u svojoj četvrtoj godinici znade već dobran komadić slovnice, samo toga još nepoznaje svjestno. I tako se može s njim pomalo, samo pomažući glede oblika, postupati do desetak i više godinicah. Pripomaže se samo ponajviše u pismenom vježbanju. Valja osim svega najprije naobraziti čuvstvo za jezik. Čuvstvo pomaže djetetu u obziru na glas i sklad nadomiešćajuć rieči, sklapajuć strane stavka.

Govori se u nauci o zvuku ili vezku, o slikah zvuka. Pomislit si možemo iste slike, dakako nevidjene, duševne tvorbe u

Digitized by Google

dječjoj duši. Takove jezične slike — da ih nazovemo — utisnu se i podaju snagu tvoriti jezikom, što zamisli duša.

S tim sam rada dokazati, kako je nuždno, prije svega učiti diete jezik govoreći i pisuć (zanimajući se, zabavljajuć i čitajuć i pišuć). Netreba pohitit za slovničkim mudrovanjem, za slovničkom mudrolijom.

Čovjek se dakle nauči jezik, dočim izbistri i opredieli, što misli, na onom, što se skupa misli s drugimi na običnoj misli. Jezik se razvija u družtvu; djeca uče majčin jezik doma obćeći, družeći se s drugom djecom. Ipak djeca pošavša u učionicu slabo govore i misle, te je zato dužan učitelj pobudjivati i podhranjivati u djeci silu, snagu jezika. Tako pobudjujući postaje misao u dječjoj duši. Učeći diete govoriti, nedrobe mu se rieči kao proja u mlieko ili u sirutku, niti ono opetuje samo ustnicami, što mu se kazuje, nego raste sila govora dobom i vježbanjem. Valja naučiti diete jezik, a ne golu slovnicu, t. j. valja uvesti diete pametnim načinom u sadržaj već naobražena jezika. Pripoviedajmo djeci pripoviesti, koje rado slušaju. To čine pametni roditelji još prije, nego diete i sposobno bude za učionicu. Valja govoriti s djetetom; rieč bo pobudjuje misao i oživljuje diete u sebi. Štogod može učitelj s djetetom više govoriti, to je bolje; i već poradi toga škodljivi su prepunjeni razredi u učionici, gdje učitelj neima kada s pojedinim djetetom mnogo govoriti, nego koji dan jedva po koju rieč, a kadšto ni riečice.

Kad se tako pripravi diete pripoviedajuć i zabavljujuć se, onda se čita s njim i dade mu se, da čita. Ali nesmijemo zaboraviti pitati, kao Filip djakon (apoštolska povjestnica 8, 30.): „A razumiješ li ti to, što čitaš?“

Čitajući pred djecom i zahtievajući, da ona po tom čitaju ono isto, tumačeći ili razjasnjivajući, razgovarajući se o štivu i opetujući moraju djeca prisvojiti si duševno sadržaj čitanke.

Nastavljajući umno čitanje i mišlju čitajuć, kriepi se i uzvisuje snaga, širi se obzorje ili vidokrug, tako snaga, kad se uzvisuje, i dobivanje tvari jačaju se i kriepe medjusobno. Brez gradiva neima gradjevine, i graditelj postaje samo gradeći i vježbajući se.

Tek onda, kad diete poznaje do stanovitoga stepena sadržaj svega jezika, vrieme je, upoznati ga sa slovničkimi pravili. Sadr-

Digitized by Google

žaj je za mladež važniji, nego li oblik, lice jezika. Promatrati jezik u pučkoj učionici može se samo iz te svrhe, da se pripomogne, razumjeti ga, i da se pripomogne pismenom vježbanju. Sve, što neposredno nehasni, nekoristi tomu, pùki je sjaj, pùka gizda, šuška i ljuska. Svrha jezikoslovne nauke u pučkoj učionici nije samo znati pravila jezika, nego umjeti i moći govoriti jezikom.

Sva jezikoslovna nauka samo je sredstvo, a nije svrha. Ista ta svrha, sastojeća se u tom, znati i moći govoriti jezikom, služi višjoj svrhi: ćudorednomu i duševnomu naobraženju mladeži.

Čitanka služi ne samo tomu, da se djeca nauče sadržaj jezika nego i višjoj svrhi: ćudorednomu oplemenjenju dječjemu. I ako ćudoredna uporaba u štivu nije izrečena mnogimi riečmi, nauka, što se ondje nalazi, dopire ipak k srdcu. Često je bolje pustiti, da koji primjer tiho kao u potaji djeluje kosajuć se dječjeg srdca, nego da tratimo i prosipamo mnogo riečih. Namjeravati štogod kao silom, škodi često više, nego li hasni. Mnogim i čestim opominjanjem, postaju djeca obično gluvja. Riedko opominjati, ali živo, t. j. prodirati besjedom do srdca, bolje je. —

Kakogod što se uči prije govoriti, pak onda pisati, tako i pri jezikoslovnoj nauci vježba se nepoznato, pak onda poznato.

Kad dodju djeca u učionicu, jedva se može s njom govoriti koja rieč. I ptice, kad se liše sladke slobodice i zatvore u kavez, dugo šute. Ali s djecom je još nješto drugo. Jezik je još neuvježban u stvarih spadajućih na nauku, djeca neimaju dovoljno riečih.

Početni učitelj mora u obće postarati se, kako će uvježbati dječja čuvstva i orudja govora. Istina je, čuvstva se naobražavaju najbolje u prostoj prirodi, a orudja govora po obćenju s drugimi; javni učitelj mora se ograničavati na svoje školske vježbe, i ovimi će se služiti tim uspješnije, čim su više roditelji polagali dobar temelj prvoj obrazovanosti svoje djece, što su i dužni činiti kao prirodni odhranitelji. Žalibože što to čine slabo i oni roditelji koji bi mogli.

Vježbe jezikoslovne započimaju u prvom razredu; kako? o tom poslje. Skupa su nazorne vježbe, one se nastavljaju, nadovezuju nazornim načinom na ono, što je već uvježbano. Učitelj čita koji ulomak iz čitanke, i pusti se u razgovor s djecom o sadržaju

Digitized by Google

Tako djeluje na ćud i srdce, razširuje i razmiče obzor jezika i nastoji oplemeniti izraz. Diete je vidilo izvan učionice mnogo koješta, ali je riedko štogod točno promatralo i pazilo na stvari; ovo mu valja primaći bližje, neka se uči promatrati misleći o predmetu.

Ono, što tako promotri, neka se nauči razgovjetno i podpuno izražavati i označavati riečmi i u malih stavcih. Takovimi razgovori polažu se klice za sva buduća znanja i poznavanja.

Najsljedovanje predstavlja i igra veliku ulogu u učenju jezika. Nasljedujući drugove, roditelje i učitelja uči se diete izprva misliti i govoriti. Dakle valja govoriti pred djecom, tražiti, da ona pogovaraju, pripoviedati, dati opetovati, izpitujuć pitati, sám odgovoriti, točno i podpuno označiti, oštro naglasiti, dati čitati i tumačiti, razjasniti, dati učiti na izust i tumačiti, razjasniti, dati učiti na izust, što djeca razumiju — eto to je način, kako se upoznaje mladež s materinskim jezikom. Nevalja pri tako zvanih nazornih vježbah ići na preširoko. Osamljene ove vježbe nazorne postaju jako lahko odlučenim (od osobe ili stvari) — abstraktnim — dakle upravo postanu protimbom. U savezu štiva nalazi se najbolje razjasnjenje kojega pojma. Ako se ove vježbe urede posve sustavno, postanu suhoparnimi. Čovjek se nauči poznavati kosti najlaglje na cieloj košturi ili okostnici, dok ova nije razklopljena ili razložena na svoje sastojine.

Vježbajući djecu misliti i govoriti, ponajvišje dade se to skopčati sa štivom. Čim se učitelj s tim zabavlja više i čim manje uvažava u prvom razredu pravila slovnička, tim biva plodnija njegova slovnička, tim biva plodnija njegova nauka, osobito, ako nezaboravi nikada skopčati s vježbami nazornimi i učeći djecu misliti s popisivanjem onoga, o čem su govorila.

Svaki dan, kad god je škola, neka učenik piše pisaljicom, kredom, olovkom, perom — makar i po piesku prstom ili ugljenom po daski. Neka neprodje dan, da nenapiše koji redak. A to valja i o učitelju, osobito o mladjem. Mi učitelji imamo uviek popravljati štogod na svom slogu, ako ništa, kako ćemo se naučiti pisati razgovjetno i jasno za djecu, da nas ona dobro i lahko razumiju.

Pismeno vježbajući djecu ide se postupno na temelju čitanke, uzimaju se vježbe nazorne, govorne i pismene, dodajući jim iz slovničke nauke samo što je najpotrebitiji. Tako se upoznadu djeca

Digitized by Google

s imeni stvarih, s njihovimi svojstvi (vlastitostmi) i djelovanji upoznadu se djeca, kako se razlučuje cielost u česti ili strane cielosti, upoznadu se učenici s brojem, s likom ili oblikom, bojom, tvarju, korišću ili hasnom, svrhom itd. predmetah.

Upoznati se s timi stvarmi; imenovati i naučiti se pisati jih i njihova odnošenja u savezu s razumnim čitanjem cielih komadah, glavna je zadaća jezikoslovne nauke u početnoj učionici.

Vježbe jezikoslovne podčinjene su glavnoj stvari; a ta je čitanka. Imade učionicah, gdje se zanima mnogo vježbanjem slovničkim. Ovakove učionice nepostižu svoje svrhe, jer se okreće duh na jednostrani smjer. Zadaća je jezikoslovne nauke u pučkoj učionici takodjer oplemeniti srdce i raditi oko nabožnoga mišljenja ili pomisli. Drugu stranu netreba zato zapuštati.

Dalje će sliedit.

Noć stare godine njekog nesretnika.

Ljuta zima, duge noći. U toj dobi godišta mnogog taru razne brige, radi kojih nemože, da se uživa blaga počinka. Mnogi prebavi veću stranu noći bdijuć, podajuć se raznim mislim. Mladi i stari misli razne misli, jedan ovo, drugi ono, nu misli starca različite su od mislih mladićah.

Njeki starac naslonjen na prozor promatrao je u očigled nove godine ukrašeni nebeski svod.

Bjaše to krasna noćca. Svod nebeski posut zlatnimi zvjezdami, a u sriedini bliedi mjesec, kao pastir usried ovacah svojih. Sjajnost zviezdah iskrila se je o smrznutu sniegu kao ledinci. Bistra bjaše noć, kao ribje oko. Starac upravlja svoj pun plaha zdvojenja pogled sad na ukrašeno nebo, sad na tihu, čistu i bielu zemlju, na kojoj možebiti nitko osim njega, noćcu ovu bez veselja sprovadjao nije.

Hladan grob stajaše kraj njega u njegovoj razmnivi, ne zelenom mladosti, već sniegom starosti pokriven.

Sada mu na um pade, šta je sa sobom ponio? Ništa, do bludnje, griehah i bolesti; smrveno tielo, zapušćenu i okaljanu dušu, grudi pune raznovrstna jada. Najljepši dani njegove mla-

Digitized by Google

dosti pretvoriše mu se u najružnija strašila, i sjetiše ga opet na onaj rujni danak, kad ga je otac na razkrižje života postavio, razkrižje ono, koje desno na sunčanoj stazi kreposti u daleku mirnu zemlju svetosti, obilne žetve, i u sbor angjelah vodi, a lievo se raztvaraju putevi grozna zla, po kojih putujući dodje u strahovite ponore, ponore pune raznovrstna jada, pune raznih najotrovnijih zmijah, i vlažna vonjućeg sumpora.

Ovaj nacrt mislih naslikala mu njegova razmniva. Ah, zmije mu ležahu na grudih, srdce mu htjede pući, usta mu oniemiše, i on upozna sa strahom i trepetom, gdje se nalazi!

Onesvješćen neopisivom tugom klikne k nebu: „Ah, mladosti, mladosti, vrati se, samo još jedankrat! Otče, vodi me opet na razkrižje života, da drugačije biram!“

Što u vječnost jednom prodje, nikad više nedodje! Otac i njegova mladost odoše od davna.

Pred njime zaplamti divji oganj. On ga vidje po jarugah ploveć na grobju ugasnuti, tada rekne: „To su moji budalasti dani.“ — On upazi s nebesah ljeteću zviezdu, koja u padanju sievaše, a došav blizu do površine zemaljske, nestane je; kod ovoga prizora uzdahne mu srdce najvećom tugom napunjeno: „To sam ja!“

Razigrana razmniva njegova ukazivaše mu razne nakaze, koje ga htjedoše utamaniti. Najednoč mu se pričini, da pred njim stoji mrtvačnica, u kojoj se ukaže duh njekoga preminulog, te da ovaj sve sličniji i sličniji njemu postaje.

Borba njegove unutarnjosti bjaše strahovita, koja ga do bližine zdvojenja dovela.

Posred ove strašne borbe, pričuje mu se u njegovoj razmnivi, da u daljini zaigra umiljata glasba, kao kakav angjeoski spjev, naviešćajuć prispjevšu novu godinu.

On vidje kako bliedi mjesec razprostiraše jošte zadnje trake svoje blage svjetlosti na površinu zemaljsku, s kojom se je na svršetku stare godine umiljato oprašćao, prolazeć u novo nastupljujuću, noseć sobom razne tuge i tegobe jednih, razhludna veselja drugih jednakim izrazom svoga bliedila. Ovakovi prizori

Digitized by Google

uzbudjuju srdce čovjeka, te ga podignu u one nebeske visine, u kojih čovjek zaboravlja, da je biće zemaljsko.

Naš starac probavio njeko vrieme u ovom blaženom položaju, prene se iz visine blaženih, te se postavi opet u ovu suznu dolinu.

Sada pomisli na sve prijatelje svoje mladosti, koji sada sretnije i bolje živu, nego li on; koji su učitelji svieta, otci sretne djece i krepostni ljudi postali. Uzdahnuv reče: „O i j a b i m o g a o, k a o i o s t a l i s r e t n i, o v u p r v u n o ć n a s t a j u ć e g o d i n e n e s u z n i m a o č i m a u b l a g o m m i r u p r e s p a t i, d a s a m h o t i o! A h! i j a b i m o g a o s r e t a n b i t i, m i l i i n i k a d n e z a b o r a v n i r o d i t e l j i i u č i t e l j i, d a s a m v a š e ž e l j e i n a u k e, k o j e m i k n o v o j g o d i n i d a v a s t e, p o s l u š a o i o v r š i v a o!“

U njegovoj mladjahnoj razmnivi pričinjavalo mu se je, da se duh s njegovom slikom u mrtvačnici uzdiže i napokon živućim postaje. Dulje ga nemogaše gledati — prikrije si oči — i tisuće vrućih suzah oboriše se niz njegovo lice. — Još jedini uzdah usred gorkih suzah bijaše mu moguće razumjeti.

„D o d j i, a h d o d j i s a m o j o š j e d a n k r a t m l a d o s t i m i l a!“ — —

Često putah si mnogi to isto želi, nu nije tako sretan, kao što naš starac ove pripovjedke, jer njemu i dodje njegova mladost opet. To bijaše samo sanka, jer on bijaše još mladić, samo njegove bludnje nisu bile sanka. Prenuv se iz svoga sna, skoči s kreveta. Dobro promotrivši svoju sanku nemože zadosta blagodariti Bogu, što je napram njemu bio tako milostiv, da mu je upoznat dao još za vremena njegove zablude. On još mlad ostavi grozne puteve zla, te krenu na sunčanu stazu kreposti, koja u bogatu zemlju obilne žetve vodi.

Povrati se s njim, mladiću, ako u podobnoj bludnji život svoj sprovodiš! Ova strahovita sanka bit će jednoć Tvoj sudac, nu ako budeš Ti kada razcviljen zvao: „D o d j i, a h d o d j i s a m o j o š j e d a n k r a t m l a d o s t i m i l a!“ — neće prijatelju, vjeruj mi, nikada više doći! —

K. v. u. K.

Digitized by Google

Riešenje I. zadaće.

1. Ako želim imati 5 put onoliko, koliko imam, to bi morao još dobiti 4 put onoliko, koliko imam. Budući se jednostruko sa 5 for. povećati mora, da peterostruko budem imao, to čini četverostruko baš onih 5 for., a jednostruko, t. j. ono, što već imam, 5 for. 4 = $1\frac{1}{4}$ for. Imam dakle $1\frac{1}{4}$ for. Ovo sa 5 for. pomnoženo čini $6\frac{1}{4}$ for. a to je uprav 5 put po $1\frac{1}{4}$ for. to jest:

$$1\frac{1}{4} \times 5 = 6\frac{1}{4} \text{ for.}$$

2. Ukupna nadnica svakoga obih poslenikah je proizvod iz svakdanje nadnice broja radnih danah. Budući da ovi proizvodi, od kojih je po jedan činbenik poznat, jedan drugomu jednaki biti moraju, tako i mora poznati činbenik svakoga od obih proizvodah traženi činbenik drugoga proizvoda biti. 75 nč. × 45 daje onaj isti proizvod, što ga daje i 45 nč. × 75. Prvi je poslenik radio dakle 45 danah, a drugi 75 danah.

3. Pola trećina i četvrtina njekoga broja čine ukupno $^{13}/_{12}$ ($^{1}/_{2} = {}^{6}/_{12}$, $^{1}/_{3} = {}^{4}/_{12}$, $^{1}/_{4} = {}^{3}/_{12}$), a $^{13}/_{12}$ više je za $^{1}/_{12}$ nego $^{12}/_{12}$, to jest cielo. Budući je $^{13}/_{12}$ za 6 više, nego $^{12}/_{12}$ t. j. cieli broj; $^{1}/_{12}$ je dakle 6, $^{12}/_{12}$ moraju biti 12 putah 6 t. j. 72.

4. Da bi naš starac samo za polovicu svojih godinah stariji bio, to bi morao za 7 godinah mladji biti od 100 godinah, dakle 93 god. Njegove godine i polovica njegovih godinah, t. j. $^{3}/_{2}$ godinah čine 93 god., dakle i $^{1}/_{2}$ t. j. $^{1}/_{3}$ od svih ovih godinah 31 godinu, a budući je on $^{2}/_{2}$ godinah star, to čini 62 godine. *)

Nove zadaće.

5. Trećina je njekog broja za 21 manja, nego li njezina pola; koji je to broj?

---

*) Sva četiri računa riešila su gg. Janko Bosiljevac, učit. kod sv. Petra na Mrežnici; Aleksander Dončević, učit. u lev. varoši; Petar Solerti, učit. na Grobniku; Božo Vuksanović, drž. podučit. u Novojgradiški i Antun Zimbrić, učit. u Rumi. — Zadatak 2. 3. i 4. riešila gpa. Tereza Karallka, pr. učiteljica u Karlovcu; gg. Fr. Galović, učit. u Miklošu; St. Gabrić učit. u Čažmi; Dane Rendulić; učit. u Fužini; Fr. Strelec, učit. u Zaboku; Kv. Vidačić, učit. u Križevcih; Jos. Vinković, c.k. podučit. u Samarici; pripravnici: M. Cugšvert, Tomić, Šlogar. — Zadatak 1. 2. 4. rieši g. Vatr. Vlašić, učit. u Topolovcu; 1. 2. 3. Josip Vanjek, učit. u Varaždi. toplicah; 1. 3. g. Fr. Valpotić, učit. u Ludini, a 3. g. Lovro Ježek, učit. u Marija Bistrici. — 1. 2. 3. g. Rok Vučevac, kapelan lipovljanski.

Digitized by Google

6. Od kojega su broja trećina i četvrtina skupa uzete za 8 veće, nego li njena pola?

7. Dva trgovca A i B upuste se zajedno u trgovinu, pri kojoj A za 120 for. više dobi, nego B. Cieli dobitak sačinjavao je za 480 for. manje, nego trostruki dobitak B-ov; koliko je svaki dobio?

8. Njeki je čovjek sada 7 putah toliko star, koliko njegov sin; biti će pako izza 5 godinah samo 4 puta tako star, kao njegov sin; koliko je godinah otcu, a koliko sinu?

Dopisi.

U Djakovu u ožujku 1864. Dana 10. o. m. usrećio je svojim posjetom zavod djakovačke glavne učione dječakah i preparandije poglaviti g. dr. Antun Stojanović, podžupan virovitičke županije. Oko 9 satih prije podne dodje ovaj poglaviti gospodin, praćen občinskim sudcem g. Ivanom Laudenbachom, najprije u školsku sobu četvrtog razreda i pregleda poredomce sva četiri razreda glavne učione, pak onda oba tečaja preparandije i školski vrt tja do $11\frac{1}{2}$ urah. — Poglaviti gospodin obnadje, da su sve školske stvari materijalne struke u najboljem redu. Tako isto obradovao se je zdravu i čilu izgledu cjelokupne školske mladeži. Osim toga dade poglaviti gospodin u svakom razredu izpitivati školsku mladež iz pojedinih učevnih predmetah, te se je na svoju podpunu zadovoljnost osvjedočio, da se mladež rationalno obučava i da je dobar napredak učinila. — Dočim ovo javnosti predajemo i poglavitom g. Stojanoviću na posjetu usrdno zahvaljujemo, želimo iz svega srdca, da bi pučka škola mnogo ovakovih prijateljah omladine i domorodnoga napredka stekla. *

U Ludini, 6. travnja 1864. Sudrugom, braći i štovateljem našeg „Napredka“ javljam opet žalostnu viest, da je u Osekovu kotaru Moslavačkom istom pred godinu danah namješteni učitelj Mato Novosel, u 21 god. dobe svoje, nakon dugotrajne i težke bolesti, dne 4. travnja t. g. u Gospodinu usnuo, te smo njegove ostanke dne 5. travnja predali hladnom grobu. Za pokojnikom cvili ostarjeli i osamljeni otac, kojemu je jedinac s ovoga svieta ugrabljen; žali ga njegov g. župnik i vas puk, koji mu istinski izkazahu zadnju ljubav time, što, akoprem burno i hladno vrieme taj dan bjaše, ipak mnogi dodjoše, da ga proprate do vječnog mu stana, a osobito domovina izgubila je u njem vriedna, marljiva i revna učitelja, a mi mila i dobra sudruga, daj Bože spasena mu duša i lahka zemljica bila! F. V.

Digitized by Google

Viestnik.

— Preč. duh. stol nadb. zagrebačke, kao svake godine, tako i ljetos podade sliedeća pitanja učiteljstvu početnih učionah na riešenje: 1. Kakovu vriednost imadu štiva moralnoga sadržaja na učeću se mladež i kako ima učitelj s takovimi postupati? 2. Što sve potiče našu omladinu na skvarenost i kako bi se mogli izvori skvarenosti ugušiti? 3. Koje zle posljedice radja pijanstvo, i valja li se učitelju ovoga zla čuvati? 4. Što su nabožna čuvstva, i kako ih imade učitelj u djeci probuditi?

— Većina učiteljah na ovogradskih gl. učionah zaključila je nakon prijateljskoga dogovora, da se gledom na prvu izložbu našu sastavi „uspomenica", t. j. da se dade tiskati knjiga, u kojoj bi se nahodilo pedagogičko-didaktičnih i drugčije, koliko moguće, znanstvenih članakah, pjesmicah i t. d. Ovlašteni smo pozvati domorodno naše učiteljstvo, da u tom pravcu s nami sudjeluje, i s toga, tko bi nakanu imao što za rečenu „Uspomenicu" napisati, neka to do svrhe svibnja t. g. ravnateljstvu gl. gradskih učionah ovamo pošalje.

— Gospodična Matilda Gogerova, vlastnica sukromne djev. učione u Zagrebu poklonila je za prirodopisnu sbirku ovomjestne preparandije tri komada ljušturah, naime: Murex inflatus, Strombus bituberculatus i Caeloria chinensis, na kojem joj se daru ovim srdačna hvala izražava.

— Josip Filipović, učitelj pučke učione stavljen jest u stanje mira i tom prigodom odlikovan srebernim krstom za zasluge.

— Jugoslavenska akademija znanostih ima za sada svega imetka 197.806 st. 14 nč.; plaćeno je do sada 143.499 st. 75 nč. a obećano 54.306 st. 66 nč, — Sveučilište, koje se ima utemeljiti, broji u gotovu 6.588 st. 50 nč. i u obećanih 700 stot. —

— Veleč. g. Josip Lehpamer, duh. otac u samostanu milosrdnicah u Zagrebu napisao je u vrlo kratkom izvadku (dva ili tri tiskana arka) knjižicu pod naslovom: „Obća povjestnica", koja je već izpod Albrechtova tiska izašla. — G. Gj. Deželić spremio je za tisak zanimive članke poučne i zabavne pobratima si pokonjega Zdravka Niemčića, svećenika nadb. zagr. te će sve biti u jednoj knjizi pod naslovom „Dragušica" štampano. — „Lahkoverni" naslov je kazališnom komadu, što ga je spisao Bernard Tomšić, bivši učitelj u Vinici na Kranjskom, a izdao Ljudevit Tomšić u Zagrebu tiskom A. Jakića.

Natječaji.

Na kr. gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih mjesto gospodarstvenoga urednika privremeno s god. pl. 700 st., bezplatnom stanom i vrtom od 600 □ hv. Zadaća urednikova sastoji se u upravljanju zavodskoga gospodarstva i poučanju učenikah gospodarsko-šumarskoga učilišta u gospodarstvu, ujedno je isti prvi učitelj na ratarnici. Molbenice s dotičnimi svjedočbami providjene treba do 15. svibnja t. g. putem nadležne oblasti poslati vis. kr. hrv. slav. dalm. namjest. vieću u Zagrebu. — Na gl. učioni spojenoj s dol. realkom u Petrinji m. učit. s god. pl. 525 st., 89 st. 25 nv. stanarine, s pravom na veću plaću od 630 st. nakon deset godinah. Molbenice se šalju do konca ovoga mjeseca na sl. c. k. magistrat u Petrinji. — Natječajni rok za učionu u Gvozdanskom (vidi br. 3. „Napredka") produljuje se do 7. svibnja o. g.

Promjene.

Preminuo: Antun Šaner, učitelj u Vukovaru.

Listovnica.

Gosp. Gj. B. u Z. — Žao nam je, što je Vaš dopis kasno nam rukuh došao. — G. K. Đ. u K. — Vašoj želji može biti udovoljeno.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 9. U Zagrebu, 1. svibnja 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Cieua mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Učiteljska sjemeništa.

Evo nas i opet s jednim zahtjevom učilištnim, koji je tečajem više vremena u popretu sahranjen bio. Iskrica je medjutim sveudilj tinjala i klila pod tiskom natražnjačke objede i neumjestna, dà proti humanitetu i filantropiji upravljena umovanja i nastojanja. — Iskrica neutrnu, jer se nadje mnogo štovalacah te blagonosne za naslovni zavod ideje; razpirila se iskra; uzbuktila tu i tamo plamenom živim, a na mjestih već grije blagom svojom toplinom. Ele! neće bit zlo, pače protivno, i dva, triputa protivno, ako saslušamo u toj velevažnoj stvari mnjenje „Reformina“ pisca.

— „Svi razborito misleći školski vještaci uvidjaju, da su dobri učitelji t. j. valjano naobraženi i dobro plaćeni učitelji, razlikujući se dobrano od „školnikah“ prošloga vieka, prvi zahtjev te pravi nosioci i stvoritelji dobrih učionah. Nastojanju Pestalozzievu, koji je učionu, sve do njega „zaptnim zavodom“ držanu, promienio u „zavod obrazujući“, morade polovični zapt i mekanička obuka mjesto ustupiti. Od to doba sve više se je uvidjalo i osvjedočilo, kako čovjek neuči samo za to, da „mnogo znade“, nego da u smislu naučenoga djeluje, jer pomoćju pribavljenih znanjah naobražava se ukupna duševna snaga onoga, koji se uči; naime njegova moć mišljenja, ćućenja i tvorenja. Obuka i gojitba medjusobno se podupiraju, te je tako dan danas zadaća učione, da proizvede sukladan razvitak „cielog a čovjeka.“

Digitized by Google

— Prije svega trebamo valjano naobraženih učiteljah, ako želimo, da se zadaća učione pospieši i postigne, jer učiona treba takovih muževah, u kojih je ćudoredni značaj s pribavljenim znanjem na jednakom štepenu. Žalibog factum je, koj je i u učevnih kruzih inozemstva poznat, da je u Austriji za naobraženje pučkih učionah bi reć ništa učinjeno, da je to zanemarivano. S toga na čelo naših preustrojnih predlogah stavljamo: naobraženje pučkih učiteljah! Pomislimo si muža, od koga se ište, da vruće ljubi svoj narod; da se sprijatelji s ideom pučkoga naobraženja; da je nadahnut rodoljubivom revnošću i zauzet za obće dobro; od koga se zahtieva, da pogledom na svoje djelovanje, točnost, urednost i materijalno stanje vele zadovoljan bude; — ovakovim, upravo ne malim zahtjevom, može čovjek jedino polag stanovite mjere svoga moralnoga značaja i prokušane ćudi zadovoljiti. Mi neprecienjivamo djelovnosti i upliva u pučkom učitelju; mi znamo jako dobro, da je on sam jedan činbenik u broju onih, kojim je dužnost čistiti, naobražavati i ćudoredno odgojivati mladu obćinu; ali je opet sbilja positivan činbenik, koji svoju radnju s odlučnim uspjehom samovlastno rukovodi, ako si ljubav djece prisvoji. Što reče, to je zakon; kako što reče, o tom zavisi posluh; što on radi, to je pravcem za sve, neizključiv ni najgore. Rieč, koja od srdce ide i pohvaljuje, obodrava mladu dušu i budi natjecanje; a blag ukor razgoni lahkoumlje i dovodi k nutrnjoj obnovi. S učiteljem se smije hitrospremna mladjahna četa; š njim se plače; zanj se zauzima; on joj je sav ugled. Pa gle! u poznijoj dobi mislit će, ćutiti i htjeti po njegovu primjeru. Neka samo tko pita poštena učitelja, da li pretjerivamo, da li nije ova slika istinita? Ona nam je dokazom, što i koliko sve na razvitak mladih dušah nedoprinosi učitelj, koji si je svoga moralna dostojanstva i odlučna značaja svjestan; i opet, što i koliko onaj pokvari, koji neima temelja za svoju zvaničnu djelatnost. Tom prigodom tvrdimo, da se mladež takovu ćudorednu, odlučnu čovjeku sasma priljubi i uzanj čvrsto stoji, bez da on sam izvana k tomu što doprinosi; učitelj nasuprot nećudoredan, neodlučan hlepi za ljubavljom djece i zadobije ju žalibog kadšto, ali samo pomoćju popustljivosti, što svagda smiera na skvarenje mladeži.

Prva dakle i najviša svrha naobraženja učiteljeva treba da

Digitized by Google

su ćudoredan značaj i ćud. Mi naravno ovdje pod „ćudorednim“, razumievamo i pojam „nabožan“. — Gore spomenuta pako svrha označuje mjerilo i obseg naobrazivanja, što si ga ima učiteljski pripravnik prisvojiti. — Ludo bi bilo povjerovati, da može surov čovjek ujedno ćudoredan biti ili odlučnom, samosvjestnom se ćudi ponositi. Ako nam se na njem što šta ćudorednim pričini, to nije drugo, nego vičnost njeka spoljašna, koju u prvom času razdražice strast divlje životinje prekida, i što mi za odlučnost držimo, to je u njem svojevoljnost, on tvrdokorno prianja nuz svoje preduzeto mnjenje. Nu jošte je ludje vjerovati, da n a p o l obražen čovjek ujedno je i ćudoredan i ćudi odlučne. Što nam se na polovično obraženu ćudorednim čini, nije drugo, van licumjerno nastojanje, da sakrije svoje moralne mane, koje čas u oholosti, čas u robskoj podvrženosti sastoje; u takovu nenahodiš ništa stalna, buduć površno misli, neodlučno sudi, i svakomu spremno služiti hoće, koji njegovoj tastini udvorava. P o l o v i č n o o b r a ž e n čovjek u mnogih je slučajevih pogibeljno, svagda pako biedno udo družtva čovječanskoga. Lozinka prave ćudorednosti i stalne značajnosti t. j. pravoga obrazivanja jeste: uništiti po što, po to, bez milosrdja svaku polovičnost.

Nije upravo potrebno visoko kakovo i razgranjeno znanje, da čovjek ćudorednim i odlučnim pravcem djelovati uzmogne, ali je prieko nuždno znanje o potrebah životnoga kruga, u koj biva čovjek postavljen, i o onom duboko zasiecajućem načelu: bio ti što mu drago, činio ti, što činio, tvoje poslanje sastoji se u tom, da za blagostanje čovječje radiš. Po sebi se razumije, da tako udešeno obrazivanje jednakom mjerom bude prema umu i srdcu, te da se do stanovite točke absolutno protivi svakom razvrženju strukovna znanja. Pučki učitelj neka nebude strukovnik, ali je od potrebe da bude „obćenito“ obrazivan; usuprot se učitelj višjega učilišta na temelju obsežnijega obćenitoga znanja usposobljuje za „strukovnika“, kao njeki „specijalitet“. „Temeljno obćenito naobraženje“ to mi zahtjevamo za učitelja pučke učione.

Kazali smo gore, da je „n a o b r a ž e n j e p u č k i h u č i t e l j a h“ prvi uvjet, ako hoćemo da s uspjehom i prema duhu vremena pučko naše školstvo preustrojimo. D r ž a v a je dužna pobrinut se, da budu učitelji naobraženi. Nu moglo bi nam se u

*

Digitized by Google

rieč pasti i kazati: ta eno! kod toliko i toliko „glavnih početnih učionah“ u Austriji postoje učiteljištni zavodi. Poznamo mi točno ote zavode obučne bez duha, ote „preparandijalne kurse“, u kojih se knjiga „metodike“ mekanično na pamet uči i t. d. Ali upravo proti toj duh i ćud uništujućoj obuci, kojom se poniznost i podanost uglavljuje, mi se dižemo; mi hoćemo, da se podignu **učiteljska sjemeništa.** Istina, moći se je prepirati o unutrnjem i vanjskom uredjenju takovih, o organizaciji dotične učevne osnove, o broju tečajah, o unutrnjosti i spoljašnosti i t. d.; nu načelo podobnih obrazovateljnih zavodah bezuvjetno je sviet školski spoznao kako u Švajcarskoj, tako u Ruskoj i Njemačkoj. Ravno tako već su se davno složili u tom, da država ima zadaću podići učiteljska sjemeništa. A Austrija — može li se, smije li se naprema tako prešnim zahtjevom naše dobe passivno držati? Samo onda, ako se — duha odreći kani.

Nije nam do toga, da u jednom pretežno „političkom“ časopisu potanko prosborimo, kako da se uredi takovo sjemenište, prem nam se prilika pružila, da smo jedno tuce sličnih zavodah u Švajcarskoj i Njemačkoj učili se poznavati. Izvan toga imamo pri ruci najnovije nacrte školskih zakonah u Badenskoj, Gothi, Hamburgu, iz Pruske i Ruske, u kojih nahodimo silu sakupljena gradiva za predloge, koji se tiču preustrojenja učionah u Austriji. Mi navodimo i Rusku, gdje i sbilja nadobudna zorica za pučku učionu puca, te bismo mogli biti zadovoljni, kada bi se i „u nas“ tako ozbiljno mislilo o preustrojenju pučke škole! U Ruskoj su izradili u svakom pogledu izvrstan zakonski nacrt, koj je poslan „na razsudbu poznatim školskim vještakom u inozemstvo.“ Ta eno isti narod ruski pouzdanije prihvaća ono, o čem se javno vieća i što se po strukovnicih priznaje! Prostor nam lista nedopušta, da rečeni „zakonski nacrt“ školski u podpunu sadržaju priobćimo; ali ipak hoćemo da njeke točke napomenemo, te za primjer preporučimo našim „propisujućim krugovom.“ Taj zakon ruski ovako govori: učitelji bit će za svoje zvanje obrazivani u sjemeništih, koja se neposredno državnimi zavodi smatraju. Tečaj traje 4 godine i pol. Učitelj gradske pučke učione dobiva najmanje 250, a na selu 200 sreb. rubaljah plaće. Nakon dvanaestogodišnjega službovanja postaje osobnim počastnim gradjanom, a

Digitized by Google

nakon dvaestgodišnjega učiteljevanja baštinskim, te je prost od svih javnih teretah i daćah. Svi učitelji imadu pravo na mirovinu, kolajne i redove; za 10godišnje revno službovanje na srebrnu kolajnu, za 20 godišnje pako na red Sv. Stanislava 3. reda. Poslje deset godinah učiteljstva dobiva $^1/_3$, a poslje 20 godinah $^2/_3$ svoje plaće u ime doplate, a nakon 25 godinah cielu godišnju plaću kao mirovinu, ili ako dalje služi, kao doplatu, i to sve iz državne blagajne. Po gradovih računat će se na 1000 dušah mužkaracah najmanje jedna pučka škola; u gradovih, gdje je manji broj stanovničtva od gornjega, mora da je bar jedna početna učiona; na selu ima se za svaku župu jedna podići. Učione za mužku djecu posebno će se podizati, a za žensku napose. Učione imadu blagodat prosvjete pružati svim bez razlike spola i staleža. Tjelesna kazna se posve izključuje iz svih školah. Popečiteljstvo pučke prosvjete vrhovna je vlast ravnajućih glavarstvah. Obćini pripada samostalno ekonomičko upravljanje učione; zaštitnici nadgledaju moralno rukovodjenje učiteljah; u pedagogičko-didaktičnom pogledu pako stoje učitelji jedino pod nadgledom školskih vještakah i t. d.

Već iz ovih podatakah — koje radi tiesna prostora podpunije navesti nemoremo — vidi se, kako pače Ruska ozbiljno o tom se brine, da obrazivanje mladeži u obće bude prema duhu novije dobe. A kada će se ustavnoj Austriji sreća nasmijati, da uz sličnu „ruskim školskim zakonom“ reformu pučkoga školstva prione?!

Mi ćemo, u koliko moguće, neprestano trudit se, da pospješimo dolazak toga izglednoga časa; nećemo sustati u borbi za pučku obrazovanost, jer jedino ova vodi do pučke slobode, do pučkoga blagostanja.“ —

Čujmo sad, što o tom predmetu poznati naš školski vještak na polju pučke učione Fr. Klaić ovome uredničtvu priposlà:

„U broju 18 „Napredka“ od godine 1861 napisao sam članak pod naslovom: „Čega nam se valja najprije latiti, ako pučku prosvjetu unaprieditи želimo,“ s kojim sam dokazao, da se u našoj domovini valja ponajprije pobrinuti za čestito učiteljsko sjemenište, ako nam je ozbiljno stalo do pučke prosvjete, te sam i naveo sve razloge, s kojih naša učiteljišta pra-

Digitized by Google

voj svrhi neodgovaraju i zašto iz njih izilaze polovično i površno za učitelje naobraženi mladići.

Ako za onda i ostà moj glas — glas vapijućega u pustinji, i ako za onda i nenadje nikakova odziva, do li njekoga u „Wandereru“, proti mojim članku naperenoga, kojim je tobož neshodnost učiteljskoga sjemeništa, dakle i neumjestnost moga članka dokazana, i nad kojim su se člankom mnogi radovali, što se je njime moj predlog paralizirao; jednom riečju, što iz moga predloga neposta ništa drugo, do pusti predlog prihvaćen po sl. uredničtvu ovoga časopisa; to me ipak veseli, što sada i protivnici moga predloga uvidjaju potrebоću takova sjemeništa, te se prijatelje s članci, što no se u raznih školskih časopisah, (kao i u gore navedenom iz „Reforme.“ Ur.) na korist sjemeništah učiteljskih nalaze.

Gdje Vam je, gospodo protivnici moga predloga sada onaj strah, koji Vas obuze čitajuć gore navedeni članak? — Zar se više nebojite, da će se u sjemeništih odhraniti samo kakova posebna kasta ljudih, koja će po naputku sjemeništnoga ravnatelja i terorizirana njegovom policajnom drezurom biti puku i njegovoj prosvjeti ubitačna? — Zar se više nebojite natražnjačtva, koje će u takovih sjemeništih svoje leglo imati i odkle će se tako silno po cieloj domovini širiti? —

Zar Vas tako brzo ostavi nada, da će se učitelji bez sjemeništah, dakle na slobodi, bolje moći naobraziti, nego li u dobro uredjenu sjemeništu? — Kuda Vam se izdimi Vaša tvrdnja, kako je neobhodno potrebno, da se učitelji za puk i sviet naobrazit se imajući, i za svoga obrazovanja medju pukom i u svietu boraviti, a ne u zidinah sjemeništnih čamiti moraju? — Zar sbilja nevidite više danas u sjemeništih ono strašilo, što ste ga tako užasnimi bojami naslikana vidili u mojem predlogu? — Čitajte marljivo školske časopise i druge novine, te ćete se uvjeriti, da moj predlog nebjaše neumjestan, ako baš za onda i nenadje pravoga odziva.

Pozvan po svom zvanju i uvjeren o priekoj potrebоći čestito uredjena sjemeništa, i ugledavši se u primjer svih onih pokrajinah, koje u pogledu školarstva našoj domovini prednjače: napisah onaj članak jedinom tom namjerom, da njim svratim pozornost na toli važan predmet, ne samo viših školskih vlastih, ne i za

Digitized by Google

onda razpravljajućega našega sabora, a što sam onda pisao, to i sada ćutim i smjelo tvrdim, da bez čestito uredjenoga sjemeništa, nebude naše školarstvo nikada ožudjene svrhe postiglo.

Tko bi pako još dvojio o potrebоći takova sjemeništa, to mu preporučamo o tom napisane članke u časopisih: „Volksschule“ br. 11. t. g. „Osterr. päd. Wochenblatt.“ br. 15. (i prenavedeni Ur.) te neka se uvjere jednom, da i hrvatski učitelji znadu zrelo misliti i prosuditi, što na boljak školarstva i pučke prosvjete smiera.“

Mi pako dodajemo jošte i to, da nam za ustrojstvo takova zavoda služi negodovanje občinstva nad neporedkom učiteljskih kandidatah te odavlen potičuće, promozgano i stalno mnenje učiteljištnih učiteljah, koji nuz vlastitu psychologičnu pažnju, zaptni nadgled i praktičnimi slučajevi potvrdjeno izkustvo, ako jim je iole do pučke prosvjete stalo, ako iole shvaćaju tegotnost svoga zvanja i pravi značaj učiteljskoga stanja prema duhu vremena, moraju da milom dobrodošlicom učiteljska sjemeništa pozdrave. Neka dakle otčinska vlast naša mogućim svojim uplivom uživotvorenje takova zavoda pospieši, uvjerena, da će joj razboriti intelligentni kruzi domovine naše po boku stojati, a potomstvo stostrukom ju hvalom blagoslivati.

Kako se mogu učenici trijuh razredah u jednoj sobi i po jednom učitelju u isto vrieme podučavati. *)

Mnogi si učitelj, a osobito mladi stoprv iz učiteljšta izišavši, stane glavu svakojako razbijati, kako da podučava djecu raznolikoga znanja, dakle na raznih stupnjevih školskoga naobraženja stojeću, kad mu školska godina započme. Njeki se odmah odluči za razdieljenje razredah, te si odabere prije poldana ure za obuku učenikah trećega, a po poldan za obuku drugoga i

*) Iz rukopisa pod tiskom se nalazećega, što ga objelodanuje g. Franjo Kleić u III. sveščiću svoga djela: „Učitelj u školi“, na koje mi naše čitatelje posorne činimo. Ur.

Digitized by Google

prvoga razreda. Drugi si učitelj nastoji time pomoći, da se prihvati Bell-Lankasterove metode, te dočim se on s jednim razredom bavi, obnašaju mu bolji učenici službu podučiteljah podučavajući, izpitavajući i rukovodeć mladje i slabije. Treći opet rade sa učenici jednoga razreda, dočim ostali u svojih klupah mirno i ukočeno sjede, da od duga časa i pospati moraju, i tako nastoji svaki, da manje ili više kojekako vrieme školsko izpuni i svojoj dužnosti kako tako udovolji. Uzrok je tomu po najviše taj, što si mnogi učitelj nezna učevne predmete na ure preko tjedna razdieliti i to tako, da se pri točnom držanju toga razdjeljenja svi učenici u svako vrieme koristno zabavljati mogu. Da i ovakovim učiteljem u pomoć priskočim, evo jim, kako mislim, shodna razredjenja, a ako si koji kasnije još bolju prirediti bude mogao, to će mu samom na čast i korist služiti.

Primjetit mi valja samo to, da se ove razredbe oni učitelji držati nemogu, koji su prisiljeni radi prevelikoga broja učenikah pojedine razrede u posebnih urah podučavati; ovaka je razredba samo onim učionam namienjena, o kojih je govor u naslovu ovih redakah, za ostale učione ovakovu razredbu sastaviti nije ni najmanje težko. (Vidi sliedeću stran).

Vjeronauk može se u sva tri razreda u isto vrieme preduzeti. Laglja pitanja stavljaju se tom prigodom na učenike prvoga razreda, dočim se težja ostavljaju za učenike višjih razredah. Što je jednim nauk, to je drugim opetovanje, a obijem dodje cielokupnost u prilog. Pri obuki u čitanju s učenici prvoga razreda, gdje se dakako imaju ujedno preduzeti vježbe u zrienju, mišljenju i govorenju, imade učitelj zadosti posla, zato se i nemože sa ostala dva razreda ništa baviti. U tu svrhu mora učenike ovih razredah zabaviti tihom radnjom, i to ili pismenimî radnjami, tihim vježbanjem u čitanju nuz učenje pojedinih pjesmicah i inih koristnih štivah ili pravilah na izust, krasopisom ili i učenjem katekizma na izust. Gradivom za pismene radnje imaju biti slovničke pravopisne i sastavoslovne vježbe, koje se prigodom stvarnoga razlaganja takodjer raztumačiti mogu. Svaka se zadaća vadi ili iz slovničkih čitankah, ili se napiše prije nauka na tabli, te ju učenici u opredieljenoj uri izradjuju, i ona se po učitelju po dovršenom nauku izpravljati ima.

Digitized by Google

Razredjenje učevnih predmetah na ure preko tjedna.

Dani	Razred	Prije poldne			Po poldne	
		1. sat.	2. sat.	3. sat.	1. sat.	2. sat.
Ponedjeljak	1	Vjeronauk	Obuka u čitanju	Prosto	Obuka u čitanju	Pisanje i risanje
	2	Vjeronauk	Pismene radnje	Čit. (stvarno razl.)	Krasopis	Vježbe u mek. čit.
	3	Vjeronauk	Vježba u mek. čit.	Pismene radnje	Krasopis	Čit. (stvarno razl.)
Utorak	1	Obuka u čitanju	Pisanje i risanje	Prosto	Zorna obuka	Račun
	2	Krasopis	Čit. (stvarno razl.)	Pismene radnje	Zorna obuka	Račun
	3	Krasopis	Pismene radnje	Čit. (stvarno razl.)	Zorna obuka	Račun
Srieda	1	Obuka u čitanju	Pisanje i risanje	Prosto	Obuka u čitanju	Račun
	2	Pismene radnje	Čit. (stvarno razl.)	Opet. vjeronauka	(Učenje katekiz-)	Račun
	3	Vježba u mek. čit.	Pismene radnje	Opet. vjeronauka	(ma na izust.)	Račun
Četvrtak	1					
	2			P r a z n i k		
	3					
Petak	1	Vjeronauk	Obuka u čitanju	Pjevanje	Obuka u čitanju	Račun
	2	Vjeronauk	Vježba u mek. čit.	Pjevanje	Krasopis	Račnn
	3	Vjeronauk	Pismene radnje	Pjevanje	Krasopis	Račun
Subota	1	Obuka u čitanju	Pisanje i risanje	Prosto	Obuka u čitanju	Račun
	2	Krasopis	Čit. (stvarno razl.)	(Opetovanje vje-)	Pismene radnje	Račun
	3	Krasopis	Pismene radnje	(ronauka)	Vježba u mek. čit.	Račun

U urah za tiho mekaničko čitanje opredieljenih, neimaju se učenici samo u mekaničkom t. j. pravilnom čitanju vježbati, no imaju i promišljavati o sadržaju dotičnoga štiva, tražiti glavnje i

Digitized by Google

pobožne misli, pjesmice, a i neka druga štiva, u koliko je od potrebe na izust se učiti.

U krasopisu mogu se oba viša razreda u isto doba podučavati. Učitelj dade učenikom u tu svrhu preporučene predapise ili napiše na tabli ono, u čem bi se imali vježbati. Može takodjer dati, da štogod iz svojih čitankah prepisuju. Kad učitelj u prvom razredu pokazuje, kako se pojedina pismena tvore, tad mogu za on čas i učenici viših razredah paziti. Nu neće sgorjega biti, ako učitelj u početku za krasopis opredieljene ure po jednu vježbu pismenah, kao za opetovanje na tabli preduzme i tako malo po malo cielu abecedu prodje. Dok mu traje, neka se učitelj kad i kada obazrie na pisače, a kad takova mine, onda neka koliko je moguć više, pisano pregleda, i neka opažene pogrješke na tabli pokaže i izpravi; a od vremena do vremena neka i pojedinim učenikom u pisankah pogrešna pismena izpravi.

Buduć roditelji svojoj djeci kod kuće malo vremena daju, da se katekizam na izust nauče, s toga je ovdje obzir uzet na to, i posebna ura za to opredieljena.

U uri za pisanje i risanje u prvom razredu nemora učitelj toliko napinjati, buduć je sva potrebita prigodom obuke u pisočitanju već preduzeo. Učenici prepisuju štogod iz knjižice (nova Početnica je tako uredjena, da će svakomu učitelju baš u tom obziru dobro doći) ili sa table. Osobito će ih veseliti i zanimati risanje. Vježbe za tu struku neka učitelj prije nauka na tabli nariše, ili neka si jih priredi poput stiennih Početnicah, te se neka š njimi postupno služi. Da ove vježbe moraju vrlo lahke biti, razumieva se po samu sebi.

Kod računstva zabavlja učitelj sve učenike skupa. Dočim jedni na izust rade, izradjuju drugi svoje zadaće pismeno. Račun iz glave može se sa svimi ukupno na jedanput preduzeti. Manje i laglje zadaće riešavaju učenici prvoga razreda, a veće i težje učenici viših razredah. I učenici prvoga razreda mogu se pismenim računstvom baviti, mogu najme znamenke (brojke) napisivati, i pod iste piknjice polag njihove vriednosti metati, a kasnije mogu i kod većih brojevah broj deseticah posebnimi potezi, a broj jedinicah piknjicami naznačivati. Još kasnije mogu tako i liho brojeve po redu napisivati, brojeve počam od 1 napisivati, koji po-

Digitized by Google

staju, ako im se 3 dodadu; zatim od 2 počam, a kasnije i takove počam od 3, 4, 5, 6 — 10. Napokon neka nastavljaju brojeve u njihove pribrojnike i činbenike i t. d.

Prem ako se sve, što se u pučkoj učioni uči, na zorovih osniva, i prem ako se sve zorno obučavati mora, to sam ipak stavio jednu uru napose za zornu obuku, i to zato, da se ova ura mjestnim okolnostim shodno upotriebiti može. Na prvom mjestu stoji ovdje zorna obuka sa slikami po naputku Hermanovom i uporabom teknologičko-prirodopisnog musea od Friča. Dočim se učenici upoznavaju s raznovrstnimi predmeti i vježbajući se u zrienju, mišljenju i govorenju, upotriebljava učitelj ovu sgodu, da s učenici višjih razredah ne samo krug svojih realnih znanostih razširuju, no da se i o svih ovih predmetih skladno pismeno izraziti mogu, te da tim načinom više svrhah postignu. Ovdje se učitelju pruža i prigoda, svoju obuku izključivo protegnnti i na gospodarstvene ili obrtničke struke, a to onim načinom i u onom smjeru, koji mu se kao najshodniji pokaže. Šta mu ovom prigodom manji i slabiji nebi znali odgovoriti, to će od starijih i boljih zahtievati, i tako će ovu obuku u ožudjeni sklad nastojati dovesti.

Da učenici prvoga razreda, osobito izprva, nemoraju sve tri ure u školi biti, razumieva se po sebi, i zato ih može učitelj, kad druga ura mine, kući pustiti, izim onda kad je pjevanje, tad će i sami rado ostati, da se uz veće nauče pjevati.

Sve potanko ovdje navesti nije moguće, i s toga se ograničih i ja samo na najvažnije. Glede inih znati će si svaki učitelj i sam pomoći, a gdje posumnja, neka potraži ili u svoga ravnatelja ili u koga izkusnijega druga potrebita savjeta, pak lje neće svoje svrhe promašiti.

Didaktični ulomci

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

II.

Nauka materinskoga jezika obsiže: govoriti, pisati i čitati, i ono sve, što pripada k čitanju.

Diete došav u učionu već govori, ali kako govori? Znade

Digitized by Google

imenovati u svom prostom nariečju njekoje stvari ili predmete, znade koješta njekako izraziti u stavcih, što misli, želi i čuvstvuje. Prvo dakle, što bi imao činiti početni učitelj, bilo bi: razširiti vidokrug, obzorje dječje, uvježbati čuvstva, oči, uši i t. d. i orudja govora svojih učenikah, izprva svoju obuku rukovoditi pučkim nariečjem te prelaziti pomalo k jeziku čistom, književnom.

Roditelji, kojim leži na srdcu naobraženje njihove djece, mogli bi najbolje prokrčiti put učitelju, kad bi se što više zanimali i zabavljali sa svojom djecom.

Malo je roditeljah, koji čine to; zato valja učitelju i k sebi i od sebe mnogo povlačiti i potezati, dok sastigne i postigne, što je zanemareno; dok popravi, što je pokvareno; dok izpravi grbotine; uravna hrapotine. To je svakako težko u učionicah, gdje je puno učenikah, ali od toga zavisi ponajviše daljni uspjeh. Gdje je moguće, valja pri tom ostati dugo, a svakako i u svakom slučaju podugo obučavajući nazorno, pokazujući i imenujući predmete, pitajući i odgovarajući, pripoviedajući i zahtjevajući, da djeca opet ono pripoviedaju, što joj je pripoviedano; da se vježba oko, uho i jezik. Što se prividno pri tom gubi trateći vrieme, to se poslje dobiva stostruko. Tko može danas sijati i taki žeti plod? Toga neima, nego polagano, jerbo brz uspjeh — pune oči, a prazno srdce; puna usta, a prazna glava! Vara se, tko traži s mjesta očevidan uspjeh. Priroda neskače — iz proljeća u jesen, ili iz pupa u zreo plod, nego postupa postepeno, ali sigurno.

Isus, Spasitelj reče: „Pustite k meni malene, njihovo je kraljestvo nebesko!“ Djeca su vriedna nebeskoga carstva poradi svoje nevinosti, i ovu nevinost u srdcih sačuvati nastoji kršćansko valjano odhranenje domaće i školsko, dočim vodi i ravna mladež stazom života. Srdce je mladeži mekano kao vosak i sposobno za svaki utisak, pa brižljivo naobražavanje srdca i duha skopčano je uzko s materinskim jezikom, jerbo naobraženje i oplemenjenje ovoga bistri um i duh, vedri glavu i pitomi srdce.

Naobraženje jezika počimalo se do novijega vremena u učionici poznavanjem pismenah, a ono je daleko više, nego to poznavanje. Poznata je stvar, da ono, što se utisne u dječje srdce ponajprije, to ostaje u njem ponajduže; zato je početno naobraženje vele važna stvar i početni učitelj, ako izpunjuje valjano svoju

Digitized by Google

dužnost, važna je osoba isto onako u gradjanskom i čovječanskom družtvu, kao kakav doktor bogoslovja, doctor mudroznanstva, pravah ili liečničtva, kao kakav profesor na sveučilištu.

Mati izpunjujući svoju dužnost pripravi svoje diete pripoviedajuć mu i zabavljajući se s njim za vjerozakonsku nauku u učionici, osobito za krasne bibličke pripoviedke; a početni učitelj u prvom školskom razredu čini to isto za slovničku nauku, pripravlja naime djecu pripoviedajući joj i s njom se zabavljajući za slovničku nauku, koja počima s čitankom.

To je barem prirodi shodni tečaj i postupak. Izvanjske okolnosti smetaju često tome postupku; ali pučka učionica mora uklanjati sve zapreke s puta, držati se mora prave staze, kojom se može doći k pravom cilju. Sad u prelazno vrieme nesmije oklievati nijedan učitelj, da odvažno nestupa tom stazom.

Jezikom, što ga učimo u učionici, valja govoriti. Ali vježbajući jezik valja — koliko je samo moguće — vježbati i oko i ruku. Ugodnim postaje djeci učenje, ako ju pustimo, da ne samo gleda i sluša, što se predaje, nego ako i sama laća se posla i govori.

Ruka mora poslovati prije svega. Šta je dakle prirodnije, nego da sliedi pisanje pismenah uzastopce za izgovaranjem glasovah, pokle se uvježba ruka u pisanju. Dakle nevalja učiti čitati, pisati, pak govoriti, nego protivno — govoriti, pisati, pak čitati.

Evo nas sada kod pitanja, o kom je već toliko govoreno i pisano:

1. Počima li se sa samom naukom čitanja? I to: da li je bolje šlabikati (*b - be*, б - буки) ili glaskovati (б - б', *b - b'*)?

2. Ili se počima bolje s naukom pisanja? I to, ima li se učiti čitati pisanimi pismeni samo, ili valja pečatano, štampano pismo i pisanje skupa predavati, dakle upotrebljavati učbu pisanja i čitanja skupa?

Ako se i može reći u obće, da neima izključivo najbolje učbe, nego da svaku može dovesti k žudjenoj svrhi, ako se upotrebljava pametno, i da sve zavisi od toga, kako se postupa sa stvarju, to je ipak jedno postupanje svakako shodnije prirodi i prostije i jednostavnije, nego drugo; jednom se stazom ide upravo, a drugom se okoliši i obilazi širokim poljem, dok putnik ne-

Digitized by Google

spadne s noguh. Malo već sad imade učiteljah, koji najprije uvježbaju djecu sva pismena od *a* do *ž*, pak da onda tek sastavljaju glasove.

U jeziku, t. j. govoreći, uviek je skopčan samoglasnik sa suglasnikom, i obodva tek sačinjavaju slovku, koja je sastavni diel rieči, a rieč opet sastavni diel stavka. Vježbati se u govoru, to je izgovarati stavke, n. pr. Mati peče hleb (kruh). U rieči „*mati*“ čuje diete čisti samoglasnik *a* i *i*, u „*peče*“ samoglasnike *e* i *e*. Prvi glas (početni) u „*mati*“ je *m* (zove se „*em*“); posljednji glas (konačni, okončavni) je *i*; u rieči „*hleb*“ početni je glas *h* - „*ha*“, konačni *b* - „*be*“.

Učeći čitati netreba imenovati pojedina pismena: „*em - a - te - i*“, „*mati*“. Da je to skupa „*mati*“ jedva će znati koji početnik, nego mu mora učitelj kazati, a to je već kubura i natezanje, to je po staroj navadi bavrljati, gegati i švegati; plesti kotac, kao što mu i otac! Pri glaskovanju ide to od oka, lije se samo. Ali glaskujući učitelj nesmije doći sa pojedinimi suglasnici: *b'*, *d'*, *n'*, *m'*, *l'*, *p'*, itd.; to bi bila mučna, tegotna, težka stvar. Ciela vještina učiteljeva, koji uči čitati, sastoji se u tom, da nikada nepusti izgovarati suglasnik brez (već poznatoga) samoglasnika. Utuve li djeca čujući pisme *m* u rieči „*mati*“, onda valja taj suglasnik skopčati sa svimi već poznatimi samoglasnici, n. pr. *ma*, *me*, *mi*, *mo*, *mu*, *im*, *em*, *om*, *um*, *am*. i valja ga što prije upotrebiti u cielih riečih: *mama moja mene miluje; mutna morava most mrvi.*

Pitanje, da li valja šlabikovati ili glaskovati, bjaše znamenito, dok je još valjano bilo u početnoj učionici: *be - e - be, er - e - re, bere, em - a - er - a, mara je - a - ge - o - de - e, jagode.* Ali u dobroj učionici to se već više nečuje, niti ono: буку - е - рци - е - сербе, мислите - аз - рци - аз, мара я - глаголь - онъ - добро - е, ягоде; nego se slovkuje: *be-re ma-ra ja-go de*, mahom se čitaju slovke.

Važnije je pitanje, koji je od ta dva spomenuta puta jednostavniji, prirodniji i shodniji, da li šlabikovanje ili glaskovanje?

Dalje će sliedit.

Dopisi.

Iz jastrebarskog škol. kotara. — Ponajprije moram ti mili „Napredku!“ nješto o tebi pripovjediti. Bjah naime dne 12. trav-

Digitized by Google

nja u Jastrebarskoj kod polugodišnjeg izpita mužke i ženske mladeži. Poslje izpita u djevoj. učioni potuži se g. učitelj veleč. g. podjaštištu toga radi, što poglavarstvo na „Napredak“ predplatiti neće. Na to se javi prisutni g. bilježnik jastrebarski ovako: Magistrat jastrebarski troši za škole dosta, pa bi i ta 3 for. žrtvovao, da bi znao kakva je to stvar i kakav je to list taj „Napredak“; valja dakle prije barma jedan eksemplar magistratu poslati, pa ako ga ovaj za koristna i potrebna pronadje, predplatit će se nanj. Tako jé ovaj velemudri g. govorio; nu vel. g. podj. reče, da nije za to u školi mjesta govoriti. Još bi nješto o tomu g., ali nije vriedno! — (Zar neznate, da ima i u našoj domovini dobrano Abderitah? Ur.) — Zatim bih jošte jedino to natuknuo, nebi li shodno bilo, da vlasti občinam nalože, da imade svako selo jednog ili dvojicu kravarah postaviti i plaćati; jer su evo učione svakim danom, čim ljepše vrieme nastupi, praznije, dočim djakah svaki po jednu kravu pase. — R. B.

— *U Petrijancih*, dne 12. travnja. (Petrijanečka nova škola i prvopoljetni izpit.) Poslje godišnje borbe podje napokon za rukom prijateljem školarstva i promicateljem narodnoga napredka, da je izrečena odlučna rieč o novoj učioni u Petrijancih. Prije njekoliko danah predložen je po g. Kovačeviću, sl. žup. varaždi. proračun sa troškovnikom i osnova; sve je to občina u prisutnosti sred. vel. sudca g. pl. Kiša odobrila, primila i podpisala, na čemu opet hvala g. sudcu, odvažnomu prijatelju škole. Osim krova, koj će gspj. grofica Bombellesova iz vlastitog drva na vlastite troškove dati načiniti, i osim voznih troškovah, svega gradiva, koje će napose občina podnositi, proračunani su troškovi na 5509 fr. 83 nč. Što se osnove tiče, mogu kazati da je prekrasna, te prem sam dosta po našoj domomovini bio, to lje tako ukusne i primjerne učione viditi neću. Sgrada će biti ogromna, u gornjem katu biti će dvie prostrane sobe za dječake sa stanom za podučitelja; dolje će pako biti jedna prostrana soba za djevojke i stan za učitelja. Tavan uredit će se za hranjenje svilacah. Hvala dakle na trudu g. osnovatelju. Dne 18. o. m. predat će se djelo poduzetniku, koj ima do jeseni sgradu podići. — Kad Vam već pišem o školi, nemogu da Vam koju o našem prvopoljetnom izpitu nespomenem. Mladež je iz svih predmetah na obće zadovoljstvo i na obću radost odgovarala; no najveće takmenje uzroči voćarstvo i vrtljarstvo, iz kojih je predmetah mužka i ženska mladež s njekim uzhitom odgovarala. Budući bio ružan dan, to nemogosmo kao navadno poći u školski vrt, koj nam hvala Bogu ove godine broji 2000 većih i 800 manjih divljakah, 800 ciepovah i 400 mandalicah i bresakah, već su djeca u školi ciepila. Na prijaznom licu veleč. g. podjaš. Stjepana Vukovića, vještaka i u struci voćarstva, čitao sam srdačno zadovoljstvo. Pokle bi njekoliko dječakah i njekoliko djevojčicah de-

Digitized by Google

klamiralo i pošto bi izpjevali po koju narodnu pjesmu, dovršismo zadovoljni djelo toga dana. — U prisutnosti prijateljah školarstva, občinskih glavarah i njekolicine naroda izreče g. podjašprišt svoje zadovoljstvo, učinivši prisutni narod pozoran na napredak, koj je mladež učinila i preporuči svim daljnu postojanost u revnosti. Voćarom prikaza svakomu po jedan ciep, koj si je sam uciepio, opomenuv, da svaki svoj ciep, pošto ga usadi, svojim imenom okrsti; govornike pako nadari i zaključi izpit. J. V.

Viestnik.

— Poznati nadzornik učionah u kotaru valpovačkom g. dr. Josip Hajnović postao je kanonikom pečuhskim.

— Presv. g. veliki župan zagrebački pošao je 25. travnja s velikim sudcem g. Raiznerom, da pregledaju županiju i seoske učione.

— U glavnoj dne 11. i tekućih danah mjeseca travnja obdržavana je gl. skupština županije požežke. Glede školah pretresivani bjahu predmeti ovi: zakladnice su utemeljene glede učione u Ruševu, Jakšiću, Badljevini, Mitrovici, Bačindolu, Šagovini, Podvršku, Doljani, Imsovomselu, Longjici, Pakoj, Bolomačah i Vetovu; povedene su razprave, da se podignu nove školske sgrade u gore spomenutih mjestih i jošte u Pleternici, Darovaru, Končanici, Grahovljani, Tornu, Pakracu, Cikotah, Vučjaku, Poreču i Kuli. Te zakladnice promienjene su prema današnjim okolnostim u Pleternici, Kutinji, Ilovi, Gaju, Poreću, Sesvetih, Kutjevu, Kaptolu i Kuli. Njeke školske sgrade imadu se popraviti, i gdje manjkaju školsko pokućtvo i školske potrebštine, da se nabave. Občine mihaljevačka i sloboštinska naredile su dvie zakladnice na ratarskoj učioni u Križevcu. — Mladež je u obće marljivo polazila učionu, i učitelji — izim riedkih slučajevah — uredno plaću dobivali.

— Moravsko obrtničko družtvo u zajednici s občinskim odborom kr. gl. grada Brna razpisalo je 300 st. nagrade onomu, koji bi sastavio sustavnu s mnogobrojnimi obrazci providjenu uputu u početnom risanju za sva četiri razreda gl. učione s obzirom na to, da se taj predmet po svih razredih glavne i resp. niže početne učione kroz dva sata sedmično predaje. Obrazci imadu se priklopiti u velikoj četvrtini arka, ujedno želja je družtva, da bude pridan i tekst ili naputak, kako treba s obukom risanja postupati. Dotična radnja ima se ocjene radi poslat do svrhe prosinca o. g. na predsjedničtvo moravskoga obrtnoga družtva i treba da je popraćena zapečaćenim pismom sastavitelja i njegovim geslom. Nagrada će bit dopitana mjeseca siečnja 1865 u glavnoj skupštini pomenutoga sbora.

Listovnica.

Gosp. R. u P. Vaš članak doći će jurve u „Napredak“, strpite se. — Gosp. Dr. M. u B. — Upitni gospodin nalazi se ovdje.

P. n. gg. učiteljem.

Budući mi sve dosle nuz najbolju volju i požrtvovanje od njekih stranah nestignuše potrebna za šematisam izviešća, pače mi se male priepone stavljaju, to sam prinukan sav posao sistirati na neopredieljeno doba. — Čim budu prijatnije okolnosti za tu poduzeće, javit ću putem tiska.

St. Novotný,
učitelj na kr. preparandiji zagr.

Uredničtvo „Napredka“ nalazi se u opatičkoj ulici br. 66.

Urednik: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 10. U Zagrebu, 15. svibnja 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Pučko učiteljstvo u Slovenskoj.

Nadam se, da će dobro doći sl. čitateljstvu „Napredka“, ako što pobližje saznade o svojih susjedih — učiteljih slovenskih; tà poznato je, da, ako brat bratu rane i nevolje svoje kaže, obojici laglje je pri srdcu.

Zaista morao bi čovjek proplakati, motreći stanje Slovenacah (kojih imade do $1^1/_2$ milijun.) Sve do godine 1848 krio jih je crni plašt absolutizma, te jih bez milosti gnjeo težki jaram njegov. Mladež se naobražavala — ali žalibože — nije čula sladkih majčinih glasovah u školi; turali su joj njemački ili taljanski jezik u glavu tako, da mladić, svršiv čitavu gimnaziju, nebijaše u toliko vješt svojim narodnim zvukovom, da bi mogao napisati čestit list svojim roditeljim. Zadriemahu siromašni Slovenci neznajući, da su Slovenci, a kamo li, da su i oni jedan dio velike slavjanske grane, ka kojoj jih je već Nestor pribrajao, te s kojom se čitava Austrija ponositi može. Ako čovjek nije htjeo prigrliti tudjih običajah, bijaše ludjak, neotesanac i prostak. Sreća i Bog, da je u Slovenca ipak ostala ona bogata moć duševnoga razvitka, koja je priečila, te jim neprijatelji neutisnuše na čelo pečat tudjinstva; ona se ja sačuvala u toliko, da narod slovenski uvidja svoje pleme, da ga dakle nije svladala silna moć neprijateljska. Pregrmila je godina 1848. Počelo se govoriti o ravnopravnosti; rodoljubje gibalo se je, kušajuć uviek sve to bolje probuditi zlatnu ravnopravnost iz nemila sna, dok je napokon god. 1860 stupila Austrija u red dr-

Digitized by Google

žavah, temelj na pravednosti imajućih. Politična sloboda, zajedničko pravo, koje podieli Nj. veličanstvo svim narodom, a osobito zemaljski sabori pomogli su mnogo k tomu, da se odstrane zaprieke narodnome življu.

Prije sto godinah štovali su žalibože ljudi jako malo pučke učione. Stoprv god 1774—1775 uredi jih ponješto Marija Terezia. Ovo djelo nastavi poslje njezin sin Josip. Cesari Franjo i Ferdinand takodjer su zlatnimi slovi upisani u povjestnici pučkih slovenskih učionah, budući nastojahu iz sve moći, da procvate pod njihovim vladanjem što ljepše pučka prosvjeta. I naš sretno vladajući prejasni cesar i kralj Franjo Josip I. želi, da se pučko učiteljstvo uredi. Čovjek bi dakle mislio, da su naše učione obrodile pod ovimi povoljnimi okolnostni ljepšim plodom; ali — ipak nisu učinile toliko, koliko bi se od njih po pravu zahtievati moralo. Štatistika nas uči, da izmedju 100 za učionu sposobne djece samo 64 polaze školu; dalje kaže, da je god. 1856 u dolnjoj Austriji izmedju 2092 novaka znalo pisati samo 1575, u Dalmaciji jih je pako izmedju 751 samo 33 znalo; god. 1857 bijaše pisanju vještih Dalmatinacah medju 928 samo 9! Vidimo dakle, da su u obće još učione pučke u ubitačnu dremežu!

Predaleko sam zašo! Hajdemo k početku. Mislim, da kod takovih nemilih političnih razmjerah, pod takovom silnom burom nebijaše dakako učitelj iznimkom, koji bi inače morao biti posvuda temeljni kamen narodne prosvjete i narodnoga blagostanja. Tudjinstvo svladalo mu je prijaznu ćut do naroda, tudji jezik bijaše mu mio, a svoga, da tako nije, sramio se je govoriti. Neću dalje o tom pisati, bojim se bo, da nebi zašo u razmatranja nekadašnjih jadah, te bi mnogomu čitatelju do zla Boga užgao se jad u srdcu, da bi i on uzkliknuo: prokleta bila i nam prošlost. Hoću dakle govoriti o sadašnjem stanju učiteljah slovenskih i to, budući se svaka stvar od početka početi mora, hoću i ja od početka, ali ne na ovaj način: in principio creavit Deus coelum et terram — — primum hominem — itd.; niti volim tražiti prvog učitelja slovenskog, nego počet ću kod učiteljskoga pripravništva, ergo kod onoga zavoda, u koji dodju odrasli mladići, vješti u potrebitih predznanostih, da se posvete učiteljskomu zvanju; dodju mladići u učilište, koji hoće reći: „evo nas, koji ljubimo do-

Digitized by Google

movinu, koji hoćemo žrtvovati moći svoje omladimi našoj; evo nas, naobrazite nas, da budemo, što sada još nismo.“

Slovenci imadu učiteljsko pripravničtvo u Ljubljani, u Idriji, u Celovcu, u Mariboru i u Celju, nu nigdje ne takovo, u kom bi mladiće kriepio narodan duh, iz kojega bi mogli jednoć izići kao pošteni domorodci. Vatru bi u slamu metao, tko bi se načelnikom slovenskoga učiteljstva usudio kazati, da mora učitelj biti domorodan; oni bo toga pojma drugčije, nemogu ili neće shvatiti, nego u smislu ultra-slavjanskom, panslavističkom i Bog zna sve u kakovu. To su Vam, štovani čitatelji, dakle oni ljudi, koji su renegatičku školu izvrstnim uspjehom svršili te koji malu domoljubnu slovensku iskricu za čas pretvore u strahonosnu, čitavoj Austriji pogibeljnu vatru. Za dokaz motrimo obširnije nekoje zavode.

Ljubljansko pripravničtvo imade već od njekad, a osobito u novije doba svake godine priličan, rekao bi, prevelik broj mladićah. Vidi se, da mladi sviet dobro uvidja plemenitu svrhu toga stališa, te da rado žrtvuje mladjahne sile u korist svojoj domovini. Svaki zavod imade stanovitih načelah i zakonah, po kojih jedino može primati mladež; nu takovih žalibože neima s ovoga gledišta ljubljansko pripravničtvo učiteljsko, budući uz svu današnju množinu učiteljah slovenskih, ipak prima još dandanas ljubljanski ravnatelj mladiće iz raznovrstnih nižjih školah; prima ti svakoga, o kom za stalno znade, da nije — domorodac, pa makar on samo njekoliko školah poslabim uspjehom svršio. Nije onda čudo, ako se često čuje, kako se dječinskim načinom postupa sa siromašnimi pripravnici, da jih školski nadzornik višeputah bez razloga tako izpsuje, kao što još nikada izpsovani nebijahu, dakako svakiput častnim naslovom, kao što Niemac kaže — „per du“. Nješto obična je dakle kod pripravnikah ljubljanskih, ako sad ovaj ili onaj iz zavoda izstupi veleć: „zagrozio mi se je g. nadzornik, da će me poslati medju vojnike.“ Znadu li takovi ljudi sami šta o odhranivanju mladeži? to prepuštam štovanom čitateljstvu, neka razsudjuje. Znao bi navesti i više primjerah o nedomorodnosti njekojih uglednih ljudih; nu mislim, da će biti dovoljan evo samo jedan. Već je tomu preko 20 godinah, odkada Slovenci odpratiše većom stranom iz svojih knjigah Bohorićicu, a sada joj

*

Digitized by Google

neima više traga do jedinog školskog izvješća ljubljanske uzorne normalke, kojoj je ravnatelj g. L. — Badava bilo tu sve nastojanje vrstnih Slovenacah, da se odstrani to, što svaki pametan čovjek izsmjehava; našemu g. L. dopada se najbolje Bohoričica, koju tako brižljivo čuva u svojih ladicah, pa bi mu pokojni Bohorić, kada bi još živio, sigurno podielio 100 zlatnih krstićah. Imena djece su po takovih pravilih štampana, koja nitko nerzaumije, makar on sve škole na svietu odlično svršio. Čuo sam sám na svoje uši diele, kadno je tražilo svoje ime u izvješću, i sretno ga našlo: tà ja se tako nezovem! Mjesto slovenskoga imena Jasenec napiše se Jassenz, mjesto Pogačnik štampa se Pogatschnigg itd. itd. Ljubljana je glavni varoš u Kranjskoj; Kranjska je zemlja slovenska, u kojoj prosti seljak nerazumije drugoga jezika do slovenskoga; u školah ljubljanskih vrlo je malo djakah druge narodnosti, svi su skoro Slovenci, zato neuvidjamo niti ćemo ikad uviditi moći, zašto se tako postupa u središtu čvrstih, domorodnih Slovenacah — na uzornoj normalki. Nadamo se stalno, da bijaše lani zadnjiput u izvješću takov nesmisao, te da će g. ravnatelj napomenutog zavoda takodjer jednoć uviditi, da tumara po tmini, u kojoj nevidi, kako mu se ljudi na okolo smiju.

Što se u Ljubljani na rečenom zavodu u nedomorodnom smislu nenapuni, to se izvrstno izvede u posestrimi Idriji. Biela vrana ti je u Idriji pripravnik, koji bi više školah izvršio do 4. normalke ili 1. realke slabim uspjehom. Kod pisanja imenah u godišnjom izvješću pobratilo se je idričko ravnateljstvo s ljubljanskim, te tako uzko stupilo š njim u prijateljstvo, da bi možda prije dalo razoriti i zapaliti školsku kuću na sve četiri strane, te i same sebe ugušiti, nego bi i za 99. diel jednoga vlasa popustilo od častnoga staroga kopita. Svrha, koja mora biti pripravnikom u Idriji pred očima jest, da bude jednoć dobar orguljaš i muzíkant, te da će jednoć tim okretnije i odličnije svirati znati štajerske polke i njemačke valcere poslje mise u crkvi. Braćo pripravnici! ako to znadete, uzmite batinu, neoklevajte, hodite u Idriju; tako mi poštene rieči, dobit ćete štaciju, da joj neima para. Kada bi htjeo o ostalih pripravničtvih slovenskih koju progovoriti, morao bi većinom iste rieči opetovati, zato kažem samo toliko, da nedomoljubna postupanja radi zamjerava se najviše kranjskim pri-

Digitized by Google

pravničtvom, a osobito ljubljanskomu, skopčanomu suzornom normalkom, koja stoji, kao što već rekoh, u sredini krasne zemlje blagoga naroda — kranjskoga.

Vriedno je napomenuti, da se uz sve ove navedene nepovoljne okolnosti, nalazi u Slovenskoj ipak medju učitelji vrstnih muževah, koji postupaju nedužnom, njim izručenom djecom točno po taktu domoljubja i to hvala Bogu, sve u većem broju. Brižljivo nastojanje slovenskih prvakah, da se narod dovede do pravoga stepena, prodrlo je i u pastire mladeži, te riedko gdje našao bi se jošte stari koji paragraf, po kom se neukoj djeci u pamet nameće stranjski nerazumljivi jezik, dapače i po takovih mjestih, gdje na učitelja vrebaju predstojnici kao panduri na sumnjive ljude, drže se njekoji čvrsto svoga poštenoga gesla: „narodni jezik prvi je i najpotrebitiji predmet“. Tako bi znao navesti ime njekoga vrlog učitelja, koji bijaše pozvan ka g. župniku sbog toga, što je djeci u školi kazao, da neima kranjskoga jezika, već taj jezik, kojim se u Slovenskoj govori, zove se slovenski jezik. Nu, ne samo, da ga je župnik opsovao, već u prisutnosti školskih predstojnikah onoga mjesta naročito mu se zagrozio, da djecu nepriučava na pretjerane (!!) revolucionarne (!!!) ideje. Poznadem takodjer njekog g. župnika, kojemu je učitelj jedino toga radi trn u oku, što siromak piše zapisnike na svršetku godine slovenskim jezikom. Nu, kao posvuda tako valja i u tom obziru ona istinita latinska poslovica: „nulla regula sine exceptione;“ imade bo u slovenskih mjestih i domoljubnih župnikah i drugih štovateljah narodnih podhvatah, kojih brižljivo nastojanje za napredak mladeži u svakom je obziru hvale i slave vriedno. Tako n. p. probudio je mnogo slovenskih učiteljah iz duboka sna g. Andrija Praprotnik svojim školskim časopisom „Učiteljskim Tovaršem,“ koji evo već IV. godinu izilazi u Ljubljani pod uredničtvom napomenutoga na školskom polju vele zaslužnoga učitelja. Nuz to mu je hvale vriedan i onaj podhvat, što izdaje „Darek pridni mladosti“, u kom nalaze se samo mladoj krvi primjerene pripoviesti, pjesmice i t. d., s ukusnimi slikami. — Vrh toga imadu kranjski učitelji družtvo za podporu učiteljskih udovah i sirotčadi, koje imade već preko 10.000 st. sakupljenih, što drugim kao primjer služit more.

Digitized by Google

Obaziruć se dakle na sve, što sam napisao o stanju učiteljah slovenskih, rekao bih, da je

p r v a potreba, neka se plaća učiteljska p o b o l j š a, te će se onda više oštroumnih i valjanih ljudih posvetiti tomu stališu. Nekoč (tù i tamo još i dandanas) življahu učitelji tako slabo, da su se morali baviti najnižjimi stranjskimi poslovi, budući jim drugčije nebijaše živjeti moguće.

D r u g a krvava potreba jest, da bi se ravnateljstva učiteljskih pripravničtvah strogo držala paragrafa, koji kaže, da se samo oni mladići mogu primiti u pripravničtvo, koji su ili nižju gimnaziju ili realku s d o b r i m uspjehom svršili. Tim bi učiteljski stališ popeo se do stepena potrebita štovanja.

T r e ć a potreba je duh d o m o r o d n o s t i, koji bi na svaki način morao već po naravnom pravu odisati u pučkih učionah slovenskih.

Kada bi nam se ove potrebe jednom namirile. — onda bi istom mogli kazati: „učiteljski stališ jeste liep i svet stališ".

Lujo T.... ć.

Didaktični ulomci

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od **Mijata Stojanovića.**

(Dalje.)

Pazeći pozorno na ono, što djeca čine i rade — a na to mora učitelj paziti, — primjetit će, da djeca rado nasljeduju, rado se povode za drugim, i rado posluju, rade, djeluju, zanimaju se bilo čim. Životinja je tupa, troma, te leži ili sjedi ili stoji nemisleći ništa; ali čovjek misli i radi, okretan je, živ, promećuran, srdce mu je ganutljivo, nije panj. Ako to nije, nego je trom, tup, mrtav, pospan; valja ga probuditi, oživiti, izoštriti, ganuti. Djeca rade i posluju rado, ako ništa, sgrću prah po drumu, prave topove iz blata, pljuskaju i gackaju po vodi, režu, sieku, pletu, jaše na štapu (palici) itd. I što god rade djeca, pri svačemu nješto misle; misle nješto učiniti, ako nije ni iz daleka onako, kao što je ona stvar, o kojoj misle. Dočim ruka nješto pravi, nabajava i stvara

Digitized by Google

i duh njeku namišljenu stvar. Sjedećemu djetetu u školskoj klupi valja dati što prije pisaljku u ruke, da se zanima. I kamenita tablica nije skupa — 10 novčićah, to može smoći svaki roditelj. Pak neka diete po volji pravi svakojake kvake po toj tablici, barem neće čamiti od duga vremena i naučit će se držati pisaljku i olovku. Učitelj ima to ravnati, njegovo je napućivati, kako treba diete da pravi pruge i kuke. Ta radinost nezadovoljava samo dječjemu prignuću, nego je draga i mila djeci, dražja i milija, nego da ciele tjedne i mjesece djeca izgovaraju štampana pismena od *a* do *ž*. Ako diete samo napravi pisme, znak kojega glasa, utuvi bolje i glas i upamti sliku pismena laglje. *Čim se prije u obće počmu učiti djeca pisati, tim prije nauče se i pravopis.* O tom se nesumnja. Oni učitelji, koji počmu s pisanjem, i pišuć predaju djeci pismena, slovkanje i čitanje cielih riečih, bit će napredniji koncem godine od onih, koji uče najprije štampana pismena, pak onda šlabikuju, slovkaju i jedva njekada uče čitati kukavno.

Štampana i pisana pismena učiti skupa odmah s početka, malo je težje i zakučatije. Zato je najbolje, ako je ikako moguće, izprva njeko vrieme ostati pri pismu, i poslje upoznati djecu sa štampanim. Tko uči obodvoje skupa, naidje na zapreke; nego s pisma prelazi se k štampi, kao što i jest pismo starije od štampe, A kad bi pravo rekavši i škodilo, kad bi djeca prvo vrieme naučila se poznavati samo pismena, koja sama napišu? Veći broj učenikah može se tako bolje zanimati poslom, ako nemoraju djeca raditi samo očima, nego i rukama (inače nemirnima.) Učiti samo čitati, što je štampano, to je toliko, koliko samo mekanički pamtiti slike pismenah, dakle samo jednostrano zanimanje. Zato je pišući učiti čitati prirodnije i tvornije. Postupa se pri tom prosto.

1. Stepen. Točke i njihov razni položaj jedne naprama drugoj .. | : | .· | ::: | .·. | ·.· | ⁝ ⁝ ⁝ ⁝ ⁝ | ·:: | ·:·· | ·∴· | .

Pruge i znanci — |) ι ʃ ı ɪ ɹ, dakle razito, horizontalno, okomice, koso. S ovimi imeni valja upoznati djecu. Djeca to i rado i brzo nauče.

2. Glasove pisati pismenî i imenovati prelazeći od lagljega k težem. Ali glas uviditi mogu djeca samo u rieči, a ovu opet samo u stavku. U stavku: „Dao si mi knjigu“ razlikuju se četiri rieči. U „si“ i „mi“ i „knjigu“ nalazi se glas *i*. Taj glas

Digitized by Google

piše se ovim pismenom (učitelj ga napiše na tabli). Razlučuje se tanka pruga, tanki potez od temeljnoga, debljega *i*. Tako se razklapaju rieči u svoje glasove, učitelj piše glas na tablu, imenuje ga, učenici opetuju ime i uče se mahom izgovarati ga i pisati. Najbližji su do *i u n m*. Kad diete pozna i ove glasove, onda ih već može i skapčati *ini, inim, minu, nu*. Tad sliede *o, a, e*. pak *d, g, c, č, ć, j, r, t, l, v, b, h, k, p, s, š, z, ž*. Tako nauče se djeca poznavati sve suglasnike skapčajući ih s poznatimi samoglasnici. Kloniti se valja svakoga skapčanja glasovah bez smisla, n. p. *bi, ki, po, vo, tu, ag,* itd. nije ništa, ali: *ja - bu - ka, ku - ća, pe - ro, ko - la, vo - da* itd. imaju smisao, znače nješto. Raduju se djeca, kad već poznadu toliko glasovah, da mogu sastaviti iz njih koju poznatu rieč. Dakle valja govoreći prelaziti od stavka k pojedinim riečim; ove valja razčlanjivati i razklapati, razmetati u slovke i glasove; ali pišući počamši od pojedinih prugah do cieloga pismena.

3. Kad znadu djeca pisati sva pismena i mnoge rieči, domalo će naučiti se poznavati i štampana pismena. Sad tek dade se djeci u ruke početnica čitanka. Sve glasove, slovke i rieči, koje tada uče čitati, moraju zadaću po zadaću prepisivati, i tako na tihom zabavljati se koristnim poslom, pak onda čitati, što su prepisala. Izkustvo uči, da se točnim prepisivanjem olakšava znatno pravo pisanje. Učitelj će ob pol muke tako postići, da mu učenici pišu pravo, i brez sumnje može se reći, da, gdje se uče djeca pišući čitati, brez da mora učitelj osebno vježbati učenike u pravopisu. Dakle valja s učenici pisati pak čitati, te čitati i pisati skupa a ne samo čitati a nepisati.

Ali u naših pučkih učionicah imamo dvoja pismena: latinska i ćirilska, dakle imamo Latinicu i Ćirilicu; i od svake te vrsti pismena pisana i štampana. Latinska su pismena postala obćom svojinom skoro svih naobraženih narodah po cielom svietu, kamogod je doprla evropejska; naobraženost i ista ćirilska pismena sad su već približila se glede oblika latinskim, kao što vidimo na tako zvanih gradjanskih pismenih Ćirilice. Za nas Slavjane ostaje ipak Ćirilica vele važna, jerbo je naša te priličnija i shodnija za glasove našega jezika. Latinica neima pismenah za sve glasove našega jezika, zato i krpamo pišući Latinicom — ć - ћ, č - ч; dj - ђ; ě, ie,

Digitized by Google

je - ѣ; lj - љ; ž - ж; dž - џ itd. Velika strana slavjanskih naših narodah — pravo reći granah jednog naroda — Hrvati, Slavonci, Slovenci, Česi, Slovaci, Moravci i Poljaci pišu Latinicom; ali još veća strana: Srbljи, Bugari i Rusi služe se Ćirilicom.

Dalje će sliedit.

Izvor njekih tjelesnih i duševnih bolestih gojenčadi.

Kad tielo boluje, tad boluje i duh čovječji; a tako je opet i obratno. To je nepobitna istina. Ali je žalibože i to nepobitna istina, da nam gojenčad u njekih pučkih školah tjelesno bolovati mora dotlje, dok nam nebudu ove bolje uredjene, nego što su sada.

Ja sam nakan ovdje koju prosborit o zločestu unutarnjem uredjenju u njekih školah, koje tjelesnom i duševnom zdravlju i razvitku nemilice prieči i koje je izvor mnogih tjelesnih a dosljedno i duševnih bolestih. Pogledajmo indi u jednu takovu, zlo uredjenu učionu. Došav do vratah, prestrašit ćemo se kako su široka — po prilici 2‘ 7½“. — (!) — (Neznam kako bi krozanj koja gradska dama širokom krinolinom prolazila.) Kakova je šk. soba? Višina joj je 1⁰ 1‘ 6“; — prozori su 2‘ 4“ visoki, a 2‘ 2“ široki; u njoj imade 50 djece. Klupe su pako jednake tako za djecu od 7, kao i za onu od 12—13 god. Kako se tu sjedi? Kakav je tu zrak? Zimi i ljeti je vazda pokvaren, dà okužen. Ljeti se nemogu prozori otvoriti „jer bi propuh nastao i jerbo bi vrućina u sobu dospjela“ a zimi „jer bi studen unutar navalila.“ U njekih školah nemogu se opet prozori otvoriti stoga, jer bi u ovu ugodna duha od susjedova gnojišta ili zahoda doprla. Pa tako se uboga djeca pare i znoje u školi, kò ribe u vrućoj kaljuži, svježa zraka želeć. Djeca dišu, ali što udišu? Ono, što i izdišu pomiešano jošte njekimi otrovnimi tvarmi. Pluća dobe ugljevnu kiselinu skupa sa školskim prahom. Što sliedi sada, van goruća žedja. Pijte djeco! ako je vode, bila ona prestudena ili prevruća; a ako neima vode a vi trpite žedju. — Nemora li diete oboljeti? Gdje mu je tad ono prijašnje rumenilo na licu, veselost srcda, gdje pozornost, gdje volja

Digitized by Google

k radu? Sve to ostade u okuženom šk. zraku? Pomisli si mili čitetelju! kakav zrak u takvoj školi vlada osobito zimi. Djeca od šk. mjesta udaljena, donesu sa sobom jelo; nu što donesu? Donesu: luka crvenca i češnja, kuhanih jajah, jabukah, kobasicah, mesa, pasulja itd. Kakov može tu zrak biti? — Prigovorit će mi mozbit tko, da se može škola nakaditi i izvjetriti; nu nedade se svaki čas tu vjetriti, gdje dolaze djeca 1 i $1^1/_2$ sát daljine u ljutoj zimi u školu, — tu valja da je šk. soba topla. Pa ako se i izvjetri, to je za čas isti zrak, kò i prije; jerbo djeca i jestvine i mokre od kiše i sniega haljine i šeširi (vani neima gdje visiti, jer neima hodnika; dakle ni prostora za klinčenicu) van se baciti nedadu. — Tako je. Vjerujte mi, jer govorim, žalibože, iz izkustva. Lasno je pisati i propisivati, tako pa ovako radite; ali neka u ovaku školu dodje prvi pedagog naše dobe, ipak žudjene svrhe postići neće. — Idemo dalje. Kako sjedi 7 god. diete u istoj klupi, u kojoj i 12 godišnje? Nemora li koljena k tielu pridignuti te onda sgureno sjediti? Ako mu se ovo činiti zaprieči, tad će mu noge visiti, što opet zdravo nije. Kad diete onako sgureno sjedi, pomislimo si, u kakovu je tada položaju želudac, i da li diete uz ovakovo sjedenje zdravo ostati može? Posljedica je naravski ta, da krv uredno neteče, — želudac jela valjano neprekuha, a niti dihala nemogu u urednom radu ostati.

Okužen zrak, sgureno sjedenje: o! kolikim bolestim je to izvor!

Netvrdim, a niti nemogu, da je ovo žalostna slika svih naših školah, jer bi u tom slučaju naš narod za njekoliko desetak godinah u hladnom grobu počivao; jedino bi oni živjeli, koji u mladosti školu bježe; ali gdje što od svega, naći će se, žalibože! u mnogih naših školah.

Gjuro Kožman,
učitelj.

Postupanje sa 23. štivom II. slovničke čitanke

Miroljubje.

Čim učitelj štivo pročita i sadržaj dobro razloži najprije u stvarnom smislu, pozove kojega učenika da čita polagano i razgovjetno dva ili tri stavka a pitati može po prilici ovako: Kakovi

Digitized by Google

su to stavci, što si jih sada pročitao Petre? — Kakovih sve imademo stavakah? Nuder mi ti Gjuro razloži kako razumiješ, što je ovaj čitao! Vidite moja djeco! kakove su to liepe izreke; što se u njih kaže? — Jeste li si vi braća medju sobom? Kako to — buduć si ti iz jednog, ovaj iz drugog, a onaj iz trećeg sela, to se nebi vi valjda nit poznali, da se niste u učioni sastali? — Dobro moja djeco! buduć da svikoliki ljudi na svietu imademo jednog otca na nebesih, to smo njegova djeca, a braća medju sobom. A što izkazuje Bog siromašnim i bogatim, dobrim i zlim, krštenim i nekrštenim? — Ovdje vidite, moja djeco, kako je naš otac nebeski milostivan; on niti zlim ljudem neuzkraćuje na ovome svietu svoje blagodati, pače čeka uztrpljivo na njihovo poboljšanje, pa što još? — Dade nam jedinorodjenoga svog sina za brata, ah! kamo sreće, da možemo i vriedni biti, njegovom se braćom u istinu zvati. Što sam sada govorio Antune? — Koga nam je dao Bog za brata? Odavlje se možemo naučiti i to: da naš otac nebeski neizmierno mrzi na onoga. koji poremeti medjusobnu bratinsku ljubav. To se tada prouzroči, kada tko prenaša rieči jednoga drugomu, tim se načinom može zametnuti najveća svadja i nemir medju braćom. Što sam govorio Maro! na koga Bog neizmierno mrzi? — Kako se može zametnuti najveća svadja i nemir medju braćom? Poslovica kaže: dobro je svašta znati, ali nije dobro, sve govoriti. Zato treba, da budemo vazda pazljivi, te našim govorom neširimo otrov nemira i svadje medju ljubeću se braću, pače moramo nastojati, da sa svimi ljudmi u miru i ljubavi živjemo.

A smijemo li se i s opakimi ljudmi družiti Šimune? Ja pako velim da slobodno, ako nas na to sili kakva zvanična dužnost, ili se možemo uhvati da ćemo dovesti zabludjenike na pravu stazu, tad jih se nemoramo kloniti. Samo nam valja biti od srdca poniznim te vruću molitvu s trudom spojiti; jer obraćenje zabludjenika nije čovječje djelo, nego je čudo božje, veće nego li uzkrišenje mrtvaca. Bez poniznosti i molitve mogao bi čovjek još sam zaći u stranputice, s kojih je htio drugoga krenuti. Što sam govorio Mirko? — Kada se nemijemo kloniti opakih ljudih? — Kakova srdca nam valja biti u tom slučaju? — Čim mora biti spojen naš trud? — Zašto? —

Digitized by Google

Čitaj dalje Dragutine! Što si čitao sada? — Dobro moje diete! i naš ljubezni Spasitelj kaže kod s. Luke u p 6 r. 36—42. nesudite pa i vas neće suditi: neosudjujte pa i vas neće osuditi. Nadalje pita: zašto vidiš trun u oku brata svoga, a brvna u svom oku nevidiš? — Ili, kako si možeš reći bratu: brate! stani, da ti izvadim trun iz oka, kad sam nevidiš brvna u svom oku. Opet kaže: licumjerče! izvadi najprije brvno iz svoga oka, pa tada gledaj, kako da izvadiš trun iz bratova oka. — Kod ovih izrekah me nećete valjda svi dovoljno shvatiti, nu, ja ću vam to kazati samo me pozorno slušajte! Nijedan čovjek nije bez kakve takve pogreške, jedan ima više, drugi manje, a što su ljudske pogreške? — nisu ništa drugo nego griesi. Sretan onaj čovjek, koji jih najmanje imade. Velike su pogreške veliki griesi i prispodabljaju se brvnu, a male su pogreške mali griesi, i naliče trunu t. j. malom smetu u oku. Što znači brvno, a što trun? — Dobro moj Luka! mi nesmijemo nikomu predbacivati pogreške, dočim neznamo, nismo li mi krivci još većih, niti znamo: nebi li bio medju timi nesretnimi ljudmi novi Pavao i Augustin, koji će se obratiti i slaviti ime Gospodinovo. — Kako je bio zabludio sv. Pavao apostol, i sv. Augustin, i kako su se oba obratila opet na pravu stazu, čuli ste već višeputah pripoviedati gospodina župnika, nuder mi ti Ivo kušaj pripoviedati, kako se je dogodilo obraćenje sv. Pavla. Ti Doro kaži, kako se je obratio sv. Augustin! Tako se i dandanas medju bludećom našom braćom mogu naći, koji se žele poboljšati, zato nesmijemo suditi nikoga, nego sud ostavimo Bogu, koji sve vidi i zna, i naše najtajnije misli, i molimo za takove nesretnike, da poput sv. Pavla priznadu svoje zloće, te se obrate k Bogu od kojega su bili po griehu odstupili. Čitaj Marko opet s početka! gdje su tu samostavnici? — Kako ti znadeš, da su ove rieči samostavnici, koje si mi kazao? — Dobro moje diete! Samostavnici su: mužkoga, ženskoga i srednjega spola. Mužkim samostavnikom se može dodati riečca ov, ovaj ili ovi, ženskim ova ili ove, a srednjega spola ovo ili ova, n. p. ov hrast, ovi hrasti, ova riba, ove ribe, ovo selo, ova sela. Koliko spolovah za samostavnike imamo Gjuro? — Koje se riečce mogu dodati samostavnikom mužkoga spola? — Koje samostavnikom ženskoga spola? — A koje samostavnikom srednjega spola? — Premda ste

Digitized by Google

se već i to u II. r. učili, koliko padežah imademo, i na koje pitanje koji padež odgovara za životne, i na koje za neživotne stvari ipak, da si još bolje zapamtite, hoćemo opetovati. Pokušaj ti Dragutine! ti Franjo! itd. U kojem padežu stoji ljudem? — Kojega je broja? — Kušaj to sklanjati u jednobroju! Ti Kato u višebroju! Po kojoj sklonbi ste to sklanjali? — Zašto? — Potražite mi jedan samostavnik srednjega spola! Kako znadeš da je nebo srednjega spola? — U kojem padežu stoji nebu? — Na koju sklonbu spada ovaj samostavnik? Kušaj sklanjati Andro! Potražite mi jedan samostavnik ženskoga spola! U kojem padežu stoji ljubavi? — Kako se mora reći u prvom padežu Stjepane? — Kušaj sklanjati! Na koju sklonbu spada ovaj samostavnik? — Kako se znade na koju sklonbu spada koji samostavnik? — Medju samostavnici imademo i vlastita imena, t. j. takova imena, koja se daju pojedinim osobam i stvarim, i pišu se vazda velikim početnim slovom. N. p. Stjepan je učenik. Dora je učenica. Ivanščica je velika gora. Zagreb je glavni grad naše domovine. Drava je velika rieka. Gdje su tu osobna, a gdje stvarna vlastita imena, Tomo! Petre itd. Potražite mi vlastita imena u ovom štivu! Zašto ondje stoji veliki „a“ itd. Dobro moja djeco! Za popodne imati ćete pismeno sklanjati one samostavnike, koje smo sad ustmeno sklanjali u jedno — i višebroju, ali tako: da mi iz svakog načinite prost stavak, kako ću ja na školskoj tabli od svakoga za prvi padež obrazac pokazati.

Vjekoslav Teppeš,
učitelj.

Dopisi.

— *Iz Marija Gorice*! Dne 11. travnja, o.g. bijaše obdržavan prvopoljetni izpit mladeži polazeće učionu ovdašnju. Tu je predsiedao ravnatelj ovomjestne učione; jer radi važnih duhovnih poslovah nemogaše doći vel. gosp. nadziratelj S. M. — Djeca odgovarahu iz propisanih i predavanih predmetah podosta dobro. Bijaše tu vidjeti svakojakoga orudja poljskoga i ostaloga iz drva, što su ga priredili učenici. Preč. gosp. kanonik Tomo Gajdek, koji je tečajem osam godinah otčinskom ljubavju kao ravnatelj i nadziratelj revno djelovao na polju učione ove, poslao nam je deset knjižicah „Krištofa Schmidta“, koje kod izpita boljoj djeci razdielismo. Na tom se daru najsrdačnie zahvaljujemo. Istom prigodom posjetili su ro-

Digitized by Google

ditelji učionu, da vide kakav napredak im dječica učiniše kroz pet mesecih, a prisutan bjaše i g. B. Bertak bilježnik, pokloniv učioni krasno naslikan „Otče naš!“ od D. S., na čem mu se liepo zahvaljujemo, a vel. gosp. žup. i ravnatelj, Ferdo Mikelini revnim nastojanjem za stvar školsku reče na koncu govor, kojim pobudjivaše djecu na napredak a roditelje, da marljivo djecu si u školu šalju, pa nije ni propustio kod izpita srebrnim novcem njeke nadariti.

Bože daj da više takovih prijateljah i dobročiniteljah naše pučke učione dobe, jer će tada i djeca veće veselje k učioni dobiti, i učione će u boljem redu stajati, a našim dobročiniteljem dao Bog zdravlje i svako dobro obilne milosti. — S. J.

— *Iz Odre.* — Pučke učione polažu temelj bolje budućnosti. Pučke učione pretvorit će milom našem narodu sviet u raj. Dovest će ga do samosviesti i ponosa narodnjeg. Gdje imade daklę mnogo dobrih učionah, tu je narod sretan, jer je naobražen i bogat. Zato se u svakoj dobro uredjenoj državi mnogo čini za razvitak pučkih učionah. I kod nas neima čovjeka, koji bi dvoumio, da učione nedonose uavedenih koristih narodu; toga radi se sada i kod nas više no ikada čini za razvitak učionah (?), dà, nastalo je upravo vrieme, gdje se učione kao najveće blago narodno njeguju poput miomirisnih ružah. — I najveći dostojanstvenici, dodju li u kojegodj mjesto prvom dužnosću smatraju, posjetiti dotičnu učionu, da se osvjedoče, kako mladež, ta podloga bolje budućnosti, napreduje. Mi već više putah čitasmo o posjetih raznih dostojanstvenikah, kako darivahu učeću mladež darežljivom desnicom. — Dne 25, 26, 27 i 28 pregledavao je presv. gos. vel. župan Zagr. Ivan pl. Kukuljević Sakcinski učione kotara osriednjeg sa sudcem istog kotara pogl. g. Lj. Rajznerom. Prva tri dana pregledavao je učione kraj Zagreba, a 28. posjeti i nas prieko Save. Kao što u Odri, tako i drugdje pozdravljaše visokog gosta obćinsko poglavarstvo, školska mladež i ostalo ljudstvo gromovitim „živio“; pucnjava mužurah navješćivaše njegov dolazak i odlazak. Tako i valja, jer se tim načinom uči narod poznavati i stavljati važnost u ono, naime učione, zašto dosad mario nije. U svakoj učioni pozdravi ga kratkim govorom ili koji izmedju učenikah ili ravnatelj sám. U svakoj učioni probavi visoki gost najmanje jednu uru, slušajući domorodnu mladež, kako odgovara milim materinskim jezikom, nakon toga nadari svagdje njekolicinu izmedju najmarljivijih učenikah knjižicami, a u učionah, gdje ga pozdravi djak, nadari istog srebrnim stotinjakom. Prije odlazka progovori sakupljenom ondje poglavarstvu i ljudstvu poznatom svojom rječitošću govor, predočiv im ogromnu korist, koji narodu iz učionah proiztiče; reče: da im učiona prvom brigom bude, tim više, jer upravo naša domorodna mladež mnogo duha imade, napose pako u kotaru osriednjem, o

Digitized by Google

čem nikada dvojio nije. Umoli ravnatelje i učitelje da nadalje marljivo rade na polju pučke prosvjete. Iz Odre krene visoki gost u Brezovicu, a odavle u Stupnik, gdje svoje putovanje svrši. Na našu radost i utjehu izjavi: da je s učionami kotara osriednjeg u obće posve zadovoljan. — Da mu se pako posjet ovjekovječi, darovà svakoj učioni za knjižnicu više knjigah.

U kotaru osriednjem ima 12 učionah; razdielio je dakle visoki gost do 108 knjigah, što je doista liep i znamenit dar. Nemože nam se dakle na ino, nego da mu se u ime darovanih učionah srdačno zahvalimo, i gromovito zaorimo: Živio muž na polju književnosti naše vrlo zaslužan! — Slava mu!!! — M. K.

Viestnik.

— G. Franjo Sehr imenovan je od c. k. vojnoga ministarstva učiteljem s manjom plaćom na gornjoj realci u Rakovcu kraj Karlovca.

— Kako iz privatnih pisamah na uredničtvo slanih doznajemo, pohodio je presv. g. Ljud. Vukotinović vel. župan križevački učione u Podravini, te gg. častnike svagdje obodravao, da promicanju školstva pučkoga na ruku idu i iz svih silah uznastoje, da pučka prosvjeta željen napredak poluči.

— Tečajem ove godine izpražnjen je jedan stipendij godišnjih 73 st. 50 nov. utemeljen za učiteljske pripravnike na učiteljištu zagrebačkom. Molbenice s dotičnimi svjedočbami imadu se podnieti vis. kr. hrv. slav. dalm. namj. vieću do 15. lipnja t. g. —

— Treći svežčić Klaićevega djela „Učitelj u školi“ dotiskan je; ima 9 arakah i stoji kao i prva dva svežčića samo 80 novč., te će se moći dobiti u knjigarni Lavoslava Hartmanna u Zagrebu.

— U tiskarni Drag. Albrechta mogu se dobiti za izložbu priredjene pisanke i zadaćnice. Ciena je 11 novč.

— Preuzvišeni gosp. biškup bistrički Stjepan Moyses osnovao je stipendiju za jedanaest pripravnikah na banjsko-bistričkoj preparandiji, i to za dvojicu po 50 st. za jednoga po 20 st. a za ostale po 10 st. na godinu, osim toga troši Nj. preuzvišenost mnogo na isto učiteljište, premda mu biskupski dohodci nisu preobilati, a i ta preparandija nije biskupska, već kralj. zavod. (K. L.)

— Doljno-austrijski sabor zaključio je, da se u proračun uvrsti 4000 st. a. v. s kojimi bi se podpomagali oni učitelji pučkih učionah, koji su slabo plaćeni. U istom je predložena, da se za utemeljenje mirovine za učiteljske udove i sirotčad pristojba od 1 st. uvede, koje će plaćati imati novo oženjeni stupajući u brak. Nadalje je zaključeno, da se 600 st. u proračun stavi, od kojih bi se 24 stipendije po 25 st. za učiteljske pripravnike utemeljile.

— Koruški sabor pretresavao je ovih danah, da se 400 st. za god. 1865 u proračun uzme na korist učiteljskoga sjemeništa. Ovaj je sabor zaključio takodjer, da se državno ministarstvo uprosi, neka bi se na istom sjemeništu još jedno učiteljsko mjesto ustrojilo.

— Vis. državno ministarstvo ustanovilo je u Bukovini dvi štipendije po 200 st. za one kandidate, koji se nakon dovršenoga dvogodišnjega preparandijalnoga tečaja žele na kojoj glavnoj učioni za učitelje glavnih učionah praktično naobraziti. Štipendije se diele na 2 godine.

— Na šlezkom zemaljskom saboru zaključeno je, da se na preparandijah u

Digitized by Google

Tropavi i Tešenu uvede nauk o gospodarstvu, te 50 dukatah opredieli onomu, tko napiše ekonomičku čitanku za početne učione.

— Gradsko zastupstvo u Baselu povisilo je svojim učiteljem plaće. Tko kao podučitelj 26 satih na tjedan obuku rukovodi, dobiva 2163 franka, a nadučitelj 2433 franka. —

— U vel. vojvodstvu Hessen sklopilo se družtvo pčelarah, koje izdaje sada pčelarski list, što ga svaki član (ima jih do 800) badava dobiva. U to ime prilaže svaki član na godinu po 30 novč. Budući je njegovanje pčelah liep izvor prihoda, to su gotovo svi svećenici i učitelji članovi toga družtva.

Promjene.

Gdčna. Julijana Gojšić imenovana učiteljicom u dolnjem Miholjcu.

— Podučitelji slunjski Lodoly i Paulić postali učiteljima, prvi u Grubišnom polju, drugi u Lovincu. —

Natječaji.

U Ivanovcih (županije virovit) m. učit. s god. plaćom 300 st. bezpl. stanom i 6 hv. drva. Valja se prijavit do 15. lipnja t. g. na preč. g. Jak. Hegedušević škr. kot. nadz. i žup. gor. grada Osieka. — U Vukovaru na gl. župnom učilištu m. učit. s god. pl. 367 st. 50 nov. s petgodišnjom doplatom od 52 st. 50 nov., i 105 st. stanarine. Prijava traje do 15. lipnja t. g. na veleč. g. Ant. Matića škr. kot. nadz. i žup. u Tovarniku. — U Velikoj Kopanici (c. k. brodske reg.) m. učit. izpražnjeno. Natječajni rok traje do konca svibnja t. g. a molbenice treba poslati na c. k. krajiško škol. povjerenstvo u Belovaru.

Listovnica.

Gosp. J. V. u K. — Predplatu smo primili. — Gosp. R. V. u L. Pošaljite nam riešenje Vaših zadatakah.

Javna zahvala.

U držanoj dne 14. p. m. skupštini učiteljskoj uživotvorena je školska knjižnica u Rumi. Preč. g. Martin Vicze zač. kan. i škol. ravnatelj dade u to ime 10 st. a. vr. u gotovu, jednu zemaljsku kruglju u vriednosti od 30 st., njem.-hrv. riečnik od Mažuranića i ormar za shranbu knjigah. Na tom veledušnom znamenitom daru izriče ovdje javno svoju srdačnu zahvalnost

Učiteljski sbor u Rumi.

Javna zahvala.

Prigodom polugodišnjega izpita, držana na učioni V. Erpenjskoj, obdari preč. gosp. Tomo Gajdek, kan. zagr. devet bolje napredujućih učenikah i učenicah izpitnimi darovi, koje no jim izruči veleč. gosp. Ferdo Krajačić podj. te kot. škol. nadzornih. Dočim se preč. gospodinu u to ime usrdno zahvaljuje, dao Gospod, da mu ručica cvietom cvala, a dušica raj dopala!

Ravnatelj i učitelj učione u V. Erpenji.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 11. U Zagrebu, 1. lipnja 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Prišteda vremena s pedagogičkoga gledišta.

Surovu čovjeku nije od potrebe, da što radi, samo ako ga njegov jedini despot — želudac — neuznemirava. Takav čovjek, kada mu je potreba namirena, ili spava ili skače, ili sjedi, ili reže što od drva, kao što to rade Čukči. Divji čovjek dakle neima drugoga posla, već da gleda, kako će si na najshodniji način vrieme prikratiti. Usuprot naobražen čovjek, svjestan svomu zvanju i svojoj svrhi, nebrine se, kako će si vrieme prikratiti, već kako će čim više prištediti. Naobražen čovjek nestoji više pod samo upravom želudca, nego pod triumviratom glave, srdca i želudca. Tu imade toliko zapoviedih i dužnostih, da se niti pomisliti nesmije, ni nemože, kako da se vrieme prikrati, već kako bi se ga čim više prištediti moglo.

Čim je čovjek više potrebah osjetio, tim su se morale umjetnosti i znanosti sve to većma razširiti. Što je njekad učenost i znanost bila: čitanje, pisanje i pjevanje, to se dan danas malenkošću i igrarijom smatra. Mnogi seljak naše dobe znajuć čitati i pisati, mogao bi njekad najvećega dostojanstvenika predstavljati. Obrtnost, umjetnost i znanost devetnaestoga vieka na tom su stepenu, da se nemogu ni izdaleka s prijašnjim uzporediti. Naukovno vrieme trgovca sad je više znanstvena priprava. Što su lučba, zemljopis, pedagogija i t. d. naprema njekadanjoj dobi? Svaki stalež, svako zvanje, zahtieva danas više nego prije.

Digitized by Google

Vrieme je kratko, vazda jednako, pa ga ni nedodje mnogo na svakoga nas, petdeset ako mnogo — osamdeset godinah, pa hajde. — Mnogo jih se tuži radi nedostatka vremena (izuzamši one, kojim je odviše dugo —) pa imadu i pravo, jerbo onomu, koji vrieme znade valjano upotriebiti, uviek je kratko. Evo nam dakle pitanja, kako bi se čim više vremena prištediti dalo? Imademo mnogo pravilah i načelah, koja su svakomu odgojitelju poznata, kako se naime vrieme može svrsi shodno razdieliti i upotriebiti. Nu ob ovom vremenu i razredjenju negovorim, već o drugom, kako se dade radinošću i prilježnošću vrieme prištediti.

Poznato je dovoljno, kada više osobah jedan isti posao rade, da ga nesvrši svaka u isto doba; jedna treba više, druga manje vremena; što jedan svrši u jedan sat, k tomu treba drugi dva sata, pa još primjetiti valja, da onaj, koji manje vremena treba, možda bolje posao ovrši od sporijega. Ova razlika mora se pripisati koli tjelesnoj, toli duševnoj snagi, kao takodjer, kako je tko vješt kojemu poslu. Mnogo zavisi istina i od navade.

Uspješna hitra radinost t. j. ona, po mnogom vježbanju stečena hitrina, kakav posao razmierno u stanovito vrieme svršiti, od velike je važnosti. Naš život (vrieme, koje na ovoj zemlji boravimo) jest glavnica, koju svaki, na koliko samo može, u aktivnu svotu preobratiti imade, dočim njeki dio glavnice, što ga na spavanje potrošimo, smatramo kao mrtvo sahranjenu glavnicu, koja samo negativnu korist donosi. Svota kamatah od moralno uložene glavnice, ona, kad se račun svrši, sačinjava svotu života. — Čim su veće kamate, što smo jih iz glavnice izvadili, tim smo dulje živjeli. — Živjeti znači radin biti, nu ne samo ekstensivna, već i intensivna većina radinosti odlučuje o duljini ili kratkosti života. O čovjeku, koji je hitar u poslu, koji za jedan sat svrši nješto, k čemu drugi dva sata treba, može se kazati, da vuče deset postotakah, dočim drugi samo pet dobiva; on živi 160 godinah, dočim drugi 80 broji.

Korist od mlada uvježbane radinosti, veoma je važna i znamenita. Lahka posla čovjek ne samo da može svoje dužnosti točno izvršivati, zadatu rieč držati, duševno i tjelesno odpočinuti, već mu i preostane vremena, da se dalje naobraziti uzmogne.

Razborni odgojitelj uvažit će ovaj velevažni predmet pogle-

Digitized by Google

dom na sustav gojitbe.— Nu sad nam pitanje preostaje, kada i kojim načinom imadu vježbe početi? Neima tu strogoga sustava, kojega bi se držati morali, usred šale i igre mogu se vježbanja preduzeti, i to čim ranije. Što prieči majku ili otca, da svoje dvogodišnje diete ovim vježbam nepodvrgne, tim većma ako opazi, da je već od naravi tromo i sporo? Prvi početak biva u igri. Nježan roditelj i onako se rado igra s čedom svojim, evo mu prilike k vježbanju. Neka mu igračke razbaca, pa onda pokaže, kako da jih čim prije u red spravi; neka potakne u njem ostan nasljedovanja, neka ga priučava na to, kako će se hitro obući, ili ono ili ovo donieti i t. d. Nu diete neostane uviek u kući roditeljskoj, već mora u školu: zar da se prekinu onda vježbe? Doista ne, tu treba učitelju ove vježbe nastaviti. Učitelj upotriebi natjecanje; kažuć n. p., koji se do to ili to doba stanovit zadatak nauči, dobit će bolji red i t. d.

Nenalazim potrebnim, da ovdje što obširnije postupanje navedem, jer svaki shvativ važnost ovoga predmeta, znat će oko toga nastojati i prema okolnostim ga udesiti. — Učitelj obaziruć se na ovaj predmet, prištedit će mnogo više vremena za obuku, nego li onaj, koj neće da ga obzir uzme. Čim učenici u stanovitom vremenu što nauče, tim jim više vremena preostaje, a čim više vremena, tim više nauka i boljega napredka.

M. Cugšvert.

Didaktični ulomci

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

III.

Iz početne čitanke naučilo se diete poznavati pismena i sastavljati ih u slovke i rieči, a čitalo je već i stavke i male pripoviedke. Sad se nastavlja dalje vježbanje u čitanju iz početne čitanke sa slovničkimi vježbanji. Ali nije dosta čitati samo mekanički; pridržavati valja diete, da čitajući misli i naglasuje valjano. Tako iz početka mora se diete priviknuti, misliti pri svakoj rieči i

Digitized by Google

pri svakom stavku na pojam sadržaja, inače gubi se svrha čitanja, i na dobro naglasivanje nije ni pomisliti, jerbo naglasak zavisi od sadržaja.

Samo čitati, da se ori glas, to nije čitati. Čitati je proučiti, što kaže knjiga, pronići posve u sadržaj onoga, što se čita. Valja čitati pozorno, pazljivo, da budemo u stanju i razumjeti, što čitamo. Brez toga čitati rieči, stavke i pripoviedke i ciele knjige nije ništa, kao da bi zveketali klepčicom ili zvonili praporkom. Djeca imadu čitajući primati u sebe i upijati nješto, naime misli, da joj se razmaknu pojmovi i razšire misli, da joj se otvore oči uma i razbistre pojmovi u glavi. Samo tako će učenik biti u stanju, da o čem govori i piše.

Dakle učenik mora ono, što čita (proučava), razumievati i upotrebljavati, mora primati u glavu i u srdce, mora misliti čitajući i znati ono, što je čitao; govoriti i pisati — to je svrha čitanja i u obće ciele slovničke ili jezikoslovne nauke i obuke.

Da se mogu djeca naučiti dobro čitati, valja učitelju paziti na ovo: prije svega treba, da učitelj sam znade dobro čitati, jerbo mu valja čitati pred djecom odsjek po odsjek. — Brez toga nemože biti ništa. Čim naravnije učitelj pred djecom čita, tim je bolje i shodnije; neka čita, kako bi dobro govorio. Dakle, tko bi rad dobro čitati, mora znati dobro govoriti, a dobro govoriti valja se naučiti kao i pjevati. Što čovjek neuči, ono i nezna. Govoriti i čitati nemože se naučiti iz knjigah, nego valja čuti, kako se dobro govori i čita. Malo je učiteljah žalibože, koji bi umjeli dobro govoriti i čitati, a to je samo zato, što su nemarni. Učitelj je dužan uvježbati se u tom; on mora proučiti temeljito školske knjige i pronići u njihov duh, te pripravljati se za svaku uru obučavanja, inače je mućak.

IV.

Recimo koju o načinu, kako se ima čitati. — Pokle je pročitao učitelj pred djecom stavak po stavak, odsiek po odsiek, pušta, da čitaju pojedini učenici glasno i polagano, i to dotle, dok učenici uzmognu čitati prilično pravilno i dobro. To pako može samo onda biti, ako učenici prije dobro razumiju, što se čita.

Digitized by Google

Imade učiteljah, koji nečitaju nikada pred učenici ili riedko, nego se odmaraju, dok djeca čitaju, pak samo slušaju i govore: „Dalje drugi! dalje drugi!“ Medjutim mnogi učitelj priredjuje pera ili se zanima čim drugim.

Da budu djeca pazljiva i pozorna, nebi valjalo nikada dati, da čitaju po redu. Usred odsieka u kojoj točki valja prozvati iznenada Antuna, Josu ili Marka, neka čitaju dalje.

Učenik mora čitati tako glasno i razgovjetno, da ga može čuti i razumjeti svaki i nesjetni u razdjelu istom. Tim vježba grudi i naobražava orudje govora. Dalje mora čitati polagano, da može sliku svake rieči dobro pogledati i utuviti. Gledajući i slušajući najbolje se nauči pisati pravilno. A učenik mora i zato čitati polagano, da mu se neizvrgne čitanje u mekaničko zvučenje, te da može misliti pri svakoj rieči i pri svakom stavku na sadržaj i smisao onoga, što čita.

Obično čitaju učenici prenaglo, odviše hitro, brzo, kao da se utječu; ali učitelj mora nepomično i uporno zahtievati, da se čita polagano te tražiti, da mu se opetuje stavak dotlje, dok mu ga učenik pročita dosta polagano i valjano, kako treba.

Ako se nečita polagano, nije nikako moguće odpočivati i postajati, gdje to naznačuju razdioke: točka, črknja, dvie točke, znak pitanja i uzklika itd. Poslje točke bolje je uviek dulje postajati, nego brzo čitati dalje izza nje, a kako se pada glasom pri razdiocih, kako podiže i premienjuje, to se mogu djeca samo onda naučiti, kad učitelj sam pred njom čita uzorito.

Učenik neka čita čisto. To se tiče glasovah, i tu se napinja ponajviše u podnariečjih i razriečjih, kakovih ima mnogo u našoj domovini, n. pr. u Slavoniji govori puk drugčije, nego li u Sriemu, u Bačkoj i Banatu, u gradjanskoj Hrvatskoj drugčije, nego u Krajini, u Primorju i Dalmaciji i t. d.; svagdje imade nješta osebnoga i drugčijega, gdje se otežu glasovi, drugdje izgovaraju brzo; ovdje udara se glasom na ovaj, ondje na onaj glas, na ovu ili onu stavku i t. d. U naših učionicah neka učitelji paze dobro na slovke, u kojih se nalazi *ie, je, diete, djeca, (dète, děca), dieliti i djelati, sám i sàm* i t. d. Od jednoga udarca nepada brast na zemlju, ali odbijajući sikirom iver po iver, sruši se napokon i najveći dúb. Tako je i pri tom, vještinom i neumor-

Digitized by Google

nim trudom i nastojanjem postiže se ožudjeni cilj. Naš pravopis nije nimalo težak za onoga, tko znade pravilno govoriti i valjano čitati, a u pučkoj učionici polaže se temelj za sve to. Zato valja vježbati dovoljno prvih godinah sluh i sva orudja govora u djeci, da se nauče dobro i pravilno govoriti i čitati, pak će onda naučiti se lahko pravo pisati. Učenici pišu pogrešno zato, što se nisu naučili pravilno govoriti i valjano čitati; mnogi viču i dere se, ili pjevaju i narieču, kao da plaču, kad govore ili čitaju, a to zato, što jim nisu uvježbana orudja govora, što neizgovaraju glasove čisto i odrješito. Da se nasladi uho kojim glasbenim strojem, makar samo našom narodnom prostom tamburicom ili guslami s jednom strunom, vježba se čovjek i lomi prste kroz godine i godine na mrtvu stroju; a nasuprot ostavljaju se živi strojevi govora neuvježbani, u misli — neka ih uvježba slučaj.

Gospodski sviet u našoj domovini, osobito velikaši i boljari vježbaju jezik svoj i svoje djece u tudjih glasovih, u tudjem jeziku — njemačkom, magjarskom, talijanskom, francezkom i t. d.; a svoje domaće glasove, svoj domaći blagozvučni jezik zanemaruju, držeći to za nevriedno, njegovati svoje cviće i milinje. A ima stališah u našoj domovini i gradovah i ljudih obojega spola, koji se broje medju naobražen sviet, i koji izmedju sebe govore uviek tudjim jezikom, valjda da neodadu svoga jezika.

Težko onomu, tko se stidi svoga naroda i svoga narodnoga jezika; po tom bo pokazuje sám svoju kukavštinu, da je naime zanemario svoj jezik, odrekao se svoga doma i roda, naroda i narodnosti, i odletio kao poturica u tudje jato, pak se ponosi tudjim amanetom, tudjim hlebom siti, i tudjim se perjem kiti.

Kakogod što narod sastoji se iz više otrokah i granah izraslih iz jednoga stabla i korena, iz kojih se razvila pomalo narodnost i narodni jezik obći, tako je postavljen temelj obćemu književnomu jeziku mnogostručnimi narječji. Sve grane našega narodnoga stabla na jugu: Hrvati, Slavonci, Dalmatinci, Srbljи, Bošnjaci, Slovenci i t. d. valja da sačinjavaju stablo s jednom liepom krošnjom, stablo, na komu roditi imade zlatni plod jedne književnosti. Kako sada stojimo s knjigom hrvatsko-slavonskom, to se je razvilo tako za prošastih 25 godinah. Sad je pitanje: šta

Digitized by Google

valja činiti pučkom učitelju glede podnariečja svoje občine, gdje učiteljuje naprama občemu književnom jeziku?

Tko nariečje i podnariečje slabo cieni, nepoznaje njegove vriednosti. Tko govori kojim podnariečjem, valjalo bi da govori upravo onako, kako govori puk, i da nemieša u podnariečje glasove i rieči književnog jezika. Ali govoreć i čitajuć književnim jezikom valja učiti djecu, da nemiešaju u književni jezik ništa iz pučkoga podnariečja, ni glasak, ni riečicu. U učionici neka učitelj uviek govori s djecom čisto u književnom jeziku. Prve tjedne u početnom razredu mora učitelj govoriti s djecom u njihovom podnariečju — njihovim domaćim jezikom; a po tom to prestaje, inače badava se uzda učitelj, da će mu hasniti, što će poslje predavati slovnicu književnoga jezika. Što prije to bolje neka prianjaju učitelj i učenici uz književni jezik.

Dakle, treba govoriti pučkim jezikom, gdje je udobno i gdje treba, ali čisto govoriti književnim jezikom, čisto, što je moguće čistije brez smjese uzete iz podnariečja; govoriti onako, kako je pisan ili štampan književni jezik u školskih knjigah. Osobito ima paziti učitelj kazujuć djeci u pero, da izgovara glasove čisto, i da udara glasom na one glasove i slovke, gdje treba, inače pišu djeca možebit: *djete, cvjet i dieca, cvietati, hervatski, vert*, mjesto: *diete, cviet, djeca, cvjetati, hrvatski, vrt* i t. d.

Nije s gorega, ako učitelj pokadšto zadade učenikom, da prevode iz pučkoga nariečja u književni jezik. S prva pomalo i polagano. Poslje može pripoviedati djeci ili pročitati ili napisati na tablu pjesmice, pripovjedčice itd., a djeca neka to prepišu književnim jezikom.

Skazke pučke, poslovice, zagonetke, pjesme, sve je to valjano gradivo pri tom poslu. Od ovih pučkih vrlinah, pučkoga tog blaga, mogu učenici shodnije komade i na izust naučiti, da djeci omili svoje i podnariečje i zavičaj. Ali školska obuka zanima se naučanjem književnoga jezika. Samo treba da učenik pozna samosviestno pomalo, kako se odnosi podnariečje naprama književnomu jeziku, koji je duševna sveza sviuh granah istoga naroda, sveza, koja nas južne Slavjane sve veže u jedan narod, kao u kitu liepa cvieta, kojom se kiti majka Slava.

Uz čistoću glasa naglasak je čitajući jako važan. Naglasak

Digitized by Google

imade za rieči i za stavke. Naglasak pada ponajviše na prvu ili korenitu slovku, n. pr. *càrevi, cárstvo, jèlen, órao, krepost, desnica, mòliti, čitati, pisati, kòpati;* ili pako u gdjekojih riečih na predposljednju slovku u višeslovčanih, n. pr. *lončarica, domovina, težakinja, priklapati, oborati, nasoliti, uloviti* i t. d.

Glede naglaska u stavku može se ovim iztaknuti u govoru rieč, koja se hoće, n. pr. Ivan će *danas*, a Pero *sutra* odgovarati misu! Dà, *Ivan* će danas, a *Pero* sutra dvoriti kod sv. mise! Danas idemo *šetati se*, a sutra ćemo se *voziti.*

Naglasak oživljuje i šara jezik. Naglasak se može samo naučiti, kad čovjek naobrazi svoje čuvstvo za jezik.

Čuvstvovati za svoj jezik i razumievati zadržaj, to je najužje skopčano izmedju sebe. Od toga zavisi ne samo jačina i slabina glasa, nego i visina i dubljina njegova. S ničim neima se učitelj toliko boriti, koliko s istoglasnošću ili jednozvučnošću, s razvikanim školskim glasom, što zvuči, kao muva u loncu. U tom obziru neka se drži učitelj kruto ovoga: Učenik neka čita onako, kako bi imao pravilno govoriti. Prirodan, otvoren, odriešen glas u razgoru pravi je glas i za čitanje. Kad se dodje u čitanju na stavak, u kom se pripovieda, želi ili moli, manje se ili više spušća glas; nasuprot, kad se zapovieda ili pita, diže se glas. Pri svakoj točki padne glas i počine se. Pri razdioku uzklika i pitanja niše se glas.

Kazujući pjesme postupa se kao i u odriešenom slogu. Po taktu valja pjevati i plesati, ali ne čitati i govoriti. U pučkoj učionici uči se pravilno čitati i naravno govoreći predavati, i s tim imade učitelj posla dosta godinicah, dok postigne pravi cilj.

Dalje će sliedit.

Kako se tudj jezik najlakše naučiti može.

Obće je već poznato, da se jezik najprije i najlakše vježbanjem nauči. Neima dakle škodljivijeg i okrutnijeg običaja, nego, kad bi početnika množinom pravilah i njihovih iznimakah pretovarili, koje, mjesto zanimanja, samo zlu volju za učenje radjaju i učeniku svu volju oduzimlju, da ikada vještakom jezika postane.

Digitized by Google

Da se razumije i uzmogne govoriti u kom jeziku, najobćenitija su pravila njegova potrebna, koja učitelj kod razgovora i čitanja razložiti ima. Sklanjanje samostavnikah i pridavnikah i sprega glagoljah zahtievaju već više vremena; osobito glede zadnjih, koji skoro u svih jezicih tako mnogovrstnu spregu imaju, učitelj će najbolje činiti, kad se pri svakoj slovničkoj vježbi glasno sprezanje njihovo po svih vremenih i načinih preduzimlje. Takove okom i uhom praćene vježbe skopčane vazdanjim naglaskom u čitanju i govorenju moraju naskoro učenikovim svojstvom postati, bez da se išto na izust učilo. Razumljenje i govorenje jezika najglavnija je svrha slovnička. —

Za vježbu u govorenju najshodniji su obični razgovori, kakovih u sadanje vrieme mnogo tiskanih ima. U kratko vrieme upamte si učenici množinu riečih i njihovu sklonbu, kako ih svaki naobraženi čovjek izušćuje, koji svoja mišljenja naravskim i prostim načinom izražuje. Pri toj prilici može učitelj razne izraze naobražena i prosta naroda prispodobiti.

Čim su si učenici množinu riečih upamtili, moraju u prisutnosti učitelja opise, pripoviesti i najposlje pisma slagati. Ja velim „u prisutnosti učitelja“; jer ovaj im je tada riečnik i slovnica. Manjkajuće i pristajuće rieči, njihovo slaganje i pravopisna pravila jesu (u učitelju) trenutkom pri ruci i zabiju se bolje u glavu, nego dugočasnim kasnijim popravkom.

Ako osim toga učenik priliku ima, da s onimi obći, koji tudj jezik dobro govore, tada će mu i on u kratko vrieme vješt biti. Na taj način će učenik za život više naučiti, nego ikakvom sistematikom. —

A. Lisac.

Seoski učitelj.

I.

Bilo mi je šest godinah, kadno se moji roditelji dogovarahu, kako će biti sa „školom“. U našem mjestu nebijaše jošte sagradjena, već moradjahu djeca u učionu sat daljine u drugo selo ići. Rano su odlazila, a pod večer se kući vraćala. Slušajući često pripoviedati, kako se djeca, idući u školu, putem igraju, kako se po drveću penju, a kad što pjevajući sa šarenim cviećem u ruci, što

Digitized by Google

ga uz put nabrahu, do škole dolaze; i samoj mi se pohtjelo k njimi se pridružiti. Ali moji roditelji bjahu u tom obziru inoga mnienja; veleći bo, da bi se napokon, ostavljena po cio dan sama sebi, izopačila. — S toga učiniše oni medjusobno sasma drugi predlog! Dogovoriše se sa stricem, da me dadu u selo C — u školu, tamo, da ću biti zajedno u strica i na stanu, a strina da mi bude mjesto majke, štitom i odgojiteljicom. — Susjedi i znanci mojih roditeljah mal' da jim se nerugahu; što me šalju na nauke u „seosku učionu" — veleći, da se tamo neću mnogo naučiti, jer učitelji seoski i sami malo znadu! — Nu, moji roditelji ostanu kod svoga staroga zaključka. Doskora bjahu na domaku praznici, i eto onoga jadna dana, kada, oprostiv se sa svojimi prijateljicami, te poljubiv si majku suznimi očicami sto krat u vedro lišce, moradoh si uz otca na kola sjesti, te s njime krenuti na put. — Kako mi pripoviedahu moje drugarice, imala sam već njeki pojam o školi; ali kakav? takav, da sam se je bojala kao žive vatre. K tomu i služinčad kod kuće, neučiniv joj sve po ćudi, često bi mi se grozila: „čekaj, čekaj, dok samo u školu dodješ, tamo će te oni batinom naučiti Bogu se moliti!" — Stara pako moja služavka, hoteći me kadšto utješiti, znala bi mi reći: „Milo diete! to inače na svietu nije, učenje je mučenje, a to moramo podnieti i pregorjeti. Meno, dok sam hodila u školu, mlatili su kao žito!" —

Slušajući ovako pripoviedati, groza me hvataše, a nebjaše ni čudo, što sam si školu predstavljala kao kakovo mučilište.

Probudiv se prvo jutro u novom selu kod svojega strica; mislila sam, da nije nikomu na svietu gorje, nego li meni. Plačuć sam ustajala, a plačuć se odievala. Kod ručka reče stara strina Urši služavki: „Kad podješ po meso, uzmi ovo djevojče sa sobom do škole, upisana je već!" —

U meni stade srce tuckati, kao da će mi grudi probiti, ali plakati pred strinom, nisam se ufala.

Strina moja bjaše do duše žena razborna i dobra, ali neimaše navade, blagu svoju ćud na vidik stavljati; svatko ju držaše za strogu i bezćutnu.

Svoju vlastitu djecu nebi nikad razmaživala, akoprem bi bila i život svoj za nje dala. Ali ja svikla na prijateljice si, na lju-

Digitized by Google

bezni pogled roditeljah, na njihovu brižnost, kad bi mi što falilo, na sv. krst, kojim me svaku večer krstila majka, prije nego li sam legla spavati, nikako se nemogoh pravo u strine namjestiti, i uz nove njezine običaje priučiti. — Urša uze košaru, a meni ovjese o vrat torbicu sa početnicom. Tuj se nisam mogla uzdržati plača, a kad me zapita strina, što mi je? dosjetiv se brzo lukavštini djetinjoj, čuvši ju jošte doma u djece, rekoh joj, da me tišti u želudcu. -- Ali strina, kao mudra žena, poznala mi umah na očiuh, da lažem, potrepti me rukom po ramenu, te reče: „bolest će ta prestati, hodi samo u školu, jer ondje jedino glave k učenju trebaš!“ — Od stida porumenjenu, uze me Urša za ruku, te odosmo. Došavši doli do kućnih vratah, obuze me njeki dvostruki strah, te se stadoh opirati, da zbilja neidem ni koraka dalje. „To bi liep posao bio, — reče Urša, — zašto su te roditelji poslali amo, nego li da ideš u školu?“ „Sutra ću poći,“ odgovorim joj prosećim glasom. — „Danas ko što sutra, škola ostaje školom, a sad dulje neoklievaj, već hodi.“ — „Ali tamo će me mlatiti kao žito!“ — „Ako budeš dobra, neće ti nitko ništa na žao učiniti. Učitelj je dobar i blage ćudi.“ — Najednom zaori glas strine, kojoj bjaše već do gusta to oklievanje: „Ako neideš iz dobra, dat ću te na užetu odvući u školu!“ — Sad nebjaše druga pomoć, van hajd' u ime božje putem do škole! —

Kuća mojeg strica stajaše na malom brežuljku; okolo nje pružaše se krasna bašta, niz baštu na lievo tekao potočić, a na desno udarao put na drugi poveći brežuljak, na kom stajaše krasna crkva i dom plovanov, a nedaleko od ovoga „školska sgrada.“

Uzduž brežuljka stajahu kuća do kuće krasnimi baštami i vočnjaci. Idući putem prama školi, kazivala mi Urša, kako se što zove; kamo obićaje po ovu ili onu stvar ići i t. d. Što se bližje primicasmo školi, tim više sastajasmo na putu malene djece, torbicom preko ledjah, koja nam svaki put liepo nazdravljahu „Hvaljen Isus“. „Nu vidiš Jelko!“ reče mi Urša, „ovo su tvoji drugovi!“ Došavši do crkve, koja je platnom opasana bila, opet će Urša: „Ovo je naša crkva, o Vidovu je ovdje proštenje; tu ćeš vidjeti svjetine, više nego li na ikakovu vašaru. Dom ovaj polak s liepom baštom pripada g. plovanu; on je čovjek veoma prijazan, pa ako se budeš marljivo učila, smjeti ćeš u njegovu baštu,

Digitized by Google

i tamo si cvieća i voća nabrati. On imade marljivu djecu uvieke rado. Nu, a ovo je škola!“

Učiona bjaše takodjer krasno sagradjena. Pred kućom stajaše stara lipa, a pod njom drvena klupa. Doljni prozori školske sgrade bjahu mirisnim cviećem urešeni, a pred istom kućom stajaše malen ogradjen vrtić, pun bujna šarena cvieća. Otraga za kućom, pružaše se veća bašta, u kojoj bjaše svake vrsti povrtelja, voća, dà i liepo ustrojen pčelinjak.

Stupivšu preko praga opomene me Urša, da si otarem noge; jer učitelju je drago, kada mu djeca čista u školu dolaze. S nova mi stadoše noge šklecati, te se jedva uzdržah, da prviput učitelja plačem nepozdravim.

Eto, otvore se vrata, i pred nami stajaše stari učitelj; skine s glave malenu kapicu, koja mu pokrivaše srebrnu kosu, te ljubeznim glasom odzdravi Uršinom pozdravu. Na to obrativ se k meni, te uzev me za ruku progovori opet umiljenim glasom: „To je dakle Jelica, moja nova učenica? Ona bude zaista dobro djevojče!“ Imajte samo uztrpljivost g. učitelju s njom — reče Urša. „Ko što sa svakim djetetom, moja Uršo! odgovori učitelj! — Učiniv me Urša još jednom pozornu, da budem poslušna, i preporučiv se učitelju, koji ju odprati do praga, odè. — Videći sada učitelja prvi put, te slušajuć iz njegovih ustih prijazne i ljubezne rieči; umah mi spade kamen sa srdca, i mine me strah. — Kod kuće opisivahu mi učitelja, da je sav zašnofan, da mu je prsluk i kaput, koji do noguh siže, sav zamrljan duhanom; nos, da mu je crven kao tikva, a pod rukom, da nosi uviek šibu brezovaču, pa kad se razpali, da škriplje zubmi, te udara i luplje po djeci, kao po slami, nepazeć kuda i kamo, bilo po nosu ili po glavi! — To nebje ni čudo, što sam si učitelja predstavljala, kao kakovu grozotu i odurna čovjeka, pa sam se ga s toga više bojala, nego li istog Mikulaša. — Ali motreći vlastitima očima vidila sam, da je učitelj sasma drugi čovjek, nego li ga opisivahu i opisuju zlikovci i klevetuše, nebilo jim u grieh. —

Vlasi vriednoga našega učitelja svietile se kao srebro; odielo bilo mu liepo i pristojno, prijaznost na licu, a i pogled mu ljubezan. To sve učini na me takov utisak, da sam ga obljubila, kao majku si, te ga neprestano svojima očima pratila. Pod rukom bjašemu, mjesto šibe — knjiga, kojom običavaše u školu dolaziti.

Digitized by Google

Kad je dakle učitelj Uršu odpratio bio do pragu, uze me za ruku, te odosmo skupa u školsku sobu. Sva djeca ustanu, te pozdrave jednoglasno učitelja sa „Hvaljen Isus!“ Zahvaliv im na pozdravu, zapita jih: „Jeste li svi tu, draga djeco?“ — „Svi smo,“ odgovore opet jednoglasno. — „To rado slušam. Od sada, draga djeco, bit će Vas više. Ovdje privadjam sebi novu učenicu, a Vam drugaricu. Uvjeren sam, da ćete ju rado imati?“ — „Hoćemo!“ odgovoriše djeca, pogledavajuć na me. —

Na to mi pokaže učitelj mjesto, gdje se imadem sjesti, kako imadem sjedjeti, i kamo mi valja torbicu postaviti. Namjestiv me ovako, stupi pred nas, te skinuv s glave kapicu i sklopiv ruke reče: „Draga djeco! pomolimo se Bogu!“

Djeca, čekajući već na znak svoga učitelja, stanu, te sklopivši ruke začmu obraćenim pogledom na sliku Isusovu s učiteljem pobožno moliti. Često po molitvi izpjevali smo i pjesmicu, bud' nabožnu, bud' takovu, koja nas pobudjivaše na učenje i marljivost. — Prva mi briga bjaše, da se razgledam po školi, gdje stoji batina ili šiba, gdje je magarečja klupa; gdje pod posut solju ili pjeskom, na kom moraju djeca golimi koljeni klečati; gdje stoji ona nesretna tabla, koju nose djeca za kazan kući na ledjih; a gdje je napokon ona velika crna knjiga, i ostala mučenička orudja, o kojih sam jošte kod kuće svakim danom pune uši imala. Ali u ovoj učioni nebjaše svemu tomu ni traga.

U školskoj sobi visila je na duvaru krasna slika „Isukrst medju malenimi“, s lieva nacrt istoga mjesta, a s desna zemljovid „kraljevine Hrvatske“. — Osim tih slikah bjaše školska soba urešena drugimi krasnimi slikami, koje služahu za zornu obuku. Nad učiteljevom stolicom visjaše na zidu jošte jedan krasni pozlaćen okvir, u kom stajaše kartica onoga učenika, koji ju je najljepše napisao, na čast mu kroz čitav tjedan. Nedaleko od učiteljeve stolice stajao je krasan ormar, u kom bjaše svakojakih knjigah, rudah, i inih k učenju pomoćnih i poučnih stvarih. —

Kad je učitelj prvi put pred menom ovaj ormar otvorio; poturi me rukom moja susjedka, te mi glavom namigne na knjigu pozlaćenih, crvenih koricah, i prišapne: „To je ta zlatna knjiga!“ — „A gdje je crna?“ zapitam ju ja. — „Crne mi neimamo. U zlatnu knjigu upisani su samo najmarljiviji i najbolji uče-

Digitized by Google

nici i učenice, a prigodom javna izpita, čitaju se imena ovih na glas pred svimi, a zatim dobiju za nagradu: liep molitvenik, ili kakovu krasnu sliku.“ — Ali u ormaru upazila sam i razne zvjeradi: vjevericu, lasicu i inih pomanjih životinjah; a i raznovrstnih pticah bjaše u njem. To mi se nikako nije činio pravi groš; videći jih tamo stati, a nijedno, da bi se samo s mjesta bilo pomaklo. — Htjedoh si zapitati susjedku; ali upravo u taj čas čitaše jedan izmedju učenikah, te dodje u knjizi na rieč „vjeverica.“ Učitelj izvadi umah onu svoju vjevericu, te nam stane o njoj razlagati i pobliže ju opisivati; a na posljedku pripoviedaše o njoj kratku zanimivu pripovjedku. Sada tek otvoriše mi se oči, videći, da to nisu žive životinje.

Ali ona zlatna knjiga nikako mi nije iz pameti izišla; da bi samo već u njoj bila, mislila sam vazda u sebi. —

Došav iz škole kući, zapita me strina: „Nu, jesu li ti meso ogulili?“ — Nu ja, smiešeći se, nehtjedoh ništa odgovoriti. —

Poslje podne uzela sam bez ikakova straha svoju torbicu, te radostno išla sama u školu. (Sliedit će.)

Slavulj.

(Pokusni list za učenike od A. Šunića.)

Ljubezni Dragutine!

Kadno si ti prošle jeseni na njekoliko danah tmaste gradske zidine ostavio, i kod mene se bavio, više si putah rekao, da sladko i umilno pjevanje slavuljevo veoma rado slušaš. — Pak evo baš je sada tomu hora, jer se ciela naša okolica neprestano ori od milozvučnih glasovah nebrojenih slavuljah, a osim toga u našem su se vrtu nastanila dva para ovih ljubeznih živinicah i evo su već dva tjedna, odkako jih slušam neprestano pjevati jednoga ljepše od drugoga. — Pjevanje slavuljevo doista je veoma prijatno! Njegovi sad čeznući, sad zatežući, a sad opet trepećući glasovi napunjuju nas njekim udivljenjem, i čuditi se moramo, kako da toli drobna ptičica tako zadugo i tako čarobno pjevati može. Slavulj se ljudih niti mnogo boji, niti jim se iz daleka uklanja; pače on onda još ljepše i živahnije pjeva, kad opazi, da ga tko sluša, i pjevajuć najvoli sjediti na čistoj, onizkoj grani, niti se ikada krije u lišće, i svakom se prilikom smjelijim pokazuje, nego li koja

Digitized by Google

druga pjevica, ali se zato mnogom nebogom slavulju i dogodi, da tu smionost glavom plati, jer zla i razuzdana djeca, kradljive mačke i njekoje grabežljive ptice vazda mu o glavi rade; nu ako jim se jedanput izčepa, drugi put se težko prevarit i uhvatit dade. —

Njekoju sam djecu čuo govoriti, da slavulj njemački pjeva? Ja doduše pravo neznam, što ona tim hoće da kažu; nu ako možebit misle, da je pjevanje slavuljevo tako različno od pjevanja drugih pjevicah, ko što je različan njemački jezik od našega, onda joj tu misao odobravam.

Slavulj pjevajući znade kadkada čitave slovke izgovarati, i ja sam već kušao takove slovke napisivati. — Nego, ljubezni Dragutine! ako želiš jošte se ovoga proljeća nasladjivati slušanjem miloglasna pjevanja izvrstnih naših ladanjskih pjevačah — slavuljah, a ti pohiti što brže k meni, jer već oko Ivanja umilno i prijatno ovo pjevanje ili se veoma umali, ili, ako napriečac nastane velika vrućina, sasvim umukne. Pak ako budeš k meni došao, tada ću ti jošte toga mnogo pripoviedati o dolazku i odlazku slavuljah, kako grade gnjezda i njeguju mlade; znaj još i to, da će u prisutnosti tvojoj pjevanje naših slavuljah biti jošte mnogo prijatnije

Tvojemu iskrenom drugu Mirku Seljan-u.

Dopis.

Iz Grobnika. — Dne 20. svibnja t. g. posjeti nenadano ovu učionu oko 10 satih u jutro preč. i veleuč. g. kan. i vrhovni škol. nadzornik kraljevinah Hrvatske i Slavonije dr. Fr. Rački, u pratnji velemožnog g. podžupana Iv. Vončine, i poznatog našeg domorodca, veletržca g. Iv. Durbešića, veleč. g. župnika i ovomjestne škole ravn. Martina Juretića i mnogoč. g. duh. pomoćnika Ivana Klobučara.— Pošto pako neznatan broj učenikah opazi, dadè si izviestiti koli broj za školu sposobne, toli i školu polazeće djece; kom prilikom doznadè, da je u ovoj okolici vladajuća epidemička, popustna groznica uzrokom lošog škole polazka; zatim stadè stranom sam, a stranom po mjestnom učitelju njekoje II. i III. razreda učenike, dočim I. razreda učenici, koji na ovoj učioni samo popodne školu polaze, prisutni nebijahu, na temelju čitankah u zemljopisu, povjestnici i jezikoslovju, a napokon i u računstvu izpitavati; prigodom čega veleč. g. ovomjestnom škole ravnatelju priporuči, da bi se požurio na ikoji način uplivom svojim kod občine ili inače izhoditi, da se ovoj učioni za zemljopisnu obuku i potrebna pomoćna sredstva nabave, našto se spomenuti naš domoro-

Digitized by Google

dac i ove učione jedini dobročinitelj g. Iv. Durbešić, koji od god. 1856. za nabavljanje darovnih knjižicah najmarljivijim učenikom svake godine 10 fr. a. v. poklanja — i tad pripravnim izjavi, za prerečena, pomoćna zemljopisna sredstva potrebnu svoticu prikazati. — Bog mu nadoknadio svaki novčić tisućostruko, što ga na žrtvenik prosvjete rodnog svog mjesta (rodio bo se je i odhranio na Grobniku) ulaže! Konačno obodri prehvaljeni g. nadzornik prisutnu školsku mladež kratkim, ljubeznim i poučnim govorom k postojanoj marljivosti i natjecanju u učevnih predmetih, i time se oprosti; a djeca zanešena njegovom ljubeznošću — želeći mu sretan put! — propitavahu potle znatiželjno: „Tko je taj Gospodin, i hoće li skorom opet doći!“ —

P. Solerti, učitelj.

Viestnik.

— Vis. kr. hrv. slav. dvorska kancelarija imenovala je Franju Vodopivca, učitelja realke u Gospiću, učiteljem više realke i gl. učione na Rieci.

— „Sidro“ list za trgovinu i obrt, što ga izdaje g. A. Jakić, naglašuje osobito potrebu, da se podigne u našem gradu viša trgovačka učiona, poput one u Pragu, Pešti i t. d. Predbježno valjalo bi srednju takovu učionu ustrojiti, nalik Mahr-ovoj u Ljubljani, što bi se po mnenju pisca dalo učiniti, kada bi zastupstvo sl. grada Zagreba u tu svrhu 4—5000 st. opredielilo. Bog bi dao da se taj plan g. Jakića oživotvori.

— U Brnu u Moravskoj preustrojila je občina plaće svojim učiteljem. Na gl. učioni dobivaju učitelji 700 st. a na trivijalkah 600 st., svake šeste godine revnoga službovanja 50 stot. više, tako da za 12 godinah prvi na 800, a potonji na 700 stot. plaće dodju. Podučitelji imadu 300 stot. s povišenjem od 50 stot. nakon šest godinah.

— U Koruškoj bilo je god. 1863 u 338 kuracijah 300 katol. pučkih učionah, i to 1. gl. učiona s dol. realkom; 2 gl. dječačke, 2 gl. djevojačke, 4 gl. utrakvističke učione, zatim 262 pučke i 29 učionah za nuždu. Na 213 učionah predavalo se je jezikom njemačkim, na 22 slovenskim, a na 65 obojim. Izvan toga bilo je 6 obrtnih učionah za djevojke, 3 za šegrte i 277 opetovnicah. Školskih sposobnjakah računalo se 31.209, a polazilo je učionu 24.168; opetovnjakah bjaše 12628, a 9042, koji polažahu opetovnicu. Kot. škol. nadzornikah bjaše 25, mjestnih ravnateljah 265, zatim 264 učitelja, 43 podučit., 26 učiteljicah, 12 podučiteljicah, 17 učiteljicah industrijalne škole i 26 pripravnikah učiteljskih.

Natječaji.

Na gl. učioni u Djakovu mj. podučit. s god. plaćom 315 st. Rok prijave do 15. lipnja na kot. škol. nadzornika u Djakovu. — U Samoboru ima se popuniti mj. orguljaša (partituriste) ujedno guslača, koji bi i školsku mladež u crkvenih napjevih i mjestni glasbeni sbor u glasbi obučavati imao. Ima plaće godišnjih 250 st., zatim orguljaške pristojbe preko 100 st. i posebne zaslužbe u glasbenoj struci. Valja se prijaviti sl. poglavarstvu povl. trgovišta Samobora do konca t. m. —

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 12. U Zagrebu, 15. lipnja 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Nabožna čuvstva.

Sto su nabožna čuvstva, je li dužnost učitelju buditi i razvijati u djeci takova čuvstva te obzirati se u obće na vjeronauk, i kako će to postići? —

Sila duše, kojom promjene vanjskim uplivom proizvedene osjećamo, zove se ćuteća moć ili jednom riečju ćut; a sam utisak ovako u duši primljem zove se ćutstvo ili čuvstvo. Ovo je ugodno ili neugodno: kako već utisak godi duši ili joj negodi. Razan smjer odziva glede toga utiska čini, te se ta čuvstva diele na razne vrsti, a poglavite su dvie: čuvstva pùtena i čuvstva duhovna. — Duhovna se opet diele na 1. ukusna ili aesthetična (ljepote i rugobe); 2. ćudoredna ili moralna (dobra i zla); 3. nabožna ili religiozna, (poniznosti, viernosti, pokornosti i t. d.); 4. razumna (istine i laži). Vidi se, da je medju moralnim i religioznim čuvstvom razlika vrlo tanahna, ter se jedva može jedno od drugoga razlučiti.

Čuvstva nabožna ili religiozna jesu sklonitba srdca, usljed koje ona rado prianja uz istine, a naročito krepostne čine vjerozakonom ustanovljene, ter kao za milim si i ugodnim predmetom povodi se i teži u djelovanju. Misao ili pojam prvi je zametak: iz njega se zameće čuvstvo i želja, iz želje čin. Hoćeš li plemenita čina, moraš prije hotjeti plemenitih mislih i čuvstvah. Sve, što imamo, od Boga je i za njega stvoreno.

Digitized by Google

Buduć je dakle i naša ćut za Boga stvorena, to i mora za nju neizrecivo blaženstvo biti prijateljstvo i ljubav božja.

A to čuvstvo blaženstva u ljubavi božjoj izraz je nabožna čuvstva. Nabožno čuvstvo možemo i sbilja nazvati blaženstvom na ovom svietu, jer se snjim nastanjuje u ćut našu Gospod, da kušamo, kako je sladjan; da nas nagradi za ljubav prama njemu i djetinsku bojazan oda svakoga grieha, i da nas ojači za nove borbe. Premda nisu ta čuvstva jošte krepost, te se mogu krivim postupanjem i izvrći u sanjarije, to jih ipak možemo nazvati punim pravom najdragocjenijim cviećem ćuti naše. Ona su nam nepobitnim dokazom uzvišene naše svrhe i srodnosti naše s Bogom. Nu mnogo su još važnija, ako jih smatramo kao neposredni učinak milosti božje, kojom se izvisujemo nad zemaljštinom te obćimo s vječnom ljubavlju. Nabožna su čuvstva takodjer sredstva, koja svako dobro unapredjuju. Svaka dobra misao i nabožna odluka dobiva njimi sile, a srdce oćuti želju, da se uzdigne k Bogu, začetku svomu.

Ta se krasna čuvstva moraju bez dvojbe probuditi već za rana. Jer, koja će biti doba prijatnija za nabožna čuvstva, nego djetinska, gdje se srdce bezazleno i neokaljano strašću, tako lasno uzdiže do nevidljivoga otca, te u svih stvorovih samo njegovu svemogućnost i ljubav vidi, njegovu se priznanju za svako dobro djelo veseli, a svaku uvriedu proti njemu kao bezsramnu nezahvalnost smatra. Rano već, da odviše rano probude se u mladjahnu srdcu klice opakosti; pa šta će ga tada spasiti, ako ga neprimi vjerozakon u svoje okrilje. Ta kako da se ota krasna čuvstva istom onda goje, kad je već srdce sramotnimi požudami okaljano, te uz zemaljštinu prikopčano? — Izmedju sredstvah, kojimi se bude nabožna čuvstva, zauzimlje prvo mjesto primjer roditeljah i odgojiteljah. Ako su oti oduševljeni pravom nabožnošću; ako je ovim sve sveto i častno, što se proteže na Boga, pa ako to u prijatnih i neprijatnih okolnostih iskreno izraze: tada će to za sigurno djelovati na gojenčad.

Osobito je majčino nabožno i bogabojno oko magnetična sila za djecu. S toga je i veoma važno u gojitbi majčino djelovanje, kako to dokazuju slavnoga Kellnera rieči: „Wenn man es auch bezweifeln darf, ob Mütter Lehrerinnen sein sollen, so ist es doch

Digitized by Google

keinem Zweifel unterworfen, dass sie die ersten Erzieher sein müssen.“ Zvanje jest majčino, da usadi sjeme nabožne ćuti u nježno srdašce ljubimacah svojih, da se razvije poput granata stabla i donese zlatna roda u obilju. Materinska je ljubav angjeo, koji pozdravlja ljubkim posmjehom čedo, čim dolazi na sviet ovaj; angjeo, koji brižljivo prati svaki mig i kret njegov, koji pazi na prve korake njegove te vazda štiteću ruku nad njim drži; taj je angjeo takodjer, koji mu prvi pogled očijuh njegovih upravlja prama nebu k nebeskomu Otcu, te ga upoznaje božanskim prijateljem djece, Isusom Krstom i blaženom djevicom, majkom njegovom. Majka je dužna prva iz srdačne ljubavi prama čedu svomu upoznati ga neizmiernom ljubavlju nebeskoga Otca, sklopiti mu slabašne ručice, da nedužnima ružičnima ustima njega slavi. Neima krasnijega prizora u obitelji, nego kad kleči majka sa čedom pred propelom, te ga uči pobožnim glasom molitvu svih molitavah, molitvu gospodnju; kad mu pripovieda poviesti o životu spasiteljevu, kada ga uči, kako je Bog svagdje s nami, kako nas vazda i svagdje štiti; pa kad ga ljubeznom brižljivošću opominje, da nikada ništa zla neučini, da neizgubi ljubavi njegove.

Nije li krasno vidjeti, kada majka sa svojom slabašnom dječicom polazi hram božji, da izruči najdragocjenije blago svoje Gospodu; da jih preporuči njegovoj svemogućoj zaštiti; da jih već sada nauči njega iz svih silah slaviti, njemu se iz svega srdca moliti. Pa i pravo čini. Ta toliko se putah dogadja, da matere povedu djecu u zabavna družtva, prem da bi bolje bilo, da su jih kod kuće ostavile; zašto dakle, da jih nevode k njihovu najboljemu prijatelju, najljubeznijemu Otcu? zašto da jih neuvedu u posvećenn kuću, gdje će za čitava života svoga naći jakosti za dobro, snage proti zlu i utjehe u nevolji?

Mnogi tvrde, da se mora diete najprije tjelesno razviti, da je neprobitačno na nabožnu ćudorednost djelovati, dokle jošte duševne sile nerazvite driemaju; da jih dakle valja prije probuditi, pa nješto razviti, nego li se začme gojiti nabožno čuvstvo. U obziru tjelesnoga jačanja djece, neće jamačno nijedan odgojitelj tvrditi, da razvitak nabožnoga čuvstva prieči tjelesnomu razvitku. Zar da plemenitija čest čovjeka, duh, srdce i volja njegova, tako

*

Digitized by Google

dugo ostanu u dremežu, dokle se nerazvije tielo? Zar da pustimo rasti po zemljištu čovječje ćuti najprije korov požudah, pa da onda istom sijemo sjeme dobra, da ga onda istom ovjenčamo viencem kreposti, kad je već opleteno paučinom grieha? Dobro nije čovjeku prirodjeno, nego mu se mora prigojiti. Zanemari li se to, tad su posljedice žalost! —

Zato neće nikada prerano majka probuditi i gojiti nabožnih čuvstvah. Tvrdnja ona, da se mora prije gojiti um, a onda istom djetinsko srdce, moglo bi nas u prvi mah i zavesti. Tim se naima dokazuje, da čovjek mora dobro najprije spoznati, a onda ga istom može obljubiti. Nu kod toga se zaboravlja, da neima majka djecu učiti, nego odgojivati; tudier se neradi o obuci, nego o naravi; jer svaka krepost istom nastavljenim vježbanjem postane krepost. Ta netreba slabašno diete dokazah riečim majčinim, ono joj vjeruje iz ljubavi prama njoj. Što mu je početkom tamno i neizvjestno, biva mu, čim se popne na viši stupanj intellectualnoga naobraženja, jasnije i izvjestnije; dok napokon jasno neuvidi, da mu je dužnost činiti ono, na što ga je sklonuo ugled i ljubav majčina. Pa kako će majci zahvalno biti, kada do svjestnosti dodje i uvidi, kako je napredovalo u bogoljubnom životu.

Nu čemu dokazivati ono, što je uzvišeno nad svimi dvojbami, čemu da kršćansko-katoličku majku učimo dužnosti, kad ju na to silno podbada prirodjena ljubav i skrb za djecu. Svaka majka ćuti podpuno, da su nabožnost, strah božji, uzdanje u Boga glavni uvjeti i najpotrebitiji temelj najviše sreće djece njezine; ona znade, da su joj djeca zato od stvoritelja darovana, da jih odgoji na njegovu slavu.

U tom će veoma važnom izpunjivanju svoje dužnosti bezdvojbe postupati tim sigurnije i uspješnije, čim je vazda uz nju otac, svojim mudrim savjetom i svojim dozrelim izkustvom, kako mu to nalaže savjestna skrb za duševno i tjelesno dobro dječice svoje. Otčeva je dužnost djelovanje majčino pomagati i rukovoditi, uredjivati i briniti se vaviek, da majka u tom poslu putuje pravim putem, u svakom se obziru drži prave mjere, te čuva pogrešakah i manah. Ako imade više putah podnositi težke muke i izvan kuće, ako je i prisiljen vani se u metežu svieta kretati, raditi i mučiti, da obitelj uzdržava i svimi potrebštinami obskrbi;

Digitized by Google

to se nemože nikako odreći dužnosti, briniti se za odgojenje i naobraženje djece svoje, predusresti za vremena svim majčinim pogreškam, te svojim smotrenim postupanjem zabraniti, da majka, vodjena prekomjernom ljubavi pram djeci, najboljom voljom upravo ondje neškodi, gdje mnije koristiti.

Ako li je dužnost majčina položiti prvi temelj nabožnomu naobraženju djece; to je otčeva sveta dužnost, dalje graditi na tom temelju i to ne samo svojom sobstvenom radnjom, nego i porabom u tu svrhu po državi i crkvi ustanovljenih zavodah, porabom u č i o n e. On se imade briniti, da se u pravo doba začme učiona polaziti i bditi, da li se marljivo i točno polazi, zatim skrbiti za vjerno izpunjenje svih zahtjevah učione glede djece i kuće, te nesamo pribaviti potrebita učevna sredstva, nego i zahtievati točnu porabu istih.

Ako li mu i može majka u tom pomoći, to nemože njegovo djelovanje nikada nadomjestiti, jer joj tomu manjka ili potrebito znanje i izkustvo ili autoritet.

Otčeva je takodjer dužnost, sve tako udesiti, da kod mučnoga odgojenja djece stupa kuća sa školom istim korakom, te da upliv domaćega života, neće biti protivan težnjam školskim, nego da jih pospješuje. Kao što mora dom pripravljati djecu za školsko odgojenje; tako mora i kasnije vazda školi u pomoć biti, da se postigne ožudjena svrha.

U školi je pako osobito vjeroučitelj, kojega brižljivu i razboritu uplivu pripada gojenje nabožnoga čuvstva djece, koji će i za sigurno sva sredstva upotriebiti, da tu svetu zadaću zvanja svoga valjano rieši. Medju najuspješnija sredstva spadaju nedvojbeno svetotajstva, koja obuzimlju čitav duhovni život čovječji, te ga odmah poslje poroda, kod svih važnijih prigodah u životu, a i kod odlazka u vječnost oružaju osobitom milošću, da uzmogne vazda ovdje na zemlji junački bojak biti i steći krunu pobjede na drugom svietu. Ovdje mnijem osobito primanje prve sv. pričesti. Razumije li vjeroučitelj ovaj čin učiniti osobito svečanim, da utisak živahan i dugotrajan ostane, tad je osigurao nedužnost za dugo vremena proti svim napadanjam grieha, te joj dao uspomenom na istu u ruke oružje, kojim će često kroz cieli život neprijatelja Spasa pobiediti moći. K ožudjenjoj će svrsi mnogo do-

Digitized by Google

prinieti, ako vjeroučitelj svrne pozornost učenikah svojih na crkvene godišnje dobe, običaje i obrede, te jih s njimi upozna. Sveta je crkva, kao posrednica djelovanja duha svetoga, jedina prava gojiteljica nabožnih ćutih. Samo ona može uzdići čovjeka na onaj stupanj savršenstva, s koga mu je moguće postići uzvišenu svrhu na ovom i drugom svietu.

Uza svu svoju vještinu i marljivost neće pako vjeroučitelj ništa savršena postići, ma govorio jezikom angjelah, ako mu vjerno nepomaže učitelj. I učiteljeva je sveta dužnost probudjivati, oživljavati i oplemenjivati nabožna čuvstva u mladeži. U tom obziru zavisi već mnogo od toga, kako se ponaša učitelj pod predavanjem vjerouke. Tu mora svojim držanjem pokazati, kako mu je svet i dragocjen nauk, što ga predaje. Svojom čednošću i ozbiljnošću pred predavanjem vjerouke, svojim iskrenim štovanjem, koje izrazuje pred djecom napram vjeroučitelju, kao posvećenomu navjestitelju vječnih istinah Spasa, svojom pozornošću, kojom prati predavanje, pribavit će za sigurno vjerouki sve to veći ugled i štovanje. Učitelj će izvan toga svaku sgodu upotriebiti, da ojača nabožna čuvstva.

U tom je obziru osobito važan momenat svakdanja molitva prije i poslje obuke. Učitelj neka podnipošto nepusti, da djeca molitvu mekanički bez svakog mišljenja govore. Kako je žalostno, kad se vidi iz izraza lica, iz čitavoga držanja, da u srdcu posve nješto drugo biva, nego što usta govore; kad se učitelj za ponašanje učenikah pod molitvom ništa nebrini, kad sam svojim ponašanjem dokazuje, kako mu je malo do molitve stalo, kako ju on za neznatnu stvar smatra. Sigurno neće nikada obuci vjeroučitelja koristiti, ako mu je protivno ponašanje učiteljevo, nikada neće pobožnost djetinja srdca otopiti, ako u školi bez čuvstva mole.

Što čovjek u mladosti činio nije, što nije čuo preporučati, na što se naučio nije, neće ni u starosti tako rado činiti. Nije li se čovjek naučio u mladosti skrušeno moliti, neće to ni u starosti hotjeti. Pa ipak nitko neće o tom dvojiti, da molitva hrani i oživljuje nabožno čuvstvo; s toga mora na nju svaki odgojitelj svratiti podpuno pozornost.

Nemanje je važan u tom obziru svakdanji polazak crkve. Kao dvanaestogodišnji Bog čovjek mora i školska mladež u hramu

Digitized by Google

božjem naći veselje i radost. Ako koje diete zanemaruje službu božju, nebi preporučao učitelju sredstvo kazne. Dočim imade srdačna ljubav k Bogu voditi djecu k posvetilištu sv. mise, bilo bi to sredstvo bezkoristno. Nu ovdje se može lasno uzdržati kazne, buduć može i inače svojim razboritim postupanjem mnogo postići. Ako nemarnomu djetetu predstavi, kako mu je slaba ljubav pram Bogu, da tako nerado polazi njegov hram, da ga tamo sa svojimi suučenici hvali i slavi; ako mu izrazi svoje sažaljenje, što će se time lišiti pomoći i milosti božje, to će za sigurno ote od srdca proizašle rieči put si k srdcu naći i na popravak djelovati. Nu najviše vriedi dobar primjer učiteljev. Ako učitelj riečju i činom uči, kao što naš božanski učitelj učaše; tad će mu uspjeh siguran biti. Glede pobožnosti djece slažem se posve sa obće razprostranjenim običajem, da djeca pod sv. misom pjevaju; tim više, što nježni i umiljati glasovi djece i odrasle na pobožnost svraćaju. Samo se neka učitelj brini za shodnu promjenu pjesamah prama crkvenim godišnjim dobam. S toga će u obće veoma dobro činiti, ako svom pomnjom i ljubavlju uznjeguje pjevanje, jer ono oplemenjuje ćut, uzvisuje nabožno čuvstvo i čini ga zauzetim za sve krasno i plemenito.

Treći momenat, koga za postignuće dotične svrhe nesmije zanemariti učiona, jest motrenje prirode. Kako većinom stari Grci i Rimljani učione u prirodi držahu, te učitelji sa svojimi učenici po dubravah i šumah hodjahu, da različitimi prirodnimi pojavi djeluju na duh i srdce; tako bi morali i naši učitelji mnogom sgodom voditi djecu u prirodu, pa joj otvoriti tu prekrasnu ogromnu knjigu, da se djeci znanje umnoži, duševno obzorje razširi i razsvieti, da poćute u sred silne, pa ipak tako prijazne prirode čuvstva veselja i radosti nad njenom krasotom, čuvstva ljubavi i strahopočitanja prama njenom svemogućemu stvoritelju i uzdržavatelju. To neće za sigurno učitelju težko biti, ako je naučen tisućstruke likove u prirodi motrititi pozornima i k nebu upravljenima očima, u njih upoznati božju mudrost, svemogućnost i dobrotu, pa ga slaviti iz svega srdca. Pa tko da to nečini, kad motri čudesa i veličanstvo prirode, kad opazi iz samotne doline veličanstvenu krasotu gorah, kad mu se pred očima razprostiru bogata polja i dubrave i cviećem posuti zelen-sazi livadah? Tko da

Digitized by Google

Gospoda nemoli i neslavi, kad motri stogodišnje granate hrastove, kako se nebu pod oblake dižu, vitke jele, omorike i drugo šumsko drveće; kad se nasljadjuje gledajući nakićene krošnje voćakah, ili miomirisnim cvietom, ili sladkim voćem; kad jutrom opazi ogromnu vatrenu kruglju s blistajućimi traci na modromu nebeskomu svodu; kad začuje tisućglasne skladnospjeve krilatih zračnih pjevačah; kada se čitava priroda probudi iza noćnoga snaka na nov život, da zapoje Gospodu mnogostručnim načinom svoje slavospjeve? — Tu, dà, tu nije drugčije moguće nego pasti na koljena, pa moliti, slaviti neizmiernu dobrotu, koja sve to za nas stvori. —

Tamo vodi, učitelju! svoju mladež, uči ju pozornim okom motriti divote prirode, pa joj upravi oči i srdce k nebu, gdje se predobri začetnik svega toga objavljuje svojim izabranim! Tad nemože biti inače, nego da nedužna srdašca uzplamte k Bogu najčistijimi čuvstvi, koja se neće za čitava njihova boravljenja na ovom svietu ugasiti. Svaki kasniji pogled tim načinom motrenih predmetah, sjetit će jih riečih svoga miloga učitelja, uzdići jim ćut i napuniti grudi svetimi čuvstvi strahopočitanja nad veličanstvom božjim.

Vidimo dakle, da je najsvetija dužnost katekete i učitelja u učioni buditi ta nabožna čuvstva.

Ali ima dvojbe medju svietom u obće, a napose medju učiteljstvom, da li je to dužnost pučkoga učitelja, pače se s više stranah dokazuje, da se on u to posve ništa neima pačati, nego što većma razlučiti nauk tvarni od nauka vjere. To je stranom nerazložna dvojba, a stranom krupna bludnja. Ne samo učitelju vjeronauka, nego i svakom drugom učitelju dužnost je po sve moguće načine i svom snagom ulievati u djetinje srdce nabožna čuvstva, ciepiti krepost, oplemeniti srdce polag nauka i zakona vjere. To mi valja dokazati.

Za dokaz polažem 1. prokušanu, jasnu istinu, da učiona nije samo učilište, nego i gojilište djece. Znanje bez ćudoredne obrazbe, bez plemenitve srdca, bez ukrepljene volje opasno je; jer može, kao što i biva, služiti samo strastim neugladjena srdca. Dužnost je dakle učioni oplemeniti volju, triebiti od prirodjenih manah, sklanjati ju na krepostne čine, što jih već sam život i ljudsko družtvo zahtieva, kao: pobožnost, počita-

Digitized by Google

nje napram svakom, koga čast ide, zataja sama sebe, radinost, pokornost, čednost, sdušnost i t. d. Dužnost je učioni nastojati oko ćudoredbe. Ćudorednomu pako zakonu, na kojem se ima osnivati gojitba, polog je nauk ili primljena istina vjere. Zametak i nagon, smjer i uztrajna snaga ćudorednoga života potiče iz vjerozakonskoga osvjedočenja, iz sviesti po vjerozakonu iztanjene i osvjetlane, iz ljubavi i porabe pomagalah, što mu jih pruža vjera.

Jedina objavljena vjera jest čvrsta i nepromienljiva, budući osnovana na božjem ugledu; te s toga gojitba može samo tada uspjeti i uroditi pravim plodom, kada se ravna po načelih pozitivnom vjerom ustanovljenih. Zato umno i pravo zavapi njekom prigodom glasoviti otac silna naroda u Americi Washington: „Ukloniš li vjeru, badava ćeš krojiti zakone državne!“ Prije i poslje toga državnika zavapiše to isto mnogi glasoviti državnici. Glaso-Francez Guizot reče: „Vjerozakon je tolika potreba čovječanstvu i državnomu poredku, da ju gola državna mudrost, a najmanje u razdraženo doba nipošto nemože naknaditi.“ To je barem očevidna istina: kako se ponja čovjek, čast-mu i namjera, narav i vrlina, postanak i svrha, zatim bit ćudorednoga dobra i zla, po takovih će se nazorih urediti osnova i sredstva, način i smjer gojitbe, pak dosljedno takov će biti i uspjeh gojitbi. Obitelj i obćina pristala uz načela objavljene vjere zahtieva dakle i mora zahtievati od učione, da joj djecu goji po istih načelih. Učitelj preuzimajuć od obćine učionu, preuzima i ovu svetu dužnost, te nju, obzirom na vječni i vremeniti državni zakon ima sdušno i ovršivati.

2. Svaka učiona, dakle i pučka, ima učiti priznanu istinu. Nije učioni, a najmanje pučkoj, zadaća tražiti, razabirati i ocienjivati istinu; nego je njoj zadaća jur postavljenu primljenu istinu naučati. Zato država i obitelj nemogu prepustiti, da učiona bude kušalištem, gdje bi se prokušavalo osobno mnienje, ili osvjedočenje učitelja ili koje stranke; gdje bi jedan učio i gojio po ovih, drugi opet po onih načelih. Ćudoredba osnovana na pukom ljudskom ugledu nije ništa stalnija, nego je i taj ugled: hoćeš li ju već osnovati na ugledu bud' starih, bud' novih mudracah, budi na tako zvanom duhu vremena devetnaestoga vieka, budi na temelju narodnosti ili čovjekoljublja. Eksperimentiranjem na mladež polag osobnih načelah učitelja dobila bi država mladih trstikah, koje bi

Digitized by Google

se ljuljale polag vjetra ili baš ljudih čvrsta značaja, nu značaja zla. Ima značaj dobar, ima značaj zao, kako već smiera na dobro ili zlo. U ljudih bez vjere može se naći čvrst značaj, ali većinom značaj zao, na zlo smierajući.

Primjer učitelja djeluje na djecu boljma, nego nauk njegov; on dakle mora da sam bude ono, što ima napraviti od djece, riečju: uzor kreposti osnovane na vjeri. Takva učitelja traži i crkva i država; a nije li takav, nije na svom mjestu.

Može se gdjegod namjeriti učitelj protivnih vjeri načelah; nu i takovu (koliko to može pomoći) dužnost je vladati se na javi, osobito u učioni, polag načelah vjere. Težko je pritajiti ćud, opasan je gojitbi takav učitelj, pak sačuvô Bog od njega učionu.

3. Poviest svih vjerozakonah svjedoči, da vjerozakon probija svega čovjeka, svu snagu, znanje i težnju. Zato se vjeronauk neima nikada smatrati kao stvar polovična, kao stvar u čovjeka odlučena od svake druge znanosti. Kao što vjeronauk posiže u druge struke znanosti, da svoje istine uzmogne bolje predočiti i razjasniti, tako obratno ima se naučajuć druge znanosti obzirati na vjeronauk. Ako je učioni ota zadaća, da uzgoji sa svake strane vrle, te s toga skladno naobražene ljude, to mora svaku struku obuke oživljavati jedan isti duh — duh objavljene vjere. Sva učiona mora da bude zadahnuta nabožnim duhom.

Spomenuti Guizot piše: „Nauk vjere nije kao računstvo itd. predmet, koj bi se tako po prilici i u stanovitu uru predavao. To, što se traži, jest: da vas duh učione bude ćudoredan i nabožan. Nauk ćudoredbe i vjeronauk mora se uzko svezati skupa sa svom obukom, te svim djelovanjem učitelja i djece.“ —

4. Ni ondje, gdje je uredni učitelj vjeronauka, nemože on dospievati, da vodi svu nabožnu gojitbu mladeži, a kamo li na seoskih učionah, gdje obtršen svećenik duhovnom službom, mora neuredno polaziti učionu. Gdje svećenik nedospieva ili — jao! — neće da dospieva, tu će i kao kršćan i kao učitelj sam on prihvatiti se vjeronauka; a gdje dospieva svećenik, dužan mu je učitelj biti na ruku i po obstojećem zakonu i po razumu i sviesti. Svećenik obratno mora da bude na ruku učitelju. Ovo su glavni dokazi za položenu tvrdnju, sudim, da je i dokazana.

Digitized by Google

Sada mi samo preostaje pitanje: kako? U kratko: obukom, primjerom, priukom.

a) Obukom. Pravi će učitelj postupati sa svakom strukom nauka tako, da djeca naučenu iz katekizma istinu nadju protumačenu i u drugoj grani obuke školske. Osobito čitanke, koje imadu odisati vjerozakonskim duhom, pružaju učitelju priliku, da svrati pozor djece na vjerozakonske istine i kreposti. Čita li se n. p. štivo, gdje se u kakovu dogodjaju, priči ili životnom primjeru predstavlja krepost u obće ili izvanredno viteštvo, to će on svratiti pozor djece na sličan prizor iz bibličke poviesti, život muža svetcem od crkve proglašena, na dotičnu zapovied božju ili crkvenu, posljedice krieposti i opet njoj protivne opačine itd. Diete pamti pripoviesti i nauk u njoj bolje, nego suh theoretičan nauk.

b) Primjerom. Čuvstva idu iz srdca u srdce. Bude li učitelj pravo ćutio, prava će i čuvstva prelievati se iz njegova srdca u srdce djetinje.

c) Priukom. Učitelj valja da priuča djecu svakoj kreposti. S toga neka netrpi da molitva u školi bude raztrešena, u crkvi neka netrpi nikakova nereda; a u svaki vjerozakonski čin valja da polaže veliku važnost, te protivni nered strogo ukori i zabrani.

Takova gojitba urodit će sigurno bogatim plodom, te će osigurati i roditeljem i učiteljem stalnu uspomenu u srdcih gojenčadi i onda, kad se presele jednoč k vječnomu Otcu, da primu za svoje djelovanje krunu slave! —

Didaktični ulomci,

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

V.

Nauka i obuka svaka u pučkoj učionici, dakle i jezikoslovna, osniva se na zoru ili zrienju. Prirodno je, upoznati djecu najprije sa stvarmi i predmeti, koji i koje se mogu viditi, čuti, osjećati i

Digitized by Google

neposredno zrieti (nazirati). Stvari na svietu u prirodi, njihove vlastitosti, njihova svojstva i odnošenja pružaju priliku, učiti pravilno i razgovjetno govoriti o njih. Ta nazorna obuka neima se smatrati kao osobna, početna struka ili grana obuke. Ona nije drugo, nego nauka o stvarih predavana nazorno. I tim načinom proteže se ta nauka i dalje izza pučke učionice. U stanovitom smislu mora biti svaka nauka i obuka za mladež nazorna, jerbo svaka ina ostaje jalova, brezplodna, brezuzspješna, ili rodi pušljivim plodom.

Svaka nauka brez nazora sliepa je, i ostavlja se samo u pameti, te ondje ostaje ležeći kao mrtva glavnica i to donde, dok izhlapi. Stara je istina, da čovjek samo onoliko zna, koliko drži u pameti, što nauči nazorno. Zato i zaboravljaju učenici brzo, što su učili. Nazorna je obuka glavni zapirač, kojim se zatvaraju prolazi, kroz koje rado izhlapi iz glave, što se nauči.

Zna se, da je Pestalozzi pomogao k tomu, da se je obće priznalo načelo nazora; ali daleko prije njega učio je to isto naš Moravac Amos Komnen; rodjen ljeta 1592. Bjaše najprije rektorom i propovjednikom u Fulneku, a poslje uslied raznih svojih udesah življaše po inostranstvu. U Erdelju, gdje je preustrojio učionice god 1650. napisa svoj glasoviti *Orbis pictus* — slikani sviet. — On izmedju inoga učaše, da treba skupa predavati stvar i rieč. Nevalja u istom času laćati se svačega, nego jednoga za drugim. Najprije uči se poznavati, što je najbližje, pak onda ide se dalje. Izprva valja vježbati ćutila: oči, uši, vid, sluh itd., pak onda pametovanje, a zatim razum. Neka učenik neuči ništa na izust, što nije pojmio i svhati$_0$. Nazornom naukom, pokazujući stvari počima se obučavati, a ne opisujući golimi riečmi. Zor pak rieč! Što diete vidi, čuje, kuša, miriše i osjeća, to lahko i nauči, upamti i zadrži.

Dalje veli Komensky: Svaka se vještina, umjetnost, nauči vježbanjem, vještina pjevanja pjevajući, pisanja pišući itd. Majstor, vještak, umjetnik mora raditi pred svojim učenikom, a ovaj ga nasljeduje, povodi se za njim i čini isto onako, brez da ga mora majstor napućivati trudno teoretički, nego veli: Vidiš ovako, pak mu pokaže, kako da se lati; deder sad ti čini tako.

Postupa se s lahkoga k težemu, s jednostavnoga i prostoga

Digitized by Google

k sastavljenomu i zakučatomn. Svaki se jezik nauči bolje porabom, čujući, prepisujući, opetovano čitajući, nego li učeći slovnička pravila; ali pravila pomažu porabu i osiguraju istu. Sve se uči po primjerih, pravilih i vježbanjem. Pravila nesmiju prednjačiti primjerom, nego ovi onim. Neprilazi se k čemu drugom, dok nije svladano prvašnje; pri drugom predmetu ponavlja se prvi. Štogod vidjeno valja više, nego raztumačeno riečmi. Pojmi se stvar poznavajući njezinu nutarnjost kao što se shvati njezina spoljašnost osjetilî. Za to nutarnje gledanje, zrienje, naziranje treba imati zdravo duševno oko, zdrav razum, jasan, razgovetan predmet, pak ga treba promotriti. U stanovito vrieme uzeti valja na oko samo jedan predmet, pak onda njegove strane. Pametovanje ima tri zadaće: upamtiti, utubiti (gledajući i razumjevajući), zadržati i sjećati se ili spominjati se predmeta. Sjećanje olakšava se savezom stvarih. Učenici, koji lahko shvaćaju ili primaju, nisu uviek najbolji. Ako je učitelj dobre glave, lahko se razdraži i postaje nestrpljivim, mučno bo mu je viditi, što mu učenici pojme i primaju polagano, što je on naučio brzo. Takov učitelj neka se uči, biti strpljivim; razni su darovi uma kao lišće na drvetu, i prsti na jednoj ruci nisu jednaki.

U onom, što je učio Komensky leži podobra strana onoga, što se naziva dušoslovjem, učbom i obukoslovjem ili didaktikom. Štogod se uzima jednostavnijom i prostijom vještina obučavanja, tim se više njom djeluje i postiže uspjeh. Ali često treba više umnoga dara za prostu, jednostavnu stvar, nego li za spletenu i zakučastu. Prije svega nuždno je, da učitelj prouči, izpita, iztraži tečaj duševnoga razvitka čovječjega na sebi i svojih učenicih. Ali i promatranje ustrojnoga života u prirodi to mu olakšava. Iztražuj, kako se razvija bilina, pazi, što radi vrtlar i sravni svoje zvanje s poslom vrtlarskim. Kako u prirodi, tako neka bude i u odhranjivanju prosto, slobodno gibanje unutar zakona. Na polju obuke nesmije se nikada unapred postaviti zakon i pravilo koje, nego mora se pravilo ustanoviti iz sklada odnošenjah, što ih opažavamo osjetiti na predmetu, koj je pred nami. Učenjaci nazivaju taj učevni način postanačkim, genetičkim; on je jedini prirodni učbeni način barem za struke znanostih.

Digitized by Google

Neprirodna učba u odhranjenju i obuki činjaše samo sposobnim duše, da primaju tvari, što su jim usipane u njedra kao žito u u vreću ili ulievane u glavu, kao piće u posudu. Mladež valja upućivati i uputiti, da sama stvara. A onaj nepoznaje svoga zvanja, koji to čini neobzirajući se na Boga i na čovječje opredjeljenje.

Upozna li se učitelj dobro s bićem nazora, to si olakša svoje trudno zvanje i unapredjava prirodi shodno pučko odhranjenje. Tko je rada obučavati nazorno, mora dobro poznavati dvie stvari: tvar, s kojom radi, koju obdjelava i diete, koje se ima upoznati s tom tvarju. Učitelj posreduje izmedju obodvojega, i u tom poslu posredovanja sastoji se sva učiteljska vještina i umjetnost. Ovdje govorimo samo o tekničkoj strani učiteljske vještine, koja sačinjava mnogo, ali ne sve.

Učenici kojega razreda, istina, jako su različni, ali su skoro svi jedne dobe, i svaka doba imade štogod, što joj je svojstveno, vlastito. Tu osebnost može se naučiti učitelj obćeći, obhodeći s djecom i pazeći što i kako se izražavaju djeca, na što su sklonjena, za čim prianjaju, kako pojme, shvaćaju stvari itd. Takovo motrenje samoga sebe (samozor) za učitelja više valja, nego cieli svezci pedagogičkih knjigah.

Osjećati, ćutiti, to prevaguje u mladeži, i na to se je smieralo izvorno glede nazora u početnoj obuki, ali pojam te rieči „zor“ sadržaje više nego osjetni zor (zrienje.)

Može se motriti, zrieti dvostruko: osjetno i duševno, što se razlikuje izmedju sebe kao: osjetila spoljašnja i nutarnja.

Osjetna nazorna obuka zanima izvanjska ćutila dječja. Tko je n. pr. rada poznati kakvu bilinu, to je bolje, nego da uzme u ruke tu bilinu; to je bolje, nego da uzme njezinu sliku. Stvar se ista u obće može bolje predočiti sama, nego li u slici. Ako je tko rada raztumačiti, šta je kocka, neka uzme kocku u ruke, pak onda može samo pitati, mjesto tumačiti.

Jednoč narisa u zavodu Pestalozzievu učitelj merdevine ili ljestve na tablu namjeravajući govoriti o tom s djecom, a njeki dječak povika: Eno dole u dvoru stoje daleko veće merdevine! Pestalozzi reče na to učitelju: „Stvari su bolje, nego njihove slike.“ Samo nevalja pri nazornoj obući ciepidlačiti i odviše tumačiti na daleko i široko, što niti netreba razjasnenja.

Digitized by Google

Niti odrastli neslušaju rado dugačke i široke razprave, kamo li živahna djeca. Krakto, ali valjano! Sve u doba i s mjerom, na obrok. Pučka poslovica veli: Bolja je kašika meda, nego kola gada!

(Sliedit će.)

Riešenje II. zadaće. *)

1. Razlika izmedju trećine i pole kojega broja jest šestina, a ova iznosi ovdje 21. Traženi broj je daklem $21 \times 6 = 126$.

2. Trećina i četvrtina ma kojega broja, čine ukupno $^7/_{12}$, dočim pola toga broja ima samo $^6/_{12}$. Buduć je $^7/_{12}$ toga broja za 8 veća, nego li $^6/_{12}$, to je $^1/_{12} = 8$, a cieli broj $12 \times 8 = 96$.

3. Buduć je A. za 120 fr. više dobio, nego B., to je sačinjavao ukupni dobitak dvostruko od B-ovoga dobitka i 120 fr. Buduć je nadalje trostruki dobitak B-ov, manje 480 fr., bio ukupni dobitak, tako je bio dvostruki dobitak B-ov i 120 fr. jednak trostrukom dobitku manje 480 fr., a dvostruki dobitak A-ov mora za 120 fr. manji biti, ili dvostruki dobitak B-ov bio je za 600 fr. manji, nego njegov trostruki dobitak. B. je dakle dobio 600 fr., a A. 720 fr.

4. Izza 5 godinah bit će otac i sin za 5 god. stariji. Da bi otac i izza 5 godinah 7 put tako star biti imao, kao sin, to bi morao za 7×5, to jest za 35 god. stariji biti. Buduć će pako on samo za 1 put 5 god. stariji biti, to mu do 7 struke starosti njegva sina manjkaju još 6 put 5 t. j. 30 god. Buduć će otac izza 5 god. samo 4 put toliko godinah imati, kao njegov sin, to mu manjkaju do 7 struke starosti $7 - 4$, t. j. 3 put toliko godinah onih, što mu sin broji. Broj godinah njegova sina iznosi dakle

*) Sva četiri računa (5. 6. 7. 8.) riešila su: gospodja Tereza Karallka, pr. učiteljica u Karlovcu; gg. učit. Aleksander Dončević, u levanskoj varoši; Stjep. Gabrić u Čažmi; Tom. Jozičić u Okućanih; Gj. Kovačić u sirovoj Kataleni; Andr. Mikaević n Kapeli; Ivan Molnar u Čabru; M. P. na Rieci; Petar Solerti na Grobniku; Vatr. Vlašić u Topolovcu; Rok Vučevac, kapelan lipovljanski, Antun Zimbrić učit. u Rumi; zatim pripravnici u Zagrebu: Šlogar, Belčić, Foršt i Nikola Vuksanović učenik 4. gim. razr. — 5. 6. 7. zadatak riešiše gg. učit. Mat. Barušić u Ivanić-kloštru; Ant. Macka u Grubišnom polju, i Božo Vuksanović, u Novojgradiški. — 5. 6. 8. gospojica Mandaljena Vuinovićka učiteljica u Gospiću; gg. učit. Milan Baker u Završju; Lovro Ježek u Marija Bistrici; Drag. Malović u Bošnjakih; Petar Maričić u Grižanih, Fr. Valpotić u Ludini i Jos. Vinković u Samarici. — 5. i 6. G. Ant. Felingstein, učit. u Osieku. — 6. i 8. gg. učit. Fr. Galović u Mikloušu i Dane Rendulić u Južinah; napokon 8. Grga Živković u Štitaru. —

Digitized by Google

izza 5 god. trećinu od 30 god. t. j. 10, zato je onda sin 5 godinah star, a otac je $5 \times 7 = 35$ god., izza 5 god. biti će sin 10 god., a otac 40 god., dakle će otac uprav 4 put tako star biti kao sin.

Viestnik.

— Dne 31. svibnja t. g. obdržavan je učiteljski sastanak kotara zagr. u Zagrebu. Preč. g. kanonik Fr. Huszar, kot. škol. nadzornik pozdravi prisutno učiteljstvo kratkim govorom, u kom osobito medjusobnu ljubav i slogu naglasi. Učiteljstvo ozdravi tome slovu gromkim „živio!“ Nakon toga čitaše bilježnik zapisnika g. Lj. Modec, njeke naredbe vis. škol. oblasti. Tako naredbom od 19. veljače t. g. br. 103. ustanovljuje se, da s obzirom na to, što mnogi pravi pučki učitelji svojih dužnostih zanemaruju te u znanju nenapreduju, takovi će se po vis. vlasti s novice na izpit potegnuti. Naredbom od 4. ožujka t. g. br. 149 naredjuje se, da svi podučitelji, koji imadu popuniti svoje usposobljenje novim izpitom, tomu do svrhe ove škol. godine udovolje, inače će se odpustiti iz službe. Izvan toga bjahu jošte njeki drugi propisi pročitani. — Zatim je sliedilo praktično vježbanje s djecom, a nakon toga čitala su njeka gospoda svoje pismene izradke na pitanja po preč. ordinarijatu stavljena. Povodom drugoga pitanja govorilo se o sredstvih, kojimi bi se moglo predusresti pokvarenosti mladeži, osobito gradske, kod te razprave udioničtvovalo je više licah, jedni držahu, da se u tom pravcu izdaje list periodični; drugi, da se brošura sastavi i roditeljem, koji su većinom prvi uzrok skvarenosti, uruči; treći, da se poglavarstva duhovna i svjetovna svojim posredovanjem za tu stvar zauzmu. — To ostade neriešeno! — Na posljedku zahvali se preč. g. predsjednik sboru učiteljskom i zaključi sastanak.

— Onoj gospodi, koja imadu popuniti usposobljenje svoje za učitelje, javljamo, da će se učiteljski izpiti na kr. učiteljištu zagrebačkom započeti 16. a dovršiti 30. srpnja t. g.

— U znak osobita priznanja radi koristnoga i uspješnoga djelovanja nagradjeni su učitelji: Gjuro Popović u Vugrovcu i Ivan Benković u Kašini, svaki sa 40 fr. a. v. iz zaklade narodnih učionah. — Isto tako pohvaljeni su Ivan Jurišević občinski bilježnik u Nartu, i glavar vugrovački Josip Galović za njihovo revno promicanje školarstva u kotaru vugrovačkom.

— Ovih danah dotiskat će se u Albrechtovoj tiskarni **„Čestitar za našu mladež“** t. j. knjižica čestitkah u vezanu slogu i u listovih za rodnu našu mladež. To je djelce priredio urednik ovoga lista, budući je sastavio ili prekrojio mnoge čestitke sam, i poslužio se njekojimi njemu od učiteljskih licah poslanimi. Jedino tim načinom mogaše u kratko vrieme ta za našu mladež veoma potrebna knjižica na svjetlo izići. Izdavatelj je knjizi udario vrlo jeftinu cienu, jer pomenuti „Čestitar“ obsiže 10 tiskanih arakah u 12ni i stojat će tvrdo vezan 35 novč. Naručbine prima uredničtvo ovoga lista, a može se obratiti i na knjigovežnicu E. Mučnjaka u Zagrebu.

Natječaji.

U Nedeljišću (u Medjumurju) m. učit. i org. s god. pl. 268 st. 50 nv. drvarine, 3 rali oranice i 1½ ral travnika, slob. stanom, vrtom, i njekimi štolarnimi pripadci. — U Lopatincu (kot. gornj. medjumurskom) m. učit. i org. s god. pl. 315 st., 5 hv. drv., slob. stanom, vrtom i štolarnimi pripadci. Rok prijave za oba mjesta traje do konca o. m. i ima se upraviti na veleč. g. Josipa Raffaya, podj. i žup. u Vratišincu.

☞ Ovim brojem iztiče prvo polugodište ovoga tečaja. Molimo onu gg., koja nam predplate neposlahu, da to što prije učiniti izvole. Uredničtvo.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 13. U Zagrebu, 1. srpnja 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Država prema odhranjenju djece ubogih.

(Crta iz ulomka Vertheimerova.)

Boljak prostonarodnoga odhranjenja bjaše uviek predmetom najveće brige mudrih i krepostnih vladateljah; jerbo je prvo i najizvjestnije sredstvo, kojim se poluči blagostanje i čestitost kojega naroda. Dà mnogi čovjekoljub sám može dosta toga u svojem tiesnom krugu učiniti; ali što otčinsko-misleći vladatelji proizvesti mogu, to se čini kasnijim potomkom za čudo, — to je vjekovitimi potezi upisano u historiji naobraženosti novijega vremena u mnogih državah europejskih. —

Volja vladateljah, da svojim gradjanom prude, vazda je svoju svrhu domašila te mnogo dobra i koristna već uzrokovala, a proizticat će još više, čim se prikladnije obuka nježne i u najmladjoj dobi stojeće mladeži rukovodila bude.

Svaki, koji dobro misli, te ikoliko dogodovštinu novijega vremena pozna, mora željeti, da se unutarnji mir države neporemeti.

Ali imade nesreće, koja jako lasno državu uznemiriti može, ovamo spada ponajprije: uboštvo i nevolja — zlo ponašanje — želja za novim — preuzetnost — bezposlenost — nehajstvo i nezadovoljstvo — koja sva u tjesnac nišane!

U b o ž t v o i n e v o l j a. Koji ništa izgubiti neima, može sigurno štogod dobiti, ako se obstojeći red u domovini poremeti; a možebiti bi se moglo boljim odhranjenjem puka učiniti, da bi

Digitized by Google

svaki štogod izgubiti imao; te bi svaki od djela rukuh svojih živjeti mogao i hotio, pa na takav način mudro upotrebio plod truda svoga.

Zlo ponašanje i zloća svake vrsti. Krivnja kradje dokazuje nam zadostno, da se u dobrostojećih i imućnih državah sjegurnost svačijega imetka samo dobro uvedenim i uredjenim odhranjenjem siromašnijega puka postići dade. Nejednakost imućtva jest svagdje, gdjegod je kakova naobraženost; — a ova nejednakost učini čovjeka lahkoma, draži ga i podbada, da od tudjega dobra suuživa, te čim je više živinski i manje duhom odhranjen čovjek, tim stalnije upotrebljava najbližja i najlaglja sredstva, t. j. silu i prevaru, kojom da si tudje prisvoji; odavlen vidimo, kako je od goleme potrebe čovjeku, da se pomoćju bogočašća i dobra vladanja nauči tudju vlastitost poštovati, te da mu se slobodan put k vriednom uživanju svoga kroz prikladno njegovim unutarnjim sposobnostim primjereno odhranjenje otvori.

Želja za novim proizti̇če iz prirodjena ostana, a na to potiču izvanjski uplivi. Dobro odhranjenje može ovaj ostan prema koristnu nauku i poslenosti upraviti.

Preuzetnost, koja se često s glupošću skupa nalazi. Nevidimo li, da upravo najveće budale i neumni ljudi upravo rado o stvarih sude, o kojih nit najmanje pojma neimaju, niti ih razumiju.

Bezposlenost. Bezposlenjaci su se svako doba za bune živo zauzimali, i takovimi poslovi rado zanimali, jer pri obstojećem redu dobro živjeti nisu mogli, Veoma liepo govori u svojem djelu njeki Fridrik grof Spaur „Ako država i njezini vlastnici sbiljnu volju imaju ukloniti bezposlenost i lienost, koje su najveći izvori prosjačtva, prievare i nevolje, kao takodjer i najveće priečke miru i obćinskoj sjegurnosti; tak moraju zakonodavci, ili oni, kojim je vlast dana, silom se tomu oprieti, najprije glavni izvor bezposlenosti iskati, i uništiti ga. U neprikladnom i neprimjernom odhranjenju djece ubogih roditeljah nalazim jedan od glavnih izvorah ovoga zla.“ — A mudri Harl veli: Bezposlenost i lienost — najveći uzroci osiromašenja — imaju se ponajviše odhranjenju pripisati.“ —

Bolje odhranjeni podložnici mogu tečaj državnoga upravljanja mnogo olahkotiti. Kad je puk razumniji i boljega ponašanja, može lakše poznati i voljnije izpunjivati svoje dužnosti, a to ga vodi k

Digitized by Google

ljubavi i podvrženosti prama zakonom državnim. Tada prestaju mnoge neosnovane tužbe i varavi zakloni od zakonah, a tečaj občinskih posalah mora mnogo jednostavniji biti. Bolje odhranjeni podložnici podavaju i dobre branitelje domovine.

Iz svega dakle bjelodano vidimo, da se prosvjetom pučkom mnogo toga unaprieditи može, kao poljodeljstvo, obrtnost i trgovina — to će dići i dohodak u državi tako upravni kao i neupravni, povećanje pako državnoga dohodka jest upravo glavni izvor dobroga odhranjenja, koji je kako veli Harl „prva pogodba, bez koje sva druga sredstva — da se broj prosjakah umanji — nedonese željenih plodovah".

Franjo Valpotić.

Didaktični ulomci,

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

Mogao bi tkogod dugo razglabati i razčlanjivati: položito (razito), okomito (komice) to je ona pruga, koja itd. itd. — napravi ti dvie pruge na tablu — | , pak je stvar gotova, barem za djecu, koju valja tek naučiti pojmove jezičnih izrazah. Mogao bi se tko dugo truditi i mučiti, da uvrti u pamet djeci položaj i medje naše domovine i ostalih zemaljah u državi; ali neka pokaže često krajobraz, neka nariše na tablu nacrt, neka uputi djecu, da i ona to crtaju, pa će po tom ležati djeci pred očima domovina i država sa svojim položajem i medjami, kao da ju gledaju.

Tako se uči diete sredstvom izvanjskih osjetilah, da poznaje stvari i njihove strane, njihov broj, koliko su velike, kako leže i kako su postavljene, koje su boje i slike, koga oblika, kako su smještene i udešene, kako se gibaju, u kom su odnošenju i savezu.

To je ono, što se zove obično „n a z o r n a o b u k a", koja mora biti ne samo u prvoj godini, ili samo u prvom razredu školskom, nego u svih razredih pučke učionice i dalje još vrhovnim načelom učevne djelateljnosti, i koja je uz odhranjenje druga glavna zadaća pučkog učitelja.

*

Digitized by Google

Nazornom obukom pokazuje se ili sama stvar ili njezina slika djeci, da ju mogu kojim osjetilom osjetiti osobito viditi ili čuti, i to je osjetna nazorna obuka.

Duševna nazorna obuka tiče se nutarnjih čuvstvah; ona predstavlja stvar ili njezinu sliku dječjemu duhu. Da moraju posredovati pri tom čuvstveni nazori i tome prokrčiti pút, to se razumije po sebi. Samo tako uči se čovjek misliti.

Pri tom valja se posavjetovati i tako rekav dogovoriti s djetetom, kud ono nateže, za čim prianja i kako smatra i pojmi stvari. Diete zanimaju i povlače za sobom više djela i primjeri, nego rieči; više osobe, nego promatranja; više živi, nego mrtvi predmeti. Diete zanima više koja živina, nego li kakav kamen, više jasna, sjajna boja, nego tavna i mrka, ono, što je čudno, više, nego što je obično.

Ono načelo: „prelazi s onoga, što je bliže, k onomu, što je udaljeno“, ima se uzeti više duševno, nego li mjestno. Krasne bibličke poviesti i druge proste pripoviedke, makar da se odnose na najstariju dobu i na najudaljenije narode, njekako su bliže i draže djeci, nego zapletene i zamršene pripoviesti iz bližine. Kad se pripovieda štogod, gdje se mnogo čini, tvori, djeluje, posluje, radi primjerî krotkih, dobrih, čestitih, valjanih ljudih, djeluju više, uzmožnije, nego li snimljene obuke i pouke, nego li zapoviedi i opomene. Nastojati valja pobuditi, potaknuti dječje prignuće, dječje srdce, pak će se onda djelovati i na ćudnoredno djelovanje.

Težko je predstaviti si, kako misle djeca, ali je potrebito, osobito za pučkog učitelja, ponajviše za početnoga. On mora sići dolje medju djecu do najnižega stepena, pak postepeno privesti djecu k sebi na onaj stepen naobraženosti, o kom smo već rekli mnogo toga u ovom listu.

Najprobitačnije i najkoristnije sredstvo, kojim se može naobraziti nutarnji nazor, brez dvojbe je i brez prigovora materinski jezik. Istina, nemože se razjasniti sve i sva riečmi; ali ponajviše može, što je u obuci. Dakle jezik učiteljev sredstvo je najprobitačnije, orudje najkrepčije; ali samo onda, ako se može prilagoditi i priljubitt obzoru ili vidokrugu dječjih mislih; ako diete točno i podpuno razumije govorećega učitelja.

Digitized by Google

Nauka je jezikoslovna samo onda nazorna, kad učitelj razgovarajući se, pripoviedajući i u primjerih upozna diete sa sadržajem i oblikom, licem jezika.

Čitanka u pučkoj učionici, počamši od početnice, pak redom svaka čitanka služi kao sredstvo nauke i obuke. Diete uči se jezik slušajući i gledajući.

Diete sluša glas u kojoj rieči, gleda rieč u kojem stavku, stavak u cielom komadu štiva. Ako ima diete naučit se, što znači rieč, kaže mu se stavak, u kom se rabi pravilno ili upotriebi ona rieč. Primjeri uzimaju se shodno obzoru dječjemu osjetnom i duševnom.

Pokle vidi više i mnogo primjerah, onda se ivzodi pravilo iz njih. Uviek najprije primjer, po tom pravilo, i najposlje: daj, vježbaj se!

Ako kani učitelj učiti vrsti glasovah, neka nepočima ovako: Djeco, glasovi su ili samoglasni ili suglasni; samoglasnici su: i, u, e itd. — nego kaže rieči, ili ove upiše na tablu, u kojih nalaze se glasovi, pak najposlje pita: Od koliko dakle vrs tih ima glasovah?

Kad ima diete učiti povjestnicu, netreba mu unapried kazati, što se razumieva pod imenom povjestnice, nego valja početi pripoviedati, što se je dogodilo. Netreba pitati, što će to reći govoriti, nego treba govoriti. Nevalja započeti: „Glagolji su rieči, koje itd., — nego treba postupati načinom nazornim, da iz primjerah nauče se djeca poznavati razne vrsti riečih. Strane govora i njihovo sklanjanje i sprezanje, previjanje i promjenivanje nepredaje se i neuči posebno; jerbo te stvari glede svoga bića i opredjeljenja postaju jasnim i mogu se pojmiti pravo tek u savezu, u stavku, tek se pokazuje, šta je i kako je. Sve ono, što se nauči nazorno i u primjerih pamti se dobro i zanima djecu. Zato je bila dosad slovnica u učionici mnogoj djeci suhoparna i dosadna. Pametnim načinom treba samo ono da se nauči na izust, što su djeca prije dobro pojmila i razumjela, a razumjeti se može samo ono podpuno, što se predaje nazorno, što se vidi, čuje, kuša, miriše i osjeća.

Digitized by Google

VI.

Neka nemine dan, da se nenapiše koja pruga.
Tko neima ništa, nemože ni dati ništa nikomu.

Pismene vježbe u pučkoj učionici valja da se oslanjaju uviek na štogod; one mogu biti same posljedice nazora, razgovora i čitanja. O samostalnih predstavkah, proizišavših iz vlastitoga mišljenja učenikah, nemože se ni govoriti u pučkoj učionici.

Postupno postupanje, kojim valja udarati vježbajući učenike pismeno, proizlazi od nasljedovanja. Dječje nasljedovanje, ostan, kojim žele činiti ono, što čine odrastli, nesmije se smetnuti s uma niti pri učenju govoriti, niti, kad se uče djeca, pisati. Poradi toga dade učitelj, da diete prepisuje mnogo riečih, stavakah i komadah štiva, koji jednako glase i vježba pri tom takodjer djecu, da pišu liepo i pravilno; goji se skupa pri tom čuvstvo čistoće i red, priučava oko, točno promatrati pisano i štampano. Štogod se više prepisuje od rieči do rieči prvih godinah u učionici, tim manje treba u buduće obučavati djecu osebno u pravopisu. Na drugom stepenu pomaže se učitelj s onim, što je diete upamtilo pri nazornoj obuki promatrajući stvari izvan školske sobe, što jih je tako izkustvom steklo. Razgovarajući se pobudjuje se ono u razmjevi ili mečti dječjoj, i štogod poznaju djeca jasnije one stvari, tim podpunije mogu ih i opisati. Štogod se znade jasno, točno, podpuno izreći, ono se znade i opisati.

Napokon uzima se u pomoć čitanka; jerbo se mora ponješto dati djetetu sadržaj jezika. Gdje neima ništa, nemože se ništa ni uzeti. Proizvesti štogod, zavisi posve od onoga, što je čovjek primio u sebe, u glavu i u srdce. Zadobivši tvar povećaje se snaga, razširuje se obzor, i nemora se misliti, da može tkogod, naučivši se na pamet slovnicu, naučiti i jezik. Gdjegod je kakav sadržaj, treba samo malko pripomoći, i oblik nalazi se sam sobom. Primiti u sebe i proizvoditi — to se odnosi shodno prirodi, kad se uzimaju zadaće za pismene radnje iz štiva i tvarne nauke. U dobro izbranom i na što valjana pobudjujućem štivu nalazi se najizdašniji i najplodniji izvor za postepeni razvitak vlastite sile proizvadjanja. U isti mah ipak pruža pozorno i umno promatranje onoga, što biva okolo djece, dosta gradiva. Ovakovo stanje, ovakove slučaje i

Digitized by Google

dogodjaje, ako samo nisn izvan obzorja ili vidokrnga dječjega, morat će upotrebiti učitelj za svrhu slogovnoga naobražavanja. Diete se mora pomalo naučiti opisivati prirodne predmete (živine i biline) proizvode umjetnosti itd., i predstavljati stanovite radnje zemljodjelacah i rukotvoracah. Predstavljanja iz vlastite glave nasuprot ostaju posve nazad. Sve, što je prerano kod obuke, škodi isto onako, kao kad bi htjeli kakvi cvjetni pupoljak otvoriti silom prije vremena.

U čitankah, počamši od početne, pak sve dalje, nalazi se gradivo, iz koga se pravi (gradi) slog. Učitelj mora dobro proučiti školske knjige i pronići u njihov duh, i ako je rada preduzimati uspješno pismena vježbanja, nesmije nikada prestati sam se vježbati u slogu. Poznati njemački učitelj Kellner pravo voli, kad kaže, da se poznaje najsigurnije na vještini pismeno izražavati svoje misli, da li se predaje shodno jezikoslovna nauka. Učenik, veli, koji umje napisati kakav opis ili kakvo prosto pismo, ali glede na stvar uredno, u stavcih, po kojih se može čovjek dovidati, o čemu je govor, i brez velikih pravopisnih pogrešakah, taj je obučavan takodjer dobro u jeziku, sve da nebi znao na konac razlikovati ime pridavno od prislovja. Žalostno je, što učitelji ipak često zaboravljaju, da pri tom neima ništa brez vježbanja, i da je njihova zadaća, i na sebi i u samih sebi ono obistiniti, što su rada postići sa svojimi učenici.

Valja da sami učitelji pišu mnogo! — Nevelim, kao da bi imali postati naši početni učitelji sve sami spisatelji, — na to nije pozvan svatko, tko piše; možebit najmanje oni, koji pišu mnogo i puno koječega, što nije osnovano na temelju zrela uma, čiste pameti, a osobito na temelju ćudorednosti, majke kreposti i prave zasluge, kojom se čovjek toli krasno i divno razlikuje od svih nerazložitih stvorovah na tom svietu. Nebi rado, velim, nagovarati nijednoga učitelja i svjetovati mu, da nastoji postati spisateljem; — ali je ipak zlo i naopako, kad izišavši iz učiteljišta, iz preparandije, prodju godine, a učitelj neuzme nikada pera u ruku, da štogod napiše i složi i u obće zanemaruje popisivati kadšto vlastite misli. Zar mu nedaju povoda njegov život učiteljski u učionici, čitanje knjigah, obćenje s drugovi, učiteljski sastanci, da štogod i piše? — Ali upravo zato, što mnogi učitelji nerado pišu, što samo

Digitized by Google

onda uzimaju pero u ruku, kad već nije drugo, nego se mora, nisu dovoljno vježbani, i ako su odprije i bili prilično uvježbani u slogu, zaborave i ono, što su znali; tà ptica neleteći odvikne se letiti. Kad dodje do toga, da mora učitelj napisati kakovo izviešće, molbenicu ili što drugo, sve bude lošo i kukavno, a što je najgore, zanemaren sam po sebi učitelj nemože, niti je u stanju ni svoje učenike temeljito uvježbati u slogu. Tko sam nezna pisati, sastavljati, slagati, nemože ni druge to naučiti; dapače nije ni u stanju valjano popravljati. Takav mora uzimati sve zadaće vježbanja, svako pisamce, svaku namiru, svaku svjedočbu iz knjigah, za koje je svezan robski, da jih se mora kruto držati u svačem i zato niti može upotrebljavati trenutak, niti je u stanju prilagoditi svoje primjere vremenu i mjestnim okolnostim; u kratko reći, takav je nedorasto, stoji sveudilj pod tutorstvom knjigah, a borme, što ima učitelj u svojoj knjigi, a neima u svojoj glavi, to mu pomaže kao kad u gladnoj godini ljudi miese hljeb od mekinjah, a u skrajnoj nuždi i od kore kakva drveta.

Nijedan učitelj, koi želi dobro sebi i svojoj učionici, neka dakle nepropusti svaki dan napisati koju prugu vježbajući se u slogu, pa makar samo spremajući, pripravljajući se za naučanje. Onda se nebi trebalo bojati za povoljan uspjeh jezikoslovne nauke; onda bi i dobar naputak u toj struci nauke, rukovodstvo, rodilo boljim plodom. (Sliedit će dalje.)

Hrast,

sastavoslovna vježba u III. razredu.

Djeco! kad smo onomadne u šumi bili, o kom sam drvetu najviše govorio? Što sam kazao, koje je najveće šumsko drvo? — Dobro — dakle hrast. Koji si je najbolje zapamtio, što sam ja govorio o hrastu? Evo! gledajte ovdje sliku hrasta. Ovdje vidite sve, što sam govorio o hrastu. Ja ću to sve u kratko opetovati, a vi dobro pazite, te ćemo onda sve ono, što ću ja kazati, napisati. Pazite dakle. Medju svim drvećem, što ga u šumi imade najveći je hrast. Hrast imade veoma jako korenje, koje duboko u zemlju dopire. On imade visoko i debelo stablo. Na stablu nalaze se moćne grane; na ovih grančice, a na grančicah lišće, cviet i

Digitized by Google

plod; kora jest debela i hrapava. Hrast veoma lagano raste, ali do velike starosti dotjera. On raste 200—300 godinah, te biva po prilici 500 godinah star; imade pače dokazah, da su hrastovi i 1000 godinah stari postali

Sad smo sve kazali o hrastu, samo nam još jedno preostà; da li je hrast koristan. Tko se jošte sjeća na 47. štivo I. slov. čitan. „Liep hrast“? Tko znade to štivo pripoviedati. Šta je kazao kožar? šta ugljevar, a šta mesar? Nu sada da vam o koristi hrasta kažem.

Hrast veoma je koristan; sve, štogod na njem vidimo, sve možemo upotriebiti. Koru trebaju kožari za strojenje kožah; iz drva grade se brodovi, mlinovi, razno pokućtvo, posudje i žeže se ugalj; pa se i za gorivo upotrebljava. Lišćem nastiramo marvi, te dobijemo tako gnoj. Žir, plod hrastov, trebamo za hranu krmakah; a šišku za strojenje kožah.

Evo sve sam u kratko opetovao o hrastu, a sada ćemo to na tabli napisati. Ja sam već kazivao, kada se što piše, da se tada ono, o čem pišemo, ljepše izraziti dade, nego li kad govorimo. Mi ćemo dakle hrast opisati, nu malo ukusnije, nego što sam ja govorio. Ali mi ćemo ipak onim redom pisati, kojim sam počeo. — Svaki neka misli, kako bi se koja misao, koji stavak, na ljepši način izraziti dao. Ivane! izadji van k tabli. Što moramo najprije napisati, da drugi, koji nezna, što smo pisali, umah pogodi, o čem smo pisali? — O čem ćemo indi naslov metnuti. — „O p i s h r a s t a.“ Sad nam valja znati najprije što je hrast. Što je dakle hrast? Kako bi to napisali? Kaži! Koji se zna najljepše izraziti? —

„M e d j u n a š i m š u m s k i m d r v e ć e m p r v o m j e s t o z a u z i m a h r a s t.“ Kakovim ćemo slovom početi pisati? Zašto? Da li je ovdje podpuno izražena misao? Kakov ćemo dakle ovdje znak metnuti? Točku. — Zašto? Sad ćemo pako sve redom pisati počamši od korenja do vrška, štogod vidimo na hrastu. Kakovo korenje imade hrast? Je li se daleko pod zemljom širi? Tko se znade najljepše izraziti? — Da li se smiju jedne te iste rieči više putah opetovati? Što ćemo dakle upotriebiti mjesto rieči „hrast“? Dobro kazat ćemo dakle: O n i m a d e v e l i k o i j a k o k o r e n j e. Kakovim ćemo slovom početi pisati? Zašto? Da li smo

Digitized by Google

napisali podpuno misao? — Jest —. A jesmo li sve kazali o korenju? Što nam još preosta? Hoćemo li i ovdje točku metnuti? (.) Zašto? Šta imademo jošte o korenju kazati? Kako ćemo to napisati? Da li ćemo i sada velikim slovom početi? Zašto ne? Koje se duboko u zemlji razprostire. Šta ćemo sada pisati, šta dodje za korenjem? Evo gledajte na sliku. Dakle stablo? Kakovo je stablo u hrasta? Kako ćemo to napisati? Koji se znade ljepše izraziti. — Hrast imade visoko, jako i debelo stablo. Kakov će se ovdje znak metnuti? Zašto? Kakova je kora hrastova? Hrastovo stablo zaodjeveno je debelom i hrapavom korom. — Kakav mora ovdje znak stajati? Zašto? Šta vidjamo na stablu? Kakove su to grane? Kako ćemo to najbolje napisati? Na stablu nalaze se mnoge debele i jake grane. Kakov će se ovdje znak staviti? Šta se nalazi na granah? Šta se nalazi na grančicah? — lišće, cvieće i plod t. j. žir, skipak i šišarke. Kako ćemo to napisati? Tko znade? — Na granah su grančice. — Da li je to stavak? Jesmo li sve kazali o grančicah. Što još preosta? Kako ćemo napisati, šta se na grančicah nalazi? Šta ćemo upotriebiti mjesto rieči — grančicah? Zaime. — Kako ćemo dakle napisati? — a na ovih lišće, cvieće, žir, skipak i šišarke. Kakovo je lišće hrastovo, kakove boje i oblika? Kako će se to napisati? Po čem se poznaje iz daleka hrastova šuma?

Lišće hrastovo je veliko i zagasito-zelene boje. — Kakav ovdje treba znak? — Zašto? — Po kojoj se već iz daleko hrastova šuma poznaje. Kakav znak dodje ovamo? — Zašto? — Šta ćemo kazati o cvieću hrastovu? — Kako se zove cviet od hrasta? — Kako ćemo to napisati? Hrastov cviet zove se resa. Kakav znak dodje ovamo? Zašto? — Od kuda postaje žir, skipak i šišarka? — Kako ćemo to napisati? — Žir postaje iz hrastova cvieta. Kakovo ima biti znamenje ovdje? — Zašto se ovdje piknja stavlja. Kako ćemo napisati, i kako postaje skipak i šišarka? — Tko zna! —

U lišće, cvieće i mladi žir snesu šiškari svoja jaja, te prouzroče izraste, pa tako postanu na lišću šišarke, a na žiru skipak.— Kako ćemo razstavne znakove pometati? — Zašto? Sada imademo napisati: gdje hrast

Digitized by Google

najbolje uspieva, kako raste i kako dugo živi. Gdje dakle hrast najbolje uspieva? Kako ćemo to napisati? —

Hrast uspieva najboljma na visokih, a ne odviše vlažnih šumah. — Zašto smo ovamo metnuli potez (,)? Da li hrast hitro ili lagano raste? Kako ćemo to napisati? — On raste veoma lagano. — Imademo li jošte šta govoriti o tom, kako hrast raste? — Kakav ćemo dakle znak ovamo staviti? — Kako ćeš pisati, kako dugo raste? — Njegovo rastenje traje dvie do tri sto godinah. — Kakov znak metne se ovdje? Zašto? — Kako dugo raste hrast? Kako ćeš se pismeno izraziti? — Zašto si metnuo ovamo točku i potez? — Hrast navrši pet sto, pak i do hiljadu godinah. Kakav se znak ovamo stavi?

Sada nam jošte preostaje govoriti o koristi hrasta. Kako ćemo to napisati? — Je li hrast koristno drvo? Da li nam samo na jedan način korist? Što možemo sve upotriebiti od hrasta? — Piši dakle: —

Hrast je veoma koristan, te nam na mnogo načinah koristi. — Kakovih treba ovdje znakovah? — Što je najkoristnije od hrasta? — Njegovo tvrdo drvo jest za nas od najveće koristi. — Kakov ovdje treba znak? — Zašto? — Šta se pravi iz hrastova drveta i k čemu se upotrebljava? — Koji se znade najljepše izraziti? — Od njega se grade brodovi i kuće, pravi razno posudje, orudje i pokućtvo. — Kakove razstavne znakove treba ovdje metnuti? — Zašto nesmiju drugi stajati? — Čemu je kora hrastova? — Kako ćemo to napisati? — Kora se upotrebljava kao trieslo za strojenje kožah. Čemu trebamo žir, skipak i šišarke? — Kako ćemo to napisati?

Žir jest veoma dobro hranivo za svinje; skipak pako rabe kožari i mastioci, a iz šišarkah pravi se crnilo (tinta). Metnite raztavne znakove? — Zašto ste metnuli ovamo piknju i potez? — Zašto se stavlja na koncu piknja? — Pročitaj, Martine! sve što smo kazivali o hrastu.

Opis hrasta. — „Medju našim šumskim drvećem prvo „mjesto zauzima hrast. On imade veliko i jako korenje, koje se „duboko u zemlji razprostira. Hrast imade visoko, jako i debelo

Digitized by Google

„stablo. Hrastovo stablo zaodjeveno je debelom i hrapavom korom. „Na stablu nalaze se mnoge debele i jake grane. Na granah su „grančice; a na ovih lišće, cvieće, žir, skipak i šišarke. Lišće „hrastovo je veliko i zagasito — zelene boje, po kojoj se već iz „daleka hrastova šuma poznaje. Hrastov cviet zove se resa. Žir „postaje iz hrastova cvieta. U lišće, cvieće i mladi žir snesu „šiškari svoja jaja, te prouzroče izraste, pa tako postanu na lišću „šišarke, a na žiru skipak. — Hrast uspieva najboljma u visokih „a ne odviše vlažnih šumah. On raste veoma lagano, njegovo ra- „stenje traje dvie do tri sto godinah; hrast navrši pet sto, pak i „do hiljadu godinah. Hrast je veoma koristan, te nam na mnogo „načinah koristi. Njegovo tvrdo drvo jest za nas od najveće ko- „risti. Od njega se grade brodovi i kuće, pravi razno posudje, „orudje i pokućtvo. Kora se upotrebljava kao trieslo za strojenje „kožah. Žir jest veoma dobro hranivo za svinje; skipak pako rabe „kožari i mastioci, a iz šišarkah pravi se crnilo (tinta).“

Djeco! Svaki neka dobro pročita ovo, što smo na tabli sastavili, te ćete mi po ovom primjeru hrast liepo opisati.

Učitelj mora svaki sastavak s učenici najprije u školi izraditi. I to u sasma jednostavnih i kratkih stavcih, a na raztavne znakove imade osobito točno paziti. Zatim nesmije dopustiti, da s table sastavak prepisuju, izim gdjekoje važnije točke, brojeve ili imena. Djeca moraju sama o stvari misliti, te svoje misli valjano zaodjevene i uredjene napisati, jer tim si vježbaju i pamet, te lahko zadržavaju u njojzi dotične sastavke.

M. Cugšverdt.

Dopis.

Iz bakarskog škol. kotara, biskupije modruško-senjske. — U ovom kotaru obdržavan je učiteljski sastanak dne 9. lipnja t. g. pod predsjedničtvom preč. g. dekana i okr. šk. nadziratelja Mate Zuvičića u sgradi glavne učione bakarske; na koji sastanak svi svietski učitelji ovog kotara (osim jednog slučajno oboljelog učit. g. B.....), zatim veleč. gg. župnici Jos. Dobrila i Ant. Burmašević, i mnogoč. gg. učit. i katekete Gajo Matković, Iv. Sablić i Venc. Škiljan prispješe. — Po odpjevanoj svečanoj sv. misi i „veni sancte“ pozva nas preč. g. predsjednik ponajprije u žensku

Digitized by Google

učionu; tu nagovori u kratko, al kriepko prisutnu dječicu i njihove učiteljice, predočiv jim plod i korist narodnog naobraženja u duhu kršćanskom, zaključujuć, da prava narodna samosviest i kršćanska gojitba u budućem valjano odhranjenom ženskom spolu, najme materah — počima. Na to uzè preč. g. predsjednik školski „Početnicu," te stadè sám djecu izpitavati, a izpitavajuć pokazà nazočnim učiteljicam i učiteljem, kako bi od prilike valjalo zornim načinom tom premako malom knjižicom postupati, ako želimo cilj njezin postići i djecu za više razrede usposobiti. Još preduzè jedna izmedju privr. učiteljicah gospodična I...., po nalogu preč. g. predsjednika računstvo na pamet, i time bi u ženskoj učioni dovršeno. Uputismo se zatim u I. razr. glavne mužke učione. — Pošto i ovdje preč. g. predsjednik školsku dječicu u kratko, nu ljubezno i poučno nagovori, odredi grobničkog učitelja S.....ia, da preduzme s djecom 21. štivo „Početnice", što rečeni učitelj i učini. I tom prigodom razvi ćudoredno svojstvo miroljubivosti i strast srditosti; osim toga uze slovničko razglabanje, tičuće se glasovah, slovkah i riečih; a računstvo na pamet preduzè red. učit. i privr. ravnatelj rečene gl. učione g. St..... Tad krenusmo u II. razred. — I u ovom razredu preuzè učit. S..... po nalogu preč. g. predsjednika čitanje i stvarno razglabanje 75. štiva I. slovn. čitanke; slovničko razglabanje pako uzè učit. iz Kraljevice g. P., a računstvo na pamet učit. iz Cernika g. D. — Prigodom čitanja opazilo se je, da djeca upotrebljavaju u odgovorih smiešne izraze narječja; n. pr. na pitanje: Jesi li to pojmio, vidio, čuo itd. odgovaraju: „Gospodine, mè sam, mè ja, mè nis itd."; s toga se složismo, da se u smislu obstojeće naredbe uzviš. kr. dikasterija imadu po školah narječja, osobito smiešna i neumjestna odstranjivati, a djeca i izvan škole, a kamo li u školi na porabu književnog jezika pridržavati. — Opazilo se je takodjer prigodom razglabanja slovnice, da red. g. učitelj nije pojam o stavku razlagao, što i sám potvrdi držeć, da to nespada na II. razred; a izpitavajući g. učitelj zahtievao je od djeteta, da mu ono sámo stavak s pitanji razloži; izviše opazilo se je, da se diete samim pitanjem što? obično muti, i I. pad. od IV. razlučiti neumije; toga radi pristadosmo, da se usljed osnove školskog obučavanja, a i iste I. slovn. čitanke u II. razredu pojam od stavka razloži; da se ovog razreda djeca nesile svaki stavak sama razglabati; a za razliku I. i IV. padeža, da se za temelj uzme živuća i neživuća stvar, te kod prvih nek se upotrebljava u I. pad. tko? u IV. koga? kod drugih pako u I. pad. tko i što? a u IV. koga i što? — Dodjosmo zatim u III. razred. — Ovdje p zva preč. g. predsjednik učitelja S.....ia, da preduzme bud koje štivo iz II. slovn. čitanke i u obuci razvi e, što polag štiva za taj razred najshodnije pro-

Digitized by Google

nadje. Rečeni učitelj dadè si iz dotične slovn. čitanke 102. stivo „Božji blagoslov“ po njekom učeniku čitati, te stade u zemljopisnom smislu razvijati pojam o podneblju, razlagajuć, zašto posvuda nemože jednako jedno i isto bilje, životinje itd. uspjeti; uzè napokon zornim načinom izpitavati u smislu matematičnom i političkom o naše carevine pokrajinah, narodih itd. na njekom školskom zemljovidu; u tom nas zateče dvanaesti sat, a mi krenusmo u IV. razred. Ovdje predavaše ponajprije vjeronauk „O dobrih i zlih angjelih“ mnogoč. gg. duh. pomoćnici i katekete Gj. Matković i Iv. Sablić, a zatim se po red. učitelju g. Gl..... preduzè mekaničko čitanje štiva 60. „Brzojav“ i 72. „Kotar i zemlja“ s razglabanjem rieči telegraf (brzojav) i pretvaranjem dotičnog stavka u višebroj, kom se prilikom povede govor i o dvobroju, što se na samostavnicih brzojav i čovjek u istom stavku desećih se od njekojih učiteljah i izvede. Prigodom čitanja opazilo se je, da djeca veoma pogriešno čitaju, nepazeć niti na čisti izgovor glasovah u rieči, niti na naglasak riečih i stavakah, već svaki „z“ žeom, a „s“ ešom polag običnog narječja, isto tako i predzadnje slovke u riečih po naglasku talijanskom naglasuju; tako mjesto: nalaze, silu itd. izgovarahu: nalaže, šilu itd.; a glagolj činiti, nahodeći se u sad. vrem. 3. osobi višebroja, indi činé, izgovarahu, kao da je samostavnik čin 4. pad. višebroja, t. j. činè. Pošto preč. g. predsjednik dotičnog g. učitelja o pazki u II. razredu učinjenoj ubaviesti, učini ga ujedno pozornim na iztrieblјivanje zlorabnih neknjiževnih izrazah medju učenici u i izvan učione, i naredi zatim predavanje računstva na pamet. Učitelj I. razreda g. St..... postavi njekom učeniku računstveno pitanje sa slomci, koje dade povod svestranom kritiziranju s razloga, što niti bjaše podpuno niti razgovjetno; usljed čega za shodno pronadjosmo, da učitelj na podpuna i razgovjetna pitanja obzir uzimati, i ako mu slučajno nepodpuno ili nerazgovjetno pitanje izbjegne, da ga umah sam prosuditi i izpraviti imade. Napokon odredi preč. g. predsjednik red. učit. g. Gl....., da izvede pismeni račun koji u savezu s računstvom na pamet. Rečeni g. učitelj postavi istina pitanje sasma jednostavno i diete mu ga nakon više postavljenih pitanjah na pamet odgovori; ali mu za rukom nepodje bez goleme muke i pomoći ostalih učiteljah pismeno ga riešiti. — Sad opomenu preč. g. predsjednik nazočnu školsku djecu na marljivo pohadjanje škole, pozorno slušanje i revno učenje propisanih i u školi predavati se imajućih predmetah, a nemanje i ćudoredno zadržavanje u i izvan škole, kao što se dobroj i umnoj djeci dolikuje; a mi se zatim uputismo u njeku za nas priredjenu školsku sobu. — Tuj otvori prehvaljeni g. predsjednik sjednicu upravo bratinskim, ljubeznim i premda kratkim, al' u srce dirajućim slo-

Digitized by Google

vom, u kom spomenu važnost i svrhu našeg sastanka, radujuć se, što su se učitelji u predavanju i medjusobnom bratinskom poučavanju u istinu natjecali, žaleć pako, što ovomu sastanku ostala veleč. i mnogoč. gg. župnici i duh. pomoćnici neprisustvovahu; odredi zatim za bilježnika učitelja mjestne gl učione g. Kolića, te pozva njekoju gg. učitelje, da čitaju odgovore na svoja pitanja od vis. kr. dalm. hrv. slav. namjestničkog od 27. ožujka 1864, broj $^{3298}/_{692}$, putem preč. Ordinariata učiteljem za riešenje izaslana. — Tad pročitaše pism. radnje svoje veleč. g. Ant. Burmašević, župnik i učitelj u Kostreni sv. Barbare, zatim gg. učit. Petranović, Udina i Solerti, a ostala gg. katekete i učitelji sbog kratkoće vremena moradoše svoje izradke nepročitane izručiti. — Pošto se učitelji podulje motreć i pretresujuć rečena pitanja u načelu ipak složiše, povede prehv. g. predsjednik govor o školskoj knjižnici, školskih vrtovih, pčelarstvu i gojenju svilacah, nabavljenju hrvatske povjestnice, ilustriranog „Otče naša“, valjanih prirodopisnih slikah, zemljovidah, toplomjerah itd., časopisah „Napredka“ i „Gospodarskog lista“, preustrojenju katekizma za II. i III. razred, predpregi za učitelje, katekete i ravnatelje, produljenju školskog sastanka bar na dva dana i prisustvovanju veleč. i mnogoč. gg. župnikah kao ravnateljah i duh. pomoćnikah kao kateketah rečenom školskom sastanku. Na to se pojavi više glasovah, medju kojimi učit. S..... svojim predlogom, tičućim se kotarske školske knjižnice dokazujuć golemu potrebu tog zavoda, i pozornu čineć nazočnu gg. na opazke učinjene prigodom izpitavanja i praktičnog razglabanja po razredih preduzetih učevnih predmetah. Zatim pročita naš veleumni i svu svoju duševnu i tjelesnu snagu jedino učiteljevanju i pučkoj prosvjeti posvećujući, revni dušobrižac i gorljivi domorodac, veleč. g. Ant. Burmašević, župnik i učitelj sv. Barbare više obširnih predlogah, tičućih se ne kotarske, već občinske školske knjižnice; prodavališta školskih knjigah i inih učevnih za djecu sredstvah; nabavljenja školskih vrtovah, pčelah, svilacah i t. d.; i pošto ova i ostala ina pitanja svestrano mozgana i pretresivana bjahu, složismo se napokon u tom, da se preč. duh. stol preponizno zamoli, nebi li svojim mogućim uplivom pri sl. občinstvu županije riečke ili inače izhoditi blagoizvolio, da se u zapisniku naznačene, na narodnu prosvjetu smierajuće točke — odobre, te po tom učinjeni predlozi primu i čim prije uživotvore. U tom nas zateče četvrti sat, i time opomenjen udostoja se prehv. g. predsjednik, — preporučujuć nam uztrpljivost, slogu i medjusobnu ljubav — sastanak naš zaključiti, a četvoricu najudaljenih učiteljah k svom stolu pozvati, te ih tečno pripravljenim jelom i poznatom bakarskom vodicom pokriepiti. — Bože daj i na ljeto se braća sastala, te za promak na-

Digitized by Google

rodnje prosvjete pod istim prehvalj. g. predsjednikom kao i ovog ljeta medjusobno posavjetovala i natjecala! S.

Viestnik.

— Žalobna tutnjava zvonovah na 22. lipnja o. g. doglasi nam tužnu viest, da je Josip Partaš, bivši učitelj na kr. učiteljištu zagrebačkom, nakon dulje bolesti u 44. god. dobe svoje preselio se u viećnost. Ta će viest doista neugodno dirnuti mnoge naše učitelje, koji pod upravom pokojnikovom za učitelje se usposobiše; nu taj gubitak kosnut će se izvan toga srdca njegovih drugovah i prijateljah, kao i svih vatrenih rodoljubah, nuz koje vazda pristajaše, te ne samo riečju, nego i radnjom na književnom polju tu ljubav pram narodu svom vjerno zasvjedočavaše. Umrli ostanci pokojnikovi, praćeni mladežju svih naših učilištah i liepom kitom znanacah, drugovah i prijateljah, predani su dne 23. lipnja t. g. hladnomu grobu. Duša mu se raju dovinula!

— Sgrada više realke ovdješnje prenaredit će se prema zahtjevom toga učilišta. Posao je već započeo na jednoj strani rušenjem stare sgrade. To je uzrok, što će se već dne 5. srpnja t. g. na kr. višoj realci zaključiti ova godina školska. — Drago nam je, tom viesti pred obćinstvo izići, jer se dosljedno nadamo, da će sl. gradsko poglavarstvo nakon toga svršenoga posla obratit se na glavne učione naše, da se jednom prostranih, svjetlih i primjerenih prostorijah za razrede gl. učionah dostanemo, kako te dobru mladeži prijale, a glavnom gradu domovine naše dolikovale bude.

— Preuzvišeni i presv. g. diecezanski biskup djakovački izvolio je narediti, da se do one dobe, dok se na djakovačkoj gl. učioni dječakah izpražnjeno učiteljsko mjesto urednim načinom nepopuni, polovica učiteljske pristojbe, štono teče iz zaklade, istim preuz. g. biskupom za četvrtog učitelja utemeljene, pruža razrednomu učitelju g. Antunu Lebanoviću, koji kroz to vrieme u dva razreda obučavati ima, druga pako polovica, da se obrati na nabavljanje učevnih sredstvah za glavnu učionu.

— Prečastni duhovni stol biskupski u Djakovu naredio je, da se dopuniteljni učiteljski izpiti na kr. preparandiji u Djakovu držati imaju 17. 18. i 19. kolovoza t. g. Što se dotičnoj gg. učiteljem i učiteljskim čekaocem, koji su dužni podvrći se ovomu izpitu, i koji su odnosnu dozvolu dobili, istomu se izpitu podvrći, putem ovoga škol. glasila do znanja stavlja.

— Obćina prestolnoga grada Beča, kako izviešće za god. 1863 potvrdjuje, ukupno je potrošila za učevne zavode ote godine znatnu svotu od 360.499 for. 88½ nv. Otuda odpada 285.352 fr. 17½ nv. na početne, 73.590 fr. 25 nv. na srednje i 1557 fr. 46 nv. na učione za tjelovježbu. Izvan toga je 54.515 for. 51 nv. u izvanredni proračun uzeto za školske gradjevine.— Čemu se sada bečki učitelji najvećma vesele, jest, što je visoka vlast potvrdila zakonom, da obćini bečkoj pripada bezuvjetno pravo presentacije osobah školskih na početnih učionah, što no jih obćina uzdržava i plaća. Pod tim uslovjem obrekla je obćina, da će učiteljem plaće povećati. U berićat —

Listovnica.

Pisatelju „Domobranovu“ u br. 25. o »idealiziranoj budućnosti zagr. preparandije.«— Vi ste, Gospodine! čuo nješto zvoniti o memorandumu za preustrojenje preparandije zagrebačke, ali neznate pravo što! Žao nam je, da Vas je njetko zlo izviestio. U ostalom doći će s naše i s Vaše strane djelo na vidjelo! —

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 14. U Zagrebu, 15. srpnja 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće; za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Učiteljstvu.

Oj Vi dični nastavnici,
Vi stupovi domovine,
Vi ste nada i blagoslov
Ciele naše omladine.

Svi prvaci našeg roda,
Svi veliki domorodci,
Svi su bili djeca Vaša;
Svim ste bili vrli otci.

Ciela slava, što će jošte
Domovini resit čelo,
Sva tá slava, kakva bila,
Sva će biti V a š e djelo.

U V a š i j e h rukah cvate
Budućnost i nada naša;
Naša slava, naša sreća
Bit će viek i sreća V a š a

Ogroman je V a š zadatak;
Al je slavan nad sve ine:
Odlučan je po budućnost
Svekolike domovine.

U životu učitelja
Tri imadu časa mila,
Koja nebi svega svieta
Sva bogatstva naplatila.

Prvi čas je, kad učitelj
Skupljenu si djecu gleda,
Tada otcem njojzi biti
Bog mu višnji zapovieda.

Drugi — slast je gledat, kako
Koj od njegvih pitomaca' —
Kao mjesec medj' zviezdami —
Medju ljudma zràke baca.

A treći je časak mili,
Kad, dužnosti svršiv svoje,
Mirno ide po nagradu
U nebeske perivoje.

Učitelji! krasno li je
I zamjerno Vaše zvanje....!
Blagoslovi višnji Bože
Učiteljsko djelovanje! —

N. Stokan.

Digitized by Google

Obrazujući učitelj na učiteljištu.

Poznato je, da je smrću vriednoga našega Partaša mjesto obrazujućega učitelja na učiteljištu zagrebačkom izpražnjeno, te se je već naša vis. škol. vlast pobrinula i dotični natječaj razpisala. Mi smo mislili: sada je najsgodnija hora došla, sada se more preparandija naša preustrojiti — tim više, što je učiteljski sbor poseban memorandum u to ime sastavio i takav prije njekoliko nedjeljah vis. oblasti podnio. Nu čitajući u tekstu natječajnom, da je s mjestom obrazujućega učitelja skopčana dosta neprimjerena plaća od 735 st. godišnjih, nemogosmo na ino, van se latiti pera i na javnost izići s par riečih.

Obrazujući učitelj na učiteljištu rukovodi cielom didaktično-praktičnom uputom u školskih predmetih, s posebnom metodičkom obukom, nadopunjujuć sve njekim encyklopedičkim pregledom svih stručnih znanostih. Po najnovijem uredjenju ima dvadeset i jedan sat na nedjelju, neizuzamši ni četvrtka, koji no je praznik za ostala učilišta. — Naravna je posljedica, da si takav uzgredno što zaslužiti kadar nije, ako uzmemo samo to u obzir, da se ima valjano za svaku svoju uru pripraviti, a bez priprave, znamo, da je sve samo gola sljeparija. — Već iz prenavedenoga jasno vidimo, kakovih sve sposobnostih treba obrazujućemu učitelju; kakove mu se dužnosti namiću; koliko učevnih satih ima izpuniti — pa sve to za neprimjerenu plaću od 735 st., bez ikakove doplate, bez ikakove nuzgredne zaslužbe, — živeći u gradu, gdje je bora mi sve skupo, i gdje je drugi način življenja, obćenja i odievanja, nego li na selu. Tko će se, pitamo, odvažiti, da postigne to mjesto? Hoće li učitelj koje glavne škole, na kojoj nuz svoju normiranu plaću ima izgled na desetogodišnju doplatu, a kraj toga kakovu takovu, kad što dobranu svoticu od instrukcijah? — Ili se misli, da će se učitelj glavne učione u trgovištu kom, imajuć 400 st. plaće, pojagmiti za tobožnjim većim dohodkom? Neznadu li ta gospoda sasma dobro, da je s 400 st. u manjem mjestancu udobnije moći živjeti i bolje izlaziti, nego li i s 800 st. u gradu? A onda valja i to u pamet nzeti, da će se težko uračunati godine prijašnjega službovanja u novom zvanju! — Prigovorit će nam možebit tko to, da smo veoma materijalistični ljudi, i gledamo samo na do-

Digitized by Google

hodak. Dobro, — nego molim, tko tako govori? Nisu li to ljudi, koji su za se obezbiedjeni, čega radi „sit gladnu nevjeruje?“ Nisu li to ljudi, koji zahtievaju od drugih izvanredno požrtvovanje u njihovu zvanju; koji po riečih sv. pisma „težko brieme na druge tovare — — a što je lagljega, na se preuzimlju.“ Neuvidjaju li takovi, da se neda od zraka življeti, i da mnogostručne potrebe namiriti valja, osobito, ako je pomenuti učitelj porodicom obtršen? Quod aequum, et justum! —

Za čudo nam je, što se plaća učiteljah preparandijalnih poboljšala nije! Pokojnik, koji je osamnaest godinah na učiteljištnom zavodu službovao, kako nam je dobro znano, i savjestno svoju dužnost vršio, molio je za života, da bi mu se plaća bar na 800 st. (prem je i to prema stanju i zvanju obrazujućega učitelja, te prema zahtjevom, koji no se iziskuju od njega, dosta sûžena plaća) povisila, ali nebi udovoljena prošnji s uzrokah — mučat ćemo. — Tako se stvar ima. — Narod i zemlja hoće da ima valjanih učiteljah, jere znade, da se na tom temelju pučka prosvjeta uglavljuje; dobrih učiteljah pako bez vrstna, čestita, značajna i obrazujućega učitelja nedobismo, a ovoga opet bez dobre plaće neujagmismo!

Kako su plaćeni redoviti učitelji na ovdašnjoj preparandiji? Dva su redovita učitelja, koja „pondus diei et aestus“ podnose; jedan ima dakle svojih 735 st., a drugi svojih 700 st. (i to nota bene na papiru, jer od istih diže usljed odrezah sadanjih prirezah samo 656 st. 64 nč.!) — Na drugih učilištih pobrinulo se je za povišenje plaćah; na ovom, koji upravno smiera na boljak narodnje prosvjete, što je učinjeno? Nebi li dakle već skrajno vrieme bilo, da se tim pravednim jeremiadam doskoči? Nebi li sada najsgodniji čas bio k preustrojenju pomenutoga učilišta?

ý.

Vriednost štivah moralnoga sadržaja.

(S gledišta obćenitoga.)

Štiva moralnoga sadržaja za učeću se mladež od najveće su vriednosti. — Poznato je, da se djeca nedaju upućivati na ćudorednost koje kakovimi propisi ili zakoni, kojih sadržaj i svrhu niti neshvaćuju, niti shvatiti mogu.

*

Digitized by Google

Kod malene djece djeluje najviše živi primjer; što djeca vide, to i rado sliede!

Nu budući da nenalaze u svakdanjem životu baš mnogo primjerah, u koje bi se ugledati mogli, i po kojih bi udesili nehotice način svojega vladanja i življenja u obće; zato je od potrebe, da se dobrimi, moralnimi pripovjestmi nadoknadi nemila oskudica živih primjerah; a to tim većma, što je djetinsko srdce zanimivu pripoviedanju izvanredno pristupno, jer ga svaka okolnost i malenkost vrlo zanima.

Mislim, da netrebam ovdje ni spominjati, da bi se imao pri izboru uzimati uviek obzir na takove pripoviesti, koje može shvatiti jošte nezreli razum mladjahne djece, i koje su u većem razmjeru kadre, da djeluju na čista, ćutljiva i neizkvarena srdca.

Izza toga od velike je nužde, da budu ovakove pripoviesti, kojimi se probudjívati imaju ćudoredna čuvstva u nježnih srdcih, pisane stilom lahkim, razumljivim a po mogućnosti i ugodnim. Što srdcu godi, to će se svakako i dublje u srdce uciepiti; ovakova bo pripoviest djeluje kadkada odlučno na razvijajući se značaj djeteta, te ga kao vjerni čuvar prati kroz mnoge godine burnoga života, gdje mu je boriti se s kojekakvimi predsudami, licumjerstvom i zlobom neprijateljah kršćanske ćudorednosti! —

Ovakova štiva mora učitelj djeci, što do pojedinih težko dokučivih pojmovah, što do samoga sadržaja raztumačiti načinom zanimivim; on mora kod toga posla nastojati, da probudi u djeci najveću pažnju i ljubopitnost, ako hoće da negovori u taman, već sa žudjenim uspjehom.

Što se pako pojedinih pojmovah tiče, koje razjasniti valja, tù se mora učitelj odreći sve učenosti; jer će djeca prije dokučiti nepoznat im smisao, ako ih primjerenimi primjeri uputiš, nego li Bog zna kakovim učenim razglabanjem.

Glede sadržaja dobro će učiniti učitelj, ako djecu prije kojom kratkom, nu posve lahko razumljivom pripoviedkom iz njihova kruga pripravi na ono, čim se imaju u štivu pobliže upoznati.

Ako učitelj ovakovim načinom postupa, to se može sigurno već unapred radovati, da će mu njegov trud dobrim plodom uroditi; jer će ovako bez dvojbe moći položiti klicu ćudorednosti u povjerenoj si omladini! I. Š.

Digitized by Google

Didaktični ulomci,

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

VII.

Rád je zapt, brezposlica razvrat.
Djeca brezposlena viek su razpuštena.

Ako učitelj pri kojoj glavnoj učionici u prvom razredu ima mnogo učenikah, od kojih njeka strana zaostaje otrag za drugom, onda mora razdieliti učenike na dvoje, na prvi i drugi razdjel. Uviek imade po dva tri takova razreda u početnoj učionici. Onda zavisi mnogo od toga, da učitelj razdjele shodno zabavlja. Po tom poznaje se pravi učitelj, pravi vještak; po tom se vidi, da li je sbilja umjetnik u vještini naučanja. Umjetnik i vještak nije, niti može biti, tko nije u stanju svu djecu ujedanput zabavljati, a ima dosta gradiva za to u štivu i u slovničkom, u jezikoslovnom vježbanju, a pruža ga osim toga računanje i risanje. Neprestano valja zabavljati sve učenike poslom, pa makar samo prepisivali točno rieči ili komade štiva, najbolje je sredstvo uzdržati zapt i red u istoj prepunoj učionici. Badava bi vikao učitelj: Mirni budite! mir! ako učenici neimaju izradjivati kakve zadaće. Zabava samim sobom djeci je neobhodno potrebita, što je vježbanje, te ostaje i mora ostati u svakoj učionici ono, na što se osobito ima paziti. U dječjoj naravi leži nagon zabavljati se samim sobom. Paziti samo valja na djecu izvan učionice, kada grade kolibice iz koječega, kad oblače lutke, kad djeluckaju i rezuckaju koješta, kad kopaju i dubu jame i škulje u piesak, kad zagaćuju vodu, prave svirke, štrcaljke i pucaljke, kolišca, saončice, puščice, sabljice, kotrljače, siničarke, sulice, strieljice, klipiće i t. d. Ako su djeca brezposlena, odrvene se i sjede kao panjevi u klupi, ili se sigraju i zadirkuju jedni druge. Djeca su od prirode živahna. Ako ju opominjamo, miruju donde, dok se učitelj okrene, pak ili mora ih zabavljati poslom, ili neprestano stražiti nad njom. Dovoljnim zabavljanjem uzdržaje se mir i ravna se nagon dječji za posao.

Riedko se zadaje u učionici, da uče djeca štogod na izust. Ruke dječje valja zabavljati poslom. Sposobniji i prilježniji uče-

Digitized by Google

nici neka pomažu učitelju pišući rieči i stavke na tablu, ili pregledajući ono, što su njihovi drugovi prepisali ili izradili; mogu se takodjer mienjati poslovi tako, da jedan učenik podvlači prugom nalazeće se pogreške drugoga. Tako se pobudjuje skupa i revnovanje i natjecanje. Ono, što učenici pišu, mora učitelj pregledati i našavše pogreške popraviti, inače ostaje posao brezuspješan. Za to se hoće priprave, truda, neprestanoga nastojanja i otčinske ljubavi i strpljivosti.

VIII.

Sve školske ure, koje se upotrebljavaju za čitanje, pisanje, za pravopis, za slovnicu i pisanje kazivanoga, t. j. pisanje diktande, upotrebljavaju se — od prilike dvanaest urah svakoga tjedna — za jezikoslovnu nauku skapčajući slovnicu s čitankom.

Uzme učitelj komad štiva iz čitanke, prouči ga s djecom, propita, razjasni, pronikne s kroz u sadržaj, u budućoj kojoj uri opetujući čita se isti komad, skapčaju se sa sadržajem istoga komada pismena vježbanja, uzme se obzir na slovnicu, te se govori, razgovara s djecom, opetuje se sad ovo sad ono iz kojega slovničkoga pravila sve po redu i udesno nastojeći, da postane čitanka duševnom svojinom učenikah, i tako se pospješava naobraženje jezika više, nego ma kojim inim načinom. To je put dalek i trudan, kojim se ide napred polagano, ali sigurno i temeljito.

Nevalja prelaziti žurno, hiteći komade štiva. Čitajući valja pronicati u sadržaj, valja čitajući da se bistri glava, razum i kroti volja, a oplemenjuje srdce i sklone čuvstva na dobro; to se pako nepostizava čitajući brzo, prevraćajući samo list po list i zvučeći glasno. Kad učenik već razumije sadržaj kojega komada, neškodi, ako isti komad još dva, tri puta čita, jerbo je stalo i do toga, da diete pravilno, dobro, liepo i ugodno čita, da čitajuć izražava se shodno i primjerno sadržaju.

Upoznavaju se djeca glede na jezikoslovnu obuku najprije sa glasovi, iz kojih postaju slovke, rieči i stavci.

Glasovi su ili samoglasice ili suglasice, rieči su jednostavne ili sastavljene, stavci jednostavni ili čisti, prosti, ili razšireni, razmaknuti, odjeveni, podredjeni, nakićeni. Rieči su ili korenite, ili izvedene i sastavljene.

Digitized by Google

Stavci sastavljeni ili su takovi, u kojih nezavisi stavak od stavka, ili uzgredni stavak (nuzriek) zavisi od glavnoga stavka.

Znaci, kojimi se pišu glasovi zovu se pismena.

U početnoj čitanki nauče se djeca poznavati pismena po njihovu glasu (*b'*, *r'*, *s'*, *d'*, *k'*) po imenu (*be*, *er*, *es*, *de*, *ka*). Poslje predje se na razliku glasovah sve postepeno. Ovdje je kao u obće u pučkoj učionici stalo do toga, da se djeca nauče početke jezikoslovnoga znanja. Uzmimo, uči se tkogod znanost jezika, kao što ju uči slovnica, ipak nebi bilo pedagogički učiti budi kakvu slovnicu list po list zadavajući učenikom odavde dovde, od ovoga § do onoga. Za učitelja, koji se zadovoljava, ako učenici samo upamte gola pravila, gole rieči, to je možebiti udoban način, ali predmet svaki, naučanja u učionici jest poradi učenikah, a ne poradi učitelja i njegove udobnosti.

Predmet jezikoslovni nesmije izgledati ni najmanje po kakvu sustavu, nego se mora udešavati i priredjivati po učbenih obzirih. Školske knjige sastavljene po učbenih pravilih zadavaju učitelju svakako više truda, nego one, koje smieraju na to, da se uči iz njih mekanički; ali učenici koriste se plodom toga truda, a ovaj se trud tim više umanjava i olakšava, čim učitelj bolje shvati svoju zadaću.

S prvimi paragrafi slovničkih vježbanjah može od prilike ovako postupati:

Učitelj. Djeco, izgovorite glasno za mnom, što vam kažem!

Dar (djeca to ponove). Tako: *dar, vid, jež, dom, kum.*

Učit. Koji samoglasnik čujete u „dar," „vid," „jež" i t. d.? (*a, e, i, o, u*). Učitelj napiše tih pet glasovah na tablu.

Učit. Koji je samoglasnik u *zar, breg, sir, grob, slog, čir, rak, mrak, šilo, brat, šúm, šùma, četa, briga, uztuk, ja sàm, ja sám, sol, soliti, dàr, màr, dár, dim, dimiti, sin, sinovac* i t. d. U nekojih ovih riečih čuje se samoglasnik dugačak, u drugih kratak. Vježbaju se uši takovimi protimbami; jerbo *u* u *šúm* drugo je nego u *šùma*, to čuje i razlučuje svako diete, kad se samo učini pozornim.

Učit. Kaži mi još jedanput redom sve samoglasnike, s kojimi smo se upoznali! — Po tomu: Otvorite svoju čitanku, na ovoj i ovoj strani; čitaj Janko, do točke!

Digitized by Google

U kojih riečih nalazi se samoglasnik *a*, u kojih *u, e, i, o!*

Zapišite sve imenovane rieči zatvorivši knjigu; kako bi bilo pokušati i iz glave popisati za *a*: trava, lan, ban, dan, gavran, avan, kazan, Matan, macan, para, ràna, hrana, salata; za *e*: berba, besjeda, ćebe, čemer, deva, jela, kesa, lepeza, melem, nemir, pero, hren, sedlo, teret, vez, večer, zelje, žetva; za *i*: ime, bilina, cicvara, dinja, gljiva, hitrina, igla, kiša, lipa, milina, njiva, pir, šir, vir, riba, ripanj, škripanj; za *o*: oko, bok, dol, djon, gost, jova, kokoš, loj, mozak, nož, posao, rog, sol, tovar, voz, zora; za *u*: utroba, bure, duvar, djumbir, gusak, jutro, kuče, kučine, lùk, muva, pustinja, rupa, suša, tuga, vùga, zublja, žulj. Zatim trudi se učitelj obučiti djecu u riečih, gdje se neizgovara, a sad već ponajviše i nepiše samoglasnik, n. pr.: brst (bèrst), brk (bèrk), crv (cèrv), drvo (dèrvo), držalo (dèržalo), grlo (gèrlo), grm (gèrm), hrskavica (hèrskavica), krko (kèrko), krme (kèrme), mrvica (mèrvica), mrsojedja (mrsojedja), prst (pèrst), srp (sèrp), srdce (sèrdce), trn (tèrn), vrba (vèrba), zrno (zèrno), žrvanj (žèrvanj).

Nalazi se takodjer čitajući novije naše knjige *ie* i *je* mjesto *ě*, n. pr. bielo, bjelilo, cviet, cvjetanje, diete, djeca, krepost, kriepiti, liepo, ljepota, niem, riedko, sieno, sjena, tielo, tjelovno, odielo, odjeven, mienja, mjesec i t. d.

Na ovakove rieči svraća učitelj dječju pozornost i stavlja pismene zadaće. n. pr.

1. Popišite iz ovoga i ovoga komada štiva sve rieči, u kojih se nalazi *ie* i *je*!

2. Popišite rieči sa *i* ili *o* — *a* — *u*!

3. Rieči, u kojih se nečuje samoglasnik! — krst, srna, trn, drvo, vrt i t. d.

(Sliedit će dalje.)

Okružnica

kot. nadz. pučkih učionah u Djakovu dra. Franje Šagovca.

Došla nam je rukuh navedena i na gg. mjestne ravnatelje i učitelje narodnih nčionah u kotaru djakovačkom upravljena okružnica, koju drage volje priobćujemo, jer je znak napredka školskoga u susjednom nam Djakovu. —

Digitized by Google

„Kad sam prije poldruge godine od preč. našeg Ordinariata povjerenu mi čast školsko-kotarskog nadziratelja nastupio, tada sam najvažnijim dužnostim svoga zvanja pribrojio i tu, da pučkom školarstvu u kotaru ovom, koliko ikada mogao budem, k ožudjenom razvitku pripomognem. U tu svrhu valjalo mi je ponajprije upoznati se sa svim onim, što je u pučkih učionah u najnovijem duhu do sada jurve učinjeno, upoznati sve zaprieke i potežkoće, koje njihov razvitak prieče; sve osoblje, koje u njih djeluje; riečju, sve obstojeće vanjske i nutarnje okolnosti, koje na razvitak i promicanje pučkoga obrazovanja koristno ili ubitačno djeluju. — Posjet školski, što sam ga prošle jeseni u družtvu muža, sa vrline svoje učiteljske obće poznata, u kotaru mom obavio, godio je srdcu mom s opaženog napredka, što ga je pučka učiona u najnovije doba učinila: školah je naime već skoro dostatan broj otvoren; učitelji bivaju u izvršivanju svojih dužnostih sve točniji, čega radi roditelji se starih predsudah ostavljaju, pa u školu i učitelja sve to veće povjerenje stavljaju, a ova mi jamstvo pružaju: da će tužbe radi neurednog izplaćivanja učiteljah sve redje bivati, te zato i zapriekah napredka školskog u buduće sve to manje biti.

Nu kô što pod suncem neima savršene stvari; tako ostaje i nam svimkolikim, koji po zvanju svom na polju pučke prosvjete poslujemo, još mnogo, veoma mnogo činiti, da naše pučke učione dovedemo na onaj stepen, na kojem stoje učione drugih naobraženih narodah — na stepen, kadno će crkva u pučkoj učioni revnu i krepku drugaricu u riešavanju božanstvene zadaće svoje, a domovina zdravu snagu i obranu steći.

Raznolična su i mnogobrojna sredstva, koja k ožudjenom cilju ovom vode, izmedj kojih po bitnosti svojoj prvo mjesto zauzima nauk svete vjere naše.

Ako gg. katekete s neumornom gorljivošću vjerozakonsku obuku malenih rukovodili budu tako, da se ovim naukom nezabavlja samo pamet djetinja, nego što više, da ga diete po razmjerju svoga razvitka duševnog i razumom svojim obuhvati, te tako s njim mladjahno srdce za cio život razgrije i oplemeni, — ako nadalje o tom nastojali budemo, da nastava vjerozakonska, koju u učioni podjeljujemo, malo po malo u isti porodični život

Digitized by Google

prodre, te tako ista podlogom i pravcem domaćeg odgojivanja postane, kao što, ako nam vela briga bude, da cielo školsko odgojivanje duhom svetog nauka Isusovoga pronikne: tada ćemo velevažnu zadaću našu valjano riešavati i pučkoj učioni čvrst temelj pravog i nedvojbenoga razvitka postaviti. Samo ovako odgojeni mladji naraštaj naš sposobnim će postati za točno i svestrano izvršivanje onih dužnostih, što mu jih kao gradjaninu dvajuh svietovah crkva i država nalažu.

Pokraj obrazovanja i njegovanja vjerozakonsko-nabožne ćuti i vježbanja u krepostih kršćanskih napomenuti mi je naglasno njeke još kreposti, koje na razvitak i napredak pučke prosvjete silno djeluju, a to su čistoća, red i poslenost.

Suvišno bi bilo potanko opisivati, od kolike je važnosti čistoća na čovjeku. Nedvojbeno je: da je čistoća tiela često i čuvarica duševne čistoće, da je čistoća pol zdravlja. Ova će krepost odručna postati gojencem našim, ako odgojitelji pučki nastojali budu, da zdanja školska izvana i iznutra vazda čista i naredna budu; ako oni, budi u školskom dvorištu, budi blizu na okolo, svaku nečistoću i nesnagu uklanjali budu, ako učitelji nikakvom trivijalnošću u opravi i vanjskom držanju mladež nebudu smućivali, ako oko toga nastojali budu, da mjadež u školu vazda čista na tielu i opravi dolazi, i svoje stvari u najljepšoj čistoći drži. Bude li ova krepost tečajem polazka školskoga ovimi i sličnimi načini njegovana i uzgojavana, tada nije dvojiti, da će ju mladež školska i u porodični i gradjanski život na veliku korist prenieti. S čistoćom pako valja da je uzko skopčan red. —

Red je duša svakoga posla. Vanjska neurednost očitim je dokazom, da je i sustav duševni poremetjen. Red je plodna majka drugih krepostih, kao što su: umjerenost, marljivost, uztrajnost i t. d. dočim je s neurednošću uzko skopčan nemir i nezadovoljstvo. Na red će se pako priviknuti naša mladež ponajbolje dobrim primjerom. S toga se od učitelja zahtieva najtočniji red.

Njemu je vazda u pravo vrieme u školu dojti; on se nesmije za vrieme nauka bez velike potrebe iz škole udaljiti; on ima učevne ure u pravo vrieme svaki dan začimati i dovršivati; njemu nije dopušćeno pod školskimi urami nijedno diete nikamo odašiljati; on ima učenike u pravo vrieme i u najljepšem redu u

Digitized by Google

crkvu voditi, te isto tako prigodom obhodah i pokopah na poredak paziti; on će školske stvari u školi, školsko dvorište i vrt u najljepšem redu držati; on će učevne predmete polag stanovite uredbe najtočnijim redom predavati; on će napokon svakom prigodom mladež napućivati, kako ima svoje školske i domaće stvari u najboljem redu držati, te se tako u svem poredku priviknuti. Nedvojbeno je, da će se ovim, kao i inimi sličnimi načini, koje će razboritost i vještina učiteljska u svako doba znati pogoditi, mila omladina naša na poredak naviknuti, koji će ju kasnije u praktičnom životu sebi i drugim velekoristnom učiniti.

Suvišno bi takodjer bilo cienu i važnost poslenosti ili rada obširno razlagati. Izvan svake bo je dvojbe: da je bezposlenost svih zloćah početak, de je ona dušek nečistoga duha, s toga ju i apoštol narodah odsudjuje, veleći tko neradi, neka ni nejede. Poslen je čovjek skoro uviek zdrav, bodar i veseo, a bezposlenost gotova je bolest. — Na poslenost pako naviknut će se mladež, ako u školi nikada ni časak bezposlena nebude; ako joj se školska nastava ugodnim i shodnim predavanjem zanimivom učini; ako se nadalje od nje ništa neište, što joj mladjahnu snagu nadilazi, ako joj se vazda naputak daje, kako će svoje predmete kod kuće naučiti, u njih se vježbati, kako će i na djela, n. pr. umivanje tiela, snaženje oprave, oblačenje i t. d. sama obavljati. — Priuki na poslenost ići će osobito u prilog obavljanje poslovah u školskom vrtu, ako ovo učitelj u shodno zato vrieme, vješto, zanimivo i koristno rukovodio bude.

Kad bi sva ova narednim i najshodnijim načinom izpunjavana bila, tada bi se s njekom sigurnošću predložiti smjelo, da će tako napućivana i rukovodjena mladež uz preveliku moralnu probit, biti takodjer i tielom zdrava, krepka i napredna, pak kad je i ovo postignuto, onda je pučka učiona svoju najvažniju i najmučniju zadaću uspješno riešila.

Nu osim ove glavne zadaće, ima pučka učiona i drugu podredjenu zadaću, koja se u tom sastoji, da se mladež nauči i uvježba u njekojih tako zvanih učevnih predmetih, koji su svakomu bez razlike stanja i zvanja u odnošenjih sadanjega družtvenoga života neobhodno potrebiti, a kao takove naglasit mi je ovdje materinski jezik i računstvo.

Digitized by Google

Glede materinskog jezika opazio sam prigodom pohoda školskoga, da mnogi učitelji neshvaćaju biće ovoga predmeta. Opazio sam naime, da mnogi pod učenjem jezika narodnoga nerazumievaju ništa drugo, nego gomilu suhoparnih, na izust naučenih slovničkih pravilah, pak onda bezrazložno sklanjanje samostavnikah, pridavnikah, zaimenah i brojnikah i sprezanje glagoljah. Nu tomu nije tako. Materinski jezik naučiti, reći će, napućivati diete, da u svojem materinskom jeziku izpravno misli, temeljito sudi, svoje misli izvjestnimi riečmi pravilno ustmeno i pismeno izraziti, a napokon ono, što su drugi napisali, odručno i razumno pročitati znade. — Istina je, da se ova svrha najviše postići ima sveudiljnim shodnim vježbanjem kod svakoge predmeta; nu ipak kraj toga niti se može, niti je potrebno uklanjati se svakomu slovničkom i pravopisnom pravilu, nego se imaju i ova na temelju školskih knjigah, osobito ondje uporavljati, gdje čistoći i pravilnosti jezika smetaju kadkada duboko ukorenjeni provincijalizmi.

Tako je isto i predmet računstva od gdjekojih učiteljah krivo shvaćen. Oni bo pod ovim nerazumiju ino, nego puko mekaničko povećavanje i umanjivanje zadatih, čestoputah i bezimenih brojevah. — Svrha je računstva sasma druga. Ono je u pučkoj učioni upravo najshodnije sredstvo za bistrenje i oštrenje uma, snaženje pameti, pače revan i svještan učitelj neće pri njem niti isto srdce prazno ostaviti. Ova će se pako svrha postići, ako se mladež u napametnom računstvu mnogo vježba, ako se računske zadaće izprva ponajviše iz djetinjega kruga, pak postupce iz prostranijega praktičnoga života uzimaju, te ako se u viših razdjelih uz brojčano računstvo nerazdružno i napametno njeguje. — Daljnjega naputka za svaku dobu i svaki stepen naći će marljivi učitelj u računskih knjigah, kako školskih, tako i pomoćnih, kojih je do sada u našem jeziku već dosta izdano. Kod obadva pako ova predmeta otvoreno je učitelju široko polje, da mladež uzgredno obuči u mnogih, čovjeku za moralni i materijalni život neobhodno potrebnih, stvarnih znanostih. I doista! mislećemu i za važno svoje zvanje oduševljenu učitelju prava je slast i milina, što može kod nastavljanja ovih predmetah svoje učenike, kao u šali puno toga naučiti iz svete i domaće poviesti, iz prirodopisa, zemljopisa, siloslovja, o pojavih u zraku, o svih gospodarstvenih strukah, o trgo-

Digitized by Google

vini, obrtnosti i t. d. čim se upravo praktična vriednost pučke učione zasvjedočava, i po čem ona sebi ugled i počitanje kod roditeljah i svega mjestnog stanovničtva osvaja.

Mnogostranim je izkustvom već odavna potvrdjeno, da u onih učionah, u kojih se odgojivanje mladeži ovim pravcem rukovodi, a nastava u ovom duhu daje, da u učionah, gdje se odgojivanje i obučavanje kao jedan jedincati posao ljubavju i vještinom obavlja, potreba kojekakvih vanjskih disciplinarnih sredstvah skoro sasvim prestaje.

Napokon mi je napomenuti, kako željeni napredak učionah naših i o tom visi, da pučki učitelji budu sasvim upoznati kako sa strogo školskom, tako i sa pedagogičko-didaktičkom književnošću, pak da oni, kao što se ova razvija i napreduje, sveudilj s njom jednakim korakom napreduju. Učitelj, koj za književnost školsku nemari, nije doista uzvišenom zvanju svom dorastao. S toga nam je željno želiti, da se učitelji u svojoj struci i perom bave, te da osobito one predmete, koji se za učiteljske konferencije predlažu, sa svom pomnjom pismeno izradjuju.

Predmeti za ovogodišnju učiteljsku konferenciju, koja će se ove godine dne 21. srpnja u Djakovu držati, obznanjeni su jur okružnicom preč. duh. stola od 11. travnja o. g. br. 334. Nu osim onih predmetih imat će mi svaki učitelj do ovogodišnih zaključnih izpitah na sliedeća pitanja pismeno odgovoriti, te će mi svoj elaborat prigodom izpita predati, u to ime:

1. Neka svaki učitelj poredomce navede najprije sve učevne knjige, koje su za sva 4 razreda pučkih učionah propisane, pak onda sve rukovodne i pomoćne knjige, koje su do sada u narodnom jeziku izdane.

2. Neka svaki učitelj kronologičkim redom izbroji sve normalne naredbe, koje su od godine 1852. do sada u školskih odnošenjih izdane, a opozvane nisu.

3. Kakva i koja su zanimanja za pučkog učitelja najshodnija u izvanškolsko doba?

4. Koja su učevna sredstva na svih stepenih napametnog i brojčanoga računstva neobhodno potrebna? Što se ima učenikom kod svakog stanovitog broja do stotine kazati odnosno na praktično računanje?

Digitized by Google

Učiteljem za porabu.

Jedan kubični palac kemično čiste vode važe 1·044 lota.
„ „ „ željeza važe 7·9 lota.
„ „ „ žive „ 14·04 „
„ „ „ kositra „ 7·48 „
„ „ „ mjeda „ 8·63 „
„ „ „ olova „ 11·85 „
„ „ „ bakra „ 8·84 „
„ „ „ srebra „ 10·816 „
„ „ „ zlata „ 19·968 „
„ „ „ platine „ 22·36 „
Jedna kubična stopa mramora . . važe 152 funta.
„ „ „ granita kamena „ 168·9 „
„ „ „ piesčanog . . „ 112·6 „
„ „ „ bukova drveta „ 48 „
„ „ „ hrastova „ „ 68 „
„ „ „ borova „ „ 40 „

Jedan austrijanski akov čini 1·792 kubične stope.

Jedna austrijanska oka čini 77·4144 kubičnih palacah.

Jedan austrijanski mjerov čini 1·95 kubične stope.

„ tovar zemlje čini 15·7 kubične stope.

Osam komadah cigalah čine jednu kubičnu stopu.

Iz jedne kubične stope blata pravi se 7 komadah cigalah.

Jedna hrpa pieska poveća se pretresivanjem za $^1/_8$ a drvah kroz ciepanje i prislagivanja za $^1/_4$ dio.

Jedan konj može vući 8 centih tovara.

Za izkopat jednu kubični hvat zemlje treba jedan poslenik $3^1/_2$ dana.

Jedno govedče samo da živi treba hrane na dan šestdeseti dio svoje težine.

Promjer zemlje iznosi 1719 geom. miljah.

Obség „ „ 5400 „ „

Na 1 □ stopu površja pritisak je zraka 1788 funtih 21 lot.

Jedna kubična stopa zraka u dahokrugu važe 2·5 lota.

Božo Vuksanović,
c. kr. podučit.

Digitized by Google

Dopis.

Iz Valpova.— Čudi me veoma, što se iz ogromnog školskog kotara valpovačkog slabo šta javlja u cienjenom i jedinom školskom listu našem „Napredku“; a kao svagdje tako i kod nas imade dosta zanimivih stvarih, zanimivih barem za one, koji „Napredak“ čitaju i kojim pravi napredak te naobraženje roda našeg na srdcu leži. —

Laćam se pera, ne da opišem rane s kojih bolujemo i kojih dosta imademo; no da „Napredak“ čitajućem obćinstvu liep doista i nasljedovanja vriedan čin i primjer saobćim.

Dne 28. lipnja obavismo u mjestu Valpovu školski izpit. — Poslje svetčane službe božje prodjosmo do krasne školske sgrade, gdje nas sjajna doista kita gostih, a na čelu presvjetli g. barun Prandau, školski pokrovitelj, iznenadi. Izim presv. g. pokrovitelja prisutni bijahu preč. g. škol. ravnatelj, pogl. g. veliki sudac, mjestni sudac s obćinskim odborom i bilježnikom, mjestni školski nadziratelj. — Po dovršenoj molitvi pregleda presv. g. pokrovitelj zapisnik učionu polazećih, i osvjedočiv se o podosta velikom broju nemarnikah, obeća, možnim svojim uplivom, revnije pohadjanje učione unaprieditи. Sliedište zatim izpitivanja iz vjeronauka, bibličke povjestnice i drugih predmetah a najpače i zemljopisa. Mladež je točno i tako dobro riešila svoje zadaće, da se presv. g. pokrovitelj i svi prisutni pohvalno ivraziše o napredku školske mladeži i revnosti učitelja g. Ivana Markovića. Po dovršenom izpitu razdieli presv. g. pokrovitelj medju revnije učenike sjajne nagrade u srebernom novcu i skupocjeno vezanih knjigah, a cieloj mladeži pekarskoga peciva dade podieliti, opominjajuć sve na revno pohadjanje učione, na dobro ponašanje i marljivost u nauku. Na koncu izpjeva mladež njekoliko narodnih pjesamah i živahnim klicanjem „živio“ izprati presv. g. pokrovitelja do u prvi razred, gdje se je isto kao u drugom razredu opetovalo i gdje smo školski izpit i dovršili ravno u 12 satih.

Uspomena liepog ovoga danka, neizbrisivmi slovi je upisana u srdca naša, i nemožemo na ino, nego u najdubljoj smiernosti zahvaliti presv. g. baronu Prandau-u, veledušnom pokrovitelju 18 učionah, i prijatelju narodnjeg napredka, koj je uztrajnom od 8 do 12 satih — prisutnošću svojom, a veledušnimi i sjajnimi darovi očito pokazao i zasvjedočio: da mu učiona i naobraženje mladeži naše na srdcu leže. Bog mu dao dug život a nam mnogo sličnih velmožah! — Konačno Vam jošt javljam, da je isti presv. g. pokrovitelj u znak svoga zadovoljstva dne 7. srpnja popoldašnju zabavu priredio za školsku mladež na toplicah valpovačkih, kojoj je i sam prisustvovao i ciela visoka porodica, radujuć se

Digitized by Google

s nevinom mladeži, koja u naručju ljetne prirode djetinje svoje igre igraše. Bijaše tu svirke, pjevanja, zrakoplovah i drugih igrah. Na svemu tom se i opetno najdublje zahvaljujemo presvjetlom i veledušnom dobročinitelju mladeži naše. S. M.

Viestnik.

— Dne 5. o. m., kao što već prije javismo, završena je školska godina na kr. višoj realci zagrebačkoj. Iz desetoga godišnjega izviešća crpimo sliedeće podatke: početkom godine primljeno je 125 učenikah, a koncem godine ostalo njih 117, od kojih 20 zadobi red s odlikom, 73 prvi, a 24 drugi red. U zavodu za učiteljske kandidate nižih samostalnih realkah bila su ljetos dva slušatelja. — Vrlo je zanimiv članak g. Fr. Magdića pod naslovom: „Prilagodjenje Gabelsbergerova stenografičkoga sustava hrvatskomu jeziku“, koji se nalazi u tom izviešću.

— Koji dan ćemo ugledat: „Prirodoslovje za više pučke i djevojačke učione,“ što ga sastavi školski vještak Drag. Šubert, a prevede njeki ovdješnji domorodac. Uvjereni, da će ovaj, kod nas prvi pojav na polju sustavnoga pučkoga prirodoslovja, u dobri čas doći promicateljem pučke prosvjete, preporučamo srdačno ovu knjižicu svojim štovanim čitateljem, a ponajprije domaćim učiteljem, pozivajuć ih ujedno, da si što prije gledaju naručiti upitno djelce, odkuda će tečajem predstojećih praznikah ne samo poučnu zabavu, nego takodjer koristno gradivo za uspješni napredak mladeži po viših razredih u dotičnoj struci crpiti moći. — Naručbine prima tiskarna g. Drag. Albrechta, otisak po 70 nč.; a tko naruči 10 otisakah namah, dobiva jedanaesti na dar.

— (Napredak u Podravini.) Piše nam jedan prijatelj napredka školskoga, da je putujuć u jednoj podravačkoj učioni našao male katekizme, koji su po samu učitelju bili dani tiskani u Varaždinu kod Placera, bez ikakove dozvole i to po starom kalupu. Dolaze nutra pitanja: Kaj je kèrstjansko katoličanski veruvati? Koja su najosebujneša, vredneša i preštimaneša i t. d. — Nebi li tomu dotični g. kot. nadzornik i ravnatelj mogao doskočiti?

— Vrhovna medicinalna vlast u Würtembrškoj prijavlja školskoj vlasti mane, s kojih kratkovidnost kod djece mah preotimlje. Ovamo računa školske sobe, koje su neudesno namještene; zločeste klupe i položaj njihov; pomanjkanje potrebite svjetlosti i opet nestašicu sredstvah, da preprieči odviše svjetlosti; krivo sjedenje kod pisanja itd. Za tim se dotična sredstva navode: neka bi jedna komisija sve učevne sgrade pregledala; osnove za podignut se imajuće škole izpitavala itd. Ele! to bi valjalo i u nas tim više, što ima jošte dosta takovih školskih sgradah, kojim su gore spomenute mane vlastite.

— Ministarstvo prosvjete u Francezkoj naredilo je komisiju, koja će imati paziti na stanje zdravlja i tjelesno odgojivanje djece u svih školah; radi toga će polaziti učione i nadgledati te nuždne predloge činiti. To je sbilja od velike važnosti za tjelesno i dosljedno duševno zdravlje djece i buduće generacije!

Natječaji.

U Kraljevici m. učit. i org. s god. pl. 450 st. i s paušalom od 50 st. i sa stanom u naravi. Prijavit se treba do 10. kolovoza t. g. dotičnoj občini po preč. g. M. Zuvičiću, kan. i kot. nadzor. u Bakru.

U Zagrebu na kr. učiteljištu izpražnjeno je mjesto obrazujućega učitelja, s kojim je skopčana plaća od godiš. 735 st. Molbenice, koje valja podnieti do svrhe ovoga mjeseca vis. kr. namjestn. vieću, imadu se upraviti na vis. kr. dvorsku kancelariju.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 15. U Zagrebu, 1. kolovoza 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Uputa

u početcih matematičnoga, fizikalnoga i političkoga zemljopisa na temelju čitanke.

Neima dvojbe, da svaki bar izmedju učiteljah novijega vremena u svojoj učioni nebi prigrlio govoropisni i zorni način obučavanja, koji je, kao što već svi vrstniji učitelji priznaše, — o čem se i pojedini, ako se još koji gdje nahodi, protivnik lasno osvjedočiti može, — pri svakoj obuci uspješniji i plodonosniji, a naravi djetinjoj shodniji, jednostavniji i prečji, nego li to prijašnjih vremenah obučavanje, počimajuć s mekaničkim bez smisla čitanjem — bijaše, samo ako učitelj umije tiem vješto baratati. — Pošto se govoropisnim i zornim obučavanjem djetinji um oštri, srdce oplemenjiva i volja k dobru sklanja, a obstojeće u naših školah, bi reć baš u tu svrhu sastavljene „Početnica i Čitanka“ ne samo za nazorne vježbe, no i za vježbe u mišljenju i govorenju dovoljno gradiva pružaju, to već same čitanke nukaju učitelja, djecu od poznatog na nepoznato, od laglje shvatljivog na teže, ako i ne baš redom sliedeć, to ipak njekim načinom postupno rukovoditi i krug djetinjega znanja razširivati; čemu već ista „Početnica“ pod naslovom: „Gradivo za zorove“ shodnu priliku pruža. Ako indi učitelj rečeni način obučavanja prihvati, moći će svoje učenike već u 1. razredu, i to s početka samo za zabavu uzgredno u risanju raznih

Digitized by Google

piknjah i crtah, a poslje i u početcih matematičnog likoslovja postupno vježbati, te time im daljnu zemljopisnu obuku u višjih razredih znatno olakšati.

Neporečna je istina, da je čovjeku poznavanje svieta s raznih razlogah neobhodno potrebno, nu to se bez predbježnih vježbah podnipošto tako lahko neprouči; s toga nadleži učitelju, djecu već u I. razr. ponajprije s njihovim rodnim mjestom (zavičajem), okolicom i zemljom prigodom zorne obuke, vježbe 21. 30. i 33., zatim o bilini prigodom 14. 18. 20. 23. 28. 29. 32. i 35., o životinji prigodom 13. 17. 19. 22. 26. 27. i 31. i to po obliku, veličini, boji i razlikovanju, a nemanje i o čovjeku polag dobe i spola, polag zvanja i stališa, ili kao člana obitelji usljed 10. 11. 12. 16. i 25., napokon o naravskom pojavu, o nebeskih tjelesih, o crkvi itd. polag 33. 36. i ostalih vježbah zorne obuke upoznati i nastojati, da se o svem po mogućnosti valjano izraziti uzmognu. Osim toga imaju se djeca prigodom 29. lekcije na diele svieta, austrijsku carevinu i njoj pripadajuće pokrajine, gradove, rieke i gore; ~~štivom 8. pako~~ na nebo, nebeska svjetila, dan, noć i dobe dana; štivom 26. na dneve sedmice, 29. na dan, sedmicu, mjesece, godinu i njene dobe; 30. 31. 32. i 33. na pojave u proljeću, ljeti jeseni i zimi pozornimi učiniti. —

Što su djeca u I. razr. poznavati i razlučivati se učila, to isto pretresuje se i u II. razredu, nu ipak nješto obširnije, raznovrstnije, i pravilnije, o čem osobito štiva: 1. 4. 8. 15. 18. 19. 27. 38. 47. 48. 51. 56. 57. 58. 61. 65. 67. 69. 70. 75. 78. 81. 82. 84. 90. 101. 102. 103.—106. 111. 112 i 114. prve slovničke čitanke upravo povod daju.

Sva ova služe istina u I. i II. razr. samo sredstvom, jerbo se djeca uče stranom u prirodi, stranom u slikah zrieti, misliti, poznavati i govoriti: u III. razr. pako imala bi ta obuka osobitom svrhom postati, t. j. treba, da ovog razreda učenici prerečeno u toliko shvate, da su kadri ne samo o tih predmetih ustmeno i pismeno valjano se izražavati, već da se i u risanju, u razmjerju raznih prostorijah, kućah, dvorištah, vrtovah, selah itd. čim više vježbaju, i tako se vježbajuć u risanju i jezikoslovju, ne samo rodnim mjestom, okolicom, zavičajem i domovinom, već i carevinom (da i s dieli svieta, osobito Evropom), u kojoj se njihov za-

Digitized by Google

vičaj nahodi, koji po imenu, slici, veličini, površju, kopnu, moru matematično; toli i po zemlji, kamenju, kovovi, podnebju, vjetrovih, rosi, kiši i inih pojavih u zraku fizično; napokon po ljudih, obiteljih, plemenih, narodih, državah, poglavarstvu, vjeroizpoviedanju i jeziku, indi politički — lakše upoznaju i u znanju učvrste. Gradiva pako za ovaj razred u smislu .matematičnog zemljopisa nahodi se u 91. 92. 95. 97.—101. 103. 114. 167. i 169; fizičnoga u 1. 86.—90. 92. 102. 149. 154. da i u mnogih drugih o bilju i životinji; najpače političkog u 105. 108. 110. 124. 127. 129. 132. 135. 136. 155. 158.—162. i 164. štivu druge slovničke čitanke.

Nu pri razlaganju rečenoga gradiva potrebna su učitelju već u I. i II. razr. zorna sredstva, najme valjane prirodopisne slike, a u III. razr. još i nacrt položaja, karta dotičnoga školskog okružja, krunovine, carevine i dieli svieta (polutke), a borme i „globus“, jednom riečju sva učevna sredstva, jer bez alata nije zanata! — Ova pako imala bi nabaviti dotična občina, pošto učitelj od svoje škrte plaće takova nabaviti si nemože, pa tko bi ga na to i silio?

Djeca zoreć „globus i polutke“ lahko će razabrati, da je zemlja krugljasta; da se vrti oko svoje osovine, te se k suncu obraća; da usljed toga postaju dan i noć, dobe dana i godine; lahko će si zapamtiti diele svieta, diele kopna i mora; neće jim težko biti pojmiti bud koji položaj kopna i podnebja, na temelju čega učitelj u shodnih za to štivih o fizičnom zemljopisu, najme o zraku, naravskih pojavih, vjetrovih, rosi, kiši itd. po koju lakše prosboriti može; — motreć karte carevine, krunovine i školskoga okružja upoznati će se lahko s domovinom, zavičajem i rodnim mjestom, i bit će kadra bar za nuždu takova i nacrtati; napokon će lakše shvatiti i upoznati se s političkim zemljopisom prigodom razlaganja dotičnih štivah, i proučiti najvažnija o družtvenom životu ljudih polag selah, občinah, gradovah, krunovinah, carevinah i dielih svieta, da i o obiteljih, plemenih, narodih, vjeroizpoviedanju, poglavarstvu i vladaocih.

Na taj način na pučkih učionah sa zemljopisom upoznavša se djeca biti će ne samo za polazak viših školab, već i za svagdanji život valjano pripravna i sposobna.

P. Solerti.

---

*

Digitized by Google

Didaktični ulomci,

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

Kad se upoznadu učenici sa svimi samoglasnici, i sa svim ostalim, što rekosmo evo gore, predje se k suglasnikom, koji se imenuju svojim glasom i imenom, a učenici moraju zapamtiti sva pismena po redu, da poslje budu u stanju služiti se s riečnicî.

Djeci valja kazati, da jim je zadaća u učionici naučiti obći naš književni jezik; neka poradi čistoga čitanja opominja učitelj djecu na razliku izmedju pučkoga običnoga, prostoga jezika i jezika književnoga. Veća strana proste djece nauči se književni jezik prevodeći iz pučkoga nariečja, dočim učitelj samo popravlja i dopunjuje proste izraze. Učitelj mora poznavati nariečje i podnariečje pučko onoga kotara, gdje učiteljuje, pak se tim pomagati i koristiti naučajući književni jezik.

Što se tiče pojedinih komadah štiva u čitanki, neda se postaviti obće pravilo. Sa svakim komadom valja postupati osobito polag sadržaja, a razumieva se po sebi, da se ima ravnati učitelj po svojih učenicih, u koliko su ovi u stanju shvaćati predmete.

Ako nalazi učitelj, da mu treba većinu učenikah još duže vježbati u čitanju, i da još težko shvaćaju sadržaj štiva, onda je najbolje nastojati prije svega, da se djeca nauče razumievati štivo i valjano čitati, pak onda tek uplitati i jezikoslovne vježbe. Misao je početak, živalj jezikoslovne nauke u pučkoj učionici. Djeca moraju se naučiti misliti, dočim učitelj obučava nazorno, razgovara se s djecom, opituje, pripovieda, umno čita i daje čitati; oblici nadju se malo pripomogavši. Pri tom nesmije se zaboravljati, da se neponavlja, neopetuje; tim bo se učvršćuje i koreni nauka.

Kad samo pogledamo kakovu sliku, drugo je nego kad ju dobro i svestrano promotrimo, a tako je i sa čitanjem; jedanput štogod čitati, to je kao samo baciti pogled na sliku.

Tek čitajući više putah isti komad štiva uvidi se savez i cielost sadržaja, kao što gledajući i promatrajući koju sliku svestrano i točno pozna se odnošenje stranah ili čestih naprama cjelosti. Ovo načelo valja za sve razrede pučke učionice.

Digitized by Google

Učitelj čita uviek, svaki put koji to odsjek pred učenici uzorno, i učenik čita poslje, drugi ponovi opet sve polagano i glasno.

To se čini, da se pregleda cieli odsjek, i oslanjajući se na to može učitelj razgovarati se o sadržaju opitujuć i razjasnjujuć. Učitelj može uviek ono pitati, na što učenici mogu odgovoriti, a to je ono, što su shvatili, razumjeli i upamtili.

Glede sadržaja pita učitelj: „O kom ili o čem se tu nješto pripovieda, kazuje, govori? Tko je, šta je predmet govora?“ — (Učenik odloživši knjigu odgovara cielim, podpunim stavkom). „Kakav, kakova, kakovo je ovo ili ono?“ „Kako biva to ili ono?“ „Kada? Gdje? Zašto? Odkuda? Dokle? Kamo? Poradi čega? Iz čega? Čije? Komu? Koga? Šta?“ — Kako je već koji sadržaj i gdje i kako se može koje od ovih pitanjah upotrebiti.

Na svako pitanje traži se podpun odgovor s obzirom na sadržaj štiva.

Opet se dade čitati isti komad. Franjo čitaj! — Marko čitaj dalje! —

Tko je rada štogod dobro čitati, mora da je prije svaku rieč, svaki stavak i cielo štivo dobro podpuno razumio.

Sad se pripovieda. „Tko mi zna, veli učitelj, pripoviedati, šta smo sad čitali? Tko je upamtio onu poslovicu u štivu?“

Zatim se predje k pojedinim riečim. Što je protivno od „mlad, velik, zreo. sladak, uljudan, dugačak, tvrd, liepo?“ Veća strana učenikah moći će odgovoriti: »star, malen, nezreo ili zelen, gorak, neuljudan, kratak, mekan, ružno.

Ako učitelj doda, da one rieči pokazuju vlastitosti ili svojstva, radi predbježno, i to mimogred, o tom se govori poslje.

Kad je već počeo učitelj jezikoslovne vježbe u kojoj uri prije, tada može zadati: Popišite na svoje tablice sve rieči, u kojih ima *ie*, *je*, i one, u kojih se nečuje samoglasnik!

Ali iste rieči valja potražiti najprije ustmeno. Ako neznadu djeca, učitelj imenuje rieči spomenuvši sve samoglasnike. »Jabuka, jelo, hitnja, oko, ulog; cviet, cvjetić, liek, ljekovito, brieg viek, vjekovito; trska, krst, brst, Grk, grč, trnovača, srčika, gršika, krčevina.“

Digitized by Google

Neka učitelj mnogo nezadira, nepredaje najednoč; mnogo riečih i predmetah nemogu neuvježbana djeca upamtiti, a u jedan dan i nemože se sve izcrpiti i naučiti. Sve polagano i postupno.

Kad učenici tako točno i podpuno razumiju komad štiva, uče ga na izust, i poslje njekoliko danah kazuju polahko i naravnim glasom, kad koga prozove učitelj, i reče mu, da kaže, što je naučio. Sadržaj mora postati posve duševnom svojinom učenikah. Barem polovicu štiva iz čitanke moraju djeca upamtiti, i učitelj stara se, da upamte mnoge komade od rieči do rieči. To je najbolja priprava za buduće pismeno vježbanje.

IX.

Prije nego učitelj može kazati djeci razliku izmedju imenah samostavnih, imenah pridavnih i glagoljah, nuždno je upoznati ju sa mnogimi imeni. Neka diete nauči se poznavati i imenovati sve stvari, što su okolo njega doma i u polju, u selu i u gradu; takodjer prirodnine i proizvode umjetnosti, razne osobe i stališe. To nemora biti cjepidlačeći, pedantičnim načinom, nego prostim, nazoru shodnim. Najprije skuplja se tvar, gradivo, a poslje dojdućih godinah triebi se.

Nazorna obuka uči diete paziti na sve, što je okolo njega, što ga okružava; neka diete dobro promatra sve to i pravo imenuje, i čim pravilnije izgovara rieči, tim će ih i pisati pravilnije.

Dalje može se zadati, da popišu učenici sva osobna imena iz onih komadah štiva, što su ih čitali.

Može se pitati: Tko pravi ovo ili ono, n. pr. stol, nož, sukno, platno? Iz čega? Čim pravi? Kojim orudjem? Šta pravi stolar? bravar? kovač? tokar? lončar? Tko pravi opanke, cipele, čizme? Tko zidove? Tko pravi kabanice? i t. d.

Kad se o tom porazgovara, popiše se; učenikom nije dugo vrieme, a učitelj može medjutim, dok učenici jedni pišu, s drugimi štogod preduzeti.

Kako se veli u višebroju: kabanica, surka, hlaće, čizme, cipela, papuća, opanak, košulja, šešir, šubara, čarapa, marama, suknja, vol, konj, vuk, jež, pas, selo, vrelo, čelo, uže, tele, konj, panj?

Digitized by Google

Izrazite u stavcih: Žene nose itd. Zimi nosi se itd. Iz čega se tke sukno? platno? Iz čega se pletu čarape? Iz čega se prave šeširi, opeke, noži, kotlovi, peći? itd.

Šta se pravi iz kože, platna, kamena, bakra, ilovače, gvožđja, roga?

Iz čega se prave: rubine (košulje), rubci, otarci, ponjave, (čaršavi) stolnjaci, ubrusi, suknje.

Popišite te rieči u jednobroju i višebroju.

X.

S pjesmami u čitanki nemože se skapčati nikakvo pravilno jezikoslovno vježbanje. One se samo čitaju, razgovara se o njihovu sadržaju, njekoji se izrazi moraju možebiti raztumačiti. Po tom uči se pjesma na izust, pak ju djeca kazuju koji dan u tjednu brez da se uzima obzir na glasbenu mjeru ili takt. Ta glasbena mjera leži već tako u nami, da je trudno sačuvati djecu od taktiranja.

Ali tu se valja opirati odmah s početka. Upravo idući prvih godinah u učionicu nauče se djeca se čavrgati, pak se poslje već jedva ikada dade to izkoreniti. Pjesme valja dati polagano čitati, i svaku rieč valjano naglasivati i paziti na razdioke kao da je proza. Njekoja djeca čitaju pjesme, kao da će taktirajući uz nje plesati, a to je čavrganje, a nije čitanje.

Nješta je drugo pjevati pjesme. Pjevajući mora se naravno paziti na takt.

Materinski jezik i pjevanje u bližnjem su medjusobnom odnošenju. Pjevati izrazno i čitati naglasno, govoriti tako, da čisto i oštro naglašujemo i pjevati, da razumijemo rieči u sadržaju, gledajući na takt i pazeći na razdioke, čitati glasno ali ipak nevikati, nekričati, pjevajući nederati se — to su poredice, o kojih svatko uvidja, da su srodne i djeluju odnosno medju sobom. Umni i razboriti učitelji neuzdaju se i netraže prije, da će se kakav dogodjaj dobro čitati, t. j. izrazom i pravim glasom, dok djeca nerazumiju smisao i sadržaj štiva, i shodno neupotrebljavaju zato časove odredjene za jezik, te tumačeći nezabavljaju se ob onom, što će čitati.

Digitized by Google

Tako isto nemože se zahtievati, da djeca dobro pjevaju pjesme, od kojih nepoznaju smisla, i što znače. Treba najprije uvesti u dječje srdce sadržaj pjesamah, pak što bude srdce oćutilo, to će laglje usta izraziti!

Glavna je stvar pri pjevanju naobraziti sluh. Djeca se moraju uvježbati, da pjesme i napjeve, kad se pjevaju pred njimi, čuju njekoliko putah, pa po tom pjevaju; a to je važno za crkvu i život, i tim će se postići, da nam se naši prosti, liepi pučki napjevi nezatru, da neizginu.

Učiti pjevati djecu na note, može se tek onda, kad se sluh dobro i podpuno naobrazi i uvježba: samo nevalja na uštrb prirode njegovati umjetnost. Ova nesmije nikada griešiti proti prirodi, svojoj miloj majci. —

Došavši u slovničkoj obuci do razdjelivanja riečih, kaže se učenikom, da se rieči, izgovarajuć ih pravilno, onako i razdieluju, kako se izgovaraju.

Kadšto se mora pri kom § postupati razglabajući, razčlanujući, (analitički) t. j. prelazi se s cjelosti na pojedine sastojine. Učitelj izgovori pred djecom koji stavak glasno i razgovjetno, n. pr. „O r a o | l e t i | v i s o k o | n e b u | p o d | o b l a k e.“ Koliko je riečih u tom stavku? Razloži ih na slovke, Gjuro! O | r a | o i t. d. Koliko se putah prestaje pri rieči — o | b l a | k e? Čitajući nesmije se tako zastajati.

Druga vježbanja: Popišite iz štiva ovoga ili onoga (naznači se kojigod komad) rieči sa predslovkami! rieči sa zaslovkami.

S nabožnimi komadi štiva neskapča se jezikoslovno vježbanje kao ni sa pjesmami.

Zagonetke se razriešavaju, i štogod ih ima u kojoj čitanki pučke učionice, lahko ih je odgonetati.

Dodje se na štivo u čitanki, gdje se počimaju učenici pripravljati za stvarnu obuku, 2. i 3. razreda. Došavši u čitanki na štivo „N e b o“ čita se cieli komad, razgovara se učitelj s djecom, uzimajuć stavak po stavak.

Diete mora se znati iznaći, valja ga obučiti vrhu onoga, što gleda svaki dan svojim očima. Hiljade ljudih gledaju, kako izlazi i zalazi sunce i mjesec, a nemisle ništa pri tom. Tako i živine;

Digitized by Google

ali čovjek mora barem naučiti se slutiti veličinu božjega stvorstva, cieloga svieta.

Učitelj neka pokaže djetetu — makar samo iz školske sobe — četiri strane svieta: iztok, jug, zapad, sjever (iztočnu, južnu ili poldnevnu, zapadnu ili večernu i sjevernu ili polnoćnu stranu), da se može poslje — pokazujući kakav krajobraz pozivati na to.

Za učenika prvoga razreda ide sunce, a zemlja stoji, kao što je viditi. Još mu se nekaže ništa o tom, da se zemlja giba i okreće. To nemože diete razumjeti. Ono se za sada samo uči promatrati točno ono, što gleda neposredno.

Drugi put izšeta se učitelj školskim praznikom na bližnji brežuljak kod sela ili kod grada ili varošinca, gdje živi, i pokazuje odande, na kojoj strani svieta leži ovaj ili onaj brieg (planina, gora) ova ili ona kuća, šuma, poljana i t. d. I kad bi se, n. pr. išlo iz Zemuna kroz Sriem u Hrvatsku i Slavoniju k zapadu, u Bačku i Ugarsku po drugoj strani, u Banat i Erdelj po drugoj, u Srbiju, po drugoj i t. d. (Sliedit će dalje.)

Otvoreno pismo

g. Franji Klaiću, školah ravnatelju.

Blagorodni Gospodine!

Čitajući marljivo naš „Napredak“, naišao sam u 9. ovogodišnjem broju na „razredjenje učevnih predmetah na ure preko tjedna“, te sam se začudio. kad sam u njem našao, da Vi u školske dane na trivijalnih učionah bilježite za obučavanje 3 ure prije podne, a 2 poslje podne, dočim se u velikom broju trivijalnih učionah našega kraja samo kroz 2 ure prije podne a 2 poslje obučava. — Ja se nisam tomu začudio s toga, što nebi možebit s Vami jednoga mnenja bio; nego s toga, što sam svoje nazore i svoje mnenje potvrdjene našao, koje mi do sada skoro nitko povjerovati nehtjede. — Ja sam naime toga mnenja uviek bio, da se na u trivijalnih učionah, gdje jedan učitelj u jednoj školskoj sobi u isto vrieme tri razdjela od šest raznih godištah obučavati ima, školsko obučavanje kroz jednu uru na dan duže držati ima,

Digitized by Google

nego na glavnih učionah, gdje jedan učitelj samo u jednom razredu obučava, a iz istoga su uzroka valjda i školski praznici na trivijalnih učionah polag obstojećih ustanovah kroz cielu godinu nješto kraći, nego li oni na glavnih učionah. — Isto tako i ja živom željom želim, da učitelji svoje učenike praktično obučavaju u njekih do sada tako nazvanih neobligatnih predmetih, kao što su n. pr. pjevanje i obavljanje poslovah u školskom vrtu, ali mi neće nikako u glavu da ide, da bi se ovo obučavanje držati imalo izključivo u strogo obligatnih učevnih urah, nego mi se za ovo shodnije čine neobligatne ure. —

Vi bi, blagorodni gospodine! meni i mnogoj drugoj osobi, koja u školske poslove upliva ima, osobito pako školskoj stvari veliko dobročinstvo učinili, kad bi ob ovih predmetih, koje sam ovdje u kratko natuknuo, u ovom našem školskom listu sve ono naveli, što se o njih urednim načinom kazati može; jer bi možebiti gdje tko više Vam povjerovao, nego li meni i drugim. Jošte bi si pako većih zaslugah stekli, kada bi nastojali o tom, da u istih stvarih od više oblasti nižim školskim predstojničtvom razgovjetne naputke izposlujete, a budite uvjeren, da bi Vam u tom poslu po mogućnosti pripomagao

jedan mjestni škol. nadzornik
iz Slavonije.

Seoski učitelj.

(Produljenje iz br. 11.)

II.

Klupah bjaše u školi ukupno četrnaest. Šest na lievo, u kojih sjedjahu djevojčice, a osam na desno, u kojih sjedjahu dječaci. U prvih dvijuh klupah lievo i desno sjedjahu mali početnici, kojih bjaše čitavo orudje: malena ploćica i početna knjiga. — Dočim bi veći izradjivali pismene zadaće, budi što slovničkoga o samostavnicih, pridavnicih, glagoljih, ili o primjerih na slovničkih pravilih i pravopisu se osnivajućih, ili što iz računstva; učaše medjutim učitelj malénu djecu pismena poznavati i u rieči skladati, kruglicami ili grahom računati, ili razne životinje i biline imenovati, opisivati i razlučivati. Tako znala bi djeca i sama u školu,

Digitized by Google

razna cvieća donašati, kojom prigodom bi jih učitelj pohvalio, te kazivao, kako se koji cviet imenuje, i jeda li je otrovan. Mili naš učitelj, svakako je morao imati s nami svetu uztrpljivost! — Često stali bi ovi maleni vojaci poslie nauka nemirni postajati, te tako smetati obuku većih; ali naš vriedni učitelj odmah jim nadje nova zanimiva posla. Dao bi jim risati pismena i brojke, ili jim je sam na tabli crtami narisao: stol, stolac, kuću, itd. Kod izradjivanja većih i težih zadaćah u većih učenikah razpustio je malene po dovršenom nauku kući. —

Godinu danah poslje došao je mladi pomoćnik, koji je malenu djecu u drugoj sobi učio, te pomagao našemu starom učitelju. Meni bjaše mjesto u trećoj klupi, budući sam znala pobolje čitati, pisati i brojiti već od prije do stotine.

Akoprem sam početkom medju čitajuću djecu došla, ipak nisam iz oč juh našega učitelja nikada pustila.

Postupanje njegovo bjaše mi sasvim novo! — Učeći nas čitati, napisao bi n. pr. pisme *m*, te nam ga prispodabljao ručanju medjedovu, a k ovomu mumljajućem pismenu, pridružio bi glasicu: bud' *a*, *e*, ili *o*, *u*, to su djeca, napisav si na svojih pločicah, umah čitala *ma*, *me*, *mi*, itd. bez svakoga šlabekovanja! —

Ono malo ploda u čitanju, što sam ga od prije sa sobom u školu doniela — bjaše sasvim inim načinom u mê usadjeno! — Dobro se toga jošte sjećam. Bjaše mi pet godinah, kadno mi je majka dvie knjige iz varoša doniela. U jednoj bjahu same životinje, ptice i razne stvari narisane; a druga bjaše slovami tiskana. Tad mi reče majka: „Nauči na pamet sve ove slike poznavati, pa ćeš naučiti i slova, te ćes moći drugu ovu knjigu lasno čitati!“

U našem selu bjaše njeki starešina, koga cielo selo zvaše „kum Pavle“. On je znao ponješto čitati i pisati, te za plaću i djeci svoje znanje priobćivati. Pavle dolazio bi često i k meni, te mi pokazivao nuždno u čitanju. Kako me je učio, dosta će biti, ako samo napomenem, da sam u tjednu jedno pisme deset putih zaboravila. — A ta metoda bjaše početkom ono blaženo „šlabekovanje“ (sricanje), koje bi reć djetetu često i pamet otupi!“ —

Bilo kako mu drago, svakako me je tješilo, prvo, što sam se Pavlove metode uklonila, te došla u ruke vriednomu seoskomu učitelju, a drugo što sam ipak predbježnim natucanjem u čitanju,

Digitized by Google

učitelja svoga uzradovala, te mu tako nješto barem truda prištedila. Da bi ovako svakom učitelju djeca, ponješto barem upućena u poznavanju slovah u školu dolazila, kolika bi to olakšica njemu bila, i koliko bi ljepše on mogao s njimi napredovati!

Da to seoskoj djeci nemože biti, istina je, i sama priznajem; slučajno se dogadja, da iz medju petdeset jedno može tako sretno biti.

U većih gradovih, obično djecu šestom godinom u školu šilju. Nebi li dakle ovako mogli roditelji diete svoje, godinu prije nego li ga dadu u školu, vriednomu kojem učiteljskom pripravniku povjeriti; koji bi jim ga znao na temelju onom rukovoditi, i k školi priučavati, na kojem bi i budućem učitelju, lahko bilo dalje nastavljati? — Ovako koristi li bi sebi, djetetu i onomu, koji jim ga je odgojivao i školi priredjivao, a napokon i učitelju samom po najviše.

Dosta o tom. — Učevni predmeti, u našoj pučkoj učioni bjahu oni isti, što su i u početnih učionah po gradovih. Da se odviše u nabrajanju istih nezadržavam, navest ću samo njekoje. Najmanje jednom u tjednu pripoviedao bi nam naš vriedni učitelj iz „povjestnice hrvatske“. A kad bjasmo pozorni, te nijedno od djece neizostajaše iz škole, i kad zadane nam zadaće dobro riešavasmo i u školu svi donašasmo; znao bi nam tada i više putih za odmor što zanimiva iz poviesti pripoviedati. A ni najmanje mu u grieh neupisasmo, što smo morali one, što bi nam pripovjedao, kad što i pismeno onako, kako je tko shvatio, u zadaći donieti.

Predmet ovaj, osobito me je zanimao, a nedvojim, da neće svako diete zanimati, koje je tako sretno, da u ruke vješta učitelja dodje, koji će mu znati zanimivošću pripoviedati, kako su mû se djedovi i pradjedovi proti neprijatelju borili, te krvcu svoju za milu si domovinu prolievali.

Neće li se ovako i u djetetu probuditi ćut nagnuća i ljubavi prama domovini? — Nadalje učio nas je naš učitelj i zemljopis poznavati. Ali kako?

Razpoložio bi arak čista papira na tablu, a na tom papiru narisao bi najprije oblik zemlje zelenom kredom, zatim naznačio bi joj granice, a modrom kredom vukao bi crte, kuda teku potoci i rieke; a zatim prošao bi sve redom: sela, trgovišta, gradove, dok bi napokon došo na glavni grad Zagreb.

Digitized by Google

Što bi nam tako tom prigodom razlagao, morasmo si u svojih knjižicah bilježiti. — I za ovaj predmet gojismo osobitu radost. A zašto? Zato, što nam ga znaše naš vriedni učitelj liepo i zanimivo prednašati. On to nije kovao u velikom štilu — već bi nam znao uz zemljopis, jednostavno pripoviedati: o običajih i životu pojedinih narodah, o obrtnosti, o plodnosti zemaljah s gospodarstvenoga gledišta čitavih pokrajinah i t. d.

A ni pjevanje nebjaše u našoj školi zadnjim predmetom! — Akoprem smo svaki dan prije i poslje nauka, da, i u vrieme odmora medju sati, malene pjesme spjevali, ipak nam bjaše učevnim predmetom, koji smo svakoga tjedna po jedan sat učili. Revnim nastojanjem miloga našeg učitelja, na toliko smo dotjerali; da smo znali iz notah prigodom nedjeljne mise u četvrospjevu nabožne pjesme uz pratnju orguljah pievati! — Što više, naš vriedni učitelj — uzprkos malenoj svojoj plaći — uzeo si je toliko s nami truda, da nas je tjednom po sat ili dva glasbu učio. — Razdieliv nas na dvie čete, učaše jedne na gusle igrati, a druge na glasovir udarati. I ja sam se učila pjevati, i marljivo na glasovir udarati, ali poslje trijuh godinah reče mi učitelj: „Nemuči se s time moja Jelko! iz tebe nebude niti pjevačice, niti igračice, prije bi bio iz tebe, da si mužko, dobar učenik. Upotriebi to vrieme radje nječemu sebi koristnijemu. Dosta, što imademo po gradovih dangubah, koje neznaju ino, — već po cio dan kod glasovira sjediti, te tudjim jezikom — razbijajuć si glavu — Bogu čase krasti!“— Poslušala sam ga! —

(Sliedit će dalje.)

Sitnice školske.

Napisao Danilo Rendulić.

1.

Služba učitelja mnogo je uzvišenija, nego li se obično misli. Čim drugim bavi se učitelj, ako ne s naobraženjem mladeži, koje naobraženje njoj za buduću sreću služiti može? Nije li to dakle najplemenitiji posao u družtvu čovječanskom?

Uzmimo si zato k srdcu ovu istinu i nastojmo našu službu obavljati onako, da naša revnost prema zvanju zaslužna bude i mi uzmognemo postati vriedni unapreditelji čovječanskog blaženstva.

Digitized by Google

2.

Djeca su od Boga s istom razumnom dušom kao i mi drugi ljudi nadareni. Ona su od stvoritelja kao i mi za istu svrhu odredjeni. Ona su nada potomstva, utjeha svojih roditeljah i istomu oku božjem mila. Na mladjih sviet ostaje, vele naši.

Kako neoprostivo je dakle ono preziranje, kojim nezahvalni mnogi ljudi učitelje gledaju upravo radi toga, što se ovi s djecom bave.

3.

Samo odgojenjem i naobraženjem postaje čovjek čovjekom.

Što je čovjek bez odgojenja i izobraženja? Ništa drugo, nego čovjek živinski, koji svoga cilja nepoznaje. On se samo malo razlikuje od nerazumnih stvorovah. Zato, ako čovjek hoće da bude u krugu ljudih, u pravom smislu uzetih, mora naobražen biti. On samo naobraženjem uči svoj razum upotriebiti, sebi i drugim ljudem koristiti, i za veliku svrhu čovječanstva prikladno sudjelovati.

Ovo neka pamte oni roditelji, koji svoju djecu bez svakoga odgojenja i naobraženja puštaju, da narastu kao divljake.

4.

Iz djece postaju ljudi. — Doista, razumni i srećni ljudi oni su, koji u svojoj mladosti dobro odgojeni i naobraženi budu; glupi pako i nesrećni jesu oni, koji nemare ili ostanu bez naobraženja. A Bog će jednoč duše ovakovih iz rukuh njihovih roditeljah i učiteljah tražiti. O! kakova odgovornost za one, koji radi zanemarenja djece svoje razlog budu dati morali Bogu svojemu.

5.

Dobri učitelji pravi su dobrotvori čovječanstva. —

Neizkazuju li dakle učitelji svojim gojencem, njihovim roditeljem, sugradjanom i istoj državi kroza to veliko dobročinstvo, kada pomoćju odgojenja i naobraženja svojih učenikah — roditeljem djecu na veselje, državi dobre gradjane, a crkvi vriedne članove odgoje? —

Digitized by Google

6.

Tko bi mu plaću uzkratio, kada on onako radi, kako njegova dužnost zahtieva? —

I najsiromašniji nadničar zasluži si pošteno plaću, kada svoj posao valjano obavi. — A Otac nebeski neće niti nerazložitu živinčetu, što no čovjeku služi, njegove hrane uztegnuti.

7.

Kakova radnja takova plaća. — Ako učitelj želi, da mu posao naplaćen bude; to ga nesmije nerado i kakogod obavljati.

Njegova marljivost mora jednaku mjeru držati, pa tako zaslužuje svoju nagradu. Blago njemu, ako to vjerno i točno izpuni; jerbo, ako mu nitko drugi znoj truda njegova nenaplati, neka se ipak nada, da će jednoć krunu svoje zasluge iz rukuh svoga stvoritelja primiti.

8.

Dobro djelo pruža sladak plod. — Ista utjeha nutrnja i sviestnost, da pomažemo ljudem, kako će dospjeti do sreće, najsladji su plodovi, koje marljiv i krepostan učitelj već ovdje na zemlji kuša.

Dopis.

S visočkih brdinah. — Dne 4. srpnja t. g. bjaše učiteljska skupština u Ljubeščici, kotaru zelinskom. Sakupiv se, odputismo se u crkvu, odkale pokriepljeni za duševni posao poslje izpjevane sv. mise i zazivanja duha svetoga podjosmo u učionu. Sastali su se svi tamošnjega kotara učitelji i svećenici, te time dokazali, od kolike su jim važnosti sastanci učiteljski. —

Skupštinu otvori veleč. nadziratelj, vriedni starina i podjaš. naš g. Josip Mikec kriepkim govorom o važnosti, cieni i zadaći ovoga dana, poticajuć nas na napredak i poznavanje svete zadaće naše. — Zatim predavasmo početna pismena; stvarno razlaganje štiva; kršćanski nauk; računstvo napametno i pismeno. Nakon toga izpjevahu djeca vrlo liepo njeke crkvene i narodne pjesme, što služi na hvalu tamošnjemu učitelju g. Grahovcu te budu kući odpuštena. — Na poziv veleč. g. podjašprišta pročitasmo izradke na stavljena po preč. duh. stolu pitanja; zatim bjasmo pozvani, da li imademo što predložiti. Veleč. gg. župnici Žužel i Šavor na-

Digitized by Google

pomenuše, kako bi se školske knjižnice hranjenjem svilenih bubah, kao i marljivim ciepljenjem voćakah u školskom vrtu, te razprodavanjem istih ustrojiti i knjige pribaviti mogle; nadalje predložiše, kako njeka pitanja u malom „katoličkom katekizmu“ neidu svojim redom, već po dva odgovora na jedno pitanje dodju, te tako nerazumljiva za djecu bivaju; da bi se dakle po vještacih u toj struci točno, razumljivo i s uspjehom preustrojiti mogao.

Svršivši tako taj sastanak i pošto nas je u tom poslu već i pol 2 sata popodne zatekao, zaključismo skupštinu, želeć, da se učinjeni predlozi što prije oživotvore.

A. Kovačić, učit.

Viestnik.

— Dne 30. t. m. završena je školska godina na ovdašnjem kr. učilištu sa svečanim „Tebe Boga hvalimo.“ — Što nam bje osobito ugodno čuti, to je bio koralni spjev u četiri glasa pod sv. misom, što no ju preč. g. Jos. Marić kan. zagr. i vrh. diecezanski učionah nadzornik uz podvorbu svećenikah izpjeva. To se u zaslugu upisuje imenito g. Vatrosl. Lichtenegeru, koji je od studena prošle godine privremeno predavao glasbu na pomenutom učiteljištu. — Izpit je položilo 13 pripravnikah iz drugoga tečaja i 9 vanjskih, te je od njih odobreno: dva za učitelje glavnih, pet za učitelje seoskih i pet za podučitelje glavnih učionah. U obće se more reći, da je bio napredak ovoljetni srednje ruke.

— Na glavnih gradskih učionah zagrebačkih držat će se zaglavni godišnji izpiti ovim redom: A) na gl. izglednoj učioni dne 1. kolov. t. g. prije podne u prvom, a popodne u drugom razredu; dne 2. kolov. u trećem, a 3. kolov. u četvrtom razredu. B) Na kaptolskoj gl. učioni dne 4. kolov. u paralelkah prvoga razreda, dne 5. prije podne u drugom, a poslje podne u trećem, napokon dne 6. u četvrtom razredu. C) Na djevojačkoj gl. učioni bit će izpiti obdržavani i to dne 8. kolov. u prvom i drugom; dne 9. u trećem i četvrtom razredu. Privatni izpiti obdržavat će se dne 10. kolov., a 13. zaključuje se školska godina.

— Dne 26. p. m, preminu u Zagrebu odvjetnik Lukinac, koji je prije tečajem više godinah na gl. učioni i c. kr. preparandiji učiteljevao, te u glasbi mladež podučavao. Pokoj prahu njegovu!

Natječaji.

U Bedenici (u kot. zelinskom) m. učit. i org. s god. pl. 315 st. i 2 ral. zemlje, bašćom i 9 hv. drvah. Prijavit se treba do 15. kolovoza t. g. veleč. g. podj. Jos. Mikcu žup. u Remetincu. — U Bušetini mj. učit. sa 315 st. i od svake kuće jedan voz drvah, Rok do 15. kolov. t. g. Prijavit se treba veleč. g. podj. i žup. Ivanu Grgesini u Turnašici. — U Vukoevcu (fil. župe Podgoračke) mj. učit sa 312 st., 10 hv. drvah, stan i vrt. Prijavit se do 10. kolov. veleč, g podj. Mat. Filiću žup. u Feričancu. — U Lupoglavu mj. učit. i org. sa 315 st., 12 hv. drv. 2 rali livade i $^3/_4$ vrta. Prijava do 15. kolov. veleč. g. Havličku podj. i žup. u Brckovljanih. — Na novoustrojenoj učioni kod sv. Petra pri Orehovcu mj. učit. sa 215 st., stan, drva, $^3/_8$ jutra vrta, 50 mjerovah žita. Prijavit se valja do 15. kolovoza preč. g. Drag. Davidu, zač. kan. i žup. u Križevcih. — Na novoustrojenoj pučkoj učioni u gornjoj Stubici mj. učit. sa 300 st., drvi, bašćom. Molbenice imadu se podnieti do 15. kolov. t. g. veleč. g. Stjep. Matkoviću, podjaš. i žup. u Pušći.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 16. U Zagrebu, 15. kolovoza 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Prva obća izložba u trojednoj kraljevini i pučka učiona.*)

Upravljajući odbor za prvu dalm.-hrv.-slav. izložbu shvativ svoju uzvišenu zadaću odluči u svojoj dne 1. kolovoza 1863 držanoj sjednici, da se medju blago obrtnosti i sjaj umotvorah stave takodjer i predmeti nastave, te jim ustupi u IV. redu svoga programa posebna dva razreda, najme 30. i 31., naznačiv sve one predmete, koji bi ovdje mjesto zauzeti imali, da tim načinom predočiv uzmah obrtničke radinosti pokaže i sliku duševnoga i intellektualnoga napredka i rada ovih kraljevinah.

Ako i nije pučka učiona zavod, koji svoje pitomce vodi do savršenstva na stazi duševnoga razvitka i ako i nije njena zadaća toli velika, kao što sciene njeki pedagogi; to ipak nije toliko neznatna, kao što drže oni, koji misle, da je poziv upravljajućega odbora na pučku učionu radi učestvovanja kod ove izložbe neumjestan. Jasnijega dokaza za ovo, što rekoh, netrebam dalje tražiti. Sam poziv prehvaljenoga odbora sastojećega iz ljudih, koji zadaću pučke učione dobro poznaju, najboljim je dokazom, i zasvjedočava, da i pučka učiona zauzima mjesto medju inimi zavodi ustrojenimi za plemenitu svrhu — za naobraženje čovječanstva i za razvoj duševnih moćih, te dosljedno da je dakle i vrstna, na

*) Iz škol. izviešća zagr. kr. učit. i gl. učionah za t. g.

Digitized by Google

ovoj prvoj domaćoj izložbi učestvovati, plodove svoje blagodati na obći izgled izložiti, te se tako javnoj strogoj razsudbi podvrći.

Nije namjera ovih redakah, opisati i naslikati živimi bojami zadaću pučke ućione, to bo spada na drugo mjesto, a to ostaljam vještijemu peru, ali mi valja ipak napomenuti, da je pučka učiona oni i to jedini temelj, na kom se, smjelo mogu reći, osniva sva budućnost, sva sreća i sve blagostanje jednoga naroda. Ona je mjerilo, po kom se mjeri duševni napredak pojedinih narodah; ona je cienik, po kojem se ocjenjuje značaj ukupnoga pučanstva. Na njezinih plodovih poznaje se slava i uzvišenost raznih zemaljah gledom na njihovu nabraženost; ona je luč, pri kojoj se jedinoj može motriti i prosuditi pučka prosvjeta, pa u koliko je ona s jedne strane jedini čvrsti temelj svim višim učevnim zavodom, u toliko je s druge strane većinom jedina škola, kojom se završuje priprava za gradjanski život, dà, na kojoj se neposredno osnivaju životne niti buduće sreće većine naroda.

Tri su staništa, s kojih se koja stvar s vremenom skopčana prosudjuje, a ta su prošlost, sadašnost i budućnost.

Da li je pučka učiona ovu svoju u kratko nacrtanu zadaću u našoj otačbini gledom na svoju prošlost, kojoj je konac godine 1848 izmakao, kako valja, riešila, o tom neću da govorim i to iz različitih razlogah a ponajviše iz toga, da netom zarasle rane neozliedjujem. Gustom koprenom zastirem dakle njenu prošlost, ali tim radostnije kanim njenu sadašnost razsvietliti i njezinimi ju plodovi okititi, da i najvećemu njenu neprijatelju pukne jednom medju očima, te da ju začme onako ocjenjivati, kako joj se dolikuje, želeći joj iz dubine srdca svoga još krasniju budućnost.

Godina 1848 bjaše godina strašne bure i pokreta, ali neosta uzprkos tolikih vajah za našu domovinu u pogledu njenog duševnoga napredka jalova; jer dočim je smrtonosni rat biesnio, dočim je hrvatsko-slavonska krvca susjedne nam poljane natapala i dočim je mnoga inače jaka i zdrava mišica mačem mašuć i za svoju samostalnost boreć se u studeni grob strovalila se; nastojahu vrli muževi, da svojoj u tužnom položaju za onda stojećoj domovini svojim umom i perom pomogu, te da ju iz gliba i kala duševnoga nazadka, u kojem je kroz stoljeća čamila, izvade i da ju u

Digitized by Google

pogledu razvitka u paralelu sa zemljami drugih naobraženih narodah postave. —

Evo od onda izteče 16 godinah, a sjeme njihova truda urodi plodom, kojemu se ni oni za pol vieka nenadahu. Živili i slava jim!!!

Potaknuti njihovim radom i ugledavši se u njihov primjer, odvažiše se u tečaju naznačenoga vremena i mnogi drugi muževi, te ako i onim prvakom po boku stajati nemogahu, ipak se latjahu pera, da oštrinom njegovom izkrče guste gudure, i da jih pretvore u plodonosne njive. Razpršiše se guste tmine, koje su našu domovinu zakrivale poput tmastih oblakah; zora bolje budućnosti sinu na obzorju pučke prosvjete, i eto napokon i žarkog sunašca koje svojimi blagimi traci stade novi život u klici posijana sjemena buditi.

Pučke učione stadoše se i u onih mjestih otvarati, gdje prije njekoliko godinicah nije smio čovjek ni pomisliti, da će se ikada otvoriti. Obćine počeše se natjecati, koja da bolji hram sagradi, u kom će duševno blago svojim potomkom sahranjivati, i mnoge si u tom obziru sagradiše neporušivi spomenik u srdcih poznoga potomstva. Gradovi borahu se u tom obziru za prvenstvom, i nežaleći ni najvećih žrtvah nastojavahu, da svoje učione čim bolje s materialnoga i didaktičkoga gledišta urede. A dočim su obćine svu svoju djelatnost oko svojih učionah toli upješno razvijale, nastojali su i školski vještaci, da svojoj svetoj dužnosti čim više udovolje, i da tako u slozi obćem blagostanju čvrst temelj polože. Stare i nevaljale školske knjige ustupiše mjesto novim i svrsi shodnijim; ugodni zvuci milog trudom vrlih učenjakah očišćenoga materinskoga jezika zazvućaše i u najzabitnijih kutovih naše domovine; ubitačni mekanizam kod obuke izčeznu, a novi na zorovih osnovani način preote mah u naših učionah; pučka učiona steče si svoj organ „Napredak“, a i mnoge učitelju za porabu služeće knjige ugledaše bieli sviet, i zauzeše častna mjesta na učiteljskih stolovih, pa ako se i nije naše školarstvo još na onaj stepen uznielo, na koj mu se uznieti valja, to ipak nije čovjeka u našoj domovini, koji još nebi opazio bio onaj orjaški skok, što ga učini naše školarstvo u tečaju minulih 16 godinah.

*

Digitized by Google

Da se svatko o istini predrečenoga uvjeriti može, navadjam evo krasne plodove prehvaljenoga rada i podajem se sladkoj nadi, da će svatko bezpristrano sudeć i ocjenjujuć takove, morati priznati, da se na tolikom uspjehu baš i najstrožiji sudac diviti mora, osobito, ako se okolnosti i zaprieke, nemanje i kratkoća vremena u valjan obzir bude uzela.

Da se ova čim jasnije uviditi mogu, navest ću ovdje ponajprije stanje pučkih učionah u godini 1851, a zatim takovo od god. 1863, pa će brojevi biti nepobitnimi dokazi moga tvrdjenja.

Godine 1851 bilo je u trojednoj kraljevini ukupo 812 pučkih učionah i to u Hrvatskoj i Slavoniji 229, u hrv.-slav. vojničkoj krajini 437, a u Dalmaciji 146. Godine 1863 bilo je pako ukupno 1235 pučkih učionah, i to u Hrvatskoj i Slavoniji 517, u hrv.-slav. krajini 526 a u Dalmaciji 192. Narasao je dakle broj učionah ukupno za 423, i to u Hrvatskoj i Slavoniji za 288, u hrv.-slav. krajini za 89 a u Dalmaciji za 46.

Godine 1851 bilo je ukupno 152.619 za školu sposobne djece i to u Hrvatskoj i Slavoniji 55.383, u hrv.-slav. krajini 57.454 a u Dalmaciji 39.782. Od ovih je polazilo učionu ukupno 41.901 i to u Hrvatskoj i Slavoniji 16.440, u hrv.-slav. krajini 19.384 a u Dalmaciji 6085.

Godine 1863 bilo je ukupno 176.416 školskih sposobnjakah, i to u Hrvatskoj i Slavoniji 81.873, u hrv.-slav. krajini 63.335 a u Dalmaciji 31.208, od kojih je 66.978 školu polazilo, i to u Hrvatskoj i Slavoniji 36.390, u hrv.-slav. krajini 22.504 a u Dalmaciji 8084.

Opetovnih učionah bilo je godine 1863 ukupno 709, i to u Hrvatskoj i Slavoniji 220, u hrv. slav. krajini 455 a u Dalmaciji 34, i ove je polazilo 9924 mužke, 6300 ženske, ukupno 16.224 djece, i to u Hrvatskoj i Slavoniji 5117 mužke, 3272 ženske, ukupno 8389 djece, u hrv.-slav. krajini 4540 mužke, 3025 ženske, ukupno 7568 djece, a u Dalmaciji samo 267 mužke djece.

Od 176.416 za školu sposobne, i to 101.067 mužke i 75.349 ženske djece u godini 1863 dolaze na Hrvatsku i Slavoniju 49.877 mužke, 31.996 ženske, ukupno 81.873 djece; na hrv.-slav. krajinu 33.925 mužke, 29.407 ženske, ukupno 63.335 djece a na Dalmaciju 17.262 mužke, 13.446 ženske, ukupno 31.208 djece.

Digitized by Google

Od ovih je polazilo svakdanju učionu 45.538 mužke, 21.440 ženske, ukupno 66.978 djece, i to u Hrvatskoj i Slavoniji 22.627 mužke, 13.763 ženske, ukupno 36.390 djece; u hrv.-slav. krajini 15.895 mužke, 6609, ženske, ukupno 22.504 djece, a u Dalmaciji 7016 mužke, 1068 ženske, ukupno 8084 djece.

Priračunamo li k ovom broju i broj one djece, koja su opetovne učione polazila, to iznosi broj svè učione polazeće djece 83.192, i to u Hrvatskoj i Slavoniji 27.744 mužke, 17.035 ženske, ukupno 44.779 djece u hrv.-slav. krajini 20.435 mužke, 9637 ženske, ukupno 30.072 djece, a u Dalmaciji 7273 mužke, 1068 ženske, ukupno 8341 djece.

Ako sravnamo broj učionah sa brojem učionu polazeće djece, to ćemo vidjeti, da u trojednoj kraljevini u obće na 1638 stanovnikah dolazi 1 učiona, a napose po jedna učiona u Hrvatskoj i Slavoniji na 1751 stan., u hrv.-slav. krajini na 1336 stan. a u Dalmaciji na 2287 stan.

Gledeć na broj sposobnjakah i na broj učione polazeće djece godine 1863 iznaša u % broj zadnje 38·3 u obće, a napose u Hrvatskoj i Slavonijii 44·9, u hrv.-slav. krajini 35·9, a u Dalmaciji 25·9.

Pučke učione diele se u glavne i trivijalne. Godine 1863 bile su u trojednoj kraljevini ukupno 33 glavne učione za dječake, 40 samostalnih djevojačkih učionah, a 1162 pučke trivijalne učione; i to u Hrvatskoj i Slavoniji 11 glavnih za dječake, 14 samostalnih djevojačkih i 492 trivijalne, u hrv.-slav. krajini 11 glavnih za dječake, 10 samostalnih djevojačkih i 505 trivijalnih a u Dalmaciji 11 glavnih dječačkih, 16 samostalnih djevojačkih i 165 trivijalnih učionah.

Od ovih je po jeziku u obće u trojednoj kraljevini, i to hrv.-srbskih 790, njemačkih 18, talijanskih 11 a 414 mješovitih, od kojih su u Hrvatskoj i Slavoniji 378 sa hrv.-srbskim, 7 njemačkim nastavnim jezikom a 132 mješovitim, t. j. sa dva nastavna jezika, u vojenoj krajini 363 hrv.-srbskim, 11 njemačkim a 150 sa mješovitim nastavnim jezikom, a u Dalmaciji 49 hrv.-srbskim, 11 talijanskim a 132 sa mješovitim nastavnim jezikom.

Po vjeri bjahu u Hrvatskoj i Slavoniji 383 rimo-katoličke, 8 grčko-katoličkih, 113 grčko-nesjedinjenih, 5 protestantičkih i

Digitized by Google

8 židovskih učionah u hrv.-slav. vojenoj krajini; 498 rimo-katol. i 28 grčko-nesjedinjenih, a u Dalmaciji 161 rimo-katolička, 31 grčko-katoličkih i grčko-nesjedinjenih učionah, dáklem ukupno u trojednoj kraljevini 1042 rimo-katoličke, 180 grčko-katoličkih i grčko-nesjedinjenih, 5 protestantičkih i 8 židovskih učionah.

Godine 1863 bilo je u trojednoj kraljevini ukupno 942 katekete i 1556 učiteljah i odnosno učiteljicah, i to u Hrvatskoj i Slavoniji 413 kateketah i 686 učiteljah, u hrv.-slav. krajini 387 kateketah i 605 učiteljah, a u Dalmaciji 142 katekete i 265 učiteljah.

Kakove su bile školske knjige prije godine 1848 i koliko jih je bilo, o tom neću ni da govorim, a u izvješću dojduće godine navest ću sve školske i pomoćne knjige, što su od to doba bieli sviet ugledale, kojom ću prigodom i sve one učione po imenu navesti, koje su se uvodno napomenjenomu pozivu — kako valja — odazvale i kod prve ove izložbe udioničtvovale.

F. K.

Didaktični ulomci,

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

XI.

Predjimo k drugom stepenu vježbanja u jeziku.

Prvi stepen zanima se glasovi i slovkami, a drugi s riečmi, i to s onakovimi, koje znače nješto, imadu njeki sadržaj. Takove su rieči: imena samostavna, imena pridavna, glagolji. To su bistvene sastojine stavka.

Djeca se uče ove rieči razlikovati, promjenjivati ili sprezati i to u cielih stavcih, a ne pojedine rieči, i pišu već kratke stavke.

Samostavnici.

Nastavlja se vježbanje učenikah u tom da naziru i misle najprije ustmeno, pak onda pismeno. N. pr. neka se imenuju česti ili strane noža. Učitelj pokaže kakov god čitav, podpun nož, i dade,

Digitized by Google

da djeca imenuju: oštarje, držak ili držaljku; na oštarju: brk ili rt, oštarje, tup (ledja), plos ili list; na držku: korice, klinci itd. Iz čega je načinjen nož? (Gvoždje, čelik (nado), rog, drvo, kost itd.) Tko ga je načinio? (Nožar, kovač). — Vrsti noževah: periš, hlebnjar, veliki nož, drljarski, djelački, britva, sjekač, koleničar, kloca, kulja itd. Izgovorite ovo jasno za mnom: „Oštarje je strana noža, načinjena od kovača iz čelika ili nada.“

Ivane kaži ti to! I ti Mitre! Ti Petre! Sad popišite sve na svoje tablice, što ste upamtili o tom, o čem smo govorili!

Tako se postupa s drugim predmetom. N. pr. Koje su strane drveta? — Koren, stablo, kora, otroke, grane, grančice, ogranci, hvoje, lišće, cviet, plod. Mogu se k ovomu uzeti i razne vrsti ucvasti: Klas, klip, resa, grozd, metlica, kita, vršika, štitac, paštitac, čuperak, glavica, uborak, klubko, prešljen.

Koje se stvari nalaze u kuhinji? — Polica, ognjište, vatra, drvo, ugljen, cjepanica, pepeo, lonci, kotao, tava, šatar, šafalj, voda, klupa, roštilj, ručnik, šerpinja, tronoga, ožeg ili vatralj, mašice itd. Sve te rieči zovu se imena stvarih, samostavnici.

Šta ima sve u školskoj sobi? — Učitelj, učenici, klupe stol, tabla, slika, krajobraz itd.

Pridavnici.

Zlato je žuto, sjajno, jako težko, jako raztezivo, skupocjeno, itd. Šta je još žuto? — Može se navezati za prvašnje, n. pr. već su imenovane strane drveta. Sad se pita: Kakvo može biti stablo? — visoko, debelo, vito, tankovito, okruglo itd. Kora može biti: hrapava, gladka, biela, izpucana itd.

Ili učitelj pokaže njekoliko listovah raznih drvećah. Lišće može biti *rodištem*: podankovo, stableno, graneno, stablično, vlatno; *mjestom:* gornje, srednje, dolnje; *pritvrdom*: prirastlo, obmotano, grleće, probijeno ili probušeno, srasło, sjedeće, petljavo, štitasto, nožničavo, kopričavo; *namještajem:* napramno, unakrstno, izmjenito, prešljenasto, hvojno, kitnjasto, dvoredno, mnogoredno, raztrešeno, razdaleko, sabijeno, zvjezdovito, criepovito, dvojno, trojno, petorno itd.; *smjerom:* privito, osovljeno, odmaknuto, razmaknuto, razastrto, uzvito, koso, viseće, preobrnuto, zavito, suvraćeno, sve-

Digitized by Google

deno; *obodom*: okruglo, jajasto, dugoljasto, paokruglo, bodkasto, lopatasto, vlasasto, perajasto, četinjasto, prugasto, šiljasto, mačasto, klinasto, srpasto, trouglo, uglasto; *podinom*: srcasto, bubrežasto, strieljasto, kopljasto, uhato, osječeno, okrugljasto, razciepljeno, razšireno, sûženo; *brkom:* tubasto, oštrljasto, ràtasto, bodljikavo, viticavo, zubato, trozubo itd.; *okrajcem ili rubom:* hrapavo, kukičavo, trepavičasto, dlakavo, žljezdovito, žuljno, valovito, rovašeno, oglodano, zubato, zubčasto, izverugano, guslovito, dronjavo, izdrpano, otrcano, krpasto, češljasto, perasto diono, štitovito, lepezasto; *plojkom:* ravno, jamasto, izpupčeno, žljebasto, kukuljasto, nabrano, valovito, kudravo, grbavo; *debljinom*: oblo, suoblo, žicasto, šiljasto, sploštено, pritisnuto, sabljasto, jezičasto, palošasto, čankasto ili ladjasto, kukasto; *sastavom*: zeljno, kožno, prozirno, tučno, mesno, kašno, šuplje, jedro, kruto; *mastilom*: iste masti, raznomanjasto, manjasto, slikano, šareno, piknjasto, pjegavo, prutasto, mlazovito.

Pokaže učitelj lišće: hrastovo, bukovo, jasenovo, lipovo, vrbovo, grabovo, klenovo, brestovo, topolovo, orahovo, jabukovo, kruškovo, šljivovo, kestenovo, bagremovo, ivovo, jelovo, smrekovo, itd. i to u naravi, ili slika list na tabli, pak pita, kakav je?

Ovo vježbanje nastavi se s komadom štiva, iz koga traže učenici sve rieči, što pokazuju vlastitosti ili spodobnosti.

Dodajte svakomu pridavniku samostavnik!

Glagolji.

Primjeri iz štiva razvije se pojam o glagolju. Nesmije učitelj reći: Djeco! glagolj je rieč, kojom itd. Najprije nazor i primjer, onda imenovanje i nauka.

Velikim pismenom u početku pišu se u nas vlastita imena; rieči u početku stavka; poslje točke; poslje pitanja i uzklika, ako se ovim okončaje stavak, i u pjesmi na početku redka.

Sprezanje glagoljah biva po načinih, vremenih, broju i osobah, a u njekojih vremenih i po spolu.

Obćeniti pregled spregah, te korenitih i proizvedenih vremenah uči se na izust. Načini: pokazni, vezni, pogodbeni, zapovjedni — uči se svaki shodnimi primjeri.

N. pr. koji je način: *Učenik radi pomnjivo; kažu, da učenik radi pomnjivo; da bi učenik radio pomnjivije, više bi se nau-*

Digitized by Google

čio; da učenik samo radi! Oh, da bude samo radio! Učeniče, radi pomnjivo! —?

K načinom govora pribraja se i temeljni oblik iliti nesvršeni način i dionik. Sve u primjerih dokaže se to djeci kao i razlika izmedju minućih i trajućih glagoljah, n. p. dao — davao, digao — dizao, kúpio — kupovao, skočio sam, skakao sam, sjeo sam, sjedao sam itd.

Na ovom stepenu nemože se upustiti učitelj u sve to sustavno, nego samo neka predstavlja sve u primjerih, tek u drugom i trećem školskom razredu sve se to preduzima obširnije, zasad se samo radi o pojmu.

Glede sklonitbe samostavnikah takodjer se sada počme polagati temelj, te se upoznaju učenici sa padeži (*Nominativ, Genitiv, Dativ, Accusativ, Vocativ, Praepositional, Instrumental*), s kojimi se odgovara na pitanja: Tko? Šta? Čije, čega? Komu? Koga? Šta? O kom? o čem? S kim? s čim?

Uzet ćemo samo jedan primjer: Liepa, dugačka kuća. Prodje se s primjerom kroz sve padeže ustmeno i pismeno i učitelj pomaže, gdje zapinjaju učenici.

Jedinobroj: *Nom.* Liepa, dugačka kuća stoji usried sela. *Gen.* Brojah prozore liepe, dugačke kuće. *Dat.* Liepoj dugačkoj kući neima para u selu. *Acc.* I brat moj vidio je onu liepu, dugačku kuću. *Voc.* Liepa, dugačka kućo! veselo nam stoj! *Praep.* O liepoj, dugačkoj kući mnogo smo govorili. *Inst.* Liepom, dugačkom kućom ukrašeno je selo.

Višebroj: *Nom.* Liepe, dugačke kuće skupe su. *Gen.* U gradu ima mnogo liepih, dugačkih kućah. *Dat.* Liepim, dugačkim kućam treba udesna mjesta. *Acc.* Gradjani grade liepe, dugačke kuće. *Voc.* Vi liepe, dugačke kuće, skupe ste! *Praep.* O liepih, dugačkih kućah već dugo govorimo. *Inst.* Liepimi, dugačkimi kućami odlikuje se i moje selo.

Svi se padeži ovako rabe u stavcih, a ovi uzimaju se iz štiva.

Dobro je glede padežah uvježbati učenike, da znadu iz štiva odgovarati na ona gore spomenuta pitanja: Tko? itd. čim se pobudjuje čuvstvo jezika.

Uzmimo njekoliko stavakah i propitajmo se o njih: *Jedan čovjek nemože sve znati. Svi ljudi znadu mnogo. Sam Bog zna sve.*

Digitized by Google

Ljudi se nemjere pedju, no pametju. Kumova je kuća nova. Čistomu obrazu treba malo vode za umivanje. Bolestnik mora slušati liečnika. Tražim svoju knjigu. O Kraljević Marku mnogo se divani i pjeva, kao i o njegovom buzdovanu i o njegovih mejdanih. Tko te udara kamenom, ti njega hlebom (kruhom)!

Tko nemože sve znati? Tko zna mnogo? Tko zna sve? Tko se nemjeri pedju, no pametju? Čim se nemjere, a čim se mjere ljudi? Čija je kuća nova? Komu treba malo vode za umivanje? Tko mora slušati liečnika? Koga mora bolestnik slušati? Šta tražim? O kom se mnogo govori i pjeva? O čem još? Čim te tko udara? Čim da ti njega?

(Sliedit će dalje.)

Seoski učitelj.

(Nadalje.)

Po četvrtcih sakupljasmo se u „učiteljevoj bašti.“ Pomagajuć mu kod radnje, učaše nas, osobito djevojke, povrtljavstvo; kako se koje povrtelje imenuje, kada i kako se sadi, kako se za kuhinju priredjuje i t. d. —

Veće učenike učaše razne voćke „ciepiti i oplemenjivati.“ — Čuvši o nječem pripoviedati, što sam već odprije imenovati znala, rekla bi: „To ja već znadem, to me je moj otac kod kuće naučio.“ A zapitav me učitelj o otcu mojem, poviedala bi mu, kako mi je jošte kod kuće usadio u srdce rieči ove: „Pamti si Jelko! budi uviek zahvalna onomu, koji te šta dobra nauči!“ — Poslje ovakove radnje i učenja u vrtu, znala bi nam uviek stara učiteljeva žena hljeba i mlieka donieti, a učitelj uz to voća natrgati. — Nedjeljom poslje blagoslova, kada bijaše liepo vrieme, sakupismo se sva djeca kod miloga našeg učitelja, te podjosmo s njime vesela srdca na šetnju. Cielim putem pripoviedaše nam čas ob ovom, čas ob onom. Kada dodjosmo do mravinjaka, pripoviedao bi nam o njem; kad bi poletila ptica, leptir, pčelica, i t. d., opet o njih, riečju o svem tom nas je milo poučavao. Jednom idjasmo zlim putem, kraj pusta brežuljka, a podno njega se postirala močvara. Tu nas sustavi učitelj, te reče: „Vidite, draga djeco! kada bi gospodari ovu močvaru izsušili, imali komad dobre zemlje;

Digitized by Google

a kad bi ovaj pusti briežuljak voćkami nasadili, imali bi za nekoliko godinah više stotinjakah u džepu; a kada bi si napokon ovu cestu u red stavili, nebi morali tužnu životinju domaću pod teretom toliko mučiti, a i koliko časa bi si prištedili, jer bi prije na mjesto stigli!"

„Pamtite si djeco rieči o e staroga svojega učitelja, osobito kada budete i sami jednom svoji gospodari!" — Često nas odvede na veći brežuljak, s kojeg se mogaše podobro na daleko vidjeti. Odovud učaše nas imenovati sela, koja bi spazili; ukazivaše nam pravac, gde koje poveće mjesto, ili kakav stari grad leži, ako bjaše od kakove historičke znamenitosti, nije propustio, da nam nebi o njem što pripoviedao.

Ako i bijasmo s učiteljem, nije nas bio pred njime strah, nasladjivati si djetinskom srdcu prigodom ovakovom raznimi igrami. Dà očito izjavljam, da tim radostniji bijasmo imajući si milog' učitelja u našem krugu. — A videći nas igrajuće se nedužnom igrom, bud' loptom, ili čim inim, nije mogao radosti odoljeti, da nebi stupio bio u kolo naše, te se i sam upustio s nami u igru. — A kad nam bjaše igre dosti, stao bi koji izmedju učenikah pod vedrim nebom uz milozvučni spjev pticah, slavećih višnjega tvorca, što krasna deklamirati. — A na posljedku nakitiv si šarenim cviećem poljskim šešire, i malene junačke grudi, pjevali bi krasne pjesmice, kojimi dovabismo često iz bližnje okolice mlado i staro, te tako, praćeni od njih, vraćasmo se kući srdcem punim neopisive radosti!"

„Ovakova zabava s milim našim učiteljem, bijaše nam milija, nego li i što na svietu.

Pitam vas sada, trebaše li u našoj školi djetetu tjelesne kazne? Ne doista. Dosta bjaše kažnjeno, kada mu učitelj zabrani budi u svoj vrt, ili na ovakovu šetnju s ostalom djecom ići. — Kad bi naš učitelj u školu bio došao, svi bjasmo tako tihi, da bi bio mogao miša čuti; a na pogledu mu već poznasmo, kuda cilja. — On nije red i mir u školi krikom i halabukom uzdržavao, što je žalibože kod mnogih učiteljah načelom, te se onda tuže, da jim djeca nisu mirna. — Ovakovim postupanjem zalutao si mili brajne! s prava puta. Što jih ti križaš šibom po ledjih, šibaj jih odmah u početku riečmi i pogledom, te inim valjanim postupanjem, a mani se tjelesnoga lieka.

(Konac sliedit će)

Digitized by Google

Dopisi.

Iz Rieke (zakasnio). — Dne 30. lipnja t. g. držana je glavna učiteljska skupština riečkoga kotara pod predsjedničtvom preč. g. Iv. Fiamina kanonika i upravitelja sborne i župne crkve riečke, kano kot. učionah nadzornika, kojoj su — izim petorice — svi ostalí učitelji ovoga kotara prisustvovali. — Svih ukupno članovah toga sastanka bijaše 15; i to: 3 svećenika, medju kojimi 2 vjeroučitelja, i 12 svjetovnih učiteljah, medju kojimi 2 ravnatelja. — U toj sknpštini izvedene su njekoje praktične razprave učevnih predmetah s učenici od njekojih učiteljah gl. talij. učione; zatim riešila su se pismeno dva po vis. kr. nam. vieću učiteljem poprije na izradbu predložena pitanja. Isto tako riešilo se po preč. duh. bisk. stolu Senjsko-Modruškom vjeroučiteljem na izradak priobćeno kateketičko pitanje. — Ovom prilikom utemeljena je takodjer kotarsko-školska knjižnica, koja već do sad 175 znanstveno-poučnih i pedagogičkih knjigah i 8 zemljovidah (krajobrazah) broji; osim toga imat će ta knjižnica svake godine 91 for. za nabavljenje potrebnih knjigah, što no će se iz školarine obadvijuh gl. učionah, i dobrovoljnih prinesakah doprinašati. Viećalo se jošte o boljku svagdanje i nedjelnje učione; o poduzeti se imajućem popisu školskih sposobnjakah za buduću godinu; o nabavljenju potrebnih modelah itd. itd. K.

Iz Virovitice. Dne 30. pr. m. imasmo i mi svoj ovogodišnji učiteljski sastanak u Gradini. Poslje službe božje, pozdravi nas u školskoj sgradi naš štovanja vriedni škol. nadzornik veleč g. podj. Ivan Grgesina kratkim i shodnim govorom, izjaviv nam svoje zadovoljstvo nad toli revnim učešćem kod ovih sastanakah, koje kod učiteljah kotara ovog već kroz toliko godinah opaža, te nam u kratko natuknú, da se samo u takova viećanja upuštamo, koja strogo u duh i zadaću sastanka ovog zasiecaju. — Po duši rešeno: mi nismo ni dosele pred očima i na srdcu imali drugo, nego napredak pučkoga školarstva, naš duševni razvitak i materijalni boljak, znajući, da ob ovom zavisi ono. Blago onomu, tko je privikó na poslušnost i uztrpljivost; onaj može i tamo stisnuti usta, gdje bi drugi na sav glas zavapio. Na koncu govora reče prehvaljeni naš predsjednik, neka se praktične vježbe s djecom preduzmu, kojom prigodom pokaže nam vještinu svoju u katekiziranju čast. o. Narcis Novak; u tumačenju štiva, s obzirom na stvarnu i slovničku vježbu učitelj Matija Črnko, koj se je svojom stvari baš odlikovao, a postupanje u prvih početcih računstva preduze učitelj Adam Preis vješto i okretno. — Iza ovih vježbah bude školska mladež odpuštena, a mi nastavismo dalje. Najprije položi knjižničar račune i izviešće o stanju kotarske naše knjižnice, koja nije lani,

Digitized by Google

nego u travnju 1860. ustrojena, iz kojih se računah vidi, da knjižnica posjeduje 147 raznih knjigah (dielah) u 545 svezakah, jedan ormar, i aktivnih starih dugovah 20 fr., koji se imaju štoskorije zajedno s ovogodišnjimi prinesci od dotičnih članovah sakupiti i u svrhu svoju obratiti. Gospodin Dragutin Dauer predloži, da se imenik knjigah okružnicom po cielom kotaru pošalje, da si ga svaki učitelj prepiše, te da si polag njega knjige nabavljati može. Isto tako ima se svaka nova knjiga, što se za knjižnicu nabavi, objaviti; predlog njegov bude odobren i primljen. Gospodin župnik Kovačević predloži u zapisniku sastanka ovog oskudicu molitvenikah navesti, i umoliti vis. našu škol. vlast, da ista, ma iz koje zaklade „Vienac" pretiskati dade; a da bude što više iztisakah, i da ovi što jevtiniji budu zamoliti i prečastni duhovni stol za dozvolu, kojom bi i crkvene blagajne u tu svrhu što doprinieti smjele. Predlog ovaj bude takodjer odobren i primljen, tim više, što u „Viencu" djeca imadu sve crkvene pjesme, kršćanski nauk i molitve, te je osobito u Slavoniji, gdje narod i rado i liepo pjeva, obljubljen. U drugih simo strogo nespadajućih predmetih, ka o: učevnih sredstvih, o nemarnom polazenju učionah, o žalostnom stanju nedjeljnih školah, o nikakovu nabavljenju školskih knjigah, o ciepiljnjacih i o učiteljskih plaćah bude zaključeno neposredno na sl. županijsku vlast obratiti se, koja nam po obstojećih naredbah i očitovana nastojanja, kojim da pospješi svrhu naših pučkih učionah, pomoći svoje uzkratiti neće. Konačno povede se rieč: Kako bi se s najboljim uspjehom domaća naša poviest u seoskih učionah naših predavati mogla?

Glede toga sporazumismo se svi, zamoliti vis. škol. oblast poznati Šulekov katekizam tiskati dati; naravno uz kakovo možda izpravljenje ili nadopunjenje. — I tim se završi naše poslovanje.

K.

Na Bregih. — Kamo se god okom obazremo vidimo sve u radu i potu. Eno kosacah na livadi leskajućimi kosami, eno oračah na njivi s ornimi plugovi, eno žanjačah na polju s oštrimi srpovi; ali eno i učiteljah na učiteljskom polju, no ne s kosami i inim alatom, već s izradci učiteljskih pitanjah u ruci, eno ih u krepkoj volji spremnih na rad prosvjete i kulture puka svojega. Vidiš li je voziti, pitaš li ih kamo? odgovara ti se na sastanak učiteljski. U tu svrhu dopeljaše se i učitelji kotara Ivanečkog dne 4. srpnja t. g. i pohrliše pod okrilje svoga ljuvenoga predsjednika veleuč. i velečast. g. Luke Rumplera u Dubravu. Kadno se jednom svi sastadosmo, odosmo poslje sv. obredah u crkvi učinjenih u učionu, a na čelu nam predsjedatelj. Napomenuh svi! pomislite

Digitized by Google

ćeš mili čitatelju, ala svih!! a neima ti ih van trojica. Jok vala, evo zateći ću te jednom ugodnom viesti, da se je naime ljetošna korporacija kot. Ivanečkog pomnožila za četiri osobe i to s učitelji iz militara. Kako to, upitat ćeš? — E sve svojim načinom. Liepo ti jih umoljno pozvasmo u naš krug; a oni se odazvaše našoj molbi ne riečju, već in facto, te ujedno se izjaviše i u buduće pripravnimi k nam u ovakovih zgodah pristupiti; nu polag okolnostih. Kada smo u učioni svikolici svaki svoje mjesto zauzeli, pojavi se iznenada jedan mali hrabreni učenik iz III. razd. u sredini naš.j, te nas pozdravi liepim prologom, ka-kojemu ujedno nadalje i g. predsjednik prilagodi i razgrani svoju važnu rječcu, razloživ bitnost i pravi cilj našeg sastanka. — Nakon toga bude izazvan učitelj brežki, te preduze po želji g. predsjednika predavanje u 3. razredu. Isti izabra si štivo moral. sadržaja te pokaza kako se s takovimi postupati može koli u stvarnom na moralnost poticućem, koli i u slovničkom obziru, pokaza napokon način o razvijanju stavka. — Zatim preduze g. uč. gradečki napametno računstvo po svih razredih, a g. uč. dubravski na tabli. Kratkoće radi izpjeva zatim omladina zahvalnicu i ode, a mi predjosmo na čitanje izradakah. Izradci bjahu pako izradjeni po svakom učitelju svi. Poslje toga je g. predsjednik sam osobito važnosti radi još jedared njeke blagoprispjevše i po kotaru jurve saobćene naredbe pročitati i potanje ih precizirati uzeo kao: n. p. o kot. knjižnicah. Na što se većina izrazi, da bi najbolje bilo, kada bi o tom gg. župnici kao škol. ravnatelji svojim možnim uplivom nastojali, da bi svaka učiona svoju knjižnicu utemeljila i umnožavala, kao što je već i početak učinjen; gdje u Dubravi imade učiona svoj knjižnični ormar i preko 100 knjigah, u Gradcu dobije župnik, koj za otu stvar svojski revnuje u to ime preko 100 for. za nabavu knjižnice, a brežka imade takodjer ormar i njekoliko knjigah; nu nada nam se tim više širi, što je skrbni ravnatelj odlučio svojim pravcem brinuti se, da će se što bolje i brežka knjižnica umnožiti. Nakon toga predloži g. predsjednik usljed dopisa preč. duhov. stola od 5. veljače o. g. br. 61. neka bi se danas i u ovom kotaru, kao što se je i u Sisačkom zaključilo, da bi učiteljske supruge na tjedan barma po koje kratko vrieme podučavale žensku djecu u ručnom djelu. Važnije što će jošte blage čitatelje o našem dogovaranju zanimati, jeste: zaključismo naime, da će za budućih sjednicah učiteljskih g. predsjednik izabirati po dva predmeta svakomu učitelju ovog kotara, pa da će im je uručiti barma 2 mjeseca prije, nego li će se sazvati sastanak, da se uzmognu kod kuće pripraviti, te tako točnije i sustavnije pokazati jedan drugomu način, kako se koj predmet ima predavati; shvatismo bo svikolici, da nije sastanak u tu svrhu, da dođju učitelji samo izpitavati djecu koje

Digitized by Google

učione, pa da izvide, što djeca znadu; već da je protivno sastanak u tu svrhu, da jedan nčitelj drugomu pokaže svoj način indi nije izpit, već učiteljsko medjusobno koli podučavanje, toli posavjetovanje. S toga i naš zaključak ad hoc. Povedosmo takodjer rieč o cjepilnjacih, o kojih morasmo žalibože sa svih stranah čuti: Nemar, nehaj! naših mjest. politič. poglavarstvah. Tako se veleč. g. žup. iz G. izjavi, da je tamošnji cjepilnjak gotov pašnik, a u B. akoprem se tamo svaku god. razdieli poprieko računajuć dosele po 100 kom. to uzprkos tomu nedobi ove godine baš niti 1. velili niti jednoga težaka. (Mislim, da bi ovomu zlu najlaglje doskočim mjest. bilježnici, da su na svom mjestu). — Pomislit ćeš mili čitatelju — a o mirovini! — Ej brate o tom učiteljskom lieku svaki ti je samo u sebi mislio i ter kruto, pa samo uzdahnućem podkrade se svakomu iz ustiuh tiha riečca „ah sabor!!“ — I tako svršismo za ovu godinu naš sastanak. K.

Viestnik.

— Konac škol. godine na gl. učionah zagrebačkih pade na 13. o. m. te bje ovjenčan poznatimi deklamacijami i razdieljivanjem nagradah medju odlične učenike. — Na izglednoj gl. učioni bilo je ljetos 262, u kaptolskoj gl. 297 učenikah, a u gl. gradskoj djevojačkoj učioni 131 djevojčica. Uspjeh napredka vidi se odtuda, što je izmedju tih 690 urednih koje učenikah, koje učenicah dobilo 135 prvi red s odlikom, 377 prvi red, 104 drugi i 17 treći red; 7 ostalo neizpitanih. Mladeži je bilo za 42 glave više od lani. Opetovnicu na izgl. gl. uč. polazilo je 259, a na kapt. gl. uč. 209 frequentantah. Dakle je ukupno obučavano 1158 školu polazećih. — Izpitom na gl. učionah predsiedao je naš obće štovani preč. g. Franjo Huszar, kan. zagreb. i kot. zagrebačkoga škol. nadzor., koji je poznatom svojom revnošću za škol. stvar i blagom umiljatošću, a ako u čednosti reći smijemo, hitrom darežljivošću u nadarivanju njekih učenikah, na novo si digao spomenik dubokoga štovanja u srdcih učiteljah, a nježne zahvalnosti u grudih školske mladeži. —

— Dobismo po dotičnom ravnateljstvu drugo godišnje izviešće uzorne gl. učione i kr. učiteljišta u Djakovu, ter hitimo javiti sliedeća. Uvodni članak jest „pozdrav roditeljem škol. mladeži“ prosboren ravnateljem A. Šunićem; zatim je opisano škol. osoblje: ravnatelj, koji gore; katekete gg. St. Srkulj na učiteljištu i Gustav Jaić na gl. učioni dječakah, učitelji na učiteljištu Mato Zerhauer i Ant. Jobst, zatim razredni učitelji Ant. Šunić, Ant. Lebanović i Srećko Vuljak (podučiteljsko je mjesto prazno). — Kr. učiteljište polazilo je u prvom tečaju 5, a u drugom 6 pripravnikah. — Gl. učionu polazio je 131 učenik; red s odlikom dobi njih 21, prvi red 86, 19 drugi a 5 treći. Djevojčicah bjaše 120; 14 s odlikom, 74 prvi, 29 drugi, 3 treći red. Dolaze zatim škol. viesti; ubaviest o učevnih sredstvih, o važnijih pripisih te otvoreno pismo ravnateljevo na učitelje i učiteljske čekaoce, koji su na djakovačkoj preparandiji nauke svršili. Drago nam je bilo opaziti u ovom programu spomenik svega učiteljskoga osoblja, koje je na djakovačkom učiteljištu od njegova postanka do konca prošle škol. godine preparandijalne nauke svršilo, kako tako-

Digitized by Google

djer i onoga, što je kroz to vrieme na istom zavodu dopuniteljne izpite načinilo.« Željili bi, da se takav imenik i od strane kr. učiteljišta zagrebačkoga u buduće izviešće postavi. —

— Evo pred nami prvo godišnje izviešće o gornjo-gradskoj gl. dječačkoj i djevojačkoj učioni u Osieku. Kot. škol. nadz. jest preč. g. dr. Jakov Hegedušević, ravnatelj Stjepan Lehman (ujedno razredni učitelj), učitelji: Mio Paus, Vjek. Fragner, Stjepan Dugački i Andr. Pakšec; učiteljice Kornelija Valentovićeva, Berta Bratogljićeva i Franjica Baslerova. Učenikah bilo je 287, i to 15 s odlikom, 50 s prvim, 14 s drugim, 9 s trećim redom. Učenicah 147, s odlikom 20, s prvim redom 20, i 25 s drugim. Ukupno 434, i 123 opetničara.

— Upravitelj gl. učione u Samoboru poslao nam je spremno ovogodišnje izviešće o tamošnjoj gl. učioni. Ravnatelj je preč. g. Antun Glasić, zač. kan. i žup. samoborski, kateketa Pavao Leder tamošnji duh. pom., učitelji Stjepan Končan (ujedno upravitelj), Ivan Sušnik, Gustav Habjanić; učiteljice Emilia Gjurenec i Franja Rumplerova. Učenikah bjaše 157, i to 42 s odlikom, 86 s prvim, 21 s drugim redom; učenicah bilo je 94, s odlikom 18, s prvim redom 48, a s drugim 14, ostale su izostale, jedna umrla, a jedna izključena. Ukupno vidimo učenikah i učenicah 251 i 44 opetničara. — O ostalih gl. učionah izviešća priobćili bi rado p. n. čitateljstvu, samo da nam jih dotična gg. ravnatelji blagohotno pošalju!

— Učiteljice Dragojla Pluščecova i N. Waldherrova dobile su po vis. kr. namj. vieću dozvolu, da smiju otvoriti ovdje sukromni zavod djevojački.

— Ivan Mendlik učit. na kr. učiteljištu u Pečuhu odlikovan je radi svoga četrdesetogodišnjega revnoga službovanja na pomenutom zavodu zlatnim krstom zaslugah.

Natječaji.

U Osieku na novoustrojenoj pravoslavnoj učioni za žensku mladež mj. učiteljice s godiš. pl. 525 st. Rok prijave do 26. kolovoza (7. rujna) t. g. Molbenice imadu se preko škol. ravnateljstva u Osieku upraviti na preč. arhid. konsistorij u Sriemskih Karlovcih. — U Bakru na djevojačkoj učioni mj. učiteljice s god. pl. 315 st. te 42 st. stanarinom ili bezplatnom stanom. Rok prijave do 31. o. m. na preč. g. Matu Zuvičića kan. i podj. u Bakru.— U Goričkoj, rujevačke satnije (sl. druge banske pukov.) mj. učitelja gr. n. vjere, s god. platom 144 st., paušalom 6 st., slob. stanom i 800 □ hv. vrtom. Prijavit se treba do konca o. m. na pomenutu sl. satniju. — U Bedenici (vidi br. 15. Napr.) produljen rok prijave do 1. rujna o. g., a u Bušetini (vidi isti broj) produljen do 15. rujna o. g. — U Noskovcih (filialu župe sopjanske) mj. učit. s god. pl. 315 st., bezpl. stanom, vrtom i 12 hv. drv. Valja se prijavit do 51. rujna o. g. veleč. g. Ivanu Grgesini podj. i žup. u Turnašici. — U Novoj Gradiški mj. israelitskoga učit. (ima biti ujedno cantor i kore) s god. plaćmo 500 st. bezpl. stanom i drugimi pripadci. Prijavit se treba do 1. rujna o. g. na dotično israelitičko predstojničtvo.

Promjene.

Preminuo: Mirko Deželić bivš. učit. u Lupoglavu.

Listovnica.

Gosp. J. K. na B. — Vašu ponudu rado primamo. — Gosp. P. K. u T. — Stvar je u redu nadjena. —

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 17. U Zagrebu, 1. rujna 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Koje zaprieke nepuštaju razvijati nedjeljne učione u našoj domovini i kako bi se mogle ove zaprieke najlaglje i najbrže ukloniti?

Premako ob ovom po naš mladi naraštaj velevažnom pitanju tečajem mal' ne punih 8 god. mnogo bjaše već govoreno, a borme i pisano, naredjivano i pretresano, to ipak do danas tja ostade žalibože još na mnogih mjestih u našoj domovini neuživotvoreno, i opet nam se je baviti s istim pitanjem, koje prošlog ljeta u pretresivanju imadosmo. — Žalostno je sbilja čuti, da se u nas toli važna pitanja, dà što više, naredbe visokih oblastih, tičuće se uživotvorenja nedjeljnih učionah po toliko godinah pretresuju, mjesto da se umah uživotvore! — Kad bi bila prerečena visoka naredba u načelu svrsi protivna, po naš narod štetna i ubitačna, il velikim požrtvovanjem skopčana, dalo bi se to odgadjanje ponješto bar opravdati; ali pošto je podpuno svrsi shodna, po naš mladi naraštaj nuždno potrebna i koristna, a s neznatnim požrtvovanjem skopčana, to se podnipošto opravdati neda. Što prieči dakle uživotvorenju iste? — Doista ima tu raznih zapriekah, temeljnih najme i bez temelja. Evo bar njekojih meni poznatih:

1. Prosti narod govori: „Čemu te škole, kad imamo svagdanju? — Ili je ova bezkoristna, te nam samo za teret dana? što

Digitized by Google

valjda poglavarstva i sama uvidjaju, pak mjesto da nas pomiluju i s vrata nam ju snime, eto ih opet s novom mušterijom, s novim po nas teretom, nedjeljnimi školami! — Krasne pravice, da od svoga djeteta nikad nisam gospodar, niti ga mogu upotrebiti za kućnu koju korist; već i za marvu, što mi ju Bog dao, moram pastira najmit! — Od 7. godine počamši slati mi je diete u svagdanju, a potle u nedjeljnu učionu, ili plaćat globu na globu i zatirat svoj i onako kukavni imetak; a kad za pušku doraste, pograbe ga za vojnika, a ja sirota kuburi, trudi se i muči sám, pa plaćaj još štibre, poreze, domaće namete itd. itd.“ — Premda su to ništetne reć bi zaprieke, prve su ipak, što prieče razvijanju i uživotvorenju nedjeljnih učionah; a narod prosti neda se bar do sada bud kojom poukom i nagovorom od ove svoje idee odvratiti.

2. Gg. katekete i učitelji uvažuju istina nuždu i potrebu toga zavoda, ali vele: „Zašto da smo dužni nedjeljne škole bezplatno držati? — Nemučimo li se dosta s djecom po čitavu sedmicu. i to za manju plaću od mnogih zanatnikah, pa mjesto u nedjelje i blagdane po koju uru opočinuti, a mi s nova na djelo, i to stoput teže od svagdanjega? — Lahko je borme zapoviedati, al' je težko ovršivati! — Nismo li nedjeljom i blagdanom u crkvi pri orguljah i službi božjoj zabavljeni, i netreba li nam i za ovu valjane priprave? — Kako dakle da si naprtimo još nedjeljne škole, pa bezplatno? — Jesu li pučki učitelji u provincialu bar tako obskrbljeni, kô što su u militaru (vojničkoj krajini)? — S kojim pravom mogu nam se dakle nove dužnosti nalagati, te nam timi i onako dost' žuhku službu većma ogorčavati? — Nisu li duhovni i svjetovni učitelji najveći dobročinitelji naroda svoga? — Tko im indi može u grieh upisati, ako naložene im koje nesnosne dužnosti od sebe odbiju? — Mi kao iskreni i pravi rodoljubi nismo voljni ono obećivati, čega savjestno nebi mogli ovršivati itd. itd.“ — U potanje razsudjivanje pomenutih razlogah i preponah neću da se upuštam, nu reći ću samo, da bi timi najhitrije doskočeno bilo, kad bi se u smislu napomenute visoke naredbe — dotičnim učiteljem primjerna nagrada označila.

3. Poglavarstvo duhovno uz prkos svim plemenitim težnjam i nagovorom na prosti puk i učitelje nemože radi pomenutih u I. i II. točki preponah ništa da opravi s razloga, što nije vlastno

Digitized by Google

prisiliti niti prosti narod na šiljanje djece u svagdanju, nekmo l' u nedjeljnu učionu, pošto mu poglavarstvo svjetsko u tom slabo na ruku ide; niti učitelje i katekete na držanje istih učionah, pošto uvidja i priznaje tegobu i razloge u II. točki opisane, znajuć bo dobro za načelo: „Tko oltaru služi, od oltara se hrani“ — miluje i štedi učitelje. —

4. Mjestno svjetsko poglavarstvo nebrini se ni najmanje za ustrojenje tih učionah iz obzira obćega siromaštva tobož', već štiti i zagovara prosti puk neupravno, milujuć ga sbilja u smislu razlogah u I. točki navedenih itd. itd.

Pošto ovdje njekoje najvažnije, i sbilja istinite prepone po mogućnosti nacrtah, mnijem da bi se najlaglje i najbrže tiem doskočilo, kad bi vis. kr. dalm. hrv. slav. namjestničko vieće, koje svrhu i smjer nedjeljnih školah ponajbolje poznaje, čim prije blagoizvolilo odrediti:

a) Da se nedjeljne učione na svakoj pučkoj učioni, neuzimajuć ni najmanje u obzir nesmotrene u I. točki razloge prostoga naroda i njegovih jednomišljenakah, niti mu na volju pušćajuć — odmah zavedu, i to prilagodeć mjestnim okolnostim po selih s početka samo proljećem i ljetom po nedjeljah i blagdanih popodne po dovršenoj službi božjoj (večernici), a potle i jeseni i zimi s razloga, što bi tim postupanjem nedjeljne škole obćinarom prvo omilile, a učitelji i katekete svoja predavanja lakše obavljali.

b) Da se ustrojenje istih preduzme ne po domaćem duhovnom ili svjetskom, već što višem poglavarstvu, za da se čim veći utisak u pučanstvu učini, a zakonu krepost podieli: tomu dosljedno, da se vjenčanje svakomu zabrani, koji upisan buduć za polazenje nedjeljne škole, nebi ju marljivo polazio i propisane predmete izučio.

c) Da se učiteljem i kateketam u smislu §. 26. naredbe bivšega c. kr. hrv. slav. namjestničtva od 17. kolovoza 1856., br. 7479, koji med ostalim svako slovi: „U ostalom da se u ovom obziru potakne i uzdrži revnost kateketah, učiteljah i učiteljicah, drži se za potrebno, da se istim stanovita godišnja nagrada po mogućnosti poda ili iz obćinske imovine ili iz pjeneznice dotičnih cehovah i sborovah.“ — primjerna godišnja nagrada opredieli.

*

Digitized by Google

ć) Da se podčinjenom svjetskom poglavarstvu strogo naloži, da glede marljivoga polazka opetovnjakah domaćim duh. poglavarom savjestno na ruku ide, te u slučaju opornosti dotične na polazak iste nčione prislili; a da duh. poglavari nad redovitim držanjem i polazkom bdiju i o tom viša poglavarstva propisanim putem izvješćuju.

Tada samo moći će se opetovne i produžne nedjeljne škole u našoj domovini razviti, te zahtjevom i očekivanju visoke naredbe i obćim potrebam odgovoriti. P. S.

Božja providnost.

Katekeza za treći razred početne učione.

Draga djeco! Mi smo se već više putah razgovarali o dragom Bogu, koliko nam dobra daje i kako svoju djecu ljubi. Nego povrh toga čujte danas, kako se on za nas brine i skrbi, da nam sve bude dano, što nam je potrebno. Zato nadam se, da ćete me i danas pozorno slušati, što ću vam pripoviedati, jer dobra djeca slušaju rado o Bogu, pošto znadu, ako budu onakova, kako on želi, da će ih uzeti k sebi u nebo.

Ivane! Tko tebi kupuje odjeću i obuću, kad ti treba? Tko ti daje hleba, kad si gladan? Kamo ideš na konak? Tko te miluje, kad ti se kakova nesreća dogodi? Dakle, brinu li se tvoji roditelji za tebe? Od koga imadeš sve, što ti je potrebno. Josipe! Kaži mi ti: tko ti je dao tvoje dobre roditelje? zar ne, g. Bog?

Vidite draga djeco! kako je g. Bog dobar; kako se on za dobru djecu brine; kako jim sve daje, što joj treba; kako na nje pazi, i kako vas brižnim okom nadgleda, dok živjete.

Moja djeco! ja sam vam već pripoviedao, kako je g. Bog mudro ovaj sviet uredio; kako je on stvorio nas ljude; kako je stvorio živinu, rastline, zviezde, sunce i mjesec, i sve štogod okom vidjeti možemo. Nu nije g. Bog ostavio onako sviet, kako ga je stvorio; on se i sada sveudilj zanj brini; on pusti da sve raste; on vodi sunce i zviezde svojim tékom. Kad bi bio g. Bog sviet onako ostavio, kako ga je stvorio, te se nebi brinuo dalje zanj, to bi se već kroz toliko godinah porušiti morao;

Digitized by Google

upravo zato on ga uzdržava i šnjim upravlja. Ivane, brine li se g. Bog za sviet jošte i sada? Tko čini, da sve ovako u svietu liepo biva i obstoji; da sve raste; da i mi živimo, te svakdanji krušac jedemo, i sladkoga se zdravljica uživamo?

Moja djeco, ja sam vam već pripoviedao, da Bog samo ono ljubi, što je dobro, pak da i on dobrim ljudem dobro dade. Nu vi ste već vidjeli, kako su mnogi dobri ljudi nesrećni, kako im je zlo; kako ih drugi progone. Pa gledajte Bog pripušta ovo zlo, jerbo on jedini znade i zlo obratiti na dobro i štogod on čini, tomu svemu njekakav uzrok mora biti, znali ga mi, ili neznali.

Ja sam vam prije njekoliko danah pripoviedao o Josipu Egipatskom. Tko znade još onu liepu pripoviedku. Kako su ga njegova braća prodala? Mirko! Kaži mi što je sve Josip pretrpio? Pa jeli on sbilja što kriv bio, da je toliko trpiti morao? A tko ga ipak nije ostavio? Kako ga je izbavio od onih nevoljah, što jih je podnositi morao? Na što je dakle Bog ono zlo obratio? Na dobro. Kamo su Josipova braća po žito išla, kad je u Kanaanu glad zavladao? Tko je sakupio sve to žito? Kamo bi bili imali po žito ići, da nisu Josipa u Egipat prodali? Da, morali bi bili od gladi skàpati. Vidite moja djeco, kako je Bog to mudro rukovodio: kako je ubogoga Josipa pustio, da zlo pati, a na posljedku, kako ga uzvisi i odlikova, te ljude onih stranah usred gladi hranom providi! Zato djeco moja, nesmijemo nikada proti g. Bogu mrmljati; ako kakovu suprotivštinu, kvar ili bolest trpimo, g. Bog znade, da je to za naše dobro, premda narav ljudska strepi pred svakom zlopatnjom. Mnogo putah se je već dogodilo, da je g. Bog čovjeka, poslav nanj kakovu bolest, oslobodio od većega zla. Ja ću Vam namah jednu pripoviedku pripoviedati, kako je g. Bog zlo obratio na dobro!

Bio vam njeki gospodin; taj je imao prijatelja, koji je posjedovao brodovah na moru, te u daleke strane svieta putovao. Pohtjelo se i tomu gospodinu, da putuje po moru, te se dogovori sa svojim prijateljem, da će s njim zajedno otići. Ele! radosti za njih oboje. S toga jedva izgledahu sat, kada bi imali krenuti na put. Nu u oči dana, kada će na put, spopadne ovoga gospodina ljuta bolest, radi čega morade kod kuće ostati i u postelju se leći. Sada je počeo proti Bogu mrmljati, što mu je takovo sgodno putovanje

Digitized by Google

uzkratio, jer se bješe nadao, da će u tudjinstvu silno blago nakupiti. Od ono doba, od kada je ozdravio, držaše se za veoma nesretna čovjeka. Jednom štijući novine, ugleda u viestniku, da se je onaj isti brod, s kojim je on putovati htio, razbio, te da nitko živ nije glave izneo. Sada tek spozna taj gospodin, kako ga je Bog čudnovatim načinom od još većega gubitka izbavio. Na što je dakle smierala ona bolest, koju je Bog nanj poslao bio? Što bi bilo, da nije obolio? Što mu je dakle bilo laglje podnieti, bolest ili užasnu smrt na moru prigodom brodolomlja?

Moja djeco ona briga, kojom se g. Bog brine ne samo za cio sviet, nego i za svakoga pojedinca čovjeka, ona mudrost, kojom sve na svietu uredjuje i sve ravna, da nemore biti bolje, zove se providnost ili promisao božja. Što sam rekao Mato! kako se ona briga zove itd.; kako drugčije velimo o mudrosti, kojom g. Bog itd. — Što je dakle providnost božja, Stjepane? — Bog dakle svojom sv. providnošću ravna i upravlja ovaj sviet. Draga djeco! G. Bog mnogo putah kazni ljude, i dobre i zle. A zašto kazni zle, što misliš? Zašto ja višeputah od vas kojega kaznim? zar ne zato, da se poboljša? Tako isto i g. Bog kazni griešnike zato, da se poboljšaju, a nipošto da se nad njimi osveti.

Poznata vam je pripoviedka, kako je g. Bog kaznio ona dva varoša poradi grieha vatrom iz neba. A zašto jih je tako kaznio? Bjaše li to iz osvete. Ne? — Nego zašto? Tko bi mi znao pripoviedati? Kaži ti Ivane!

Draga djeco! G. Bog pošilja kadšto i na pravednika suprotivštine. Josipe! Što misliš, zašto Bog šalje nevolje na pravednike? Vidim da neznaš, pazi, kazat ću ti. — G. Bog zato šilje suprotivštine na pravednike, da vidi, hoće li oni uztrajati u dobru; jer onaj, koji Boga ljubi, neće se nikada protiviti njegovoj sv. providnosti, nego će sve dragovoljno iz sv. ruke njegove primiti, bilo dobro ili zlo. Radi toga i molimo u „Otče našu“: Budi volja tvoja itd. Onaj pako, koji nije svim srdcem Bogu odan, odmah stane mrmljati, ako ga pritisne kakova suprotivština. S tim dakle g. Bog kuša pravednike, hoće li njega, ne samo u dobru, nego i u nevolji ljubiti. Zašto Bog šalje suprotivštine na dobre ljude? — Ja bi vam sad pripoviedao, kako je g. Bog jednoga pravednoga čovjeka u veliku nevolju bacio, da ga kuša, ali vi te znate. Taj čovjek zvao se

Digitized by Google

je Job. Tko mi zna o njem pripoviedati? Kaži der ti to Stanko!

Nuto gledajte, djeco! Videć g. Bog, da je Job stalan, povrati mu opet zdravlje i sve, što je izgubio, dvostruko. Zašto je Bog poslao toliku nevolju na Joba? Je li Job uztrajao u dobru? Kako mu je g. Bog naplatio njegovu uztrajnost? Što je običavao Job kazati? itd.

Moja djeco! Čujte još nješto. Gledajte, to vam je čudno, g. Bog daje često i zlim ljudem na ovom svietu sreće i dobrostanja, a to zato, jer će ih po smrti kazniti radi njihovih zločah, dočim ih vremenitim dobrom ovdje obasiplje radi ono malo dobra, šta čine. Zašto Bog daje zlim ljudem sreću na ovom svietu? itd.

Vidite djeco, da ništa bez volje i providnosti božje nebiva. Svaka travka i mušica je na našu korist. Bjaše vam tako jednoč njeki mladi kraljević, komu nije bilo po ćudi, što je Bog stvorio mušice i paukove. Ali jednom u boju morade bježati pred neprijateljem, te zakloniv se u hladovitu gustu živicu onako umoran legne i zaspi. Netom nabasa na njega dušman, i digne mač, da ga posieče. U isti par padne kraljeviću mušica na nos, te ga ugrizne, na što se ovaj probudi i sretno izmakne. U biegu svom dodje pod suton u šumu, naidje na špilju, i u nju se zavuče, da se sakrije pred dušmanom. Preko noći pako pauk zapreo svojim pletivom ulaz k špilji. U jutro rano podju dva neprijateljska vojnika, koja su išla u potjeri za bjegajućim kraljevićem, mimo špilje.

U to će jedan reći svomu drugu: „Čuješ, brate, ovdje mora da je kraljević sakrit, gledaj, u ovoj špilji.“ A drug mu odvrati. „Idi, beno! zar nevidiš paukove mreže pred zjalom. Da se je kraljević unutar uvukao, bio bi ju raztrgao.“ Na to se oba udalje. Kraljević pako čuo sve, što su oni govorili, pa pošto se udaljiše, izidje van iz špilje, te se zahvali Bogu, a nikada mu nije više na um palo kuditi djela božja. Vidite, tako ga Bog izbavi svojom providnošću po mušici prvi put, a po pauku drugi put iz opasne pogibelji. Pripoviedaj Bartole to isto! Ivane, kako je Bog izbavio kraljevića? Josipe! što je prije kraljević govorio, jesu li mušice i pauci od kakove koristi? Tko ga je izbavio? itd.

Zato djeco moja! uzdajte se vazda u promisao božju; onako je najbolje, kako g. Bog učini; nemojte nikada mrmljati proti njegovim odredbam, jerbo on zna najbolje zašto ovo ili ono zlo na ljude

Digitized by Google

šalje. Izvršujte samo točno svoje dužnosti, budite njegova dobra i pobožna djeca, i on će vas blagosloviti na ovom, a blažene učiniti na drugom svietom.

(Škol. izrad. M. Cugšverta.)

Didaktični ulomci,

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

XII.

Recimo koju o vježbanju pišući ono, što se kazuje. Pišući što se kazuje, mora se obzirati na stanovite svrhe jezika. Već pri koncu ovoga drugoga stepena mogu se kazujuć pisati stavci, da se vježbaju djeca u pravopisu i da ponavljaju, što su učila. Dobro će biti, ako stane pri svakom stavku, n. pr. kazuje se:

1. Vrata imadu bravu.

Čita sada kojigod učenik napisano. Sricaj (ne glaskovati) rieč „vrata“, „bravu“! Kako se veli u višebroju taj stavak. (Vrata imadu brave). Napišite to! Da je brava s vratah oporena, reklo bi se: Vrata su imala bravu. Napišite i taj stavak! — Čitaj Milivoje! sva tri napisana stavka! — Pišite dalje: Brave na vratih prave bravari. Šta prave bravari? Tko pravi brave?

2. Krava nam daje mlieko.

Čitaj, Jeleno! napisani stavak! Sricaj rieči sve redom. Tako se uvjerimo, da li su rieči pravo napisane. Tko daje? — Šta daje krava? Komu daje krava mlieko? Kako glasi taj stavak u višebroju? Pišite!

3. Kora hrastova je hrapava i opora.

Pišite! Sricajte! Čitajte! Tko? Čija? Višebroj! Kažite štogod o hrastu! (Hrast ima hrapavu, oporu, izpuckanu koru). Napišite to! Koji su samostavnici u tih stavcih? Šta znači „hrapavu, oporu?“ (Vlastitost, svojstvo). Kakva je dakle rieč „hrapavu, oporu, izpuckanu?“ Koje je glagolj u stavku?

Što djeca pišu, to se popravlja i po tom prepisuje na čisto.

Digitized by Google

XIII.

Glavne misli u stavcih.

Svako je štivo sagradjeno iz mislih kao sgrada iz gradje ili gradiva. Učitelj neka pokazuje sve prostorije u toj sgradi promatrajući sve strane i njihovu svrhu; ali promatrajući pojedinosti neka nezaboravlja nikada na cielost. Jezgra u svakom komadu štiva jest glavna misao ležeća u komadu. Na ovu misao nesmije se nikada zaboraviti, inače odstupi se lahko od predmeta i predje na drugi. I onako nevalja, ako učitelj govori odviše, da učenici nemogu doći ni do rieči, pak postaju raztrešeni. Učitelj i učenici izmienjuju neprestano svoje misli. Spazi li učitelj, da malaksaje i klonjiva pozornost, odmah postavi shodno pitanje. Ono je vještak i majstor u svojoj učionici, koji znade uzdržati učenike razgovarajući se s njimi, neprestano pozornimi tako, da neimaju kada djeca ni pomisliti na druge stvari osim na predmet obuke. To je, dakako u punoj učionici težka zadaća, medjutim nebi ni trebalo, da množina djece stiskana ostaje po više urah sjedeći u učionici. Bolje je dobro upotrebljena jedna ura, nego tri štokako polovično radeći. Djeca nesmiju nikada biti brezposlena. Dati samo čitati i čagrljati — tupi djecu. Ako se diete nauči u školi čitati iz svoje čitanke nemisleći, i poslje će čitati knjige i knjižurine, i neće zrelo misliti, nego samo zadovoljavati čitajuć svojoj znatiželjnosti.

Dakle prije nego se čita, koji komad, neka pita učitelj sam sebe: koja je glavna misao, i kako ću najbolje postupati s ovim komadom? Razgovor vrti se oko glavne misli, i ovu mora nastojati da utubi, ulije, uvrti djeci u glavu. —

U štivu čitanke prispodobljen je učitelj sa vrtlarom. On može biti to u dvostrukom smislu. U jednom smislu valjaju rieči Rückertove:

U mekotnu zemlju što sadite,
Uvrieži se i korjen izvodi,
Na mladicu što prekalemite
Onakovim to i plodom rodi.

Kellner u svojoj pedagogiki pučke učionice upućuje učitelja na pravo vrtlarstvo. On veli: „Prije svega preporučio bi učiteljem na selu vrtlarstvo i uzgoj cvieća. To zanimanje sobom je već

Digitized by Google

srodno i spojeno sa zvanjem učiteljskim, da to mora primjetiti svaki uman i čuvstven čovjek. Zabava ova uvodi u prirodu i njezin življi rad, podhranjuje i pruža nadu, želje i izpunjenja tako, da se pošten, prost čovjek može s tim oprijateljiti i srećnim ćutiti. Uz to malo će biti seoskih učiteljah, koji nebi imali vrtlić uz školu. Gdjegod vidim takovu baščiću obdjelanu ukusno i vješto sudim nehotice povoljno o vlastniku i omili mi se jako još prije, nego ga i vidim i bližje poznam. Gdje je pako vrt pun korova i trnja, i glede razredjenja nevidi se nimalo čuvstva za krasotu i ljepotu, tu opet nehotice pomislim, da mora biti onakova i učionica. — Poznavao sam njekoga mlada učitelja stanujućega u njekom samotnom, zabitnom, gorskom seocu, gdje žitelji s velikom mukom na neplodnu zemljištu zapaćavahu najnuždnije, što čovjek treba. Plaće imadjaše jedva stotinicu for. On bijaše zemljište svoga vrtlaka uz kuću malo po malo popravio, bjaše našao u varoši prijateljah cvieća, koji mu rado dadoše od svoga izobilja, i milina bjaše viditi onaj komadić zemljišta kao prijatnu oazu usried pustinje okićenu cvietnim uresom. Gojio je i u loncih njekoje finije biline koje mu nagradjivahu trud gizdavim ucvjetom. On mi sam reče: To mi je ovdje jedino veselje, jedina zabava i naslada poslje trudnoga rada u učionici; inače ovdje usamljen jedva bi mogao snositi ovu zabitnost. Nedjeluje li takav primjer na zemljodjelca više, nego opomene i obuke? — S prva gleda prostak ljubopitno i zazorno, sumnjajući, poslje raduje se uspjehu i nasljeduje. To i oplemenjuje zemljodjelca, jerbo ga uči ljubiti i ljepotu, krasotu, uzoritost i milinu uz korist i hasnu i probitak.

(Sliedit će dalje.)

Seoski učitelj.

(Nadalje i konac.)

Djeca već za mala obtužuju se kod kuće. Radi toga stoji to svakoga valjana učitelja u školi mnogo truda, da jih od toga odmah u početku oduči. I naš učitelj požurio se, da tu otrovnu klicu iz nas izkorjeni. Pamtim još uviek one rieči, kojimi nas opominjaše, da se kanimo obtuživanja. — Suvišno bi bilo ovdje to navadjati i

Digitized by Google

svatko znade, da čovjek, u kojem se otrovni ovaj crv ukoreni, nije ino, već pretvaralica i licumierac, koji gadnim načinom sebe okoristiti a drugoga u nesreću baciti smiera. Nu svakoga takova postigne jurve prikor od ljudih, a pred Bogom zaslužena kazna, O učitelji! sveta vam dužnost budi, ovako gadnu i otrovnu klicu. odmah početkom u djetetu ugušiti!

Jošte imade i drugih manah u djece, kao što su: medjusobna nadievanja imenah, preziranje itd.

A i prigodom pisanja vidjamo u djece njekoja, kao što su: izplaživanje jezika, škiljenje očima, previjanje ustima, brndanje prstom po nosu itd. — Ovakovim manam može valjan učitelj lahko doskočiti. —

Naš dobri učitelj nebijaše samo naš valjan odgoditelj i vješt učitelj u školi, nego i otac ostalih ljudih. Tko je što trebovao, budi napisati kakovu namiru, ili što drugo, išao bi samo g. učitelju a on mu to učini, netražeći ni novčica. — U obće bjahu naš učitelj sa suprugom si uzor našemu puku! — Strina moja kod kuće rekla bi često, kad bi tko napomenuo o učiteljevoj ženi, da je vriedna supruga i valjana gazdarica! — I nam djeci upravo je omiljela. Uzprkos radnji čitava dana, bjaše ipako uviek čista na odielu, kô što i naš učitelj. Njegova poslovica bjaše: Čistoća, polovica zdravlja. Zato zahtievaše i od nas, da budemo čista i uredna djeca. Kada bi koje diete došlo neumiveno ili nepočesljano u školu, uzela bi ga učiteljica u račun, te ga sama očistila. Drugi put već nije došlo zamrljano u školu. — Odielo naše nije moralo biti fino, ali čisto i cielo. Siromašnijoj djeci nabavljaše učitelj iz dobrovoljnih prinesakah sam papira i knjigah, veleći jim: hodite samo marljivo u školu, pa se dobro učite, a ja ću vam rado priskrbljivati što bude moguće. Tako bjahu medju nami dva dječaka, kojih roditelji za dobe usnuše. Ubogu ovu djecu uze učitelj pod svoj štit i krilo, te jih odgojivaše, kô rodjenu si djecu. Budući bili marljivi, i rado se učili, gojio je u njih radost i nadu. Obojica dobiše volju zanatu se posvetiti, što jim je učitelj kao otac i dozvolio, veleći: „K čemu čovjek volje imade, u onom i najbolje napreduje!“

U prazno vrieme učaše nas djevojčice učiteljeva žena u kuhinji jela priredjivati, ili pako pokazivaše nam što šta u ručnom ženskom djelu. — Kod pranja rublja ili bieljenja platna nebi

Digitized by Google

propustila, da i mi djevojčice nevidimo to, kako se ima raditi. — Rieči njezine bjahu: „Samo se učite, biti će na korist vašu, a moći ćete i druge znanjem svojim okoristiti.“

Mili naš učitelj, imao je u svojoj sobi mnogo liepih i krasnih knjigah; liepu prirodopisnu zbirku: rudah, bilinah, leptirah, pticah itd. Ali česa sam se najviše bojala, to je bila mrtvačka glava, koju je imao u svojoj sbirci. — Kad bjasmo marljivi, pokazivao bi nam njekoje stvari iz svoje sbirke, a često posudio bi nam i knjigah, iz kojih čitasmo liepe pripoviedke svojim roditeljem kod kuće.

Šest punih godinah polazila sam ovu pučku učionu u C. — A što smo se tamo naučili, sjećat će nas uviek na vriednoga našega seoskog učitelja, te će nam biti uviek u srdcu i pameti. — Naučio bo nas je poznavati i ljubiti Boga, domovinu si i bližnjega, kao sama sebe. — Tečajem ovih šest godinah imali smo svake godine po dva izpita. Nikad neću zaboraviti onaj poslednji u lipnju na dan, u kome plodom svojim nasladjivasmo srdca prisutnih gostovah. Dobro se sjećam jošte, kako nam bjaše izpitna soba vienci prepletena, a onu sliku Isukrsta, blagoslivljajućega malenu dječicu kako nakitismo krasnim miomirisnim cviećem. Najprije izpitavahu nas naš g. kateketa, a zatim mili naš učitelj. Na posljedku reče vel. plovan prisutnim slušaocem, da se izvole osvjedočiti, jesmo li dosta zreli, da stupimo u obći družtveni život? Mnogi izpitavahu nas, iz prirodopisa, zemljopisa, poviesti, računstva, gospodarstva, itd. — A videći u nas dovoljna i zrela ploda, svestrano i srdačno se zahvališe milom našem učitelju na revnu njegovu nastojanju, nas pako pohvališe radi naše marljivosti. — Ovako još prigodom izpita reče vel. plovan, da sastavimo ustmenu zahvalnicu vrlom si našem učitelju. Ova bjaše načinjena i ustmeno mu kazana. Mnogi od prisutnih roditeljah zahvališe mu se na njegovu trud na glas roditeljskim osjećanjem.

Ganut neopisivom radosti stajaše u našoj sredini, a suze mu okvasiše staračko lice; jedva što mogaše riečmi odvratiti „milo za drago.“ —

F. Kr.

Digitized by Google

Nješto iz računstva

od A. Zimbrića.

1. Neobičan i lahak ogled za sbrojitbu.

Kao što je poznato, nemože se ogled kod sbrojitbe s brojevi sa početnici odmah na obični način preduzeti, jer se pri istoj već nalazi odbitba, vrst računa, koju djeca jošt upotriebiti nisu naučila. — Nu najmanje se može to rabiti u onakovoj školi, gdje se još pri odbitbi uzajmljuje.

Lak i zanimiv ogled za sbrojitbu jest sliedeći, s brojem 9. Ovaj ogled sastoji se u tom, da se poslje dovršena računa svota sbroji, ali tako, da se, kad smo do broja 9 ili više sbrajali, devetica izostavi, a samo višak dalje sbraja. Ako smo svotu sbrojili, onda nam ostane štogod ili ništa preko 9. — Sada se isto tako i pribrojnici sbrajaju, t. j. i tu se izostavi broj 9, a samo se višak od 9 broji dalje. Kad i tu ostane isti broj kao ostatak preko 9, što je u svoti ostao, tad je dobar i račun i ogled. — Njekoliko primjerah će rečeno razjasniti:

N. pr. 37+516+725+38=1316; svota čini 1+3+1+6=11—9=2; u ovom primjeru ostane u svoti broj 2 kao ostatak preko 9. —

Sada se sbrajaju redom brojevi pribrojnikah: n. p. 3+7=10 —9=1+5=6+1=7+6=13—9=4+7=11—9=2+2=4+5=9 —9=0; 3+8=11—9=2; dakle kao u svoti, tako je i ovdje preko 9 ostao broj 2, indi je račun dobar.

572	7248	257
446	8007	802
847	305	1573
734	6	3086
272 | „	24	9
2871 | „	160	95
	6873	728 | 6
	4273 | 4	6450 | 6
	26896 | 4	

2. Za ugodnu zabavu i shodno vježbanje pri množitbi služi djeci sliedeći račun. — Kao množitbenik se napišu redom brojevi: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9., izim 8; sada kao proizvod može izaći što tko želi, t. j. može računati tako, da izadje sve sami 1, 2, 3 itd. što tko želi. Samo valja, da onaj broj, za koga hoćemo, da u

Digitized by Google

proizvodu izadje, sa 9 umnožimo, i to, što tom množitbom izidje, čini množnika. N. pr. kad želimo, da u proizvodu izidju sve sami brojevi 6, reći ćemo: 6×9=54; sad ako se s ovimi 54 umnoži rečeni množitbenik, dobit ćemo u proizvodu same brojeve 6. n. p.

	želimo sve sami 8; 8×9=72	
12345679		12345679
54		72
49382716		24591358
61728395		86419753
666666666		888888888

Računstvene zadaće

od Roka Vučevca.

1. Njekoja žena imala je stanoviti broj jajah na prodaj. Ako po dva dade, ostat će joj njeki ostatak, ako po 3 ostat će joj ostatak, ako po 4, po 5, po 6, uviek će joj nješto ostat. Samo ako po 7 dade, neće joj ništa ostati. Koj je taj broj?

2. Njekoja žena imadjaše stanoviti broj jabukah. Budući je djecu jako rado imala, zato naumi te jabuke medju četvero djece razdieliti, ali tako, da je prvomu djetetu dala polovicu svojih jabukah i još k tomu pol jabuke; drugomu je dala polovicu od preostalih svojih jabukah i još pol jabuke; trećemu dala je opet polovicu od zaostalih još jabukah i k tomu pol jabuke; četvrtom zaostavšu polovicu svojih jabukah i još pol jabuke. Po tom joj ništa neostade. Koliko je imala jabukah?

Dopisi.

Iz Belovara. — C. kr. vojno popečiteljstvo odaslà ravnatelja krajiških učionah gosp. Ferdu Štumpe-a iz Belovara i pučkoga učitelja g. Josipa Jagličića iz gradiške pukovnije k 13. skupštini njemačkoga pčelarskoga družtva u Gothu, i to na strošak krajiške zaklade, da tamo prisustvuju skupštini, što će se obdržavati dne 13., 14. i 15. rujna ove godine, te da u toj struci obrtnosti praktičnu korist za sveobće dobro uzcrpe. Iz ote mudre naredbe može svatko jasno uvidjeti, da vlada neštedi sredstvah, te da joj je vrlo do toga stalo, da u našoj junačkoj krajini struku obrtnosti podigne.

B.

Digitized by Google

Iz Selac u primorju dne 26. srpnja 1864. Nam učiteljem kotara Vinodolskoga bjaše ove tekuće godine strogo zabranjeno okružnicom dotične više vlasti, dapače nesposobnošću zagroženo proti onim učiteljem, koji bi se usudili šibe u učioni upotrebljavati. Njekoji su učitelji iz straha, da se to tobože njih netiče i s hvastanjem svojoj djeci u učioni tu naredbu priobćili, misleći valjda, da će si tim kod djece njekakovo veće nagnuće pribaviti. Suvišno nalazim tu polakšicu djeci priobćiti, premda mi znano bjaše vrelo, odkuda ovoljetni ukor jednoga radi jeste potekao. Ja početkom proljetne topline uvidiv, da opomene, zatvor, i ine kazne nekoriste, zabranih u moru se kupati prvo dobe, te proti proglašenom zakonu upotrebih i šibe, ma bio proglašen i nevježom učiteljskim. — Pa eto moram priobćiti zle posljedice, koje prouzroči protivoljno kupanje. Ode jedno nadobudno diete od 10. godinah kriomce da se okuplje u moru, premrzne, te za 24 sata umre, ostaviv meni i roditeljem žaloste čase.

Gospodo! ja uviek otčinski s djecom postupah imajuć pred očima ljubav i čovječnost; niti ikada udarih diete batinom, niti ga za kose čupah, niti udarah po glavi, niti im ikada dadoh preko 6 šibah; ovo ljeto dakle učinih više nego li smjedoh — ali badava — nestrah ili možda ufanje, da nebude diete kažnjeno, što prouzroči? istu smrt; a toga bi bilo i više se slučilo, da šibe nebude. Scienih dakle shodno moje mane, ako jesu pogibeljne, poglavarstvu javno priobćiti, i isto preponizno umoliti, da pred očima imadu ono, što od potrebe bjaše namah, da ljudi prosvietljeni mogosmo postati — inače bi u mnogih učionah bezuspješan bio znoj učiteljah, da nebi nikad za strah, otčinsku šibu upotrebio, „qui parcit virgae, odit filium.“ Nešibaju se djeca, da im krv iz mladjahnoga tiela frca, kao što činjahu s nami naši učitelji, ako prem smo jim za to zahvalni; nu ipak po dvie, po tri šibice nalazim za liek proti nepokornosti, onda, kad su druga sredstva utaman. *.

Viestnik.

— Dne 18. p. m. bje sjajno stvorena dalmatinsko-hrvatska-slavonska izložba u Zagrebu, kako to p. n. čitatelji ovoga časopisa iz javnih listovah saznati mogahu. Naš organ — stvari školskoj posvećen — obraća svu pozornost na proizvode u struci pedagogičko-didaktičkoj, koja je upravo liepo zastupana na toj našoj prvoj izložbi. Radostno nas zateče stoga, kada opazismo u posebnoj sobi i dvajuh pobočnih hodnicih sarazmierno poredane školske pisanke, pismene izradke, risarije, ukusna ručna ženska djela itd., premda je naći učevnih spravah, srelstvah itd. kojekuda i po ostalih dvoranah. Izlóžke te struke valja potanko pregledati, tkogod kani bezpristran sud o njih izreći, s toga ćemo i mi napose o tom prosboriti, dok sve te školske stvari potanko razgledamo, k čemu dva, tri dana neudovoljavaju.

Digitized by Google

— Na kr. učiteljištu djevojačkom i glavnoj učioni u samostanu milosrdnicah u Zagrebu, koji zavodi kako znamo, pod osobitom zaštitom nj. uzorit. stožernika-nadbiskupa zagrebačkoga stoje, dovinuo se broj ženske mladeži do 538. U učiteljištu bjaše 28 pripravnicah u obiuh tečajih, u prvom 12, a u drugom 16, od ovih je 7 odobreno za učiteljice glavnih, 8 za učiteljice trivijalnih učionah i jedna za podučiteljicu. U gojištu bilo je njih 102, na gl. učioni 336 i 72 u opetovnici. —

— Početkom prošloga mjeseca ugledala je svjetlo druga knjiga „Vienca“ i to: „Crtice i pripoviesti o pticah“, za mladež od učitelja Vjenceslava Mařika. Jedan iztisak vezani stoji 1 fl.

— Poznati P. dr. Gjuro Prutek, bivši poslanik na saboru šlezkom, koji je po svom nadpastiru g. knez-biskupu bretislavskom radi jednoga govora u sabornoj dvorani lišen službe katekete na realci i gl. učioni u Češinu, ponudio je nedavno ostatak svoga imetka, koji iznosi 2000 fr. u srebru i 4000 st. a. v. u državnih papirih, občini grada Češina s izjavom, da se kamate dobivene iz gornjih glavnicah uporabe na naobraženje mladeži bez razlike vjeroizpoviedanja.

— Početkom buduće škol. godine ima se popuniti jedan preparandijalni stipendij od 120 fr. za učiteljske pripravnike na zagreb. učiteljištu i to za mladića iz senjsko-modruške biskupije, zatim tri preparandijalna stipendija, dva od 120 st., a jedan od 73 st. 50 nvč. utemeljena za učiteljske pripravnike na zagrebačkom učiteljištu. Natječaj je razpisan do 20. o. m.

Natječaji.

Na novoustrojenoj učioni u Rušanih (župe gradinske) m. učit. s god. pl. 315 st. a. vr. 12 hv. drv., bezpl. stanom i vrtom. Treba se prijavit do 15. rujna t. g. veleč g. Iv. Grgesini podj. i žup. u Turnašici. — U Baziji (filialu župe lukačke) m. učit. s god. pl. 315 stot., 12 hv. drv., udobnim stanom i vrtom. Prijavit se do 15. o. m. kao gore. — U Vukoevcu (filialu župe podgoračke) m. učit. i org. s god. pl. 105 st., 50 vag. žitka, 10 hv. drv., 30 centih siena, i 33 težaka. Treba se prijavit do 20. o. m. preč. gosp. Matiji Filiću zač. kan., podj. i žup. u Feričancih. — U Udbini (sl. ličke puk.) m. učit. s god. pl. 367 st. 50 nv., 8 st. 40 nv. paušalom, stanom u naravi i vrtom. Prijavit se valja do 15. o. m. sl. škol. krajišk. povjerenstu u Karlovcu. — Pod naslovom „A. M. u Škarićevu, zadnja pošta Krapina“ traži se jedan posebni učitelj za dva dječaka. Tko zna udarati glasovir, ima prednost. — U Kukuruzarih sl. umetičke satnije (sl. druge banov. puk.) m. obć. učit. s god. pl. 192 st., 8 st. 40 nv. paušalom, bezpl. stanom, 6 hv. drv., i vrtom od 767 hv. Prijava traje do 17. rujna na pomenutu sl. umetičku satniju.

Umoljavaju se p. n. gospodo, koja doplatu na drugo polugodište „Napredka“ duguju, da nam tečajem ovoga mjeseca takovu poslati izvole.

Ur. „Napredka“.

Sliedeća dva broja „Napredka“ odpremit će se 1. listopada o. g.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 18. U Zagrebu, 15. rujna 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Naša učilišta na izložbi.

Blago si ga narodu, koj pouzdav se u svoju duševnu snagu zna njezine proizvode u horu na vidik iznositi, da ostali uvide cienu njegovu i nagovieste budućnost u intellectualnom i materijalnom pravcu. — To je evo ljetos odjeknulo u grudih mnogih narodnjakah, kad no se zaslužni i revni njeki muževi digoše, te nam prvu izložbu posestrimah trijuh kialjevinah priredišе. Čitatelji ovoga lista znadu to sve pobliže i potanje, te jim nećemo da dosadjujemo nepovoljnim opetovanjem; jedino valja se ovomu glasilu učione malo obazrieti na izložke školske struke, te u kratku pregledu domoljubnom učiteljstvu pokazati, čim su na toj izložbi naše, imenito pako narodne učione zastupane.

Što se tiče gimnazijah naših, to se mora svatko, koji je pismene školske radnje pregledavao te sustavno i točno sastavljane izradke proučio, o njih pohvalno izraziti! — Kr. viša realka zagrebačka odlikuje se zadaćami učenikah računstvenimi izradci, krasopisnimi i risarskimi tableaux-i, obrazci iz ilovače prigotovljenimi, etnografičkim i statističkim zemljovidom Hrvatske itd.

U sobi, gdje no se nahode učevna sredstva, padoše nam u oči: prorez idealni zemaljske kore i nacrti anatomički. — Pisma, risarije i obrazci gradske niže realke varaždinske zaslužuju pri-

Digitized by Google

znanje, isto tako i risarska učiona, iz koje nam radnje šegertah gledom na praktični smjer njihov oči nasladjivahu. Liepe kristalne kombinacije i stakleni kristali milovidno su i sgodno po učitelju g. Lj. Hunki izvedeni. — Niža realka na Rieci izložila je zadaće u hrvatskom i talijanskom jeziku, njeke galvanoplastičke pokuse i lučbene radnje, što sve pohvalu zaslužuje. S ovim je zavodom spojena trgovačko-obrtnička učiona, te se odlikuje raznimi drvenimi i gvozdenimi obrazci šegrtah, koji tu učionu polaze. — Risarije matematičke i zemljopisne na nautičkoj školi u Rieci krasno su izvedene; radnje su dakako talijanskim jezikom pisane. — C. k. viša realka u Rakovcu kod Karlovca ima risanja i krasopise, koji potonji upravo su izvrstni. C. k. viša realka bjelovarska odlikuje se napose svojimi tlovidi; c. k. realka niža u Gospiću zastupana je veoma dobro svojimi risarijami, a ona u Petrinji svojimi krasopisnimi i risarskimi radnjami. — Viša realka u Spljetu u Dalmaciji odlikuje se radnjami svojih učenikah. — Jezikoslovnih i računstvenih zadaćah realkah u Krajini neopazismo nigdje, s toga o toj struci sud izreći nemožemo.

Kr. učiteljište u Zagrebu izložilo je svoje pismene radnje iz jezikoslovne i računstvene struke, njeke marljivo sastavljene pedagogično-didaktične izradke, risarije i krasopise, o čemu se svemu moramo tim povoljnije izraziti, što je sve u kratko vrieme čisto i ukusno izvedeno. Pisma i risarije ženskoga učiteljišta kod milosrdnicah u Zagrebu zaslužuju svoga nvaženja. — Djakovačko učiteljište nije ničesa izložilo, kako to i zašto? neznamo! — Trgovačka škola u Zagrebu doniela je na izložbu radnje knjigovodstva i veoma liepu krasopisnu radnju „Molitva hrvatskoga domoljuba," koju je po nacrtu i pod nadgledanjem učitelja J. F. Devidé-a ukusno izveo Skorkovsky učenik toga zavoda. — Zadaće iz knjigovodstva poslane po trgovačkoj školi u Osieku i pisane njemačkim jezikom dobre su. —

Dolazimo sada na pučke učione. — Glavne gradske učione zagrebačke izložile su pismene radnje učenikah i učenicah iz sloničke, računstvene i krasopisne struke, izmedju kojih njeke su prema zahtjevom tih zavodah vrlo dobro izradjene. Valjano i pohvalno je zastupana gl. učiona djevojačka u samostanu milosrdnih sestarah u Zagrebu, imenito pako u ručnom djelu, o kom ćemo

Digitized by Google

niže prosboriti. Iste radnje izložene po sukromnih djevojačkih učilištih gospojah Grešićke, Zoričić-Stuppi-eve i gdčnah. Jande, Bronnerove i Gogerove, kano i one iz izraelitske triv. učione zadovoljavaju. — Gl. učione i to gornjo-gradska u Osieku, Karlovcu, Varaždinu, Rieci, Križevcu, Koprivnici, Bakru, Samoboru, Rumi i Požegi, zastupane su pomenutimi pismenimi radnjami, a iz junačke krajine gl. učione u Glini, Gospiću, Bjelovaru, Brodu, Novoj Gradiški, Petrinji, Vinkovcih. Što se napose tiče krasopisa, tim se osobito odlikuje i sve druge nadkriljuje gl. učiona u Rakovcu, zatim odmah gl. učione u Brodu i Novoj Gradiški, osiečka glav. učiona pako prednjači opet svim svojimi risarskimi radnjami. — Pučke učione uBartolovcu, na Bregih, u Feričancih, Fužini, Kašini, Odri, Loboru, Stražemanu, Martinskojvesi, Varaždinskih toplicah, Ivancu kod Koprivnice, Petrovini, Sisku, Vugrovcu, u Marija Gorici i Marija Bistrici; i one iz krajine u Čažmi i Verginmostu poslale su radnje učenikah pismene, njeke učione krasopise, njeke risanja. I ovdje nam valja spomenuti učionu u Čažmi (učit. Gabrić), koja je gledom na krasopis svakomu motritelju uspjeh nenadan predočila. Medju ostalimi osobito se odlikuju svojim uspješnim radom gl. učiona u Križevcih, Rumi i talijanska na Rieci; a od trivijalnih školah one u Vugrovcu, Fužini, Kašini, Ivancu kod Koprivnice, na Marija Bistrici, u Martinskojvesi, na Bregih i u Marija Gorici. Potonja odlikuje se raznim gospodarstvenim orudjem iz drva po učenicih izdjeluckanim. — Ženske ručne radnje zateku svakoga, koji polazi izloženu sgradu. Učilišta naše domovine i u toj su struci obilno i ukusno zastupana. Poimence se odlikuju veoma ukusnimi i krasnimi izložci ženska preparandija, gojište i gl. učiona častnih milosrdnicah u Zagrebu, zatim glav. gradska djevojačka učiona zagrebačka i privatni zavod gospoje Zoričić-Struppi-ce u Zagrebu, sukromno gojište Vašićeve na Rieci i djevojačka učiona u Rumi. Privatna učiteljica F. Waldherrova u Zagrebu uzima svojom krasnom umjetnom radnjom medju ovimi častno mjesto. Po sudu vještaknijah odlikuju se za timi gl. djevojačka učiona Karlovačka; privatni zavodi gpe. Grešićke, gdčnah. Bronnerove i Gogerove u Zagrebu; radnje č. benediktinkah na Rieci, sukromni odgojilištni zavod Tereze Valjakove u Karlovcu; ne manje pohvaliti imamo ručno djelo sukromnoga zavoda Ivane Jande u Zagrebu i djevojačkih učionah u Samoboru, Križevcu,

Digitized by Google

Koprivnici. U ostalom stiglo je na izložbu ručno djelo učenicah s gl. učionah u Osieku, Vinkovcih, Glini itd. —

Napokon što se tiče učevnih sredstvah, opažamo da je i u tom pučko školstvo znatno napredovalo; šteta, što nije izložen Fričeov muzeum, na temelju koga dade se čitava teknologija en miniature veoma sgodno sastaviti. — Učitelj novogradiški g. Ant. Lisac izložio je u rukopisu praktično računstvo od 600 zadaćah, namienjeno našemu pučkomu učiteljstvu. G. Lisac nudio nam je lani taj rukopis uz uvjete, da ga dadnemo tiskati, nu nestašica sredstvah obustavi cielo poduzeće. Želimo s toga, da bi se naš vis. škol. oblast toplo zauzela, da to računstvo tiskom izda te kao pomoćnu učevnu knjigu učiteljstvu pučkom preporuči. — Učitelj u Ivancu kod Koprivnice g. Stjep. Goricaj posla na izložbn dva plastička iz drva sačinjena zemljovida i novim načinom sastavljen telurijum. Svakako nam se je veoma pohvalno izraziti o toj radnji prem je izradak tako rekuć prvotan, te opažamo krasna svojstva, glede te učevne struke u g. izložitelju. — G. Tom. Markulin učit. izložio je u rukopisu: „Werk zur deutschen Sprache und Rechtschreibung“ za mladež našu, a učitelj cernički tri prilično dobre pjesme, što jih je sam sastavio u slavje prve naše izložbe.

Preveć bi nam otelo prostora i vremena, a bez koristi, da se upustimo u izbrajanje mnogih sitnarijah i malenkostih, koje nuz navedene izložke sačinjavaju jednu krasnu cielost, iz koje dosljedno zaključiti moremo, da je naše školstvo tečajem minulih 14—15 godinah zamašnim uspjehom napredovalo. Istinabog da je po statističkom pregledu učionah, kojih ukupno 1235 imade, svega učestvovalo samo 61, a od trivijalkah poslale su samo 22 svoje radnje. Uhvamo se, da će prigodom prve dojduće izložbe biti pučko školstvo sasma na svom mjesto!

Didaktični ulomci,

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

„O voćartvu netreba ni govoriti. Ono se samo preporučuje, i uz učionicu punu dječakah i djevojčicah vedrih, rumenih liščah

Digitized by Google

jedva se može i pomisliti štogod ljepšega od uredno i čisto držane rastionice ili cjepilnjaka. I zaisto, rastionica naliči mnogo onomu, što biva s nami ljudma. Cielo ljudsko pleme nalik je drvu s neizmjerno mnogimi otrokami, granami i grančicami, nalik je divjaki, na kojoj od Adama raste dračje i trnje i plod kiseo i gorak. Šta bi bilo, da nije Isus, spasitelj prikalemio i oplemenio drvo! Diete, koje negoji ljubezno voćkicu ili drugo drvce, koje se neraduje vidivši rasti drvo, i koje neće, da se uči od njega, nije diete više, i ja ga nebi nazivao svojim djetetom. Učitelja pako, koji neumije pobuditi u svojih učenicih čuvstvo za prirodu i njezine jasne razgovjetne izraze, najvolio bi — viditi uklonjena iz učionice."

Naučavajući mora učitelj često mašati se natrag, ali nikada brez uvoda napred, t. j. mora se oživotvoriti načelo: Opetovanje ili ponavljanje majka je svega učenja; ali se nesmije govoriti o stvarih, na koje nisu djeca pripravljena čimgod drugim, i što zato još nemogu shvaćati.

Kadšto neznadu djeca, kako se može što naučiti; ona uče na izust, ali neprimaju u sebe, u pamet. Učitelj neka upozna djecu sa dva prosta sredstva, kako se uči:

1. Neodlažite učenje na posljedni dan, nego čitajte sve svaki dan i proučite po jedan pút, najbolje čitajući glasno! Naravno doma, jerbo u učionici neda se naučiti dobro cieli koj komad. Čitajući glasno ulazi svaka rieč i svaki stavak i u uši. Kad se već dodje s djecom dotle, da mogu onakov komad nepogriešno prepisati, onda se popiše sve u osebni svezak, što se ima naučiti. Bolje je, ako djeca upamte točno manje komadah od rieči do rieči, nego više površno i što kako natucajući.

2. Ništa neolakšava pamtenje, kao kad se privikne diete upamtiti misao komada.

Učitelj mora svakako učiniti pozornim učenike na to, kako sliede misli jedna za drugom. I ako to shvate, već su napolak naučili, pak kazujući naučeno neće lahko zaveznuti, zastati.

Ako se to dogodi, opomene učitelj na točke sadržaja, koje su takodjer glavne točke i za pametovanje, pak onda ide pomoćju natuknice.

Na taj način izčezava pomalo mrtvo djelo pamtenja, mekaničko čegrtanje i čevrljanje, brbljanje na izust, i tako učenjem na izust naobražava se jezik, jerbo se misli pri tom.

Digitized by Google

XIV.

Predjimo k trećemu stepenu jezikoslovnih vježbanjah.

Pojedini stavci.

Pobuditi se mora u djetetu zarana čuvstvo o tom, šta je stavak: „Čuvstvo“ velim, jer k razumu dolazi se čuvstvom, ovim se može čovjek opamtiti. U prvom školskom razredu dosta se učini, ako se svestrano pobudi i naobraži čuvstvo za jezik.

O „predmetu govora (subject-podmet)“ i o „izriečbi (praedicat-pogovor)“ nemože u prvom školskom razredu biti ni govora, još manje mogu se razlučivati vrsti stavakah. Ako se samo nješto natukne o tom, dosta je. U drugom razred čuti će djeca o tom više. Učitelj mora biti u stanju uztezati se; nesmije svoje slovničko znanje tratiti u nevrieme; učenike bi samo sbunilo, kad bi n. pr. učitelj u prvom razredu govorio o glavnom i podredjenom stavku ili rieku.

Njekoji se §§. čitaju, prepisuju, i iz onoga, što je čitano i prepisavano zadavaju se pismene vježbe i riešavaju se konačno.

Onda se opet uzme u pomoć kojigod komad štiva, jerbo oni su komadi u čitanki kanoti glavnice, koje se mogu što bolje ulagati na kamate. One moraju donositi mnogo kamatah; samo ne preveć mnogo, jerbo bi se onda pretjeralo, ljevarilo.

(Sliedit će dalje.)

Iz mojega putopisa.

Slučajno prispjeh dne 31. kolovoza t. g. u Zaprudje vulgo k svetoj Klari na godišnji izpit. Tu sam vidio kako je istim župljanom, neznam baš pravo kazati iz kojeg uzroka, do škole stalo, kada jih je toliko k izpitu došlo, da nisu ni mjesta u školi imali. — Izpit je po mogućnosti, to jest na koliko su djeca marljivo učionu polazila, dovoljno izpao. Tu se slavno poglavarstvo školsko slučajno namjeri na njekog dječaka, neznam baš pravo kako se zove, ali to znam, da je iz župe Jakuševačke, koji, kada bješe pozvan, niti rieči odgovorio nije. Na to mjestni župnik veleč. g. Josip Vitković izjavi, da to diete ni za iste srebrne novce nije mogao dotle dovesti, da križ napravi, a učitelj doda, da ni pred njim nikada neće da odgovori, nego kada je prosto školsko vrieme, onda pred drugom djecom znade Boga moliti, čitati po malo i

Digitized by Google

računati po nješto. — Tu se obrati slavno poglavarstvo na suučenike pitanjem, da li je zbilja to diete i kod kuće i na paši s drugom djecom tako tupo i niemo; ali ovi potvrdiše, da je diete živahno i veselo, govori i pjeva, sve kao i ostala djeca u selu. Tu se dakle vidi, da mu roditelji još blagodat škole neshvaćaju, pa su u svojoj velikoj gluposti djetetu se zaprietili, da u školi i pred gospodom nikada ni jedne rieči neprogovori, da se tako od polazenja školi oprosti, ali veleč. gosp. podarcidjakon Marko Rusak i poglaviti gospodin Reizner veliki sudac osrednjeg kotara zagrebačkog narediše, da to diete tako dugo mora školu polaziti, dok god kao i ostala djeca nebude u propisanih naucih bar dovoljan napredak pokazalo. — Željan sam znati, kako će to diete na koncu buduće godine na izpitu odgovarati! — Na 1. rujna dodjoh opet u Stenjevac i u Vrabče. — U Stenjevcu bijaše kao i u Vrabču puna škola župljanah izpitu prisutnih; u prvoj, da se osvjedoče o napredku, a u potonjoj baš o valjanom i pohvalnom napredku omladine svoje. Dne 5. rujna u Šestinah, prem ako je istom mjeseca prosinca škola otvorena pokazaše djeca svojim poglavarom i u velikom broju sakupljenim roditeljem valjan za praktični život učinjen napredak. —

Desivši se kod tih izpitah opazio sam, da je trudom, nastojanjem i nadziranjem preč. gosp. kanonika Franje Huszara kotarskoga nadzornika i poglavitoga gosp. Ljudevita Reiznera osrednjeg kotara velikog sudca napredak u obće valjan, i da su obćine uvidile potrebocu, a ponješto i korist od škole, buduć su obćine Ćučerje i Stenjevac iz svoje obćinske blagajne odredile, nagrade od 50 for. a. v. onom učitelju, koji prigodom godišnjeg izpita najbolji napredak sa svojom djecom dokazao bude. Uslied toga mislim, da je u obćini čučerskoj nagradjen učitelj granešinski Celinić sa 50 for.; u stenjevačkoj obćini učitelj vrabečki Šur i šestinski Premužak svaki sa 25 for., *). jer se vidilo, da je svaki od njih što više težio za povoljnim napredkom. Ponajviše zaslužuje priznanja supruga učiteljeva u Vrabču, koja je djevojčice obučavala plesti i djetinje radnje na izpitni stol i poredala. Ovaj je trud sama obćina priznala, te joj je za nagradu 50 for. a. v. odbrojila i u buduće,

*) Vidi „Viestnik“. Ur.

Digitized by Google

ako bude na početoj stazi stupala, svake će godine nagradjena biti. — Bog bi dao, te se i ostale obćine naše domovine za ovim povele, jer jedino tim i sličnim nastojanjem moći će naša domovina procvasti. —

Prigodom tih izpitah dieljene su i nagrade medju najbolje napredujuću mladež. Ove nagrade mislim da nabavlja obćina iz svoje blagajne, koje su ponajviše knjižice ili molitvene ili ćudoredne bile, samo opazih u stenjevačkoj školi na stolu knjigu „Dužnosti čovjeka naprama sebi.“ Ova knjiga može dobra biti za odraslije ali za nevinu dječicu nikako nemože prikladna biti, jer se u njoj stvarih nalazi, koje diete još nepojmi, niti bi smjelo pred podpunom svojom zrelošću pojmiti. — U vrabečkoj školi nadari preč. gosp. jednu djevojčicu, koja se po izrazu učiteljevu u ćudorednosti, u polazenju službe božje i škole najbolje odlikovala, bankom a poglaviti gosp. sudac srebrnim novcem; poglaviti pako gosp. Franjo Klaić ravnatelj glavnih zagr. školah, buduć i on prisutan, nagradi njeke, koji se najbolje odlikovahu iz računstva, računstvenimi knjižicami i zemljovidi stare Hrvatske, i jedan takov exemplar prikaza školi; a gosp. Petru Zoričiću učit. na kr. viš realci zagrebačkoj nemogaše se na ino, nego u svojoj uzhićenosti maši se u žep te dade njekolicini djevojčicah škaricah za ručno djelo, a opet dječakom njekoliko praktičnih perišah. U Šestinah nebijaše nagradah, jer je njekako okružnica radi nabavljenja nagradah zapela bila, ali preč. gosp. kanonik F. Huszar nagradi i ovdje najbolju djevojčicu i najboljega dječaka svako sa stotinjakom. Živio prečastni gospodin! Tom prigodom opazio sam, da učitelji neimadu zabilježenu mladež, koja je zaslužila, da se nagradi, nego kod nagradjivanja sad ovo, sad ono samo prozivaju; tako se lahko može dogodit, da se kod najbolje volje najzaslužnije diete može pregledati. Stoga bi u redu bilo, da se kod svake škole nalazi tako zvana „častna knjiga“, u koju bi se imala sva mladež, koja je nagradu zaslužila ubilježiti, zatim i oni, koji su se odlikovali, nu nenagradjeni ostali, da tako u starosti svojoj mogu otvoriti tu častnu knjigu pa svojoj djeci pokazati, kako su se za ono doba u školi odlikovali te ju na marljivost podticati; to je jedno, a drugo, neće biti ravnatelj i učitelj u smetnji kada zapita predsjednik izpita: koja su djeca zaslužila nagradu?

Digitized by Google

Poglaviti gospodin sudac Reizner uvidio je, od kolike bi koristi bilo za našu mladež školsku kada bi izložbu našu vidjela. Zato se obrati na glavni odbor, da bi školska mladež ovoga kotara bezplatno mogla izložbu vidjeti. Glavni odbor uvidio je, da je to zbilja za mladež koristno, pa je i dozvolio, da učitelj sa svojom mladežju na dan, po gosp. sudcu za svaku školu napose odredjen, dojde i djeci stvari osobito za nje koristne i potrebite pokaže i protumači. Živio poglaviti gospodin sudac Reizner, koji nežali ni najviše truda žrtvovati za milu si omladinu naroda svoga. — Bog bi dao da bi se svi u našoj domovini poglaviti veliki sudci za njim poveli, da si dom i rod usreće te obće blagostaoje pospieše.

F. V—k.

Dvie tri u obranu.

Pod ovim naslovom poslan je uredničtvu našega lista člančić, po jednom od gg. pripravnikah učiteljišta zagrebačkoga sastavljen, kojim pisac brani ugled zagrebačke preparandije, proti komu su u „Domobranovu“ članku: „Odgovor na pogrdu“ (br. 78.) njeke očito uvriedljive rieči pale. — Niti nam je volja, niti nam prostor lista dopušta u polemiku se kakovu o toj stvari upuštati, a stalo nam je do toga, da se strasti nerazpire, nego jednom utalože sa svake strane; čega radi neće nam se pomenuti, oštro pisani članak na vidjelo iznašati te prosimo pisatelja, da nas s gornjih razlogah ima izpričana.

Samo mi valja nješto odgovoriti na pomenuti „Domobranov“ članak, koji, prem je na svakako nenmjestne rieči g. rav. K. naperen, prekoračiv granice osobnoga razpravljanja, dirnu u isti zavod učiteljištni. Zdrava nas logika uči, da izišavši ma iz kojega zavoda pitomac, nemore se takmiti sa starijimi i izkusnijimi. Medjutim je opet i na drugoj strani istina, da lošije starije nadkriljuju bolji mladji. Tako se ima i s kandidati netom svršilimi učiteijište i s učitelji, koji s duhom vremena napred nestupaju, nego nazaduju. Na one pako rieči „Domobranove“: a bahata je svakako i ona, tvrdnja o napredku ovogodišnjih pripravnikah itd.“ odgovaram prostodušno: kada bi bila naša visoka vlast, kako je sada počela,

Digitized by Google

samo one propuštala, da polaze preparandiju, koji si predtečnih znanostih prisvojiše; kada bi bila praktičnija didaktična obuka, koja bje prošlu ovu školsku godinu uvedena, odprije obstojala; kada bi bila učevna razna sredstva već prije nabavljena, doista bi onda izmedju trinaest pripravnikah polovina, ako ne dvie trećine za učiteljstvo usposobljene bile. Hic Rhodus —.

Pustimo s toga neumjestne i nekoristne prepirke o takovih stvarih. kojim gledom na nepovoljne njihove posljedice dobro uzroka poznamo. Učinimo kraj s jedne i s druge strane svemu, što bi iole povoda davalo sumnjičenju, zadirkivanju, prepiranju i ciepanju, te se latimo ráda, pa — puna šaka brade. Ur.

Dopisi.

Iz Tuhlja. Evo šaljem Vam zapisnik učiteljske sjednice kotara tuheljskoga držane dne 28. srpnja 1864. u Tuhlju. — Mnogočastni gosp. Mirko Belas (duh. pomoć. u Tuhlju) odčita u pôdeseti sat s pjesmom: „Dojdi duše sveti“, sv. misu, pod kojom učitelji i mjestna školska mladež crkvene pjesme uz orguljanje pjevahu. — Po dokončanoj sv. misi i izpjevanoj carevki veleč. gosp. kot. nadziratelj otvori u školskoj sgradi sjednicu vrlo krasnim govorim — očitujuć svrhu otog sastanka, i srdačno opominjuć: neka bi sada sav sbor sa svimi silami u tu svrhu koristoljubivo djelovao. Po tom dade pročitati zapisnik učiteljske sjednice prošle godine u Kraljevcu držane. — Prisutni bijahu veleč. gospoda župnici: Ferdo Krajačić podj. iz Kraljevca, kao predsjednik, Vilim Sorg kao ravnatelj mjestne učione, Josip Čus iz V. Erpenje, Janko Resar iz Rozge, August Kotsi iz Jezera, Pavao Belas iz Berdovca, O. Hiacint Hrženjak upravitelj župe klanjačke; mnogoč. gosp. Mirko Belas mjestni duh. pomoć. i kateketa, gosp. Gjuro Tušak u mir stavljeni duh. pomoć. tuheljski; gospoda učitelji: O. Felician Matauž iz Klanjca, Josip Fabiančić iz Kraljevca, Janko Podgajski iz Rozge, Janko Jurak iz V. Erpenje, Josip Jemeršić iz Jezera i Mijat Govedić mjestni učitelj.

Veleč. gosp. predsjednik prosbori o potrebi i koristi školske knjižnice, dokazivajuć: više silah više može, neka bi se dakle u središtu kotara ustrojila školska knjižnica, neka bi svaki učitelj toga kotara za utemeljenje i povećanje ote na $^1/_4$ godine položio 1 stotinjak, pa će i veleč. gospoda župnici, te možda i ini prijatelji pučke prosvjete po mogućnosti davati štogod u tu koristnu

Digitized by Google

svrhu. Njekoliko članovah sjednice podupiraše predlog veleč. g. predsjednika, dočim ostali dokazivahu: da kotarska knjižnica samo u gradovih može valjano koristiti, da na selih učitelji dosta odaleko jedan od drugoga porazdruženi, te sa službom sveudilj obterećeni, slabu će korist crpiti iz tako udaljene kot. školske knjižnice; pa i odviš je učitelju, s tako slabom plaćom obskrbljenu na godinu plaćati 4 st.; a k toj knjižnici ići pješke bit će njekim predaleko, a za vožnju usljed svoje plaće nesmiju ni pomisliti, a ono malo prosta vremena njekim je nuždno upotriebiti na svoje gospodarstvo. Veća korist bila bi, ako bi se za svaku učionu napose utemeljila polag mogućnosti prilična knjižnica, pa ma bila mnogo manja od kotarske, ipak bi iz nje učitelji i dotičnici veću korist crpiti mogli, budući bi bila pri ruci svaki čas, kad bi tko kakovu knjigu uztrebao; — a te knjižnice neka bi se ustrojile i umnažale koje dobrovoljnimi prinesci, koje globom, štono ju roditelji plaćati imadu, ako si djece nešalju u učionu, koje novcem, štono se plati, kada školska mladež prisustvuje kod kojega sprovoda, napokon bi i obćina štogod k tomu dopriniela. Većina članovah bjaše toga mnenja, da će mjestne knjižnice radje podupirati, nego li obćenitu kotarsku. Veleč. gosp. Čus obeća, da će za otu svrhu umah položiti 5 st., a i mjesto učitelja (pod njegovim ravnateljstvom podčinjene učione) drugih 6 st., ako on toliko nebi htio položiti. — Veleč. gosp. predsjednik dokazivaše opet: da će se posebne knjižice gdješto prilično umnožavati i možda liepo napredovati, a gdješto da će slabo uspjeti; jer budi da nisu dotična gospoda svagdje jednako oduševljena za tu stvar, budi da neimaju jednakih novčanih silah, dočim će u kot. knjižnicu po gdjekoji više baciti, što bi po gdjekoji manje. Kotarska školska knjižnica za sada, kao u svojem početku, mogla bi najbolje se umnažati, pa bi se u izobilju knjigah i veća korist crpila itd. — a mogla bi se kašnije i razdieliti medju članove. — Poslje daljega pretresivanja ipak bješe zaključeno: da se utemelji u središtu kotarska školska knjižnica. Za utemeljenje ote obreče velikodušni i svake hvale dostojni veleč. gosp. Ferdo Krajačić, da će dati napraviti police i umah pokloniti 60 komadah najnovijih knjigah, a nuz to svake godine 5 stotinjakah na povećavanje iste davati (ručica mu cviećem cvala, a dušica raja dopala)! Veleč. gosp. Hiacint Hržen-jak dat će za vrieme svoga upraviteljstva u samostanu klanjačkom shodnu sobu, u koju će se kotarska škol. knjižnica smjestiti. Učiteljsko osoblje: Janko Podgajski, Josip Fabiančić, Janko Jurak, Josip Jemeršić, i samostan klanjački, dakle svaki napose će davat svake godine po 4 stotinjake. Mijat Govedić reče, da polag će mogućnosti novčane svoje sile pripomagati toj svrsi. Veleč. gosp. Vilim Sorg reče, da će pokloniti njekoliko hrvatskih i njemačkih

Digitized by Google

knjigah. Darove sastojeće se iz novca i knjigah već ove godine pobirat će, uredjivat i nadgledat mnogočastni gosp. o. Felician Matauž; a koje paedagogičke knjige imaju se nabavljati za darovane novce, posavjetovat će se prvom zgodom gospoda članovi. — Veleč. g. predsjednik preporuči gg. ravnateljem i učiteljem, da se školska mladež sa svojim učiteljem uslied višega propisa točno 5 putah na godinu izpovjedi i pričesti; te

Radi jednoličnosti u krasopisu preporuči učiteljstvu, da si pribavi sustavnu obuku od Klaića, ako koji učitelj takove jošte nebi morebit imao. —

Pitanja po prečastnom duh. stolu nadbiskupskom poslana, i pismeno riešena učiteljstvo pročita i prorešeta. *)

Nakon pročitanih izradakah upita veleč. gosp. predsjednik: zašto da učiteljica iz Klanjca nije došla na današnji učiteljski sastanak? Veleč. gosp. o. Hiacint Hrženjak izjavi, da je bila učiteljica pripravna ići na sastanak, čekajući na priliku, koju medjutim nije dočekala, te tako ostala kod kuće, nu pošilje evo riešena pitanja. I učitelj klanjački izjavi, da nedobi obćinske prilike za sastanak. Jezerski učitelj isto tako izjavi, da za taj posao ni lani, ni ljetos nedobi obćinske prilike, već si ju za svoje novce bez povratka nabavlja. —

Upita veleč. gosp. predsjednik: zašto djeca u tom kotaru tako prekidno polaze učionu. Sbor se izjavi, da je tomu najviše paša kriva, a stranom i udaljena i raztrešena sela; stranom i roditelji, koji djecu već u 12. godini sile na svako težačko djelo. Veleč. gospoda ravnatelji podčinjenih si učionah izjaviše, da izviešće o nemarnom polazku školske mladeži kot. sudcem točno pošiljaju, no da je to bezuspješno. — Pretresivano i učiteljstvu preporučeno bi, da, koje učione neimadu svoga voćnjaka, tamo neka učitelj po zemljištu gosp. župnika ili gdjegod u susjedstvu školsku mladež o voćarstvu praktično vježba.

Veleč. gosp. predsjednik preporuči oženjenim učiteljem, neka bi njihove supruge žensku mladež polag mogućnosti vježbale u toli potrebitoj ženskoj radnji, kao što je: šiti, plesti, vezti, kuhati, variti itd. — o svem pako da nastoje priučiti je redu, čistoći i točnosti. Učitelji razumjevši svrhu te plemenite zadaće, izjaviše, da u koliko njihovim suprugom okolnosti dopuštaju, da će rado svaku priliku na to upotriebiti, kad jim se pridesi, ali primjetiše ujedno, da ako se one toga posla uredno prihvate, same štetovale budu na gospodarstvu, te posve u siromaštvo pale — dočim si zamjenicah u svojih poslovih nemogu pribaviti, buduć plaće neimadu za otu službu. — Isti gosp. predsjednik reče: neka svaki učitelj

*) U zapisnik su uvršteni i izradci, koje izostavismo, buduć su i onako napose tiskani bili poput članakah. Ur.

Digitized by Google

toga kotara točno sve mane, nestašice i potrebe dotične učione njemu za 14 danah pismeno javi, da uzmogne umoliti kot. sudca, kako bi ote za vrieme školskih praznikah svrsi shodnije popraviti mogao. — Skupština ova opet iztaknu molbu, da bi vis. kr. nam. vieće dostojalo zabraniti tiskanje i razprodavanje „molitvenih knjižicah u starohrvatskom nariečju“ tim više, dočim se tiskaju valjaniji molitvenici u milom našem književnom jeziku, koji su po naš narod od mnogo veće koristi; a u starohrvatskom nariečju tiskane rečene knjižice smetaju ne samo razvijanju književnoga jezika, već i radi mnogobrojne razlike otih nije moguće naučiti puk u crkvi na obće pjevanje.

Povedena bi zatim rieč o nagradi, koja bi se marljivijim učenikom prigodom javnih izpitah podieljivala, da nagradjeni učenici uztraju u marljivosti, a nemarni da se na otu pobude. U tu svrhu trebalo bi molitvenikah, pisaonicah, olovkah i inih za našu mladež potrebnih sitnarijah. Veleč. gosp. nadzornik obeća, da će umoliti kot. sud, neka bi to iz župnih obćinskih pjeneznicah nabaviti blagoizvolio. — Na posljedku preporuči veleč. gosp. nadzornik svu revnost i pozornost učiteljem bdijućim nad povjerenom si mladežju, a za tim bi i sjednica zaključena sa pjesmom: „Tebe Boga hvalimo!“

M. G.

Viestnik.

— Nagradu od 50 st. a. v. odredjenu za najviše odlikovavše se učitelje u kotarn zagrebačkom, dobiše gg. učitelji Dragutin Šur u Vrabču i Ant. Kranjčan u Remetah, svaki polovinu.

— Zanimat će po svoj prilici koga toga naših vriednih čitateljah, da saznadu, koja su gospoda razsuditelji za jedanaestu grupu (za bakro- i kamenopisna djela, učevne sprave i rukotvorine pitomacah) na izložbi našoj. Predsjednik je preč. g. dr. Rački; izvjestitelj g. Iv. Filipović, članovi: gg. Bogović, dr. Bresslauer, Devidé, Frankl, Hartman, Hirjan, Horvat Nik., Hunka, dr. Iliašević, Klaić, Krešić, Layer, Kostić, Schwarz, Ložičar, Subotić, Suhin, Spilauer, Šulek, dr. Šuhaj, Mesić, Torbar, Veber dir., Zoričić i Zornberg.

— Kako nam je iz članka „Iz mojega putopisa“ znano, da je pogl. g. Ljud. Raizner izhodio od osrednjega odbora za prvu hrv.-slav.-dalm. izložbu dozvolu, da mogu učitelji osrednjega kotara zagrebačkoga sa svojimi učenici i učenicami bez ulaznine doći na izložbu; to vidimo već tim udjelotvoreno, što i sbilja počam od 12. o. m. mladež s dotičnim si učiteljem unilazi u sgradu izložbenu, gdje joj učitelj sve pokazuje, što je koristno, pače toli crkovnim pjevanjem na izložbenih orguljah, koli milozvučnim glasom izvedene narodne napjeve uz pratnju na glasoviru uhu posjetitelja godi.

— Vis. kr. namj. vieće predložilo je vis. dvorskoj kancelariji, da bi se u Zagrebu sastali školski vještaci, koji će izraditi terminologični riečnik. Odbor taj, u kom su osim učiteljah zagrebačke gimnazije i realke jošte i gg. Ant. Mažu-

Digitized by Google

ranić ravn. riečke i Živko Vukasović ravn. osječke gimn., zatim gimn. učit. Vinko Pacel i Bakotić sastat će se pod predsjedničtvom preč. g. Fr. Račkoga dne 27. o. m. u Zagrebu. Osim ove gospode bit će ustmeno pozvani još njekoji u Zagrebu stanujući školski vještaci. Po dovršenom dogovoru povjerit će se redakcija toga djela našemu zaslužnome g. Bogoslavu Šuleku.

— Koncem prošloga i početkom ovoga mjeseca obdržavani su navadni zaključni godišnji izpiti po učionah osrednjega kot. zagr. Pošto nam je uspjeh njekih izpitah poznat, napominjemo ovdje jošte izpit u učionah brdovačkoj i ladučkoj, kojim prisustvovahu presv. gg. grofovi Gjuro i Antun Jelačići. Uspjeh izpitah zadovoljava, te bi posvema odgovorio zahtjevom školskim, da su djeca marljivije učionu polazila. Velika je doista tegoba u tom, što kateketa tih učionah g. Jos. Budor duh. pom. u Brdovcu, koji po dvaputa na nedjelju u ladučku učionu pješice hodi, za taj trud i napor nikakove nagrade nedobiva. Bilo bi pravedno, da se zato tamošnja poglavarstva i vlastela zauzmu. — U Krapini bjahu takodjer zadovoljni s napredkom mladeži, samo šteta, što u Krapini neima samostalne školske sgrade. Nebi li se moglo i tomu jedared doskočiti. — U Konščini bjaše izpit dne 2. rujna; mladež je liepo odgovarala iz svih predmetah i bila je nadarena nagradami, što no jih Nj. Uzoritost g. stožernik nadbiskup zagrebački kao utemeljitelj i pokrovitelj učione običaje svake godine davati. — Napokon imamo viestih o dobru uspjehu izpita u Ludbregu, gdje su se djevojčice ručnim svojim djelom, a učenici pismenimi radnjami odlikovali. Ovdje bjaše prviput obdržavan izpit nedjelnjakah, nu taj je upravo s uzroka, što je prviput bio, prilično izpao za rukom.

— Polag izviešća, koji nam stiže rukuh, polazilo je gl. učionu u Karlovcu 155 učenikah (35 red s odlikom, 64 prvi red, 33 zaostala, 23 izostala) i 217 učenicah (87 s odlikom, 81 prvi red, 25 zaostalo, 24 izostale). Šegertah bjaše na broju 127. — Izviešću na čelu jest članak: „Kratak opis njekojih u životu često rabljenih plodinah životinjskih (k Fričeovu muzeju). Ravnatelj i učitelj jest č. ot. Žibrat Ivan, zatim gg. učit. ot. Krašević Milan, Fabković Škender, ot. Kostanjevec Ambros, ot. Testen Roman; učiteljice gje: Ferićka Rozalija i Fabkovićka Marija, gdčne: Korenićeva Ljubica i Reiterica Ana, napokon učit. risanja g. Ant. Župan i učit. glasbe g. Knap Vinko. Nemalo se nadjosmo u čudu, što su u razrednici učenikah imena njihova tiskana poput onih ženske mladeži. — Polag koje slovnice i običaja govora? —

Natječaji.

Na Rieci na nižoj realci m. tehničkoga učit. s god. pl. 630 st. i 105 st. stanarine iz gradske blagajne. Molbenice imadu se do 8. listop. o. g. podastrieti po kot. nadzor. uč. na Rieci vis. kr. namj. vieću u Zagrebu. U Bogdanovcih (županije sriemske), novoutemeljeno m. učit. s god. pl. 200 st. slobod. stanom vrtom, 20 mierov. kukuruza i toliko žita; zatim u starih Jankovcih izpraž. m. učit. s god. pl. 252 st. a. v. slob. stanom, vrtom i tri hvata drv.; u Vukovaru na gl. učioni izpraž. m. učit. s god. pl. 315 st. a. v.; napokon u Iloku novo utemeljeno m. učiteljice s. god. pl. 200 st. slob. stanom i 6 hv. drv. — Molbenice za sva četiri mjesta imadu se poslati do konca mjeseca listop. veleč. g. Antunu Matiću župniku u Tovarniku. — U kotaru gornjo-varaždinskom tri m. podučiteljska, s kojimi je nuz slob. stan i kurivo skopčano najmanje 200 fr. plaće god. — Natjecatelji neka se do 10. listop. o. g. prijave veleč. g. Stjep. Vukoviću podj. i župniku u Ivancu kod Varaždina.

Listovnica.

Gosp. L. J. na M B. — Ono nam se je njekako smelo. Pošaljite nam duplikat, samo ne obširno. —

Digitized by Google

Poziv na predplatu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Krasna naša poslovica: „Na mladjih sviet ostaje,“ spominje nas na dvoje dužnosti: na dužnosti, koje mi stariji imamo prama našoj omladini, da sviet iza nas bude krepostnijim i naprednijim, i na dužnosti, koje opet omladina ima, da se pripravi, kako će dostojno nastaviti krepostna i slavna djela predjah svojih. U jednom i drugom pravcu činilo se je a i čini se u nas, za naše okolnosti, doista mnogo, te ako nam Bog trud naš blagoslovi, to se pouzdano nadati možemo boljoj budućnosti, nego li nam prošlost bijaše. Nu uza sve to nismo ipak još ni iz daleka na onom stupnju, gdje bi mogli reći, da smo u podpunu razvoju. Tako nam se je izmedju ostalog još puno starati, da omladini našoj pribavimo što obilnijih književnih izvorah, iz kojih bi ona prema sadašnjosti crpiti mogla više i svestranije duševne hrane. Jer da u tom naša književnost još veoma oskudieva, to je nestašica, koju si mi niti možemo niti trebamo da tajimo.

Tu nestašicu neosjećamo samo mi učitelji, kada nam je medju mladež dieliti izpitne nagrade, nego ju osjećaju i svi oni roditelji i prijatelji mladeži, koji žele, da nam se ona u domorodnom duhu razvija i napreduje. S toga sam i ja, da po mogućnosti svih nas domorodnoj dužnosti zadovoljim, već davno želju gojio i snovao, da izdajem list za zabavu i pouku naše omladine. Nu ta želja ostà mi pustom željom, sve evo dok se nepremjestih u glavni naš grad; a došav ovamo, podnesoh odmah ovoga ljeta molbu visokomu namjestničkomu vieću, da mi se dozvoli uredjivati i izdavati list za mladež, koji bi pod imenom „Bosiljak“ triput preko mjeseca izlazio i to po pol arka velikoga formata.

Zadaća ovoga lista polag podnešenoga programa ima biti, da na temelju i u duhu kršćanske prosvjete u mladeži budi nagnuće k svemu, što je dobro i plemenito, da ju podtiče na svestrani napredak na polju umnom i stvarnom, da u njoj goji ljubav prama svomu rodu i domu, da ju čuva i odvraća od

Digitized by Google

kojekakvih zabludah, stranputicah i manah, i da ju napokon jača u svakom krepostnom, poštenom i značajnom djelovanju i nastojanju. To ima biti cilj lista, koji će se promicati njegovim úm i srce oplemenjivajućim sadržajem, sastojećim u svakovrstnih zabavnih i poučnih člancih, izključujući svaku političku razpravu i članke erotičkoga sadržaja. A da si list što širje polje za svoje djelovanje zaokupiti može, to će se u stilističkom pogledu tako udešavati, da prikladan bude za mladež višjih razredah glavnih školah, te nižjih realkah i gimnazijah. Uz to će se nastojati, da zanimivim bude i za sve prijatelje mladeži, pa i za sám puk, koji se u umnom pogledu takodjer mladeži pribrojiti može.

Buduć nesumnjam, da će mi se zaprošena dozvola dati, to ću, dok to postignem, da naime list svaki deseti dan uredno izlaziti može, mjeseca listopada započeti ga izdavati u petnedjelnih svezcih, i pozivljem ovim na predplatu svu našu nadobudnu omladinu i sve prijatelje njezine i pučke prosvjete. Mislim, da će svaki rodoljub osvjedočen biti ne samo o koristi, nego upravo i o neobhodnoj potrebi ovakova podhvata, zato se nadam, da će me i svi što srdačnije pripomoći i moralno i materijalno. Naročito pako molim sve školske oblasti i sudrugove svoje učitelje, da bi „Bosiljak“ što više u svom krugu razširivali. A i pisce naše molim, da mi se oglušili nebi svojim perom, jer samo njihovom pripomoćju bit će mi moguće, da list zadovolji liepoj svojoj svrhi.

Prvi broj „Bosiljka,“ koji će dva arka ovoga formata u osmini imati, izaći će 10. listopada t. g.

Ciena mu je za cielu godinu vanjskim poštom a domaćim u kuću 2 for. a. vr., a za pol godine 1 for.

Pošiljke novčane a i drugi dopisi molim, da bi se frankirali i pod mojim naslovom amo odpravljali.

Sve naše listove molim, da bi i oni ovaj moj poziv prijateljski priobćili svojemu obćinstvu.

U Zagrebu 8. rujna 1864.

Ivan Filipović,
Opatovina, br. 106.

Uredjuje: **Stjepan Novotný.** Naklada i tisak: **Dragutina Albrechta.**

Digitized by Google

Broj. 19. U Zagrebu, 1. listopada 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Gojitba u XIX. vieku.

Nepobitna i neoboriva je istina, da se čovjek tim sretnijim i blaženijim na ovoj zemlji smatra te slastniji život boravi, čim je sve dobre sposobnosti, koje mu narav podieli, razvio i usavršio, to jest, čim se je na viši stepen obrazovanosti popeo. Ova je istina tako stara, kao razum ljudski sám, te su jurve prije hiljadu godinah ~~brižni roditelji osvjedočeni bili~~, da svojoj miloj dječici nikakve veće sreće pribaviti nemogu, van ako su razvitak naravskih sposobnostih mile si dječice umjetno pospiešiti mogli.

Umjetnu pako razvitku svih dobrih sposobnostih i silah čovjeka polag zakonah naravi podloga je jedito gojitba. Gojitba je ono možno i kadro sredstvo, kojim se pojedini čovjek k savršenosti svega kolikoga čovječanstva uzdiže; gojitbom postigne čovjek snažnu, čilu i veselu mladost, koju bi, da je sam sebi ostavljen, riedko tko polučio; da neima gojitbe, tad bi morao svaki čovjek ondje početi gdje je čovječji rod započeo, te se nebi jamačno nikad iz mrtvoga driemeža i surovosti prenuo, osviestio i napredovao; s njom pako biva, da potomci tamo započimlju, gdje su predji svršili, da otac dalje stupa nego li djed; sin dalje nego otac i napokon unuk, dalje od otca si, djeda i pradjeda. Gojitbom njekim načinom pomiče svaki pojedinac cieli čovječji rod većemu stepenu savršenstva sve to bliže i bliže.

Evo ti, blagi čitatelju, nanizah silnih blagodati, pruženih nam jedino gojitbom; pa ipak čuj: premda su ote blagodati toli izvan-

Digitized by Google

redno velike, i premda su se spisi, u kojih su iste blagodati do najveće jasnosti ocrtane u toliko se nagomilali, da zemlja pod teretom istih stenje; to ipak uzprkos svemu tomu izčezne onaj neprocjenjivi blagoslov, što bi ga morala gojitba nad čovječanstvom prosuti. Žalibože mora se reći, da upravo neima kukavnijeg i siromašnijega čovjeka, nego li su mnogi od onih, oko kojih se je gojitbom najvećma nastojalo. Čudit ćeš se čitatelju, pa ipak je tako. — Uzroci ti neleže duboko sakriveni, već ih možeš bez svakog i najmanjeg truda naći, a eto su sliedeći:

1. Mnogi neimaju pravoga pojma o bivstvu i svrhi gojitbe.
2. Postupanje gojitbeno često je jednostrano, i napokon
3. Pogrieši se proti zakonom naravi.

Kod svakog poduzeća oli posla neka čovjek pred očima cilj imade, ako neželi promašiti svrhu, i da mu trud nebude jalov i bezplodan. Tko misli kod gojitbe na svrhu?

Neodgojiva li se najviše malahan naraštaj poput majmuna kad naime vide, što drugi ljudi čine, onda i oni, bez da i znadu, što time u istinu hoće, svoje djelovanje udešuju. Savršeno naobraženje cieloga čovjeka u toliko, da poluči sviestnost svoje neodvisnosti i svoga vlastitoga dobra u samom sebi, te se smjelo nanj osloniti može; da nadalje kadar bude u svih slučajevih sve nesgodne oblake na obzorju života svoga energično razpršiti, — to ima biti glavni cilj gojitbe, toga radi ima se svako poduzeće u toj struci, svaki plan, svaka osnova tako urediti te prema cilju i zahtjevu udesiti, da jedino na sigurno popješenje iste služili budu. Ali na svu žalost, da navadno imadu gojitelji oli bolje negojitelji drugotne svrhe pred očima. Oni doduše uzgajaju i uzgoje učenjake, umjetnike, rukotvorce, seljake, nu bića hroma i patuljčasta, što no jedva jedvice životare, dosljedno neuzgoje i nepodignu u pravom smislu čovjeka.

Iz navedenoga nepoznavanja pravoga cilja kod gojitbe niče druga ogromna mana i to: jednostranost obrazovanja.

„Cio čovjek neka se naobražava“ ovo načelo imalo bi odgojiteljem, odhraniteljem i dotično učiteljem pred očima vazda lebditi; ove čovječje driemajuće sile neka se probudjuju; duh i tielo jednakimi koraci neka se privadja svomu uzvišenomu cilju! Što se pako, da vidimo upravo protivno, sgadja u XIX. vieku kod ugladjenih ljudih? Na tielu se samo njeka uda, na duhu ove ili one sposob-

Digitized by Google

nosti, u koliko je najviše moguće, na njeki stepen tobožnjega savršenstva podignu, te se tada takove nasladjivaju u razkalašenosti na troškove drugih, koji se medju životom i smrću nahode. Vidi se, kan da su badava stvorene, a tim načinom ponaraste iz mnoge čovječje klice, koja mnogo obećaje, mjesto vitka ponosno nebu pod oblake dižućega se cedra, kakva mala zemljom puzeća, kržljava biljka s netečnim plodom.

Najveća pogreška u gojitbi, koja mjesto da bude vrutkom blaženstva, postaje majkom rodiljom jada, biede i sijaset inih nevoljah, jest ubitačno postupanje proti zakonom naravi, što se osobito kod naobraženja duha slučuje. Veliko pravilo, koga se samo narav drži, kada proizvodi i tvori svoja djela, jeste sporo razvijanje i postupno napredovanje i to polaganim korakom. — Samo takovim načinom kadra je ona čudesa tvoriti, na kojih je ruka stvoritelja očevidna, i kojim se duh čovječji divi, te nehotice na onoga pomišlja, koj sve jednom rieči stvori.

Osobito kod živućih stvorovah pazi narav u razvoju organičkom na spori i nenarušivi red, bez kojeg nebi nikad mogla do cilja doći. Tako n. p. mora kod tvorbe biline najprije biti korjen, zatim stablo, za stablom list, za cvietom plod. Razvoj duševnih silah započimlje narav kod izvanjskih osjetilah, zatim prelazi na ćutila i maštu, nakon toga budi se razum i umstvovanje. To potvrdjuje ne samo motrenje i paženje na pojedinih ljudih, već i poviest čovječanstva. Prva doba čovječanskoga roda bjaše doba surove očitnosti, poslje ove dodje bajevni viek i doba pjesamah, napokon doba poviesti a najkašnje istom filosofije.

Posljedice sporoga uzgoja duševnih silah kod pojedinih ljudih dobrotvorne su i spasonosne, kako se samo od premudrih naredabah naravi izčekivati mogu.

Protivno od svega dosele navedena čini ovoga vieka moderni uzgoj, koji na najprotunaravniji i najpokvareniji način razum prije, nego li maštu, i opet potonju prije nego li izvanjska osjetila na radnju pobudjuje i sili. Tu se počima obučavanje abstraktnimi pojmovi i idejami, o kojih do duše djetinje ništa nedopire, van zvuk i rieč, nipošto pako, da se barma sjena pravoga spoznanja ukaže. Mjesto, da djetetu izvanjska osjetila probudimo i otvorimo, kako bi redovnim zrienjem narav shvatilo i o pravu uzroku postanja

*

Digitized by Google

svega nutarnjimi ćutili se osvjedočilo, krozà što bi se pojmovi o samu sebi i odnošaj čovjeka pram naravi, čovječanstvu i početniku svemira razvili; na mjesto svega toga pušćamo diete, da si svoje znanje bira iz knjigah, te mrtvimi slovi stvori sviet bez života, naslade i istine. Neima protunaravnijega načina obučavanja, nego li diete pustiti, da se iz knjigah na pamet samo uči; time bo ne samo, da si poremeti posvema zdravlje, nego se stavljaju i svrhi podučavanja i napredku u znanju goleme zaprieke. Na mjesto da izvanjskim zrienjem slika predmeta na jedanput i neposredno do duše dopre, bez da ju tu u kakvu osobitu djelatnost stavljamo, mora protivno duša kod napametnog naučanja najprije slova u slovke, stavke u rieči, rieči u stavke slagati, i još tada nepostigne diete kroz sav taj napor na posljedku ništa drugo, nego puke predstave riečih. Svako je nastojanje bezuspješno, ako nije diete svoju razmnivu u djelatnost stavilo, i predmete riečmi samo opisane nutrnjemu zrienju predočilo. Mjesto, da si diete pribavi o čem jasno znanje, uči se često samo gole rieči, koje mu se još prije iz pameti izhlape, nego li ih shvatiti mogaše. Buduć da se na jednoj jeditoj strani knjige množina riečih i više no tisuću pismenah nalazi, te kod napametnog naučanja radjajuće se misli jedna drugu sili i goni, to neimaju dosta vremena, da moć mišljenja djeluje, već samo slabahno vise tako dugo u glavi, dok je diete zadaću na izust kazalo, te su mu kod učenja druge lekcije već davna iz pameti pale. A koliko jih je, koji nemisle o tom, kako su radnje duha, ili ako reknemo napori duševni ubitačni za organe moždjanah; koji nemisle, kako je to opasno životnim silam. Dà, tko bi nabrojio sve kobne posljedice, osobito ako se tu jošte i ono siljenje i napinjanje duševne snage na um uzme, koje se nježnoj naravi ovim protunaravnim obučavanjem nanosi? Diete je tim prisiljeno svoju težnju za živahnim gibanjem i veselim skakutanjem, za igrom i inom zabavom u prostom zraku udušiti u sebi, te u zabitnu i mrku kutu skrčenim tielom snuždeno kod nenosljive knjige sjedjeti, bojeći se jedito svoga čankrizava učitelja.

Nu sve to, što dosele navedosmo, nije jedini prekršaj, koji naravnoj gojitbi priepone stavlja. — Absurdum, koj kod toga protunaravnog postupanja prvo mjesto zauzima, da se jošte krunom naresi, jeste, da kod toga protivnoga obučavanja jošte čitava i

Digitized by Google

silna povorka učevnih predmetah sliediti mora. Premda narav u razvijanju čovječjih silah osobito sporo djeluje, to ipak, uzprkos svemu tomu, nezna takav tobože ugladjen čovjek, kako bi zadosta naglio i brzao obrazovanošću duha. I kod podučavanja valja se na narav obzirati, te po njezinu primjeru i zahtjevu plan, red i sustav si urediti, tako da bi se imalo od jednostavnih na sastavljena, od tjelesnih na duševna, od osjetljivih na vrhućutna prelaziti. Sva gojitba ima predstavljati njeku cjelost, pa s toga, da se potrebiti sklad neporemeti, moralo bi se svako pripravljanje, u obće sve proračunati prema zajedničkomu i najvišemu cilju. Pitomac bi morao kod svakog učiva, kod svakog predmeta tako dugo ostati, dok ga nije skroz i skroz shvatio te si ga svojinom učinio. Tu se nesmije ništa silom, ništa bez razloga, ništa prenaglo i lah koumno učiniti; sve se ima polagano i blago sbivati; tu se nesmije čovječji duh smatrati kao kakav stroj ili mrtva tvar, kojoj svaki, kako mu se svidi, polag svoje volje priliku i podobu utisne i dade. Nasuprot ima se poput nježnijega i dragocjenoga cvietka gojiti, da ga, koliko najviše moguće, podpunim razvitkom naobrazimo prikladnimi i povoljnimi njegovoj naravi sredstvi. Ali kako je žalibože baš sve protivno i drugčije u našoj gojitbi! Tu se zahtjeva, da diete kao diete već svojim svaštoznanstvom čudesa tvara; tu se nemože zadosta naobraženjem njegovim brzati, predmete učevne zadosta pomnožiti. Vjerouka, čitanje, pisanje, računanje, poviest, naravoslovje, zemljopis, razne jezike, glasba, risanje, itd. — Tko da sve nabroji, pa to se sve naprti najednom nejakim jošte duševnim silam mlohava često djeteta, — hrpa — kojoj neće moći napor istoga odrasloga čovjeka odoljeti, ako mu se najedanput natovari. Pa da tada oni nježni i slabašni organi djeteta neoslabe, da neotupe? J. K.

Didaktični ulomci,

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

Zadaće za prvi razred nisu težke.

Pisati iz štiva: „Kakve su osobe ili stvari.“

Digitized by Google

Ako je razred slab, neka učenici otvore knjigu; sposobniji i napredniji učenici ostave knjigu zatvorenu i pišu odsiek po odsiek, stavak po stavak iz glave. Dakako, da jim mora učitelj prije kazati stavke:

Vjetar je (kadšto) *hladan. Pustara je suha. Rieka je brza. Gavran je crn. Krv je crvena. Kamen je tvrd. Konj je brz. Cviet je liep. Dan je vedar. Noć je tavna. Sunce je žarko. Med je sladak.*“ Ili: popišite pojedine stavke iz ovoga ili onoga komada štiva!

Ako je u kom komadu opis, onda se zada, da iz sadržaja popišu na pamet njekoliko stavakah. Tako se pokušava pismeno pripoviedanje cielih komadah predbježno, jerbo u drugom razredu pokušava se ono odlučnije.

Sdruženi stavci.

Pojedina misao može se razmaći, razširiti. Pojedina misao izražava se pojedinim stavkom (riekom); razširena treba ponajviše više stavakah, koji su obično skopčani veznicî.

Nije zadaća prvoga razreda, tumačiti učeniku bistvo sastavljenoga stavka ili rieka, i odnošaj pridruženoga i podčinjenoga stavka. Kaže se samo prosto:

„*Patke plivaju rado po vodi.*“ Ovdje je izražena jedna misao jednim riekom. Ova se misao razmakne, razširi, kad se n. pr. reče: „*Patka je domaće živadče, i pliva rado po vodi.*“ Ovdje je misao razširena; dvie su misli, dakle i dva rieka, koja su skopčana sa „*i*“. Razstavljaju se ova dva stavka črknjom.

U takovom promatranju rieka sastoji se ciela nauka o stavcih, shodna za prvi razred. U drugom školskom razredu stupamo dalje.

Razlučci stavakah.

Razred prvi ima posla samo sa 4 razlučka (. ? ! ,). Na dvopiknju ili dvotočku (:) i točku s črknjom (;) mogu se učenici učiniti pozorni pri nauci o sastavljenom stavku.

Opisavanja.

Dodje se u čitanki na opisavanja, koja se mogu kazujući pisati. Učitelj kazuje riek po riek, brez da spominjuje razlučke.

Digitized by Google

On pita: Gdje si učinio razlučak? Kakav si načinio? Zašto nisi načinio poslje ove ili one rieči? Učenici osjete brzo, da li je okončana koja misao ili nije. Kazuje se nestajući, i niti točke kazujući pak se onda pita: Gdje je svršena misao! Razumije li se, kad bi se samo reklo ovo i ovo?

Kad se popiše sve, otvore se knjige, i učenici sravnaju ono, što su pisali sa štampanim u obziru na razlučke i kako su pisane rieči.

Od učenikah prvoga razreda netraži nitko točan, podpun opis. Stalo je samo do toga, da popišu o poznatoj stvari njekoje stavke, njekoje zaključke. Štogod se više gleda na to, da se samo pišu prosti stavci, sigurnije se napreduje. U ostalom upoznadu se djeca i sa najobičajnijimi veznici (i, a, jer, budući).

Štivo u čitanki ima toliko gradiva, o kojem valja razgovarati se s djecom, da učitelju nemože nikada pomanjkati tvari za pismeno vježbanje. Osim toga popisuju se vlastita mnenja o pojedinih predmetih, n. pr. o pokućtvu, drveću, potocih, živežu, korist živinah, radnje rukotvoracah itd.

Učitelj mora naravno prirediti ili pripraviti vježbanje. On reče: n. pr. djeco, poznate crkvu, kuće, staje, štale. To su četiri razne vrsti sgradah.

Crkva sastoji se iz srednika, pjevnice, tornja. Tesar, zidar i mnogi drugi rukotvorci radili su na njoj. Ona je sagradjena ponajviše iz opekah ili iz kamena i iz drveta. Občina skuplja se u nju k službi božjoj. To biva osobito po nedjeljah i praznicih.

I stan (dom), kuća je sgrada, koja se obično sastoji iz više spratah (katah), iz podruma i krova. Ima čelo i zadnju stranu. Tesar, zidar, pokrivar, stolar, bravar, lončar, staklar, bojadisar itd. pravili su kuću. Ljudi stanuju u njoj.

Staja je sgrada sastojeća se iz guvna, iz duvarah i krova. U nju se sprema žito, što se vrši na guvnu.

Štala je onizka sgrada, u kojoj se drži domaća marva. Ima kravska ili govedja, konjska štala, ovčarnica, kozarnica, svinjac itd. One stoje uz kuću, ili za knćom.

Kad se o tom porazgovaralo, učenik sve popiše, što je o tom upamtio.

Digitized by Google

Čitali smo i govorili o pčeli. Sad popišite, što ste upamtili!

Takova su vježbanja najbolje sredstvo zabavljati njimi razne razrede u punoj učionici.

Evo još njekoliko zadaćah, s kojimi se može postupati kao gore sa crkvom, kućom, stajom, štalom.

1. Slog ili leja (u vrtlu), jabuka (drvo), živica.
2. Vrata, krov, dimnjak, podrum, soba.
3. Blanj, strug (tok), igla, čekić, testera (pila).
4. Kokoš, pietao (oroz, kokot), pile.
5. Trešnja (drvo), jela, bor, hrast, lipa.
6. Kabanica, surka, košulja, čizma.
7. Kiša, snieg, mraz, rosa, tuča, solja.
8. Dan, noć, sunce, mjesec, zviezda.
9. Otac, majka, diete, sin, kćer.
10. Hleb (kruh), meso, krumpir, kupus (živež).
11. Kojimi bilinami hrane se živine? Koje živine?
12. Most, ljestve (merdevine), uže.

Na prvom stepenu učenik je učio se poznavati i imenovati stvari; na drugom razlikuje ih kao rieči; na trećem skapča rieči u jednostavne proste misli i sastavlja iz onih, koje idu skupa, male ciele stavke, slogove.

U tom sastoji se učbeno napredovanje.

(Sliedit će dalje.)

Pučke učione u Austrijskoj cesarevini.

To je naslov brošuri, koja je nedavno izišla u Beču, izdana od dr. Franje Starka, u kojoj vjerno opisuje stanje pučkoga školstva u Austriji. Od velike je važnosti ta brošura, obsižuća 5—6 tiskanih tabakah, s toga izvadak iz nje, što ga donose „Narodne Novine“, preveden gospodinom J. Č., nemožemo drugako, nego da priobćimo štovanom čitateljstvu.

„U šest odsiekah govori pisac te knjižice o ustrojstvu i nastavi, o uzdržavanju pučkih učionah, o izobraženju učiteljah, o

Digitized by Google

daljnjem izobraživanju njihovu, o stališu i plaći učiteljah i o školskom nadzorničtvu.

Prvi odsjek razdielio je pisac na dvie česti A. sveobće pučke učione i B. više pučke učione. Govoreć o onih prvih, govori najprije o svakdanjih pučkih učionah, o njihovu umnožavanju, o ženskih učilištih za poslove i o opetovnicah.

Malo koji čitatelj novinah će biti, koi nezna, što su to niže i više pučke učione, a onda šta se sve u tih učionah imade učiti, barem po sadašnjem sustavu. Dr. Stark se neslaže s nazivi „niža i viša pučka učiona“ u onom smislu, u kojem se to sad uzimlje, nego mnije, da bi se samo nesamostalna doljna realka mogla zvati viša pučka učiona. Razlog mu je taj, što izmed trivialke i glavne učione neima druge razlike, osim što se u glavnoj učioni, koja imade za jedan razred više od trivialke, još samo risanje uči, a ostalo je sve kao i u trivialki. Razlika je pako velika izmed onoga, što se uči u glavnoj učioni i u nižoj realki, pak s toga nije niti pravedno stavljati one dvie vrsti pučkih učionah pod „više pučke učione.“

U nižih pučkih učionah imade se učiti vjeronauk, jezik materinski (i to čitanje, jezikoslovje, pravopis, vježbanje u ustmenom izražavanju mislih), pisanje, računstvo i pjevanje; u glavnoj učioni uči se uz to još i risanje, ako je moguće.

Gradjanska učiona i niža nesamostalna realka mora se brinuti za obuku u vjeronauku, za narodni i još jedan živući jezik, zemljopis i povjestnicu, računicu sa mjenbeničnom i carinskom naukom, geometriju, prirodopis, naravoslovje, lučbu, geometrično i prostoručno risanje, graditeljstvo i krasopis.

Od realnih znanostih: povjestnice, zemljopisa, prirodopisa uči se u prve vrsti učionah samo „najvažnije“ i to samo uz čitanje.

Pučke učione su temelj budućnosti svakoga naroda, svake države. One dakle zaslužuju u svakom smislu najveću pozornost svakoga naroda, svake države.

Pisac na ovom mjestu spomenute brošure razlaže obširno **šta i kako** se u pučkih učionah **svakdanjih** uči, da onda uzmogne svoj sud reći, o uredjenju školskom, nebi li se tim

Digitized by Google

laglje dale ukloniti mahne i nestašice, pak tako popraviti ono, što bi se svakako imalo na tom ustrojstvu popraviti. Njemu je stalo najprije do toga, k a k o se uči naša omladina, a onda ostalo.

Na čelu sve obuke stoji v j e r o n a u k, pak premda je taj ne samo za pučke, nego i za ostale učione najvažniji, te imade buditi i usavršavati religiozno čuvstvo i religiozni život, ipak se on obično nedovoljno i nespretno podučava. Katekizam i biblička povjestnica, iz kojih se vadi religiozno gradivo, preslabo su spojeni u školi, premalo su izračunani na ćut i premalo se živahno uče, jer se smatraju samo kao stvar, koja se imade na izust učiti i tim pamet vježbati. Što se brzo nauči, brzo se i zaboravi; prerano se mladež puštja k sv. izpovjedi i pričesti, jer obično neima onoga religioznoga znanja i prosudbe, bez čega niti nezna, kako treba cieniti toliku svetinju. Sva krivnja je na nespretno sastavljenih vjeronaučnih školskih knjigah i na odhranjujućem načinu podučavanja u vjerozakonu.

Ovoj nestašici dalo bi se pomoći, kad bi se vlada u sporazumljenju s duhovnimi oblastmi postarala, kad bi se učevne knjige te struke, te zastarjeli i nepraktični način podučavanja u vjeronauku zamjenio s boljim i u suglasje stavio s obukom u ostalih predmetih učevnih.

Do vjeronauka je prva obuka u j e z i k o s l o v j u i to najteža. G. Stark predlaže, da se u našoj cesarevini dobro uvaži ono, što je o obuki u jeziku materinjem reko za škole u Švajcarskoj zaslužni dr. Toma Scherr, a to zato, jer su Švajcarske škole pučke u Europi najglasovitije. Jer kada se sravni ono, što se čini u tom obziru u naših školah i u švajcarskih, velika se razlika vidi.

Premda je dužnost svakoga učitelja, da ono, što diete vidi, odmah nauči ne samo označiti ustmeno, nego i pismeno: ipak imade mnogo učiteljah, koji to nerazumiju ili neimaju dovoljnoga sveobćega i didaktičkoga znanja k tomu. S toga se ponajviše vidi, da su vježbanja u misli i govoru posve odlučena od vježbanjah u čitanju i pisanju, pak se djeca više vježbaju za izpit, a ne zato, da šta z n a d u i r a z u m i j u. Ta još nije u svih školah niti zaveden pisočitajući način obuke, jer se tomu gdjegdje i sami učitelji i njihovi župnici kao školski ravnatelji protive. Mnogi stari

Digitized by Google

učitelj sa sela misli: „Glaskovanje je možda za gradsku mladež dobro, ali za selsku sigurno nije“. Pak buduć to njegov neposredno predpostavljeni ravn. i kot. učionah nadzornik nerazumije, to mu je svejedno na posljedku, učila se djeca čitati i pisati po starom ili po novom načinu, samo neka znadu čitati. Slabo se je dosad gdje pojmila zadaća, koja se imade čitanjem i pisanjem postići.

Kad se djeca uče pisati, onda se ponajviše na to tjera, da odmah liepo pišu, mjesto da se uče razgovjetno pisati. Krasopis se imade kada i u viših školah učiti. Neka nesmatra učitelj nikada one sate, što troši pri obuki u pisanju, za kakav odmor, nego neka obrati svu svoju pozornost i radinost ovoj obuki.

Isto tako se imade uzeti obzir pri obuki u čitanju na to, da djeca slovke po svojem znamenovanju naglašuju te dobro jednu od druge razluče u izgovoru, a tomu se hoće učiteljah, koji znadu posve dobro govoriti narodni jezik. Kad se djeca počimlju učiti čitati i pisati, imade se na to paziti, da razumiju ono, što uče, s toga će nuždno biti, da jim učitelj uviek ono raztumači prije, nego se počmu učiti. Pak koliko učiteljah imade, koji to sve čine! Ponajviše se na to niti negleda tobože s razloga, „što još neimaju djeca toliko razuma, da bi mogla sve ono shvatiti, što uče čitati“, ili pako „čemu toliko vrieme trošiti na sitnarije“, neka se samo znade čitati.“

S tim predmetom se niti u viših razredih bolje nepostupa; slabo se kad djeci ono, što čitaju, onako razloži, da znadu i razumiju, što čitaju, a kad se to čini, čini se samo rad izpita. A koliko se do toga drži, može se iz toga prosuditi, kad se pomisli, da svaki izpit „u obće zadovoljujućim“ izpadne, ma on izpao ili ovako ili onako. Ponajviše se motri na to, da li znadu djeca čitati i da li ono znadu na izust, što su čitala; o razumnom i krasnom čitanju slabo gdje može i govora biti. Da djeca to nauče, preporučuje se učiteljem, da oni pred djecom čitaju, jer se predpostavlja, da oni to razumiju; ali žalibože to je riedkost,

Nije dosta, da djeca ono, što su čitala, znadu po zadržaju, nego i po obliku; mora dakle diete shvatiti ono, što je čitalo, ne samo logično, nego sintaktično i stilistično. S obukom u čitanju imade se svagdje spojiti okuka u govoru. Pak čini li se

Digitized by Google

to uviek? Ako se i čini, čini se samo s obzirom na deklinacije, konjugacije i na pojedina pravila i to sve mehaničkim načinom o tvoritbi riečih, o skladnji, slabo se gdje i govori, pak ako se govori, to se premalo uvažava. Mnogi učitelji bave se obukom ovih dviuh granah slovnice bez ikakova saveza s onim, što čitati dadu. To se obično u viših razredih dogadja.

Što se tiče čitanja i vježbanja u ustmenom izražavanju, dakle izgovoru, i kako bi se to imalo u pučkoj učioni postići, kazati nam je, da se od pučke učione nezahtieva, da ona svoje učenike govornici i deklamatori učini. Nu zato se punim pravom od nje zahtieva, da joj učenici kadri budu svoje misli i ćuti uredno i ujedno po gramatici i sintaksi pravilno poredati.

Ali žalibože ovo posliednje se u naših školah riedko kada postigne ali se za tim riedko kad i teži. Tomu je uzrok, što se u najnižih razredih neide na to, da, što diete imade odgovoriti, odgovori podpuno i u skladu. U viših razredih se takodjer dogadja, da se djeci dopuštja svoje misli onako samo izraziti, kako bilo da bilo, bez reda, s pogrieškami gramatičnimi i sintaktičnimi. Kod mnogih učiteljah je tomu opet kriva nemarnost ili neznanje, od kolike je važnosti ovaj predmet.

(Sliedit će dalje.)

Dopisi.

Iz Maria-Bistrice. dne 22. srpnja 1864. Okružnim pismom od 16. lipnja t. g. br. 87. sazvao je podjašprist stubičkoga kotara velečastni gospodin Stjepan Matković, župnik pušćanski kotarsku učiteljsku sjednicu na 20. srpnja t. g. u mjesto Maria-Gorica. Dopisu i pozivu ovom odazvahu se sva p. n. gg. ravnatelji katekete i učitelji ovoga kotara izuzanši p. n. gg. Ivana Kralja, župnika dolnjo Stubičkog i istog učitelja Mirka Planka, koji bolešću zapriečen nemogaše doći.

Skupština započe najprije sazvanjem duha sv. i službom božjom. Poslje toga uputiše se svi u školu, gdje su najprije praktični pokusi preduzeti. Gg. katekete brdovački i marijabistrički preuzeše praktični dio iz vjeronauke; zatim izmedju učiteljah izazva

Digitized by Google

velč. g. predsjednik učitelja M. bistričkog Lovru Ježeka da pokaže on način svoj u razglabanju štiva u stvarnom i slovničkom pogledu, koji preduzevši, zasvjedoči svoju vještinu i kretnost na obće priznanje i pohvalu. Za ovim pokaza način u početnom čitanju i pisanju domaći učitelj g. Stjepan Ježek, a učitelj iz Kraljevog-Vrha, Marko Šuveljak u krasopisu, Gjuro Kecerin učitelj bistranski u računstvu za I. razred iz glave, a Franjo Korbar za II. razred na tabli pismeno. Martin Božić učitelj ladučki pokaza svoj umiljati način, kako se imade postupati s djecom kod primanja u školu, a Stjepan Zagozda učitelj brdovački govoraše o svilarstvu, i Petar Lugarić učit. pušćanski o pčelarstvu. Sva gospoda učitelji činom pokazahu, da su dorasla svome zvanju, i da su na svom mjestu. U samoj sjednici nakon toga pozdravi veleč. g. predsjednik skupljenu p. n. gg. kriepkim i okolnostim primjerenim krasnim govorom, koji bi od strane gg. skupštinarah s gromkim „živio!“ odzdravljen. Perovodjom učit. skupštine bi opetovano jednoglasno izabran g. Lovro Ježek, učitelj M. bistrički. U skupštini čitano je najprije više dopisah prispjevših od dotičnih školskih vlastih, medju kojimi se u jednom izrazuje zadovoljstvo nad obdržavanjem učiteljskih sastanakah njekih kotarah, a medju timi da se i Stubički napominje. Zasjedanjem ovim doznala je učit. s skupština, da je ovomu kotaru sreća u dio pala dvie slike „Otčenaša“ od pogl. g. Bertaka na poklon za najsiromašnije učione ovoga kotara primiti; od kojih jedan pripane školi kraljevrškoj, a drugi školi bistranskoj. U ovoj skupštini bi viećano o zapriekah školskog napredka, te pronadjeno, što se nemarnog polazenja škole tiče, prvo to: da je u Zagorju zadrugi seoskog puka posvuda već odzvonilo, a pašnjakah občinskih u mnogih mjestih neima, gdje bi se občinski pastiri uvesti mogli, i tako biva, da školska mladež ljeti više pašu, nego li školu polazi; a druga zaprieka žalibože jest ta, što naš glupi puk radi toga na učionu i učitelja u grudih svojih mržnju hrani, i to tim više, jerbo učitelja kao kakvoga nadničara smatra i na mnogih mjestih još na grošeke kao za milostinju plaća. Ele! hoće li toj nevolji jedared kraj biti? Zašto su državni cestari iz državne blagajne točno plaćeni, a učiteljstvo koje sve svoje snage, tjelesne i duševne cieloga svoga života za odhranjivanje puka i po tome za blagostanje domovine žrtvuje, zar mora tako kuburiti? Veleč. g. predsjednik predloži kako bi se mogle podići školske knjižnice? Zaključeno: da bi dotične občine za svoje škole svake godine za nabavljanje knjigah davale ponajmanje 10 fr., koje bi dotični učitelji i nedjeljni djaci čitali. Na predlog veleč. g. predsjednika da bi supruge učiteljah, gdje neima posebne djevojačke škole, podučavale žensku mladež u ženskom

Digitized by Google

djelu, izjavi M. bistrički učitelj, da to njegova supruga jurve tečajem više godinah bezplatno čini, a učitelj iz Kraljevog Vrha prijavi, da i njegova supruga podučava žensku mladež u vrtlarstvu; na čemu je obojici pohvala u dio pala (a nagrada? — Ur.)

Prodjosmo zatim na čitanje učiteljskih radnjah nastavljena četiri pitanja po preč. duh. stolu, i dva po vis. kr. namjest. vieću, kojimi sva gospoda učitelji providjena bjahu.

Opetovano povede se rieč o svilarstvu. Zapita g. predsjednik, gdje i kako isto napreduje? Razabrano je, da se time u cielom kotaru samo učitelj M. bistrički i M. gorički bave, kojim pohvala od skupštine pripade.

Kad je već drugi sát poslje podne udario, zaključi g. predsjednik kratkim, jezgrovitim govorom sjednicu. Izrazi nam svoju zadovoljnost na dokazanoj radinosti i nad time, što smo na njegov poziv se tako u znatnom broju sakupili bili, te nas na buduću učiteljsku skupštinu za dojduću godinu udostoja k sebi u Pušću pozvati. L. J.

Iz kotara belečkog. Ovogodišnji učiteljski sastanak držan je dne 13. rujna u župnom dvoru belečkom. Ovomu prisustvovahu od svećenikah osim vel. g. kot. nadziratelja kao predsjednika Mijata Milkovića i njegovog duh. pom. Stjepana Tumpića i vel. g. ravn. i župnik zajezdački Ognjoslav Lemić, a od učiteljah: Lad. Kutnjak zlatar., Ivo Kovačić Mihovljan., Jakov Senčar mačinski, Toma Hitrec lobor., Mirko Barc belečki i učiteljskog sastanka bilježnik Antun Lepić učitelj konšćinski. Ivana Jambrekovića učitelja zajezdačkoga i Stjepana Hitreca podučitelja zlatarskog nebjaše. — Sastanak se započeo nabožnim i bogoljubnim čuvstvom sazivajuć pomoć duha sv. pod sv. misom, koju sám g. predsjednik u župnoj crkvi belečkoj Otcu nebeskomu na slavu prikaza. Poslje sv. mise sliedili smo g. predsjednika u njegov dvor, gdje on svrsi shodnim govorom sastanak otvori te njekoje dopise od vis. kr. namjestničknog vieća po preč. duh. stolu dostavljene pročita i učitelje na točnost obdržavanja obodri. Pošto bi se zatim razglabalo i posavjetovalo o školskih knjižnicah o ciepilnjacih, o nemarnom polazku učionah i inih školskih predmetih, budu po svakom od prisutnih učiteljah čitani i pretresivani izradci ponajprije na 4 pitanja po preč. duh. stolu a zatim 2. pitanja po vis. kr. namj. vieću dostavljena, o kojih g. predsjednik osobito zadovoljstvo izrazi. O predpregah po vis. kr. nam. vieću učiteljem za takove sastanke od občinah odredjenih poveo se takodjer govor s toga, što bjahu njekoji od učiteljah kasno na taj sastanak prispjeli; — jer stranom im niti u vrieme, a stranom nikakova predprega nedodje, te poslednji si moradoše

Digitized by Google

sami na glavce priliku tražiti i skupo platiti, za što bi se imala politička vlast bolje zauzeti.

Napokon krepkim i u srdce dirajućim govorom uvažavajuć korist tih sastanakah te ljubeznim nagovaranjem na napredak pučke prosvjete zaključi g. predsjednik taj sastanak. A. L.

Viestnik.

— Občina vrabčanska kraj Zagreba dala je suprugi učiteljovoj Dragojli Šur 50 st. u ime nagrade, što je žensku djecu u ručnom djelu revno podučavala. — Kolike občine moglo bi se u gornju ugledati, da jim se ženska mladež u toli potrebnom ženskom djelu, kuhanju itd. nauči; a opet s kakvom spremošću bi mnoga supruga učiteljeva tomu se poslu posvetila, kada bi joj dotična občina slično priznanje činom pokazala!

— Predstojničtvo sestarah-milosrdnicah voljno je početkom buduće školske godine uz dosadanja četiri razreda u svom gojištu otvoriti još dva nastavna tečaja, od kojih bi prvi već početkom listopada u život stupio. Djevojčice će se primati pod istimi uvjeti kao i dosada, naime: gojenice plaćaju za hranu i nauk 12 stot. aust. vred. na mjesec, izuzam francezki jezik; a koje samo na nauk idu, plaćaju u prva dva razreda 2 stot. 50 novč., u viših pako razredih 3 stot. a. vr. neračunajuć takodjer francezki jezik. Za nauk u francezkom jeziku plaćajn jedne i druge na mjesec 1 stot. a. vr. Predstojničtvo primjeće još, da će gledat i odsele svim pravednim željam zadovoljiti.

— Učiona i zavod za djevojčice kod gdčne. Klementine Bronnerove u Zagrebu počimlje svoju godinu školsku dne 1. listop. o. g. — Redoviti predmeti, u kojih će se gojenice ovoga zavoda podučavati, jesu: Vjeronauk, hrvatski, francezki i njemački jezik, računstvo, krasopis, zemljopis, povjestnica sveobća, naravoslovje i prirodopis, risanje i žensko ručno djela. — Okrom tih predmetah mogu se gojenice ovoga zavoda, ako žele, učiti glasbu, pjevanje, plesanje. gimnatisku i talijanski jezik. — Sve te predmete učiti će sami izpitom postavši učitelji i učiteljice, a upravljateljica zavoda ovoga neće žaliti ni truda ni troška, da nabavi potrebnih sredstvah za podpuno izobraženje svojih gojenicah, kao što su na pr. prirodopisne zbirke, naravoslovne sprave itd. Pobližje izvješće dat će na zahtjevanje predstojnica zavoda. Privatni zavod gdčne. Klementine Bronnerove je bez dvojbe jedan od najboljih zavodah u Zagrebu; jer samo u njem ima za pojedine predmete posebnih učiteljah. S toga razloga preporučamo ga što najtoplije našemu občinstvu.

— Gdčne Dragojla Pluščecova i Dragojla Valdherova učiteljice pozivaju štovane roditelje i skrbnike, da su voljne uslied višje dozvole otvoriti svoj djevojački učevni zavod dne 1. listopada o. g. u Zagrebu, u „Opatovini“ kuće br. 124. Isti će biti sasvim uredjen polag sadanjih školskih propisah, i gledat će se strogo na to, da se ženska mladež prije svega podpuno izobrazi u hrvatskom materinjem jeziku i ručnom djelu svake vrste, a uza to i u francezkom kao i njemačkom jeziku. — Upisivanje počet će 28. rujna o. g. u gore pomenutoj kući. Učiteljice držati će si za najugodniju dužnost, očekivanju štovanih roditeljah i skrbnikah u svakom odnošaju podpuno zadovoljiti.

— Gl. hrv. učiona na Rieci poslala nam je svoje drugo godišnje izvješće, tiskano u Zagrebu kod Drag. Albrechta. Na čelu je „zahvalnica, izgovorena na

Digitized by Google

koncu školske godine $186^3/_4$ Lovrom Solerti-om, učenikom 4. razr. glav. hrv. učione, rodom iz Gospića.“ Zatim je tiskana nastavna osnova i red naukah u pojedinih razredih. — Kot. škol. nadzornik jest preč. g. kan. Ivan Fiamin, gradski škol. izvjestitelj pogl. g. Ivan Manzoni podkapetan gradski, p. n., ravnatelj ujedno i učitelj g. Armin Koričić, kateketa g. Srećko Švaglić, učitelji gg. Vjekoslav Šušlić, Eugen Medanić, Matija Prelog i pr. učit. Eugen Plišić. Sliedi tada ljetopis, služba božja, izpiti školski, zaključak škol. godine, školska sgrada, imenik visokih odpisah, i inventar učevnih sredstvah. — Svršetkom godine bilo je u toj učioni učenikah 161 (prvi red odl. 51, prvi red 71, drugi 31, a 8 treći red), 35 ostalo neizpitanih, a bjaše učenikah 3 manje od lani. Opetničara ukupno bjahu 92.

— Iz godišnjega izvješća gl. dječačke i djevojačke učione u dolnjem gradu Osieku vadimo sliedeće podatke. „Slovo, proslovljeno roditeljem mladeži tiskano je izviešću na početku, a rečeno u ime učiteljskoga sbora iste učione po ravnatelju. — Ravnatelj tome učilištu i ujedno učitelj jest poznati naš revnjak na polju školskom g. Ant. Venc. Truhelka, kateketa je g. Franjo Stiić, učitelji gg. Ant. Streitenberger, Juraj Šimković i Ant. Felingstein; učiteljice gdčne: Franica Justi-ca, Marija Christ-ova i Mandaljena Šrepl-ova. — Tu je učionu polazilo 317 učenikah (59 s odlikom, 135 prvi, 41 drugi, 43 treći red, 27 ostalo neizpitanih, 10 izostalo a 2 umrla) i 166 učenicah (20 s odl., 64 s prvim, 32 s drugim, 12 s trećim redom, 41 ostala neizpitana a dvie umrle), dakle ukupno svega 483, za 88 više od lani. Školskih sposobnjakah obojega spola ima 574; od opetničarah ima njih sposobnih 132, a samo 19 pohodja opetovnicu. —

— Dne 11. rujna o. g. razdieljivane su nagrade u tekničkoj obrtničkoj učioni na Rieci. To učilište jedino je u trojednoj kraljevini, te je nastojanjem riečkoga municipija ljetoske zavedeno. Dvorana gradske viećnice, gdje no se ta svećanost obavljala, bjaše urešena risarijami pitomacah, koji su takove svaki iz svoje struke na obću pohvalu izveli. Presv. g. B. vitez Smaić veliki župan riečki udostojao je svojim posjetom pribivat tome aktu. U toj učioni daje se obuka ne samo u risanju, nego i u zemljomjerstvu, lučbi, fiziki i mekanici strogo popularnim načinom. Vrieme obuke odredjeno je nedjeljom, i to prije podne u risanju, a na večer iz ostalih predmetah. Učitelj gimnazijalni g. Bakotić i učitelji realni gg. Brughetti i Fataur rukovode cielu obuku.

Dne 15. listopada o. g. primaju su pitomci u gospodarsko učilište u Križevcih i to u viši tečaj. Obuka se počima dne 16. i. m. —

Natječaji.

Na Rieci na trorazrednoj nižoj realci mjesto tehničkoga učitelja s god. pl. 630 st. aust. vr. i stanarinom 105 fr. Treba se prijavit do 8. o. m. na vis. kr. hrv. slav. dalm. namj. vieće po dotičnom škol. nadzorničtvu. — U Osieku na dolnjo-gradskoj gl. učioni izpražnjeno je mjesto učiteljice s god. pl. 420 st. i 105 st. stanarine. Rok prijave preko školskoga nadzornika kotara osiečkoga preč. duh. stolu biskupije bosansko-djakovačke traje do 22. listop. o. g. —

Listovnica.

Gosp. A. K. na R. — Zahtjevano poslat ćemo Vam doskora.

☞ Uredničto „Napredka“ nalazi se sada u Jurjevskoj ulici br. 249.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 20. U Zagrebu, 15. listopada 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Slike svetih i njihov upliv na gojitbu.

(List njekoj gospoji pisan.)

Štovana domorodko!

Već o uzkrsu zaprosiste me pismeno, da Vam priobćim, kako bi Vi svoj novi stan uresili. Pročitav Vaše vriedno pismo, našao sam se u čudu, jer još dosele nisam čuo nigdje, da bi ikojoj gospoji palo na um, pošto se udala, drugoga za savjet pitati, kakovo bi si pokućtvo pokupila, do svoga supruga. Kada se koja ljepotica uda, malo Vam se brine za takove stvari, već si nakupi čim više ogledalah, pa liepo pokućtvo, koje kakovih slikah, koje ni malo nezasiecaju u vjerozakon, nu Bože sačuvaj, da si kupi nabožnih; to ne. Vi ste mlada supruga a i Vaš suprug isto tako, možete dakle dobar savjet od mene primiti. Vaš poziv mi je veoma mio i drag, a to tim većma od gospoje, koju sam imao priliku poznavati kao djevojku, pa još k tomu kao vriednu domorodkinju, koja cieni svoj narod i ljubi svoju domovinu, koja nezameće svoga materinskoga jezika i koja nehlepi za tudjinstvom. Hajde dakle, da motrimo dobre i zle slike, kako djeluju na odgojivanje.

Ako proučimo sveobću povjestnicu, uvidit ćemo iz iste, da su u životu svih narodah najsilnije dvie poluge bile uviek: vjerozakon i domoljubje. Gospojo! recite po duši, je li i to dan danas biva? Je li ljudem prva briga vjerozakon? To ne, oni hlepe za svim i svačim, samo za onim ne, za čime bi baš morali težiti. Mi nevidimo nigdje, da se je moć vjerozakonska u životu naroda koga

Digitized by Google

igdje tako sjajna pokazala, kao kod Rimljanah za vrieme republike i kod Grkah za vrieme Periklesa.

Sretna Vam bjaše Grčka onda, kad je imala Miliciade, Aristide, Leonide, Epaminonde, kojim je vjerozakon i domovina sve bila i za koju su živjeli i umirali. To je bilo sretno doba, gdje se je sve s bogovi počimalo i dovršivalo; gdje su ljudi s njimi u neprestanom savezu živjeli, s njimi stanovali, svoje radnje započimali, svoja veselja, svoje gradove, pokrajine, rieke, pače svaki kamen domovine pod njihovu zaštitu sklanjali — jednom rieči, sve svetkovine, svi hramovi, svi gradovi, ratovi, domaći i vanjski život stajao je pod njihovom zaštitom. Ruku na srdce, pa recite pravo, da li mi tako štujemo svoga nebeskoga otca, da li su i naše sobe urešene slikom njegovom, slikami svetacah, da li mi sklanjamo sve pod njegovu zaštitu? Vrlo se malo vidjavaju slike svetacah u kući i u gradovih i po selih, već na mjesto tih, ako čovjek dodje u bogatu kuću, vidja takovih, da se čovjek mora čuditi i 19. naobraženom vieku, kako je duboko zabasao u opačine te na stranputice krenuo. — Doduše imade slikah i po gradovih i po selih u stanovih, nu žalibog riedke su kuće, koje bi nabožnih slikah barem toliko imale, koliko imadu kojekakovih karikaturah. Slike nabožne morale su ustupiti mjesto slikam nenabožnim, kojih i previše imade. — Motrimo indi obje vrsti, kakov upliv imadu na gojitbu malenih, i kako djeluju na odrasle.

Nedavno imao sam priliku u njekoj kući to i sám motriti. Razgovorim Vam se s dvojicom dječakah, počmem jih izpitavati nješto iz vjeronauka; nu tom prigodom bila su oba raztrešena, i nije mi nijedan znao na pitanje odgovoriti. — Tada svrnem okom na starijega i zapitam ga: što gledaš Ivane, tako na stienu? On mi ništa neodgovori, već se nasmieši. — Za kratko vrieme ga opet stanem pitati nješto o izpovjedi, ali ni onda mi ništa neodgovori. Neuztrpljiv zaprosim ga liepo, da mi kaže, koja mu se slika na stieni najviše dopada i koju najradje gleda; ali ni onda nereče ništa, već nakon duljeg vremena, pokaže mi drugu sliku, a ne onu, koju je gledao i o kojoj sam se već i ja bio osvjedočio, da je posve u nju oči bio zapilio. — Tom prigodom reče mi njegov sudrug: „gospodine! ne, ne, on vam nije ovaj kip gledao, nego onaj, gdje gospoja na naslonjaču sa razgaljenima njedrama i golima

Digitized by Google

dojkama spava;“ — pa doda jošte: „kako liepe biele dojke imade, vide joj se takodjer i noge itd.“ — Djeca su već počela bila i o sličnih stvarih pripoviedati; nu ja sam odmah započeo drugi govor veleć jim, to nije liepo o takovih stvarih se razgovarati. — No, pa nije samo to, imade i drugoga koješta, što bi se moralo odstraniti. Imade žalibog takovih roditeljah i to skoro pretežniji dio, koji pred djecom koješta govore, što nebi smjeli, koji su onda naravno uzrok njihove izopačenosti, njihove pokvarenosti itd. — Neriedko govore roditelji bezstidne rieči misleć, da jih diete nesluša i da ono ništa nezna. — Ako diete već u kolievci dobro pozna, kad ga majka radostnim i vedrim licem pogleda, te nasmjehnuv mu se ona, nasmieši se i ono; to će tim većma znat, kad prohodi itd. — Iz izkustva govorim, da sam se tekar u 14. godini sjetio riečih bezstidnih, koje sam čuo kao dječak od 6 godinah, te su mi tako u srdcu ostale, kao da jih je tko živo zasadio. — Kako mogu roditelji kasnije one rieči izkorjeniti, koje su već do djetinjeg srdca doprle? — Nisu roditelji tielo svojeg djeteta povriedili, nego dušu, koja je plemenitija od tiela; dà, ubili su mu dušu, zato i veli Bapt. Mantuanus: Per sensus, quasi per rivos, Venus acre venenum, influit in mentem, quod si male cauta recepit, vulnus agit sola divi medicabile dextra. Takovi su ljudi gorji od Iruda, koji dade toliko nedužne djece u Betlehemu smaknuti. Ako nemogu trpjeti, kad jim tko djecu uznemirava ili tuče, kako mogu ubijati dušu drugoga božjega stvora? (Pedagogička povjestnica Raumer). Nije ni čudo dakle, da su dan danas djeca tak razuzdana, zločesta, pokvarena itd. — Reći ćete vriedna domorodko! da sam sišao od predmeta, te bi dobro bilo, da govorim o slikah, no ja mislim, da nije ovo suvišno, što sam napomenuo, i scienim, da i to amo spada. — Kad bi roditelji slike svetacah u sobah svojih povješali, te često s djecom motrili život Isusov i majke božje, onda zaisto nebi naš obiteljski život tako vidno propadao, nebi nećudorednost i pokvarenost tako mah preuzimale, kao što žalibog svakim danom biva, nego bi red, ćudorednost i mir božji vladao. Pravo kaže Dr. Rottel u svojoj filozofiji odgojivanja u predgovoru: Ako mi u našem 19. stoljeću vidimo mnogo odpadnikah od Isukrstova nauka, manje i slabije vjere u kršćanstvo — često tako slabo kao iskricu ognja u pepelu: to dolazi najviše odatle, jerbo Isusa i kršćanstvo

Digitized by Google

smatramo kao nješto vremenitoga, kao nješto prošloga, ili ako ga štujemo, to valjda više iz straha, nego li iz ljubavi i radi neizmiernih njegovih zaslugah, neizmierne muke, koju je nas radi na križu podnio, te tako se svakim danom malo po malo od njega udaljivamo, na mjesto da mu se bližimo; padamo sve u veće i veće griehe, odpadamo od njegova nauka, njegove vjere i njezinih zakonah. — Kada nebi toga bilo, zaisto bi bolji bili i više se odali svojemu zvanju, nego li to sada biva. Sretan je narod, koji može do onoga stepena gradjanske veličine i čovječnosti dotjerati, na kom su tako zvani stari klasički narodi Evrope, Rimljani i Grci u napomenuto doba stajali, i sretan je onaj, koga okolnosti upućuju, da stupa istom stazom, jer doista uzoritijega primjera niti imade, niti mu treba.

Zar ne, gospojo! Vi već jedva čekate, da izrečem svoje mnienje o uresu Vaše kuće? Što se pokućtva tiče, to bi po mom ukusu moralo biti jednostavno, a što se slikah tiče, mislim bilo bi suvišno napominjati, jer iz moga lista mogoste razabrati na što smieram. Buduć da sam odmah početkom govor zametnuo o slikah svetih, mnijem, da je na svom mjestu i u svoje vrieme, da o njih rečem još koju. Prem Vi, što nedvojim, o njihovu životu glavnije stvari znate, to ipak neće biti suvišno važnije stvari napomenuti.

Ako mi štujemo slike svojih milih roditeljah, vjernih drugovah i prijateljah, ako jih u štovanju držimo i čuvamo za blagu uspomenu, da nas sjećaju na njih i na one ugodne časove, koje u njihovu krugu sprovedosmo; ako mi, velim, njimi resimo svoje sobe te tako štujemo: tim većma dužnost je naša štovati sliku gospodnju i slike svetih; a da je štujemo, i da se njihovog života laglje sjetimo, moramo uviek imati po koju u svojoj sobi. — Slike roditeljah su nam mile i drage, jer nas sjećaju njihove roditeljske ljubavi i brige; što više, kad pogledamo sliku brižljive majke, koja nam je život dala i prije, nego nas je na noge postavila, mnogo i mnogo žalostnih urah, danah i mjesecih uz kolievku ljuljajuć nas sprovela, tada nas blago čuvstvo ljubavi i zahvalnosti obastire. Pogled na slike svetih u svojoj sobi i nehotice nas sjeća na njihov bogoljubni i ćudoredni život, pobudjava nas na dobro. Pitat ćete me možda: a zašto nebijaše u prijašnjih crkovnih vremenih običaj

Digitized by Google

tako štovati kipove, ko što dan danas? Lahka mi odgovora. Jerbo bi se bili jedva pokršteni pogani, nerazumiv posve pravo štovanje slikah, opet povratili k poklonstvu kumirah. — Medjutim mi već u prvom stoljeću nalazimo stiene kršćanah urešene slikom Isusovom.

Čim se je više kršćanstvo širilo, čim je manja pogibelj prietila od kipoklonstva, te dosljedno povratka u prvašnje štovanje kumirah; tim bolje stupalo je na vidik i u običaj štovanje svetih slikah i slobodnije bivalo. — Već prvi crkovni učenjaci prijašnjih stoljećah očitovahu se za štovanje svetih slikah, tako izmedju ostalih veli sv. Vasilija (†. g. 379.): „Ja priznajem došašće sina božjega u tielu i bl. D. Mariju, kao mater božju, koja ga je rodila. Njihove slike cjelujem i ljubim velikim počitovanjem, jer nisu zabranjene od apostolah, nego u svih crkvah naslikane.“ (Das christliche Alterthum v. B. G. Bayerle). Imajmo dakle vazda u svom stanu po koju sliku, jer pogledav ju, sjetit ćemo se ovoga ili onoga svetca, njegova života, te će to i u nas nabožna čuvstva poroditi, pa ćemo boljom stazom ćudoredja stupati, nego li stupamo; ugledajmo se u bezbrojne primjere svetih slikah, koji nam se predočuju, pa jih sliedimo, da se i mi danas sutra s njimi u nebeskih dvorovih sastanemo i uživamo rajske slasti.

Sv. Pavao govori vjernim, a to se i iz života ovoga svetca odziva: „Budite moji nasljednici, kao što sam ja Isusov.“ (I. Corinth. 11, 1.) — I doista neima ništa takova, što bi nas tako na krepostan život pobudjivalo, kao baš motrenje života, borbah i zaslugah, krepostnih ugodnikah božjih. Ako neimamo slikah kod kuće, to nam u istini riedko pada na um promišljavati o životu svetih. — Mnogi će reći, nemoguća je stvar nasljedovati svete u svem i svačem. Nasljedovanje svetih nesastoji se u tom, da jih baš točno sliediti moramo, već da postojano i vjerno Bogu služimo, zapovjedi božje i crkvene obdržavamo, ma bili u kojem mu drago stališu, jer samo onda možemo sretni biti i svim dužnostim zadovoljiti. Da si sobe i slikami vriednih domoljuhah valja uresiti, o tom neima ni dvojbe. Zar nebudi pogled na takove uprav slike ljubav pram domovini i težnju koristit si rodu polag silah svojih? Kada budu roditelji i odgojitelji ovakvom stazom stupali, kada budu barem jedanput u sedmici razmišljavali život svetih, nestati će krivovjerstva, koje je žalibog još na mnogih mjestih za sobom tragove

Digitized by Google

ostavili; ljubit će brat brata, kao što to u staro doba bjaše; mir će vladat medju supruzi, medju braćom i prijatelji — jednom rieči, zlatna bi doba uzkrisila! — Budu li se djeca već od malenih noguh priučavala Boga poznavati, i dužnosti, koje se odnose napram njemu i na pram roditeljem, onda će se naš narod podići na onaj stepen naobraženja, koji ga sad prazan čeka. Bože daj, da moj naputak odziv nadje. Čestita domorodko! budite uvjerena, koliko sam znao i mogao, i u koliko mi je vrieme dopustilo, da sam to drage volje napisao. — A sada zdrava ostajte. Vaš iskren štovatelj, J. T.

Pučke učione u Austrijskoj cesarevini.

U stavljanju svojih mislih na papir, koliko se to od djakah pučkih učionah zahtievati može, imalo bi se barem toliko postići, da znadu stvari oko sebe iz naravi, odnošaje i dogadjaje tičuće se njihove osobe u manjih sastavcih i listovih razgovietno i točno opisati. Žalibože ovaj zahtiev ostaje u većine djakah pučke učiono pium desiderium; većina učenikah ostavlja pučku učionu posve nesposobna za slobodni sastavak, ma najmanji. Tomu je krivo u obće zanemarenje obuke u jeziku po svih školah, a poimence to, što se djeca neuče svoje misli izgovarati, pak zato ih neznadu niti napisati, a onda što se svih učionah djeca neuče ono, što su čitala, brižno upotrebljavati. Jer kao god što se svagdje, gdje se svako pisanje i čitanje na mišljenje i govorenje neoslanja, pismene radnje pokazuju pune pogriešakah, isto tako se pokazuje velika nestašica mislih i nespretnost ondje, gdje se shodno neupotrebljuje pri obuki u jeziku ono, što se čita, osobito iz realnih znanostih.

Osim toga ostaje trud učiteljev bezuspiešan još s toga, što se djeca u pismenih radnjah nepočmu dosta rano i često vježbati; što to vježbanje neide sve po redu sve više i više, i to s obzirom na razvitak jezika i duha u djetetu, i što se dotične zadaće neodabiru valjano. Napokon se često dogadja, da učitelj negledi na točnost pismenih radnjah.

K obuki u jeziku spada i pravopis, o kojem ćemo samo nješto reći u kratko. U nješto viših razredih već je pravilom postalo, da se pravopis neuči kao posebna nauka u posebnih urah. „Siguran temelj pravopisu je prva obuka u govoru, pisanju i čitanju. Učenik

Digitized by Google

se vodi od razreda do razreda tako, da nepiše ništa, što nerazumije, a ono što ima staviti na papir, mora biti bez ikakove pogrieške i mora se dotle ponavljati, dok mu u oči neudare oblici riečih i izrekah. Obuka u čitanju pomaže obuku u jeziku na korist pravoga pisanja. Mora se mnogo i točno pisati, tumačiti, prepisivati i na pamet pisati. Nuždne osobite obuke u pravopisu imadu se ovamo spojiti s ostalom obukom u govoru, onamo s obukom u pisanju ili u pojedinih urah još preduzimati.“

To je u kratko stavljeno pravilo, po kojem bi se imalo postupati pri obuki u pravopisu. Pak koliko imademo školah, gdje se to čini? Gdjekoji učitelji samo dirnu se ovoga pravila pri obučavanju, ali većina ih nezna preko staroga svojega šlendrijana i mekanizma, te neimaju niti pojma o gore rečenom načinu. Pak hako bi i znali, kad niti su imali doskora gdje niti od koga naučiti. S toga bi valjalo, da se našim budućim učiteljem barem pruži prilika učiti se ono, što će po mladež školsku u tom obziru probitačno biti. — Malo ne svaki misli, da se mala djeca nemogu učiti pravopisa, nego već odrasla, pak kako se i ta neuče? Trud učiteljev neurodi kasnije nikada onim plodom, kao što bi urodio, da je u svoje vrieme s prvoga početka upotriebljen.

Još nam ostaje, da progovorimo koju ob onom, što i kako bi se iz računstva uzimati imalo i kako se to čini.

To je predmet, koj se vidi, da je najlaglji, pak je i kod nas dobrano razredjen, barem mnogo bolji uspjeh se pokazuje u njem, nego u i jednom drugom predmetu školskom, premda bi se moglo još više postići, da nema i kod te obuke još dosta nestašicah. Premalo se bave djeca pri učenju računstva onim, što će jim u životu potrebno i koristno biti, a ponajviše se onim muče, o čem nema niti govora, kad jednom školski prah sa sebe stepu. Računanje „na pamet“ neuči se sistematično i u suglasju s računanjem „na tabli“, a osim toga se u mnogih učionah niti neuzima obzir na to, da djeca i vide, što uče. Mnogi učitelj nije još niti vidio ruske brojnice, a mnogi, koj ju imade, neznade, kako da ju djeci za porabu pokaže, jer je već davno tomu bilo, odkad je on škole svršio. Kraj toga se dogadja još i to, da se obuka u računanju s početka pretjera. Dotični nadzornici se kadkada tomu vesele gledeć, kako djeca „brzo napreduju u računanju.“ Nu žalibože ovo je pogrieška, koja se neda toli lahko više popraviti.

Digitized by Google

Mjesto da djeca uče računstvom misliti, otupi jim se pamet pretjeranim pamtenjem. — Osim toga nuždno bi bilo, da se u pučkih učionah još geometričko obrazoslovje uči.

Sad da spomenemo još one predmete, koji se u naših pučkih učionah posve slabo u obzir uzimlju. To su predmeti realni; povjestnica, zemljopis i naravoslovne znanosti. To znajući mogo bi čovjek pomisliti, da ti predmeti nisu vriedni onoga njegovanja, kojim se drugi njeguju, ili pako da su opasni po državu, jer velika većina naroda nema o njih pojma.

Zemljopis bi imao biti učeniku pomagalo, da poznaje svoju domovinu, ali ujedno i površje zemlje, osobito Evrope, i to uviek s obzirom na zemlju i narod. Iz povjestnice morao bi učenik znati barem najvažnije dogadjaje, koji su podupirali izobraženje domovine njegove užje i širje, onda barem pojedine slučajeve iz crkvene dogovdoštine. A naravoslovne znanosti imale bi probuditi u djetetu čuvstvo za narav i njezine pojave, duh opažanja neprestanim motrenjem razvijati, na spoznanje praktičnih svrhah u životu kadrim učiniti, a napokon i s najvišega gledišta u njem podupirati religiozni razvitak. Zar bi ove znanosti bile po našu omladinu, koja neide na više nauke, suvišna ili opasna? Kaže se obično: čitajuć propisane čitanke može diete dosta naučiti i realnih znanostih. Žalibože dosad još nije uspjeh pokazao, da se sbilja što nauči.

Temeljito i svestrano izobraženje naroda postignut će se sigurno, ako se već u početnih učionah uvedu realne znanosti, osobito ako se u njih budu povjestnica i naravoslovne znanosti učile. „Mladjahni duh se razvija, jači i oplemenjuje, ako mu se pokazuje put u sviet i narav, i ako se pripravlja na poznavanje okolnostih života, u koje on naskoro stupiti imade. I jezik će djetetu biti ugladjeniji i sigurniji, misli nesapete, ako se za rana upoznade s realnimi znanostmi. Glavne zadaće realnih znanostih jesu: izobraženje s obzirom na inteligenciju, volju i ćud, uvadjanje u izvanjski sviet i napućivanje k Bogu i najvišemu cilju života.“

Neće nikomu pasti na pamet zahtievati, da se djeca u pučkih učionah te realne znanosti uče Bog zna kako podpuno i mnogo, a niti sistematično; dosta će biti, ako znala budu ono, što je najvažnije, što ih naobražuje, i što je praktično, dakako njihovim silam primjereno. Nije nuždno, da te znanosti uči mladež baš na pamet; pedagogičkim postupanjem imadu one život i oblik steći.

Digitized by Google

Znademo, da će nam se predbaciti: „To je pretjeranost, to je opasno“, ali na tu primjetbu evo druge od čovjeka, koj je mnogo svieta vidio: „Zar je zbilja seljaku i obrtniku škodljivo, ako se iz čudnovatih zakonah naravi nauče poznavati predobrostivoga i premudroga stvoritelja i uzdržavatelja nebrojenih stvorovah, ali ako ujedno spoznadu i praktične rezultate naravoslovnih znanostih? Ili će možebiti po njih propast biti, ako jim poviest njihova naroda bude poznata? Po sadašnjem obučavanju mladeži znade svako diete iz škole o gdjekojih sitnarijah iz bibličke povjestnice. Zar da u tih istih glavah neima mjesta za velike primjere iz povjestnice, koji nas uče i opominju, kako se u svakom spolu, dobi i stališu dade doći do gradjanske krieposti, do zahvalnosti domovine? Ili je sbilja skrajna mjera znanja, što je pučkoj učioni odkrojeno, samo po tom računano, što treba poljcu i govedarici?“

(Sliedit će dalje.)

Odlikovani izložitelji iz školske struke.

Evo donosimo čitateljem našim pregled izložiteljah iz struke školske, koji su stranom srebrnimi, stranom bakrenimi kolajnami, stranom diplomami odlikovani, i kojim je pohvalno priznanje u dio palo.

Srebrne kolajne dobivaju: Osiečka risarska učiona, Rakovačka gl. učiona, Zagrebačka višja gimn., Riečka v. gimn., Zagreb. v. realka, Gospićka n. realka, Erjavec prof. na zagr. viš. realki, Kneisel Josip u Zagrebu, Vormastini Slavoljub u Zagrebu, Devidé Jos. Ferdo u Zagrebu, Lukšić Abel u Karlovcu, Hartmán Lavoslav u Zagrebu, Matica ilirska u Zagrebu.

Bakrene kolajne dobivaju: Zagrebačka kapt. glavna učiona, Križevačka glavna učiona, Rumska gl. učiona, Brodska gl. učiona u Slavoniji, Marija-goričke pučka učiona, Vugrovačka pučka učiona, Fužinska pučka učiona, Čazmanska pučka učiona, Sestarah milosrdnih odgojilište i glavna ženska učiona, Rumska ženska učiona, Zorićićeve Ljubice privatni ženski zavod u Zagrebu, Gogerove Matilde privatni ženski zavod u Zagrebu, Bronnerove Klementine priv. ženski zavod u Zagrebu, Vašićeve ženski penzionat na Rieci, Bertićeve Ernestine priv. ženski zavod u Osieku, Gori-

Digitized by Google

caj Stjepan pučki učitelj u Ivancu, Varaždinska v. gimn., Varaždinska n. realka, Riečka n. realka, Rakovačka višja realka, Belovarska n. realka, Belovarska pukovnijska učiona, Glinska pukovn. učiona — I. banska, Novogradiška puk. učiona, Petrinjska puk. učiona, Otočka puk. učiona, Turnska puk. učiona, Brodska puk. učiona, Zagrebačka sborna trgovačka učiona, Štark Drag. prof. višje realke u Zagrebu, Hunka Ljudevit prof. varaždinske realke, Stožir prof. zagreb. višje realke, Cattani Seleban Marija iz Spljeta, Albrecht Dragutin u Zagrebu, Jakić Ante u Zagrebu.

Diplome: Zagrebačko učiteljište, Zagrebačka uzorna gl. učiona, Varaždinska gl. učiona, Riečka talijanska gl. učiona, Karlovačka učiona, Knjeginečka pučka učiona, Stražemanska pučka učiona, Kutjevačka pučka učiona, Kašinska pučka učiona, Učiteljište žensko kod milosrdicah u Zagrebu, Karlovačka gl. ženska učiona, Vinkovačka ženska učiona, Jandove Ivane privat. ženski zavod u Zagrebu, Vuljakove Tereze priv. ženski zavod u Karlovcu, Klaić Franjo ravnatelj gl. učione u Zagrebu, Lisac Ante učitelj u Novojgradiški, Domini conte Vicko ravnatelj pomorsko-trgovačkoga zavoda na Rieci.

Pohvalno priznanje. Novogradiška gl. učiona, Glinska gl. učiona, Požežka gl. učiona, Osiečka gornj. gradska učiona, Vukovarska gl. učiona, Koprivnička učiona, Samoborska učiona, Riečka učiona, Vinkovačka učiona, Marija-bistrička pučka učiona, Ivanska (kod Koprivnice) pučka učiona, na Bregih pučka učiona, Martinskoveška pučka učiona, Cernička pučka učiona, Svetvetačka pučka učiona, Loborska pučka učiona, Krapinska pučka učiona, Palanjska pučka učiona, Toplička (kod Varaždina) pučka učiona, Okučanska učiona, Vrginmostska učiona, Šestinska učiona, Požežka pučka ženska učiona milosrdnicah, Križevačka gl. ženska učiona, Petrinjska ženska učiona, Belovarska ženska učiona, Riečka gl. ženska učiona, Koprivnička pučka ženska učiona, Jastrebarska pučka ženska učiona, Samoborska pučka ženska učiona, Grešićeve Kate priv. ženska učiona u Zagrebu. Novačićeve Eve priv. ženska učiona u Karlovcu, Poganove Fortun. priv. ženska učiona na Rieci, Schützove priv. ženska učiona na Rieci, Osiečka višja gimnazija, Petrinjska nižja realka, Riečka pomorska učiona, Pučka učiona kod sv. Barbare (varažd. žup.)

Digitized by Google

Dopis.

Iz Kutine. Izvolite nam primiti zapisnik učiteljskoga sastanka držanoga dana 1. kolovoza pod predsjedničtvom velečastnoga g. Dragutina Pavčeca, župnika Kutinjskoga, podjašprišta i školskoga nadzornika kotara pakračkoga, u prisuću veleč. gg. Josipa Mesića, župnika gajskoga, Antuna Kožića, žup. medjurićkoga, učiteljah: Lavoslava Tomca, Dragutina Somogjia, Martina Bartolčića, Slavoljuba Aumana, Franje Lugarića i Josipa Blage.

Školskomu sastanku ovoga kotara pridružio se je i kotar Moslavački, kojem na čelu bijaše veleč. g. podjašprišt Ivan Miković, — a to zato, jer neima u onom kotaru sada nego jedan učitelj i to Ludinski Franjo Valpotić, pa sastanak samo sa jednim učiteljem držati se nemože.

Ovako sastavše se svećenstvo i učitelji obiuh kotarah podje na glas zvona u župnu crkvu kutinjsku, gdje i školska mladež obojega spola učionah Kutinjske i Ilovske bjaše, — da zazovu duha sv. u pomoć, i bjaše uz pobožno pjevanje sa mladežju i udaranje orguljah kroz učit. Lavoslava Tomca prisustvovano sv. misi. — Poslje ove pobožnosti pozva veleč. g. predsjednik Drag. Pavčec sastanak u učionu kutinjsku, gdje se mladež obojega spola, škole kutinjske i Ilovske nalaziaše, da se ondje izvide i izpitaju praktična vježbanja učiteljah, jer je baš to i prilika, da se kroz to vježbanje slabiji učitelji u načinu predavanja i podučavanja bolje usposobiti mogu.

Došavši u školu dade veleč. g. predsjednik po običaju moliti, i djeca nazvaše duha sv. s molitvom, zatim napomenu učiteljem, da svakako nastoje djecu uvježbati u pjevanju i to po tiho t. j. da pjevajuć u crkvi neviču, — učitelji da nesviraju nedostojne igre u crkvi, a oni filialnih učionah, da budu prigodom službe božje u crkvi, — da kod djece ostanu i na nju paze.

Glede molenja pako u školi reče, da uviek jedan dječak vani stojeć pred drugimi molitvu glasno i razgovjetno govori, učitelji da popravljaju, što bi ovaj krivo kazao, na takovi se bo način djeca najprije i najlaglje nauče.

Zatim naloži g. predsjednik učiteljem, da se u predavanju strogo drže osnove Sladovićeve o obučavanju godine 1858 br. 20829/4902 izdane, dokle ova sa drugom zamienjena nebude i odabrav za ovu godinu vježbanja za I. razred, pozva domaćega učitelja Lavosl. Tomca, da preduzme zorne vježbe iz početnice, što dalje i učitelj Somogji nastavi i preduze osim toga štivo iz početnice i računstvo na pamet. Poslje preduze i pokaza način predavanja učitelj gajski Martin Bartolčić i to tiskanih i pisanih pismenah, i pokusi sa jednom učenicom na školskoj tabli napisati glaskovnim načinom jedan stavak. Učitelj Martin Bartolčić predavao je sasvim u smislu gore rečene naredbe

Digitized by Google

živahno i tako prilagodno djeci, da je svako lahko pojmiti moglo. On je ovdje pokazao svoju sposobnost i liepi način predavanja i dao hvale vriedan izgled onim učiteljem, koji do sada tomu predavanju manje vješti bjahu.

Budući to predavanje jedan sat jurve trajaše, izjavi veleč. g. predsjednik, da je toj struci danas dosta zadovoljeno, reče, da će providnošću božjom u prvom budućem sastanku preduzeti predavanja za II. razred, i opomenu učitelje, da se za buduća praktična vježbanja kroz tečaj školske godine iz učevnih svojih predmetah pripraviti nastoje. Sada je izpjevana carevka sa mladežju i g. preds. sjeti djecu i sve nazočne članove na zahvalnost, ljubav i vjernost prama njeg. apošt. Veličanstvu našemu kralju, koji izobraženje mladeži i time cieloga raroda na srdcu nosi; — razpusti djecu i pozva sav sbor u svoj župni dom, gdje otvori skupštinu učiteljsku, kojojoj se još pridružiše dragovoljno činovnici kot. suda, obćine, ovdašnjih vlastelinstvah i školski mjestni nadzornik Ivan Nademleinski. — Kratkim nu kriepkim i svrsi shodnim govorom, u kojem medju ostalimi navede, da vjekovito i vremenito blaženstvo jedino u izobraženju mladeži sastoji, koje se moćno s ovakovimi učiteljskimi sastanci pospiešiti može, umoliv ujedno članove svakoga reda, da i oni izvole razviti sve svoje duševne sile, koje bi vodile k dobru uspiehu ovakovih sastanakah.

Sada se je prešlo na riešenje pojedinih predmetah.

Pročitana je naredba vis. kr. dvor. kancelarije i preč. duh. stola, kojima se utemeljenje kotarskih i školskih knjižnicah preporučuje i nalaže.

Skupština ova promotrivši zrelo koristi, koje će za učitelje svoje vriemeno odtuda proizticati, i uvaživ, da su za dobro odgojivanje i izobraženje mladeži vješti i izobraženi učitelji potrebno, što tada samo može biti, kada se ovi sadanji u napredujućih znanostih vježbati mogu, odluči jednoglasno utemeljiti knjižnicu; — nu budući neima sredstvah, da bi oboje vrsti knjižnice uzdržavati se mogle, to je uz predlog veleč. g. predsjednika Drag. Pavčeca zaključila utemeljiti kotarsku knjižnicu, u tu svrhu pokloni isti veleč. g. 30. stotinjakah i to 10 u gotovu novcu, a 20 u razteretnoj obveznici, i time uloži temelj novom tom zavodu.

Nadalje bi zaključeno, da ta knjižnica, koja imade nositi ime „knjižnica kotara pakračkoga“ imade ostati u Kutinji pod nadzorom veleč. g. podjašpr. Drag. Pavčeca; — za čuvanje nabavljenih knjigah i časopisah, da se nabavi jedan ormarić uz primjernu cienu, a nadjevnik vrhu toga voditi, nadležati će mjestnomu učitelju kutinjskomu.

G. predsjednik utemeljiv knjižnicu, na čemu mu od strane učiteljah srdačna hvala izražena bjaše, pozove učitelje na prineske u tu svrhu, koji obećaše po svojoj mogućnosti po 1 ili 2 st. doprinašati. Nu budući su i ove materialne sile jako slabe, obeća, da će sve: sve-

Digitized by Google

ćenstvo, vlastele i obćine školskoga kotara pakračkoga uljudno pozvati, da u tu svrhu iz poznatoga domoljubja za izobraženje učiteljah i mladeži po mogućnosti doprinesu.

Na pitanje, kakove knjige i kakovi časopisi bi se imali za kot. knjižnicu nabaviti? odgovori g. predsjednik, da i njemu to nije poznato; usljed čega bude zaključeno, da se g. ravnatelj pripravničtva Klaič uljudno umoli, da bi izvolio naznačiti one knjige i časopise osobito narodne, koji su za usposobljenje učiteljah pučkih od najveće potrebe. — G. predsjednik nudja ovdje svoju uslugu dodavajuć, da će dobljene knjige odmah učiteljem okružnicom razpošiljati za štivenje i proučenje, a da nebi sva namjera bez uspjeha ostala, držati će si za svetu dužnost učitelje sgodnom prilikom o sadržaju i nauku dobljenom iz štivenih knjigah izpitu podvrći.

Čitana je naredba vis. kr. dvor. kancelarije od 16. pros. 1863. 3465/909, kojom se pozivaju nadzornici školski, da one učitelje, koji nalaze povlasticu nereda i razpuštenosti zato, jer su konačno imenovani dekretom, mogu na izpit potegnuti. — G. predsjednik davši učiteljem shodan nauk i stavivši im na srdce točno ovršivanje njihovih dužnostih, opomene ih, da znanosti, koje su si prisvojili u pripravničtvu, pomnožavaju, jer će on vazda naredbu ovu po svom zvanju i saviesti, nu ipak uviek samo u duhu ljubavi upotriebiti.

Naredba vis. kr. nam. vieća od 15. velj. 1864. br. 1306. glede odpuštenoga učitelja veleševačkoga bi proštivena, — time je ista proglašena i ravnanja radi na um uzeta.

Većina učiteljah, osobito Pakrački, Daruvarski i Gajski tuže se, da djeca školu veoma neuredno polaze, i da stoga nemogu sve potrebno naučiti, te ako takove i jave, da se u tom pogledu ništa neučini, ili ako se i prituženi pozovu, da se znadu lažljivo opravdati, te tako pada i opet krivnja na učitelja. — G. pristav kotarskoga suda kutinjskoga Josip Špun-Strižić ovdje nazočan obeća, da će se on u svom kotaru pobrinuti, da djeca budu školu točno polazila, te kazniti po zakonu nemarne roditelje, a učitelji se neka neboje, da bi se takvomu obtuženomu vjerovalo, kada bi krivnju bacao na učitelja bez učiteljeva saslušanja.

Veleč. g. predsjednik pako učiteljem na srdce stavi, neka s djecom čim više otčinski i blago postupaju, da im bolje škola omili, neka nedadu djeci obavljati težkih poslovah, jer se time djeca tudje od škole, i imala bi nemali povod izostajanja. — Da pako roditelji budu djecu radje šiljali u školu, neka nastoje, da se djeca štogod nauče, i da neidu učenici u jedan razred 2 ili više godinah, time bo mrze roditelji i djeca na školu; u ostalom ako koje diete izostane, neka učitelji točno i savjestno ubilježe u svakdanji imenik; jer će on i na to prigodom izpitah obzir uzeti.

Veleč. g. podjašprišt Moslavački Ivan Miković navadja, da uče-

Digitized by Google

nici III. razreda, imadu usljed tako obstojeće naredbe isti razred 2 godine polaziti.

Veleč. g. predsjednik napominje, da će prigodom izpitah od svakoga učitelja tražiti na ugled dekret, da se osvjedoči jesu li svi učiteljski izpit položili.

Učitelji pitaju, što je sa mirovinom učiteljah, i što znači § 71 sustava početnih učionah od godine 1848.

G. predsjednik odgovori, da se sada glede mirovine ništa viećati nemože, nu on obeća, da se to pitanje povede opet onda, kad se sabor otvori, zato neka učitelji nastoje, da svojom revnošću pokažu, i nadalje nastoje vriednimi se učiniti mirovine. A glede §. 71. neka učitelji bez sile i povoda nemienjaju mjestah, jer ona obćina, u kojoj jedan učitelj neprekidno 30 god. služi, neće doista uzkratiti mu podpore pod stare dane njegove.

G. predsjednik pita učitelje, je li školsku mladež u gospodarstvenoj struci, a napose pako u gojenju i kalamljenju voćakah, o odgojivanju pčelacah i svilacah podučavaju, i kako su u toj struci daleko došli.

Učitelji odgovoriše, da podučavaju mladež o gojenju i kalamljenju voćakah, gdje školski vrti obstoje teoretično i praktično, — većina se ali tuži, da neima školskih vrtah, ili da nisu ogradjeni ni priuredjeni, pa ih u tu svrhu rabiti nemogu. — Za gojenje pčelah i svilacah neimadu sredstvah.

G. prisjednik obeća, da će nastojati kod oblastih izposlovati, da školske obćine ponačine pčelinjake, nabave pčelce i priurede stan za hranjenje svilacah, samo da se bude mogla mladež i u ovoj veoma nuždnoj struci za narod — uvježbati, nu opominje učitelje, da si medjuto vrieme pribave izkustveno znanje o pčelah i o svilcih.

Nakon toga pročitana su 4 pitanja zadata za riešenje od preč. duh. stola i 2 kasnija pitanja od vis. dvor. kancelarije. Učitelji su po redu odčitali svoja riešenja, koja su izradili sasvim dobro.

Ovom prigodom bjaše za sve članove skupštine povod učevnom razmatranju, odkuda su učitelji dobar nauk za buduće crpiti mogli.

Pozivno na II. pitanje vis. dvor. kancelarije poveo se je govor o zapriekah pohadjanja nedjelnih učionah.

G. predsjednik primi govor i navadja, da bi se takodjer mogle uzeti zaprieke, neodciepljenje šumah i pašnjakah, zadružni život, i na novo uveden slobodan obrt, kojim se tobože naučnici oslobadjaju od polazka škole. Nu sve te zaprieke gledeć na višje obstojeće naredbe nemogu obstojati, već misli, da jedino manjka sudjelovanje političkih oblastih, jer ako su, kako je to govornik izkusio, nedjeljne škole pod samoupravom polaziti se mogle bez silovitih sredstvah, zašto nebi to i sada biti moglo, gdje bi sve veći i veći stepen izobraženosti slieditи morao. Nagovara zatim ravnatelje i učitelje, da moralnim načinom pospieše nedjeljne škole, a učitelji su dužni bez svake plaće iste držati.

Digitized by Google

Jesu li sve škole providjene sa pedagogičkim časopisom „Napredak“? — Nisu, jer neće obćine kako bi to polag viš. naredbah bivati imalo, taj časopis za učione predbrojiti.

G. predsjednik obeća i ovdje, da će kod dotičnih oblastih nastojati, da svaka učiona s upitnim časopisom za buduće providjena bude, koji se onda u inventar školskih zakonah i naredbah bude imao uvrstiti.

Konačno uzbudjuje veleč. g. predsjednik učitelje na neumornu radnju na polju izobraženosti, koju će im jednoć Bog na onom, a na ovom svietu zahvalno potomstvo nagraditi; preporuči učiteljem, da u vrieme izpitah sve na to spadajuće u red stave, što će on osobno razviditi, zatim zaključi sjednicu, zahvali se onoj gg., koja su dobrovoljno prisustvovala i reče svim srdačno s Bogom!

Viestnik.

— Nj. c. k. apost. veličanstvo imenovalo je kanonika krčkoga g. Matcja Volarića vrhovnim diecezanskim školskim nadzornikom u biskupiji Krčkoj.

— Školski vještaci, kojino se, kako javismo, sastaše, da riečnik terminologički sastave, porazdielili su se u dva glavna odbora. U prvi glavni odbor dolaze sliedea gospoda: Babukić, Bradaška, Jagić, Kořinek, Kostić, Macun, Štibohar i Veber, profesori zagrebačke gimnazije; dr. Matković i Zoričić, profesori zagrebačke realke; Pacel profesor varaždinske i Mažuranić ravnatelj riečke gimnazije. Drugi glavni odbor dieli se u dva pododbora. U prvom pododboru rade sliedeća gospoda: Vukasović ravnatelj osiečke, dr. Tkalac profesor zagrebačke gimnazije, Torbar ravnatelj, Erjavec i Žulić profesori zagrebačke realke, a onda Pacel kao filolog. pomoć. U drugi pododbor idu gospoda: Bakotić profesor riečke, dr. Kiseljak i Peksider profesori zagrebačke gimnazije, Stožir, Tušek i Jeloušek profes. zagrebačke realke, Čačić perovodja kr. namj. vieća, Kostić kao filolog u pomoć. U isti pododbor dolaze iz osobite naklonosti prama graditeljstvu još velemožni g. Mojsia Baltić savjetnik kr. namj. vieća; poglaviti g. Utješenović nadmjernik kod zemalj. graditeljstva u Zagrebu i g. Magdić profesor zagrebačke realke.

— Na 22. kolov. t. g. obdržavan je učiteljski sastanak kotara pokupskoga u Jamnici. Taj sastanak imao je ono lice, koje i ostali po našoj domovini držani. Pitanje o ustrojenju kot. knjižnicah odgodjeno je na ono vrieme, dok se učione u Šišlaviću i Dubrancih neustroje. I u ovom kotaru već od više godinah učiteljeve supruge podučavaju žensku mladež u ručnom djelu i. t. d. Sbor je osobito priznao revna požrtvovanje učiteljeve supruge u Kupčini, koja bi za svoje liepo nastojanje imala biti po obćini nagradjena. — Napokon se i tu tužiše, da obć. vlasti zanemaraju višje prepise, kojimi se učiteljem na sastanak idućim ima dati predprega! — Pošto su čitani izradci za učiteljski sastanak, digao je revnujući za učionu predsjednik veleč. g. Mirko Grabar, podj. i župnik u Šišincih skupštinu.

— Za stipendij jedan od 42 st. a. vr., koji se ima podieliti jednomu učiteljskomu pripravniku na kr. učiteljištu djakovačkom, razpisan je natječaj do konca o. g. Dokaznicami providjene molbenice treba do toga roka uputiti na vis. kr. dalm. hrv. slav. namj. vieće.

— Usljed odpisa vis. kr. dvorske kancelarije ima se kr. niža gimnazija u Karlovcu preustrojiti po načelu slobodne konkurencije, te se mogu za učiteljske

Digitized by Google

službe na istoj zakonito izpitani učitelji bez razlike stališa natjecati. Ravnatelj imat će 840 st. god. plaće uz doplatak od god. 210 stot. (ukupno 1050 stot.), a sa četiri učiteljska mjesta skopčana je plaća od 735 st. i pravo na desetogodišnji doplatak. Jedno je učiteljsko mjesto opredieljeno za matematičku i prirodoslovnu, a ostala tri za filologičku i historičku struku. Natječaj je razpisan do konca o. m.

— Nastojanju c. k. konzula g. N. Zoretiča pošlo je za rukom, te je u Carigradu u predgradu Peri, blizu c. k. poslanstva austrijskoga otvorena učiona za djecu naseljenikah austrijskih u Carigradu, koji se dan na dan množe. Još ove godine stupit će ta učiona u život.

— U Švajcarskoj, koja broji dva i pol milijuna stanovnikah, ima sada 7000 učionah sa 420.000 učenikah. Na 335 dušah dolazi po tom jedna učiona; sjemeništah imade 24. Na sve te škole troši se svake godine 6 milijunah franakah, dočim u Francezkoj, koja ima petnaest putah više stanovnikah, proračun za učione iznosi samo 7 i pol milijuna franakah.

— G. Mirko Bogović izdao je treći svezak svojih novih „Vinjagah“. Ciena jim je 40 novč. Može se dobiti u knjižarah zagrebačkih, u kojih ima od prvoga i drugoga svezka iztisakah na prodaj.

Natječaji.

U T r n a v i (županije virovit.) m. učit. s god. pl. 315 stot., slob. stanom, vrtom i 6 hv. drv. hrastovih. Treba se prijavit do 20. studena o. g. veleč. g. Franji Šagovcu škol. kot. nadzornika i žup. u Djakovu. — U B l i n j i (sisačke satnije u c. k. sl. 2. bansk. puk.) m. učit. vjere grčko-nesjed. s god. pl. 120 st., slob. stanom, vrtom od 800 □hv. i 6. hv. drv. Treba se što prije za to mjesto javiti putem nadležne vlasti na sl. satniju sisačku. — U P r e g r a d i m. podučit. s god. pl. 300 st. i 40 st. drvarine, te bezpl. stanom; zatim m. učiteljice s god. pl. 200 st. i 30 st. drvarine. Molbenice imadu se do 25. listop. t. god. podnieti veleč. g. Ulriku Kichlechneru podj. i žup. u Pregradi. — U O s e k o v u (kot. moslav.) m. učit. i org. s god. pl. 315 st., stranom u gotovom, stranom u žitku, zatim 16 hv. drvah, bezpl. stan, vrt i livada. Prijavit se treba do 20. listop. t. g. na preč. g. Ivana Mikovića kanonika, priv. podj. i žup. u Ludini. — Na područnih pučkih učionah u B a z i j i (župe lukačke) i G r a d c u (žup. gradinske) m. učit. i org. s god. pl. 315 stot., bezpl. stanom, vrtom, 6 hv. drv. za učit. i 6 hv. d. za učionu. Rok natječaja za pomenute službe traje do 20. listop. o. g. Prijavit se treba veleč. g. Iv. Grgesini podj. i žup. u Turnašici. — U J e s e n j u (žup. varaždi.) m. učit. i org. s god. pl. 315 st., bezpl. stanom, vrtom i 6 hv. d. Prijavit se valja do 25. o. m. veleč. g. Pet. Rusanu podj. i žup. u Višnici. — U S t u b i c i m. učit. i org. s god. pl. 300 stot., slob. stanom, vrtom i drvi. Prijava do 25. o. m. veleč. g. Stjep. Matkoviću podj. i žup. u Pušći. — Na novoustrojenoj učioni u S e s v e t a h m. učit. i org. s god. pl. 300 st., bezpl. stanom, vrtom, 6 hv. drv. za učit. i 6 hv. za učionu. Prijavit se treba do konca o. m. veleč. g. Nik. Havličku podj. i žup. Brekovljanu.

Promjene u učit.

Stalno imenovani učitelji: Jakov T k a l e c u Nartu; Zdravko Č a č k o v i ć na Voći; Nikola S u t l i ć u Prilišcu; Miroslav C u g š v e r t u Lupoglavi; Nikola P r a v i c a u Bušetini i Ivan B e r t a l a n i ć u Nedeljišću.

Listovnica.

Gosp. I. M. u S. — Već smo vam liepo kazali bili, da se radi zemljovida obratite na g. E. — Uredničtvo ovoga lista nije imalo s time posla.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrecht

Digitized by Google

Broj. 21. U Zagrebu, 1. studena 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Nješto o mnemoniki i izvanrednoj pameti njekojih ljudih.

Kad govorimo o mnemoniki, to razumievamo znanost i umjetnost, kojom smo kadri raznimi sredstvi naravne sile pameti ojačati; takovu su pamet stari nazivali umjetnom pameti. Po ovom imade takovih načinah, kojimi se možemo sjetiti mjesta, imena, broja, stvari i t. d.

Kada je mnemonika u život stupila, to se pravo nezna, nu vendar dosta stara biti mora, buduć si svaki čovjek traži raznovrstna sredstva, moćju kojih pameti pomaže. Ako li se n. pr. bojiš, da koje ime nezaboraviš, to uzmeš drugo koje ime ovomu naličnо, te ovako tražiš u pamtenju pomoći si. S ovoga pravom reći bi se dalo, da je pravi način pomaganja u pamtenju osoban (individualan), buduć si ga svaki po potrebi pribavi; on je naravan čim se osniva na pravilih gledom na svrhu i zakon, po kom pamet radi. Često se pruža prilika, da pronadjemo učin, koji nam pamet podpomaže, što je svaki iz svoga vlastitoga izkustva uvidjeo. Ja n. pr. za svojih mladjih godinah nisam bio kadar podnipošto upamtiti, koji od mjesecih Juni i Juli (za nazive srpanj i kolovoz još nisam znao) prije u godini dolazi. Pogledav oba imena dobro, uvidjeh u jednome „*n*“, a u dragome „*l*“. U abecedi dolazi „l“ prije nego „n“; što je ovdje protivno, buduć mjesec sa „n“ dodje prije, nego onaj sa „l“. Poslje toga nisam nikada više zaboravio, koji od obiuh mjesecih u godini prije dolazi. Tako n. pr. kao gimnazijalac nisam nikako upamtiti mogao,

Digitized by Google

da li se latinska rieč „pauper“ (siromak) po drugoj ili po trećoj sklonitbi sklanja. Nu uputiv me moj učitelj, da se „pauper“ po onoj istoj sklonitbi sklanja, po kojoj i protivna joj rieč „dives“ (bogat) znao sam vazda, da se „pauper“ po trećoj sklonitbi sklanja. — Ovako dade se promišljavajuć pomalo doći do sretstva, kojim je moći mučna imena i t. d. upamtiti.

Njeki vele, da je mnemonika s iztoka do Grkah prispjela, dočim drugi navadjaju, da ju je grčki pjesnik Simonides izumio, o kom se pripovieda sliedeće: Simonides bi u Krotonu u Thesaliji pozvan k njekomu bogatašu — Skopi — na objed. Kad je družtvo oko stola sjedjelo, jave mu sluge, da ga njetko zove, a on podje, da vidi tko je? Nu za vrieme njegova odsuća sruši se kuća, te silom razdrobi sve oko stola sjedeće tako, da docnije rodjaci nemogahu prepoznati lešine svojih. Simonides vrativ se i zapamtiv dobro, gdje je koji gost sjedio, kazà ime svakoga pojedinca. Mnemoniku je usavršio njeki Metrodor, koji je tako daleko dotjerao, da je sve ponavljao, što bi čuo. U novije doba nije tako daleko nitko dotjerao, premda je u više obzirah mnemonika i u sadanje doba vrla pomoćnica, te su s toga njeki pedagogi i pokušali pronaći načinah mnemonike, kojimi bi djeca učeno laglje pamtiti mogla, te teže stvari laglje naučila. Nu nije još nijednomu za rukom pošlo postići ovu svrhu, pa su do sad svi vrli pamtari postigli vrlinu ovu naravju i vježbanjem, a ne umjetnim kojim načinom.

U Rimljanah bjaše mnemonika za Cicerona poznata, nu za Kvintilijana opet propadè. Za školastikah stupi na njezino mjesto tako nazvana tabelarska methoda; ali u život stupi na novo opet po njekom Konradu Celtesu u petnaestom, a po Šenkelu u šestnaestom vieku. Njekoliko ću načinah mnemonike ovdje navesti, o kojih nedvojim, da jih već koji od čitateljah uporavio nije.

Njetko n. p. hoće da upamti onih sedam briežuljakah, na kojih bjaše stari Rim sagradjen. Zovu se: Palatinus, Capitolinus, Aventinus, Kvirinalis, Viminalis, Eskvilinus, Kőlius. Ako složimo početna slova ovih riečih u jedno, to dobijemo: „Pcakvek“. Premda je ovo vrlo mučno za izgovor, nu čovjek vendar jednu rieč lahko nauči, pa kada se sjeti prvih slovah, dodju mu na um odmah sve rieči po naravnoj pridružbi (associationem idearum) pojmovah. Bolje je još, ako od ovako spojenih slovah postane koja rieč razumljiva.

Digitized by Google

Ovako sačinjavaju početna slova devetorice vilah (Terphichore, Urania, Melpomene, Polihymnia, Euterpe, Kalliope, Klio, Erato, Thalia) latinske rieči „tum peccet“, koje lasno upamtiti možeš, pa po ovom zvati uvjek tu devetoricu vilah. — Višeputah dogodi se, da ovako spojivši početna slova, dodju nam same suglasice, pa onda proizišlu rieč bez samoglasicah izgovoriti nismo mogući. U ovakovu slučaju valja uzeti od svake rieči prvu slovku. Na primjer: Valjalo bi kojemu djaku, da upamti sedam mudracah grčkih: Periander, Solon, Thales, Pitakus, Bias, Kilon, Kleobulus. Od prvih slovakah ovdje spojimo rieč „Pesotapibikikle“, koja se laglje dade upamtiti, nego najednom sedam mudracah grčkih. — Spajanje ovakovim načinom stoji vazda duševnoga napora, te upravo s toga zapamtit ćeš ono laglje, što si ovako pretvorio. —

Drugi način (methoda) jest topologija, kod česa čovjek svoje misli o koje mjesto ili predmet osloni, te se — opaziv to mjesto ili predmet, odmah sjeti svega. Tako je govorniku vrlo dobro u dio došlo, da se uzmogne svih dielovah govora svoga sjetiti, ako prije mjesto dobro promotri, gdje će govoriti, ako tu najglavnije stvari upamti, pa na svaku po koj dio govora svoga namisli (nametne). Po ovom nazivlje se pamet mjestovita (memoria localis), kad n. pr. učiš iz knjige na pamet, pa poglavite stvari zabilježiš križićem, zvjezdicom ili drugim znakom.

Drugi je način slikovni (symbolički). To naime stoji, da one predmete, što no si jih živo osobito naslikane predstavimo, dulje pamtimo. Naslikane historičke, prirodoslovne i t. d. predmete upamtit nam je laglje, s toga je od ne malé koristi za djecu knjiga illustrirana. Nu njeki, nezadovoljni prostom symbolikom, htjedoše sve predmete učevne slikami — tobož za olakšat jih učenikom — izrisati, pa zalutaše i kako. Njeki Winkelmann narisa cielu Aristotelovu logiku na jednoj ploči; gdje medju ostalimi logiku ovako definira: Aristotel sjedi zadubljen u misli (to jest: logika je duševna a ne tjelesna radnja); u desnici drži ključ (t. j. logika nije nikakova znanost, no samo ključ do znanostih); u ljevici drži čekić (t. j. logika je habitus instrumentalis, te se odnosi kao meštrija); na nakovalu uz njega stoji razrezano i cielo kopito (t. j, logika nam pokazuje, kako valja krivo od prava lučiti). — Tako su uporavljali n. pr. za naslov — de haeredibus suis et legitimis slie-

*

Digitized by Google

deće: za „haeredibus“ načinili bi škrinju za novce; za „suis“ svinju, a za „legitimis“ dvie ploče Mojsijine. Da ovakovo postupanje nikakove koristi nenosi, to se lasno dade uvidjeti; jer ćeš se više utruditi, dok ovakove ludorije upamtiš, nego da što mekanički naučiš.

Od veće je važnosti posliednji mnemonički način, koji mi još valja spomenuti, naime onaj, kad prozaična djela u pjesme stvaramo. U koliko je laglje naučiti pjesmu, nego prozaični koj članak na pamet, to zna svaki, koj je pjesme učio. S toga nije dvojbe, da je ovaj način, kojim se dade što laglje naučiti, već oddavna uporabljivan bio, i otuda sigurno potekoše povodke (motto) pred raznimi članci. Latinske gramatike učinjene su ponajviše — što se pravilah i iznimkah tiče, u stihovih, a tako je i biblička poviest razredana u sv. pismu.

Navedene načine može svatko uporabiti vježbajuć pamet. —

(Konac sliedi.)

Didaktični ulomci.

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

XV.

Jezikoslovna nauka u pučkoj učionici radi o sadržaju i obliku jezika. U prvom obziru je i stvarna nauka. Ali u prvom školskom razredu pripravljaju se djeca za početke stvarne obuke. S toga gledišta shvaća se sva nauka u čitanki, bila prirodoslovna, bila povjestnička i t. d.

Vid.

Koliko imaš očiuh? — Gdje su nam oči? — Kakva je zjenica? Okruglasta i može se gibati, dakle je gibka.

Brez očiuh nebi mogli viditi. Tko nemože vidjeti, sliep je. A jesu li sliepi svi oni, koji nemogu viditi? — Kad bi ti noćju brez svieće htio čitati, bi li mogao vidjeti? —

Možemo viditi 1. stvari i njihove masti ili boje. Koje poznaš boje? Šta je bielo, crno, crveno, modro ili plavetno, žuto, sivo, suro, mrko i t. d.?

Vidimo 2. i oblik stvari, t. j. da li je što okruglo ili uglasto

Digitized by Google

ili šiljasto i t. d. Kakva je ova peć? Okrugla ili uglasta? — Jesu li stabla drveća okrugla ili uglasta? — Je li drveće svuda jednako debelo? — Koliko ugalah ima ova okvirena slika? — Dakle je četvero uglasta.

Vidimo 3. kako su velike stvari. Ova je kuća velika, ona je malena. (Imenuje se ova, ona kuća.) Koja je veća od druga? Koja je viša? (Razgovjetno izreci: Raž je viša od djeteline.) Koja je niža? (Djetelina je niža od raži.) — Šta je još više od raži? (Drvo i t. d.) Toranj je viši od itd. — Toranj je najviši. On je četverouglast, i ovršuje se šiljkom.

Vidimo 4. i gibanje osobah i stvarih, i kuda su namaknute stvari. Ova je pruga, koju rišem na tablu upravna, ova kosa.

Ove obadvie pruge ——— jednako su pružene.

I ove su tako: ||

Ali prve dvie su razite ili položite, a druge dvie okomite ili omčite.

Ovo je četverokut. Ovo je trokut.

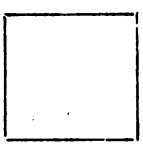

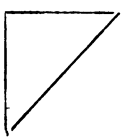

Koliko je u prvom razitih, koliko omčitih prugah? Koliko uglovah? Koliko u drugom prugah i uglovah? Načinite i vi na svojih tablicah četverokut i trokut!

Napravite opet četverokut i povucite po sriedi kosu prugu od jednoga kuta do drugoga ovako:

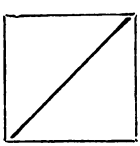

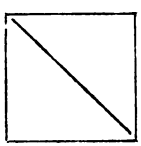

Ova je pruga u sredini kosa. Četverokut je njom razdieljen na dva trokuta. Je li koji trokut veći? (Obadva su jednaka i u prvom i u drugom četverokutu.)

Digitized by Google

Načinite još jedan četverokut ovako:

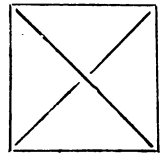

Obadvie kose pruge prekrižane su, stoje unakrst. Gdje se križaju, ondje je sredina četverokuta. — Koliko sad ima trokutah? (Četiri su trokuta.)

Ovdje nije stalo do toga, učiti mjerstvo, nego razjasniti učenikom jezikoslovne pojmove nazorno, da znadu, šta je razito, okomito, koso i t. d. Da se takovimi razgovori pripravlja i za nauku o prostorih ili za mjerstvo, razumieva se po sebi.

Jezikoslovna nauka u prvom školskom razredu sadržaje u sebi sve početke stvarne nauke, kao što se nalaze u pupu razvijajući se poslje listki i cvietki.

Po ovom nastavi se: Šta još možemo viditi očima? (Boju ili mast, oblik i t. d.) Kad vidimo stvari jasnije? Ako nezna odgovoriti na to nijedan učenik, pita se drugčije: Vidiš li onu susjednu kuću (napram učionici) bolje, nego li onu tamo na kraju ulice? —

Kad se tako učitelj porazgovarao o svem i sve razjasnio i djeca se naučila malko više misliti, onda može zadati: Popišite (zatvorivši knjige) sve u stavcih, štogod znate o vidu!

Popisano čita se, popravlja i prepisuje na čisto.

Neka učenici odgovaraju uviek u podpunih stavcih. Kad što treba umiešati i druga pitanja.

Pitajući za ono, što su učenici čitali, može učitelj zasvjedočiti, da li je vješt svomu poslu.

Pravo izpitavanje sastoji se u tomu, da tako pitamo, kako će nam učenik moći i zbilja odgovori. Tko polaže napole u usta učeniku odgovor, bolje neka i nepita. Kolikoputah ljuti se učitelj, kad mu učenik nezna i nemože odgovoriti na nevješto stavljeno pitanje.

Učenje mekaničko i promišljeno protimbe su. Unapredjivati, da učenik nemisli, to je griešiti protiva dječjemu duhu.

Opitavanje je široko polje za učitelja, na kom se može dovoljno kretati. A stvar je prosta i jednostavna! Ništa tu netreba drugo, nego da učitelj razumije predmet (sadržaj jezika), i da znade posta-

Digitized by Google

viti se na mjesto djece, na ono gledište, s kojega djeca smatraju stvari. Eto to je ciela tajna.

Neka nemisli učitelj, da mora sve komade štiva mak na konac mjereći propitati. Sve zavisi od sadržaja i predstavljanja. Kadšto je dosta njekoliko pitanjah. Kadšto se samo čitano izpripovieda. Štogod ima u kojemu komadu više pouke, to se više pita. Što god je obširniji koji komad, manje se pita.

U prvom školskom razredu ima učitelj još posla njegujući i gojeći čuvstvo jezika, koje tek u viših razredih postaje znanjem jezika. Slovničenje nješto samo hasni, služeći na to, da se unapriedi, kako će djeca razumievati sadržaj jezika ili u koliko je nuždno za pismeno jezično predstavljanje. Puko je prpošenje i ponos, ako n. pr. učitelj zahtieva, da mu znade učenik na ovom stepenu, koliko ima vrstih zaimenah. Znati upotrebljavati, glavno je, a to se uči iz jezika, a ne iz slovnice.

Poslovice uče se na izust, na pamet. Poslovice valja raztumačiti primjeri. Primjeri privlače više, nego li ono, što se govori i tumači. Valja se konobati, trsiti, truditi i mučiti, dok god čovjek uči. Brez muke neima nauke!

Školski izpiti.

Kako ima postupati učitelj pri javnom izpitu, da može pokazati, šta su učenici učili iz jezika?

Premda ovim prihvaćenim načinom obuke nekazuju se jezikoslovna pravila, ipak može učionica dati razlog, što je činila u tom pogledu.

Ljudi su navadni varati se medjusobno, i čuje se često: „Ako nevaraš, neživješ.“ — Smijemo se zato varati? Smijemo li ponudjati sjajno blato umjesto čista zlata i tvrditi, da su novčići dukati? Kad će već jednom vašarsko kričanje učenja na izust ustupiti mjesto naravnomu, pametnomu postupanju s naukom ove struke?

Natrpa se djeci u pamet mnogo riečih, pak onda na izpitu samo se otvori čep, da se liju rieči kao teklina iz bureta! A dokle zadrže djeca one rieči? Sve, što su djeca naučila samo za oko i za uho, nije ništa; toga bi trebalo okaniti se. Roditelji su žalibože tim pokvareni, i malo jih je, koji bi poznavali pravo biće odhra-

Digitized by Google

njenja i nauke. Zato bi valjalo pomalo obučiti ljude o tom i izpite svrnuti na naravnu putinu.

Godišnji izpiti valjalo bi da budu slavje za mladež, godovi sjedinjenja učionice i roditeljah i školskih starješinah, a temeljit izpit neka drži svaki ravnatelj učilišta osobno, da se može osvjedočiti o napredku učionice i o sposobnosti i revnosti učiteljevoj. Nu neka učitelj i na godišnjem izpitu zasvjedoči i pred roditelji, šta je radio. Od prilike ovako:

1. Učenici uzmu čitanku i pokažu, da znadu dobro čitati.

2. Učitelj postupa sa čitanim komadom ili s kojim drugim onako, kako smo gore rekli. Tim pokaže, da učenici i razumievaju ono, što čitaju.

3. Njekoji drugi komadi naznače se, da jih učenici samo pripoviedaju glede na sadržaj.

4. Opet njekoji od pojedinih komadah, koje su učila djeca na izust, kazuju govoreći polahko i izražno.

5. Pokazuju se gostovom sva na čisto prepisana pismena vježbanja: vježbe iz jezika, vježbe sloga i pisma, što je kazivano (diktirano). Gdje neima toga, polovan je i krnjast izpit.

Tako će se postići i svrha izpita, naime pokazat će se, da su djeca napredovala u čitanju, razumievanju i pisanju svoga materinskoga jezika. I mnogi roditelji nauče se štogod pri tom, pa tako čitanka postane domaćom knjigom.

O pravopisu.

Sav nauk o pravopisu može se razdieliti na troje: a) O pisanju pojedinih glasovah napose i u sastavljanju slovakah u jednu rieč. b) O razstavljanju slovakah. c) O upotrebljanju velikih pismenah.

Sve u primjerih valja to pokazati učenikom, i to obzirajući se pri izvedenih riečih na koreniku, a često i na blagoglasje.

Opazka. Njekoji naši pisci pišu: braća, cvieće, hrašće, plašće, lišće, odjeća, obuća, plaća, navješćenje, oprošćenje i t. d. tvrdeći, da je tako pisati blagoglasnije, nego: bratja — izvedeno od brat, cvietje — od cviet, hrastje — od hrast, plastje — od plast, listje — od list, odjetja — od odjeti, obutja — od obuti, platja — od platiti, navjestjenje — od viest, naviestiti i t. d.

Digitized by Google

Meni se čini, da je ovaj način pisanja izvedenih riečih i podpuniji, i tako pisane rieči zvuče blagoglasnije u koliko *s* blaži je od *š*.

Pri razstavljanju slovakah pazi se na korenoslovje i na sklanjanje, te valja pisati: jel-en, jel-en-a, jel-en-om, jel-en-ski; jun-ak, jun-ak-a, jun-ak-ah, jun-ač-ki; jun-ač-i-ti se, a po izgovoru piše se: je-len, je-le-na, je-le-nom, je-len-ski; ju-nak, ju-na-ka, ju-na-kah, ju-nač-ki, ju-na-či-ti se.

Jednoslovčane rieči nemogu se nipošto razstavljati.

Rieči (nesastavljene), u kojih ima dvie ili više slovakah, razstavljaju se tako, da je prosti suglasnik, koji stoji medju dva samoglasnika, potegne uviek k sliedećoj slovki, n. pr. da-ti, go-vo-ri-ti itd.

Kao prosti suglasnici smatraju se: dj, tj, lj, nj, te se potežu k sliedećoj slovki, ako stoje medju dva samoglasnika, n. pr. la-dja, pre-dja, pla-tja (pla-ća), pru-tje, že-lja, gra-nje itd.

Ako za rečenimi sastavljenimi glasovi: dj, lj, tj, (ć), nj, sliede dva suglasnika, tada ostanu oni pri prvoj slovci, n. pr. sreć-ni, poljski, konj-ski i t. d.

Suglasnici, koji se mogu spojiti spočetka rieči, spajaju se i u sredini riečih, Takovi su: br, bl, vr, vl, pt, pr, pl, ps, mn, ml, mr, dr, dn, dl, tr, tl, sm, sv, sp, st, sr, sl, sn, šk, zd, zl, zr, žd, žg, gd, kt, n. pr. do-bra, jer se veli brat; o-bla, jer se veli blag; i t. d.

Velikimi pismeni piše se:

1. Prva rieč svakoga stavka.

2. Na početku svakoga navedenoga stavka ili rieči, gdje predilazi glavni stavak.

3. Na početku svakoga redka u pjesmah.

4. Vlastita imena ljudih, gradovah, miestah, gorah, poljah, riekah i t. d.

5. Osobna zaimena upotrebljavajući jih kao štovanje: Ti, Tebe, Tebi i t. d. Vi, Vas, Vaše i t. d. (Sliedit će dalje.)

Pučke učione u Austrijskoj cesarevini.

(Dalje.)

Nije dužnost pučke učione, čovjeka samo za izvanjske svrhe naobražavati; „ona se imade starati za sveobće naobraženje naroda,

Digitized by Google

da se odvrati od krivoga i samovoljnoga.“ Ovo obćenito naobraženje učinit će narod za svako zvanje praktično kadrim, jer će u njem biti kraj ćudorednoga-vjerozakonskoga naobraženja još i svestrani razvitak u čovjeku ležećih sposobnostih i silah, te će se upravo ove voditi na to, da budu koli pojedince, toli svim skupa na dobrotvornu porabu. Ovo očekuje od obuke i seljak i nadničar upravo kao i svaki drugi, ako se od njih zahtieva, da danas bolje ovršavaju svoje dužnosti, nego prije. U gradjanskom životu je neobhodno nuždna oštroumnost i praktičnost duha. Zarana se dakle mora on buditi i priviknuti, da na sve misli, i da se znade u sadašnjih, prilično težkih okolnostih vladati; zarana se mora priviknuti da ono, što je naučio, i upotriebi.

Osim toga nuždno je, da se djeca već u najnižih školah na pjevanje priuče, jer u pjevanju imade mnogo toga, što mladež u formalnom i materialnom obziru naobražuje, jer se pjevanjem unapredjuje ono, što je krasno, dobro i istinito. Nu nije tu nuždno, da se mladež pučkih učionah u pjevanju uči do umjetnosti, nego neka se uči crkvene i narodne pjesme naravski i jednostavno pjevati. Ove pjesme i melodije neka budu kadre, ćut dječiju ugrijati.

Obuka u risanju je još važnija, nego u pjevanju, jer duboko zasieca u praktični život. Mnogo imade zanatah, koji zahtievaju znanje risanja, a kako je sada preotela mah obrtnost, treba kod svake njene struke risanja. Ta već i sam poljodjelac treba toga znanja, ako se uzme obzir na njegovu korist. Pak premda potrebu risanja svi uvidjaju, koji sa školom posla imadu, ipak se ono počme istom u četvrtom razredu glavne učione učiti; dakle velika većina naših pučkih učionah niti nepoznade risanja, ako se i jest već prije njekoliko godinah pronašlo, da je ta nauka za pučke učione velika i prieka nužda. Zanemarenje toga predmeta u pučkih učionah imade za cielu državu dakle i za pojedine narode posljedicah, koje se mogu samo onda ukloniti, ako se budemo svojski zauzeli za to, da se ta znanost već u najnižih pučkih učionah bude njegovala.

Još nam preostaje koju reći o tjelovježbi, na koju pučke učione kao i mnoge srednje već odavno čekaju. Imade ljudih, koji misle, da za djecu po selih nije nuždno vježbanje i okretnost tiela, jer kod kuće i u polju imadu dosta prilike svoje tielo kretati i tako sile tjelesne razvijati. Nu ovo se dade vrlo lahko oprovrći. Svako

Digitized by Google

kretanje i vježbanje izvan škole uviek je samo slučajno, a njim se nepostigne nikada svestrani razvitak svih tjelesnih sposobnostih, što je upravo glavna svrha sistematične tjelovježbe. Da sve mimoidjemo, nemožemo da nenaspomenemo, što su do sada svi ljudi opazili: u vojničkoj službi su vojnici sa sela neokretni i tromi, niti poznadu svoje snage, niti je znadu upotriebiti.

U mnogih državah je ta obuka već davno uvedena u pučke učione, pak bi bilo svrsi shodno, kad bi se i kod nas zavela.

Ovo, što je dosad rečeno o pučkoj učioni, pokazuje, da se mnogo toga imade u nas na bolje okrenuti, ako nekanimo ostati za drugimi narodi i državami; mnogo toga treba sada, što se u pučkih učionah neuči, u javnom životu. U svakom stališu se dadu opaziti nestašice i zle posljedice manjkave obuke u pučkih učionah. Kad bi svi drugi premučali ove posljedice, nemogu gimnazije ni realke, u koje dolazi mladež iz pučkih učionah. Ta na svakoj srednjoj učioni čuju se tužbe proti tomu, da mladež iz pučkih učionah dolazi nepripravna iz njih. A što bismo morali reći, kad bi s gledišta poljodjelstva i obrta, trgovine, znanostih i umjetnostih govorili o tih nestašicah pučkih učionah?

Toliko se govori o materialnih izvorih, nalazećih se u našoj državi i čekajućih samo da se vade i unovče. Istina je, da je naša država u svakom obziru bogata, pak zašto se već davno nije mislilo na to, da se to blago vadi i upotrebljuje, a država neostavlja bez pomoći, koju toli nuždno treba? Dokle god se nebudu duševne sile države na bolje pokrenule, dotle će se još uvjek govoriti o bogatstvu njezinom, a nećemo se znati koristiti tim bogatstvom; ono će ostati mrtvo i bez ciene koli za pojedine narode, toli za cielu državu.

Ovo blago će se moći samo onda upotriebiti, kad počme duh boljma gospodovati. A duh će gospodovati, ako dobijemo bolje učione pučke, iz kojih će izlaziti duševno — djelujući ljudi. Ovo duševno djelovanje će se pokazati u poslu a ovaj je upravo ono, bez čega neima razvitka ni blagostanja države ni pojedinca, na čem se osniva i sila gospodstva.

Što dosad pučke učione nisu svojoj zadaći dorasle, nije kriva samo mala mjera učiva i nestašica obučne metode; krivo je najviše to, što neimamo obučne osnove, po kojoj bi se učivo svrsi shodno

Digitized by Google

razredilo; kriva je nestašica odgovarajućih učevnih sredstvah, zlo razredjenje i premalo vremena za obuku. Osim toga fali pučkim učionam još: uredni polazak od mladeži, valjanih učiteljah i točnoga nadzora, koj bi kadar bio svestrane interese države i pojedinca unapredjivati.

Veliku važnost za shodno uredjenu i doista obrazujuću obuku imade osnova njezina. „Ona bi imala učitelju pravac pokazivati, oči otvarati, cielo njegovo školsko djelovanje ravnati i kazati mu, koj predmet kamo spada, kako bi se svaki taj predmet za svaki razred pravo upotriebio i što bi se imalo postići. Jer bez točno opredjeljenoga učiva i bez strogoga ograničenja i razredjenja njegova nemože se niti misliti, da će učiteljev trud uspješan biti i da će se kakav napredak u školi postići.“

Svrha ciele obuke kao i pojedinoga razreda mora učitelju strogo i točno označena biti i on ju mora takodjer shvaćati, i mora sam sebi znati uvjek račun dati o shodnu pravcu, koj ga onamo vodi. Ali izmedju stotine malo ih imade, koji pravo znadu, što treba k shodnoj obuki. Svakako dakle treba uputa k tomu, a najizkusniji, najučeniji i najvaljaniji učitelji neka svoje izkustvo saberu i slože sliku dobro uredjene škole pred oči ostalih svojih drugovah. Ovako dobivena načela neka budu pravac za sve učione po cieloj državi, ali tako, da na njihovu temelju svaka zemlja polag svojih okolnostih za svaku vrst svakdanje škole posebnu osnovu naučnu imade.

Glede učevnih sredstvah u naših pučkih učionah nije nuždno mnogo govoriti, jer svi su se, koji posla sa školom imadu, već davno osvjedočili, da su ta sredstva sa mnogoga gledišta pogriešna i da niti za sadašnju organizaciju školsku nisu shodna. Dodje li se do toga, da se naučne osnove promiene, netreba dvojiti, da će se onda morati i oko izmjene sadašnjih učevnih sredstvah boljimi i shodnijimi raditi.

Da li bi ova učevna sredstva imali sastavljati pojedinci, kojim bi se imao naputak podieliti, ili pako putem sveobće, slobodne konkurencije, svejedno je, nu čini se, da bi onaj prvi put bio probitačniji, samo ako se svaki put vlada na vještaka namjeri. Da joj to dosad nije izpalo svagdje za rukom, neće nitko tajati. Dokaz tomu jesu u porabi stojeće školske knjige. Od veće važnosti je pitanje, tko

Digitized by Google

će se imati baviti razsudjivanjem školskih knjigah i tko će imati svoj sud izreći o valjanosti njihovoj i o pripustu za porabu. S obzirom na daljnje razpravljanje ovih stvarih neće biti suvišno, kad bi se najviše oblasti u sporazumljenje pustile sa školskimi nadzornici, ravnatelji učiteljištah i sa svestrano uaobraženimi muževi, ali nikako nemimolazeć mnenja školskoga osoblja. Jer u ovom imade svakako pametnih, znanstveno naobraženih, pedagogično vriednih muževah; ovi imadu mnogo praktičnoga izkustva, a napokon je upravo to osoblje dužno po tih učevnih sredstvih mladež obučavati. Samoj stvari mnogo će biti pomoženo, ako se uvaži mnenje kot. učiteljskih skupštinah glede zavedenja ove ili one školske knjige. Barem bi se moglo pokušati.

Nadalje bi trebalo — osobito ako se učevni predmeti umnože i ako se obuka razširi i u dublje upušćala bude — da se pučka učiona bolje uredi, da joj se dade više učevnih satih ali takodjer, gdje se nužda pokaže, i više godinah radnje.

Ona rieč „koliko školskih godinah, toliko stupnjevah obuke ili toliko razredah“ je svagdje već odavna neoboriv temelj svake dobre i sigurno napredujuće obuke; samo se kod nas još nije ta rieč oživotvorila. U naših pučkih učionah je svako diete dužno šest godinah, od šeste do dvanaeste u svakdanju školu ići, ali u trivialki se uči u jednom razredu sa tri razdiela, a u glavnih učionah u četiri, kadkada u pet razredah ili razdielah. Pri takovu uredjenju moraju djeca, gdje su u četiri obrazovna stupnja razdieljena, na dva stupnja, a gdje su samo na tri stupnja razdieljena, na svakom tom stupnju po dvie godine ostati, ako se strogo drže propisi glede polazenja škole. Žalostne posljedice toga, koje se nedadu izpričati, poznate su svakomu pedagogu, svakomu pametnijemu, a mnogi roditelji znadu za te žalostne posljedice i sami. Ali ako bi se na sve zle posljedice zaboravilo, već zdrav razum zahtieva, da se diete svake godine za jedan stupanj obuke popne, dakle da za šest školskih godinah imade i šest razdielah školskih.

Da li će djeca od dva, tri ili od šest stupnjevah obuke u jednoj sobi pod jednim učiteljem sdružena, da li će kao u većih mjestih svaki stupanj za se svoju obuku primati, to će odvisiti od broja djece pojedine škole i od novčanih sredstvah dotične školske občine.

Što se tiče vremena, odmjerena za obuku u pučkih učionah,

Digitized by Google

lahko je moći prosuditi, da se u njem nedade postići ono, što se zahtieva — dvadeset satih na tjedan premalo je bilo dosad, a odsele će biti još manje dovoljno. Nebi bilo mnogo, kad bi djeca u školi u 9 poludanah po 3 sata, dakla svakoga tjedna po 27 u školi probavila kod obuke. Samo za najmanju djecu dovoljno bi bilo u to isto vrieme po 2 dakle 18 satih na tjedan.

Neće biti suviše, napomenuti još sliedeće. U mnogih državah vlada običaj, da djeca u svakdanju školu idu do konca 14. godine. Nebi li se to i u nas moglo zavesti? Dakako da bi onda trebalo za osam školskih godinah i osam obučnih stupnjevah ili razredah. Tko će se protiviti tomu, što sadašnje vrieme od svakoga čovjeka u svakom stališu zahtieva, „da mu budu osjetila zdrava i okretna, da imade duševno slobodan pogled, otvorenu glavu, bistar sud i pametne nazore o životu.“ Gdje bi se moglo postići od obuke, koja sa dvanaestom godinom prestaje, — u ono vrieme, u koje mladić niti je tjelesno niti duševno razvijen, a od opetovnice slabo korist imade? Nije premalen dobitak po školu i život, ako se broj školskih godinah umnoži. To potvrdjuje izkustvo dobiveno već na mnogih miestih. (Dalje će sljediti.)

Dopis.

Iz Kostajnice. Njekom neopisivom radošću opet uzimam pero, da štovanim čitateljem javim, kako i u našoj junačkoj krajini imade dobrićinah, kojim boljak mladeži na srdcu leži. Taj prijatelj mladeži oprostit će mi, što mu ime na svietlo iznašam; našao sam bo to za vrlo shodno. Taj prijatelj malenih jest g. Antun Jurković, c. k. nadporučnik, koji prošaste škol. godine djecu filialne učione grabovštanske, sve vrieme papirom obskrbljivaše, i najposlje uruči mi 10 for. tim dodatkom, da rečenu svotu obratim kako najbolje znadem. Neznajući veće koristi od duševnoga napredka, uzmem za rečenu svotu molitvene knjižice, koje medju bolju djecu porazdielih, da udaljena od župne crkve i kod kuće zimsko doba pomoliti se mogu; misleći tim nješto i na korist odraslih doprinieti, nebi li se ovim sredstvom na bolje ovršivanje dužnostih kršćanskih ponukovali. — Do duše slična požrtvovanja u našoj krajini jesu nješto neobična; mislih dakle, da neće s gorega biti, ako ovaj blagotvorni čin obće štovanoga gospodina darovatelja, rodjena graničara, objelodanim drugim za primjer doista uvaženja vriedan, nebi li se unapried mladež naša ovim načinom bolje odgojivala, ne samo za slavu vremenitu, nu i za vječnu. Da mi nebi pero u opasna, ali vjerujte, spasonosna razmatranja šiknulo, velim: Antune slava Tebi! A Ti Bože podaj, da mi kordunaši, kô što smo bili

Digitized by Google

njekad stup hrabrosti, o kojem se mnoga turska sila slomi, da budemo jednoć stup svjetlosti, kojega bi silni traci svaku tminu u tužnoj Bosni razpršili. Smijemo se nadati, da to vrieme nije daleko dočim nas je mudra i brižna bečka „Presse“ za tamošnje „Kulturträgere“ imenovala.

*

Viestnik.

— Nj. c. kr. apost. Veličanstvo imenovalo je veleč. g. Adolfa Vebera, dosadanjega ravnateljskoga poslovodju na gimnaziji zagrebačkoj, pravim ravnateljem istoga učilišta.

— Izložene na prvoj dalm. hrv. slav. izložbi u Zagrebu plastičke zemljovide Hrvatske i Europe blagoizvolio je kupiti preuzv. gosp. Jos. Jur. Strossmayer biskup bosansko-djakovački te pokloniti kr. učiteljištu zagrebačkom. Na tom velikodušnom daru smierna mu hvala od strane učiteljišta i ravnateljstva istoga.

— Veleč. g. Mijo Novosel župnik u Vološderu, odlikovan čašću podjašprišta u kotaru moslavinskom preuzima kot. školsko nadzorničtvo u tom kraju.

— Dne 25. p. m. započela se je školska godina na kr. višoj realci zagrebačkoj i to, kao navadno, zazivanjem duha sv. Budući sgrada realna jošte nije dovršena, to će se predavanja držati u zemaljskoj sgradi, u kojoj bijahu razredani izložci prve naše izložbe.

— U knjižari Županovoj moći je kupiti za 70 nov. „Molitvenicu i pjesmaricu“, koja no mjeseca rujna izidje na svjetlo troškom c. k. prodaonice škol. knjigah u Beču. Svećenik nadbisk. zagr. i kateketa gl. izgledne učione g. Simo Balenović uredio je tu knjižicu za porabu mladićem u viših učionah.

— U drugoj polovini prošloga mjeseca primismo br. 1. „Bosiljka“ lista za mladež, uredjivana po g. Ivanu Filipoviću učit. gl. kapt. učione u Zagrebu. Primjeren sadržaj i ukusan tisak u velikoj osmini, kao i malena cielogodišnja predplata od 2 stot. preporučuju taj list ne samo svakomu roditelju i gojitelju mladeži, nego i napredujućemu rodoljubu. — Poznato će biti p. n. čitateljem „Napredka“ da je uredničtvo ovoga lista imalo namjeru, uz ovaj pedagogički časopis izdavati dolistak pod naslovom „Košnica“, koji bi bio imao donositi raznolike duševne hrane omladini početne učione u onom pravcu, koga se „Bosiljak“ Filipovićev drži. Nu nestašica novčanih sredstvah i književne podpore morade odmah u početku taj podhvat osujetiti. Stoga želimo, da uredniku „Bosiljka“ bolja sreća posluži, nego li je nam služila.

— Neima tomu davno, što nam je rukuh prispjeo katekizam, tiskan kajkavštinom u Varaždinu kod Platzera, u 1000 iztisakah, da se razturi u učione liepe naše Podravine. Čujemo, da se je za tu stvar natražnjačku toplo zauzeo bio g. P. K. duh. pom., koji je bar iz tako zvane novije škole proizišao. Neznamo, bi li se tomu više čudili, ili žalostinke skladali. — Nu eto, jošte i crnjih glasovah. Znamo iz članka u našem listu „Vapaj iz Barauje“, kako neprijatelji našega naroda najveću svetinju narodnu, jezik naš u našem ondašnjem puku iztriebiti smieraju; pa se je ta kuga već i u naše Medjumurje dovukla. Oni, kojii bi imali biti pravi prosvjetitelji puka i svetinju mu njegovu braniti, naime njek svećenici medjumurski, nastoje sada iz petnih žilah da se tečajem dvanaest godinah rabljeni u učioni književni jezik zamieni kajkavskim šlendrijanom. To je doista Bogu plakati! Gdje je tim ljudem ljubav pram narodu svom i njegovu blagostanju? Gdje jim je sviest i duša? —

— Nj. c. k. apost. Veličanstva dostojalo je premilostivo dozvoliti, da se u Kotoru u Dalmaciji podigne realni gimnazij od četiri razreda.

— Dne 20. listop. t. g. obdržavana je mala skupština županije zagrebačke. U njoj je medju ostalimi dopisi čitan i onaj vis. kr. namj. vieća od

Digitized by Google

14. rujna t. g., kojim se sl. županiji prijavlja: da, prem se vidja radostan pojav napredka na polju pučke prosvjete, ipak mnogo i premnogo truda i muke još preostaje oko pučkih učionah, ako se žele iste popeti na onaj stepen, na kom su kod inih naprednijih narodah. Navodi se zatim u tom dopisu, da u nadbisk. zagr jedva polovina sposobnjakah učionu polazi, a u drugih biskupijah i eparhijah žalibog znatno izpod polovine; u bosansko-djakovačkoj diecezi polaze učionu $^6/_7$ svih sposobnjakah. — Dalje govori se o nestašici učevnih sredstvah i drugih manah te se poziva sl. županija, da se svojski pobrine svojim putem, kako bi svi organi i sve oblasti škole skladno i suglasno djelovali, da se cilj učioni iztaknut valjano postigne. — Napokon izjavlja se u tom dopisu pohvalno priznanje pogl. gosp. Jos. Vranicani-Dobrinoviću vel. sudcu kotara bosiljevačkoga kao osobitom prijatelju školstva i pučke prosvjete.

— G. Miroslav Matković učitelj stenografije započima svoja predavanja brzopisna dne 3. stud. o. g. na ovdješnjoj kr. akademiji. Za obuku do konca veljače g. 1865 plaća se 3 stot.

Natječaji.

U Pušči m. učit. i org. s god. pl. 315 st. bezpl. stanom, 6 hv. drv. i njekimi štolarnimi pripadci. Prijavit se treba do 14. stud. veleč. g. St. Matkoviću podj. i žup. u Pušči. — U Kravarskom m. učit. i org. s god. pl. 315 stot. bezpl. stanom, vrtom, 12 hv. drv. — Rok prijave do 15. stud. na veleč. gosp. Mirka Grabara podj. i žup. u Šišincih. U Stenjevcu (blizu Zagreba) m. učit. i org. s god. pl. 315 stot. 6 hv. drv., bezpl. stanom, oranicom od 1. rali i štolarnimi pristojbami. Prijava traje do 15. stud. preč. g. Franji Huszaru prvost crkve zagr. kanoniku kot. škol. nadzorniku. — U Žažini (kot. sisačkom) m. učit, i org. s god. pl. 278 st., $17^1/_2$ vag. žitka, 18 hv. drv. za učit. i učionu. bezpl. stanom i uživanjem vrta. Valja se prijavit do 10. stud. o. g. preč. g. Fr., Šloissnigu zač. kan. podj. i žup. u Sisku. — U Tuhlju m. podučit. s god. pl. 157 st. 50 nov., 30 st. stanarnine i 10 st. drvarine. Prijavit se treba do 15. stud. t. g. veleč. g. Ferd. Krajačiću podj. i žup. u Kraljevcu (pošta Klanjec).

Javna zahvala.

Prošle su tomu jurve dvie godine, što sam pogorio, a stan moj, što mi ga je mjestna crkva kao orguljašu opet sagraditi dužna, stoji još dan danas onako, kako ga je vatra ostavila, pa s toga mi se činjaše, kano da je već na ovom svietu sve na mene i na moju biedu zaboravilo, pače mnogi već mišljahu, da sam se opet oporavio; nu nije tako, dočim stan pogorjeli, s kojim su i znatni dohodci skopčani, meni fali, to ću jošte dugo morati u siromaštvu čamiti.

U mom tužnom položaju sjeti se mene moj zahvalni učenik i praktikant a sadanji učitelj i orguljaš u Martinskojvesi, g. Ivan Kovačić, te sabra u okolici svojoj ujedno s pogl. g. Stjep. Metikošem sisačk. kot. žup. pristavom u svrhu podpore trideset dva (32) stot. za me, koje sam ja danas s najvećom zahvalnošću i primio. Nemogu s toga ćućenje zahvalna srdca prešutati, da svoj gospodi darovateljem nausrdniju zahvalnost neizrazim. Dokle ja i moja obitelj živjeli budemo, nećemo propustiti nijedan dan se za sve dobro i za stalno zdravlje gore navedene gospode i ostalih dobročiniteljah blagomu otcu nebeskomu vruće moliti.

U Marija Bistrici dne 12. listop. 1864. **Lovro Ježek.**
učitelj.

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 22. U Zagrebu, 15. studena 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Nješto o mnemoniki i izvanrednoj pameti njekojih ljudih.

(Konać.)

U koliko vriedi vježbanje pameti, pokazat ću s njekoliko primjerah.

Kazuju, da je njekoga Tome Fullera, roba u Virginiji (sjevernoj Americi), pamet još u sedamdesetoj godini izvanredna bila. Dvojica staviše mu pitanje: koliko trenutakah (sekundah) imade u pol godine? On jim za dvie minute odvrati: 47,304,000. — Po tom pitahu ga: koliko je trenutakah živio čovjek, komu imade 70 godinah, 17 danah i 12 satih života. U njekoliko minutah odvrati jim: 2,210,500,800. Jedan je zatim odmah pismeno istu zadaću riešio, te buduć mu drugi proizvod izadje, htjede crncu robu dokazati, da je zlo računao, nu ovaj mu odvrati. Vi ste sigurno na prestupne godine zaboravili. — Zatim staviše mu pitanje: koliko bi odojakah gospodar imao u 8 godinah, da imade šest svinjah, a svaka od njih prve godine po šestero okoti i t. d. godinu za godinom? Izprva nije crnac pitanja dobro razumio bio; nu kad mu ga protumačiše, poslje 10 minutah odgovori: 34,588,806. — Ovakovu je pamet taj crnac jedino vješbanjem polučio. Izprva nije znao dalje od 10 brojiti, kasnije do 100 i tako sve dalje: napokon brojio bi, koliko zrnah kukuruza u vagan ide; koliko imade u kravjem repu dlakah, (nabrojio jih je 1782.) itd.; dok je tako daleko dotjerao, da je mogao u kratko vrieme gore spomenute i njim slične račune iz glave izračunati. —

Digitized by Google

Nu nije Fuller u toj struci prvi, nadkriljuje ga njeki nadničar u Englezkoj. O njem se pripovieda sliedeće: „U mjestu Elmton blizu Chesterfielda u Debyshire življaše njeki čovjek imenom Jedediah Buxton. Bijaše mu po prilici 50 godinah. Za mladosti svoje naučio je taj Buxton jedino „jedan put jedan“, a u pisanju nije niti dotle dotjerao, da bi ime svoje napisati znao. Napetom vrlom marljivošću i čestim vježbanjem dotjerao dotle, da je mogao 5 do 6 brojevah sa drugih toliko na pamet množiti i dieliti tako, da ga niti pismeno u tom nije bio nitko kadar dostići. Njeki Holiday stavi mu pitanje: Koliko kubičnih stopah imade predmet: kojega jedna strana 23,145.789, druga 5,642,732, a treća 54,905 engl. miljah imade? On mu jedan jedini put brojeve kazà. Buxton odmah započe računati medju svojimi drugovi (nadničari) radeći uz to. Ovaj odè, te izračunav kod kuće pismeno pitanje, vrati se opet Buxtonu, koji je do toga već pitanjè riešio bio, te mu odbroji svotu sadržavajuću 28 brojevah, bez da je išto pogriešio u računu. Što je još više, taj Buxton mogao bi dvie zadaće na jednom riešiti. Ako li mu kadšto udje koja pogreška u račun, to je račun opetovao i to tako dugo, dok bi našao, gdje je pogreška. Nu za sve to bjaše on tako čvrste pameti, da se je računah i proizvodah njihovih još nakon dva mjeseca točno sjećao. Millioni, Billioni, Tribes and Cramps (tako je nazivao svoje duge brojevne redove) bjahu mu svejedno kao funte itd. — On je sám pripoviedao istomu Holidaju, da je jednoč (1715) posve bio onesvjestio se računajuć njeki zadatak. Taj je zadatak bio sliedeći:

Koliko zrnah riže, graška, pšenice, raži, zobi, boba, leće u prostor od 202,680,000,360 miljah stati može, svaku milju kubički računajuć, a koliko bi vlasih — svaki po jedan palac — isti prostor izpunilo? — Najviše, što je ikada ljudska pamet u stanju bila, jest to, da je isti nadničar sliedeći od 39 brojevah sastojeći se sbroj:

725,,,,,,958,283,,,,,096,074,,,,907,868,,,531,656,,993,638,851,106

sám sobom na pamet množao. Pošto je taj zadatak do tri mjeseca izglave radio, proizvede sliedeći ogromni sbroj na kvadrat: 527,015, 363,459,557,385,673,733,542,638,591,721,213,298, 966, 079, 307, 524, 904,381,389,499,251,637,423,286. —

U grofiji Susex umro je godine 1837. njeki Watson, poznat u svoj onoj okolici radi vjerne obsežne pameti svoje. On znadjaše vrlo dobro, gdje je sve za poslednjih svojih 30 godinah svakim danom

Digitized by Google

bio, i koga je vidjeo. Više godinah proživio je kod svoga unuka bogata gospodara, te je poznavao sve blago, štono bi se nakotilo, prodalo, pače i svotu svakoga kupljenoga komada i svotu prodajnu. Od svih osobah, s kojimi je obćio, znao je dobu, mjesec, pače dan, kad se je koji rodio, te bi često stavio koju gospodičnu u nepriliku, koja bi se svojom mladosti pred njim hvalisala.

Koncem prošloga vieka upozna njeki Englez njekoga ne baš naobražena čovjeka, koji je cieli „oslobodjeni Jerusolim“ Tassov od rieči do rieči na pamet znao, pače tako, da ga je, ne samo s naprva, nego i s traga recitirati znao. Bjaše jih mnogo, koji su Iliadu i Odiseju Homerovu na pamet znali. Njeki stari učitelj, — umro je prije dvie godine — koga sam ja osobno poznavao, znao je sva imena svojih učenikah tečajem trideseto-godišnjega učiteljevanja svoga; znao je svaki dan u školskoj godini na pamet, što će i kada će što svršiti; on nije trebao bilježiti izostale učenike od urah, već je sve u pameti zadržao, tako da je koncem godine bez zapisnika svakomu dan i sat ubilježiti znao, kad je izostao. Prodike u crkvi zapamtio bi od rieči do rieči, te je svom župniku više putah kod objeda istu prodiku govorio i opazke dodavao. Pa kad je taj učitelj ostario i osliepio, nu vendar još hodati mogao, znao je bez vodje čitavo trgovište proći; jer je u pameti sabrane imao koračaje, koliko jih od jedne do druge kuće ima. — Tako je u Zagrebu u Novojvesi njeki siromak u bolnici sliep, nu on krave tjera u zagradjen kraj oko crkve, bez da ga tko vodi, pa udarajuć u tamburicu veselo pjeva; u dućan pogodi pipajuć o zid. Svi ga ljudi poznadu, te mu se zato ugiblju s puta. — Njeki je sliepac ponudio izvrstnomu igraču šaha Labourdonaju, da š njim jednu partiju igra; te je sliepac igru dobio. — U obće je znano, a to je Bog jur mudro pripustio, da je čovjeku, komu jedan organ oslabi, isti nadomješten drugim.

Pamet — smijemo li reći savršena — valja da bude 1) vrla, a takova je, ako je lahka, t. j. ako lahko sabire pojmove (misli) u sebi. Tako n. pr. Josip Skaliger nauči na pamet za 21 dan čitavoga Homera, a za četiri mjeseca sve ine grčke pjesmotvore. O Seneci, rimskom mudracu, pripovieda se, da je Virgila jednom proštio, pa ga znao na pamet itd. 2) Obsežna t. j. ako može zapamtiti i čuvati u pameti množinu mislih u dugoj povorci. Ovakova obsežna pamet zove se ogromna, a takove bjaše kralj bythinski Mithridat, koj znadiaše

*

Digitized by Google

govoriti sve jezike narodah pod svojim žezlom, naime 22; zatim kardinal Mezzofanti, koj znadiaše pače 52 jezika. 3) Čvrsta t. j. ako misli jednom zabite u glavu dugo drži.

Tako papa Klemens VI., što je jedanput čuo, nikad više nije zaboravio. 4) Vjerna t. j. ako misli baš onakove, kakove su njegda bile, u glavu vraća i 5) Sretna, t. j. kad se lahko dosjetiš čemu, što ti njekada bjaše na pameti. —

Pamet je od velike ciene za svakoga čovjeka; već stari rekoše: da toliko znamo, koliko držimo u pameti (tantum scimus, quantum meminimus). Ona je skladištem razumu, te ako neimaš u pameti ništa, neima ti niti razum što, da razumieva. Stoga mora svaki čovjek nastojati, da pamet usavrši, a učitelj i gojitelj napose mora gledati, da ju uvježba za mlada u gojenčetu. Duševne sile neima, koja bi se tako mogla zatupiti lienošću, opačinom, bolešću i neurednim naukom, kao pamet, a opet neima sile, koja bi se dala marljivošću i vješbanjem tako usavršiti, kao baš ona.

izr. Gj. E.

Didaktični ulomci.

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

XVI.

Sad ćemo reći koju o istom predmetu, naime o jezikoslovnih vježbanjih za srednji razred pučke učionice.

Čitanje, pisanje kazivanoga i obuka u jeziku nerazstavljaju se. Sve je sjedinjeno u čitanki, i štogod bolje zamaša i zasieca jedna struka od ovih naukah i vježbanjah u drugu, te jedna drugu tako podpomaže, tim je bolje i naprednije.

Štivom neka se uče djeca valjano čitati, vježbanjem u jeziku neka uče pravilno pisati. Čitajući shvatit će jezik, i upoznati se skupa sa stvarmi, naime s početci iz prirodoslovja, zemljopisa i povjestnice.

Kao što se razmiče i širi štivom dosadašnje stvarno znanje, tako se poznaju jezikoslovnimi vježbanji oblici jezika. Ali to valja poznati učeći manje na izust, nego li pišući vježbanjem.

Digitized by Google

Sve, što smo dosad govorili o čitanju, pisanju, zrenju, slogovnom vježbanju itd. pri prvoj čitanki, valja i za drugu.

U pučkoj učionici neima sustavne slovnice, kao što neima ni drugih sustavnih strukah nauke.

Razumno čitati bistvena je stvar; zaoto držimo se čitanke i štiva u njoj. Samo ćemo primjetiti nješto o medjusobnom odnošaju jezikoslovne i stvarne nauke.

Učionica, koja samo predaje znanja, zalutala je s pravoga puta kao pučka učionica; to nije njezina svrha. Njekoji predmeti uče se prerano: zaboravlja se, da razum dolazi s godinami. Prerani razvitak unapredjivati, grieh je pedagogički. Učitelj uči dakako slovnicu i stvari, možebit isto „rudoslovje“ i „biljarstvo;“ ali nesliedi odatle, da on to svoje stečeno znanje mora onako prodavati djeci, kao što ga je kupio. Nemože se dječji duh uzdići nad ove stvari, učitelj bi samo mrvicami sa stola bogatca hranio si djecu. Zašto da uče djeca stvari, koje opet brzo zaboravljaju? Što se tiče obuke u jeziku, mora smatrati čitanje i pisanje za glavnu stvar. Na ovih temeljih dalje će graditi život i izkustvo. Za jezikoslovnu i stvarnu nauku pojedini su komadi štiva u čitanki podanci; iz njih uče se stvari i pomalo, brez da se i spazi, a naobrazi se njimi i dječji jezik. Zato i jest čitanka skupa i slovnica. Jezik sastoji se iz mislih; takove misli nalaze se u štivu, te čitajući i razgovarajući se ob onom, što se čita, uče djeca jezik, a ne sredstvom slovnice.

Učeći jezik, uči se stvar; uči li diete stvar, sadržaj, uči skupa i jezični oblik i to naravnim putem. Slovnicom pomaže se pismeno vježbanje.

Obukom u materinskom jeziku ima diete naučit se svoj jezik razumievati, čitati i pisati u njem; nu nikada nesmije učitelj zaboraviti na višu svrhu, naime na ćudoredno oplemenjenje.

XVII.

Čitajući mora se zahtievati najstrožije, da se čita polahko i neprestajuć do točke. S komadi štiva postupa se po sadržaju. Njekoji komad dade se pripoviedati ili se može iz njega što pitati, pak se poslje toga opet čita, prepisuje i gdjekoji uči na izust.

Najviše škodi dobru čitanju, kad se čita mekanički, ništa nemisleći. Njekoji čitaju, samo da zuji, kao kad bronji muva po pra-

Digitized by Google

znom loncu; tako čitajući planduje se duševno i brezposliči. O kakovu ćućenju ili osjećanju i razumievanju nije mi govora. Ali brez toga nije ni moguće dobro čitati, niti dobro kazivati ili nepredavati.

Nu htjeti opet sve tumačiti i razjasnjivati škodi upravo, kao što se nepostiže svrha čitanjem samim, bez da se uči diete i misliti.

Premalo škodi, premnogo neplodi!

Ima u čitanki komadah, iz kojih se nauče djeca poznavati ponješto pučko gospodarstvo. K tomu dospievaju djeca putem nazora.

Mladež mora zarana naučit se, da uvidi, kako nijedan štališ nemože biti bez drugoga. To uvidivši unapredjiva se medjusobno poznavanje, priznavanje, počitovanje, ljubav i snosnost.

Čitajući i razgovarajući se o štivu, prepisujući, učeći štivo na izust i ponavljajući (opetujući, povtoravajući) postiže se, što se zgoljom slovnicom nemože nikada postići.

Naučiti valja na pamet (na izust) i često ponavljati sve pjesme, poslovice i basne u čitanki.

Svaki manje poznati izraz tumači se djeci i nalazi često protimba od rieči, n. pr. bogat — siromah, dobar — zao, velik — malen, mrzko — milo.

Pita se često: Tko? Šta? Čije? Komu? Odkuda? Kamo? Poradi čega? Zašto? Šta će to reči? — Pravo, podpuno, pravedno, upravno, svesrdno — upotrebiti to u stavcih, te vježbati djecu u jeziku! —

Veselost je skupocjeni božji dar. Da se ovo podhranjivati i uzdržavati uzmogne, ponudja priroda jako mnogo, osobito bilinsko carstvo. — Ali i sigre dječje nesmije zanemarivati odhranitelj i učitelj. Ozbiljna je stvar sigra mladeži. Značenje sigre nije ni iz daleka dovoljno ocienjeno. Umni motritelj nalazi, da često leži visok smisao u dječjoj sigri, i da već zato nije svejedno, šta i kako se sigra diete, jerbo ono ponajviše postupa sa svojom sigrom tako revno i svojski odano, kao što jedva koji muž postupa sa svojim važnim poslom. U sigri pokazuje diete često cielu svoju ćud i način, kako misli. A zar je malo stalo do toga odhranitelju? Jako je dobro, da učitelj s mladežju ide kadšto na dječje sigralište; ali veselim srdcem i vedrim licem, a ne ljutit i namrgodjen, pak da ravna dječje sigre nepriečeći slobodna gibanja.

Digitized by Google

Pozivam se ovdje na ono, što sam napisao o pučkih, slavonskih sigrah u mojemu djelcu za mladež: „Slike iz domaćega života slavonskog naroda i iz prirode s dodatkom: Slavonske pučke sigre“. U Zemunu tiskom J. K. Soprona 1858. Opazke, str. 167. itd.

Vriedno je sabirati i opisivati pučke sígre. Neuvažavaju se od mnogih takove malenkosti; ali vidimo već šta je s takovimi stvarmi, odkada su počeli sabirati učeni i naobraženi muževi pučke poslovice, skazke, pripoviedke, pjesme, zagonetke, pučke običaje. Učitelj pučki nemože se dosta upoznati s pučkim i dječjim mišljenjem. Tim se unapredjiva učiteljska zvanična djelateljnost više, nego trudeći se oko učenih, znanstvenih stvarih, koje često odvraćaju njegovo srdce od djece.

Zadavati djeci zagonetke, pobudjuje oštroumnost i pomnožava zanimanje s jezikom.

Evo njekoliko zagonetakah, od kojih može učitelj kadšto uzeti po koju i kazivati, a učenici neka ih pišu.

1. Ako sam mlad, ostat ću mlad; ako sam star, biti ću star; imam oči, a nevidim, imam uši, a nečujem? (Слика.)

2. Biela njiva, crno sjeme, mudar onaj, koj ga sije!
(Артия, мастило, тинта, перо, писаръ.)

3. Četvorica drumom lete, jedan drugoga stić nemože! Точковй од кола.)

4. Ćoravi vidi zeca, kljasti ga uhvati, a goli (goliš, goljo) sakrije ga i donese doma? (Лажъ.)

5. Po danu služkinja, po noći gospoja? (Метла.)

6. Gorom ide, goru razgovara, vodom ide, vodu razgovara?
(Звукъ звона.)

7. Jedna svieća svemu svietu dosta? (Сунце.)

8. Kad je glasno, šuti, a kad sito, riče? (Млинъ.)

9. Kad je krava najtežja? (Кадъ ми стане на ногу.)

10. Kakvoga drveća ima najviše u šumi? (Грбава.)

11. Koja je voda najširja a najplitkija? (Роса.)

12. Na vodu ide, a vode nepije, na pašu ide, a nepase, živo nije, a glas ima? (Клепка.)

13. Na što čovjek jutrom ustaje? (На старост.)

14. Nit se peče, niti kuva, a najsladje jesti? (Медъ.)

15. Puna škola djakah, ni odkuda vratah?
(Диня, лубеница, бундева.)

Digitized by Google

16. Sjedi vila povrh bielih stiena, i čeka sinovah iz bielih gradovah? (Квочка на яіи.)

17. Svaki dan izlazim iz kuće, pak sam opet uviek u kući? (Пужъ.)

18. Tko je bio prije čovjek (muž), nego dječko? (Адамъ, први човѣкъ.)

19. Tko pravi, netreba, tko daje praviti, neće da treba, a komu se pravi, nezna? (Лѣсъ, мртвачка шкриня.)

20. Šta je: najprije bielo kao snieg, pak zeleno kao trava, najposlje crveno kao krv, kad se jede?
(Трешнѣј коє су беле у цвету, зелене незреле, а црвене дозреле.)

21. Tko zna sve jezike na svietu? (Ека.)

22, Kad se rodi ima perca; u mladosti zeleno, u starosti zlaćano; čovjek jede svaki dan? (Жито, одъ кога се прави хлебъ.)

23. Zaklano i oderano, pa pjeva? (Гајде.)

24. Drven vol, prten drob, gvozden pupak?
(Дрвен сандукъ, у њему рубѣ, затворенъ локотомъ.)

25. Ide neprestano, a nemiče se s mjesta? (Ура.)

26. Kad se vidi, ostavlja se, kad nevidi, uzima se,
(Пушльивъ ора или лешнякъ.)

27. Dva otca i dva sina podielili hleb i pol, i došlo na svakoga po pol (hleba)? (Дѣдъ, отацъ и синъ.)

28. Nije u glavi, nego u travi; nije u šumi nego u Rumi; neima ga u Beču, nego je u Zagrebu; nije ni u svjetlosti i milosti, nego u mraku i u raku, i u svakom je najmanjem gradu i vinogradu, u svakom brdu i briegu? (Писме „р“.)

29. Guravo prase svu njivu popase? (Српъ.)

Nepametni ljudi kude pučke zagonetke i zabavljaju jim u koječemu. Dosta je, što ih vole djeca, voli ih púk. Zagonetke, pučke pjesme, poslovice, dječje pjesmice, skazke i pripoviedke dolaze iz puka; zašto da se nepovraća puku njegova svojina? — Ovimi gore netom popisanimi zagonetkami može se poslužiti učitelj kao gradivom za pravopisna vježbanja. Dakako zadavši zagonetke, netreba ih učitelj odgonetati njekoliko danah, da djeca sama malko mozgaju.

Pokle učenici razumiju podpuno sadržaj štiva, obraća učitelj cielu svoju pozornost na to, da djeca čitajući čisto, točno izgovaraju

Digitized by Google

rieči i valjano naglasuju slovke i rieči. Kad se već privikne uho na pravilni, pravi glas, onda će lahko biti pisati rieči pravo, tim više, čim je i oko motreći pozornije shvatilo oblik rieči.

(Dalje sliedi.)

Pučke učione u Austrijskoj cesarevini.

(Dalje.)

Kad smo već toliko razlogah naveli, s kojih naše škole zapinju, nemožemo niti sljedeće mimoići, a to je pretrpanje pojedinih razredah. „To je živa i svakomu poznata istina, da prepunjena škola ne samo snagu jednoga čovjeka nadilazi, osobito ondje, gdje imade s više razredah posla, nego da ovdje i individualni upliv na razum i ćud, dakle upravo ona silna poluga uspjeha odgojenja na minimum spadne.“ Gdje je dakle u obćenitoj školi za dvie ili tri godine više od 60 djakah, neka se otvori još jedna soba. Ako broj učenikah predje preko 70, neka se otvore za takove razrede paralelke. Sad imade školah, gdje preko 80, dà, njegdje i preko 130 djakah u jednom razredu zajedno sjede i to kadkada u tmićnih i uzanih prostorijah.

Neka budu inače sve okolnosti po školu koju povoljne, ako djeca u nju neuredno idu, neda se postići uredno upravljanje njome, pak sav trud najrevnijega učitelje ostaje bezuspješnim. Tužbe dolaze sa svih stranah osobito iz seoskih pučkih učionah, da se škola zanemaruje, premda štatistička data nješto povoljnije govore: s toga se dade lahko prosuditi, odkle slab napredak u obće. Reko bi čovjek, da se škola samo u zimi radi zločesta vremena zanemaruje; nu reći se mora, da je u ljetu ta nemarnost još veća. U to doba smanji se polazak škole tako, da od 140 školskih sposobnjakah 30 do 40 u školu dolazi. Pak kad izkusni školski kotarski nadzornici priznadu, da po selih većina djece za 6 godinah, što bi u školu morala ići, od prilike 18 mjesecih ili najviše dvie godine tu dužnost čine, onda se netreba čuditi, kad se nečini ono, što se zahtieva. U takovoj školi izadje nit svakoj obuci. Neka učitelj čini svoje dužnosti, kako ga je volja, trud mu nikada neće uroditi plodom željnim. Uspjeh škole takove, gdje većina djece svoj nauk prekida, bude bar oslabljen, ako ne uništen. Čemu bi se čovjek od ovakove škole istom onda nadati, mogo, kad u njoj gospoduje malo stariji, slabo usposobljeni, neznali,

Digitized by Google

pedagogičko-didaktički nenaobražen učitelj, ma on i imao dobre volje, ali ako su na njem one pogrieške, o kojih smo dosad rekli.

Zapitajmo se malo za uzroke takova zanemarena polazka učione, naći ćemo ih više, a moraju se navesti, inače koja korist.

Ponajprije je sadašnja organizacija školska kriva, jer neuzima u obzir potrebštine i okolnosti pojedinoga mjesta i predjela, barem redko kada. Da što da bi trebalo, da se svaka svakdanja škola drži čitavu godinu; ali ondje, gdje to okolnosti nedopuštaju, neka se izmjenice dozvoli škola na tri četvrta ili gdjegdje i na pol godine. Ove bi se ondje mogle — kako gdje okolnosti dopuštaju — po ljetu ili po zimi držati. Osim toga moglo bi se — dakako s dozvolom najviše školske oblasti — urediti tako, da djeca od 6 — 9. godine idu ljetom, a od 10—13. godine zimom u školu. Onda bi se odraslija mladež ljetom mogla kod kuće upotriebiti za poslove. Ako bi se gdje takova odredba učinila, nebi se smjelo zabraniti roditeljem, ako uzhtiju i manju djecu po zimi i veću po ljetu u školu slati. Osim toga moglo bi se u školah, koje se ciele godine pohadjaju, polag okolnostih školske obćine udesiti, da djeca u ljetu samo pol dana u u školu idu tako, da starija u jutro, a mladja po podne ili obratno dolaze. Ako se gdje takova šta znade, treba da se još njekoje promjene odmah izvedu.

U školah, koje se polaze svake godine po 6 ili po 9 mjesecih, neka traje to školanje 9 ili 8 godinah. U ovih potonjih neka bude broj satih svakoga tjedna 33, u ljetnih školah 25, u zimskih 30. Za djecu od 6—9. godine dosta bi bilo 25 satih na tjedan.

Daljni uzrok nemarnoga polazka učionah leži u parceliranih pašnjacih. Usljed toga imade mjesto jednoga obćinskoga čuvara (pastira) u svakom selu skoro toliko ovčarah i govedarah, koliko i kućah, a svi ti čuvari uzimlju se izmed školskih sposobnjakah, jer ovi još nisu za poljski posao. U interesu škole i odhranjenja velikoga broja djece imali bi dakle sabori uzeti obzir na ovo zlo i nastojati, da se pašnjaci komasiraju. Doista bi čovjek morao pomisliti, da bi same obćine imale zle posljedice takove zloporabe dječije snage spoznati, ali žalibože sbog dosadašnjega školskoga naobražavanja i odhranjivanja nerazumije velika većina roditeljah onu štetu, koju svojoj djeci za kasnija vremena tim prouzroče, što ju od škole i njezinoga

Digitized by Google

upliva silom odtrgavaju. Oni nećute, što njim samim na duševnom naobraženju manjka, nepoznaju blagoslovnoga djelovanja znanostih i duševnoga naobraženja na njihovu dužnost i njihove materijalne okolnosti, pak vele bez obzira na današnje življenje i odnošaje, da mogu djeca njihova onako prolaziti, kao što i oni prolaze. Ona slabost, u koje okovih ciele občine čame, daju vladi pravo, da svoje bolje i podpunije nazore o prednosti mladjega naraštaja oživotvori; to je vladina dužnost.

Što se škola marljivije nepolazi, veli se, kriva je takodjer još ta okolnost, da se neobdržavaju strogo oni popisi glede nemarnoga polazka učione. Barem mnogi školski ravnatelj duhovni tuži se, da sve njihove nakane ostaju bezuspješne, jer ih neće političke oblasti da podupiru, kako bi morale. Poradi presilnoga posla sa važnijimi predmeti izruči se razprava sa u ovom obziru okrivljenimi roditelji obično nižim uredovnim činovnikom, a ovi često pokažu svojim govorom i držanjem pred strankami, da jim je ovaj predmet, koji samo bezkoristno pisarkanje prouzroći, posve oduran, i da bi bolje bilo, ako župnik i učitelj takove stvari niti nedokazuju. A višeput se ovakova razprava tim dovrši, da se roditeljem, koji se plačevno trude dokazivati neobhodnu potrebuću njihove djece kod kuće i na polju, dade savjet, neka se s učiteljem nastoje sporazumieti i izjednačiti, jer je jedna pola globe i onako njegova.

Da pri ovakovih sporazumljenjih škola nedobiva, znade svatko, komu su okolnosti zemlje poznate. Ma da i nije toga, ipak se kadkada iz naredbe o globi kod prostoga naroda porodi sumnja, da učitelj samo, ma radi najmanjega dobitka, a ne radi dječijega i školskoga interesa kod političke oblasti prijave čini, a to nije kadro dovesti dotične roditelje na pravi put. Duhovni školski ravnatelji izgube sbog bezuspješnosti njihovoga nastojanja ugled postanu popustljivi napram nemarnim roditeljem, te se izgovaraju tim, da njihovo nastojanje poradi marljivoga polazka učione nenosi školi željenoga ploda, a njim da je samo škodljivo u očiuh njihovih župljanah.

Ove istine pokazuju nuždu, da se u buduće občine i njezini članovi u interes škole upletu, i da se u svakom mjestu, gdje je škola, ustanovi občinska školska oblast.— Onda će članovi občine udioničtvovati pri sudu za prestupak u nemarnom polazenju škole, te će tako učitelj i župnik manje odgovornosti u tom obziru imati. Dakako, da

Digitized by Google

se kraj toga nesmije popustiti u brizi glede pooštrenja odredbah globe poradi zanemarenja škole, zatim u nastojanju, da se čim prije ovakove kazne izpune. Nješto veće globe, do 10 for., zatvor do 10 danah, i to u kotarskom mjestu, mogle bi se osobito onda preporučiti, ako broj zapuščenih danah dotjera do trećine zakonitoga polazka škole. Ove globe imale bi samo u blagajnu školske obćine teći.

Možebit će nam se s koje strane prigovoriti koješta. Mnogi će reći, ako se odredbe glede ove globe budu točno i strogo izvršavale, da je to pretjeranost, osobito ondje, gdje nužda mnogih obiteljih silom zahtieva, da se ova djeca, što je moguće više, na zaslužbu pritjeraju.

Reći će nam se, da i u najurednijih kućah imade slučajevah, kad se djeca kod kuće pridržati moraju od škole. Da ovakove okolnosti čovječji obzir zahtievaju, neće nitko tajiti, a školski zakon toga neće braniti, to možemo misliti od naše toli čovjekoljubive vlade. U ostalom znadu to mjestni školski ravnatelji, koji se imadu brinuti za školu, vrlo dobro, gdje djeca iz nužde ili iz nemarnosti iz škole izostaju. Roditelji, koji puste svoju djecu dan na dan bez škole, vrlo često su bez savjesti i nemareći za svoju dužnost, jer smatraju djecu kao sredstva, koji im imaju služiti kruh i rakiju u kuću. A proti ovakovim roditeljem, kao i proti onim, koji iz neznanstva, zloduhe, ili pohlepe svoju djecu od škole zaustavljaju, nemože čovjek dosta strog biti.

Katoličko administrativno vieće u St. Gallenu preporučuje kao uspješno sredstvo proti zanemarenju škole, da se mjesto globe posve strogo razredjivanje učenikah glede njihova znanja i napredka preduzme. „Ako roditelji budu vidjeli, da se zanemareno mora naknaditi, kad se njihovoj djeci strogo zapovjedi, da često zanemarenje s dvostrukim vremenom oddužiti imadu, sigurno će onda već iz ekonomičkih razlogah svoju djecu marljivije u školu slati, pa mà niti neimali prave volje i čuvstva za školu“. Ovo sredstvo trebalo bi u budućoj školskoj organizaciji u obzir uzeti, a moglo bi se od prilike ovako formulirati: Djeca, koja po dovršenih školskih godinah još nisu propisanu mjeru znanja i okretnosti radi svoje krivnje postigla, imadu se na predlog školske oblasti mjestne prisiliti na daljni polazak škole. (Sliedit će dalje.)

Digitized by Google

Dopis.

M. K. iz Odre. Sa svih stranah mile naše otačbine dolaze Tebi mili „Napredku“ glasovi o učiteljskih sastancih. Sa svih stranah javljaju Ti, kako se dogovarahu učitelji, kojim načinom bi najlaglje doveli narod u spasonosnu luku prosvjete; kojim načinom bi najlaglje spravili narod pod mogući plašt napredka i duševnoga naobraženja. I mi prieko Save u kotaru Odranskom imadjasmo učiteljski sastanak dne 10. pr. m. u Novih-Čičah pod predsiedanjem veleč. g. podarc. Marka Rusaka, koj si ovo kratko vrieme, što je imenovan podarcidjakonom, steče ljubav i povjerenje učiteljstva. — Neka bude dakle i meni dozvoljeno koju prosboriti o našem sastanku. — Poslje sv. mise odosmo u učionu, gdje prisutno učiteljstvo preduzè praktično predavanje. Pošto ovdje gotovi bjasmo, odosmo u župni dvor, gdje bilježnik skupštine pozdravi veleč. g. podarcidjakona kao predsjednika. buduć se iza njegova naimenovanja ljetos prvi put sakupismo na sastanak, komu je on predsjedao. — Pozdravi ga ovako: „Velečastni gospodine! Sadašnje doba, jest doba napredka. Kamo god okom svrnemo, svagdje vidimo težnju za radom, težnju za napredkom. A i ljudska narav nije drugo, već napredak. Sav se život ljudski zove napredak, — sav se pravac čovječanski zove napredak. Nikad nestoji napredak; — on hrli napred, da ga i nevidiš. Buduć dakle napredak nikad nestoji, valja nam svimi silami nastojati, da i naš ubogi narod već jednom okusi plod duševnog naobraženja, da već jednom dospije pod mogući plast napredka. Ako ikomu, a to sigurno nam, danas ovdje sakupljenim, ima stati do napredka, najprije do napredka samih nas, a tada do napredka povjerene nam mile rodne mladeži. Toga radi se i mi evo danas sakupismo, da se posavjetujemo, kako da čim prije dovedemo naš mili narod u spasonosno pristanište, u pristanište sreće i blagostanja. Sakupismo se danas prvi put, da prisustvujemo sastanku, komu će predsjedati Velečastnost Vaša prvi put. Nemože mi se dakle na ino, nego da Velečastnosti Vašoj njekoliko besjedah u kratko, nu upravo od srdca progovorim. — Veli se — da je zdravlje velik dar božji, i koj ga ima, neka ga dobro čuva. — Podielio Vam dakle Višnji postojano zdravlje, podielio Vam milost, da uzmognete dužnosti svoga zvanja, zvanja težka i uzvišena, — zvanja po crkvu i domovini velevažna, točno i savjestno izpunjavati. — Lebdila Vam bolja budućnost mile naše domovine vazda pred očima! — Posvetili na slavu Boga trojednoga i na boljak mile otačbine sve svoje sile, toli duševne koli tjelesne! — Bili učiteljstvu kotara svoga otac, prijatelj i savjetnik u svih sgodah i nesgodah, što se i učiteljstvo od čovjekoljubja Velečastnosti Vaše sigurno nada, a učiteljstvo Vam danas svečano obećaje, da će iz petnih silah nastojati, da se i Vaše ljubimče — narodna učiona — popne na vršak svoj! — Pozdrav-

Digitized by Google

ljali se vazda onom ljubavlju, kojom otac sina, a sin otca pozdravlja! Zastupali mogućim svojim uplivom svagda i svagdje interese školarstva; tim načinom sagradit ćete si u grudih učiteljstva neoboriv spomenik štovanja i zahvalnosti, a plod nastojanja Vašeg sjati će poput zviezde Danice još onda, kad nam umrli ostanci u hladnu grobu truli budu. — Što da govorim dalje, kad nam srdce svim u radosti pliva; već ću ovako reći: Živili nebrojena ljeta na radost našu, i na radost i dobro mile naše otačbine! — Živio!" — G. predsjednik zahvali se srdačno i reče, da se nada, da ćemo svakiput ovdje š njim složno sakupljeni raditi za boljak mile naše otačbine. Daj Bože! reče, još više godinah! — Zatim bjahu čitani dopisi i naredbe prispjevše od višjih vlastih. — Odsele će predsjednik svake godine, kad pitanja razaslao bude, svakomu učitelju nazuačiti dva predmeta, iz kojih se za sastanak valjano pripraviti imade. — Knjižnica utemeljit će se kod svake učione, u tu svrhu doprinašat će obćine, svećenstvo, a od učiteljah svaki 5 stot. na godinu. Višja vlast zamolit će se, da se već jednom parcelirani pašnjaci ukinu, te komasiraju, kako bi se laglje mogli uvesti obćinski pastiri i time polazak mladeži u učionu pospješiti, zatim da se zabrani tiskanje molitvenikah u starohrvatskom nariečju, buduć prieče razvitak književnoga jezika. Gg. kotarski sudci zamolit će se, da učionam svojim obćine nabave još tečajem nastavše škol. godine slike za zornu obuku, i još po jednu ploču. Svatko uvidja potrebu dviuh pločah ondje, gdje se tri razreda u jednoj sobi podučavaju. Zatim da nabave obćine globus, zemljovid Europe, carevine austrijske, trojedne kraljevine i njekadanje Hrvatske. Okrom toga da nabave čestnu knjigu. U tú knjigu napisat će svaki učitelj od svoje učione kratku poviest o postanku i razvitku, a ujedno bilježit će se će se svake godine u nju imena učenikah, koji se odlikovahu, te zaslužuju nagradu, — Povede se zatim rieč o škol. vrtovih, o hranjenju svilacah, o nedjeljnih učionah, o uzrocih nemarna polazenja, o plaći, o orguljanju i pjevanju, kako naime još mnogi pjevaju pjesme, sviraju predigre i zaigre takove, koje ni najmanje neodgovaraju svetinji hrama Gospodnjeg. Govoreno bje o popisu škol. sposobnjakah, koj bi se imao držati polag zaključka sl. žup. zagreb. člankom 10,, koj veli: „popis škol. sposobnjakah ima se svake godine prije započetka škol. godine obaviti u prisutnosti podarcidjakona, koj je ujedno predsjednik odbora, zatim u prisutnosti kot. sudca, mjestnog ravnatelja i nadziratelja, i mjestnog starešinstva." Zametne se rieč o izpitih, koji bi se imali čim svečanije obavljati, što predsjednik i obeća, da će činiti. Zamolit će se viša vlast, da blagoizvoli odrediti, da nam koji imedju škol. vještakah sastavi čitanku za opetničare, koja bi sadržavala štiva takova sadržaja, koja zasjećaju u buduće zvanje i život opetničarah. — G. podarcidjakon opazio je prigodom izpitah, da njekoje učione ni propela neimadu, toga radi za-

Digitized by Google

molit će se gg. kot. sudci, da obćine nabave učionam propela, osim toga sliku vladara, nadpastira našega i drugih zaslužnih muževah. — Zametne se rieč o kazni, o nabavljanju šk. knjigah i stvarih učenikom potrebitih, da bi naime župnici na svoje ime nabavljali knjige od knjigarah, te im onda učitelji novce vratili, ili da obćine uzajme učitelju za knjige i nuždne stvari potrebitu svotu, a on da im novce koncem godine vrati. — G. predsjednik pravedno reče, da se svaki od učiteljah, koj na skupštinu došao nebi, ima pismeno opravdati, zašto došao nije, a pitanja, ako je bolestan, imat će kasnije riešiti. Samo bolest može biti uzrokom, da učitelj na skupštinu nedodje. Glavna zadaća učiteljeva je pučka prosvjeta, a ostalo je uzgredna služba. Skupština uvaživ neumorno nastojanje g. vel. sudca Rajznera, zaključi priznanicu mu poslati. Evo je: „Poglaviti gospodine! Sbor učiteljah kotara Odranskoga uvaživ neumorno nastojanje Vaše oko pučkih učionah, dosljedno pučke prosvjete, zaključi u svojoj, dne 10. listopada t, g. držanoj skupštini pod predsiedanjem veleč. g, podarc. Marka Rusaka svoje priznanje pismeno Vam izjaviti sa željom, da Vas Bog poživi na mnogo godinah na radost učiteljstva, i na radost mile naše otačbine! U ime skupštine: M. Rusak, predsjeduik. — M. Kobali, bilježnik. — Pošto je urekao dan za buduću skupštinu g. predsjednik, zaključi poduljim govorom skupštinu, a sakupljeno učiteljstvo izpjeva: „Tebe Boga hvalimo“. —

Viestnik.

— **Preč. g. Josip Marić, kanonik prvostolne crkve zagreb. i vrhovni diecezanski škol. nadzornik zahvalio se je u istinu na toj časti. Koliko s jedne strane žalimo, što se je preč. gospodin, poznat kao revan promicatelj i prijatelj škole, te časti odrekao, to se tvrdo nadamo, da će isto tako revnoga za učionu zamjenika steći.**

— **G. Ivan Marković priv. ravn. realke i talijanske gl. učione na Rieci, imenovan je pravim ravnateljem.**

— **Vis. kr. namj. vieće podielilo je učitelju Josipu Rožiću u Dubravi remuneraciju od 27. st. a. v.**

— **Nagradu od 50 st, koju je obćina svesvetačka kraj Zagreba najbolje odlikovavšim se u istoj obćini učiteljem opredielila, pripade na polak učitelju g. Ant. Kranjčanu u Remetah, a na polak Maksi Železniku učit. u Resniku**

— **Izvan javljene u poslednjem broju „Napredka“ „Molitvenice“ za mladež srednjih učionah, već se pod tiskom nalazi „Molitvenica i pjesmarica“ za mladež pučke učione, te je tako udešena, da su posebni otisci za mužku, posebni za žensku mladež. — Tu je molitvenicu napisao g. Fr. Šic, kateketa križevački, pjesmaricu pako g. Šime Balenović kateketa gradskih učionah zagrebačkih. — Neznamo, da li su pomenuta gg. katekete toj molitvenici pridala na koncu knjige tako zvanu ministraciju (dvorbu kod sv. mise), koja u njekih molitvenicih i naših katekizmih fali. Doklegod se služba božja latinskim jezikom obavlja, od neobhodne je potrebe, da se djeca pomenutu podvorbu nastojanjem i iztumačenjem po kateketih nauče. Svraćamo dakle pozornost gg. pisacah, ako nisu podvorbe za sv. misu dodali svojoj molitvenici, da to još za dobe učine.**

Digitized by Google

— Starešinstvo školjske občine trgovišta Djakova zaključilo je u podpunoj svojoj sjednici, da će iz občinskih sredstvah pridodavati svake godine po 100 for. a. vr. stanbine onomu učitelju, koji svoju učiteljsku pristojbu od 315 for. a. v. dobiva iz zaklade preuzvišenog g. biskupa J. J. Strossmayera za podučitelja utemeljene. Usljed toga nadati se je, da će, pokle predmet pristojbe za gorivo konačno riešen bude, i namještćenje redovitoga razrednoga učitelja na skoro slieditи —

— Na koncu prošle školske godine izpitavano je na kr. preparandiji u Djakovu za učiteljstvo: 5 učiteljskih pripravnikah drugoga tečaja i 8 učiteljskih osobah. Od ovih su odbreni: 3 za učitelje na glavnih, 6 za učitelje na trivialnih učionah, 1 za podučitelja na glavnih, a 1 za podučitelja na trivialnih učionah. Od pripravnikah nisu dvojica dobila nikakova odobrenja, a jednomu je bio pristup k izpitu zabranjen.

— Početkom ove školske godine našlo se je u trgovištu Djakovu 155 mužkih i 150 ženskih, — dakle ukupno 305 školskih sposobnjakah. Od ovih jur polaze dječačku glavnu učionu njih 138, a djevojačku 137, ukupno dakle 275. Zanatljiskih šegrtah našlo se je 47. Od ovih polaze opetovnicu u prvom razdjelu 8, u drugom 8 a u trećem 21. Osim ovih polaze opetovnicu jošte inih 7 dječakah, dočim jih je pri popisivanju 20 nadjeno. Opetovnu obuku nastavljaju dva učitelja u dvijuh učevnih sobah. Učiteljskih pripravnikah ima sada u prvom tečaju jedan, a u drugom šest.

— Veleč. g. nadziratelj pučkih učionah djakovačkoga školskoga kotara dr. Franjo Šagovac naimenovao je za namjestnoga razrednoga učitelja na glav. učioni u Djakovu g. Ivana Jergovića, učitelja na trivial. učioni u Vrbici, koji je i za glav. učione osposobljen. Ovaj je učitelj nastupio već pri početku tekuće školske godine ovo opredieljeno mu službovanje.

— Dehanatski učiteljski sastanak kotara djakovačkog bio je 21. srpnja t. g. u Djakovu. Ovomu je prisustvovalo 5 svećenikah i 21 sjetovni učitelj. Od posljednjih bila su samo dvojica odsutna. Viećanje je trajalo od 8 do 12 satih prije podne. Stavljena dva pitanja od strane uzviš. kr. namjestničkoga vieća i druga dva od strane prečast. duh. stola izcrpljena su temeljito. Osim toga polagan je račun i razgovarano je dalje o školskoj i učiteljskoj knjižnici, a velečastni gosp. predsjednik, kot. nadziratelj dr. Fr. Šagovac, podticao je prisutne bujnom i snažnom svojom riečitošću na točno i vjerno izpunjavanje učiteljskih dužnostih, na sveudiljno napredovanje u svih učiteljskih strukah, govorio je o promicanju gospodarstvenih strukah u pučkih učionah, itd. Pismene izradke stranom na sva, a stranom na pojedina pitanja predali su skoro svi učitelji. — Akoprem je zvanično viećanje u podne zaključeno, zato je ono ipak nastavljeno u sukromnih kollegialnih kruzih pri umjerenih, nu usrdnih stolovih, ka kojima su gg. razredni učitelji djakovačke glavne učione ljubezne svoje drugove prizvali.

— Slavonski školski list „Učit. Tovarš javlja u poslednjem svom broju sa žalošću smrt slavnoga muzikalnoga umjetnika Josipa Podobnika. Pokojnik obavljao je pod zadnje svoje dane službu u opatičkom manastiru u Loki (Bischoflack), te ostavio Slovencem mnoge kompozicije, koje će razveseljivati još u kasno doba srdca slavenska. Pokojna mu duša!

Natječaji.

U Maloj Gorici (kot. sisačk.) m. učit. i org. s god. pl. 232 st. u gotov., 5 vag. pšenice, 5 v. žita, 40 v. kukuruze, bezpl. stanom i vrtom te 18 hv. drv. za porabu učione i učitelja. Prijava traje do 25 t. m. na preč. g. Fr. Šloissniga zač. kan. podj. i žup. u Sisku. — U Bednji m. podučit. s god. pl. 300 st. i bezpl. stanom. Treba se prijaviti do 25 stud. o. g. veleč. g. Ferd. Rusanu podj. i žup. u Višnici.

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 23. U Zagrebu, 1. prosinca 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Utvare učiteljskoga života.

Učitelj čini učionu učionom, a dok neima učiona pravoga učitelja, dotle nije ona u strogom smislu uzeto ni učiona.

Učitelj obučava, t. j. on nastoji usposobiti učenike, pokazivajuć im pravac, kojega se u praktičnom životu držati imadu; on prisvaja svojim učenikom razno znanje, te pobudjuje njihove sposobnosti. Čim je više naobražen sam učitelj, tim bolje će moći i svoje učenike naobraziti. Nu nije svatko učitelj, koj se učiteljem nazivlje. Tu se mnogo više zahtieva, premda nam je reći, da njegov ugled pred pukom, a žalibog jošte i pred kojim to intelligentnim čovjekom nimalo nije prema zahtjevom, kojim po svom zvanju u sadanje doba zadovoljiti ima. — Kako se kod nas učitelji namieštaju i kakove sve zloporabe nebivaju, netreba da navadjam, jer je svakomu izmedju nas to dovoljno poznato.

Tko hoće učitelja postaviti i imenovati, mora znati, tko je učitelj, kakav ima biti i što se od njega zahtieva? Dvojim veoma, da to svaki seoski odbor znade, koji učitelja bira. Kod izbora učiteljeva nesmije se na to gledati, kako će učitelj zadobiti školu, nego kakova će učitelja dobiti škola. Tko da bira učitelja? Crkva ili koja druga svjetovna vlast? to je jošte in suspenso. U ostalom dižu se pravedni vapaji mnogoga nas, eda li će vrieme doći, da bude učitelj biran onako, kako to njegovu ugledu u obćini i dobru iste dolikuje?

Čestit učitelj biser je narodnji i to živ, ne mrtav. Svi članovi obćine prolaze kroz njegove ruke; on im pruža prvi naputak, kako

Digitized by Google

se u druževnom životu vladati imadu, a to je najvažnije. — Težko onoj mladeži, kojoj prvi učitelj bjaše nenaobražen, neuredan i nenabožan. Žalostna u istinu ona obćina, koja svoga učitelja neljubi i neštuje, — ili ga možda radi njegove nećudorednosti i nevriednosti štovati nemože. Za sažaliti je još i ona obćina, koja u učitelju traži samo muža za sviet, koji njezinu mladež nećudoredno, da bezbožno rukovodi te samo za sviet odgojiti kani. Dr. Zerrener kaže u svom djelu: „Gruudsätze der Schulerziehung". „Medju dobra svojstva učiteljeva spada i ovo: On mora imati djetinsko čuvstvo i ljubav napram djeci, te umiljatost, uztrpljivost, prijaznost i ozbiljnost; uz to da posjeduje pravo učiteljsko dostojanstvo i poniznost. — Treba da je prost od svjetovnoga razkošja i divlje putenosti, a ljubitelj domaćnosti i čiste slasti života, povrh toga treba, da skroz vjerozakonom oduševljen bude."

Učitelj, koji želi namješten biti, mora se izkazati učiteljskom poveljom, da je navršio učiteljsko pripravničtvo, te da je za tu službu usposobljen.

Nu svak izmedju učiteljah nepolazi pripravničtva, jerbo je iz kojega mu budi razloga po višjoj vlasti oprošten, te se samo izpitu učiteljskom podvrgne. Ovakove pozorne činim na rieči Dr. Švarca: „Svaki treba, da najprije sam sebe izpita, kako će i šta će, buduć nijedan čestit muž neće prije da poprimi kakova službovanja, dok se sam o sebi neosvjedoči, da je k tomu sposoban. — Ta već ciela priprava učiteljeva nije drugo, nego vlastito izpitavanje, te prelazi lagano na onaj izpit, kojemu se podvrći imade, da bude od drugih za učiteljsko zvanje odobren."

Potrebita znanja, što jih mora učitelj nižih pučkih učionah imati, lahko se izpitaju, ali glavna stvar, dar nauka i uzgoja neda se takovim izpitom izkušati, k tomu treba podulje pažnje dotičnom izpitatelju. Ovakovi su izpiti za dotične kandidate i za dotične obćine, gdje će takovi učitelji namješteni biti, veoma opasni. Slučaj može biti, da mladić, koji bi danas sutra bio učiteljem na svom mjestu, na izpitu propadne, dočim drugi, koji je izpit s dobrim uspjehom svršio, cielomu učiteljstvu na ruglo služi.

Naši su učiteljski izpiti za sada jošte odviše teoretični, jer se gleda samo na znanost i vještinu, a neuzima se obzir, da li dotičnik umije onako postupati s djecom, kako to njihova doba zahtieva. Koji učitelj prave, čiste, djetinske ćudi u školu nedonese, o toga uspjeha

Digitized by Google

malo se je nadati; njegovi pitomci su samo djeca ovoga svieta. Što se tiče izpita za više pučke škole, to se već više gleda na znanstveno naobraženje.

.Uzrok, radi koga koji to mladji učitelj, čim bude samostalno namješten, neradi oko sobstvenoga dalnjega svoga naobraženja, jest, što nije kod nas ustrojeno školarstvo tako, kako bi se namješteni učitelj, pokazav se revnim, vriednim i marljivim, mogao popeti na višu čast, koja bi, ako nićim drugim, a to bar njekom prednošću skopčana bila. — Skoro sasvim pravedno mogu njeki misliti, čim prime učiteljsku svjedočbu u ruke: „postigao sam svrhu svoju, dovle i dalje ne!“ — Nu uhvajmo se, možda će nam ipak tko to i u ovom pogledu pružiti pomoćnicu ruku.

Kod namještenja učiteljeva nebi se smjelo na ništa drugo obzir uzimati, do dobre škole, a ne možda kakovih drugih interesah, koji su s namještenjem učitelja skopčani. Nu razumieva se po sebi, da mužu, koji je već dulje vremena na školskom polju radio, pripada pravo na bolje mjesto.

Obćina, kod izbora učiteljeva imade vazda paziti, da dobije učitelja, koj na istom mjestu dulje ostane. J. Paul kaže: „Svaki dojdući odgojitelj manje djeluje od prijašnjega“. Često mienjanje dakle škodi; toga radi imade se na to toliko gledati, kao što i na sposobnost učiteljevu.

U novije vrieme počeli su se učitelji često mienjati, osobito na selu. Uzrok je pako taj, što se učitelj nemože složiti s dotičnim župnikom, odnosno školskim ravnateljem, osobito s takovim, koji nepoznaje novo ustrojstvo škole. Učitelj hoće, da s duhom vremena napreduje, a dotični ravnatelj neće da se okani svoga staroga šlendrijana. — Naravna stvar da to učitelju najposlje dosadi . . . . .

Nemogu pregorjeti, da nerečem dvie tri i o našoj učiteljskoj budućnosti. — Nije time jošte zadovoljeno, ako je muž, koji je družtvu čovječanskomu od mladosti žrtvovao svu snagu duševnu i sile tjelesne, riečju sav život svoj, samo za vrieme svoga djelovanja obskrbljen; nego se podpunim pravom zahtievati može i mora, da se takav, kad su mu već sile iznemogle, ili mu mraz starosti obielio vlasi, mirovinom valjano obskrbi. Bez ove skrajne nuždne podpore što smo mi javni i kukavni učitelji?

Slični smo — neka mi se taj izraz oprosti, ali ga u gorčini

Digitized by Google

srdca prešutati nemogu — slični smo sasvim teglećemu marvinčetu, kada mu nestane sile, ostave ga, da tamo gdje za plotom od nestašice pogine. Svaki drugi službenik dobiva mirovinu, samo ubogi seoski učitelj poslje mnogogodišnjega svoga težkoga službovanja nije ništa zavriedio ! —

Učitelj, pošto je namješten, bude po dotičnom ravnatelju predstavljen občini i djeci, pa se uz to koja rieč prosbori, jer to velik utisak učini. Nu neka i učitelj nebude lien, da svojoj novoj občini i pitomcem koju otčinsku rieč neproslovi. —

Svaki radilac vriedan je svoje plaće, predjimo na temelju ovih riečih sv. pisma promatrati materijalno stanje učiteljstva, odnosno plaće.

Duševni napor, kojim učitelj svoju službu ovršava, kao i uspjeh njegova truda nemože se ni zlatom, ni srebrom nagraditi. Obće priznanje, valjano naobraženi i dobri pitomci — to i njeka druga mogla bi se nutarnjem plaćom njegovom smatrati, koju učitelj za svoj duh i srdce teče. Ali kako stoji s izvanjskom plaćom od strane občine?

Učitelj imade za svoje vrieme i trud onako biti odštećen, kako bude n stanju, da bez uštrba svoga zvanja i službe pristojno živje.

Ako stavimo pitanje: koliko bi plaće morao imati učitelj? na to možemo dr. Luterom odgovoriti: Čestita i marljiva učitelja, toga nije nitko kadar nikakovim novcem naplatiti.

Nu da bi po Luterovoj izreci naše plaće skrojene bile, to bi dotične vlasti se izjavile, da nas naplatiti nije moći. Sad imademo malo, a onda nebi imali baš nikakove plaće.

Valja nam ovo navesti: učitelj treba takove plaće, s kakovom može svomu zvanju i časti primjereno živjeti i jošte za svoju starost i zaostavšu sirotčad svake godine štogod na stran metnuti; — njemu netreba ekvipaže sa četiri konja, za njega se pristoji, da se pješke sprodje, kako mu je i uzor pravoga učitelja — Isus spasitelj radio !

Harnisch kaže: „Svaki poslenik vriedan je i svoje plaće; tko dobro radi, neka bude i dobro nagradjen, i tko nad blagostanjem občine posluje, njegovo jelo neka nebude briga, ni njegovo piće skrb. Svaka občina dužna je svoga duhovnoga pastira uzdržavati, da može živjeti onako, kao što dolikuje mužu, koji na duševnom polju radi. Nemanje imade svoga učitelja primjereno uzdržavati, a ne poput kakova nadničara.“

Digitized by Google

Veoma je žalostno, da se od strane vlastih malo o tom radi, kako bi se učiteljstvu jedared takova plaća doznačila, koja bi dostatna bila za namirenje potrebitih troškovah njegovih. Najmanji činovnik (diurnist ili kopist) imade bolju zaslužbu, nego li u znoju svoga lica radeni učitelj, dà mnogi učitelj na kojoj gl. učioni. Šta pako da rečem o stotini nas seoskih učiteljah? Mi moramo težkimi uzdisaji naše zalogaje začinjati. Više nemogu kazati, srdce mi se razdvaja, kad vidim i čitam, kako se učiteljstvo ponižuje i kako se plaća u drugih prosvietljenih državah; a sve uzeto, ipak priznavaju potrebu toga staleža za naobraženje puka. Ovako nemože ostati, osim ako su oblasti, kojim dobro puka na duši ležati mora, jer iz njega njihovo dobro potiče, nakanile, da se ovomu važnomu staležu učenije glave uztegnu.

Pitam ja svakoga: tko će mi veselo u školi raditi, koj možda nezna, hoće li danas imati šta za objed, ili mu možda obitelj za svagdanjim kruščem uzdiše? Pa u novije vrieme toliko je naloženo tielu i duhu učiteljskomu, da uzporediv napor s plaćom, istu jedva nadnicom smatrati može.

Tko pomoći može, neka pomogne! To je glas vapijućih u pustinji, upravljen na sve one, koji biednomu učiteljskomu staležu pomoći mogu. —

Nu samo da se nebi u tom obziru kazalo: „Hos Jupiter edit, quos fecit paedagogos!“ — Ja baš nisam uz one, koji misle, da bi učitelj svega u izobilju posjedovati morao, aman ta mi je samo želja, da može svoje svagdanje potrebe namiriti.

Oda svuda čuje se krika i vika: školarstvo nenapreduje! pa kako će napredovati? Učitelj seoski (osobito koji imade obitelj) nemože drugčije živjeti, van kad se gospodarstva lati, a gospodar i učitelj ujedno nedade se skupa sljubiti, jedno ili drugo mora se zanemariti. Učitelj, koji imade u polju težake, kako će u školi uztrajati; naproti, kako može uz svoje težake biti, kad u školi djecu imade.

Kako može učitelj na školskom polju poslovati, kad ga gospodarstvo svaki hip drugamo vuče, ta već isti školski vrtovi mnogo vremena učitelju otmu za vlastito naobraženje pomoćju čitanja i t. d., a kamo li, ako treba više gospodariti.

Napokon na miestih i ta bieda tare nčitelja, što ni ove plaće uredno nedobiva. — Ali dosta je za ovaj put.

Digitized by Google

Čitajuć tko ovaj članak odsudit će me, da sam odviše velik materijalista, (znam, nijedan učitelj toga kazat neće), nu takovomu bez svakoga okolišanja odgovaram: neka bude samo pol godine učiteljem, osobito u kojem zabitnom kutu domovine, kubureć, kako mnogi kubure; sigurno bi učiteljsku kožu svukao, da se uzmogne drugom zaogrnuti. M. Y.....

Didaktični ulomci

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

XVIII.

Stavak i sastavak ili članak.

Učimo nazorno. Dajmo najprije primjer, po tom dajmo promatrati, napokon sliedi pravilo ili ono, što smo izvadili iz primjera i što imadu učenici upamtiti. Nesmije se početi ovako: Djeco! u svakom podpnnom stavku nalazimo sliedeća uda: predmet, pogovor, dodatak. dopunjak, okolnost, (kakvo opredjelenje vremena, mjesta, načina, uzroka, tvari) i t. d.

Učitelj izreče kakav stavak, ili ga dade napisati na tablu: „Ružica je procvala.“ To je stavak. O čem je u njem nješto izrečeno? (O ružici.) Šta je izrečeno? (procvala je.) „Konj vuče kola.“ O čem je ovdje govor? (o konju.) Šta je izrečeno o konju? (vuče.) Šta vuče? (kola.) Ono udo stavka, o kom se nješto izreče, zove se predmet govora; šta je dakle ovdje u prvom stavku predmet govora? Koje je pogovor? Šta je u drugom podmet? Koje je pogovor? itd.

Stvar je toli jednostavna i prosta, da se netrebamo pri njoj dugo zadržavati. Vrlo je važno, da se shvati misao u poduljem stavku, ako se znadu iztaknuti izmedju ostalih dva najvažnija stavkova uda (podmet i pogovor). Učitelj dade prepisati njekoliko komadah štiva, i naredi, da u svakom stavku podvuku prugicom glavna uda.

Tim se uče djeca misliti.

Koje su u sliedećih stavcih podmet i pogovor, i čim se dopunjuju? „Seljak prodaje trešnje. Kolar pravi kola, a opančar pravi opanke. Daj mi taj hleb, tu vodu i ono vino!“ „Sunce razsvietljuje i ogrieva zemlju.“ „Kopernik, kao što mu svjedoče djela, bjaše muž

Digitized by Google

neumorno marljiv, jako strpljiv, nepokolebivo stalan i izvanredno čedan.“ Tako valja baviti se u učionici i s ostalimi udi stavka.

Tražiti valja u štivu ili u onom, što je napisano na tabli: Tko? Što? Gdje? Kada? Kako?

Prislovi dolaze na pitanje: Gdje? kamo? kuda? odkuda? odakle? dokle? kada? odkada? do kada? n. pr. blizu, čak, dolje, daleko, desno, doma, gdjegod, igdje, ondje, ovdje, posried, pored, svagdje, svuda, tu, tamo, kuda god, nikuda, njekuda, izvana, časom, danas, istom, odmah, ovaj čas, davno, jesenas, jutros, zimus, na godinu, licem na duhove, kadkad, za života, zorom, od mladosti, od povoja do pokrova, dotle, jednako itd.

Koliko vrstih riečih poznajemo sad već? Samostavnike (učenik, knjiga, pero, dan); pridavnike (prilježan, nova, liepo, vedar); glagolje (uči, čita, piše, računa, pazi, sluša); brojnike (pet, šest, dvadeset, sto); zaimena (ja, ti, on, naš, onaj, koji); predloge (u, po, na, pred, za, prama itd.); prislove (sad, sutra, davno). — Takovo pitanje neškodi u zgodno vrieme.

Nauka u padežih samo se stavkom može razumjeti, jerbo su padeži zavisni od izreke i od predloge.

Sklanjanje biva bistveno sredstvom padežah, koji se dodavaju rieči pri koncu. Zato se pazi pri sklanjanju: na spol (velik muž, mala žena, mlado ljeto), na broj (muž, muževi, žena, žene, ljeto, ljeta), na padeže. Ovi se mogu zvati po broju (1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.) ili imeniteljni = nominativ, roditeljni = genitiv, dateljni = dativ, tužiteljni = akusativ, zvateljni = vokativ, predložni = praepositional, tvoriteljni = instrumental.

Valja govoreć o stavcih s djecom često povesti rieč i o obćih pravilih, kako se sklanjaju samostavnici; jerbo djeca svakako moraju u viših razredih pučke učionice naučiti se vježbanjem, da samostavnici mužkoga i srednjega spola (reda) imadu samo jednu sklonitbu, a ženski dva; da se iz genitiva jedinobroja može spoznati, na koju sklonitbu spada koji samostavnik; jerbo genitiv prve sklonitbe okončaje se na *a*, druge na *e*, treće na *i*, n. pr. jelen — jelena. Tako i som, grob, drob, lov, vol, dan, dar, jed, vrat, jaz, nos, drug, grieh, rak, kralj, nož, polje, konj, broć, miš, grč, veselje, zelje, sjeme, ime, tjeme, sljeme itd.

Digitized by Google

Žena, genitiv žene. Tako: knjiga, ruka, muha, gora, rieka, sestra, trava, krava, ovca, kuća, soba, šala, magla, vojska, trska, guska, igla, zima. Tako i Luka, Nikola, Andrija, sluga, vojvoda, vladika, poglavica itd. Zapovied, genitiv zapoviedi. Tako; misao (misal), boljezan, pjesan, čeljad, živad, noć, pomoć, moć, nemoć, mast, vlast itd.

Razliku izmedju glavnoga i podredjenoga stavka uče djeca tek u trećem školskom razredu i još više u četvrtom, gdje se vježbaju u slogu; u drugom pako razredu uče se samo poznavati tri glavna oblika od stavka: prost stavak, gdje je samo jedan podmet i jedan pogovor; višestručan, gdje je poredano više stavakah; sastavljen stavak, u kom budi koje udo stavka dva ili više pútah nalazi se, ili koji je sastavljen iz više pojedinih stavakah; prvi školski razred treba samo paziti na to, da li je stavak sam ili je njih više skopčano. Dakle, čim je viši razred, tim se dalje vode učenici u blagajnu jezika, te jim se sve više i više odkriva i pokazuje blago jezika, i potanje tumači zgrada jezika.

Vježbanje.

1. Čitaju se stavci iz kojega komada štiva, tumače se, kazujuć pišu ili prepisuju, da se samo upamti, pak drugom prilikom pišu se stavci na tablu, potražuju se uda stavka. Ako je u stavku više od jednoga pogovora, sastavljen je stavak.

2. Popisuju učenici iz komada štiva pojedine stavke, i tom prilikom sastavljene razstavljaju.

3. Djeco! uzmite svoje svezke u ruke. Ivane! čitaj, što si pisao najposlje, ali pri svakoj točki prestani čitati. Kakav je prvi stavak? Koje je u njem podmet, koje pogovor? Ima li u njem štogod, čim se dopunjuje pogovor? Ili se može pitati pri tom stavku: gdje? kada? kako? zašto? iz čega? Koji su tu samostavnici? — Jesu li samostavnici sami, ili je možebit uz njih kao dodatak kakav pridavnik (ime pridavno)? ili kakav dionik? ili zaime? ili brojnik? ili drugi samostavnik? N. pr. Učenik je rano uranio, u zoru obukao se, umio i Bogu molio, pak prilježno uči, što mu je zadao jučer u učionici njegov mili učitelj.

Tko je uranio? Učenik (podmet u stavku). Šta je učinio učenik? Uranio (pogovor). Kako je uranio? Rano (opredjeljenje načina). Kad? (kada je uranio?) U zoru (opredj. vremena). Šta je po tom činio? Obukao se, umio i Bogu molio (pogovori). Pak šta čini? Uči.

Digitized by Google

(pog.) Kako uči? Prilježno (opredjeljenje načina). Šta uči? Što mu je zadao učitelj (dopunjak pogovora). Tko mu je zadao? Učitelj (podmet). Kad mu je zadao? Jučer (opredjeljenje vremena). Gdje mu je zadao? U učionici (opredj. mjesta.) Čiji učitelj? Njegov (dodatak k imenu učitelj). Kakvi učitelj? Mili (dodatak k imenu učitelj).

Sad se pokazuje, da li se koristi učenik vježbajući se u jeziku. Učiti je dobro, ali upotrebljavati naučeno, bolje je, i na to nesmije se nikada zaboravljati.

Pri sastavljenih stavcih valja upoznati djecu s veznici. Svrha kazaljke na uri tek se pozna, kad se vidi na mini.

Veznikom vežu se ili skapčaju stavci: a, i, dà, ili, kako — tako, koliko — toliko, nego, ako, ipak, medjutim, akoprem, budući, no, li, samo, osim toga, sa svim tim, već, premda, pak, dakle, glede, jerbo, indi, poslje, napokon, toga radi, tako, za to, svrhu toga, za tim, to i t. d.

Vještak vidi u svakom stavku, kojimi su veznici skopčani poredani stavci, kojimi opet podčinjeni ili zavisni od svojih glavnih stavakah. Tu razliku uče djeca u višem razredu, u četvrtom glavne učionice i u realki, a u nižih razredih samo paze u obće na veznike, te ih pamte.

Mi u našem jeziku imamo dva korenita vremena a) sadašnje vrieme pokaznoga načina i b) neopredieljen (nesvršen) način. Iz prvoga izvode se svakolika sadašnja vremena, a iz drugoga svakolika vremena prošasta. Tko ovo dvoje dobro umije, on će sve ostalo lasno saznati. Isto tako treba točno naznačiti glagolje minuće i trajuće.

Sadašnje vrieme pokaznoga načina okončaje se na „*am*“ n. pr. kopam, kuvam; ili na „*em*“ tresem, pletem; ili na „*im*“ govorim, mislim.

Neopredieljeni način: dati, čuti, kopati, čitati, zvati, vikati, sjeći, misliti, govoriti, ljubiti.

Tko govori ili piše, veli se, da nješto sad biva (dogadja se), ili je već bilo, ili će tek biti. „Pišem, govorim, stojim, pitam; pisao sam, govorio sam, stajao sam, pitao sam; pisat ću, govorit ću, stajat ću, pitat ću.“ — Učenik mora naučiti se poznavati vremena iz komadah štiva. Osobito valja opominjati djecu na prošlo trajno vrieme: pisah, čitah, kopah, govorah, pjevah, nošah, stajah i t. d.

Digitized by Google

Imamo glede sadašnjega vremena pokaznog načina tri sprege, naime; 1. na *am*, *aš*, *a*; — *amo*, *ate*, *aju*, n. pr. kopam, kopaš, kopa; — kopamo, kopate, kopaju. 2. na *em* (jem), *eš* (ješ), *e* (je); — *emo* (jemo), *ete* (jete), *u* (ju), n. pr. tresem, treseš, trese; — tresemo, tresete, tresu; šijem, šiješ, šije; — šijemo, šijete, šiju. 3. na *im*, *iš i*; — *imo*, *ite*, *e*, n. pr. ljubim, ljubiš, ljubi; — ljubimo, ljubite, ljube.

Pomoćju primjerah valja djecu takodjer upoznati s načini, vremeni, broji, osobami i sa spolom u njekojih vremenih; da imamo način, 1. pokazni, 2. vezni, 3. pogodbeni, 4. zapovjedni; n. pr. Poslenik radi prilježno. Kažu, da poslenik radi prilježno. Da poslenik radi, ili da bi radio prilježno, više bi imao. Posleniče! radi prilježno.

Ovamo spada i dionik (pričašće ili dionorieč) n. pr. radeći, radeća, radeće.

(Konac će sliediti.)

Pučke učione u Austrijskoj cesarevini.

(Dalje.)

Nu još imade jedna sigurna pomoć proti neurednomu polaženju učionah; to je: dajte vješte učitelje u školu! „Mnogo već to hasni“ kaže glasoviti pedagog L. Kellner, „ako je župnik dušom i tielom zauzet za školu, i njezin posao drži kao oranje po onih brazdah, u koje on kasnije imade sjeme sijati; nu tim više djeluje osoba učiteljeva. Čim više je ovaj ono, što biti imade; čim više on školu na to tjera, što bi ova imala biti, tim redje će biti tužbe poradi zanemarenja škole. Što je zla škola, to osjete i doznadu i najneotesaniji roditelji naskoro, pak nije baš posve krivo, kad oni pomisle, da nije vriedno djecu onamo slati. Ali isto tako spoznadu oni, što je dobra učiona, a duh, kojim je ona nadahnuta, prodre i u najniže kućarice, te slovi iz djece savjesti roditeljah. Ako umije učitelj učiniti djeci školsko vrieme vremenom radosti i živahnoga duševnoga života; ako je on kadar mladjahna srdca ljubavju na se pripeti, onda moli diete roditelje, da ga nezadržavaju od škole, a takove molbe prodru u srdce majčino, te pomažu više, nego svako zakonito silovanje skupa sa svimi globami. Neposredno obćenje učitelja s roditelji i opomene, iz kojih diše duh ljubavi napram djetetu, riedko su kad bez uspjeha ostale, a k tomu se hoće i opet osobnoga upliva, da muž školski i u pravom smislu mužem narodnim bude. — Kad da-

Digitized by Google

kle koji učitelj dulje od deset godinah na jednom mjestu posluje, i još se tuži na nemarni polazak učione, onda imamo dosta razloga, dvojiti o njegovoj vriednosti i o njegovu djelovanju.“

U ovih riečih leži ubitačni sud za velik broj učiteljah pučkih!

Kao dodatak k ovomu svemu neće biti suvišno spomenuti, kako to pisac u uvodu ovih članakah rečene brošire javlja, da osim Tirola i Salcburga, u svih krajevih prostrane carevine austrijanske nije postignut pravi omjer izmed školskih sposobnjakah i školu polazeće djece. Dočim u Salcburgu, a osobito u Tirolu, djeca višeput i preko dužnosti u školu idu, te u prvoj zemljici 43, a u drugoj pokrajini 41 diete preko dužnosti u pučku školu još god. 1859. idjaše, u ostalih pokrajinah austrijskih je od 3,822.719 školskih sposobnjakah 1,278.502, dakle preko 30% svaki polazak škole zapustilo. (Budi nam slobodno ovdje reći, da u Pruskoj niti 200.000 djece za školu sposobne, dakle od prilike 6% od sve djece (2,773.413 godine 1861.) neostaje bez obuke školske. Od ovih se imade još uzeti, da od djece izmed 7. i 14. godine barem 40.000 već u srednje učione, dakle realke, realne gimnazije i gimnazije ide.) Od ove djece, što u Austriji u školu neidu, ide na gornju Austriju 652, na dolnju Austriju 1406, Moravsku 1590, Šlezku 2767, Koruško 6505, Štajersku 14.347, Česku 20.650, Kranjsku 23.578, Dalmaciju 24.237, Hrvatsku i Slavoniju 25.349, na Primorje 33,575, na vojničku Krajinu 42.497, na Erdelj 60.585, na Srbsku Vojvodinu 63.452, na Bukovinu 69.989, na Ugarsku 217.553, na Galiciju 467.153 djece. Na svako školsko diete dolazi dakle u cieloj carevini 13 stanovnikah, u Tirolu, Moravskoj i Českoj 7, u Šlezkoj 8, u gornjoj i doljnjoj Austriji i u Salcburgu 9, u Štajerskoj 10, u Koruškoj 12, u Srbskoj Vojvodini i u Ugarskoj 13, u Erdelju 14, u Kranjskoj 15, u Primorju 18, u vojničkoj Krajini 20, u Galiciji 37, u Hrvatskoj i Slavoniji 40, u Dalmalmaciji 47, u Bukovini 63 stanovnika.

Bacimo oko na druge države i prispodobimo jih u obziru pučkoga školarstva s našom, to ćemo naći, da na jedno školsko sposobnjače u Portugalskoj 44, Španjolskoj 15, Velikoj Vojvodini Hessenskoj 11, u Francezkoj 10, u Belgiji 9, u Hannovru 7, u Badenskoj, Braunšveigu, Pruskoj i Wirtemberžkoj 6, u Bavarskoj, Kurhejskoj i Saksonskoj 5 stanovnikah dolazi.

Digitized by Google

U Švajcerskoj je taj omjer svagdje povoljan. Na jedno djače ide u Basellandu, Lucernu i Solothurnu 7, u Argovi i Graubündenu 6, u Bernu skoro 5 stanovnikah. U Švajcarskoj, Saksonskoj i većini njemačkih državah idu svi školski sposobnjaci u školu.

(Konac sliedi.)

Naredba

vis. kr. dvorske kancelarije glede pravopisa.

Br. $^{10275}/_{1997}$. — Visoka kr. dvorska kancelarija izvolila je odpisom od 20. lipnja o. g. br. 2614 izdati sliedeću naredbu o školskom pravopisu na srednjih i pučkih učilištih.

Kancelarija ova dvorska scieni, da je dosta jasno naznačila, što je namieravala svojimi naredbami od 29. listopada 1862 br. 3180. i 19. studenoga i. g. br. 4108, izdanimi o nauci hèrvatskoga jezika, a imenito o upotrebljivanju jednoga propisanoga pravopisa na srednjih i pučkih učilištih kraljevine Hèrvatske i Slavonije.

Uvjerena, da je jedinstvo jezika bitan uviet napredna razvitka književnosti, i da sa zahtievom tim u štetnu protuslovju stoji vladajuća raznolikost pravopisa: hotjela je, da se zlu tomu doskoči, barem u području škole i da se putem nje uzgoje življi, imajući promaknuti riešenje toga pitanja i izvan škole prema gorestavljenu načelu jedinstva.

Medjutim rečenimi naredbami nije si ova oblast dvorska prisvajala prava, da konačno presudi znanstvenoj strani toga pitanja, već se je po svom položaju više pridèržavala gledišta s h o d n o s t i k o r i s t i, očevidne sa jedinstvena pravopisa, koji se je u ostalom, mimo svih mogućih razpravah ustanovio k o n v e n c i j o m i kod drugih, najprosviećenijih narodah Europe. — Premda to nebudi rečeno na uštrb znanstvenosti, koje se temelj nemože odreći ni pravopisu, propisanu za škole pomenutimi naredbami: Nu gledište shodnosti i koristi drži svojim ova oblast dvorska; — gledište, komu se je u pitanju pravopisa morala i morati će se pokoriti u svojih mnienjih čestoputah j e d n a k i m p r a v o m razdvojena znanost. —

Nakon dugotrajnih učenih pretresivanjah sjedne i druge strane, moralo se je u najnovije doba i kod njemačkoga naroda, kojega pravopisna borba mnogo nalići onoj u književnosti hèrvatskoj riešenje toga pitanja pokušati upravo onim putem, kojim je udarila ova oblast

Digitized by Google

dvorska. Razlika je u tom, što se potreba takova postupka, potreba vlasti, posredujuće u znanstvenoj borbi protivnih mnienjah, tim silnije osietja kod naroda, kojega se književnost nalazi tekar u pèrvom razvitku, ter joj je nužda riešiti se čim prije formalnih sporah, koji ju prieče u napredku stvarnom.

Odovud se vidi, da je naredbam ove oblasti dvorske, izdanim o pravopisu za škole, temeljem služila i uzvišenija namiera i dalje sižući smjer, nego se je, kako se čini, shvatilo sa više stranah.

Dvorska ova oblast nemože zatajiti, kako je očekivala, da će naredbe te, dobro shvatjene, dielovati i izvan škole silom onoga osviedočenja, iz kojega su proiztekle.

Tim joj je neugodnije vidieti, kako se i u području škole, s očitom nepomnjom na duh tih naredabah, vèrši jedva i mèrtvo slovo propisa. — Dapače ni to. — Službena izviestja, koja se ovoj oblasti dvorskoj predlažu od osobah, stojećih u neposrednu savezu sa školom, pisana su često pravopisom, koji se protivi ustanovam toga propisa.

Još je prikornija u tom pogledu bezobzirnost onih ljudih. od škole, koji na očigled najveće javnosti, i u spisih, dolazećih u ruke mladeži školskoj, daju primier sablaznjiva protuslovja: drugčije mladež naučajuć, a drugčije sami radeć.

Naprama sada još jasnije razloženoj namieri svojoj, nemože ova oblast dvorska podnipošto mirnim okom gledati postupak taj, već se prisiljenom nalazi ponoviti ovim, što strožije svoje naredbe glede pravopisa, pozivajuć kr. namiestničko vieće, da svojim putem to do znanja stavi svim, kojih se tiče, s opetovnom naročitom naznakom: da se organi školske uprave, ravnatelji, kao i učitelji svih učevnih zavodah u školi i izvan škole, u svih školsko službenih poslovih, t. j. dopisih i izviestjih svojih imadu služiti propisanim pravopisom, a što glede privatnoga književnoga ráda, u koliko je namienjen javnosti zahtieva od njih častna dosliednost napram mladeži školskoj i razlog obzira, dužna višim oblastim, ostavlja se njihovu razsudjenju, koje će ih uvieriti, da se s dosadašnjimi njekojimi pojavi te ruke nemože slagati ni jedno ni drugo, i toga radi, da bi dvorska ova oblast morala imat slab samo pojam o koristi, potrebi i plemenitosti toga nastojanja svoga, kad bi još i nadalje mogla terpiet, i u školi i okolo škole ljude takove, koji dèrže, da se može saviestno vèršiti dužnost

Digitized by Google

pedagogička učeć usti jedno, a u duši odobravajuć i činom tvoreć drugo posvema protivno,

I na knjige, namienjene nagradam mladeži školske, uzimat će se u napredak obzir samo u toliko, u koliko budu tiskane propisanim pravopisom, — U obće sve što se odnosi na školu, neka bude u skladu s tim pravopisom; — to je razlog, s kojega se nemože mimoići ovdje ozbiljna želja, da se i tamošnji časopi „Napredak“ buduć namienjen pučkomu učiteljstvu, prilagodi tomu obćemu zahtievu.

O čem obaviestjuje se . . . . . s primietbom, da se ima nastojati oko podpuna izvedenja ove naredbe. —

Od kr. dalm. hèrv. slav. namiestničkoga vieća.

U Zagrebu dne 19. sèrpnja 1864.

Merzljak, m. p.

Dopis.

Iz Podravine. — Dajte mi molim Vas, u svom cienjenom listu prostora, da javim našimcem gubitak, što ga smrt nemila zada domovini otev joj prava domoljuba učiteljstvu, uzev mu čestita i uzorna druga i župi ivanečkoj kraj Koprivnice srušiv joj u grob najvriednijega župljanina, učitelja Stjepana Goricaja. Pokojnik izučio prije 12 godinah preparandiju u Zagrebu, postao učiteljem u Hrašćini, od kuda ga viša oblast za koju godinu kasnije za nagradu premjesti u Ivanec, gdje se na 22. o. m. u noći nakon kratke bolesti u 29. godini života preseli u vječnost, — Ako priznajemo, da je samo onaj pravi i najveći domoljub, koji vierno vrši svoje službene dužnosti; raztužiti ćemo se zbog rane smrti pokojnika, kao s gubitka jednoga od najčestijih domoljubah. On bjaše čovjek radin poput marljive pčelice, pun liepih naravnih darovah, kojimi se je svimi služio jedino na korist povjerene si učione i njezine mladeži. Godišnji izpiti, držani u prisutnosti najkompetentnijih muževah, te njegovi izložci na prvoj našoj izložbi dokazahu svietu riedku marljivost i sposobnost, koja bi se bila, da je imao pokojnik zgode i sredstvah, dala razviti do velike savršenosti. Porota izložbena odlikova njega i njegovu učionu, a to je i zaslužio, jer je učionu ivanečku u svakom obziru liepo podignuo, te da je još koju godinicu poživio, bio bi joj, smijem tvrditi, dao sasvim drugo lice. S djecom postupao je tako milo i ljubezno, da su ga voljela od otca i majke; a po djeci uzljubiše ga i odrasli, što se je najljepše vidjelo kod pogreba, (na koji se je sabralo više svećenstva i učiteljstva iz Koprivnice i okolice), gdje je staro i mlado

Digitized by Google

jecalo od tuge i plača za obljubljenim pokojnikom. — Malo je trebalo za Goricajeva učiteljevanja u Ivancu siliti roditelje, da šalju djecu u školu, i djecu, da ju polaze, jer je jednim i drugim zbog očitoga napredka škola omiljela, pače u neškolske dane vidjeli ste školski i učiteljev vrt pun mladih, radinih težakah, presadjujuć, zalievajuć, kopajuć i čisteć. Zato ćete u cieloj domovini riedko naći školski i učiteljski vrt u takovu redu, kao što je u Ivancu. Nisam pokojnika ovdje odveć pohvalio, te znam, da će mi njegov prevriedni kotarski nadzornik veleč, g. P. Draganec priznati, da sam u hvalu revnoga učitelja možda i premalo rekao prema njegovim zaslugam. — Nekoliko sam samo urah proživio u njegovu stanu, njekoliko časovah počasio medju njegovom školskom djecom, njekoliko korakah koračio po njegovu preliepu vrtu — ali tih njekoliko urah, dok budem živio, neću zaboraviti; istom sam zavirio u njegovo čisto, blago i pošteno lice, pa evo već ga nesta s mjesta, na kojem bi bio mogao mnogo dobra učiniti. Ali božja je volja bila — ta misao tješiti će razcviljenu mu udovu i jedino diete, te velik broj njegovih prijateljah, od kojih mu jedan ovim veli: s Bogom, pokojna ti duša Stjepane vriedni! —

Viestnik.

— Vriedni čitatelji ovoga lista pročitali su gore više navedenu, od rieči do rieči, kako je pisana, naredbu vis. kr. dvorske kancelarije od 20. lipnja t. g. br. 2614. glede pravopisa, kojim se imadu služiti sve školske osobe naših učilištah, pače ozbiljno se želi, da i „Napredak“, budući namienjen pučkomu učiteljstvu, tomu se zahtjevu prilagodi. Čudimo se jedino tomu, da ova naredba, razposlana u srpnju o. g. po vis. kr. namj. vieću, nije upravno na uredničtvo ovoga lista, pošto se njega poimence tiče i u živac obstojanja negova dira, upravljena bila. Za nju znadu pače već i oni, kojih se ni malo netiče, pa stoga se je uredničtvo samo pobrinulo, da ju onako dobije, kako je pisana. Ta nas je sreća tek dne 24. stud. zatekla. —

— Dosadanji učitelj na gl. učioni križevačkoj g. J. Lajer postao je učiteljem na gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih.

— Vis. kr. namj. vieće blagoizvolilo je namjestnomu učitelju na kr. preparandiji Ljud. Modecu u ime nagrade podieliti 100 fr. a. v.

— Dakle izišla je u prediducem broju ovoga lista javljena molitvenica za učenice početnih učionah izpod tiska. Naslov joj je „Sunčanica“, koji je upravo sretno izabran; jer kako se sunčanica prama suncu kreće i njegovim sjajem i toplinom razvija, tako i duša djetinja molitvom i pjevanjem nabožnim ogrieva i nspieva na suncu božje milosti i blagoslova. — Molitvenica obsiže 17 arakah, te ima na 125 stranah sve moguće djeci namienjene molitve, a na 145 str. opet liepu kiticu bogoljubnih pjesamah, s veće strane poznatih i shodno izpravljenih. Drago nam je, što je i ministracija dodana, koju se, budući rieči latinske tiskane onako, kako se izgovaraju, djeca i sáma naučiti mogu, jer maleni dosta putah u zabunu stavljaju svećenika, kada mjesto coelum, kolum, m. suscipiat suskipiat itd. izgovaraju. — Jedina šteta, što nije bar pred naslovnim listom kakova slika dodana, prem je za želiti, da se u molitvenici za djecu po više njih kod važnijih molitavah nalazi. — Ciena knjižici, nuz to prilično liepo vezanoj jest samo 40

Digitized by Google

novč. — Gospoda Fr. Šic i S. Balenović vjeroučitelji tim su doskočili željenoj potrebi podpunijega molitvenika, te ga zato pučkomu učiteljstvu toplo preporučamo tim više, što je ova molitvenica napose za učenike, a napose za učenice tiskana. Tko dakle káni takove za djecu pribaviti, nenka se obrati u Zagrebu na kateketu g. S. Balenovića, u Križevcu na g. Fr. Šica, a u Varaždinu na g. Iv. Nep. Jagića. — Knjiga je ukusno tiskana u tiskarni Drag. Albrechta, a vezana kod E. Mučnjaka u Zagrebu.

— Polag dopisah političkim novinam poslanih vlada u Sriemu njeko mrtvilo u školarstvu. Tuže se, da je velika novost, ako se gdjekoja katolička pučka učiona tamo podigne, a o preustrojenju obstojećih i uvedenju novih učionah poimence pravoslavnih da neima ni govora. — Nebi li dakle već skrajno vrieme bilo, da se imenuje nadziratelj pučkih učionah, o kom su i opet politički naši časopisi čuli, da je već imenovan. Od srdca želimo, da se ono, što se čuje, jednom i obistini, te će se sličnim, kao gore, i raznim drugim tegobam doskočiti.

— Buduć nam tiesan prostor lista nedopušta, da dopis iz jastrebarskoga kotara cielim sadržajem priobćimo, registriramo samo važnije iz njega, pošto je i onako sl. čitateljstvu znano, o čem se je ljetos u škol. skupštinah viećalo i sborilo- — U skupštini pomenutoga kotara navodi se pravedna tegoba, što su škole i obć. uredi u Draganiću, Krašiću, Petrovini i kod Sv. Ane pod Turnom u jednoj istoj sgradi smiešteni. Dočim je izgleda, da će se u Domagoviću, poznatom rodnom mjestu obzirnoga biskupa zagr. Mart. Borkovića, podići nova učiona, to ona u Pribiću na pol dogotovljena radi vlažna temelja propada. Kot. sudcu u Krašiću g. Drag. Traveniću bilježi se u zapisnik bvale vriedno nastojanje oko učione. Napokon žali dopisnik, što nisu u njekih učionah ljetos nikakove nagrade dieljene bile. —

— Primili smo drugi broj „Bosiljka“, izašla dne 20. stud. o. g. I taj broj odlikuje se, kao i prvi, bujnim svojim sadržajem, te će zanimati mladež našu. —

— Izašla je po treći put. „Sbirka zabavnih narodnih pjesamah stoji vezana 12 novč. a dobiva se kod tiskara Dragutina Albrechta.

Natječaji.

U Viljevu (župan. virovit., škol. kot. D. Miholjački) m. učit. i org. s god. pl. 367 st. 50 novč., bezpl. stanom, vrtom, 1 rali oranice, 6 hv. drv. za učitelja i drugih 6 za učionu. Prijavit se treba do 25. prosinca t. g. preko veleč. g. Ant. Regena, podj. i žup. u Podgajcih (pošta dol. Miholjac) presv. g. Gustavu baronu Prandau-u. — U Rujevcu (sl. 2. bansk. puk.) m. učit. s god. pl. 200 st., paušal. 6 st., bezpl. stanom, vrtom od 800□ hv. i 12 hv. drv. Rok prijave traje do 14. prosinca o. g. preko nadležnih oblastih.

Promjene.

Imenovani: Pavao Janković stalnim učiteljem u Čučerju i Roberto Tretinjak provis. učit. u Baziji (filialu Lukač).

Listovnica.

G. A. R. u P. — Za priposlano hvala; neplaća se ništa. —

Oglas učiteljem.

Kod podpisanoga mogu se dobiti:

Čestitar za mladež od Stj. Novotný-a 2. izdanje, tvrdo vezano 40 novč., zlatorezu ukusno 70 novč.

Sunčanica, molitvenik i pjesmarica za školsku mladež od gg. katekétah Šica i Balenovića tvrdo u platnu vezana 40 novč. Ukusno zlatim rezom 40 novč.

Theke — Korice elegantno utišnjenim izvorno-englezkim platnom, za jedan svez Književnika 1864 za 40 novč. mogu se dobiti samo kod podpisanoga, koje si je nabavio na naročitu želju njekih rodoljubah, te se mogu zato dobiti tako jeftino, što ih je nabavio u velikoj količini. — Gore navedene knjižice mogu se osobito upotriebiti kao božićni darovi. E. Mučnjak, gradj. knjigoveža.

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 24. U Zagrebu, 15. prosinca 1864. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

„NAPREDAK“ list za učitelje, gojitelje i sve prijatelje mladeži s ovim brojem završuje svoj peti tečaj. Dočim se urednik toga lista ugodno obvezanim drži svim, koji ga tečajem tih godinah budi pismenom radnjom, budi novčanimi sredstvi podupirahu, usrdnu zahvalnost izjaviti, stavlja do znanja sl. čitateljstvu ovoga časopisa, poimence pako p. n. gg. školskim kot. nadzornikom, ravnateljem, učiteljem i ljubiteljem mladeži, da je odlučio dobroj i za domorodno učiteljstvo uharnoj stvari za volju isti časopis i dalje izdavati i uredjivati. — Evo nas dakle s pozivom k predplati na šesti tečaj „Napredka“, koji će vjeran svomu imenu i zadaći nastojati, da bude pravednim odzivom željah našega učiteljstva. Pošto nismo subvencirani od nikuda, to će nam prosto biti s istinom na vidik izići tako, kako nebude na uštrb učiteljstvu i školskoj stvari, nego na njihov boljak intellectualni i materijalni. Da su nam pako mnoge naše želje ostale glasom vapećega u pustinji, nismo mi krivi; nu tješimo se tim, kako je naša vis. vlast znala ocieniti stališ učiteljski, njegove žrtve i potrebe, da će uz prve prijazne okolnosti, koje se pomole u prilog školstvu, svimi silami uznastojati, da uredi jošte i ono, što se kraj postojećih zaprekah sve dosada nedade užívotvoriti. A da vis. vlast potrebe učiteljstva, poimence pučkoga, sve više saznade i izcrpi k tomu neka i u novom tečaju ovaj glasnik školski svoje doprinese.

Digitized by Google

Pozivamo dakle domorodno napredujuće učiteljstvo duhovnoga i svjetovnoga stališa na predplatu ovoga lista, a o uredničtvu „Napredkovu“ neka budu sigurni, de mu pravo dobro učione i školstva na srdcu leži, za što nemari svojih silah tjelesnih i duševnih žrtvovati, samo ako duboko njegovo uvjerenje izgledanim plodom urodi.

Predplata ostaje kao do sada; novci šalju se jednostavno na uredničtvo „Napredka“ u Zagrebu. Uzput molimo učtivo što skorije za priposlanje predplate, da se pošiljanje lista neotegoti, kano i za izplatu neposlane za ovaj prošli tečaj predplate i doplate.

U Zagrebu, dne 15. prosinca 1864.

Uredničtvo „Napredka“
škol. lista u Zagrebu.

Didaktični ulomci

posebnim obzirom na materinski jezik.

Od Mijata Stojanovića.

(Konac.)

Sastavci ili članci.

Ove zadaje učitelj ob onom, što su djeca naučila se nazorom i što su izkusila. S mnogimi komadi štiva mogu se skopčati pismena vježbanja. Njekoji komadi dadu se prepisivati toliko putah, dok djeca budu u stanje prepisati ih brez svake pogreške. Najposle mogu učenici pokušati sami sastaviti kakvo pisamce, u kom piše što god drúg drúgu, sin otcu ili majki, brat bratu ili sestri i t. d.

Tko je rada praktično obučati djecu u jeziku, mora se držati načela: Pismene su radnje učenikah cviet i plod nauke. Kakogod što sva voda s kopna riekami i potoci slieva se u móre, tako sva slovnička nauka, sve čitanje i pisanje smiera konačno na to, da se znade i umije pismeno izražavati, pisati sastavke i članke. Sastavljanjem uredjuju se misli. Tko se nauči uredno misliti, te čisto i pravilno govoriti svoj materinski jezik, neće mu biti težko uvježbati se pomalko i izražavati se pismeno.

Digitized by Google

XIX.

Obazrimo se malko natrag i pregledajmo u kratko našu slovnicu.

Nauka o glasovi.

1. Pojedine sastojine koje mu drago slovke glasovi su. Ovi, izraženi pismenimi znaci, zovu se pismena i jesu ili samoglasnici ili suglasnici.

2. Kakvi su glasovi *a*, *e*, *i*, *o*,*u*, *ie*, *je*?

3. Koje su suglasice?

4. Kakve su česti (strane) govora: Dunav, junak, konj, kuća, drvo, srebro, pogled, viernost, pokoj, mir, voda, zemlja, list, vjera, pokora, nada, ljubav; tvrd, mekan, zelen, vruć, hladan, zdrav, učiteljev, dobar, poslušan, živ, biel, crn, oštar; tri, osam, deset, sto, sedmi, osamnaesti; ja, ti, naš, njihov, tko, njetko, nitko, itko; počivati, sjatiť, mirovati, putovati, vjerovati, pisati, čitati, ići, dati, stati, kopati, pucati; ovdje, tu, tamo, doma, dole, čak, nikuda, skoro, sinoć, jutros, jedva; iz, kod, polag, ukraj, proti, prema, nuz, uz, na, po; i, a, kako, tako, buduć, za to, premda, inače?

5. Rieč postavša udom stavka promienjuje se, i to na koncu svom. Promjena samostavnikah, pridavnikah, zaimenah i brojnikah zove se sklonitba, a glagoljah — sprega.

6. Pri sklonitbi gleda se na rod ili spol, na broj, na padeže i pazi se, da li je rieč tvrdog ili mekanog okončanja i po kojoj se sklonitbi sklanja.

7. Glagolji se sprezaju po načinih, vremenih, brojevih i u nekojih vremenih i po spolovih.

8. Ime pridavno ne samo što se sklanja, nego se i prispodablja. Drugi stepen prispodabljanja tvara se iz prvoga izvjestnih pridavnih imenah mužkoga roda, t. j. koja se u nominativu j. br. svršuju (okončavaju) na *i* dobiju *ji*, n. pr. stari — stariji; ženska. roda, zdrava — zdravija; sredn. roda, zdravó — zdravije. Treći stepen: najzdraviji, najstariji, najzdravija, najzdravije.

9. Sklonitba riečih sadržaje dakle: sklonjenje, sprezanje i prispodabljanje. — Sredstva, kojimi se služi jezik pri tom ili su nutarnja promjena, gdje se mienja koren rieči, korenita slovka: diete — djeca, duh — dusi (duhovi), grieh — griešnik, pjevati, — pjesma, nositi — nošnja, sav — svega, svemu, blagi — blažiji, dajem — da-

*

Digitized by Google

doh, nosim — nošah, ja — mene, on — njega itd. ili se mienja rieč spolja: čovjek — čovjek-a, čovjek-u, čovjek-om, vjerujem, vjerovah, visoki, visokiji, najvisokiji*), ili se uzmu u pomoć druge rieči: on je nosio, ti ćeš putovati, on mora putovati, bili smo u crkvi, vi ćete poći doma.

10. O tvorbi riečih recimo koju. Rieč „blagoslov“ postala je iz blago i slov; blagoslivanje iz blago i slivanje; — bogojavljenje iz bogo i javljenje; — bogoljubnost iz bogo i ljubnost; — zakonoša iz zakon i noša. Rieči proste ili su prvotne, kanoti: blago, bogo, za, kon, ili su proizvedene: blagoslov, blagoslivanje, bogojavljenje, bogoljubnost.

Od prvotnih riečih njeke su gole, to jest takove, koje ukazuju korenitu slovku brez ikakova dodana glasa ili pismena, n. pr. blag, Bog; a druge su pomnožane: blago, bogo-jav-ljenje, bog-o-ljubnost. Ovdje je dobila gola korenita slovka prirastak.

Proizvedene rieči izvode se iz inih već tvarnih riečih, kanoti odslivati i javiti: slivan, javljen, slivanje, javljenje.

Kad se ima iztraživati koren u riečih od više slovakah, onda treba dobro razlučiti korenitu slovku od dodanih glasovah ili slovah, koja se u tvaranju rieči dodati običaju.

11. Tvorimo rieči: 1) Promjenjujući koren: dajem, davati, pisati, pišem, sav, svega, svemu; nositi, nošnja, mi, nas, nami, oni, njih. 2) Dočetkom i početkom, n. pr. kopati, okopati, pokopati, obkopati, ukopati, prekopati, uzkopati; krepost, krepostan, bolest, bolestan, uš, ušljiv, svadja, svadljiv, korist, koristan, hasna, hasnovit, liep, ljepušast, vrst, vrstan, izvrstan, povod, povodljiv itd.

12. Reći ćemo sad koju o stavkoslovju.

Kad se kakav pojam na koji drugi tako protegne, da potonji o prvom nješto izreče, onda postane misao (súd), pak ako se riečmi očituje (izrazi), postaje stavak. Dakle stavak je riečmi izražena misao (misal).

U svakom su stavku po dvie glavne česti ili po dvie pomisli (predstave): a) naznačenje pojma (osobe ili stvari), o kojoj se nješto govori, tvrdi, ječe ili niječe, t. j. podmet, n. pr. sunce sja, ja pišem, ružica cvjeta i miriše, konj pase; — sunce, ja, ružica, konj, podmeti

*) Nije li to slavonski provincijalizam? Op. ur.

Digitized by Google

su ili predmeti govora; b) naznačenje pojma, izrieka, t. j. ono, što se govori (tvrdi, pogovora o predmetu govora), pogovor, izrečenje — sja, pišem, cvjeta, miriše, pase.

Misao može se izraziti ili u slici suda, tvrdeći ili priobćivajući, pitajući, želješći, moleći, zapoviedajući, pozivajući itd.

13. Ima jednostavnih i sastavljenih stavakah, koji su ili podpuno izraženi ili pokraćeni. Stavak se razširuje a) točnije opredjelivši samostavnik ili pridjevkom; b) točnije opredjelivši glagolj ili dopunivši pogovor i c) opredjelivši okolnosti vremena, mjesta, načina, uzroka i t. d.

14. Podmet ili subjekt pokazuje se u stavku ili djelujući ili trpeći, a kadšto i jedno i drugo — on govori, ti pišeš, vredjaju ga, žari se, trudi se; otac pita diete; pitaju otca za diete.

15. Glagolji izražavaju pojavljenja: grmi, sieva i puca grom, smrkava se, svanjiva; ili djelovanje izraženo glagoljem prelazi na drugi predmet (na objekt) i ovaj je u akusativu: tražim svoga brata, trgam trešnje, kupujem vino, kopam vinograd; sjećam se prošlosti, tu glagolj nije u akusativu, i nemože se reći: sjećam tebe, kao što se veli: tražim tebe.

16. Glagolji (predikat u obće) zahtievaju odvisne stanovite padeže; te njimi upravljaju. Udo stavka, kojim se dopunjuje glagolj zove se dopunjak. — Tražim — knjigu, pišem — pismo, pijem — vodu, trgam — jabuke.

17. Pogovor se neposredno razširuje dopunjkom (padežom), posredno (predlozi), n. pr. Tražim kuma, nosim mu pismo; vežem svoje opanke; o njem nevodim brigu; dosta mi je svoga jada; neima bolje imovine do krčevine.

I svako ime samostavno ili rieč upotrebljena kao samostavnik razširit se može dodatkom (atributom). — Nova kuća; kuća gospodara Ive; naša njiva; dvie vjerne druge; evo ovo mojih deset prstah hrane me; s tudja hata usried brata; veselo srdce prede kučine; pčela je malena živinica, ali pravi med.

18. Uda stavka mogu se razširiti učinivši iz njih osebne stavke. Postavši stavak, nazvan podredjenim stavkom, zavisi od svoga glavnoga stavka i njemu je podčinjen.

Stavci mogu stajati jedan uz drugoga nezavisni.

19. Dva stavka ili njih i više vežu se veznici.

Digitized by Google

Uzporedni stavci vežu se spojnimi veznici: „i, a, te, ter, takodjer, k tomu, izim, izvan, osim, ne samo — takodjer, koliko — toliko, kako — tako, ni — ni, niti — niti, pa, pak, a i, s jedne strane — s druge strane, sada — sada, najprvo, zatim, poslje, konačno, najposlje.

Protustavni ili oprieční stavci ili se vežu sa: nego, dapače; ili su: ali, no, nu, da, naproti, prem, premda, akoprem, ipak, svim tim, sa svim tim, medjutim, ništa, nemanje; ili sa: „ili — ili, oli — oli, inače.

20. Usporedni stavci mogu stajati u trostrukom odnošenju jedan prema drugom, naime 1) usporedno, 2) protustavno ili opriečno, 3) osnovno.

21. Stavačna sgloba je sastavljen stavak, koji sastoji iz glavnoga i pobočnoga stavka. Pobočni, podredjeni stavak spaja se s glavnim podrednimi veznici: ako, akoprem, da, da li? čim, dočim, dok, dokle, kad, kada, kao, medjutim, počem, pokle, pošto, poslje nego, premako, premda, zasve, čim, tim.

22. Skraćivanje ili stezanje stavakah biva po prelaznicih i po dionicih. 1. Po prelaznicih sadašnjega vremena prelaznih i neprelaznih trajućih glagoljah izpustivši podredne veznike: „čim, dočim, kada kako“ n. pr. Kurjak žderući (mjesto: dočim, ili kada je žderao) ovcu, stane mu kost u grlu. 2. Po prelaznicih prošloga vremena prelaznih i neprelaznih minućih glagoljah izpustivši podredne veznike: „kada, kako, počem, pokle, pošto,“ n. pr. Isus dozvavši (mjesto: kada, kako, pokle, pošto je dozvao) učenike svoje, reče itd.

Po dionicih:

1. Po dioniku sadašnjega vremena činećega obličja na: „ći, ća; ći, ća, će,“ izpustiv odnosno zaime koji, koja, koje; koji, koje, koja, ili što, štono, te slažući dionik s dotičnim samostavnikom, na koji se već odnosno zaime proteže — u spolu, broju i padežu, n. pr. Kopajući, pišući, govoreći (mjesto: koji kopaju, pišu, govore).

2. Po dioniku prošloga vremena prelaznih i neprelaznih minućih glagoljah, koji se svršuje na okončke: „vši, vša, vše,“ ipustiv odnosno zaime koji, koja, koje, te slažući dionik sa dotičnim samostavnikom u spolu, broju i padežu, n. pr. Ja sam prošavše subote (mjesto subote, koja je prošla) bio u Beogradu. Prošavši utorak (17. lipnja 1862. god. (Turci su iz tvrdjave udarili na Beograd, grad ili varoš, pucajući iz topovah od 9 urah prije podne do 1 sat poslje podne.

Digitized by Google

3. Po dioniku prošloga vremena obličja činećega neprelaznih minućih glagolja, koje se vrieme svršuje na okončke: „li, la, lo; — li, le, la, izpustivši odnosno zaime koji, koja, koje, te skladajući dionike s dotičnim samostavnikom u spolu, broju i padežu, n. pr. Krepost, ružica nikla i uzrastla usred raja (mjesto, koja je nikla i uzrastla usred raja). Junak lati ćordu zahrdjalu (mjesto: koja je zahrdjala).

4. Po dioniku prošloga vremena obličja trpnoga minućih i trajućih glagoljah, izpustivši odnosno zaime koji, koja, koje, te skladajući dionik s dotičnim samostavnikom u spolu, broju i padežu, n. pr.

„Vrhu sagah tkanih (mjesto: koji su tkani) zlatom.
Stoji tudjela sgar crljena,
Zlatom žicom i bogatom
Sva napravom izvežena (mjesto: koja je izvežena.) —

Pučke učione u Austrijskoj cesarevini.

(Konac ovoga odsieka.)

Dosta je dosad razlogah navedeno za umnožavanje pučkih učionah u obće, a što bismo rekli glede umnožavanja pučkih učionah za žensku mladež? Ova potreba se pokazuje malo ne svagdje, ta riedko i jesu gdje pučke učione ove vrsti zavedene. Još nemaju niti svi gradovi, a kamo li trgovišta ili ostala sela posebne ženske učione. (U tom obziru nam je spomenuti hvale vriednu brižljivost naše zemaljske školske oblasti, koja oko toga nastoji, da se barem u svih gradovih i u trgovištih posebne djevojačke pučke učione javno uvedu. Ur. „Nar. Nov.“) Ponajviše se ženska mladež s mužkom podučava. Ciela monarhija austrijska imade 2240 gradovah i 66.377 trgovištah, a samo 1407 javnih djevojačkih učionah, od kojih ide 412 na Tirol, 294 Ugarsku, 207 Erdelj, 111 Lombardo-Mletačku, dakle 1024 na ove četiri zemlje. Ostalih 383 djevojačkih učionah idu na Česku, 63 na Goricu, Gradišku, Istriju i Trstjansku 52, na dolnju Austriju 40, na Galiciju 47, na srbsku Vojvodinu i tamiški banat 44, na vojničku krajinu 37, na Solnograd 20, na Dalmaciju 19, na Moravsku 10, na Hrvatsku i Slavoniju 12, na Štajersku 7, na Šlezku 6, na Gornju Austriju i Korušku po 5, na Kranjsku 4, na Bukovinu 3.

Po tom ide jedna djevojačka javna učiona pučka po cieloj carevini na 38 miestah i na 25.043 stanovnikah. Uzme li se pako u

Digitized by Google

račun 245 privatnih učilištah i odgojilištah, to ide jedna djevojačka učiona na 21.329 stanovnikah.

U Francezkoj imade za djevojčice 14.000 občinskih i 11.800 slobodnih školah, dakle ide jedna djevojačka učiona na 4469 stanovnikah.

U Belgiji, gdje osim 208 penzionatah još 5332 djevojačke učione imadu, ide jedna takova škola na 3645 stanovnikah.

U Španjolskoj, koja imade 6162 početne učione za djevojčice, ide jedna takova škola na 2500 stanovnikah.

U Sardiniji, sa 2833 početne učione za djevojčice, ide jedna škola na 1764 stanovnikah.

Upitajmo se sada za razmjer izmed obstojećih pučkih učionah ženskih, i izmed školu polazećih djevojčicah u pojedinih pokrajinah carevine austrijanske, to ide jedna djevojačka učiona u Tirolskoj na 102, u Primorju na 204, u Dalmaciji na 215, u Bukovini na 602, u Solnogradu na 641, u Štajerskoj na 840, u gornjoj Austriji na 1027, u dolnjoj Austriji na 1168, u Koruškoj na 1593, u Moravskoj na 1904, u Českoj na 2950 djevojčicah školu polazećih. A u cieloj državi ide, uračunavajuć privatne škole i njihove učenice, po jedna djevojačka učiona na 720 djevojčicah, dočim je u Francezkoj na 63, u Španjolskoj na 61, u Belgiji na 41 djevojčicu po jedna djevojačka učiona.

Kad se uzme, od koje su važnosti učione, gdje bi se ženska omladina imala učiti ženske poslove, nebi mogao niti htio tko tajiti, da su od velike nužde. Priznademo li jedan put tu potrebu, onda se nemožemo dosta načuditi, kako je to, da u prostranoj carevini austrijanskoj toli malo takovih učionah imade, pak i ono malo, što ih ima, slabo se ili maćuhinski uzdržava. Po obstojećih školskih propisih imala bi svaka ženska nčiona ujedno biti i industrijalna. Buduć pako, kao što je dosad pokazano, u cielom carstvu toli malo ženskih učionah imade, čemu onda u većine pokrajinah više industrijalnih, nego ženskih učionah? Ovdje se izuzimlje samo Tirol, gdje imade 520 takovih školah, te po jedna na 1650 stanovnikah dolazi, s toga se vidi u ostalih pokrajinah, od kolike su potrebe ženske učione za poslove ženske. Ovakova jedna učiona dolazi u Primorju na 9609, u Salcburžkom na 11.289, u gornjoj Austriji na 19.640, u Štajerskoj na 19.022, u dolnjoj Austriji na 21.812, u Moravskoj na

Digitized by Google

29.874, u Koruškoj na 41.986, u Českoj na 47,860, u Dalmaciji na 70,182, u Bukovini na 118.016 stanovnikah. Sve ove zemlje imadu za 299 industrijalnih učionah više, nego ženskih učionah.

Kad bismo prispodobili to stanje naše carevine sa stanjem ostalih europejskih državah, onda bismo istom vidjeli, kako daleko je Austrija za njimi. I u ovoj struci prednjači Švajcarska, gdje se u gdjekojih kantonih nalazi po jedna industrijalna učiona na 6 do 700 stanovnikah.

U Švajcarskoj je malo ne sa svakom pučkom učionom i industrijalna djevojačka učiona spojena, a u našoj carevini, izuzanši Tirolsku i Primorje, riedko kad imade u kojem trgovištu upitna učiona, a u selih neima o njih niti govora. Od českih 335 gradovah su 234, a osim njih još 223 trgovišta i 12.273 sela bez javne djevojačke učione za ženske poslove, tako da u Českoj jedna takova škola ide istom na 128 miestah i na 2950 školu polazećih djevojčicah. U Tirolskoj ide po jedna ženska učiona za ženske poslove u 3 mjesta i na 103 školu polazeće djevojčice..

Rekosmo, da u austrijskoj carevini premalo imade javnih pučkih učionah ženskih za ženske poslove. Ova nestašica se ponješto ublažuje privatnimi takovimi učionami, kojih imade u svakom povećem mjestu. Nu svatko znade, u kakovih je rukuh takova obuka. Što se tiče nestašice ovih školah za seljanke, moguće je, da se u mnogih krajevih kuće mnogih gospodarah, osobito imućnijih za to staraju, kako će se djevojčice naučiti barem one ženske poslove, koje moraju znati; nu u više se stranah na tu dužnost niti nemisli. Osim toga mora se znati, da se u selih nadničarske obitelji množe, a ženska njihova djeca ostaju obično bez poduke u ručnom djelu. Buduć je pako vještina i okretnost u tih poslovih kadra i materijalno i ćudoredno uspievanje obitelji mnogo unapredjivati, imala bi se državna vlada, što je moguće više i bolje postarati za to, da se ženski poslovi upravo onako u školi uče, kako se to čini s drugimi školskimi predmeti. Osim toga će nuždno biti, da se barem u svakom školskom kotaru po jedna škola za ženske poslove zavede uz občinske učione. Dosta bi bilo 6 satih poduke na tjedan.

Razumije se samo po sebi, da se u tih zavodih više gleda na pletenje, krpanje i švenje, nego na luxuriosne poslove, kao na vezenje, vrpanje i ostalo. Ovi poslednji poslovi mogli bi se samo u ve-

Digitized by Google

ćih mjestih dopustiti. A svagdje bi nuždno bilo, da se djeca uče krojiti oprave, osobito rubeninu.

Netreba se dati smesti u podizanju novih učionah te vrsti tim, da će one, ako ih država neuzme na svoj trošak, občinam nove troškove prouzročiti, pak da će ovdje ondje usljed toga na odpor naići.

Ta mogu se za olakšanje pri podmirivanju tih troškovah ondje, gdje je škola za ženske radnje kojega kotara predaleko, više občinah dogovoriti i zajedničku takovu školu zavesti, a može i sama zemlja, gdje uzbude potrebe, na plaću učiteljice pripomoć pružati. Ali onda se može posve sigurno reći, da će ta blagodat od pučanstva sa zahvalnošću primljena biti, čim se ovo bude osvjedočilo, koli blage posljedice od takove škole dolaze. Neka se dakle dade roditeljem prilika, da jim se djeca u onom izvježbaju, što će poslje u životu moći i morati upotrebljavati, ali neka se kraj toga uzmu u obzir okolnosti i potrebe pojedinih mjestah i okolicah, neka se na podučavanje u tom ženska mladež od devete godine do podpunoga odpuščenja iz škole prisili, neka djevojčice plaćaju mali prinesak, izuzamši siromašne, kojim bi se imale stvari na izradjenje poklanjati, i neka se na to gleda, kako će se vrsti škole još bolje urediti, kako će se poslovi po stupnju u pojedinih odielih obučavati. Nu da nebude ova obuka kao dosad visila od samovolje učiteljičine, neka se občenitimi propisi uredi na praktični način.

Dosad su u Austriji i država i občine premalo marile za obuku u ženskih poslovih, a nije se na to niti nimalo gledalo, da se tom obukom diete i odhranjuje. Dakako da se to kod dosadašnjega podučavanja nije niti moglo činiti; ono se onako iztrošilo, kao i mnoga sila. Ako se imade ovo stanje poboljšati, imade se i obuka izmjeniti; mjesto dosadanjega mehanizma imade se zavesti rationalno poslovanje, a mladež se mora podučiti, „da uz znanje i sigurnost, bistar razum i pojam spoji.“ Grieši svaki, koji u školi za ženske radnje samo tehničku stranu motri; u njoj je i nješto pedagogičkoga: ona će — samo ako se shodno udesi i pametno ravna, priučavati žensku omladinu na red, čistoću, štednju, na uredno poslovanje i na kućevnost; ona će duboko zasiecati u život, jer će svakoj djevojčici u pameti ostati, što je u toj školi naučila. Učiteljica mora biti više nego švelja; „ona mora biti odgojiteljica, mora zadaću škole ovakove do-

Digitized by Google

bro shvatiti i razumjeti, kako će iz svojih učenicah poslom i ćudorednom obukom učiniti razborite i dobre gospodarice.«

Ali odkle ćemo takove učiteljice najednoč smoći? — Neka se u onih mjestih, gdje su učiteljišta, odrede ženske škole za ženske poslove, kao uzorne škole za buduće učiteljice, neka se samo osposobljene učiteljice namieštaju definitivno i neka se imenovanim bolja plaća daje i podpora iz zemaljskih zakladah, ali samo onda, ako dobro izpite polože.

Nu da se uzmognu ovakove učione unapredjivati, trebalo bi imati kompetentnih sudovah o njihovu poslovanju. Da to bude moguće, neka se uvedu kotarske ili županijske više učiteljice kao nadzornice za ženske učione ženskih poslovah za pojedine kotare ili županije. Napokon moglo bi za takove škole koristno biti, kad bi se svake godine izviešćivalo o vrsti i broju u takovih školah dovršenih poslovah s obzirom na svako diete pojedince i na sveukupne djevojčice, i to tabelarno čitajućem občinstvu putem javnih glasilah. Samo ovim načinom bi se ovakovim učionam mogao i ondje put prokrčiti, gdje se inače one nebi mogle zavesti. Tako će mnogi roditelji uvidjeti potrebu i korist slične obuke i mnoga nemarna djevojčica moći će se na marljivost priklonuti.

Med pučke učione spadaju i opetovnice, kao drugi glavni odiel njihov. U njih dokanča većina učenikah svoje nauke, dakle su svakako važne po izobraženje svakoga naroda. Opetovnica se imade po svojoj dužnosti starati, da se ono, što je mladež u svakdanjoj školi naučila, nezaboravi, nego da se još razpravi i boljma učvrsti, pak da se nadoknadi još ono, što je u onoj prvoj nedovoljno naučeno. A da je ta skrb nuždna, uče nas svagdje nastale tužbe, da velika većina učenikah i učenicah iz svakdanjih pučkih učionah izadje, a još nije naučila niti dobro čitati, pisati i računati, dà i bez srednjega znanja u vjeri, pak da svi ti zaborave na skoro i ono malo, što su znali. Odtale je i potreba one skrbi osobite za te vrsti škole; vlada ju državna poznaje, nu nije dosad bila sretna u izboru sredstvah, kojimi bi se mogle ovakove učione unapredjivati. Premda obstoje potrebiti propisi za te škole, ipak na mnogih mjestih neodgovaraju one svojoj svrhi. Ne samo da nerode dobrim plodom, koji se od njih očekuje, nego slabo gdje i ima ploda od njih, pak s toga se niti neuvažaju, barem ondje ne, gdje bi im se za važnost moralo znati,

Digitized by Google

Komu je poznato, da se vlada oko toga stara, i da svoje naredbe izdaje, kako bi se škole opetovnice za izpunjivanje svoje zadaće svom snagom brinule, priznat će, kad saznade bezuspješnost tih odpisah i naredabah, da je prieka nužda preustrojenju opetovnicah. Mi ćemo od prilike reći ovdje ono, što mislimo da je nuždno reći.

Za podučavanje u opetovnicah su dosad odredjena bila po dva sata svake nedjelje i svetca, osim većih svetkovinah. Buduć po nedjeljah jedan sat naučitelju vjere pripada, to ostaje za vježbanje u čitanju, pisanju i računanju, kamo u gradovih i trgovištih još spadaju i poslovni sastavci, a u ostalih mjestih poučavanje u gospodarstvu, svakoga tjedna samo polovica onoga vremena, dakle po jedan sat. Buduć se nadalje svake nedjelje obično samo po jedan gore navedenih predmetah podučava, to dolazi na svaki za ciele godine najviše 12 satih; a to je toli malo vremena, da i najrevnijemu i najboljemu učitelju nije moguće, ma samo približiti se onomu uspjehu, koji se od njega očekuje. Pak buduć je u obće oskudica na takovih učiteljih, čemu se moramo nadati od slabih? Uzme li se obzir još i na to, da se u svojem znanju i okretnosti na posve različitom stupnju stojeći učenici s riedkimi iznimkami i u samih gradovih, ne razredjeni, nego proti propisom, svake tri godine zajedno podučavaju; zatim da se svake godine obziruć se na pridošle djake, kod svakoga učevnoga predmeta s početka počimlje, i mnogi učitelji nesigurno počimlju sad ovdje sad ondje, te sad ovo sad ono uzimlju iz pojedinoga predmeta, dakle niti neznadu, šta da čine; onda se nemože — to se neda tajiti — od takove škole tražiti, „razredjenje učiva, dosljednost u postizavanju njeke osnove, i izmjenička pomoć pojedinih učevnih predmetah," da bi opetovnice odgovarale svojoj svrhi. Odtale sliedi, da se pri toj obuki — ako se može još obukom zvati — niti onaj djak, koji je u svakidanjoj školi šta naučio, niti onaj, koji bez ikakova znanja u takovu opetovnicu dodje, nevodi k napredku te da ono vrieme podučavanja bez svakoga uspjeha, i za učenika i za učitelja nesnosnim postaje.

Ovo žalostno stanje pokazuju naše škole opetovnice, koje bi po smislu i namjeri državne vlade imale biti i nastavne učione, ako ne svagdje, barem većinom, da i ondje, gdje se pravilno i uredno polaze. Koliko je poznato iz tužbah učiteljskih, i iz opetnih opomenah, dolazećih od oblastih na roditelje ili skrbnike dotičnih, malo

Digitized by Google

imade opetovnih školah, koje se mogu dičiti urednim polaženjem. Djeca izostaju iz takovih školah, kadgod samo mogu, a njihovu nemarnost podupiru višeput i sami roditelji ili skrbnici. Pak kako bi i moglo drugačije biti, kad mladež niti kakove koristi uz ovakovu zabavu u njoj nalazi? Ako i jest dokazano, da se opetovnice nemarno polaze i da se proti njim viče poradi neznanstva i sebičnosti, tko bi uviek oprovrgavao, kad oni tvrde, da je po djecu laglji posao kod kuće, nego u takove škole dolaziti, u kojih ipak ništa ili u životu potrebna nenauče te samo vrieme troše, koje se dade na što boljega upotriebiti? A tko bi mogao tajiti, da za neurednoga polazenja učione, koje već u svakidanjoj učioni osnovano podučavanje i podpuni napredak u obuki svakoga predmeta otežava, u opetovnici kraj kratkoga vremena takav uspjeh posve mogućim čini? Protivnici ove škole imat će dotle pravo, dok se opetovnice nepreustroje, vrieme za njih nepoveća, dok nebudu sve pučke učione imale razborite i pedagogičko izobražene učitelje i dok se nebudu strogo ovršavali propisi o polazku učione i to svom silom i uztrajnosti. Uspjehom školskim može se takodjer postići uredno polazenje učione, a onaj uspjeh neće izostati, čim se izkorene navedene mahne, i dok se nebudu propisi sadašnji boljimi zamienili. Tako će se svladati lienost pojedinoga učenika i skršiti sebičnost roditeljah i skrbnikah.

Da vidimo sada osnovu za preustrojenje opetovnicah u obće, a osobito za seoske pučke učione.

Opetovnica imade u običnoj pučkoj učioni crpljeno naobraženje ne samo utvrditi i nadopuniti, nego i još dalje ga voditi. U njoj bi imali oni učenici, koji su već malo napredovali, nješto novoga ili barem staroga u novom, dražestvenom obliku čuti, a njihov napredak imao bi u glavnijih predmetih svakidanje škole dobiti pravac, smierajući na praktičnost, gospodarstvo i obrt, kako su gdje okolnosti. Za tu bi se dakle vrst učione imala sastaviti posebna čitanka, u kojoj bi imalo potrebito, a osobito realistično učivo shodno izradjeno biti.

Opetovnice bi se imale ondje zavesti, gdje neima višje pučke učione ili obrtničke škole.

Polazak opetovnice imao bi se propisati za dječake i djevojčice, koje neidu na višje nauke, i to po izstupku iz svakidanje škole do navršene šestnaeste godine, a djevojčice bi se imale poslje 14. go-

Digitized by Google

dine, odpustiti iz opetovnice pod uvjetom, da idu u školu za ženske poslove ili za pjevanje. Opetovnica imala bi biti nastavljenje pučke učione i to 7., 8., 9. i 10. školska godina.

Učenici iz opetovnice 7. i 8. godine imali bi prve dvie zime pohadjati svakidanju učionu i opetovati i nadopunjavati iz raznih učevnih predmetah zajednički s učenici 5. i 6. razreda svakidanje škole. Pojedini mogli bi se baš i u 4. razred svakidanje učione pušćati. Dalnje dvie zime podučavaju se učenici 9. i 10. godine za se, a kroz četiri ljeta učenici iz sva četiri razreda, 7., 8., 9. i 10. zajedno, ali svakoga tjedna u dva prije podne, po zimi za tri, a po ljetu za četiri sata. Zimska škola učenikah 9. i 10. godine može se mjesto u razrednoj obuki više u individualnoj porabi vježbati, jer u njoj će biti obično malo djakah. Dosadašnje opetovnice po svetcih i nedjeljah imadu se dokinuti, te samo za obuku u vjeri pridržati. Ako bi se kojoj obćini svidjelo opetovnicu držati na večer, onda se može s njom spojiti obuka u pjevanju ili pako čitaonica.

Učenici opetovnicah imali bi i umjerenu školarinu plaćati. Bezplatnu obuku još na mnogih mjestih neznadu cieniti.

Obuka i uprava u opetovnicah mora imati posebne propise. Obodvoje je po učitelja mučno, ali ako se vješto i odvažno rabi, može biti uspješno, a osobito onda, kad se obuka skopča s poslovanjem i odnošaji praktičkoga života, s kojim imade učenik u ostalih radnih dnevih posla, kad se obuka okani svake teorije i pedantičkih sitnarijah, te se bavi neobhodno potrebitim i koristnim, dakle praktičnošću.

Ovim načinom će postati i djaku i učitelju sada nesnosiva škola ugodnom, uspjeh obuke bit će blagoslovom te tako državi i pojedincem naloženi teret neće se više smatrati kao bezkoristan.

Netreba opet misliti, da će s ovakovim uredjenjem opetovnicah prestati na vieke tužba, kako se naučeno brzo zaboravlja, kako sve, što pučka učiona za naobraženje i odhranjenje mladeži čini, ipak nije dovoljno, da odgovara sve većoj i većoj potrebi života. Da se željam, spojenim otom tužbom, zadovolji, bilo bi prije svega od potrebe, da se mladiću, koji je ostavio opetovnicu, od 16 do 20 godine, dakle upravo onda i u ono vrieme, koje imade na njegov budući život toliki upliv, dade prilike ono, što je naučio, uzčuvati, utvrditi i dopuniti. S veseljem moramo priznati, da se gdjegod osobito u obrt-

Digitized by Google

ničkih školah i družtvih barem nješto u tom obziru radi. Samo žalibože uprav mladež iz selah neima od toga nikakove koristi.

Gdje bi se dakle imala izpuniti volja i namjera, da se iz škole izišavšemu osobito na selu pruži prilika za dalnje napredovanje, upravo ondje nesmije se zaboraviti na to, da mladiću na tom stupnju nije dosta, ako je okretan samo u čitanju, pisanju i računanju, a kraj toga još nješto iz praktičnocti znade. Bilo to sve u cieni, kako mu drago, nije još dosta za njegov budući život. Jer skoro će postati mužem: sad mu valja po zakonu živjeti, a on ga nezna; on imade radin biti kao gradjanin državni, a neima o uredjenju državnom ni pojma; on imade u ustavnoj državi njeka prava, a nezna o njih. Kako bi to krasno bilo po naš javni život, kad bi mladi muž, jer mu za sva važna pitanja malo po malo ćut i interes raste, vodjen rukom domaće poviesti, došo do spoznanja ustava i najvažnijih zakonah, dakle do pravoga domo- i rodoljubja! Ali imalo bi se još nješto višega postići, nego je to sve; na ćudorednost mladoga muža imalo bi se najviše obzir uzeti. Iz dečka postalo je nješto drugo, a nije se ni opazilo; u mnogih stvarih slobodniji tvori si i sam misli, a obuzet od možnih čuvstvah i požudah, za koje prije niti znao nije, stoji na razkršću života. Došlo je vrieme, gdje se u njem radjaju posebni pojmovi o životu, gdje se načela i značaj zameću. Koli neizmierno važno je dakle, imati pravoga vodju i opomenitelja, potrebito podticanje i oživljenje. Nu kako će se svim tim potrebam pomoći, kako će se izpuniti sve o tom viseće želje? Ovo je pitanje mnogo laglje rečeno, nego što se nanj odgovoriti dade.

Ovo pitanje nije dosad nijedna država toli živahno riešavati počela, kao što Švajcarska. Množina izviešćah i predlogah o daljnjem izobražavanju iz škole izstupivše mladeži osobito o sredstvih i putovih, vodećih k toj svrhi, častna su svjedočanstva o pravoj namjeri, biti na ruku mladiću postajućemu mužem u dobi, koja bi „najsposobnija za razvitak karaktera, za radjanje posebnih (vlastitih) načelah, osviedočenjah, i pojmovah o životu, kao i za neposrednu pripravu na praktički život, te na to sve najveći upliv imade.“ Ako i jesu različiti pojmovi, koji nam se ovdje protive; u tom se slažu, i to samo na temelju silnoga izkustva, malo ne svi pedagogi Švajcarske, da su samo nastavne učione i to obligatorne kadre pomagati običnoj pučkoj učioni pri uspievanju. Ova obligatorna duž-

Digitized by Google

nost nebi trebala, da je preko 2 do 3 sata na tjedan i to po zimi; u ljetu neka bude svakomu slobodno u te škole ići po volji, ali samo na pjevanje i na vježbanje tiela, na poučne i družtvene zabave. Samo u ovih školah nesmije onda biti školskoga karaktera. Učitelj njihov mora prama svojim učenikom biti kao otac, brat i prijatelj. Ozbiljno se razgovarati o dogodjajih, slobodno bi imalo biti kao i školsko vježbanje, ali samo na temelju dobre čitanke. S ovakovimi školami trebalo bi skopčati i knjižnice.

Valjalo bi dakle pokušati šta u tom obziru.

Sad valja koju reći i o viših pučkih učionah.

Svi vještiji pedagogi novije dobe priznaju, da sadašnje niže realke spojene sa glavnimi učionami, pod imenom viših pučkih učionah, nemogu izpunjavati zadaću takovih zavodah; to vele i mnogi drugi ljudi, koji baš nisu ni učitelji. Ako i jesu takove učione samo pripravnice za više realke, ipak se mora priznati, da njihova naučna osnova ovamo nadilazi ono, što bi se imalo u pučkoj učioni naučiti i postići, a onamo i opet ostaje za tom svrhom. Ove mahne, koje se svake godine množe, dovoljan su razlog, da se jednoč svojski zauzme za preustrojenje tih učilištah. Kako bi se to imalo izvesti, u tom su dakako različita mnenja. Ovo, što ćemo reći, neka se smatra samo kao pokus.

Viša pučka učiona imala bi u obće nastojati oko toga, da utvrdi nauku dobivenu u obligatnih svakidanjih školah, pak osim toga i polag potrebe da ju razširuje.

Naposeb može ova škola podupirati prelaz pojedinih učenikah u viša, njihovu znanju odgovarajuća obrazovališta, pak po tom se obzirati na priprave do rationalnoga obrtničtva i do znanstvene izobraženosti. Ove vrsti pravac može polag okolnostih pojedinim miestom. a osobito gradovom koristan biti. No u obće nesmije ova škola imati karakter pripravilišta, nego se mora starati, kako će preko obične škole nadilazeće znanje i okretnost pribaviti svim onim, kojim nije nuždna viša znanstvena obuka.

Sekundarna škola, ako se u tom smislu izvede, bit će za one dječake i djevojčice, kojim bi dužnost bila po dovršenom tečaju obične pučke učione još dalje na svakidanje nauke dolaziti, završetak naukah. Ona će biti razplodilište onih, koji mogu po svojem položaju i okolnostih pozvani biti, da posreduju izmed zahtievanja vremena i

Digitized by Google

polagano se za njimi povlačećega spoznanja samoga sebe, koji dakle mogu najprije obavljati občinske službe i broj občinskih činovnikah popunjavati; ona bi dakle imala biti viša pučka učiona u plemenitijem smislu same rieči.

U to ime imali bi se sliedeći predmeti u višoj pučkoj učioni uzimati.

Nauka vjere i ćudorednosti.

Obuka u nastavnom i u njemačkom jeziku.

Računstvo i zemljomjerstvo u savezu s praktičkim vježbanjem.

Priprava u vodjenju računarskih knjigah.

Zemljopis, povjestnica i statistika domovine.

Prirodoslovne znanosti s osobitim obzirom na gospodarstvo i obrt.

Krasopis, crtanje, pjevanje.

Primjereno vježbanje tiela, s kojim bi se dalo sdružiti i vježbanje u oružju.

Svi ovi predmeti imali bi biti obligatorni, samo što bi se djevojčicam moglo odpustiti učenje predmetah, nespadajućih u njihov krug, osobito geometrije i viših matematičkih znanostih; one bi ze toga vremena mogle učiti ženske poslove.

Stari i novi jezici mogli bi se po volji dati svakomu učiti.

Učenici više pučke učione diele se po broju godinah u tri razreda, a podučavaju ih jedan, dva ili tri učitelja, kako je kad velik broj. Ako bi se gdjekoje školske občine sklonule na to, da broj godinah na četiri povise, neka im bude slobodno, a vlada neka takovo revno nastojanje podupire moralnimi i materijalnimi sredstvi.

Ako je viša pučka nčiona nerazdieljena, neka se obuka sva dieli kao i u običnoj školi po razredih. Dva ili sva tri razreda u jedan stopiti, neka bude slobodno onda, kad se daje nauk vjere i realnih znanostih, kao i onda, kad se uče djeca pjevati, samo bi valjalo, da se propisom precizira, što se kad imade uzimati.

Posluju li gdje dva učitelja, neka razdiele medju se predmete, a u držanju obrtničke škole neka se izmienjuju.

U višu pučku učionu dozvoljeno je samo onim učenikom ići, koji su s dobrim uspjehom običnu školu dovršili.

Koj nije barem 2 godine išao u višu pučku učionu ili koje više gnilište, mora svakako ići u opetovnicu.

Digitized by Google

U višoj pučkoj učioni dosta su 34 učevna sata na tjedan.

Za učitelja nebi se smjelo preko 30 satih učevnih na tjedan odredjivati, uračunav medju te sate i one, što ih je on u obrtničkoj školi trošio.

Imadu li se pako po tih školah koristne znanosti i okretnosti, a prije svega razvitak duševnih sposobnostih, ćudi i volje, u nižih i srednjih pučkih učionah preko obligatne škole postići, onda nesmiju više pučke učione biti riedkost, kao što su sad u porabi sa glavnimi učionami u savezu stojeće niže realke. Pak sbilja, koja korist, ako Dalmacija 2, gornja Austrija 3, Štajerska 4, Primorje 4, Tirolska 9, Moravska 12, dolnja Austrija 14, a Češka 37 takovih školah imade? Ili ako bi to sve s inostranimi školami te vrsti sravnili, šta bi se onda istom pokazalo?

Iz sigurnih datah znade se, da jedna višja učiona pučka u Tirolskoj ide na 95.329, u Primorju na 106801, u dolnjoj Austriji na 121.528, u Českoj na 130.918, u Moravskoj na 159.325, u Dalmaciji na 210.647, u gornjoj Austriji na 2,661.695, u Štajerskoj na 266.196 stanovnikah.

Uzme li se broj nesamostalnih realkah ovih pokrajinah i broj nastavničtva, vidi se, da 86 takovih školah na 12,040.970 dušah, t. j. jedna takova škola na 140.011 stanovnikah ide.

Ako li se pak k ovim višjim školam pučkim pribroje još glavne učione, a takovih imade 638 u cieloj carevini, premda nisu višje učione pučke, ipak je nerazmjer izmed njih i pučanstva, jer jedna glavna učiona ide na 55.229 stanovnikah, a u pojedinih pokrajinah je taj omjer sliedeći:

U dolnjoj Austriji ide jedna glavna učiona na 23.630, u Primorju s Trstom na 29.671, u Hrvatskoj i Slavoniji na 42.350, u Kranjskoj na 45669, u Dalmaciji na 46.788, u Salcburgu na 48.892, u Tirolskoj na 60.356, u Šlezkoj na 50.988, u Moravskoj na 51.674, u Srbskoj Vojvodini na 52.316, u vojničkoj Krajini na 54·367, u Českoj na 54.426, u Štajerskoj na 56.002, u Ugarskoj na 58.110, u Lombardo-Mletačkoj na 59.186, u Koruškoj na 66.950, u Erdelju na 79,377, u gornjoj Austriji na 88.540, Galiciji na 89.856, a u Bukovini na 94.413 dušah.

Digitized by Google

Riešenje

računskih zadaćah u br. XVII. „Napredka“

Prvo riešenje: $7\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 8$ ostane još 7; od 7 polovica i $\frac{1}{2}$; $3\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 4$ ostane još 3; $1\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 2$ ostane još 1, od 1 pol i $\frac{1}{2}$; $\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1$ ostane 0.

Drugo riešenje jest broj 301 i 721, koji se nedadu kroz 2, 3, 4, 5, 6 dieliti bez ostatka, nego samo kroz 7. —

Viestnik.

— U zastupstvu sl. i kr. grada Zagreba od 12. stud. t. g. odredjeno bijaše, da se peti razred višje početne učione otvori buduće godine: valovnica pako podastrieti će se tek onda, kada se doznade, u koliko će visoka dvorska oblast učevnu osnovu za taj zavod promieniti. Isto tako odredi, da će se onda tek valovnice vrhu ustrojenja dvijuh župnih učionah sastaviti, kada se svi zaključci glede preustrojenja gradskih učionah izvedu. Ujedno odluči pozvati gradsko školsko ravnateljstvo, da naznači broj mladeži pohadjajuće gradske učione, odkuda bi se razabralo, eda li bi buduće škol. godine mogle se pomenute župne učione otvoriti.

— Učiteljica na gl. gradskoj djevojačkoj učioni gpa. Anka Majhenka navršila je u travnju o. g. tridesetgodišnjicu svoga službovanja, te bi joj usljed postojećih normah pripadala treća desetogodišnja doplata. — Izgledamo od pravoljubja sl. zastupstva gradskoga, da će uslišanjem njezine molbe, koju je u gornje ime sl. zastupstvu podastrla, nov dokaz učiteljskome svietu podati, kako priznaje i nagradjuje požrtvovanje gradskoga tiela učiteljskoga.

— Na Štajerskom bilo je u škol. godini 1863 u 548 župah, 24 gl. školah (4 s nižom realkom), 543 pučke i 133, koje jošte nisu posve uredjene, dakle ukupno 700 katol. pučkih učionah. Na 475 obučavalo se je jezikom njemačkim, na 30 slovenskim, i na 186 obojim. Obrtničkih djevojačkih bilo je 56, rukotvorne 2 a opetovnicah 620. Sposobne mladeži za školu bijaše 112.853, polazilo je pako 95.997; opetničarah bilo je na broju 39.324, a polazilo 32.688. Kotarskih škol. nadzornikah bjaše 67, kateketah 464, učiteljah 712, podučiteljah 296, učiteljicah 68, podučiteljicah 15, a 81 na obrtničkih školah. Učitejskih pripravnikah bilo je 64.

— U ovom je listu višeputah govor bio poveden o učiteljskih sjemeništih. Da se pobliže upozna sl. čitateljstvo s ustrojstvom takovih, donosimo evo njeka data o čuvenom učiteljskom sjemeništu u Potsdamu kod Berlina. Ovo je prvo na glasu, i služi kao ugled svih učiteljskih zavodah u Njemačkoj. Ovdje se poglavito na to ide, da se pripravnici zvanja učiteljskog teoretično i praktično za veliko zvanje svoje izobraze, i da se nauče umne dare svoje a osobito mišlenje i razsudjenje slobodno i samostalno upotrebljavati. Tečaj školski u ovoj seminariji traje tri godine. U prvoj je godini umno ili formalno uzobražavanje. Tu se uči: 1. Nauka vjere (nedjelni 6 satih; i to: uvod u Bibliju, Biblične poviesti staroga i novoga zavjeta, čitanje i razjašnjivanje biblije i pregled crkvene historije. — 2. Njemački jezik (6 satih), gramatika, pismeni sastavci i nauka o pravopisu; čitanje, vješbanje u pravilnom mekanicnom, u razumljivom i lepom čitanju. — 3. Račun (7 satih) s cielimi brojevi, i sa slomci i geometrično oblikoslovje. — 4. Pisanje i krasopis. — 5. Crtanje (2 sata). — 6. Pjevanje osnovno i koralno (4 sata). 7. Generalbas i sviranje.

U drugoj je godini poglavito stvarno izobražavanje. Tu se uči: 1. Nauka vjere (4 sata), o vjeri i o dužnostih kršćanskih. 2. Njemački jezik (6 satih),

Digitized by Google

i to slovosačinenje, nauka o interpunkcijah, pismeni sastavci i pravljenje periodah; čitanje (2 sata), vješbanje u razumljivom i liepom čitanju, i u kazivanju pročitanoga. 3. Matematika (7 sàtih), praktični računski poslovi, što su u običnom seoskom i gradjanskom život nuždni; viši računi i matematika. 4. Vješbanje u krasopisu (2 sata). 4. Crtanje prirodnih predmetah slobodnom rukom (2 sata), 5. Višeglasno i solo pjevanje (4 sata). 6. Sviranje (3 sata). 7. Zemljopis (4 sata), matematični i fizični sa najnuždnijom naukom iz prirodoslovja; opisanje pojedinih zemaljah. Obći prirodopis sa osobitim pogledom na botaniku.

U trećoj je godini poglavito praktično izobražavanje pripravnikah. Tu su ovih poslovi: 1. Pismeni sastavci pedagogičnoga sadržaja (1 sat). 2. Vješbanje u pisanju (1 sat); vješbanje u crtanju glavah i predjelah (2 sata). 3. Figuralno pjevanje (3 sata), sviranje i uputa za komponiranje pjesamah. (5 satih). 4 Dušoslovje, didaktika, metodika, uputa, kako valja učiteljske dužnosti opravljati i školu držati; katahetika sa vješbanjem katehetičnim (3 sata). 4. Nauka o životinjah, i o rudah. (2 sata). 5. Kronologičan pregled obće povjestnice; stara povjestnica; srednja i nova povjestnica sa osobitim obzirom na povjestnicu prusku (3 sata). 6. Prirodoslovje, i to preko zime nauka o obćih svojstvih tjelesah, a preko lieta nauka o prirodnih pojavih (2 sata). Osim toga pripravnici preko sve tri godine uče se u instrumentalnoj muzici i sviranju (3 sata nedjeljno), a kad vrieme dopusti, svaku večer od 5—7 rade u vrtu ili gimnastiziraju i plivaju.

— Vis. kr. namjestničko vieće izdalo je gosp. Antunu Lebanoviću, razrednom učitelju na glavnoj učioni u Djakovu posebnu postavnicu u ime njegovog definitivnog potvrdjenja u ovom činu.

— U Gradcu izlazit će novi znanstveni časopis slovenski pod imenom: Čitalnica. Uredjivat će ga g. Ivan Geršak, doktorand pravah, koji si je u poslednje doba svojimi liepimi sastavci na slovenskom književnom polju dobro ime stekao. Neka mu predplatni poziv i u naših domoljubah nadje odziva!

— Gospodarstvena učiona u Ljubljani, obdržavala je 27. listopada ljetošnji svoj zaključak, kojom se prigodom odlikovahu osobito dva mladića: F. P. i A. K. Napomenuti moramo, da je učitelj toj školi slavni dr. Janez Bleiweis, urednik velecienjenih slov. „Novicah“ te da njegov trud donaša toli koristna ploda i u tom obziru slovenskoj zemlji.

— Zemaljski sabor u Moravskoj naredio je, da se odsad svake god. 600 st. izdaje na preparandske štipendije i to da se 24 takova mjesta ustanove sa 25 st. svako.

Natječaji.

U Središću (u Medjumurju) m. učit. i org. s god. pl. 315 st. bezplat. stanom, vrtom i 5 hv. drv. Treba se prijaviti do 15. siečnja 1865 veleč. g. Jos. Raffaju podj. i žup. u Vratišincu. — U Ivancu kod Koprivnice m. učit. i org. s 231 fr. plaće u gotovu, 31 fr. 50 novč. u ime orgulj., slobod. stan., vrtom od 600□ hv.; oranicom ¾ rali i livadom od 1 rali, 40 vag. raži ili kukur. i 4 hv. drv. — Treba se prijavit do 15. siečnja t. g. veleč. g. Pavlu Dragancu podj. i žup. u Kuzmincu. — U Garčinu (sl. brodske reg.) m. podučit. izpražn eno. Tko kani isto postići, neka se do 10. siečnja 1865 s potrebitimi dokaznicami po dotičnoj predstavljenoj vlasti prijavi sl. krajiškom varaždinsko-slavonskom školskom povjerenstvu. — U Končanici (filialu župe daruvarske) m. učit. s god. pl. 262 st., bezpl. stanom, vrtom od pol rali i ograde pol rali te 12 hv. drv. Prijavit se treba do 1. siečnja 1865 veleč. g. Drag. Pavčecu podj. i žup. u Kutini. U Novoj Gradiški m. učiteljice izpraž Treba se javiti do 15. siečnja škol. krajišk. varaždinsko-slav. povjerenstvu u Vinkovcih.

Promjene.

Imenovan Gjuro Bartolec učit u gornjoj Stubici. U stanje mira postavljena Emilija Zečić učiteljica djevojačke učione u Novoj Gradiški.

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google